AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid. 55775

JAWNE

POUFNE
Egz.nr...1

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Zbiorów Niejawnych Akademii ON
Nr 2/121/S
III

DZIAŁANIA OPERACYJNE WOJSK LĄDOWYCH

Praca studyjna

Do archiwum
Do klasyfikowania JAWNE
29.01.2003 Jan Kalinowski

WARSZAWA **1993**

Grey Scale #13
Part Code ST1316
DANES-PICTA.COM

Colour Chart #13
Inches
Centimetres
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
DANES-PICTA.COM

7

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

JAWNE

POUFNE

Egz. Nr 1

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 47215
Akademii Obrony Narodowej

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 55775
Akademii Obrony Narodowej

DZIAŁANIA OPERACYJNE WOJSK LĄDOWYCH

Praca studyjna

WARSZAWA 1993

Opracował zespół oficerów:

Kierownik zespołu: - płk prof. dr hab.Stanisław KOZIEJ

Zastępca kierownika- płk dr Jacek PAWŁOWSKI

Członkowie - płk dr Ryszard KORDAS

- płk dr Józef ŁABĘDZKI

- płk dr Jerzy MAZURKIEWICZ

- płk dr hab.Wojciech MICHALAK

- płk prof.dr hab.Eugeniusz NOWAK

- płk dr Włodzimierz POLESKI

- płk dr hab.Sylwester PIOTROWSKI

- płk dr hab.Paweł SZUSZCZYŃSKI

- płk dr hab.Stanisław ŚLADKOWSKI

- płk dr Bogdan TARASIUK

- płk dr hab.Adam TOMASZEWSKI

- ppłk dr Ryszard KURIATA

Sekretarz zespołu: - ppłk dypl.Stanisław CYMBALISTA

SPIS TREŚCI

strona

WSTĘP..... 11

I. PODSTAWY DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH 15

1. Podstawowe pojęcia..... 15

2. Geneza i ewolucja sztuki operacyjnej..... 27

3. Operacyjne siły i środki wojsk lądowych..... 35

4. Strategiczne uwarunkowania działań operacyjnych..... 51

Przypisy do rozdziału pierwszego..... 67

II. OGÓLNE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH..... 69

1. Pogotowie operacyjne..... 69

1.1. Utrzymanie stałej gotowości bojowej i osiąganie wyższych jej stanów..... 69

1.2. Rozwinięcie mobilizacyjne..... 74

1.3. Rozwinęcie operacyjne..... 78

2. Przegrupowanie..... 83

2.1. Cele i rozmach przegrupowania..... 83

2.2. Sposoby przegrupowania..... 88

3. Operacje obronne..... 93

3.1. Ogólna charakterystyka operacji obronnych..... 93

3.2. System operacji obronnej..... 97

3.3. Prowadzenie operacji obronnej 104

4. Operacje zaczepne..... 109

4.1. Ogólna charakterystyka operacji zaczepnych..... 109

4.2. System operacji zaczepnej..... 114

4.3. Prowadzenie operacji zaczepnej..... 121

5. Rajdy operacyjne..... 125

6. Działania powietrzno-lądowe..... 141

6.1. Podstawowe pojęcia..... 141

6.2. Dotychczasowa ewolucja działań powietrzno-lądowych.. 150

6.3. Tendencje przyszłościowe..... 161

7. Odwrót operacyjny..... 173

Przypisy do rozdziału II..... 185

III. WSPARCIE I ZABEZPIECZENIE DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH..... 187

1. Rozpoznanie i walka elektroniczna w działaniach operacyjnych..... 187

1.1. Status, miejsce i rola rozpoznania oraz walki elektronicznej w strukturze sił zbrojnych i systemie walki zbrojnej..... 187

1.2. Rola rozpoznania i walki elektronicznej w działaniach operacyjnych..... 192

1.3. Operacyjne siły i środki rozpoznania i walki elektronicznej..... 196

1.4. Funkcjonowanie systemu rozpoznania i walki elektronicznej w działaniach operacyjnych..... 202

2. Wsparcie ogniowe wojsk w działaniach operacyjnych..... 213

2.1. Rola i miejsce wsparcia ogniowego wojsk we współczesnych operacjach..... 214

2.2. Pojęcie i treść wsparcia ogniowego wojsk w operacji. 218

2.3. Zadania operacyjnego wsparcia ogniowego..... 231

3. Udział wojsk rakietowych i artylerii w działaniach operacyjnych..... 247

3.1. Właściwości i skład bojowy wojsk rakietowych

i artylerii..... 247

3.2. Podstawowe zasady użycia WRiA..... 253

3.3. Działania bojowe wojsk rakietowych i artylerii..... 257

4. Użycie lotnictwa w działaniach operacyjnych..... 277

4.1. Rola lotnictwa w działaniach operacyjnych wojsk lądowych..... 277

4.2. Skład i siły lotnictwa wykonujące zadania w działaniach operacyjnych..... 290

4.3. Prowadzenie działań przez lotnictwo..... 304

5. Obrona przeciwlotnicza w działaniach operacyjnych wojsk lądowych..... 331

5.1. Rola obrony przeciwlotniczej (OPL)..... 331

5.2. Operacyjne siły i środki wojsk OPL..... 333

5.3 Funkcjonowanie OPL w działaniach operacyjnych..... 335

5.3.1. Dowodzenie OPL..... 335

5.3.2. Opl w operacjach..... 340

5.3.2.1. Obronnych..... 340

5.3.2.2. Zaczepnych..... 346

5.3.3. OPL podczas przegrupowania..... 351

5.3.4. OPL podczas pogotowia..... 352

6. Zabezpieczenie inżynieryjne działań operacyjnych..... 357

6.1. Rola zabezpieczenia inżynieryjnego w działaniach operacyjnych..... 357

6.2. Operacyjne siły i środki wojsk inżynieryjnych..... 360

6.3. Sposoby realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego w podstawowych rodzajach działań operacyjnych..... 367

6.3.1. Zabezpieczenie inżynieryjne operacji obronnej.... 367

6.3.2. Zabezpieczenie inżynieryjne operacji zaczepnej... 391

6.3.3. Właściwości zabezpieczenia inżynieryjnego przegrupowania oraz w czasie pogotowia operacyjnego..... 407

7. Obrona przeciwchemiczna w działaniach operacyjnych..... 409

7.1. Rola obrony przeciwchemicznej w działaniach operacyjnych..... 409

7.2. Operacyjne siły i środki wojsk obrony przeciwchemicznej..... 412

7.3. Zasady i sposoby zapewnienia wojskom związku operacyjnego obrony przeciwchemicznej..... 415

7.3.1. Obrona przeciwchemiczna w czasie pogotowia operacyjnego..... 415

7.3.2. Obrona przeciwchemiczna w okresie przegrupowania (przesunięcia) związku operacyjnego..... 416

7.3.3. Obrona przeciwchemiczna w operacjach związku operacyjnego..... 419

8. Wsparcie logistyczne wojsk lądowych w działaniach operacyjnych..... 447

8.1. Rola wsparcia logistycznego w działaniach operacyjnych..... 447

8.2. System logistyczny związku operacyjnego..... 449

8.3. Realizacja wsparcia logistycznego w związku operacyjnym..... 454

8.3.1. W operacjach..... 454

8.3.2. Podczas przegrupowania operacyjnego..... 461

8.3.3. Podczas pogotowia operacyjnego..... 467

8.4. Kierowanie wsparciem logistycznym w związku operacyjnym..... 470
8.4.1. Właściwości ogólne..... 470
8.4.2. Planowanie wsparcia logistycznego..... 473
8.4.3. Organizowanie wsparcia logistycznego..... 475
8.4.4. Pobudzanie i inicjowanie procesów logistycznych.. 480
8.4.5. Kontrolowanie..... 481
Przypisy do rozdziału III..... 483
IV. DWODZENIE OPERACYJNE..... 487
1. Ogólna charakterystyka dowodzenia operacjnego..... 487
1.1. Cechy szczególne dowodzenia we współczesnej operacji..... 487
1.2. Wymagania w zakresie dowodzenia operacyjnego..... 495
2. Planowanie i organizacja wojennego systemu dowodzenia związku operacyjnego..... 503
2.1. Wymagania dotyczące planowania i organizacji wojennego systemu dowodzenia związku operacyjnego..... 503
2.2. System stanowisk dowodzenia związku operacyjnego.... 505
2.3. Struktura, rozmieszczenie i przemieszczanie stanowisk dowodzenia..... 508
2.4. System łączności związku operacyjnego..... 512
2.4.1. Właściwości współczesnych wojskowych systemów łączności..... 512
2.4.2. Zadania łączności związku operacyjnego..... 513
2.4.3. Wymagania stawiane łączności i systemowi łączności związku operacyjnego..... 515
2.4.4. Struktura systemu i sieci łączności zwiazku pera-

cyjnego..... 517
2.4.5. Struktura organizacyjna węzłów łączności stanowisk dowodzenia, ich rozmieszczenie i przemieszczenie. 522
2.5. Komputerowy system wspomagania dowodzenia operacyjnego..... 526
2.5.1. Rola i znaczenie komputeryzacji i automatyzacji wojskowych systemów dowodzenia..... 526
2.5.2. Ogólna charakterystyka zautomatyzowanych systemów dowodzenia..... 531
2.5.3. Podstawowe wymagania operacyjno-taktyczne mikrokomputerowego systemu wspomagania dowodzenia związku operacyjnego..... 535
2.5.4. Zadania realizowane w ramach mikrokomputerowego wspomagania dowodzeniania..... 539
3. Metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy na stanowisku dowodzenia..... 543
3.1. Czynniki wywierające wpływ na metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizację pracy na stanowisku dowodzenia..... 544
3.2. Metody planowania i organizowania działań operacyjnych..... 550
3.2.1. Metoda równoległego planowania i organizowania działań operacyjnych..... 551
3.2.2. Metoda kolejnego planowania i organizowania działań operacyjnych..... 554
3.3. Style /techniki/ dowodzenia..... 555
3.4. Organizacja pracy na stanowisku dowodzenia..... 558

4. Dowodzenie w czasie pogotowia operacyjnego..... 565

4.1. Dowodzenie w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej i podczas osiągania wyższych stanów gotowości bojowej..... 565

4.2. Dowodzenie podczas rozwijania mobilizacyjnego..... 571

4.3. Dowodzenie podczas rozwijania operacyjnego..... 573

4.3.1. Planowanie rozwijania operacyjnego..... 573

4.3.2. Rozwinięcie wojennego systemu dowodzenia..... 574

4.3.3. Rozwijanie systemu łączności..... 575

5. Dowodzenie podczas przegrupowania operacyjnego..... 579

5.1. Planowanie i organizowanie przegrupowania operacyjnego..... 579

5.2. Dowodzenie podczas przegrupowania wojsk..... 596

6. Dowodzenie w operacjach..... 603

6.1. Warunki przejścia do operacji i ich wpływ na dowodzenie..... 603

6.2. Przygotowanie operacji..... 606

6.2.1. Planowanie operacji..... 607

6.2.2. Organizowanie operacji..... 623

6.3. Dowodzenie podczas prowadzenia operacji..... 628

Przypisy do rozdziału IV..... 641

ZAKOŃCZENIE..... 647

BIBLIOGRAFIA..... 653

ZAŁĄCZNIKI..... 661

WSTĘP

Zmiany, jakie w ostatnich latach nastąpiły w podstawowych uwarunkowaniach naszej obronności, pociągają za sobą konieczność nowego spojrzenia na całą polską sztukę wojenną, w tym zwłaszcza na strategię i sztukę operacyjną. Zmieniły się radykalnie warunki bezpieczeństwa Polski, a wraz z nimi zadania strategiczne i operacyjne sił zbrojnych. Nowe zadania w nowych warunkach wymagają oczywiście nowych sposobów działania. Wynika z tego obiektywna potrzeba przeprowadzenia kompleksowych badań naukowych dotyczących zarówno teoretycznych, jak i praktycznych problemów całej polskiej sztuki wojennej w latach dziewięćdziesiątych. Jedną z prób odpowiedzi na to zapotrzebowanie jest niniejsza praca traktująca o najistotniejszych zagadnieniach sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Jej celem jest przedstawienie w miarę całościowej i wewnętrznie spójnej koncepcji działań operacyjnych wojsk lądowych, odpowiadającej warunkom strategicznym Polski lat dziewięćdziesiątych.

Poszukuje się w niej odpowiedzi przede wszystkim na następujące główne pytania badawcze:

1. Jakie są potrzebne i możliwe korekty pojęciowe w obszarze sztuki operacyjnej oraz które z uwarunkowań polityczno-strategicznych mają najistotniejszy wpływ na sztukę operacyjną wojsk lądowych?

2. W jaki sposób nowe zadania strategiczne sił zbrojnych i przewidywane warunki ich realizacji w latach dziewięćdziesiątych wpływają na treść przygotowania i prowadzenia działań operacyj-

nych, a zwłaszcza operacji obronnych i zaczepnych oraz przegrupowań i pogotowia operacyjnego?

3. Jakie wymagania wobec systemu wsparcia i zabezpieczenia działań oraz modelu dowodzenia wynikają z charakteru zadań operacyjnych i sposobów ich realizacji przez wojska lądowe?

We wstępnej hipotezie badawczej założono, iż nowe warunki polityczno-strategiczne, tworzące jakościowo inną niż w minionych dziesięcioleciach bazę doktrynalną dla sztuki operacyjnej, z jednej strony stwarzają szansę, a z drugiej wręcz wymagają pewnego uporządkowania pojęć w obszarze sztuki operacyjnej. Jest szansa usunąć istniejące sprzeczności logiczne i uporządkować terminologię, a także wprowadzić nowe kategorie pojęciowe, niezbędne do opisu kształtujących się ostatnio zjawisk operacyjnych w warunkach samodzielności strategicznej Polski. Przyjęto, że podstawowymi zadaniami strategicznymi sił zbrojnych w latach dziewięćdziesiątych będą: odparcie lokalnej inwazji zbrojnej przez przeprowadzenie operacji lub kampanii obronno-zaczepnej; obrona strategiczna przed totalną agresją zdecydowanie przeważającego przeciwnika; udział w misjach pokojowych i operacjach ekspedycyjnych poza granicami kraju w ramach międzynarodowych sił zbrojnych. Takie zadania wymagają przyjęcia nowego modelu operacji; odejścia od ciężkiego modelu gigantycznych pojedynków ogniowych na rzecz działań bardziej manewrowych. Niewątpliwie wymagać to będzie odrzucenia wielu stosowanych dotychczas rozwiązań - zarówno o charakterze ogólnooperacyjnym, jak i w odniesieniu do użycia i działania poszczególnych rodzajów wojsk oraz funkcjonowania różnych systemów zabezpieczenia operacyjnego i dowodzenia.

W celu zbadania tej problematyki powołany został zespół badawczy, składający się z przedstawicieli wszystkich katedr Wydziału Wojsk Lądowych oraz Katedry Taktyki Lotnictwa i Katedry Obrony Powietrznej. Wstępna hipoteza była sukcesywnie weryfikowana w toku dyskusji na kolejnych posiedzeniach zespołu; jej stosowne fragmenty rozpatrywano i weryfikowano na seminariach katedralnych oraz w bieżącej praktyce dydaktycznej uczelni. Ogólnooperacyjne problemy weryfikowane były również częściowo w praktyce szkoleniowej, w tym także ćwiczebnej, dowództw i sztabów operacyjnych (okręgów wojskowych).

Rezultaty pracy zespołu badawczego przedstawia niniejsze studium naukowe. Omawia się w nim w pierwszym rozdziale podstawy współczesnych działań operacyjnych, w tym dokonuje skorygowanej interpretacji głównych kategorii pojęciowych oraz naświetla genezę, ewolucję oraz najważniejsze współczesne uwarunkowania strategiczne polskiej sztuki operacyjnej. Drugi rozdział traktuje o problemach ogólnooperacyjnych, w tym przede wszystkim o roli, rozmachu i sposobach działania wojsk w toku poszczególnych działań operacyjnych (pogotowie, przegrupowania i operacje). W rozdziale trzecim analizuje się użycie i działanie poszczególnych rodzajów wojsk w działaniach operacyjnych. Rozdział czwarty poświęcony jest kwestiom dowodzenia operacyjnego.

I. PODSTAWY DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

Przed przystąpieniem do analizy praktycznych problemów działań operacyjnych konieczne jest rozpatrzenie nowych elementów teoretycznych dotyczących podstaw takich działań oraz najistotniejszych uwarunkowań strategicznych, rzutujących na ogólny model oraz konkretne rozwiązania operacyjne.

1. Podstawowe pojęcia

Analizę działań operacyjnych warto rozpocząć od rozpatrzenia najbardziej podstawowych pojęć sztuki wojennej. Potrzeba taka wynika ze zmian, jakie zachodzą ostatnio w polskiej sztuce wojennej, w tym także w jej sferze pojęciowej. Wyjaśnienie, skorygowanie i ustalenie sposobu rozumienia najważniejszych kategorii strategicznych, operacyjnych i taktycznych może być bardzo pomocne w dalszych analizach. Niektóre z pojęć zmieniają bowiem swoje znaczenie, pojawiają się też całkiem nowe zjawiska, które muszą znaleźć odzwierciedlenie w sferze terminologicznej.

Najogólniejszą kategorią w sztuce wojennej jest niewątpliwie wojna. Abstrahując od pojmowania jej jako zjawiska politycznego, psychologicznego, moralnego itp., można - z punktu widzenia prakseologicznego - traktować wojnę jako wielki system działań, które ze względu na ich cele nazywamy *działaniami wojennymi* (zał.nr 1).

Jeszcze do niedawna działania wojenne rozumiano wyłącznie jako działania sił zbrojnych w czasie wojny. Tak rozumiał je C.Clausewitz i za nim niemal wszyscy dotychczasowi teoretycy wojskowi. W "Małej encyklopedii wojskowej" określa się je jako *bitwy, walki, operacje i akcje sił zbrojnych stron przeciwnych.* W "Leksykonie wiedzy wojskowej" również zawęża się pojęcie działań wojennych wyłącznie do działania sił zbrojnych. Podobnie działania wojenne określa się w rosyjskiej (radzieckiej) sztuce wojennej, wskazując jednakże, iż termin ten stosuje się zazwyczaj w odniesieniu do działań w skali strategicznej, w odróżnieniu od skali taktycznej, gdzie mówi się raczej o działaniach bojowych.[1)]

Takie wąskie rozumienie działań wojennych nie odpowiada już współczesnym warunkom. O ile w dawnych czasach wojna była rzeczywiście prowadzona niemal wyłącznie przez siły zbrojne i w związku z tym działania wojenne bez większych zastrzeżeń można było traktować jako użycie i działanie sił zbrojnych, to wojny XX wieku jednoznacznie wykazały, że takie zawężenie jest już nie do utrzymania. Ostatnio coraz silniej podkreśla się rolę pozazbrojnych (niezbrojnych, nieorężnych) środków przemocy w osiąganiu celów wojny.

Z powyższych względów za w pełni zasadne wypada uznać rozumienie pod pojęciem *działania wojenne* nie tylko działań sił zbrojnych, lecz wszelkich działań, jakie podejmuje państwo w toku wojny dla osiągnięcia jej celów. Takiemu pojęciu działań wojennych odpowiada niemiecki termin *Kriegfuhrung* (prowadzenie wojny) oraz angielski termin *warfare*.

Tak rozumiane działania wojenne można najogólniej podzielić na działania zbrojne i niezbrojne. *Zbrojne działania wojenne* - to taki rodzaj działan wojennych, których podmiotem są siły zbrojne; to wszelkie działania, zachowania się wojsk w toku wojny. Niezbrojne działania wojenne to z kolei wszystkie przedsięwzięcia podejmowane i realizowane w toku wojny przez antagonistyczne podmioty polityczne przeciwko sobie za pomocą wszelkich innych środków niż militarne. Niezbrojne (nieorężne) środki i sposoby osiągania celów wojennych mogą okazać się w przyszłości o wiele powszechniejsze i skuteczniejsze, niż to było w przeszłości. Ekonomiczne, dyplomatyczne, ideologiczne, propagandowe, ekologiczne, naukowo-techniczne i inne tego typu oddziaływania mogą być nie tylko przedsięwzięciami wspierajacymi działania zbrojne, lecz w określonych sytuacjach mogą okazać się czynnikiem przesądzającym wynik wojny.

Dobrym punktem wyjścia do dalszej typologii zbrojnych działań wojennych może być najbardziej trywialne spostrzeżenie mówiące, że żołnierz na polu walki zawsze albo się bije, albo maszeruje, albo wreszcie czuwa i odpoczywa. Już Machiavelli wyróżniał podobne kategorie mówiąc, iż "przemarsze, bicie wroga, urządzanie obozów - oto trzy główne czynności w czasie wojny".[2)]

Zgodnie z takim podejściem na najwyższym poziomie uogólnienia zbrojne działania wojenne można podzielić na trzy podstawowe rodzaje, a mianowicie: walkę zbrojną, pogotowie zbrojne i przemieszczanie się wojsk. Walka zbrojna to bezpośrednie starcie zgrupowań wojsk, to wzajemne destrukcyjne oddziaływanie przy pomocy posiadanych środków rażenia, to przede wszystkim fizyczne

niszczenie i psychologiczne obezwładnianie przeciwnika jako przeszkody na drodze do celu. Pogotowie zbrojne jest nową kategorią pojęciową, nie wyróżnianą dotychczas w teorii sztuki wojennej. Obejmuje ono swym zakresem takie zachowania się wojsk w czasie zagrożenia i wojny, które zapewniają ciągłą gotowość do walki i przez to oddziaływują pośrednio na potencjalnego lub realnego przeciwnika, powstrzymując go (odstraszając) od podjęcia określonych działań. O ile walka zbrojna jest realnym starciem z przeciwnikiem, to pogotowie zbrojne jest starciem potencjalnym. Przemieszczanie się wojsk to z kolei zmiana obszarów (rejonów) rozmieszczenia (postoju, stacjonowania).

Powyższe uogólnione kategorie pojęciowe mają swoje odniesienia konkretne na wszystkich szczeblach sztuki wojennej - w taktyce, sztuce operacyjnej i strategii.

W taktyce najogólniejszą kategorią są *działania taktyczne* (lub działania bojowe - te dwa pojęcia mogą być używane zamiennie) rozumiane jako wszelkie działania pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych na polu walki. Działania te - odpowiednio do trzech uogólnionych kategorii pojęciowych, tj. walki zbrojnej, pogotowia zbrojnego i przemieszczania się wojsk - można podzielić na trzy podstawowe rodzaje: walkę, pogotowie taktyczne oraz marsze i przewozy.

Walka - to starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali taktycznej. Ściśle rzecz biorąc w tym wypadku powinniśmy mówić o walce taktycznej, w odróżnieniu od ogólniejszego pojęcia walki zbrojnej lub też najogólniejszego rozumienia walki jako kategorii prakseologicznej. Jednakże konwencja terminologiczna wiążąca pojęcie

walki bezpośrednio ze skalą taktyczną przyjęła się w polskiej sztuce wojennej już na tyle powszechnie, że na ogół nie wzbudza większych zastrzeżeń. Dlatego też wyłącznie tam, gdzie mogłyby powstawać wątpliwości co do tego, czy jest mowa o walce zbrojnej w sensie ogólnym, czy też o starciach w skali taktycznej, konieczne może okazać się używanie precyzyjniejszych terminów "walka zbrojna" lub "walka taktyczna".

Walka obejmuje sekwencję bojów sił głównych oraz działań taktycznych (bojowych) niższego szczebla - wzajemnie sprzężonych co do celu, miejsca i czasu. *Bój* jest podstawową częścią składową walki. Jest to intensywne, skupione w czasie i przestrzeni, starcie w skali taktycznej głównych sił przeciwstawnych stron.

Pogotowie taktyczne to stacjonowanie wojsk w garnizonach oraz pobyt w rejonach ześrodkowania lub na postojach albo też w zawczasu przygotowanych rejonach (punktach, obiektach) obronnych z zachowaniem odpowiedniego stopnia (poziomu) zdolności i gotowości bojowej.

Marsze i przewozy to przemieszczanie się wojsk poza strefą bezpośredniego starcia z przeciwnikiem na własnych lub udostępnionych środkach transportowych.

W sztuce operacyjnej istnieją podobne co do swej istoty kategorie pojęciowe, przy czym działaniom taktycznym (bojowym) odpowiadają działania operacyjne, walce - operacja, bojowi - bitwa, pogotowiu taktycznemu - pogotowie operacyjne, marszom i przewozom - przegrupowanie.

Najogólniejszą kategorią w sztuce operacyjnej są *działania operacyjne.* Są to wszelkie działania związków operacyjnych i tak-

tyczno-operacyjnych (korpusu, grupy operacyjnej, armii) podczas wojny. Obejmują operacje, w tym bitwy, pozostawanie w pogotowiu operacyjnym oraz przegrupowania operacyjne.

Operacja to starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali operacyjnej. Stanowi zespół bitew oraz działań operacyjnych i taktycznych (bojowych) niższego szczebla - wzajemnie sprzężonych co do celu, miejsca i czasu. Ze względu na wielkość uczestniczących sił operacje mogą być - armijne, korpuśne lub grupy operacyjnej. Niekiedy, na samodzielnym kierunku lub podczas rajdu, operację może przeprowadzić również związek taktyczny. Operacja może obejmować jedną lub kilka bitew.

Bitwa jest podstawową częścią operacji (tak jak bój jest podstawowa częścią walki w skali taktycznej) i stanowi skupione w czasie i przestrzeni starcie sił głównych przeciwstawnych związków operacyjnych lub taktyczno-operacyjnych.

Pogotowie operacyjne obejmuje różnorodne działania mające na celu podwyższanie, utrzymywanie i odtwarzanie zdolności oraz gotowości bojowej; są to takie m.in. stany i działania, jak: utrzymywanie stałej gotowości bojowej w miejscu stałej dyslokacji, osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej i rozwijanie mobilizacyjne, pobyt w obszarach ześrodkowania (wyjściowych, odtwarzania zdolności bojowej itp.) w czasie działań wojennych, osłonę operacyjną na kierunkach biernych.

Przegrupowanie operacyjne to zmiana dotychczasowego ugrupowania lub obszaru rozmieszczenia związku operacyjnego. Najogólniej rzecz biorąc można wyróżnić przegrupowania dokonywane w granicach już zajmowanego obszaru (np. przegrupowanie części sił z kierun-

ków biernych w rejon głównego wysiłku) i przegrupowania do innego obszaru, na inny kierunek (np. na rubież wejścia do bitwy w toku rozwijania operacji zaczepnej). Szczególnym rodzajem przegrupowania jest rozwinięcie operacyjne, czyli przyjęcie ugrupowania do pierwszej operacji.

W strategii najogólniejszą kategorią są *działania strategiczne* rozumiane jako wszelkie działania i zachowania się całości sił zbrojnych, zgrupowań strategicznych, a niekiedy i operacyjnych w toku wojny.

Dokonując typologii działań strategicznych zauważmy, że wiele kategorii strategicznych ma werbalne określenia podobne do kategorii operacyjnych. Dlatego spotykamy się z takimi m.in. parami pojęć, jak bitwa strategiczna i bitwa operacyjna, przegrupowanie strategiczne i przegrupowanie operacyjne, rozwinięcie strategiczne i rozwinięcie operacyjne itp. Ten dualizm pojęciowy ma pewne uzasadnienie historyczne: po prostu rodząca się sztuka operacyjna przejmowała wiele pojęć strategicznych. Akceptując zatem taki stan rzeczy, za konieczne uznaje się jedynie wprowadzenie jednej korekty pojęciowej. Dotyczy to pojęcia "operacja strategiczna".

W całym systemie pojęć sztuki wojennej "operacja strategiczna" jest jedną z bardziej kontrowersyjnych kategorii. Wskazywał na to m.in. F.Skibiński zauważając, że usankcjonowanie tego pojęcia jest jednocześnie logicznie równoznaczne z uznaniem, iż jeżeli istnieje operacja strategiczna, to są i inne. Należałoby owe inne, niestrategiczne operacje nazywać operacjami operacyjnymi, co byłoby jednakowoż wielkim dziwolągiem terminologicznym (nie można przecież z punktu widzenia logicznego uważać, że istnieją operac-

je strategiczne i operacje). Działanie całości sił zbrojnych nie powinno być zatem nazywane operacją, ponieważ to zjawisko ma większy wymiar niż tylko operacyjny.

Dlatego zasadne wydaje się pojęcie operacji przypisać wyłącznie do sztuki operacyjnej. Natomiast zmagania zbrojne w skali strategicznej określać mianem *kampanii*. Kampania jest historycznie rzecz biorąc niewątpliwie kategorią strategiczną, aczkolwiek w szczegółach różnie definiowaną. Oznaczała ona zazwyczaj wyodrębnioną czasowo lub przestrzennie część (etap) wojny o dającym się wyraźnie określić celu strategicznym.

Wojna w polskich warunkach może obejmować jedną lub kilka kampanii. Można je wyodrębnić w całym systemie zbrojnych działań wojennych z punktu widzenia różnych kryteriów, np. czasu przeprowadzenia (zimowa, letnia itp.), obszaru lub kierunku strategicznego (pomorska, wschodnia itp.), charakteru działań (obronna, zaczepna). Kampania składa się z operacji oraz przegrupowań operacyjnych i przedsięwzięć pogotowia operacyjnego. Może obejmować jedną lub kilka bitew strategicznych.

Bitwa strategiczna jest skoncentrowanym w czasie i przestrzeni bezpośrednim starciem sił głównych zgrupowań strategicznych przeciwstawnych stron (państw). Bitwy strategiczne mogą być obronne lub zaczepne.

Pogotowie strategiczne - są to realizowane w wymiarze strategicznym przedsięwzięcia całości lub części sił zbrojnych analogiczne w swej istocie z przedsięwzięciami pogotowia operacyjnego. Realizacja w okresie poprzedzającym wybuch wojny i w jej początkowym okresie podstawowych czynności pogotowia strategicznego -

takich, jak osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej i rozwijanie mobilizacyjne - nazywa się przechodzeniem sił zbrojnych ze stanu pokojowego na wojenny. Przejście to oraz rozwinięcie operacyjne składają się w sumie na rozwinięcie strategiczne sił zbrojnych.

Przegrupowanie strategiczne to wszelkie przesunięcia wojsk w skali strategicznej. Szczególnym przypadkiem przegrupowania strategicznego jest strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych, tj. przyjęcie ugrupowania strategicznego do pierwszej kampanii.

Najbardziej istotnym i najważniejszym rodzajem zbrojnych działań wojennych jest oczywiście walka zbrojna, przejawiająca się na poszczególnych szczeblach sztuki wojennej w kampaniach i bitwach strategicznych, operacjach i bitwach operacyjnych oraz walkach i bojach. Zatrzymajmy się zatem nieco nad ich dalszą typologią.

W pierwszej kolejności należałoby wyróżnić walki, operacje i kampanie **regularne i nieregularne**. Walka regularna to starcia zwartych formacji w "polu", w klasycznych warunkach podziału pola walki na strefę starcia i zaplecze. Działania nieregularne to przede wszystkim opór zbrojny na obszarach okupowanych przez przeciwnika. Uczestniczą w nim wszakże nie tylko siły zbrojne. Działania nieregularne mogą mieć wymiar taktyczny, operacyjny i strategiczny. Główną treścią takich działań są działania partyzanckie. We współczesnych warunkach europejskich należy je jednak widzieć w wyraźnie zmodyfikowanej postaci, nie jako partyzantkę "leśną", lecz raczej "miejską". Opracowanie nowoczesnej teorii działań nieregularnych, w tym przechodzenia do takich działań i

prowadzenia ich przez wojska operacyjne i obrony terytorialnej - to jedno z ważniejszych obecnie zadań nauk wojskowych. Niewątpliwie w sensie teoretycznym wykorzystać będzie można bogaty dorobek koncepcyjny polskiej sztuki wojennej XIX wieku (zwłaszcza prace Mierosławskiego, Chrzanowskiego, Bema).

Głównym punktem odniesienia przy określaniu rodzaju walki zbrojnej jest oczywiście jej cel. W odniesieniu do działań regularnych cel każdych zmagań zbrojnych ma jakby trzy wymiary, trzy elementy. Jeden odnosi się do wojsk własnych (nie dać się pobić), drugi do wojsk przeciwnika (pobić je lub zniwelować ich przewagę), trzeci do terenu (przestrzeni). Cel każdego starcia zbrojnego zawiera zawsze jedno odniesienie do wojsk własnych: nie dać się pobić. Jest to najbardziej kardynalne wymaganie, jakie stawia przed sobą każdy uczestnik walki zbrojnej. Zwyciężyć i przeżyć - tak właśnie określa Sokrates główną ideę zmagań zbrojnych.[3)]

Jeżeli ponadto cel walki zakłada maksymalizację pozostałych czynników: pobić przeciwnika na jego terytorium i zająć je - to mamy do czynienia z natarciem. Jeżeli zaś cel zakłada pobicie przeciwnika lub zlikwidowanie jego przewagi w wyniku działań prowadzonych na terytorium zajętym przez jego wojska, ale bez opanowania terytorium - to wówczas działania takie noszą charakter rajdu. Jeśli cel zakłada zniwelowanie przewagi przeciwnika lub pobicie go przez prowadzenie działań na obszarze zajmowanym przez własne wojska - to jest to obrona. Jeżeli natomiast cel ma wartość jedynie minimalną - nie dać się pobić (bez zakładania pobicia przeciwnika i bez utrzymywania własnego terytorium), czyli

istotą działań jest czasowe uchylanie się od starcia zbrojnego, mamy do czynienia z odwrotem (wycofaniem).

Ze względu zatem na cel i charakter działań zbrojnych można wyróżnić kampanie, operacje i walki obronne lub zaczepne. Również bitwy (strategiczne, operacyjne) oraz boje mogą być obronne i zaczepne. Z tego względu mówimy, że działania obronne i zaczepne (obrona i natarcie) są dwoma podstawowymi rodzajami walki zbrojnej (walki taktycznej, operacji, kampanii). W taktyce i sztuce operacyjnej występują również inne rodzaje działań, takie jak rajd (taktyczny i operacyjny) oraz wycofanie i odwrót (odwrót może mieć również skalę strategiczną).

O tym jakiego rodzaju jest dana walka, operacja lub kampania, przesądza charakter działań sił głównych (większości sił) prowadzącego ją zgrupowania. Jeśli np. większość sił danego związku operacyjnego (zgrupowania) broni się, to jego operację nazwiemy obronną, jeśli naciera - zaczepną. Część sił może w tym samym czasie prowadzić całkiem inne działania. W tym sensie elementem składowym np. operacji obronnej mogą być działania zaczepne lub odwrotowe (wycofanie) niższego rzędu.

Reasumując, podstawowe pojęcia sztuki wojennej można zestawić w następującą sekwencję (zał.nr 2):

- wojna może składać się z przedsięwzięć pogotowia strategicznego, przemieszczania wojsk w róznej skali oraz jednej lub kilku kampanii wojennych. W wojnach na mniejszą skalę zjawisko kampanii na ogół nie będzie występować. Wojna może zatem składać się również bezpośrednio z operacji i bitew;

- kampania może składać się z jednej lub kilku operacji albo bitwy strategicznej oraz przedsięwzięć pogotowia operacyjnego i przegrupowań operacyjnych;

- operacja składa się z jednej lub kilku bitew oraz przedsięwzięć pogotowia taktycznego, walk i przemieszczeń wojsk w skali taktycznej;

- walka składa się z bojów i innych rodzajów działań bojowych wojsk w skali taktycznej.

Bardzo podobne podejście do klasyfikacji walki zbrojnej prezentuje B. Chocha w swoich "Rozważaniach o sztuce operacyjnej".[4] Nieco inne ujęcie klasyfikacyjne i terminologiczne proponuje z kolei F. Skibiński. Według niego skali strategicznej odpowiadaja takie działania, jak wojna, kampania i bitwa, skali operacyjnej - operacja i walka, skali taktycznej - bój.[5] K. Nożko problem ten widzi jeszcze inaczej: strategia obejmuje działania wojenne, sztuka operacyjna - operacje i bitwy, taktyka - walki i działania bojowe.[6] Wspomnijmy też o typologi amerykańskiej przypisującej do szczebla operacyjnego kampanie i główne operacje, do szczebla taktycznego - bitwy i boje.[7] Ta różnorodność interpretacyjna wskazuje na potrzebę dalszej dyskusji nad podstawowymi pojęciami sztuki wojennej oraz ich systematyką.

2. Geneza i ewolucja sztuki operacyjnej

Sztukę wojenną można zdefiniować jako teorię i praktykę zbrojnych działań wojennych. W tym sensie termin "sztuka wojenna" ma dwa znaczenia. W jednym oznacza naukę, dyscyplinę naukową, właśnie ową teorię, której przedmiotem badań jest problematyka przygotowania i prowadzenia zbrojnych działań wojennych, w drugim zaś oznacza praktyczne postępowanie dowództw i wojsk w zakresie przygotowania i prowadzenia tych działań. Tego rodzaju binarność pojęciowa dotyczy oczywiście nie tylko sztuki wojennej jako całości, ale także wszystkich jej trzech działów, tj. strategii, sztuki operacyjnej i taktyki. Innymi słowy można stwierdzić, że sztuka prowadzenia wojny to równanie o dwóch parametrach. Pierwszy z nich to teoria, w tym zasady i prawa wojny; drugi to umiejętność praktycznego ich zastosowania w konkretnej sytuacji.

Przez większość historycznego istnienia sztuki wojennej dzieliła się ona jedynie na strategię i taktykę. Istotę różnicy między nimi można najprościej wyrazić stwierdzeniem, iż strategia była sztuką prowadzenia wojen, taktyka zaś sztuką prowadzenia bitew. Rozróżnienie to stało się nieprecyzyjne dopiero w okresie gwałtownego rozrostu rozmachu wojen i pojawienia się zjawiska operacji.

Spotyka się niekiedy poglądy, że któryś z tych działów był pierwotny w stosunku do drugiego. Np. K. Nożko i za nim T. Wójcik twierdzą, że najstarszą dziedziną sztuki wojennej jest taktyka i od niej bierze swój początek strategia wojenna, a następnie sztuka operacyjna.[8)] Inni z kolei gotowi są upatrywać właśnie w stra-

tegii zalążka całej sztuki wojennej. Nie wydaje się słuszne takie stawianie sprawy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że nawet w swej najbardziej pierwotnej postaci wojna miała zarówno sobie właściwy wymiar strategiczny, jak i treść taktyczną. Każde działanie ma zawsze swoją strategię (określanie celów) i taktykę (sposób wykonania). Dotyczy to w całej rozciągłości także takiego specyficznego działania jak wojna.

Najnowszym działem sztuki wojennej jest *sztuka operacyjna.* Nie ulega wątpliwości, że jej genezy szukać należy w sferze praktyki. Poczynając od zarania sztuki wojennej wojna najczęściej rozstrzygała się w jednej (walnej) bitwie. Sprawą strategii było do bitwy doprowadzić i wykorzystać jej rezultaty, sprawą taktyki było przeprowadzenie bitwy. Stopniowo jednak zwiększał się rozmach wojen. Zaczęły one coraz częściej obejmować więcej niż jedną bitwę. Pojawiła się i utrwalała konieczność przeprowadzenia w toku wojny całej sekwencji bitew - najpierw kolejno po sobie następujących, a później także toczonych równoczesnie w różnych miejscach. Tak powstały zjawiska najpierw kampanii, potem operacji - jako działań różnych sił w różnym miejscu i czasie połączonych wspólnym zamiarem i ukierunkowanych na osiągnięcie jednego celu militarnego (zał.nr 3.). Jednocześnie coraz liczniejsze armie powodowały, że stopniowo sama bitwa zaczynała się rozpadać na szereg równocześnie lub kolejno występujących starć zbrojnych (walk, bojów).

Pierwiastki takich właśnie nowych jakościowo działań występowały sporadycznie już od dawna. Można je dostrzec np. w wojnach Aleksandra Macedońskiego czy też w gigantycznych wyprawach - raj-

dach mongolskich (tatarskich). Dotyczy to zwłaszcza zjawiska kampanii. Z całą ostrością ujawniły się one dopiero po pojawieniu się armii masowych, po rewolucji francuskiej, w napoleońskiej sztuce wojennej. Napoleon wniósł wielki wkład w rozwój sztuki wojennej, szczególnie właśnie w obszarze na styku między ówczesną taktyką i strategią, wdrażając w praktyce koncepcje teoretyków francuskich doby rewolucyjnej, w tym zwłaszcza idee C. Guiberta dotyczące tzw. wielkiej taktyki.[9)]

Jeśli idzie o operacje w nowoczesnym ich rozumieniu, to mamy z nimi do czynienia w kampaniach Moltkego. W pełni utrwaliły się one na polach bitew I wojny światowej. Niewątpliwie obszarem prowadzonych z rozmachem operacji na dużych przestrzeniach była wojna polsko-rosyjska w 1920 roku, gdzie w dodatku zmierzyli się ze sobą dwaj - jak niekiedy się mówi - najbardziej utalentowani dowódcy wojskowi tego wieku: J. Piłsudski i M. Tuchaczewski.[10)] Ukształtowanie się na początku XX wieku operacji - jako nowej jakości w praktyce sztuki wojennej - stało się faktem.

Jeśli zaś idzie o sam termin "operacja", to spotyka sie go w opracowaniach teoretycznych od dawna. Posługiwał sie nim np. austriacki generał R. Montecuccoli w swoim opracowaniu o zasadach nauki wojskowej wydanym w 1664 roku.[11)] Używali go poźniej H. Lloyd i H. Bullow. Pojęcie operacji było dobrze znane pod koniec XIX wieku, o czym może świadczyć omówienie go w rosyjskiej encyklopedii nauk wojskowych i morskich z 1891 roku, gdzie m.in. stwierdza się, że każda wojna składa się z jednej lub kilku kampanii, a każda kampania - z jednej lub kilku operacji, stanowiącej zamkniętą całość obejmującą okres od rozwinięcia strategicz-

nego armii aż do ostatecznego rozstrzygnięcia w zwycięskiej bitwie.

Nowa jakość w działaniach wojennych pociągnęła za sobą powstanie też nowego działu w sztuce wojennej. Różnie go początkowo nazywano: wielką taktyką, małą strategią, działaniami operacyjnymi czy też sztuką operacyjną. Właśnie ten ostatni termin - zaproponowany przez rosyjskiego teoretyka wojskowego A. Swieczyna w połowie lat dwudziestych - przyjął się najbardziej powszechnie. Najwcześniej, bo już w latach dwudziestych, usankcjonowany został w Armii Radzieckiej.[12)] W latach osiemdziesiątych, wraz z przyjęciem koncepcji "operacji (bitwy) powietrzno-lądowej 2000", wprowadzony został oficjalnie również w armii amerykańskiej. U nas w okresie międzywojennym ten nowy dział sztuki wojennej nazywany był działaniami operacyjnymi, od 1945 r. nazywany jest już sztuką operacyjną.

Mówiąc o istocie sztuki wojennej warto zastanowić się nad tym, co odróżnia od siebie jej poszczególne działy - strategię, sztukę operacyjną i taktykę. Pierwszym i najprostszym wyróżnikiem jest skala działań. Strategia dotyczy całości sił zbrojnych, obejmuje problematykę ich użycia w wojnie. Taktyka zajmuje się sposobami działania najniższych jednostek organizacyjnych rodzajów wojsk - pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych. Sztuka operacyjna zaś rozpatruje zagadnienia użycia i działania najwyższych ogniw organizacyjnych rodzajów sił zbrojnych - wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej oraz ich wspólnego działania w ramach operacji. Warto zwrócić uwagę na nieco inne traktowanie sztuki operacyjnej w armii amerykańskiej, gdzie

określa się ją jako użycie sił zbrojnych dla osiągnięcia celu strategicznego na teatrze wojny lub teatrze operacyjnym poprzez planowanie, organizowanie i prowadzenie kampanii i większych (głównych) operacji.[13)] Wynika to z tego, że Amerykanie mogą prowadzić wojny jednocześnie na kilku teatrach wojny i ich strategia może obejmować koordynację kilku wojen, sztuka operacyjna zaś w szczególnym przypadku może zajmować się użyciem i działaniem części sił zbrojnych państwa na wydzielonym teatrze wojny, tzw. działania w polu.

Podstawowa jednak różnica między działami sztuki wojennej tkwi w charakterze rozpatrywanych problemów i sposobach podejścia do ich rozwiązywania. Najbardziej uwidacznia się to w relacjach między celami i środkami. Np. w taktyce punktem wyjścia są siły i środki, jakimi się dysponuje. Stosownie do nich, do ich możliwości, określa się dopiero możliwe cele i zadania. Mówiąc obrazowo - taktyka to nic innego jak określanie zadań dla sił, jakie się posiada. W sztuce operacyjnej jest natomiast odwrotnie. Punkt wyjścia stanowią cele i zadania, jakie należy wykonać. Do nich dobiera się niezbędne siły i środki, tworząc stosowne do danego celu i zadania struktury, zgrupowania itp. Dlatego też związki operacyjne, w odróżnieniu od taktycznych, nie mają stałego, jednakowego składu i struktury. Myślenie strategiczne z kolei łączy w sobie właściwości podejścia zarówno taktycznego, jak i operacyjnego.

Również według S. Mossora różnica między działaniem taktycznym i operacyjnym nie tkwi wyłącznie w skali (ilości zaangażowanych sił), choć i ta ma znaczenie, ale także w strukturze działa-

nia. W taktyce występuje jedność celu, czasu i miejsca działania, natomiast w operacjach typowa jest jedność celu a rozdzielność czasu i miejsca. S. Mossor przestrzega przed przenoszeniem procedur operacyjnych na szczeble taktyczne. O ile na szczeblach operacyjnych dominuje manewr, to w taktyce walka, starcie zbrojne z przeciwnikiem. *"W walce zaś rzeczą zasadniczą jest złączenie wszystkich zasobów moralnych, fizycznych i materialnych w celu stworzenia silnego uderzenia, które musi złamac wolę i siłę przeciwnika postawionego w złych warunkach przez manewr dowódcy operacyjnego. W walce bowiem mamy siłą wywalczyć to, co operacyjny dowódca postanowił nieprzyjacielowi wydrzeć. Trzeba się strzec bezpłodnego biegania po polu bitwy, bo każda z bitew, jeżeli ma dać w wyniku nie tylko odwrót, ale klęskę nieprzyjaciela, musi być zakończona aktem siły".* [14)]

Czynnikiem odróżniającym strategię, sztukę operacyjną i taktykę jest również ich wewnętrzna struktura (zał.nr 4). Strategia jest w zasadzie jednolita, taktyka z kolei jest bardzo zróżnicowana wewnętrznie, dzieli się na taktyki rodzajów sił zbrojnych, te zaś odpowiednio na taktykę ogólną danego rodzaju sił zbrojnych i taktyki rodzajów wojsk. Mówi się też o taktyce pojedynczego żołnierza, pododdziału, oddziału, związku taktycznego. Pod tym względem sztuka operacyjna zajmuje miejsce pośrednie między strategią i taktyką. Można w niej wyróżnić - obok ogólnych podstaw operacyjnych - sztukę operacyjną poszczególnych rodzajów sił zbrojnych: wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej.[15)]

Warto wskazać również na jeszcze jedną właściwość odróżniającą poszczególne działy sztuki wojennej. Otóż taktyka w sensie praktycznym występuje jedynie na polu walki, w toku działań wojennych. W odróżnieniu natomiast od taktyki z bezpośrednią praktyczną działalnością operacyjną i strategiczną mamy do czynienia nie tylko w czasie wojny, ale również w okresie pokoju. Chodzi tu o tzw. planowanie operacyjne i strategiczne, a konkretnie - planowanie i organizowanie pierwszych operacji początkowego okresu wojny (pierwszej kampanii). W tym zakresie praktyka operacyjna i strategiczna funkcjonuje już w czasie pokoju. W związku z obronnym charakterem doktryny wojennej i przygotowaniem operacji obronnych w początkowym okresie wojny zakres bezpośredniej i konkretnej pracy operacyjnej i strategicznej w okresie pokoju jeszcze bardziej się zwiększa. Obejmuje nie tylko sferę planistyczną, ale także szereg działań przygotowawczych realizowanych na terytorium własnego kraju. Dotyczy to oczywiście w pewnym sensie także sfery taktycznej.

Jeśli idzie o zadania taktyki, sztuki operacyjnej i strategii, to w swej istocie są one podobne. Różnią się oczywiście konkretną treścią i charakterem, ale na wszystkich szczeblach dotyczą przede wszystkim sposobów jak najskuteczniejszego przygotowania i prowadzenia działań zbrojnych z uwzględnieniem konkretnego przeciwnika i warunków ewentualnego pola walki. Warto jednak wskazać na dodatkowe zadania sztuki operacyjnej i strategii związane z szeroko rozumianą problematyką pogotowia operacyjnego i strategicznego, w tym zwłaszcza operacyjnego i mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych (oczywiście włącznie z utrzymywaniem go-

towości bojowej i osiąganiem jej wyższych stanów) oraz problematyką studiów obszaru kraju jako potencjalnego teatru wojny.

3. Operacyjne siły i środki wojsk lądowych

Operacyjne siły i środki to ujęte w odpowiednie struktury organizacyjne różne rodzaje wojsk. Organizacja wojska zmieniała się nieustannie wraz z ewolucją warunków, a zwłaszcza wraz z rozwojem środków walki. Prześledźmy pokrótce te zmiany w wojskach lądowych, które są najstarszym rodzajem sił zbrojnych. Dopiero w kolejnych etapach rozwoju historycznego pojawiły się siły morskie, powietrzne i wreszcie kosmiczne. Z kolei wojska lądowe u zarania swych dziejów składały się pierwotnie albo z piechoty (u ludów osiadłych), albo z jazdy (u ludów koczowniczych). Piechota i jazda były więc pierwszymi podstawowymi rodzajami wojsk lądowych.

Piechota pierwotnie przemieszczała się i walczyla wyłącznie pieszo. Tradycyjna nazwa "piechota" utrzymuje się do dziś, chociaż w większości żołnierze tego rodzaju wojsk przemieszczają się obecnie i walczą na pojazdach mechanicznych (bojowe wozy piechoty, transportery opancerzone, śmigłowce itp.).

Z początkowo jednorodnej piechoty z biegiem czasu wyodrębniały się jej dwa rodzaje: ciężka i lekka (w Grecji - hoplici i peltaści). Piechota lekkozbrojna spełniała funkcje rozpoznawcze, osłonowe (ubezpieczenie), miała za zadanie nawiązać walkę i stworzyć dogodne warunki do uderzenia ciężkiej piechoty i następnie wspierać ją w toku bitwy. Mała manewrowość ciężkiej piechoty spowodowała, że wraz ze wzrostem rozmachu czasowo-przestrzennego bitew była ona stopniowo zastępowana przez piechotę średniozbrojną, utworzoną na bazie peltastów, zdolną walczyć zarówno w szyku

zwartym, jak i rozczłonkowanym (luźnym). W średniowieczu rola piechoty wyraźnie zmalała, ograniczając się w większości do funkcji wspomagających na rzecz ciężkozbrojnej jazdy rycerskiej. W miarę zmian społecznych, a zwłaszcza powstania klasy wolnych chłopów stanowiących bazę rekrutacyjną dla piechoty, oraz w rezultacie pojawienia się i rozwoju broni palnej, rola piechoty - poczynając już od XIV wieku - zaczyna ponownie wzrastać. Piechota rozwarstwia się ponadto na muszkieterów i pikinierów, powstaje także jej nowy rodzaj - piechota konna (dragoni): przemieszczająca się konno, walcząca pieszo. Wraz z ulepszaniem broni palnej, wprowadzeniem broni skałkowej wyposażonej dodatkowo w bagnet, powyższe rozwarstwienie piechoty zanikło - wszyscy żołnierze-piechurzy mogli zarówno prowadzić walkę ogniową, jak i walczyć na białą broń.

Nowe elementy do rozwoju piechoty wprowadza pojawienie się broni maszynowej. Wzrasta znaczenie wykorzystywania terenu i maskowania.

Wraz z motoryzacją wojsk lądowych rozpoczyna się nowa era w rozwoju piechoty. Pojawia się piechota zmotoryzowana , a następnie jej udoskonalona odmiana - piechota zmechanizowana. Piechota zmotoryzowana - to swoista replika dawnych dragonów: przewożona była na samochodach, walczyła pieszo. Piechota zmechanizowana dysponująca transporterami opancerzonymi, a zwłaszcza bojowymi wozami piechoty (BWP) może zarówno przemieszczać się, jak i walczyć na wozach bojowych. Obecnie klasycznie rozumiana piechota prawie już nie występuje. Istnieją natomiast różne jej odmiany, jak choćby piechota morska, piechota górska, terytorialna. Z pie-

choty wywodzą się też najnowsze rodzaje wojsk, takie jak wojska powietrznodesantowe czy powietrznoszturmowe.

Jazda /konnica, kawaleria/ - drugi obok piechoty podstawowy rodzaj wojsk lądowych - zakończyła ostatecznie swoją karierę bojową na polach bitew II wojny światowej. W starożytności - poza armiami ludów koczowniczych - była ona mniej licznym od piechoty i pomocniczym w stosunku do niej rodzajem wojsk. Wykonywała przede wszystkim zadania rozpoznawcze, osłonowe, łącznikowe. Jednakże w wielu armiach była ona również czynnikiem często przesądzającym losy bitew (np. w kampaniach wojennych Aleksandra Macedońskiego lub Hannibala). Szczególną odmianą jazdy w starożytności były rydwany bojowe a także wykorzystywane do celów wojennych słonie. W średniowieczu uformowała się ciężkozbrojna jazda rycerska, która stała się podstawowym rodzajem wojska we wszystkich państwach europejskich. W tym czasie w Azji dominowała lekka jazda, której reprezentantem była konnica mongolska.

Z chwilą odrodzenia piechoty w XIV i XV wieku rozpoczyna się okres powolnego schyłku znaczenia jazdy rycerskiej. Na jej miejsce zaczęły się pojawiać różnorodne rodzaje kawalerii dostosowywane do wykonywania zadań z wykorzystaniem nie tylko broni białej, lecz również palnej (arkebuzerzy, rajtarzy, dragoni, husarzy, kirasjerzy, potem - lansjerzy, strzelcy konni, szwoleżerowie, ułani). W miarę dalszego doskonalenia broni palnej (broń gwintowana, potem maszynowa) również zmodernizowana kawaleria coraz wyraźniej traciła znaczenie w rozstrzyganiu bitew. Ostała się jej jedynie rola sił rozpoznania, osłony, ewentualnie pościgu za rozbitym przeciwnikiem. Tylko w warunkach małego nasycenia przes-

trzeni siłami kawaleria nadal odgrywała rozstrzygającą rolę. Tak było np. podczas wojny secesyjnej w Ameryce Północnej i potem w czasie wojny domowej w Rosji oraz w wojnie polsko-rosyjskiej w 1920 roku.

Ostatecznie kawaleria, jako broń szybka, została wyparta w okresie międzywojennym przez nowo powstający rodzaj wojsk - *wojska pancerne.* Chrzest bojowy przeszły one w I wojnie światowej (1916 rok - angielskie i 1917 francuskie). Początkowo przeznaczone były głównie do bezpośredniego wsparcia piechoty. Tendencja taka utrzymywała się w niektórych państwach (głównie we Francji) aż do II wojny światowej. Jednocześnie w okresie międzywojennym pojawiły się nowatorskie koncepcje wykorzystania związków pancernych jako wojsk szybkich do błyskawicznego wtargnięcia w głąb ugrupowania i na tyły przeciwnika. Twórcami tych koncepcji byli Anglicy (J.F. Fuller), lecz w praktyce zrealizowali je Niemcy, tworząc związki lekkich, ale ruchliwych i silnych ogniowo czołgów. W 1935 roku rozpoczęto tworzenie w Niemczech pierwszych trzech dywizji pancernych.[16)]

Po II wojnie światowej znaczenie wojsk pancernych jeszcze bardziej wzrosło. Było to następstwo dalszego udoskonalenia technicznego sprzętu, a także faktu, że był on najlepiej dostosowany do prowadzenia różnorodnych działań na jądrowym polu walki. Wojny lokalne potwierdziły znaczenie wojsk pancernych, chociaż ich mocna pozycja została zachwiana w wojnie izraelsko-arabskiej w 1973 roku przez lekkie, o dużym zasięgu i celne rakietowe systemy przeciwpancerne. Od tej pory następuje coraz silniejsza integracja wojsk pancernych i zmechanizowanych i tworzenie mieszanych nie

tylko związków, ale również oddziałów. Można przewidywać, że tendencja ta w nadchodzących latach będzie się utrzymywać.

Kolejnym podstawowym współcześnie rodzajem wojsk lądowych są *wojska rakietowe i artyleria*. Ich rodowód - podobnie jak piechoty i kawalerii - sięga również starożytności, do tzw. artylerii przedogniowej, dysponującej machinami miotającymi. Wykorzystywane one były w czasie oblegania i obrony twierdz, a mniejsze - także w polu. W XIV wieku pojawiły się pierwsze działa ogniowe - bombardy. Były to jednak okazjonalne egzemplarze, a ich montowanie, obsługa i użycie nie wchodziły bezpośrednio w zakres działania wojska. Były to swoiste świadczenia na rzecz wojska ze strony rzemiosła. Artyleria jako rodzaj wojsk wyodrębnia się dopiero w XVI wieku, gdy działa stały się lżejsze i mogły być pełniej wykorzystywane w operacjach i bitwach w polu.

Szczególny rozwój artylerii nastąpił w XIX i XX wieku. Niewątpliwie królowała ona na polach bitew I i II wojny światowej (w I wojnie światowej 75% wszystkich strat było następstwem ognia artylerii). W czasie I wojny światowej pojawiły się również nowe jednostki artylerii - przeciwpancernej i przeciwlotniczej, a w II wojnie światowej - artylerii rakietowej. W okresie wojennym zaczęto przystosowywać artylerię do strzelania pociskami atomowymi. W tym też czasie ukształtowały się nowocześnie rozumiane wojska rakietowe.

Bezpośrednio z artylerii wywodzą się *wojska obrony przeciwlotniczej (OPL)* przeznaczone do osłony zgrupowań wojsk przed przeciwnikiem powietrznym. Rozwinęły się wraz ze wzrostem zagrożenia z powietrza. Wyraźny skok jakościowy w rozwoju tych wojsk

spowodowało pojawienie się technicznych środków wykrywania i śledzenia celów powietrznych. Kolejny etap rozwoju - to rakietyzacja wojsk obrony przeciwlotniczej oraz automatyzacja procesów rozpoznania i dowodzenia. W warunkach współczesnego, a zwłaszcza przyszłościowego powietrzno-lądowego pola walki wojska obrony przeciwlotniczej stają się jednym z podstawowych środków walki o charakterze ogólnowojskowym, a nie tylko zabezpieczającym. Walka z przeciwnikiem powietrznym przestaje już być tylko wspomaganiem, czy tez osłoną innych sił, staje się integralnym składnikiem bezpośredniego zwalczania przeciwnika. Stąd też zasadne wydaje się odejście od dotychczasowej, tradycyjnej nazwy na nazwę wojska przeciwlotnicze (nie tylko obrony przeciwlotniczej).

Współczesne wojska lądowe dysponują własnym lotnictwem. *Lotnictwo wojsk lądowych* jest jednocześnie także rodzajem sił powietrznych. Lotnictwo wojskowe swą bojową karierę zainaugurowało w wojnie włosko - tureckiej 1911-1912 roku, rozpoczynając od zadań rozpoznawczych i łącznikowych. W I wojnie światowej wykonywało już również zadania ogniowe. Głośna w okresie międzywojennym teoria G. Douheta wyolbrzymiała znaczenie lotnictwa, traktując go wręcz jako rozstrzygający środek strategiczny. Praktyka II wojny światowej nie potwierdziła tej teorii, wykazała natomiast ogromną rolę lotnictwa operacyjnego i taktycznego ściśle współdziałającego z wojskami lądowymi.

Głównymi tendencjami rozwoju lotnictwa w okresie powojennym było wprowadzenie z jednej strony samolotów odrzutowych, z drugiej zaś - dynamiczna ekspansja śmigłowców. Ta druga tendencja stworzyła bazę do ukształtowania się lotnictwa wojsk lądowych i

jest głównym motorem sukcesywnego powstawania i rozwijania się nowego komponentu wojsk lądowych w postaci wojsk powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych), a w perspektywie - wojsk powietrznozmechanizowanych, które łączyłyby w sobie mobilność powietrzną z możliwością utrzymywania terenu.[17] Będą one osnową przekształcania się wojsk lądowych w powietrzno-lądowe.

Najmłodszym rodzajem wojsk o bardzo dynamicznie wzrastającym znaczeniu są *wojska walki radioelektronicznej.* Dysponują środkami rozpoznania radioelektronicznego i zakłócania. Zapewniają możliwość walki o przewagę w sferze informacji, co ma szczególne znaczenie w erze postępującej elektronizacji i automatyzacji procesów informacyjnych oraz coraz powszechniejszego wprowadzania broni precyzyjnej.

W szeroko rozumianej informacyjnej sferze walki istotne miejsce zajmują *wojska rozpoznawcze.* U zarania dziejów sztuki wojennej informację o przeciwniku i środowisku walki w wymiarze strategicznym pozyskiwano głównie za pomocą rozpoznania agenturalnego, natomiast rozpoznanie taktyczne prowadzili na ogół sami dowódcy, poprzez bezpośrednie obserwowanie całego pola bitwy. Stopniowo również w skali taktycznej, a następnie operacyjnej zaczęto organizować i wykorzystywać wyspecjalizowane siły i środki rozpoznania: najpierw naziemnego, potem powietrznego, radioelektronicznego i wreszcie kosmicznego. Następowała też specjalizacja sił rozpoznawczych, działających na rzecz poszczególnych rodzajów wojsk (rozpoznanie artyleryjskie, inżynieryjne itp.). Siły rozpoznawcze stanowiły nie tylko źródło informacji, ale także ubezpieczały, osłaniały, zapewniały swobodę działania sił głównych. W

warunkach nielinearnego pola walki, zmniejszonego nasycenia przestrzeni wojskami, istnienia luk, otwartych skrzydeł te funkcje wojsk rozpoznawczych stają się coraz ważniejsze. Dlatego w swoim składzie powinny one mieć nie tylko wąsko wyspecjalizowane siły rozpoznawcze, ale również pododdziały bojowe. Taka tendencja integrowania zadań rozpoznawczych i zadań ubezpieczenia oraz osłony jest m.in. wyraźnie widoczna w restrukturyzacji sił rozpoznawczych Francji i USA.[18)]

Techniczną bazę dla procesów informacyjnych (rozpoznania, dowodzenia, walki radioelektronicznej) zapewniają *wojska łączności.* W starożytności i średniowieczu łączność utrzymywano za pomocą prostych sygnałów i znaków (dźwiękowych, świetlnych) oraz gońców. W XIX wieku rozpoczęła się ekspansja technicznych środków łączności: telegraf elektryczny, łączność przewodowa i radiowa. Wtedy też powstały pierwsze typowe pododdziały wojsk łączności. Jako wyodrębniony rodzaj wojsk ukształtowały się w I wojnie światowej, gdy liczebność i różnorodność sił, środków i elementów ugrupowania bojowego oraz duży rozmach przestrzenny działań uczyniły dowodzenie procesem niezwykle złożonym. Rolę łączności w dowodzeniu w takich warunkach doskonale oddaje wymowne stwierdzenie G. Pattona: generałem może cię uczynić prezydent, ale dowódcą czyni cię łączność.[19)]

Znaczącymi etapami w rozwoju wojsk łączności było pojawienie się wozów dowodzenia, automatyzacja, komputeryzacja oraz integracja procesów rozpoznania, dowodzenia i łączności. Chociaż wyraża się opinie, że środki dowodzenia wciąż nie nadążają za rozwojem i komplikowaniem się pola walki,[20)] to ostatnie wojny,

zwłaszcza wojna w Zatoce Perskiej, wykazują, że technika informatyczna staje się już obecnie kluczowym środkiem zmniejszania niepewnosci , tej najpoważniejszej przeszkody, jaką pokonywać muszą dowódcy w czasie wojny.[21)]

Wojska łączności przeistaczają się stopniowo w zintegrowane pododdziały i oddziały dowodzenia, dysponujące nie tylko środkami przesyłania informacji, ale także środkami jej automatycznego pozyskiwania i przetwarzania (zautomatyzowane systemy dowodzenia).

Wojska inżynieryjne są rodzajem wojsk przeznaczonym do inżynieryjnego zabezpieczenia działań zbrojnych. Zadania takie, zwłaszcza związane z wykonywaniem różnych prac technicznych dotyczących umocnienia i zdobywania twierdz, budowy mostów, przepraw itp., wykonywano już od starożytności. Organizacyjnie wojska inżynieryjne ukształtowały się jednak dopiero w XVIII wieku. Szczególny ich rozwój nastąpił w czasie II wojny światowej, kiedy wzrastająca złożoność zadań, duży rozmach działań , siła ognia itp., powodowały konieczność posiadania różnych specjalności inżynieryjnych. Obecnie do ważniejszych zadań wojsk inżynieryjnych należy rozpoznanie inżynieryjne terenu i przeciwnika, zapewnianie swobody manewru i ochrony wojsk własnych przed rażącym działaniem środków walki, osłabianie możliwości manewrowych i ogniowych przeciwnika. W wojskach inżynieryjnych występują pododdziały i oddziały saperów, pontonowe desantowo-przeprawowe, maszyn inżynieryjnych, inżynieryjno-drogowe i inne. Urbanizacja terenu, regulacja przeszkód wodnych oraz wzrastająca skuteczność rażenia środków ogniowych wpływać będą na potrzebę dalszej specjalizacji wojsk inżynieryjnych. Ważnym kierunkiem ich rozwoju może być dos-

tosowanie ich do przerzutu powietrznego.

Wojska obrony przeciwchemicznej spełniają główną rolę w zapewnieniu obrony przed środkami masowego rażenia. Wywodzą się z wojsk chemicznych, które powstały w czasie I wojny światowej jako wyspecjalizowane siły do użycia środków trujących, zapalających i dymnych, a także obrony przed tymi środkami. Wraz z pojawieniem się broni jądrowej zakres i treść zadań gwałtownie się poszerzył. Istotnym obecnie zadaniem tych wojsk jest również ochrona przed skutkami zagrożeń ekologicznych.

Siły i środki wsparcia logistycznego przeznaczone są do zapewnienia materialnych i technicznych podstaw sprawnego funkcjonowania wojsk przez zaopatrywanie ich w niezbędne do życia i walki środki materiałowe, obsługę techniczną sprzętu oraz pomoc medyczną. Składają się zatem z wyspecjalizowanych pododdziałów i oddziałów różnych rodzajów służb. W działaniach prowadzonych na obszarze kraju wyraźnie wzrasta rola wykorzystania na potrzeby sił zbrojnych lokalnej, pozawojskowej bazy materiałowo-technicznej i medycznej.

Dla zapewnienia jak najlepszego wykorzystania na polu walki całego potencjału różnych sił i środków ujmuje się je w odpowiednie *struktury organizacyjne.* Początkowo wojsko wyprowadzone na pole bitwy tworzyło organizacyjnie jedną całość - czyli armię. Ta z kolei dzieliła się na mniejsze części , których wielkość i struktura warunkowane były głównie potrzebami zapewnienia sprawnego dowodzenia. Np. w Chinach w VI - V w. pne. przyjęty był generalnie system piątkowy w piechocie i dziesiętny w konnicy. Wysoko rozwiniętą strukturę organizacyjną w starożytności miała ar-

mia rzymska. Składała się z legionów liczących po 4000 - 6000 żołnierzy. Każdy z nich z kolei dzielił się na manipuły (połączone w późniejszym okresie w większe jednostki - kohorty), te zaś składały się z centurii podzielonych na dziesiątki. W średniowieczu, w okresie dominacji jazdy rycerskiej, najmniejszym pododdziałem była kopia (rycerz, geremek, pachołkowie). Kopie łączyły się w chorągwie.

Po wprowadzeniu broni palnej i zdominowaniu pola walki przez piechotę poszukiwano struktur organizacyjnych zapewniających przede wszystkim maksymalne wykorzystanie siły ognia oraz dużą elastyczność i manewrowość w toku starcia. Wymaganiom tym odpowiadała struktura batalionowo - brygadowa, w której brygady stwarzały możliwości różnych wariantów połączenia pikinierów i muszkieterów. W XVII wieku batalion (500-800 żołnierzy) stał się podstawową jednostką taktyczną piechoty. Na przełomie XVIII i XIX wieku wraz z pojawieniem się masowych armii nastąpił kolejny gruntowny przełom w organizacji wojsk. Pojawiły się większe zgrupowania w postaci dywizji, korpusów i armii.

W ogólnych zarysach tego typu struktury organizacyjne utrzymują się do dziś. Następuje jedynie sukcesywne nasycanie ich nowymi rodzajami wojsk, zwiększa się ich zróżnicowanie techniczne, wzrasta udział sił i środków zabezpieczenia. Np. za Napoleona wojska walczące stanowiły około 80%, a w wojnie prusko-francuskiej, z uwagi na skokowy wzrost utechnicznienia, już tylko 60%.[22)] Podobny rząd wielkości (60 - 65%) był charakterystyczny dla sił zbrojnych w czasie II wojny światowej.

W warunkach współczesnych, jak wykazują praktyczne doświadczenia bojowe oraz wnioski z ćwiczeń, najodpowiedniejszą dla niższych szczebli taktycznych (tj. pododdziałów) jest struktura trójkowa, natomiast dla wyższych szczebli taktycznych (oddział, związek taktyczny) - struktura czwórkowa. W skali operacyjnej struktury mogą być zmienne, ale nie powinny w zasadzie zakładać podporządkowania dowódcy operacyjnemu więcej niż 5 - 6 bezpośrednio podległych mu podstawowych ogniw wykonawczych.

Żołnierze i środki walki organizowane były i są w różnorodne organizmy bojowe - od pierwszych drużyn aż do współczesnych wielce skomplikowanych i złożonych etatowych formacji i doraźnych zgrupowań. Współczesne siły zbrojne zorganizowane są w pododdziały i oddziały oraz związki taktyczne i operacyjne. Pododdziały są to najmniejsze ogniwa organizacyjne, składające się z jednego w zasadzie typu sił i środków danego rodzaju wojsk, a więc jednorodne i o ściśle określonych (specjalistycznych) właściwościach bojowych drużyny, plutony i kompanie (baterie) piechoty, czołgów, powietrznodesantowe, artylerii przeciwpancernej, moździerzy, saperów itd.

W niektórych armiach, w tym także w Wojsku Polskim, do pododdziałów zalicza się również bataliony. Nie jest to precyzyjne, chyba że ma się na myśli ściśle jednorodne bataliony (np. bataliony czołgów). Tymczasem bataliony w większości mają - i uważam, że w Wojsku Polskim również powinny mieć - w swoim składzie siły i środki różnych rodzajów wojsk, a więc w istocie są oddziałami - czyli organizmami bojowymi zdolnymi samodzielnie wykonywać zadania na polu walki. Tak rozumianymi oddziałami są obecnie w Wojsku

Polskim pułki. W dyskusji o zmianach organizacyjnych w siłach zbrojnych wskazuje się na celowość przejścia na szczeblach taktycznych z uprzedniej struktury dywizyjno-pułkowej na strukturę batalionowo-brygadową, w której to podstawowym ogniwem realizacyjnym byłyby w pełni usamodzielnione bojowo, silne bataliony, a podstawowym ogniwem koncepcyjnym - kilkubatalionowe (4-6) brygady. Należy mocno podkreślić jakościową różnicę między pułkiem będącym oddziałem i składającym sie z jednorodnych (specjalistycznych) pododdziałów (batalionów i kompanii) a brygadą - będącą związkiem taktycznym składającym się z oddziałów, jakimi powinny być usamodzielnione (zintegrowane) bojowo bataliony. Dlatego uproszczone zmiany struktur organizacyjnych sprowadzające się do zmiany nazwy pułków na brygady, bez jakościowej zmiany wchodzących w ich skład batalionów, nie mają najmniejszego sensu.

Najważniejszym ogniwem organizacyjnym na szczeblach taktycznych są związki taktyczne (brygady, dywizje). Składają się one z pododdziałów i oddziałów różnych rodzajów wojsk danego rodzaju sił zbrojnych. Są to ogniwa zdolne do samodzielnego działania taktycznego, a w wielu wypadkach także do samodzielnego wykonywania zadań operacyjnych.

W odróżnieniu od pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, które mają stałą (etatową) strukturę organizacyjną, związki operacyjne mają strukturę zmienną, dostosowaną do konkretnych celów i warunków operacyjno-strategicznych. W warunkach polskich związkami operacyjnymi są korpusy. Doraźnie mogą być tworzone grupy operacyjne. Nie można wykluczyć także utworzenia w toku wojny większego związku operacyjnego w postaci armii.

Obecnie duży wpływ na zmiany strukturalne sił zbrojnych mają zmiany polityczno-militarne determinujące przeobrażenia w charakterze zagrożeń. Ważnym elementem tych zmian są wynegocjowywane ograniczenia zbrojeniowe, nakładające konieczność redukcji i restrukturyzacji wojsk w państwach europejskich. Trzeba jednak mocno podkreslić, że przyszłe siły zbrojne nie będą po prostu zmniejszoną jedynie wersją obecnych, lecz wojskiem innym, które musi odpowiadać wyzwaniom zmieniającego się i bardziej niż dotychczas niepewnego świata.[23)]

Nowoczesne armie nie mogą być już w czasie pokoju armiami o dużej liczebności i małym nasyceniu podstawowym ciężkim uzbrojeniem. Wyznacznikiem wielkości sił zbrojnych muszą być przede wszystkim przyjęte limity uzbrojenia. Nie można bowiem z góry zakładać wysyłania żołnierza na nowoczesną regularną wojnę z prymitywnym uzbrojeniem, które miałoby rekompensować ograniczone limity podstawowego uzbrojenia. Nie do pomyślenia jest już oczywiście sytuacja tego typu, jaka zaistniała np. w armii rosyjskiej na początku I wojny światowej, kiedy to wielu żołnierzy poszło na front bez karabinu. Kazano im potem czekać w okopach, aż któryś z kolegów polegnie, aby po nim przejąć broń. Z kolei w 1915 roku trzeba było wycofać z frontu część oddziałów 12 Armii rosyjskiej, ponieważ żołnierze nie umieli posługiwać się przydzielonymi im japońskimi karabinami.[24)] Obsługa nowoczesnego sprzętu bojowego jest z pewnością o wiele bardziej skomplikowana i nie można liczyć na to, że żołnierz nauczy się jej w czasie wojny. Współczesne i przyszłe siły zbrojne muszą więc składać się głównie z żołnierzy zawodowych i służby kontraktowej, obytych na co dzień z

nowoczesną bronią, doskonale wyszkolonych i wyposażonych. Dotyczy to oczywiście wojsk operacyjnych, które jednak powinny być na czas wojny wspierane i uzupełniane lokalnymi - jakościowo zupełnie innymi, bo formowanymi na zasadzie powszechnego poboru oraz wyposażonymi w proste i lekkie uzbrojenie - jednostkami obrony terytorialnej.

4. Strategiczne uwarunkowania działań operacyjnych

Podstawowe uwarunkowania i właściwosci polskiej sztuki wojennej u progu XXI wieku wynikać będą przede wszystkim z przewidywanych warunków polityczno-militarnych, determinujących cele i zadania strategiczne Wojska Polskiego, a także z pożądanego i możliwego składu i struktury sił zbrojnych.

Jeszcze do niedawna dominującą cechą polityczno-militarnej struktury Europy była jej dwublokowość. Zmiany zainicjowane w Europie Środkowej, w co niewątpliwie istotny wkład wniosła Polska, pociągnęły za sobą ewolucję w skali całej Europy. Analizując obecne *warunki polityczno-militarne* w Europie i dające się zauważyć tendencje ich rozwoju można stwierdzić, że w latach dziewięćdziesiątych Europa będzie najprawdopodobniej zmierzać do osłabiania i eliminowania różnorodnych barier i granic istniejących dotąd między państwami, grupami państw i narodami. Można przewidywać stopniowe ewolucyjne tworzenie jakościowo nowego, euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa. O ile poprzednia struktura polityczno-militarna Europy prowadziła do jej dezintegracji, bazowała na wyszukiwaniu lub wręcz tworzeniu przeciwieństw wewnątrz Europy, to przyszłościowa wizja euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa będzie systemem integrującym państwa w nim uczestniczące. Sprzeczności między tymi państwami byłyby zatem rozstrzygane wewnątrz systemu, z pomocą a w razie konieczności pod presją innych państw - członków tego systemu.

Główną rolę w kształtowaniu nowej, przyszłej Europy i systemu wspólnego bezpieczeństwa ogólnoeuropejskiego (euroatlantyckiego) odgrywać będą bez wątpienia: USA, państwa i organizacje zachodnioeuropejskie (EWG, NATO) oraz proces KBWE. Obszarem najbardziej istotnych i intensywnych przeobrażeń będzie zaś Europa Wschodnia i Środkowa. Szczególne znaczenie dla Polski będzie mieć krystalizowanie się sytuacji polityczno-militarnej bezpośrednio za wschodnią granicą.

Niezależnie od kierunku i tempa rozwoju sytuacji polityczno-militarnej nadal istnieć będą w Europie potencjalne źródła napięć politycznych, mogące wywołać kryzysy grożące przekształcaniem się w konflikty wojenne. Polska nie traktuje żadnego ze swoich sąsiadów, ani też żadnego innego państwa, jako wroga, celowo przygotowującego się do zbrojnej z nami rozprawy. Nie możemy jednak nie uwzględniać obiektywnych, niezależnych nawet od woli politycznej poszczególnych państw, przesłanek potencjalnego zagrożenia.

Te obiektywne przesłanki, typowe właśnie dla Europy Wschodniej i Środkowej, tkwią przede wszystkim w sprzecznościach narodowościowych, w niewygaszonych i co pewien czas odżywających nacjonalizmach. Ujawniają się one zwłaszcza na tle mniejszości narodowych w powstających niezależnych państwach tej części Europy. Napięcia z tym związane mogą być głównym źródłem kryzysów wewnętrznych i międzynarodowych oraz zagrożeń wojennych, w tym w tym zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski.

Ocena możliwego rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w latach dziewięćdziesiątych wskazuje, że Polska musi uwzględniać

potencjalne zagrożenie czterema rodzajami konfliktów wojennych (zał.nr 5).

Na pierwszym miejscu należy postawić potencjalne zagrożenie lokalnym, ograniczonym konfliktem wojennym, głownie na tle sprzeczności narodowościowych. Może on być próbą militarnego rozstrzygnięcia spornego problemu metodą tworzenia faktów dokonanych, przez przeprowadzenie błyskawicznej i na ograniczoną (co do sił i przestrzeni) skalę akcji zbrojnej. Inwazja taka może oczywiście mieć na celu aneksję części terytorium Polski, lecz bardziej prawdopodobne mogą być rajdy lądowe lub powietrzno-lądowe będące jedynie próbą czasowej zbrojnej interwencji na rzecz mniejszości narodowej w Polsce lub też reakcją zewnętrzną na swoje wewnętrzne problemy z mniejszością polską. Konflikt taki charakteryzować się może szczególnym znaczeniem obustronnie prowadzonych różnorodnych działań specjalnych oraz bardzo zmiennym nasileniem działań zbrojnych. Mogą one mieć charakter dywersji, potyczek przygranicznych aż do operacji na pełną skalę włącznie. W rozstrzyganiu tego typu konfliktów, we wszystkich ich fazach, a zwłaszcza w fazie początkowej i końcowej, bardzo istotną rolę mogą odegrać zabiegi dyplomatyczne.

Bardzo mało prawdopodobne, choć nie dające się w pełni wykluczyć, jest zagrożenie wojną na dużą skalę w obronie w ogóle istnienia Polski. Byłaby to wojna o dużym natężeniu, angażująca totalnie cały naród i jego potencjał materialno-duchowy, w tym potencjał militarny. Wojna taka charakteryzowałaby się działaniem w warunkach zdecydowanej przewagi przeciwnika oraz zbrojnego oddziaływania jednoczeście na całe terytorium kraju.

Specyficzny rodzaj potencjalnego zagrożenia dla Polski stwarza fakt stacjonowania olbrzymich zgrupowań wojsk rosyjskich w Niemczech i bezpośrednio nad polską granicą w rejonie królewieckim. Może to grozić przeniesieniem wewnętrznego konfliktu we Wspólnocie Niepodległych Państw, a zwłaszcza w Rosji lub konfliktu między Rosją i państwami nadbałtyckimi, na obszar naszego kraju. W razie skrajnie niebezpiecznego rozwoju sytuacji politycznej na terytorium byłego ZSRR, wojska te mogą być gwałtownie ściągane do kraju nawet przez róznych dysponentów. Mogłoby to wiązać się z niekontrolowanym przemarszem przez nasze terytorium mas wojska, przy czym z pewnością wojska trudnego w dowodzeniu, a nawet zrewoltowanego. Nie można nawet wykluczyć ewentualności wzajemnych starć zbrojnych między poszczególnymi zgrupowaniami.

Polska - jako członek ONZ, KBWE i w dalszej perspektywie po włączeniu się w struktury wspólnego bezpieczeństwa (NATO, euroatlantycki system bezpieczeństwa) - może także uczestniczyć w jakiejś formie w zapobieganiu lub likwidacji kryzysów bądź konfliktów wojennych poza swoimi granicami (w Europie lub poza kontynentem europejskim), w życiowo ważnych dla całej wspólnoty rejonach. Obszar Polski może być w takiej sytuacji obiektem wzmożonego oddziaływania terrorystycznego.

Za najlepszą strategię obronności Polski uznaje się zapobieganie konfliktom wojennym. Dlatego opowiadamy się za działaniami zmierzającymi do zbudowania w przyszłości euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa, który bazując na pozytywnych doświadczeniach Europy Zachodniej, objąłby wszystkie państwa uczestniczące w procesie KBWE. System ten powinien być tak

skonstruowany, powiązania między jego uczestnikami powinny mieć taki charakter, aby każda próba naruszenia wspólnie uznanego za pożądany stanu rzeczy spotykała się natychmiast z przeciwdziałaniem pozostałych państw i systemu w całości. Polska zamierza uczestniczyć w tworzeniu takiego systemu przez stopniową integrację z istniejącymi strukturami zachodnioeuropejskimi, w tym EWG i NATO.

Do czasu zbudowania systemu wspólnego bezpieczeństwa będziemy prowadzić samodzielną politykę obronną, w pełni zgodną z podstawowymi normami prawa międzynarodowego, postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych i innych umów międzynarodowych, w tym ustaleniami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Za szczególnie istotne uznajemy kierowanie się zasadami nienaruszalności istniejących w Europie granic, suwerenności, nieingerencji w sprawy wewnętrzne, wyrzeczenia się użycia lub groźby użycia siły. W zapewnieniu bezpieczeństwa chcemy ściśle współpracować z wszystkimi sąsiadami, nie zamierzając jednakże zawiązywać bezpośrednich sojuszy militarnych z jednym z sąsiadów przeciwko innemu. Sąsiedzką i regionalną (zwłaszcza z Czechami, Słowacją i Węgrami) współpracę w dziedzinie polityki obronnej traktujemy jako tworzenie lepszych możliwości wspólnego włączenia się w przyszły euroatlantycki system wspólnego bezpieczeństwa.

W oczywistym polskim interesie leży rozwijanie wielopłaszczyznowego zbliżenia polsko-niemieckiego, mogącego być jednym z najważniejszych w latach dziewięćdziesiątych czynników sukcesywnego, idącego z zachodu na wschód, i ostatecznego wygaszania w

Europie ognisk potencjalnych zagrożeń wojennych. Za wyjątkowo ważne dla bezpieczeństwa Polski oraz jako istotny wkład w zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w całej Europie uznać należy ustanowienie i kształtowanie takich stosunków z odrodzonymi państwami za naszą wschodnią granicą (Ukrainą, Białorusią, Litwą) oraz Rosją, które zapobiegałoby pojawianiu się groźnych dla pokoju sytuacji konfliktowych.

Jednym z podstawowych warunków minimalizowania zagrożeń wojennych jest niewątpliwie eliminowanie uprzedzeń, obaw, niepewności i atmosfery wzajemnych podejrzeń w dziedzinie wojskowej, a tym samym wzrost jawności i przez to zaufania międzynarodowego w tej sferze. Korzystne byłoby niewątpliwie opracowanie i przyjęcie przez wszystkie państwa europejskie modelu niekonfrontacyjnej doktryny militarnej, zakładającej zwiększenie poczucia bezpieczeństwa nie tylko danego państwa, ale również bezpieczeństwa ogólnego, zwłaszcza bezpieczeństwa państw sąsiednich.

Popieramy wszelkie inicjatywy rozbrojeniowe, zamierzając aktywnie w nich uczestniczyć. Uważamy za zasadne dążenie do tego, aby liczebność sił zbrojnych państwa europejskiego nie przekraczała 0,5% ludności danego kraju. Za godną rozwijania uznajemy ideę tworzenia wielonarodowych sił zbrojnych. Interesujący wydaje się być pomysł tworzenia mieszanych jednostek wojskowych wspólnie z innymi państwami.

Pragniemy rozwijać ścisłe kontakty wojskowe z wszystkimi zainteresowanymi tym państwami. Opowiadamy się za wzbogacaniem dotychczasowych form wojskowej współpracy naukowej, szkoleniowej, kulturalnej. Jesteśmy zainteresowani wspólnymi konferencja-

mi, wymianą studentów i wykładowców wojskowych, pełnym umożliwieniem wzajemnych kontroli i inspekcji, czy też wreszcie organizowaniem wspólnych ćwiczeń, włącznie z manewrami.

Jeśli nie udałoby się zapobiec konfliktowi wojennemu, Polska jest zdecydowana przeciwstawić się każdej próbie agresji, dążąc do rozstrzygnięcia konfliktu za pomocą działań zbrojnych, dyplomatycznych i specjalnych, przy jednoczesnym zapewnieniu ciągłego funkcjonowania państwa i życia narodu w warunkach wojny.

Ze względu na zróżnicowanie zagrożeń wojennych różne będą również cele strategiczne i zadania operacyjne sił zbrojnych na wypadek wojny. Poprzednio głównym wyznacznikiem tych zadań było uczestnictwo Polski w Układzie Warszawskim. Zadania operacyjne Wojska Polskiego były częścią zadań koalicyjnego zgrupowania wojsk na teatrze działań wojennych. O ich właściwości przesądzało geostrategiczne usytuowanie Polski w Układzie Warszawskim oraz miejsce naszych sił zbrojnych w jego strukturze militarnej. Najogólniej rzecz biorąc zadania Wojska Polskiego polegały na udziale w potężnej operacji koalicyjnej, charakteryzującej się zmasowanym użyciem wojsk, dużym nasyceniem sprzętu, rozbudowaną infrastrukturą, dominującym znaczeniem czynnika ognia. Nie ulega wątpliwości, że w warunkach samodzielności obronnej - a w przyszłości w ramach systemu wspólnego bezpieczeństwa - taki właśnie model operacji militarnych staje się nieaktualny.

Celem strategicznym Polski w razie lokalnej agresji przeciwnika, dokonanej na jednym z kierunków operacyjnych, będzie jak najszybsze rozstrzygnięcie konfliktu, aby nie dopuścić do

długotrwałego wyniszczania kraju. Dla osiągnięcia tego celu konieczne będzie przeprowadzenie operacji obronno-zaczepnej, obejmującej zlokalizowanie, zatrzymanie i rozbicie nieprzyjacielskiego zgrupowania inwazyjnego (rajdowego, desantowego). Jeżeli będzie to konflikt o małej intensywności zbrojnego oddziaływania ze strony przeciwnika, likwidowanie go może obejmować prowadzenie jedynie działań osłonowych, rajdowych, patrolowych, antyterrorystycznych itp.

W wypadku wojny totalnej z wielkim mocarstwem Polska nie miałaby szans samodzielnego zwycięstwa w otwartej walce zbrojnej. Celem strategicznym byłoby wówczas stawianie jak najdłużej zorganizowanego oporu, aby zadać maksymalne straty agresorowi, zademonstrować determinację obronną i zyskać czas na stosowną kontrakcję międzynarodową. Siły zbrojne w takich warunkach powinny zorganizować obronę strategiczną obejmującą manewrowe operacje obronne sił pierwszego rzutu, przeciwuderzenia i rajdy sił odwodowych, obronę przestrzenną wojsk obrony terytorialnej i ewentualnie strategiczną bitwę obronną w głębi. W ostateczności wojsko może być zmuszone przechodzić do działań nieregularnych i wtopienia się w powszechny ruch oporu całego narodu na terytorium okupowanym przez przeciwnika.

W razie zaistnienia konieczności neutralizowania zagrożenia ze strony wojsk rosyjskich znajdujących się w Niemczech i w obwodzie królewieckim nasze siły zbrojne powinny być gotowe - w zależności od sytuacji i decyzji politycznej - po pierwsze: do zablokowania granicy i uniemożliwienia niekontrolowanego wejścia tych wojsk na terytorium Polski albo też po drugie: do operacyj-

nego konwojowania zorganizowanych zgrupowań, aby zapewnić ich jak najszybsze i bezkolizyjne przegrupowanie przez obszar kraju. Niezbędne może okazać się także dozorowanie, internowanie, a nawet blokowanie i rozbicie niektórych zgrupowań, które chciałyby samodzielnie, wbrew decyzjom swoich przełożonych i władz polskich, przebywać w wybranych przez siebie rejonach i miejscowościach.

Wojsko Polskie w latach dziewięćdziesiątych musi być także gotowe do wydzielenia zgrupowań o różnym składzie do sił międzynarodowych w celu wykonywania różnych zadań operacyjnych poza granicami kraju. Mogą to być misje pokojowe w celu utrzymania pokoju, jak i ekspedycje zbrojne - mające na celu zaprowadzenie pokoju (likwidację konfliktu zbrojnego).

Oczywiście równolegle ze zbrojnym przeciwstawianiem się agresji zakładamy zintensyfikowanie w czasie wojny polskiej polityki zagranicznej mającej na celu doprowadzenie do rozstrzygnięcia trwającego konfliktu. Główną w tym rolę odgrywać będzie dyplomacja skoordynowana z międzynarodową działalnością w sferze ekonomicznej i militarnej. Polska odwoływać się będzie przede wszystkim do ogólnoświatowych i europejskich organizacji i autorytetów międzynarodowych, do państw zaprzyjaźnionych, do międzynarodowej opinii publicznej w celu obiektywnego osądzenia zaistniałej sytuacji i zyskania wymiernej pomocy w jej rozwiązaniu. Konieczne będzie również cały czas szukanie możliwości wygaszenia konfliktu w bezpośrednich kontaktach dyplomatycznych z przeciwnikiem. Wydaje się, że może to być skuteczne postępowanie, zwłaszcza w warunkach lokalnego konfliktu wojennego, o zmiennym

("falującym") nasileniu działań zbrojnych, a także w neutralizowaniu zagrożenia ze strony wojsk obcych znajdujących się na naszym terytorium.

Wśród pozazbrojnych form oddziaływań na przeciwnika w czasie wojny szczególną rolę odgrywa wywiad i działania sił specjalnych. Zdobywanie wyprzedzająco informacji o przeciwniku, o jego siłach i zamiarach, oraz dezorganizowanie jego działań, osłabianie od wewnątrz jego woli i możliwości prowadzenia wojny - są niewątpliwie ważnymi czynnikami strategicznymi, mogącymi w istotny sposób wpłynąć na przebieg i rezultaty zmagań wojennych z agresorem.

W celu przeciwdziałania zagrożeniom wojennym w czasie pokoju i realizacji zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych zadań wojennych utrzymuje się i rozwija na czas zagrożenia i wojny system obronny Rzeczypospolitej Polskiej. Jego głównym elementem są siły zbrojne. Wyróżnić można ponadto szereg pozamilitarnych ogniw obronnych oraz system kierowania obronnością.

Nowa treść zadań operacyjnych Wojska Polskiego oraz inne niż poprzednio przyjmowaliśmy warunki ich realizacji wymagają bardzo istotnych zmian *modelu sił zbrojnych.* Dlatego trwają intensywne prace nad nowym modelem wojska. Planuje się zmniejszenie jego liczebności oraz przeobrażenia strukturalne, przesunięcia dyslokacyjne, modernizację techniczną.

Stosownie do umów międzynarodowych, zmieniających się potrzeb operacyjno-strategicznych oraz możliwości ekonomicznych kraju przewidujemy, że w połowie lat dziewięćdziesiątych liczebność Wojska Polskiego nie będzie przekraczać 250 tysięcy żołnie-

rzy w czasie pokoju. Osobiście oceniam, że w razie korzystnego rozwoju sytuacji międzynarodowej i utworzeni euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa liczebność sił zbrojnych w każdym kraju europejskim może być zmniejszona do 0,3 - 0,5% ludności danego kraju. Oznaczałoby to, że u progu XXI wieku Polska mogłaby posiadać armię liczącą od 120 do 200 (średnio około 150) tysięcy żołnierzy.

W latach dziewięćdziesiątych będziemy musieli również przeprowadzić istotną reorganizację sił zbrojnych na szczeblach operacyjnych. Dotychczasowa struktura naszego wojska podporządkowana została bowiem wymaganiom koalicyjnym Układu Warszawskiego. Do udziału w dużej koalicyjnej operacji na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych mieliśmy tworzyć wyższy związek operacyjny w postaci frontu, składającego się z dwóch armii ogólnowojskowych i korpusu zmechanizowanego oraz związków i jednostek lotniczych, obrony powietrznej i innych rodzajów wojsk. Marynarka Wojenna miała działać w ramach Zjednoczonej Floty Bałtyckiej. Terytorium kraju podzielone zostało na trzy okręgi wojskowe, przy czym zdecydowaną większość sił zbrojnych rozmieszczono w zachodniej i północnej części kraju. Całość sił zbrojnych była przygotowana do działania wyłącznie na zachodnim kierunku strategicznym.

Teraz sytuacja uległa radykalnej zmianie. Nie jest potrzebne nam duże, ciężkie zgrupowanie operacyjne w postaci frontu. Musimy mieć wojsko składające się z mniejszych, ale wysoce mobilnych zgrupowań, zdolnych ponadto do działania na różnorodnych kierunkach zagrożenia. Wiele przemawia za tym, że w wojskach lądowych zamiast ociężałej struktury armijno-dywizyjnej bardziej

odpowiednia dla naszych warunków powinna okazać się struktura korpuśna na poziomie operacyjnym i struktura brygadowa oraz batalionowa na poziomie taktycznym. Dyskusje na ten temat trwają, prowadzone są badania i doświadczenia podczas ćwiczeń. O ile przejście na strukturę korpuśną może nastąpić stosunkowo łatwo, to zmiany na szczeblach taktycznych muszą trwać niewątpliwie dłużej . Łączą się one bowiem silnie z koniecznością zmian w wyposażeniu technicznym.

Przyjmuje się, że wszystkie rodzaje sił zbrojnych składać się będą z dwóch części:

- wojska operacyjne - składające się z jednostek wojskowych wyposażonych w najlepszy sprzęt bojowy (objęty limitami porozumień wiedeńskich), o wysokim stopniu uzawodowienia;

- wojska obrony terytorialnej - wyposażone przede wszystkim w lekką broń przeciwpancerną, przeciwlotniczą i strzelecką.

Planujemy utworzenie nowego jakościowego komponentu sił zbrojnych w postaci tzw. Sił Szybkiego Reagowania (czy też wojsk pierwszej gotowości). Utworzenie ich należy traktować obecnie jako zadanie priorytetowe. Powinno to być awangardowe zgrupowanie Wojska Polskiego o pełnym ukompletowaniu, największym stopniu gotowości i zdolności bojowej, w dużym stopniu uzawodowione (służba zawodowa i kontraktowa). Siły Szybkiego Reagowania przeznaczone byłyby do natychmiastowego działania w każdym miejscu i na każdym kierunku, samodzielnego przeciwstawienia się niespodziewanym lokalnym zagrożeniom, stworzenia warunków do rozwinięcia sił głównych, działania jako odwód strategiczny Naczelnego Dowódcy w czasie wojny oraz udziału w misjach pokojo-

wych i ekspedycjach zbrojnych w składzie sił międzynarodowych.

Nadzwyczaj trudnym zadaniem, jakie oczekuje nas w latach dziewięćdziesiątych, będzie modernizacja techniczna sił zbrojnych. Obecny stan techniczny wojska oceniamy bardzo krytycznie. W dużej mierze mamy uzbrojenie przestarzałe, o nienajlepszej jakości. Ponadto, stosownie do przewidywanych dawniej w ramach Układu Warszawskiego zadań operacyjnych, jest to występujące w znacznych ilościach uzbrojenie ciężkie, uderzeniowe.

Postanowienia rozbrojeniowe oznaczają dla Polski w sumie konieczność zredukowania mniej więcej o połowę podstawowych typów uzbrojenia. Równocześnie z redukcją powinniśmy dokonać reorientacji technicznej naszych sił zbrojnych. Jej myślą przewodnią powinno być przekształcanie dotychczasowej ciężkiej armii, dostosowanej do prowadzenia wielkich, wyniszczających bitew w ramach potężnych, koalicyjnych operacji w wojsko lekkie, wysoce mobilne, zdolne do manewrowego działania samodzielnymi i niewielkimi zgrupowaniami na znacznej przestrzeni. Aby to osiągnąć będziemy musieli w latach dziewięćdziesiątych, oprócz planowanych redukcji ilościowych, sukcesywnie zastępować również pozostałe ciężkie uzbrojenie środkami walki charakteryzującymi się przede wszystkim dużą manewrowością i precyzją rażenia. Niezbędne będzie istotne zwiększenie potencjału środków walki radioelektronicznej.

Jednym z kierunków tego rodzaju modernizacji technicznej Wojska Polskiego powinno być np. w wojskach lądowych sukcesywne zastępowanie znacznej liczby czołgów śmigłowcami. Osobiście bowiem uważam, że nawet nie w pełni doskonałe śmigłowce są nam

bardziej potrzebne od czołgów. Przekonanie takie wynika z analizy możliwych w przyszłości zadań operacyjnych naszych sił zbrojnych oraz warunków ich wykonywania. Prowadzić to będzie ponadto do pożądanego przekształcania wojsk lądowych w powietrzno-lądowe.

Stosownie do celów i zadań strategicznych oraz warunków ich realizacji nastąpić musi istotne przewartościowanie polskich koncepcji operacyjnych i taktycznych w latach dziewięćdziesiątych w stosunku do przyjmowanych w ramach koalicyjnej doktryny wojennej Układu Warszawskiego. Inny przede wszystkim musi być *model operacji wojsk lądowych.* Poprzedni model zakładał prowadzenie dużych "ciężkich" bitew z gigantycznymi pojedynkami ogniowymi, wyniszczającymi nie tylko wojska, ale i terytorium na którym były prowadzone. Dlatego model przyszłej operacji wojsk polskich można umownie określić mianem "operacji o zmniejszonej intensywności ogniowej" albo też "lekką operacją manewrową". Jej myślą przewodnią powinno być maksymalne unikanie - na ile się tylko da - zniszczenia własnego kraju w wyniku działań wojennych; strat w ludności cywilnej, zniszczenia dóbr materialnych i kulturowych narodu. Ideałem, do którego powinno się dążyć, jest ograniczenie skutków działań wojennych prowadzonych na własnym terytorium w miarę możności jedynie do sfery militarnej. Tak więc za podstawowe wymagania wobec nowego modelu operacji można przyjąć (zał.nr 6):

a) po pierwsze - maksymalizację efektów operacyjnych, co może wyrazić się bądź to w szybkości likwidacji lokalnego zatargu zbrojnego, bądź to w szybkości i skuteczności neutralizowania

zagrożenia ze strony wojsk obcych przegrupowujących się na naszym terytorium, bądź też wreszcie w długotrwałości zorganozowanego zbrojnego przeciwstwiania się zdecydowanie przeważającemu przeciwnikowi;

b) po drugie - minimalizację destrukcyjnego wpływu działań zbrojnych na otoczenie (ludność i środowisko).

W sumie koncepcja lekkiej operacji manewrowej o zmniejszonej intensywności ogniowej zakłada przywrócenie zakłóconej w dotychczasowym modelu harmonii między czynnikami ruchu, ognia i informacji. Poprzednio, w modelu koalicyjnym, wobec uwzględniania operacji prowadzonych głównie poza terytorium własnego kraju, mógł zdecydowanie dominować czynnik ognia. Teraz już w żadnym wypadku nie możemy szukać rozstrzygnięcia w gigantycznych pojedynkach ogniowych. Zamiast wyniszczających bitew nowy model operacji przewiduje większą liczbę mniejszych, raczej krótkotrwałych starć w postaci przygotowywanych w wyniku manewru nagłych, zaskakujących i precyzyjnych uderzeń, zakończonych szybkim wyjściem z walki w celu przeprowadzenia manewru przygotowującego korzystne warunki do kolejnego starcia. Dlatego osnową musi być manewr mający oczywiście oparcie w silnym oporze wojsk w newralgicznych rejonach oraz uzupełniony precyzyjnym ogniem niszczącym obiekty wojskowe przeciwnika i destrukcyjnym oddziaływaniem informacyjnym fortel, mylenie, obezwładnianie radioelektroniczne itp. na jego systemy informacyjne (dowodzenia, rozpoznania, WRE i łączności).

Przypisy do rozdziału pierwszego

1) Voennyj enciklopediczeskij slovar. Moskwa 1984; s. 146

2) W. Sawkin: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Warszawa 1972; s. 16

3) A. Boucher: Odwieczne prawa wojny. Warszawa 1924

4) B. Chocha: Rozważania o sztuce operacyjnej. Warszawa 1984; s. 17 - 18

5) F. Skibiński: Rozważania o sztuce wojennej. Warszawa 1990; s. 97

6) K. Nożko: Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. AON, Warszawa 1991; s. 11

7) R. R. Leonhard: The Art of Maneuver. Novato 1991; s. 6

8) K. Nożko: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej. Warszawa 1973; s. 123. T. Wójcik: Rozważania o współczesnym natarciu. Warszawa 1987; s. 11

9) Makers of Modern Strategy. Princeton 1986; s. 106 - 119

10) Ch. Bellamy: The Future of Land Warfare. New York 1987; s. 2

11) R. Savuszkin: K voprosu o vozniknovenii i razvitii operacii. "Voenno-istoriczeskij Żurnał" 1979, nr 5

12) J. W. Kipp: Mass, Mobility, and the Red Army's Road to Operational Art, 1918 - 1936. Fort Leaveworth 1988

13) FM 100-5, Operations. Washington 1986; s. 10

14) S. Mossor: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1986; s. 64

15) Na ten temat zob. również m. in. B. Chocha: Rozważania o taktyce. Warszawa 1982; s. 19 - 20 oraz A. Madejski: Nauki wojskowe. Warszawa 1981; s. 157 - 166

16) F. O. Miksche: Vom Kriegsbild. Stuttgart 1976; s. 137

17) W. P. Franz: Airmechanization: The Next Generation. "Military Review" 1992, nr2

18) G. Turbe: France's Light Armoured Cavalry. "International Defefence Review" 1989 nr 12. J. H. Moilanen: The Light Cavalry Regiment in Contingency Operations. "Military Review" 1992,

nr 10

19) P. Sienkiewicz: Informatyczne wspomaganie dowodzenia. "Myśl Wojskowa" 1993, nr 1

20) G. R. Sullivan: Delivering Decisive Victory: Improving Synchronization. "Military Review" 1992, nr 9

21) M. R. Macedonia: Information Technology in Desert Storm. "Military Review" 1992, nr 10

22) F. O. Miksche: Op. cit.; s. 59

23) P. Inge: The Land Battle. "Russi" 1992, nr 6

24) G. Regan: Błędy militarne. Warszawa 1992; s. 139

II. OGÓLNE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

1. Pogotowie operacyjne

W przewidywanych wariantach możliwego zagrożenia bezpieczeństwa Polski szczególną rolę w przeciwstawieniu się tym zagrożeniom odgrywać będą różnorodne działania wchodzące w zakres pogotowia operacyjnego. Dotyczy to zwłaszcza osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz wszelkiego rodzaju działań osłonowych. W niektórych wypadkach realizacja tych przedsięwzięć może być nawet samoistnie czynnikiem odstraszającym przygotowującego się do agresji przeciwnika. Może więc zapobiec wybuchowi wojny i likwidować trwające kryzysy.

1.1. Utrzymanie stałej gotowości bojowej i osiąganie jej wyższych stanów

W okresie pokojowym istnieją w siłach zbrojnych jednostki wojskowe, które różnią się między sobą stopniem ukompletowania. Taki stan wynika z ogólnych założeń naszego systemu gotowości bojowej. Założenia te uwarunkowane są charakterem i stopniem zagrożenia oraz możliwościami ekonomicznymi państwa.

Niepełność rozwinięcia sił zbrojnych zaliczyć należy do powszechnie dziś obowiązujących zasad, tak w odniesieniu do armii czołowych potęg ekonomicznych, jak i sił zbrojnych państw o

mniejszym potencjale ekonomicznym. Koszty utrzymania pod bronią całkowicie rozwiniętych sił zbrojnych przekraczałyby dopuszczalny pułap budżetowy nawet dla najbardziej zasobnych państw. Stąd też, niezależnie od swojej wielkości, współczesne armie okresu pokojowego stanowią jedynie bazę rozwinięcia wojsk na czas wojny.

Zdolność do wykonania głównych zadań na wypadek wojny jest kształtowana i doskonalona w okresie pokoju w ramach codziennej działalności organizacyjno-szkoleniowej przez utrzymanie wojsk w stanie stałej gotowości bojowej. Polega to na zapewnieniu maksymalnie niezbędnego do założonych warunków poziomu wyszkolenia bojowego stanu osobowego, gotowości systemu organizacyjno-mobilizacyjnego, dowodzenia i łączności. Stan ten jest normowany dyrektywnymi dokumentami o gotowości bojowej oraz bieżącymi rozkazami i zarządzeniami.

Stała gotowość bojowa jest stanem wyjściowym do osiągania pełnej gotowości bojowej, który z kolei jest docelowym stanem wojsk i głównym, ostatecznym celem wszelkich działań w zakresie gotowości bojowej. Bez względu na stopień ukompletowania poszczególnych jednostek, w stosunku do etatów czasu wojennego, powinny one sobie zapewnić warunki do powołania rezerw osobowych, pobrania z gospodarki narodowej środków transportowych i urządzeń oraz uzupełnienia podstawowego. By spełnić powyższe wymagania we wszystkich jednostkach sił zbrojnych pełni się całodobową służbę dyżurną (operacyjną), utrzymuje w jednostkach rozwiniętych i o niepełnych stanach osobowych nie mniej niż 50 % (w jednostkach przewidzianych do natychmiastowego użycia 70 %) stanu ewidencyjnego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. W dni wolne od zajęć

(od godz. 17.00 dnia poprzedzającego dzień wolny do godz. 6.00 dnia poświątecznego) utrzymuje się tylko niezbędną liczbę żołnierzy, zapewniającą pełnienie służb, dyżurów bojowych, zapoczątkowanie mobilizacyjnego rozwinięcia, udziału w akcjach ratowniczych i zabezpieczenia funkcjonowania jednostki - nie mniej niż 25% a w jednostkach przewidzianych do natychmiastowego użycia nie mniej niż 50% stanu ewidencyjnego.

Bardzo ważnym wymaganiem stałej gotowości bojowej jest utrzymanie w pełnej sprawności technicznej i z niezniżalnym zapasem resursów eksploatacyjnych co najmniej 70%, a w jednostkach przewidzianych do sił szybkiego reagowania 85% stanu ewidencyjnego uzbrojenia, wozów bojowych oraz sprzętu i środków transportowych przeznaczonych na pokrycie etatu czasu "W". Ponadto utrzymuje się w pełnej sprawności użytkowej zapasy środków materiałowych (zwane zapasami) jednorazowego użytku.

Stan stałej gotowości charakteryzuje również prowadzenie ciągłego, naziemnego i powietrznego rozpoznania radioelektronicznego oraz rozpoznania morskiego w strefie operacyjnej MW. W jednolitym systemie tego rozpoznania biorą udział wydzielone siły wojsk lądowych. Są to pododdziały radiotechniczne z jednostek wojsk OPL. Pełnią one dyżury bojowe w systemie OP, w określonej gotowości.

Instytucje centralne (MON, SGWP) oraz dowództwa okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych stale zachowują zdolność do sprawnego rozwinięcia i funkcjonowania polowego systemu dowodzenia szczebla operacyjnego oraz kierowania i zabezpieczenia procesu osiągania przez wojska wyższych stanów gotowości bojowej.

Wyższe stany gotowości (WSGB) obejmują podwyższoną gotowość bojową (PdGB), gotowość bojową zagrożenia wojennego (GBZW) i pełną gotowość bojową (PłGB). Wojska osiągają poszczególne stany gotowości bojowej na podstawie decyzji przełożonego przekazanych w formie rozkazów, zarządzeń lub sygnałów, realizując przedsięwzięcia określone dla każdego stanu w odpowiednich harmonogramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

W zależności od stopnia eskalacji napięć politycznych i zagrożeń bezpieczeństwa kraju osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej może być wprowadzane kolejno lub z pominięciem stanów niższych. Przy czym mogą być stosowane ograniczenia, wyłączające wykonanie niektórych przedsięwzięć ujętych w harmonogramie. Wprowadzenie określonego stanu gotowości bojowej jest równoznaczne z nakazem realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych w zakresie właściwym dla tego stanu.

Podwyższona gotowość bojowa - to element gotowości bojowej, w którym realizuje się przedsięwzięcia przygotowania sił zbrojnych do terminowego wykonania zadań ujętych w dokumentach gotowości bojowej (mobilizacyjnych). Do głównych zadań realizowanych w stanie PdGB można zaliczyć:

- uaktualnienie planów mobilizacyjnych;
- przygotowanie bazy mobilizacyjnej do rozwinięcia w wyznaczonych rejonach;
- powołanie mobilizacyjnego rzutu alarmowego (MRA) w związkach taktycznych i oddziałach o niepełnych stanach i nowoformowanych;
- wydzielenie i skierowanie zalążków określonych organów dowodzenia szczebla strategicznego i operacyjnego wraz z jednostkami

łączności i zabezpieczenia;

- w instutycjach centralnych, dowództwach OW, RSZ, ZT, oddziałach, WSzW, WKU wprowadza się całodobowe dyżury grup operacyjnych, a w pozostałych jednostkach - dyżury kadry kierowniczej;

- odwołuje się jednostki wojskowe przebywające w miejscach czasowego pobytu i żołnierzy przebywających poza jednostkami do macierzystych garnizonów lub wyznaczonych rejonów.

Gotowość bojowa zagrożenia wojennego - to kolejny element gotowości bojowej, w którym realizuje się przedsięwzięcia organizacyjnomobilizacyjne przypisane temu stanowi gotowości bojowej.

W stanie GBZW jednostki powinny:

- uruchomić realizację świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz jednostek wojskowych;

- rozwinąć (w MSD lub RA) elementy bazy mobilizacyjnej;

- powołać mobilizacyjny rzut alarmowy do związków taktycznych i oddziałów o niepełnych stanach i nowo formowanych, w których nie dokonano tego w PdGB;

- uzupełnić do etatów "W" związki taktyczne i oddziały rozwinięte, desantowo-szturmowe, rozpoznania, WRE, jednostki systemu KRW, jednostki rakietowe WLOP;

- poszerzyć bazę łóżkową w szpitalach. W tym stanie zapoczątkowuje się rozwijanie wojennego systemu dowodzenia.

Stan gotowości bojowej zagrożenia wojennego może być wprowadzony bezpośrednio ze stałej lub podwyższonej gotowości bojowej. Przedsięwzięcia tego stanu wykonuje się w trybie alarmowym. Mogą one być również realizowane bez określonego stanu gotowości bojowej w dłuższym okresie, np. w trybie nakazowym.

Zakres zadań realizowanych przez związki taktyczne i oddziały w tym stanie gotowości zależy głównie od ich ukompletowania w stosunku do etatu wojennego. Jednostki rozwinięte i o niepełnych stanach powinny osiągnąć gotowość do wykonania zadań bojowych, natomiast skadrowane i nowoformowane gotowość do pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia.

Pełna gotowość bojowa - to stan, w którym siły zbrojne osiągają zdolność do realizacji zadań bojowych. W stanie tym dokonuje się pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk w miejscu stałej dyslokacji (MSD) lub rejonach alarmowych, w terminach ustalonych planem mobilizacyjnym.

W związkach taktycznych i oddziałach rozwiniętych utrzymuje się gotowość do wykonania zadań oraz przeprowadza się rekonesans dróg wyprowadzających do rejonów wyjściowych i na rubieże rozwinięcia. W pozostałych jednostkach przeprowadza się zgrywanie bojowe i w miarę osiągania przez nie gotowości wyprowadza do zasadniczych rejonów alarmowych.

Stan PłGB może być wprowadzony bezpośrednio ze stałej, podwyższonej lub gotowości zagrożenia wojennego, a osiąga się go w trybie alarmowym.

1.2. Rozwinięcie mobilizacyjne

Jednym z ważnych elementów rozwijania sił zbrojnych jest rozwinięcie mobilizacyjne. Jego efektem powinno być powiększenie sił zbrojnych istniejących w czasie pokoju stosownie do założonego etatu czasu wojny (zał.nr 7).

Przejście sił zbrojnych na strukturę wojenną stanowi główną część składową mobilizacji państwa i nierozerwalnie powiązane jest z przestawieniem gospodarki narodowej z pokojowej na wojenną oraz dostosowaniem administracji państwowej do potrzeb obrony państwa.

Mobilizacyjne rozwinięcie poszczególnych jednostek wojskowych obejmuje:

- uzupełnienie stanem osobowym, pojazdami samochodowymi, statkami powietrznymi, jednostkami taboru pływającego i maszynami;
- wyposażenie w środki materiałowe należne im według etatów, tabel i norm należności czasu wojennego;
- wydzielenie zalążków.

W ramach przejścia jednostek wojskowych ze struktury organizacyjnej czasu pokojowego na wojenną mogą one:

- pozostawać na tym samym szczeblu organizacyjnym, przechodząc na wojenną strukturę i stan etatowy;
- przeformować się na wyższy szczebel organizacyjny;
- dzielić się na kilka oddziałów (pododdziałów), przeformowanych według etatów czasu wojennego;
- formować się od nowa na podstawie istniejących lub wydzielonych zalążków z innych jednostek wojskowych, względnie na bazie jednostek organizacyjnych administracji państwowej i gospodarki uspołecznionej;
- zachować organizację według czasu pokojowego, otrzymując uzupełnienie stanem osobowym jak również materiałowe, zgodnie z normą czasu wojennego.

Niektóre istniejące w czasie pokoju jednostki wojskowe mogą

być w czasie mobilizacji rozformowane.

Przewiduje się trzy podstawowe warianty mobilizacyjnego rozwinięcia:

- wariant pierwszy - rozpoczęcie i zakończenie tego procesu przed wybuchem konfliktu zbrojnego - wariant najbardziej korzystny ze względów organizacyjnych i operacyjnych;
- wariant drugi - uruchomienie mobilizacji w momencie wybuchu konfliktu zbrojnego - wariant pod każdym względem niekorzystny;
- wariant trzeci - uruchomienie mobilizacji przed, a zakończenie w warunkach wojny - wariant najbardziej prawdopodobny.

Podjęcie decyzji o uruchomieniu mobilizacji sił zbrojnych ma daleko idące skutki polityczne, społeczne i ekonomiczne. Dlatego też zawsze dążono do podjęcia jej w ostateczności, tzn. kiedy powstały okoliczności wskazujące na nieuchronność wybuchu wojny.

W zależności od przyjętego wariantu rozwinięcia sił zbrojnych wyróżnia się cztery rodzaje mobilizacji: powszechną, zestawami jednostek wojskowych; wybiórczą; mieszaną. (zał.nr 8).

Mobilizacja powszechna polega na jednoczesnym i jawnym uruchomieniu mobilizacji całych sił zbrojnych. Wykorzystuje się do tego celu radio, telewizję, radiowęzły, prasę i specjalnie przygotowane ogłoszenia.

Mobilizacja prowadzona zestawami jednostek wojskowych (ustalonych zgodnie z potrzebami operacyjnymi) w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, polega na [1]/ jednoczesnym uruchomieniu zestawów (obecnie są cztery) z wprowadzeniem kolejnych wyższych stanów gotowości bojowej. Znaczącym walorem tego systemu jest maksymalne uwzględnienie potrzeb operacyjnych oraz bardzo

prosty mechanizm uruchamiania (krótki czas przekazania zadań, wykluczenie pomyłek).

Mobilizacja wybiórcza polega na mobilizacyjnym rozwijaniu jednostek wojskowych lub ich grup np. rozmieszczonych na danym obszarze, względnie okręgów wojskowych (korpusów), rodzajów sił zbrojnych - zgodnie z decyzją podjętą przez kierownictwo Sztabu Generalnego WP. Uruchomienie mobilizacji odbywać się będzie na podstawie zarządzeń przekazanych do wojsk przez techniczne środki łączności lub oficerów łącznikowych.

Mobilizacja mieszana polega na przejściu z wcześniej zastosowanego rodzaju mobilizacji (np. zestawami lub wybiórczo) na mobilizację powszechną. Wykorzystanie tego rodzaju mobilizacji może mieć zastosowanie w przypadku nagłego wzrostu zagrożenia lub wybuchu wojny w czasie trwania mobilizacji.

W przypadku prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych zestawami lub wybiórczo przewiduje się zastosowanie elementów maskujących, polegających na ukryciu jej celu i rozmachu.

Z uwagi na wykonywane zadania mobilizacyjne jednostki wojskowe dzielą się na mobilizujące i mobilizowane. Podstawowym rodzajem jednostki mobilizującej jest jednostka istniejąca w czasie pokoju (pułk zmechanizowany, pułk artylerii, szpital, wyższa szkoła oficerska, akademia wojskowa itp.). Jednocześnie tylko niewielką ich ilość zwalnia się od spełnienia obowiązków jednostki mobilizującej z uwagi na realizowane zadania w czasie pokoju lub szczególną dyspozycyjność np. niektóre jednostki szybkiego reagowania, niektóre jednostki rozpoznania i dyslokowane w strefie przygranicznej. Decyzje tego rodzaju, pomniejszające grupę

niezbędnych jednostek mobilizujących na danym obszarze, zrekompensować powinny garnizonowe ośrodki mobilizujące (GOM) oraz poprzez dociążenie wybranych jednostek np. wyższych szkół oficerskich, akademii wojskowych, ośrodków szkolenia itp.

W celu zapewnienia sprawnego rozwinięcia jednostek wojskowych organizowano dotychczas szereg elementów bazy mobilizacyjnej. Biorąc pod uwagę odmienne warunki prowadzenia mobilizacji (bez totalnego zagrożenia użyciem BMR, mniejsze możliwości stosowania zakłóceń, złagodzone reżimy czasowe, głównie w miejscach stałej dyslokacji) odstępuje się od organizowania pośrednich punktów zbiórki (PPZb), grup ewakuacyjnych (GE), zespołów kierowania zabezpieczeniem mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek WKU (ZKZMRJ), a ponadto zespołów kierowania mobilizacyjnych rozwinięciem jednostek rozwiniętych (ZKMRJ).

Dowódca jednostki mobilizującej staje się uprawniony do ustalania obsady, dokumentacji i wyposażenia bazy mobilizacyjnej. W ramach tego dowódcy jednostek rozwiniętych decydują o organizacji i kierowaniu mobilizacją.

1.3. Rozwinięcie operacyjne

Rozwinięcie operacyjne jest jednym z głównych - obok osiągania wyższych stanów gotowości bojowej i rozwijania mobilizacyjnego - elementów strategicznego rozwijania sił zbrojnych. Obejmuje tworzenie związków operacyjnych stosownie do celów, zadań i warunków pierwszej operacji oraz jednoczesne przegrupowanie wojsk

do obszarów i rejonów wyjściowych, zajmowanie ich i osiąganie gotowości do przeprowadzenia pierwszej operacji.

Do celów operacyjnego rozwinięcia wojsk można również zaliczyć:

- przeciwdziałanie zaskoczeniu oraz uchylanie się od uderzeń lotnictwa i broni precyzyjnej przeciwnika;
- zapewnienie dogodnych warunków przyjęcia przez związek operacyjny odpowiedniego ugrupowania zgodnie z zamiarem pierwszej operacji.

Na możliwości, sposób i czas operacyjnego rozwinięcia wpływają takie czynniki, jak:

- charakter przewidywanego działania przeciwnika;
- rola, miejsce i zadania związku operacyjnego w ugrupowaniu strategicznym całości sił zbrojnych;
- kategoria jednostek i stan ich ukompletowania;
- właściwości fizyczno-geograficzne obszaru rozwinięcia i jego operacyjne przygotowanie;
- poziom wyszkolenia i jednostek zabezpieczających rozwinięcie;
- jakość i precyzja planów przygotowanych wcześniej /w czasie pokoju/, a także ich korekta stosownie do wytworzonej sytuacji.

Ponadto na zorganizowany i skuteczny przebieg operacyjnego rozwinięcia duży wpływ wywierają takie przedsięwzięcia, jak:

- ciągłe prowadzenie rozpoznania w celu wykrycia przygotowań przeciwnika do wojny;
- przygotowanie odpowiednich rejonów do ześrodkowania wojsk;
- zapewnienie sprawności działania komunikacji;
- zorganizowanie niezawodnej osłony operacyjnego rozwinięcia z

powietrza, na lądzie i od strony morza;

- zapewnienie ciągłości dowodzenia;
- przygotowanie i realizacja skutecznego maskowania;
- szkolenie wojsk i sztabów w sprawnym wykonywaniu zadań związanych z operacyjnym rozwinięciem.

System operacyjnego rozwinięcia wojsk powiniem być elastyczny - dostosowany do zmian w sytuacji międzynarodowej, skali napięć, konfliktów, dynamiki narastania zagrożenia, w tym i nagłego wybuchu wojny. Powinien on być dostosowany do wielowariantowej koncepcji obrony i uwzględniać specyfikę danego okręgu oraz poszczególnych systemów bojowych i zabezpieczających. Realizacja procesu operacyjnego rozwijania wojsk może odbywać się dwoma podstawowymi sposobami: selektywnie lub lawinowo.

Selektywne rozwijanie stworzone będzie każdorazowo przed wybuchem wojny i w zależności od decyzji politycznych metodą skrytą lub jawną. Metoda jawna może przybrać formę demonstracji siły lub stanowić wyraz naszej determinacji w odpowiedzi na eskalację zagrożeń.

Natomiast skryte, selektywne rozwinięcie może być rozpatrywane w dwóch wariantach:

a/ skryte przegrupowanie jednostek do rejonu operacyjnego przeznaczenia w miarę osiągania pełnej gotowości bojowej w rejonach mobilizacyjnego rozwinięcia. Narastanie sił w rejonach operacyjnego rozwinięcia warunkował będzie w tym przypadku system mobilizacyjnego rozwinięcia - to jest system uzupełnienia jednostek zgodnie z zestawem mobilizacyjnym, w których się one znajdują. Skrytość w tym przypadku polega na tym, że przegrupowanie

wojsk odbywa się w warunkach ograniczonej widoczności w rejony wyznaczone im planem maskowania operacyjnego. Część jednostek, wykonujących zadania osłony rozwinięcia wojsk, może zajmować rejony odpowiedzialności bezpośrednio w strefie przygranicznej;

b/ skryte przegrupowanie jednostek do rejonów operacyjnego przeznaczenia w miarę narastania zagrożenia. Narastanie sił w tym wypadku determinowane jest rozwojem sytuacji politycznej i militarnej. W wariancie tym zachowuje się konieczność stopniowego przyjmowania określonego ugrupowania operacyjnego, rozwinięcie wojsk osłony i zabezpieczenia, stanowisk dowodzenia, a następnie rzutu bojowego i logistycznego. Sposób ten pozwala na zastosowanie szerszej gamy maskowania operacyjnnego.

W procesie selektywnego rozwijania wojsk wyróżnić można trzy podstawowe etapy.

Pierwszy, którego celem jest zapewnienie zdolności do odparcia z powietrza i lądu uderzeń przeciwnika, umożliwić powinien rozwinięcie: polowego systemu dowodzenia związku operacyjnego, sił rozpoznania i WRE, jednostek osłony granicy i systemu obrony powietrznej.

W drugim etapie rozwija się związki taktyczne i oddziały przewidziane do pierwszego rzutu operacyjnego wraz z jednostkami zabezpiecznia.

W trzecim etapie rozwija się wojska przewidziane do drugiego rzutu operacyjnego oraz jednostki wsparcia logistycznego.

Ogółem okres etapowego operacyjnego rozwinięcia związku operacyjnego może trwać kilkanaście dni, a z wykonaniem prac inżynieryjnych I i II kolejności w pełnym wymiarze kilkadziesiąt dni.

Stopniowe, selektywne rozwinięcie związku operacyjnego choć jest najbardziej pożądane, nie zawsze będzie mogło być zrealizowane według przedstawionego scenariusza. Dlatego wojska powinny być również gotowe do działania w warunkach bardziej skomplikowanych, tzn. w wariancie lawinowym, co oznacza jednoczesność wykonania przedsięwzięć osiągania pełnej gotowości bojowej przez wszystkie jednostki w trybie alarmowym.

Rozmach strategicznego rozwijania sił zbrojnych, tj. przestawienie ich ze stanu pokojowego na wojenny, zależać będzie od rodzaju i skali narastającego zagrożenia. Może to oznaczac 1,5-3 krotne zwiększenie stanu sił zbrojnych oraz stworzenie w wojskach operacyjnych kilku korpusów wojsk lądowych albo armii i kilku samodzielnych dywizji. Jako samodzielne związki operacyjne funkcjonowałyby siły powietrzne i marynarka wojenna. Ponadto we wszystkich województwach (rejonach) formowane byłyby dodatkowo siły obrony terytorialnej (regionalnej).

W czasie prowadzenia wojny podstawowymi rodzajami działań zaliczanych do pogotowia operacyjnego będą: osłona operacyjna na kierunkach, gdzie nie toczą się działania wojenne (w obszarach graniczących z państwami nie uczestniczącymi w wojnie) oraz pobyt wojsk w obszarach i rejonach zesrodkowania, w których wojska odtwarzają zdolność bojową, przygotowują się do dalszych działań i oddziaływują potencjalnie na przeciwnika demonstrując gotowość do wykonania różnych, niebezpiecznych dla przeciwnika zadań (np. wykonanie uderzenia lub zorganizowanie obrony na ważnej rubieży).

2. Przegrupowanie

2.1. Cele i rozmach przegrupowania

Istotą przegrupowania operacyjnego (zał.nr 9) jest przesunięcie wojsk związku operacyjnego z dotychczas zajmowanych rejonów /miejsc stałej dyslokacji, rejonów alarmowych lub innych/ do obszaru wyjściowego lub bezpośrednio do obszaru obrony bądź na rubież wejścia do bitwy. Można mówić o przegrupowaniu do nowego obszaru lub o przegrupowaniu związku operacyjnego /zmianie ugrupowania/ na zajmowanym obszarze. Można też wyróżnić przegrupowanie przed operacją /w tym przegrupowanie przed pierwszą operacją, czyli rozwinięcie operacyjne/ lub w toku operacji.

Przegrupowujące się wojska muszą ciągle zachowywać gotowość nie tylko do rozpoczęcia zadań wynikających z wcześniej opracowanego planu operacji /obronnej lub zaczepnej/, ale też do wykonania ewentualnych zadań, które nie były wcześniej planowane, a wynikły z sytuacji - ukształtowanej już w toku przegrupowania. Konieczność utrzymania ciągłej gotowości przegrupowujących się wojsk do niezwłocznego podjęcia określonych działań bojowych, stanowi w warunkach współczesnych podstawowy wymóg dotyczący tego procesu.

Celem przegrupowania związku operacyjnego jest zajęcie /osiągnięcie/ określonego obszaru /rubieży/ lub przyjęcie innego ugrupowania w obszarze już zajmowanym - w ściśle określonym terminie i przy jednoczesnym zachowaniu gotowości do niezwłocznego przystąpienia do realizacji zadań planowych /lub nowych/ całością

sił lub przez tę część wojsk, która niezbędna jest do rozpoczęcia operacji.

Zajęcie wyznaczonego obszaru - rozumiane jako cel przegrupowania - może być osiągane etapami. Na przykład wojska przed osiągnięciem końcowego rejonu mogą być najpierw przegrupowywane do tzw. rejonu poprawy położenia najczęściej pod pozorem ćwiczeń, a więc w specyficznych warunkach rozwijania wojsk na obszarze własnego lub sąsiedniego okręgu wojskowego, w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Z kolei,jeśli związek operacyjny przegrupowuje się już po wybuchu wojny, ale nie zachodzi konieczność jego niezwłocznego przechodzenia do operacji bezpośrednio po przegrupowaniu, wówczas może on jeszcze przed osiągnięciem obszaru wyjściowego przegrupowywać się najpierw do tzw. obszaru pośredniego.

Osiągnięcie celu przegrupowania zależy od wielu czynników, w tym głównie od skrytości realizacji tego procesu. Osiąga się to głównie przez maskowanie, które integruje w sobie zarówno ukrycie przed przeciwnikiem działania wojsk, jak i mylenie go co do własnych zamierzeń. Przy czym ukrycie poczynań osiąga się głównie w wyniku maskowania bezpośredniego, natomiast mylenie w ramach maskowania operacyjnego.

Związki operacyjne Wojska Polskiego mogą dokonywać przegrupowania po wybuchu wojny lub też bezpośrednio przed jej wybuchem, w okresie zagrożenia - w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk. Przegrupowanie to należy traktować przede wszystkim jako przedsięwzięcie podporządkowane celom pierwszych operacji. Mogą to być przede wszystkim operacje obronne, aczkolwiek nie wyklucza się

sytuacji w której związek operacyjny po przegrupowaniu - dokonywanym w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk - może przejść bezpośrednio do działań zaczepnych, np. w ramach przeciwuderzenia strategicznego.

Warunki przegrupowania określają przede wszystkim możliwości oddziaływania przeciwnika. Należy uwzględnić, że na przegrupowujące się wojska przeciwnik może wykonywać uderzenie lotnicze i rakietowe oraz oddziaływać przy użyciu desantów powietrznych, zgrupowań powietrznoszturmowych i GDR. Należy liczyć się z tym, że oddziaływanie przeciwnika jest możliwe w każdym miejscu rozmieszczenia /położenia/ wojsk związku operacyjnego. Do izolacji dopływu nowych sił w strefy działań bojowych przeciwnik może tworzyć bariery ogniowe przez wykonanie zmasowanych uderzeń na najważniejszych naturalnych rubieżach oraz odcinków dróg bitych i kolejowych, a także stworzenie stref skażeń. Terytorium Polski, jako obiekt obrony w kształcie zbliżonym do kwadratu /o boku 600 km/, znajduje się w zasięgu rakiet średniego zasięgu oraz samolotów myśliwsko-bombowych każdego z sąsiadów.

Również teren, chociaż w mniejszym stopniu niż przeciwnik, wpływa na warunki przegrupowania. Chodzi tu przede wszystkim o gęstość i jakość drożni, a także o liczbę i szerokość przeszkód wodnych oraz ukształtowanie i pokrycie terenu. Przy czym w przeciwieństwie do ukształtowania terenu, który stanowi wielkość stałą, a także do liczby i szerokości przeszkód wodnych, których właściwości również podlegają niewielkim zmianom - liczba i jakość dróg permanentnie ulega zwiększeniu i poprawie. A zatem, o ile teren np. górski obniża tempo przegrupowania o 20-30 %, a

przeszkody wodne stanowią czynnik hamujący rozmach przegrupowania, o tyle stale rozbudowywana i ulepszana drożnia wpływa coraz korzystniej na rozmach.

Jeśli idzie o porę roku i pogodę, to w warunkach europejskich zima w zdecydowany sposób pogarsza warunki przegrupowania, zwłaszcza w odniesieniu do tych wszystkich jednostek, które nie dysponują sprzętem gąsienicowym. Wynika to stąd, że pojazdy kołowe pokonują zaśnieżone drogi nawet kilkakrotnie wolniej niż pojazdy gąsienicowe, np. przy pokrywie śniegu 20 cm czołgi osiągają prędkość do 25 km/h, a samochody 5-10 km/h.

Podobnie rzecz się ma także podczas marszu po suchej i mokrej nawierzchni w porze letniej. Z kolei mgła czy śnieżyca oddziaływuje podobnie jak noc.

Bardzo istotnym czynnikiem rzutującym na przegrupowanie wojsk jest głębokość, na jaką się go dokonuje. Głębokość ta uzależniona jest przede wszystkim od dwóch czynników: założonego wariantu operacyjnego wykorzystania związku operacyjnego po przegrupowaniu i od oddalenia miejsca dyslokacji wojsk od przewidywanej początkowej rubieży starcia.

Pierwsze przegrupowanie każdego związku operacyjnego odbywać się będzie w ramach operacyjnego rozwinięcia przeprowadzonego: po pierwsze - przed wybuchem wojny i całościowo lub częściowo w tym zakresie zakończone, po drugie - po rozpoczęciu działań wojennych.

Rozwinięcie operacyjne naszych wojsk dokonywane będzie zawsze na własnym terytorium. Może ono jednak odbywać się na obszarze własnego okręgu wojskowego lub też wyprowadzać związek opera-

cyjny /korpus/ na obszar innego okręgu. Treścią takiego przegrupowania będzie przesunięcie wojsk z MSD, rejonów ćwiczeń, alarmowych itp. do rejonów wyjściowych, czyli przyjęcie ugrupowania operacyjnego w obszar do pierwszej operacji. W obszarze tym związek operacyjny przygotowuje się do pierwszej operacji obronnej lub zaczepnej.

W sumie można wyodrębnić dwa główne rodzaje przegrupowania: pierwszy - przegrupowanie w ramach operacyjnego rozwijania sił zbrojnych i drugi - przegrupowanie dokonywane już w toku działań wojennych - w celu przesunięcia związku operacyjnego na inny kierunek operacyjny /strategiczny/ w ramach tworzenia końcowego zgrupowania strategicznego naszych sił zbrojnych.

Na sposób przegrupowania rzutują również ustalenia /wskaźniki/ stanowiące o rozmachu przegrupowania. Do podstawowych zalicza się przede wszystkim:

- szerokość pasa przegrupowania i liczbę dróg marszu;
- dobowy wysiłek przegrupowania;
- średnią prędkość przegrupowania.

Spotykane w literaturze przedmiotu stwierdzenie o potrzebie wyznaczania związkom operacyjnym pasa przegrupowania o szerokości 100-200 km jest bardzo kontrowersyjne. Nie odpowiada bowiem ono warunkom, w jakich ewentualnie przyjdzie przegrupowywać się polskim związkom operacyjnym, zwłaszcza w początkowym okresie wojny. Po prostu - wojska te, dokonując przegrupowania, tak na terenie własnego okręgu, jak i również w obszar sąsiedniego okręgu nie będą, ze zrozumiałych względów, jednymi gospodarzami /dysponentami/ terenu, który określa się jedynie pasem przegrupowania.

Dlatego związkowi operacyjnemu należy wyznaczać nie pas przegrupowania, a konkretne drogi marszu.

Z kolei, jeśli idzie o dobowy wysiłek przegrupowania - jest to odległość, jaką w ciągu doby mają pokonać wojska w zależności od przyjętego sposobu przegrupowania. Jeżeli więc weźmiemy pod uwagę na przykład przegrupowanie przy użyciu własnych środków transportowych, to ich dobowy wysiłek może wynosić do 200-400 km i uzależniony będzie przede wszystkim od warunków terenowych, pory roku /dnia/, pogody, a także od rodzaju kolumn marszowych - na poszczególnych drogach marszu.

Wymienione czynniki, rzutujące na dobowy wysiłek przegrupowania wywierają również bezpośredni wpływ na średnią prędkość marszu. Może ona być każdorazowo różna. Wynika z prędkości marszu danego rodzaju kolumn. Ze względu na obecne wyposażenie wojsk w środki transportowe średnia prędkość ich marszu /tj. bez uwzględniania czasu na odpoczynek i postoje/ może wynosić dla kolumn mieszanych i gąsienicowych 25-30 km/h, dla samochodowych 30-40 km/h i więcej. W górach, w terenie lesisto-bagnistym, w zimie oraz w innych niekorzystnych warunkach utrudniających marsz średnia prędkość może zmniejszyć się do 20 km/h.

2.2. Sposoby przegrupowania

Sposoby przegrupowania można rozpatrywać z różnego punktu widzenia. Ze względu na szczebel organizacyjny rozróżnia się przegrupowanie strategiczne i operacyjne. Przegrupowanie strategiczne dotyczy elementów ugrupowania strategicznego. Może ono być

dokonywane w ramach całości sił zbrojnych, podczas przesuwania wojsk do innego obszaru operacyjnego, zgodnie z decyzją Naczelnego Wodza. Przesunięcie wojsk dokonywane w ramach związku operacyjnego jest przegrupowaniem operacyjnym.

Niezależnie od tego, na jakim szczeblu rozpatruje się przegrupowanie, na proces ten zawsze mieć będzie wpływ to, w jakim konkretnie kierunku w stosunku do nieprzyjaciela odbywa się ruch. Dotyczy to oczywiście przegrupowania do nowego obszaru. Z tego punktu widzenia mozemy wyróżnić przegrupowanie wojsk do frontu i rokadowo, po drogach położonych równolegle do rubieży styczności z przeciwnikiem.

W ramach przegrupowania wojska mogą maszerować lub być przewożone na różnych środkach transportowych. Każdy z typów tych środków charakteryzuje się określonymi właściwościami taktyczno-bojowymi. Cała sztuka polega więc na tym, by w zależności od sytuacji użyć do przegrupowania te z nich, które na danym szczeblu organizacyjnym zapewniać będą w maksymalnym stopniu osiągnięcie założonego celu przegrupowania. Przesunięcie wojsk transportem kolejowym, morskim, powietrznym oraz sposobem kombinowanym po wybuchu wojny jest opłacalne na odległości przekraczające 800-1000 km. Dlatego też, jeśli się weźmie pod uwagę fakt, że polskie związki operacyjne będą dokonywać przegrupowania na znacznie mniejsze odległości, to staje się zasadnym stwierdzenie, że w obecnych warunkach najbardziej typowym sposobem przegrupowania wojsk będzie manewr wykonywany przy użyciu ich własnych środków transportowych.

Związek operacyjny dyslokowany całością sił z dala od przewidywanego obszaru wyjściowego do operacji rozpoczyna przegrupowanie od wejścia jego wojsk w ściśle określonej kolejności - z dotychczasowych rejonów rozmieszczenia na drogi marszu i utworzenia ugrupowania marszowego. Tworzenie ugrupowania marszowego w każdych warunkach powinno zapewnić, przede wszystkim, spełnienie dwóch następujących wymagań:

- po pierwsze, najlepsze możliwości szybkiego przesunięcia wojsk do nowych rejonów;
- po drugie, powinno ono także być zgodne z przewidywanymi działaniami związku operacyjnego po przegrupowaniu i tym samym zapewnić dogodne warunki przyjęcia ugrupowania obronnego lub zaczepnego.

Do czynników mających również wpływ na ugrupowanie marszowe można zaliczyć:

- położenie rejonów rozmieszczenia wojsk przed rozpoczęciem przegrupowania w stosunku do linii wyjściowej;
- liczbę dróg marszu wyznaczonych związkowi operacyjnemu;
- stopień gotowości bojowej związków taktycznych i oddziałów po otrzymaniu zadania do rozpoczęcia przegrupowania.

W skład ugrupowania marszowego przegrupowującego się związku operacyjnego mogą wchodzić:

- pierwszy /czołowy/ rzut marszowy;
- drugi /ewentualnie trzeci/ rzut marszowy.

Poszczególne rzuty składają się z kolumn marszowych przesuwających się po wyznaczonych drogach marszu.

W skład pierwszego rzutu marszowego związku operacyjnego wchodzi ta część jego ugrupowania, która przewidywana jest do rozpoczęcia operacji po przegrupowaniu lub też przejścia do operacji nawet w toku przegrupowania bezpośrednio z kolumn marszowych. Stąd w skład pierwszego rzutu marszowego mogą wejść dwa - trzy ZT, oddziały rodzajów wojsk oraz główna część elementów wsparcia logistycznego.

Związki taktyczne wykonują marsz w kolumnach po dwóch sąsiednich drogach. Dotyczy to zwłaszcza związków taktycznych wykonujących marsz w pierwszym - czołowym rzucie marszowym związku operacyjnego.

Oddziały rodzajów wojsk wchodzących w skład pierwszego rzutu marszowego, w zależności od przewidywanego ich wykorzystania, mogą wykonywać marsz po oddzielnej drodze lub też przesuwać się w ugrupowaniu marszowym związków taktycznych.

Siły i środki wydzielone do wsparcia logistycznego rozmieszcza się z reguły wewnątrz ugrupowania marszowego pierwszorzutowych związków taktycznych. W trakcie marszu, w miarę zbliżania się wojsk do obszaru wyjściowego /rubieży rozwinięcia/, siły i środki zabezpieczenia materiałowego i techniczno-specjalnego sukcesywnie przybliża się do czołowych oddziałów, przez co stwarza się dogodniejsze warunki do zaopatrzenia wojsk przed przejściem do operacji.

Do kolejnych rzutów ugrupowania marszowego związku operacyjnego wydziela się pozostałe ogólnowojskowe związki taktyczne, przewidziane do prowadzenia działań w składzie drugiego rzutu lub odwodu ogólnego. W składzie rzutów występuje również większa

część oddziałów rodzajów wojsk oraz wsparcia logistycznego.

Między poszczególnymi rzutami marszowmi zachowuje się odległość 50-80 km, tj. 2 godz. marszu przy prędkości 25-40 km/h. Jest to odległość niezbędna do ewentualnego dokonania manewru kolumn kolejnego rzutu marszowego, kiedy ruch kolumn rzutu marszowego znajdującego się w przodzie zostanie znacznie zahamowany lub w ogóle zatrzymany.

Podsumowując problematykę dotyczącą tworzenia ugrupowania marszowego przegrupowujących się wojsk należy podkreślić, że powinno ono zapewnić sprawnie zorganizowany ruch kolumn, pokonanie w ściśle określonym terminie wskazanych rubieży i zajęcie wyznaczonego obszaru oraz zachowanie zdolności bojowej.

3. Operacje obronne

3.1. Ogólna charakterystyka operacji obronnych

Operacja obronna to zespół bitew oraz działań taktycznych niższych szczebli o różnym charakterze połączonych wspólnym zamiarem, prowadzonych na lądzie i w powietrzu, przy wykorzystaniu terenu odpowiednio przygotowanego pod względem inżynieryjnym.

Istotą operacji obronnej jest utrzymanie określonego obszaru, rozbicie zgrupowań uderzeniowych nacierającego przeciwnika, a w razie jego włamania się - odtworzenie poprzednio zajmowanego położenia. Obrona operacyjna powinna również umożliwić odparcie uderzenia silniejszego przeciwnika, zniwelować jego przewagę oraz uchronić swoje siły i środki od zniszczenia.

Związek operacyjny może przechodzić do obrony w okresie zagrożenia wojennego lub w toku prowadzenia działań wojennych. W tym drugim przypadku przechodzenie do obrony może odbywać się w styczności lub bez styczności z przeciwnikiem.

Przechodzenie do obrony w warunkach bezpośredniej styczności z przeciwnikiem najczęściej będzie miało miejsce w początkowej fazie działań wojennych i po pomyślnie wykonanym zwrocie zaczepnym. Możliwe, że taki przypadek zaistnieje też w trakcie rozwijania przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia zgrupowania strategicznego w celu odparcia zwrotów zaczepnych przeciwnika. Tego rodzaju przechodzenie do operacji obronnej nastąpi również w końcowej fazie odwrotu związku operacyjnego. Wynik niepomyślnie rozgrywanej bitwy spotkaniowej może być również powodem przejścia związku

operacyjnego do operacji obronnej w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.

Operacja obronna związku operacyjnego może być częścią kampanii obronnej lub obronno-zaczepnej całości sił zbrojnych, niekiedy też może być prowadzona samodzielnie, między innymi w początkowej fazie likwidacji lokalnego konfliktu zbrojnego oraz w ramach przeciwnatarcia do osłony głównego zgrupowania strategicznego.

Cel operacji obronnej i zadania związku operacyjnego określa Naczelny Wódz w zależności od celu wojny, ogólnej koncepcji obrony kraju i warunków przejścia do operacji. Wiąże się on ściśle również z miejscem związku operacyjnego /korpusu, armii/ w ugrupowaniu strategicznym. Związek ten może znajdować się w pierwszym lub drugim rzucie lub odwodzie. Będąc w pierwszym rzucie może prowadzić działania na kierunku lub obszarze głównego wysiłku albo na kierunku pomocniczym. Odpowiednio do tych sytuacji celem operacji obronnej może być:

1) - w wymiarze rzeczowym - zadanie przeciwnikowi takich strat, aby pozbawić go możliwości kontynuowania działań zaczepnych i stworzyć warunki do ostatecznego rozbicia go przy jak najmniejszych stratach własnych;

2) - w wymiarze przestrzennym - utrzymanie jak największej części bronionego terytorium, nie dopuszczając do utraty szczególnie ważnych rejonów, rubieży i obiektów, zapewniając jednocześnie dogodne warunki do odzyskania utraconych rejonów i odtworzenia pierwotnego położenia;

(3) - w wymiarze czasowym - zyskanie czasu niezbędnego na mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie pozostałych sił w głębi kraju lub przegrupowanie sił z innych kierunków dla stworzenia zgrupowań uderzeniowych przeznaczonych do przywracania poprzedniej sytuacji w wyniku przeciwuderzenia i przeciwnatarcia.

Cel operacji obronnej osiąga się w rezultacie wykonania szeregu zadań, takich jak:

- udział obrony powietrznej w odparciu zmasowanych nalotów lotnictwa przeciwnika oraz wojsk rakietowych i artylerii w wykonaniu uderzenia na obiekty pierwszej kolejności rażenia;
- ogniowe porażenie przeciwnika na podejściach do obszaru obrony;
- odparcie nacierających zgrupowań wojsk, uderzeń samolotów i śmigłowców bojowych, rozbicie desantów przeciwnika, utrzymanie ważnych rejonów, obiektów oraz rubieży terenowych i uniemożliwienie przeciwnikowi przełamania taktycznej strefy obrony;
- wykonanie przeciwuderzenia w celu rozbicia zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w głąb ugrupowania operacyjnego i stworzenie sobie warunków przejścia do przeciwnatarcia;
- utrzymanie operacyjnej lub strategicznej rubieży obrony i stworzenie warunków do wykonania przeciwuderzenia /przeciwnatarcia/ strategicznego i wzięcia w nim udziału.

O wykonaniu zadań i osiągnięciu celu operacji obronnej będzie decydować: zorganizowanie we właściwym czasie skutecznego porażenia ogniowego i zapór inżynieryjnych, racjonalne wykorzystanie obronnych właściwości terenu i rozbudowa inżynieryjna obrony, odpowiednie ugrupowanie wojsk, współdziałanie wszystkich sił uczes-

tniczących w obronie.

Konkretna sytuacja i warunki panujące na danym kierunku lub w obszarze strategicznym rzutować będą na rozmach operacji obronnej. Charakteryzować go będą: wielkość sił, czyli skład związku operacyjnego; wskaźniki przestrzenne, wśród których podstawowe to szerokość i głębokość obszaru obrony /strefy odpowiedzialności/; zakładany czas prowadzenia operacji.

Punktem wyjścia przy określeniu rozmachu operacji obronnej są potrzeby oraz cele operacyjne. Konieczność podjęcia i przeprowadzenia działań o określonym rozmachu wynika głównie z rodzaju i skali zagrożenia oraz operacyjnej pojemności obszaru lub kierunku. Wnioski z oceny sił zgrupowania inwazyjnego (interwencyjnego) przeciwnika, które może zostać użyte na danym kierunku (w obszarze) decydować będzie o składzie związku operacyjnego. W zależności od tego związek operacyjny odpierający agresję może być korpusem zmechanizowanym, grupą operacyjną lub armią. Poza tym duży wpływ na rozmach przestrzenny, szczególnie szerokość operacji obronnej wywierają naturalne granice kierunku lub obszaru operacyjnego. Natomiast głębokość operacji obronnej będzie się zamykała w granicach 80-100 km.

Ważnym wskaźnikiem rozmachu operacji obronnej jest jej czas, który nie zawsze łatwo jest określić przed jej rozpoczęciem. Można jedynie ustalić - biorąc pod uwagę potrzeby strategiczne - jak długo powinna trwać. Można również przewidywać, że związek operacyjny będzie w stanie stawiać opór w wyznaczonym mu obszarze /strefie odpowiedzialności/ przez określony czas /jeśli znamy skład zgrupowania uderzeniowego przeciwnika i metody jego działa-

nia/. Czas operacji obronnej można zatem rozpatrywać w dwóch aspektach - potrzeb i możliwości.

3.2. System operacji obronnej

Stosownie do celów, zadań i warunków tworzy się w ramach przygotowania działań system operacji obronnej. Stanowi on skoordynowany wewnętrznie i wzajemnie powiązany zbiór sił i działań obronnych zapewniających osiągnięcie celu operacji w spospb zgodny z zamiarem dowódcy i przy jak najmniejszych stratach własnych. Obejmuje on następujące główne części składowe - podsystemy (zał. nr 10):

- ugrupowanie operacyjne;
- system rażenia ogniowego;
- system informacyjny;
- system wsparcia i zabezpieczenia;
- infrastrukturę operacyjną obszaru obrony.

Ugrupowanie operacyjne to siły i środki związku operacyjnego /korpusu, armii/ podzielone, zgrupowane, rozmieszczone i przemieszczane w obszarze obrony /strefie odpowiedzialności/ zgodnie z zamiarem działania. Można w nim wyróżnić elementy strukturalne i funkcjonalne. Pierwsze z nich to przede wszystkim pierwszy i drugi rzut lub odwód ogólny, zgrupowania rodzajów wojsk, odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe, jednostki wsparcia logistycznego. Ponadto w zależności od sytuacji mogą być organizowane: operacyjne oddziały wydzielone, desanty powietrzne, zgrupowania i oddziały desantowo-szturmowe.

Skład, zadania i rozmieszczenie elementów ugrupowania operacyjnego wynikają z potrzeb związanych z prowadzeniem operacji obronnej, rodzaju tej operacji oraz wielkości obszaru obrony.

Pierwszy rzut operacyjny jest przeznaczony do odparcia natarcia przeciwnika, porażenia nacierających zgrupowań jego wojsk w taktycznej strefie obrony i stworzenia warunków do całkowitego ich rozbicia, zwłaszcza w wyniku wykonania przeciwuderzenia. Z tego rzutu mogą być wydzielone oddziały do prowadzenia działań w pasie przesłaniania.

Do pierwszego rzutu operacyjnego w obronie pozycyjnej wydziela się zazwyczaj większość sił związku operacyjnego i obsadzają one pierwszy pas obrony.

Drugi rzut operacyjny jest przeznaczony do wykonania przeciwuderzenia, rozbicia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika włamujących się w obronę, utrzymania operacyjnej rubieży obrony. Rzut ten zazwyczaj rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania za operacyjną rubieżą, którą przygotowuje do obrony. Czołowe oddziały zajmujące obronę na rubieży operacyjnej mogą obsadzać również rubież pośrednią. Drugiemu rzutowi wyznacza się 1-2 kierunki przeciwuderzenia i na każdym z nich główną oraz zapasową rubież rozwinięcia. Ponadto określa się rejony odpowiedzialności zwalczania desantów powietrznych /a na kierunku nadmorskim - morskich/.

Odwód ogólnowojskowy tworzy się w sytuacji, gdy związek operacyjny przyjmuje ugrupowanie jednorzutowe. Ma on wykonywać zadania wynikłe w trakcie operacji, wcześniej nieprzewidziane oraz umacniać lub zamieniać oddziały związków taktycznych pierwszego rzutu w razie utraty przez nie zdolności bojowej.

Na poszczególnych kierunkach lub do wykonania określonych zadań w toku operacji obronnej tworzy się funkcjonalne elementy ugrupowania operacyjnego w postaci zgrupowań operacyjnych. Mogą to być:

- zgrupowanie wojsk broniących się w obszarze głównego wysiłku, tj. na kierunku głównego uderzenia przeciwnika;
- zgrupowanie wojsk broniących się na pomocniczych kierunkach uderzeń przeciwnika;
- zgrupowanie wojsk przeznaczonych do wykonania przeciwuderzenia;
- zgrupowanie przeciwdesantowe;
- zgrupowanie osłonowo-opóźniające;
- zgrupowania rodzajów wojsk i sił wsparcia logistycznego.

Ugrupowanie operacyjne tworzy się odpowiednio do celu operacji obronnej i przewidywanego sposobu jej prowadzenia oraz sytuacji, w jakiej związek operacyjny przechodzi do obrony albo jaka może nastąpić w bliższym i dalszym okresie bitwy obronnej. Ugrupowanie powinno zapewniać:

- pomyślne prowadzenie bitwy obronnej w różnych warunkach operacyjnych;
- racjonalne wykorzystanie możliwości rodzajów wojsk, środków ogniowych i WRE;
- optymalne wykorzystanie właściwości obronnych terenu;
- zadanie maksymalnych strat przeciwnikowi przed przednim skrajem i wzrastające przeciwdziałanie w toku operacji obronnej;
- koncentrację wysiłków wojsk i ognia w celu odparcia natarcia przeciwnika na każdym z zagrożonych kierunków;

- wykonanie zdecydowanych kontrataków i przeciwuderzeń w celu rozbicia włamującego się przeciwnika i odtworzenie położenia zajmowanego przed rozpoczęciem obrony;
- stworzenie dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia strategicznego lub przejścia do przeciwnatarcia;
- zapewnienie warunków do ochrony wojsk przed ogniem broni precyzyjnej oraz zachowania ciągłości dowodzenia i współdziałania.

System rażenia ogniowego przeciwnika w obronie obejmuje:

- uderzenia lotnictwa;
- system ognia wojsk rakietowych i artylerii;
- system obrony przeciwlotniczej;
- system ognia piechoty i czołgów;
- użycie inżynieryjnych środków rażenia.

Uderzenia lotnictwa wojsk lądowych związku operacyjnego są ściśle skoordynowane z użyciem lotnictwa strategicznego /będącego w dyspozycji Naczelnego Wodza/.

Ogień wojsk rakietowych i artylerii w operacji obronnej stanowi powiązanie uderzeń rakietowych i ognia wszystkich środków artyleryjskich, obejmującego zmasowany i zaporowy ogień artylerii z zakrytych stanowisk ogniowych na rejony, odcinki i rubieże podczas podejścia przeciwnika do obrony, przed przednim skrajem, na skrzydłach i w głębi obrony oraz strefy ognia środków przeciwpancernych.

System obrony przeciwlotniczej powinien zapewnić: wykrycie we właściwym czasie przeciwnika powietrznego i sprawne powiadomienie o nim zainteresowanych, odparcie uderzeń przeciwnika z powietrza, zniszczenie samolotów, śmigłowców, rakiet samosterujących, nisz-

czenie lotnictwa transportowego i śmigłowców transportujących desanty, skupienie wysiłku OPL na osłonie najważniejszych zgrupowań wojsk i obiektów, manewr ogniem OPL.

System OPL związku operacyjnego stanowi integralną część składową ogólnego systemu obrony powietrznej. Stanowi on ogień oddziałów rakiet przeciwlotniczych i artylerii przeciwlotniczej, zorganizowany według zadań, kierunków, rubieży, stref, obiektów, sposobów działania i czasu, powiązany ściśle z działaniami bojowymi lotnictwa myśliwskiego i siłami OP.

Ogień piechoty i czołgów oraz użycie inżynieryjnych środków rażenia muszą być szczególnie dokładnie powiązane z naturalnymi i sztucznymi przeszkodami terenowymi.

System informacyjny - obejmuje siły i środki zdobywania, przetwarzania i przesyłania informacji we własnym systemie obronnym oraz informacyjnego oddziaływania destrukcyjnego na przeciwnika. Jego podstawowymi elementami składowymi są systemy rozpoznania, dowodzenia, łączności, walki radioelektronicznej i maskowania operacyjnego.

System wsparcia i zabezpieczenia - obejmuje kompleks sił, środków i działań pozabojowych, nie związanych z bezpośrednim oddziaływaniem na przeciwnika, mających na celu zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków zadań operacyjnych w obronie. Składa się z takich głównych podsystemów, jak ubezpieczenie naziemne i powietrzne (samoobrona przeciwlotnicza), maskowanie bezpośrednie (ukrywanie), zabezpieczenie inżynieryjne, obrona przed bronią masowego rażenia, zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne, wsparcie logistyczne i duchowe.

Infrastruktura operacyjna to rozbudowany pod względem inżynieryjnym teren w obszarze obrony oraz przystosowane do potrzeb operacji obiekty i urządzenia /instalacje/ cywilne. Rozbudowa inżynieryjna terenu obejmuje przygotowanie pasów, rubieży, rejonów i pozycji obronnych oraz dróg manewru, dowozu i ewakuacji. O stopniu rozbudowy inżynieryjnej decydują:

- siły i środki, w tym inżynieryjne, którymi dysponuje związek operacyjny;
- czas przeznaczony na przygotowanie obrony;
- właściwości terenu i jego specyfika topograficzno-geograficzna;
- warunki przejścia związku operacyjnego do obrony.

Operacyjny obszar obrony (zał.nr 11) składa się z pasa ubezpieczeń /osłony/ oraz dwóch podstawowych stref - taktycznej i operacyjnej.

Pas ubezpieczeń /osłony/ będzie tworzony w szczególnej sytuacji, tj. wtedy, gdy, konieczne będzie zyskanie czasu na zorganizowanie obrony siłami głównymi w głębi, gdy zamierza się wprowadzić przeciwnika w błąd co do skupienia głównego wysiłku obrony lub gdy - w początkowym okresie wojny - warunki terenowe wskazywać będą na niecelowość usytuowania przedniego skraju obrony bezpośrednio wzdłuż granicy państwowej. W skład pasa ubezpieczeń /osłony/ wchodzi pas przesłaniania jako system pozycji i urządzeń inżynieryjnych typu polowego, rozbudowanych przed pierwszym pasem obrony, w którym działają operacyjne oddziały wydzielone lub oddziały wydzielone czołowych związków taktycznych. Mają one zadanie rozpoznać siły i zamiary przeciwnika, opóźnić jego podejście

do przedniego skraju obrony i zmusić do przedwczesnego rozwinięcia wojsk.

Taktyczna strefa obrony jest to część obszaru operacji obronnej między przednim skrajem obrony i operacyjną rubieżą obronną. Obejmuje pierwszy pas obrony i rubież pośrednią lub - w armijnej operacji obronnej - drugi pas obrony.

Pierwszy pas obrony rozbudowuje się zwykle w 2-4 pozycje. Armia może rozbudowywać drugi pas obrony na oczekiwanych, najważniejszych kierunkach natarcia przeciwnika, za pierwszym pasem, w odległości od niego 10 km. Rozbudowuje się go w 2-3 pozycje obronne i obsadza wojskami równocześnie z pierwszym pasem obrony. W korpuśnej operacji obronnej nie organizuje się drugiego pasa obrony, wyznacza się jedynie rubież pośrednią. Przewidziana ona jest do czasowej obrony przez wojska wycofujące się z pierwszego pasa.

Operacyjną strefę obrony stanowi obszar od przedniego skraju operacyjnej rubieży obrony. Głównym elementem tej strefy jest operacyjna (armijna, korpuśna) rubież lub pas obrony. Rozbudowuje się je zawczasu i obsadza w toku bitwy obronnej przez związki taktyczne drugiego rzutu lub odwodu ogólnowojskowego.

Między pasami i rubieżami obronnymi przygotowuje się pozycje i rubieże ryglowe oraz samodzielne rejony i węzły obrony, w tym odpowiednio przystosowane do obrony miejscowości. Przygotowanie pasa obrony obejmuje ponadto rozbudowę fortyfikacyjną rejonów ześrodkowania wojsk, stanowisk ogniowych i startowych, stanowisk dowodzenia, rubieży rozwinięcia do przeciwuderzeń. Duże znaczenie ma rozbudowa systemu zapór inżynieryjnych oraz wykorzystanie na-

turalnych i innych ważnych obiektów infrastruktury operacyjnej w obszarze obrony.

3.3. Prowadzenie operacji obronnej

Dynamikę operacji obronnej można umownie podzielić na trzy główne etapy.

Pierwszy - trwający do czasu nawiązania styczności z lądowymi zgrupowaniami uderzeniowymi przeciwnika. Etap ten ostatnio podnoszony jest do rangi operacji wstępnej. Treścią jego będzie szeroko pojęte oddziaływanie informacyjne na przeciwnika (rozpoznanie zamiarów agresora, walka z jego rozpoznaniem, maskowanie własnych poczynanń i osłona radioelektroniczna) oraz odpieranie uderzeń eleketroniczno-ogniowych, walka z desantami powietrznymi, a na wybrzeżu również z desantem morskim, zwalczanie grup specjalnych i dywersyjnych, walka ze zgrupowaniami rajdowymi i powietrznoszturmowymi. Szczególne znaczenie w początkowej fazie operacji ma zatem obrona radioelektroniczna, powietrzna i przeciwdesantowa, a w tym zwłaszcza działania wysoce manewrowych odwodów i zgrupowań desantowo-szturmowych.

Drugi etap operacji - to zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem i w taktycznej strefie obrony. Oddziaływanie na przeciwnika rozpoczyna się uderzeniem ogniowym na obiekty pierwszej kolejności rażenia, w ramach których lotnictwo wykonuje uderzenia na odwody przeciwnika w odległościach do 150-200 km od przedniego skraju obrony. Na bliższych odległościach dowódca związku operacyjnego może wykonywać uderzenia lotnictwem z limitu otrzymanego

na wsparcie lotnicze wojsk. Lotnictwo wykorzystuje się przede wszystkim do najważniejszych w danej sytuacji zadań, których nie sposób wykonać innymi siłami i środkami.

Wojska rakietowe i artyleria rozpoczynają wykonanie uderzeń ogniowych w miarę wchodzenia przeciwnika w skuteczny zasięg rażenia ich środków. Uderzenia te wykonuje się na wybrane obiekty przeciwnika, zwykle na główne zgrupowanie uderzeniowe. Wykonanie uderzeń powinno nastąpić wtedy, gdy przeciwnik może ponieść największe straty. Będą to okresy przekraczania węzłów dróg, przepraw przez przeszkody wodne, wąwozów, przesmyków między jeziorami itp. Uderzenia ogniowe wiąże się z selektywnymi uderzeniami radioelektronicznymi.

W miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju artyleria wykonuje ogień ześrodkowany, zmasowany, a następnie uruchamia się pozostałe środki ogniowe, łącznie z ogniem broni strzeleckiej.

Wojska, które bronią się w pasie przesłaniania lub obsadzają pozycję przednią wspierane ogniem artylerii i uderzeń samolotów oraz śmigłowców bojowych, prowadzą aktywną walkę, nie dopuszczając do przenikania oddziałów wydzielonych lub czołowych oddziałów przeciwnika na przedni skraj obrony, a także zadając straty siłom głównym i zmuszając je do przedwczesnego rozwinięcia.

Rezultaty zwalczania przeciwnika przed skrajem zarówno na lądzie, jak i w powietrzu oraz skutki działania w eterze mogą mieć decydujący wpływ na możliwości dalszego prowadzenia obrony i osiągnięcia jej celu.

Trzeci etap operacji - to zwalczanie przeciwnika w głębi obrony. O charakterze tego etapu operacji decydować będzie przewaga określonych form działania. Jeżeli przeważają działania statyczne i opór, mówić będziemy o obronie pozycyjnej, jeśli natomiast przeważa manewr, mamy do czynienia z obroną manewrową.

W obronie pozucyjnej chodzi przede wszystkim o zadanie przeciwnikowi jak największych strat podczas walk o przedni skraj obrony oraz na kolejnych pozycjach pierwszego i ewentualnie drugiego pasa obrony. Kontrataki i przeciwuderzenia są mniej wskazane, główną rolę odgrywa ogień, zwłaszcza przeciwpancerny, prowadzony z przygotowanych pozycji i stanowisk ogniowych. Manewr w obronie pozycyjnej jest podporządkowany tworzeniu i przemieszczaniu zgrupowań środków ogniowych na najważniejsze w danym okresie bitwy obronnej kierunki i pozycje. Znajduje to wyraz między innymi w manewrze odwodami przeciwpancernymi, oddziałami zaporowymi, odwodami ogólnymi kierowanymi na rubieże ogniowe.

Istota obrony manewrowej - w odróżnieniu od obrony pozycyjnej - jest dążenie do rekompensowania niedoboru sił i środków w stosunku do przeważającego przeciwnika za pomocą manewru, koncentracji wysiłku w najważniejszych w danym momencie punktach obszaru obrony i dekoncentracji w celu uchylenia się od starcia w niekorzystnych warunkach. O ile w obronie pozycyjnej rozstrzyga opór i zmasowany ogień, o tyle w obronie manewrowej - manewr i precyzyjny /selektywny/ ogień. W manewrowej operacji obronnej można wyróżnić 2-3 fazy, tj. działania opóźniające sił pierwszego rzutu, bitwę obronną sił głównych w zawczasu przygotowanym obszarze w głębi obrony oraz przeciwuderzenie /w sprzyjających warunkach -

WARUNKI PRZECIWUDERZENIA:

przejście do przeciwnatarcia całego związku operacyjnego/. Szczególne znaczenie ma pierwsza faza, w której chodzi o osłabienie przeciwnika, zyskanie czasu na dokładne przygotowanie bitwy obronnej w głębi oraz wciągnięcie sił głównych nacierającego w wybrany i przygotowany obszar /rejon/ porażenia ogniowego. Działania opóźniające muszą być aktywne i wysoce manewrowe. Po osłabieniu przeciwnika w czasie działań opóźniających ostatecznie likwiduje się jego przewagę w bitwie obronnej stoczonej w głębi pasa obrony według zasad obrony pozycyjnej, stwarzając tym samym warunki do wykonania zwrotu zaczepnego.

Ważnym elementem każdej operacji obronnej jest przeciwuderzenie. Jego celem jest zmiana dotychczasowej sytuacji na korzyść obrońcy dzięki rozbiciu sił nacierającego i odtworzeniu w całości lub części poprzedniego położenia.

O powodzeniu przeciwuderzenia decyduje wiele czynników, wśród nich przede wszystkim takich jak np. (zał.nr 12): 1) zatrzymanie od czoła natarcia zgrupowania uderzeniowego przeciwnika; 2) odizolowanie jego odwodów na czas bitwy w rejonie włamania; 3) zdezorganizowanie systemu informacyjnego /rozpoznania, dowodzenia, łączności/ przeciwnika w rejonie włamania; 4) wywalczenie przynajmniej lokalnego i czasowego panowania w powietrzu; 5) zapewnienie sprawnego manewru sił z głębi i z innych kierunków w celu stworzenia zgrupowania przeciwuderzeniowego i szybkiego wprowadzenia go do bitwy. Zakończone sukcesem przeciwuderzenie z reguły doprowadza do okrążenia części sił przeciwnika. Dlatego kolejnym zadaniem w ramach operacji obronnej będzie z reguły odtworzenie obrony na odzyskanej rubieży połączone z likwidacją okrążonych sił przeciwnika.

Brak korzystnych warunków może spowodować, że związek operacyjny nie będzie w stanie wykonać przeciwuderzenia. Może też się zdarzyć, że przeciwuderzenie nie osiągnie zakładanych celów. W takich przypadkach związek operacyjny całością sił przechodzi do obrony na rubieży operacyjnej lub strategicznej, stwarzając warunki do ingerencji drugiego rzutu strategicznego /odwodu Naczelnego Wodza/.

4. Operacje zaczepne

4.1. Ogólna charakterystyka operacji zaczepnych

Operacja zaczepna obok operacji obronnej jest podstawowym rodzajem operacji. Stanowi ona zespół bitew oraz działań taktycznych niższych szczebli o różnym charakterze, połączonych wspólnym zamiarem i planem przez współdziałające wojska na lądzie, morzu i w powietrzu dla wykonania zadań w toku wojny (kampanii) na teatrze wojny, kierunku (obszarze) strategicznym bądź kierunku (obszarze) operacyjnym.

Istotą operacji zaczepnej jest opanowanie bądź odzyskanie określonego obszaru poprzez rozbicie broniących się zgrupowań przeciwnika oraz stworzenie warunków do kontynuowania działań zaczepnych. Operacja zaczepna powinna umożliwiać przejmowanie i wykorzystanie inicjatywy operacyjnej oraz strategicznej dla realizowania głównych zadań w wojnie (kampanii) i osiągania jej celów.

Celem operacji zaczepnej jest rozbicie przeciwstawnego zgrupowania wojsk przeciwnika oraz opanowanie (odzyskanie) ważnych rubieży

Operację zaczepną przygotowują i prowadzą związki operacyjne. Ze względu na wielkość użytych sił dzielą się na: korpuśne, armijne, grup operacyjnych.

Związek operacyjny może przechodzić do operacji zaczepnej po przegrupowaniu wojsk z głębi lub w warunkach dotychczasowej styczności (prowadzenia walki) z przeciwnikiem. Przegrupowania

do operacji zaczepnych mogą być wykonywane w okresie zagrożenia wojennego, natomiast ich prowadzenie będzie miało miejsce w toku działań wojennych. Operacja zaczepna związku operacyjnego może być częścią kampanii obronnej lub obronno-zaczepnej całości sił zbrojnych, a niekiedy może być prowadzona samodzielnie.

W obronie strategicznej Polski mogą być prowadzone operacje zaczepne w postaci:

- przeciwuderzenia;
- przeciwnatarcia;
- rozwinięcia powodzenia (kolejnej operacji zaczepnej) (zał. nr 13).

Przeciwuderzenie jest elementem obrony operacyjnej lub strategicznej i nie wychodzi z reguły poza uprzednio zorganizowaną strukturę obrony. Uczestniczy w nim jedynie część sił, a większość prowadzi nadal operację obronną. Na zadania i sposób ich realizowania istotny wpływ ma przebieg operacji obronnej, w tym również szczebla nadrzędnego. Głębokość włamania przeciwnika w głąb ugrupowania obronnego, wiążąca się ze skalą uzyskanego przez niego zaskoczenia, rzutuje w istotny sposób na decyzję o jego wykonywaniu bądź też rezygnacji. Przeciwuderzenie może być początkiem przeciwnatarcia jako operacji wcześniej zamierzonej bądź też może w którejś fazie przekształcić się w nią.

Przeciwnatarcie jako rodzaj operacji zaczepnej może mieć miejsce wówczas, gdy przeciwnik wtargnie w głąb bronionego obszaru (terytorium). Działania mające na celu jego rozbicie i odzyskanie utraconego obszaru mogą być poprzedzone wykonaniem przeciwuderzenia. Przeciwnatarcie może wykraczać poza ramy sys-

temu prowadzonej do tej pory operacji obronnej. Osiągnięcie celów w przeciwnatarciu tworzy warunki do kolejnej operacji zaczepnej (rozwinięcia powodzenia) bądź ogólnego natarcia (ofensywy). Przeciwnatarcie związków operacyjnych może być prowadzone samodzielnie lub wspólnie z sąsiadami w ramach przeciwnatarcia szczebla nadrzędnego.

Kolejna operacja zaczepna (rozwinięcie powodzenia) jest konsekwencją pomyślnego wykonania zadań w przeciwuderzeniu i przeciwnatarciu. Może mieć zastosowanie w wyniku dokonanego przełomu w poprzedzających ją operacjach, w sytuacji gdy przeciwnik po utracie inicjatywy operacyjnej (strategicznej) będzie przechodził do obrony na kolejnych rubieżach. Uzyskana przewaga nad przeciwnikiem i przejęta inicjatywa operacyjna (strategiczna), pozwala realizować kolejne cele zmierzające do całkowitego rozbicia jego zgrupowań i osiągnięcia celów wojny (konfliktu).

Cel operacji zaczepnej jako przeciwuderzenia może być dwojaki: zamknięcie wyłomu i odtworzenie obrony w strefie taktycznej lub rozbicie sił zgrupowania uderzeniowego przeciwnika w obszarze włamania. W pierwszym wypadku będzie to rozbicie części sił zgrupowania uderzeniowego i odcięcie jego sił głównych od podchodzących drugich rzutów i odwodów przez odtworzenie obrony (głównie w strefie taktycznej), w drugim - jak najszybsze okrążenie tych sił zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, które znalazły się na obszarze włamania i rozbicie ich we współdziałaniu z sąsiadami.

Celem przeciwnatarcia jest, po uprzednim zerwaniu operacji zaczepnej przeciwnika, rozbicie jego głównego zgrupowania ude-

rzeniowego i - po przej4ciu inicjatywy - rozwinięcie własnej operacji zaczepnej zmierzającej do opanowania ważnych rubieży i obiektów znajdujących się często poza przednim skrajem uprzednio zajmowanej obrony, a także stworzenie dogodnych warunków do kolejnej operacji. Przeciwnatarcie strategiczne może być kontynuowane także na terytorium przeciwnika, gdyby nie udało się zaprzestać wojny porozumieniem pokojowym.

Celem rozwinięcia natarcia (kolejnej operacji zaczepnej) jest, po przejęciu inicjatywy operacyjnej (strategicznej), rozbicie zgrupowań przeciwnika broniących się na kolejnych rubieżach obrony, aż do ostatecznego zniweczenia jego celów działań zaczepnych i obronnych.

Rozmach operacji zaczepnej - opisywany wskaźnikami rzeczowymi, przestrzennymi i czasowymi - określają przede wszystkim: sytuacja operacyjno-strategiczna i zamiar działań Naczelnego Wodza oraz wynikający z niej cel i zadania, z uwzględnieniem takich zwłaszcza konkretnych czynników, jak siły i ugrupowanie przeciwnika, pojemność i warunki terenowe obszaru /kierunku/ operacyjnego, możliwy skład związku operacyjnego.

Rozmach operacji zaczepnej w formie przeciwuderzenia może być różny. Zależy on od struktury dotychczasowego systemu obrony, zwłaszcza od ugrupowania obronnego, głębokości rozmieszczenia poszczególnych pasów i rubieży obronnych oraz rozmieszczenia związku operacyjnego jako drugiego rzutu strategicznego. Czynniki te determinują głębokość przegrupowania przed wejściem do bitwy, głębokość zadań i czas trwania operacji. Czas trwania operacji wiąże się oczywiście z możliwym tempem natarcia.

Głębokość przeciwnatarcia zależy przede wszystkim od głębokości ugrupowania operacyjnego przeciwnika. Istnieje oczywiście potrzeba sięgnięcia na większą głębokość. Aby całkowicie rozbić wycofujące się wojska przeciwnika, jego odwody i środki rażenia, istnieje konieczność przeprowadzenia operacji na głębokość większą niż głębokość ugrupowania przeciwnika. Głębokość ta może być również w określonych warunkach determinowana politycznie (np. przebiegiem granicy państwowej).

Cel operacji zaczepnych może być osiągany poprzez realizację kolejnych zadań. Całość operacji zaczepnej dzieli się zazwyczaj na zadanie bliższe i dalsze.

Zadanie bliższe może polegać na rozbiciu zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w ugrupowanie broniących się wojsk, zniszczeniu jego podstawowych środków rażenia - na głębokość ugrupowania pierwszego rzutu operacyjnego oraz opanowaniu rubieży i rejonów stwarzających warunki do rozwinięcia przeciwnatarcia. Zadanie dalsze może polegać z kolei na ostatecznym rozbiciu zgrupowań uderzeniowych przeciwnika oraz jego odwodów operacyjnych i opanowaniu ważnych obiektów i rejonów tak, aby trwałość jego ugrupowania operacyjnego została naruszona. Rozmach operacji zaczepnej w ramach rozwinięcia natarcia kolejnej operacji zaczepnej) z reguły wyraża się wyższymi wskaźnikami rozmachu niż rozmach przeciwuderzenia, przeciwnatarcia.

4.2. System operacji zaczepnej

Dla osiągnięcia celów i realizacji zadań w operacji zaczepnej tworzy się, w ramach przygotowania działań, system operacji zaczepnej, obejmujący analogiczne co do swej istoty podsystemy, jak w wypadku operacji obronnej (zob. zał. 10.), a więc: ugrupowanie operacyjne, system rażenia ogniowego, system wsparcia i zabezpieczenia, system informacyjny oraz system infrastruktury operacyjnej. Każdy z tych podsystemów ma oczywiście, w porównaniu z podsystemami operacji obronnej, swoją specyfikę odpowiadającą celom i warunkom operacji zaczepnej. Wyraża się to zarówno w roli, jaką spełniają w operacji, jak też w ich składzie oraz strukturze.

Podstawowym elementem (podsystemem) systemu operacji zaczepnej jest ugrupowanie operacyjne, czyli odpowiednio do celu i warunków operacji podzielone, zgrupowane, rozmieszczone i przemieszczane (manewr) w toku działań siły i środki związku operacyjnego. Do wykonania poszczególnych zadań tworzy się w ramach ugrupowania operacyjnego różne zgrupowania. Są to zazwyczaj główne i pomocnicze zgrupowania uderzeniowe oraz zgrupowania przeznaczone do osłony (obrony) poszczególnych kierunków (skrzydeł zgrupowań uderzeniowych), a także zgrupowania wojsk rakietowych i artylerii, wojsk OPL i innych rodzajów wojsk.

Wojska związku operacyjnego działające na kierunku głównym stanowią główne zgrupowanie uderzeniowe. W jego skład wchodzi większość związków taktycznych pierwszego rzutu, siły drugiego rzutu, które są wprowadzane na kierunku głównego uderzenia, ope-

racyjne oddziały wydzielone oraz desanty powietrzne. Główne zgrupowanie uderzeniowe wspiera większość sił wojsk rakietowych i artylerii, lotnictwa oraz zabezpieczają rodzaje wojsk i służb.

Na pozostałych kierunkach rozwijają się zgrupowania wojsk przeznaczone do wykonania innych (w tej liczbie kolejnych) uderzeń oraz do osłony (obrony) poszczególnych kierunków (skrzydeł zgrupowań uderzeniowych), zwłaszcza na tych kierunkach, na których przeciwnik rozwija lub ma możliwość rozwinięcia natarcia.

Zgrupowania uderzeniowe mogą być utworzone przed rozpoczęciem operacji lub ich skład będzie uzupełniany w czasie rozwijania operacji zaczepnej. Z reguły część sił (wojsk) będzie zaangażowana w prowadzenie bitwy obronnej, a niekiedy będzie się znajdować na drogach przegrupowania. Skład zgrupowań uderzeniowych ulega nieustannym zmianom.

Podczas tworzenia ugrupowania operacyjnego szczególnie ważnym zadaniem jest zachowanie odporności poszczególnych jego elementów na oddziaływanie ogniowe i elektroniczne przeciwnika.

Operacyjne ugrupowanie wojsk powinno zapewnić:

- skrytość jego tworzenia;
- uzyskanie zdecydowanej przewagi nad przeciwnikiem na wybranym kierunku i w określonym czasie;
- wykonanie szerokiego manewru, zwłaszcza przy tworzeniu zgrupowania, w przenoszeniu wysiłku działań na skrzydła i tyły ugrupowania przeciwnika;
- dogodne warunki do ciągłego współdziałania między elementami ugrupowania operacyjnego, zwłaszcza tymi, które prowadzą bitwę obronną i tymi które rozwijają natarcie;

- ciągłości dowodzenia, zabezpieczenia operacyjnego i logistycznego.

Ugrupowanie operacyjne może składać się z następujących elementów strukturalnych:

- pierwszego i drugiego rzutu operacyjnego;
- odwodu ogólnowojskowego;
- zgrupowania wojsk rakietowych i artylerii oraz wojsk OPL;
- odwodów o różnym przeznaczeniu, a przede wszystkim inżynieryjnego, przeciwchemicznego, przeciwpancernego (mogą być dwa), oddziałów zaporowych.

Ponadto doraźnie mogą być organizowane:

- operacyjne oddziały wydzielone (a w ich ramach oddziały i grupy rajdowe);
- desanty powietrzne;
- zgrupowania i grupy desantowo-szturmowe.

System rażenia ogniowego w operacji zaczepnej musi zapewnić skuteczne porażenie zgrupowań powietrzno-lądowych przeciwnika oraz osłonę przed siłami powietrznymi przede wszystkim na kierunku głównego uderzenia i decydujących etapach operacji (rozpoczęcie operacji, wprowadzenie drugiego rzutu, odparcie przeciwuderzeń). Wymaga to zwłaszcza elastyczności systemu, zależnej od manewrowości jego elementów, oraz szybkości i precyzji oddziaływania ogniowego, do czego konieczne jest efektywne sprzężenie środków rozpoznania, rażenia i kierowania ogniem.

System wsparcia i zabezpieczenia obejmuje kompleks sił, środków i działań pozabojowych, nie związanych z bezpośrednim oddziaływaniem na przeciwnika, mających na celu zapewnienie jak

najkorzystniejszych warunków wykonywania zadań operacyjnych i strategicznych. Składa się z takich głównych podsystemów, jak ubezpieczenie naziemne i powietrzne (samoobrona przeciwlotnicza), maskowanie bezpośrednie (ukrywanie), zabezpieczenie inżynieryjne i obrona przed bronią masowego rażenia, zabepieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne, wsparcie logistyczne i duchowe.

Ubezpieczenie organizuje się w celu niedopuszczenia do przeniknięcia elementów rozpoznania przeciwnika do rejonów rozmieszczenia wojsk, uniemożliwienia niespodziewanego napadu przeciwnika naziemnego i powietrznego oraz zapewnienia wojskom czasu i dogodnych warunków przygotowania i prowadzenia operacji. Dla osiągnięcia tych celów organizuje się stosowne elementy ubezpieczenia marszowego, bojowe, ubezpieczenia postoju i osłony operacyjnej. Ilość sił i środków wydzielonych do ubezpieczenia zależy od stopnia zagrożenia ze strony przeciwnika, charakteru działań zbrojnych, właściwości terenowych w rejonie (obszarze) działań, warunków meteorologicznych itp.

Samoobrona przeciwlotnicza jest jednym z głównych elementów ubezpieczenia. Ma na celu zapewnić osłonę wojsk przed rozpoznaniem oraz niespodziewanymi uderzeniami z powietrza i obejmuje: ostrzeganie i alarmowanie wojsk o zagrożeniu z powietrza; prowadzenie zorganizowanego ognia do celów powietrznych niespecjalistycznymi środkami; maskowanie przed rozpoznaniem z powietrza; rozśrodkowanie wojsk; przygotowanie schronów i ukryć przeciwlotniczych.

Maskowanie bezpośrednie ma na celu ukrycie przed przeciwnikiem składu i rozmieszczenia wojsk do operacji oraz obiektów fortyfikacyjnych, obiektów i urządzeń logistycznych. Jest ono jednocześnie elementem informacyjnego oddziaływania na przeciwnika. Obejmuje takie przedsięwzięcia, jak skryte rozmieszczanie, przemieszczanie wojsk i obiektów przy wykorzystaniu maskujących właściwości terenu, warunków ograniczonej widoczności, przy użyciu dymów, technicznych i radioelektronicznych środków maskowania oraz materiałów podręcznych; malowanie maskujące i stosowanie pokryć przeciwradiolokacyjnych; wykrycie w porę i usunięcie cech demaskujących.

Działalność inżynieryjną na polu walki można podzielić na wsparcie inżynieryjne i zabepieczenie inżynieryjne. To pierwsze wykonywane jest przez wojska inżynieryjne i obejmuje zadania bezpośrednio bojowe (inżynieryjne rozpoznanie nieprzyjaciela, użycie inżynieryjnych środków rażenia, minowanie i niszczenie, wykonywanie przejść w zaporach minowych. Zabepieczenie inżynieryjne z kolei realizują nie tylko wojska inżynieryjne, lecz również wszystkie rodzaje wojsk. Na tak rozumiane zabezpieczenie inżynieryjne składają się takie zwłaszcza przedsięwzięcia, jak rozpoznanie inżynieryjne terenu; przygotowanie i utrzymanie dróg; urządzanie i utrzymanie przepraw; udział w maskowaniu wojsk i obiektów; udział w likwidacji skutków uderzeń przeciwnika.

Obrona przed bronią masowego rażenia ma na celu maksymalne osłabienie skutków rażącego działania broni jądrowej i chemicznej oraz radioaktywnych i toksycznych środków przemysłowych.

Obejmuje ona: wykrywanie uderzeń bronią jądrową i chemiczną; rozpoznanie rejonów porażenia oraz rozpoznanie skażeń (promieniotwórczych, chemicznych i przemysłowych); powiadamianie wojsk o zagrożeniach skażeniami i alarmowanie o skażeniach; wykorzystanie indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami oraz właściwości ochronnych terenu i jego infrastruktury; kontrolę napromienienia i stopnia skażenia; likwidację skażeń. Przedsięwzięcia te realizują wszystkie rodzaje wojsk. Jedynie najbardziej złożone zadania, wymagające użycia specjalistycznego sprzętu i specjalnie przygotowanych żołnierzy, wykonują jednostki obrony przed bronią masowego rażenia.

We współczesnych warunkach duże znaczenie ma zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne. Ma ono na celu dostarczanie wojskom informacji o szeroko rozumianym środowisku walki, niezbędnych do skutecznego użycia sił i wysoce utechnicznionych środków walki.

Wsparcie logistyczne ma na celu zaspokojenie materiałowych, technicznych i medycznych potrzeb wojsk oraz zapewnienie sprawnej komunikacji i administracji wojskowej w strefach poza obszarem bezpośredniej walki. Główną treścią wsparcia logistycznego wojsk walczących jest zaopatrywanie, serwis techniczny i pomoc medyczna.

Zaopatrywanie to zasilanie wojsk w uzbrojenie i inny sprzęt wojskowy oraz w środki materiałowe i techniczne niezbędne do życia i walki. Serwis techniczny służy utrzymywaniu w sprawności technicznej uzbrojenia i innego sprzętu wojskowego oraz odtwarzania ich stanu zdatności w razie uszkodzenia. Pomoc medyczna

jest organizowana i świadczona w celu utrzymania odpowiedniego stanu zdrowia żołnierzy, objęcia we właściwym czasie opieką rannych i chorych, szybkiego ich wyleczenia i umożliwienia powrotu do pododdziałów. Do przedsięwzięć wsparcia logistycznego w walce należy również zabezpieczenie techniczno-lotniskowe, zaspakajanie potrzeb bytowych jeńców wojennych oraz grzebanie poległych i zmarłych żołnierzy.

Ważną rolę w systemie wsparcia i zabepieczenia działań zajmują posługi duchowe oraz wsparcie moralne wojska ze strony społeczeństwa.

System informacyjny musi sprzęgać w jedną spójną całość działania wszystkich pozostałych elementów składowych operacji zaczepnej. Rolę tę spełnia głównie poprzez system dowodzenia i łączności. Istotną funkcją systemu informacyjnego jest rozpoznanie oraz bezpośrednie oddziaływanie informacyjne i radioelektroniczne na przeciwnika, umożliwiające maskowanie własnych działań przy jednoczesnym dezinformowaniu przeciwnika w taki sposób, aby niejako sterować jego działaniami w myśl własnych planów i zamierzeń. Jest to jeden z podstawowych we współczesnych warunkach czynników przewagotwórczych.

System infrastruktury operacyjnej ma na celu zapewnienie korzystnych warunków wykonywania zadań bojowych. Wobec prowadzenia działań na własnym terytorium szczególne znaczenie ma wykorzystanie pozamilitarnych sił, środków i obiektów do szeroko rozumianego wsparcia logistycznego wojsk (np. utrzymanie dróg i obiektów komunikacyjnych w czasie przegrupowania, pomoc medyczna, serwis techniczny, żywienie, odpoczynki żołnierzy, wsparcie

moralne ludności, posługi duchowe i religijne itp.).

4.3. Prowadzenie operacji zaczepnych

Działania wojsk w toku operacji zaczepnej pod wieloma względami będą podobne we wszystkich trzech etapach operacji - przeciwuderzeniu, przeciwnatarciu i rozwinięciu natarcia. Istotne różnice będą występować głównie w początkowej fazie, tj. w czasie przechodzenia do operacji (wchodzenia do bitwy).

Ogólnie można wyróżnić następujące metody prowadzenia operacji zaczepnych (zał.nr 14).

- operację rozcinającą, w której wykonuje się silne uderzenie czołowe na jednym kierunku na całą głębokość ugrupowania przeciwnika w celu rozcięcia go i pobicia (rozbicia) częściami;
- operację okrążającą, polegającą na wykonaniu dwóch silnych uderzeń skrzydłowych na zbieżnych kierunkach w celu okrążenia i zniszczenia podstawowej części zgrupowania przeciwnika;
- operację oskrzydlającą, w której wykonuje się jedno uderzenie skrzydłowe w celu wyjścia na tyły przeciwnika i rozbicia go po przyparciu do naturalnej przeszkody (wybrzeże morskie, pasma górskie);
- operację odrzucającą, polegającą na wykonaniu kilku czołowych uderzeń na szerokim froncie w celu rozbicia i odrzucenia pierwszorzutowych lub osłonowych sił przeciwnika oraz szybkiego odzyskania (zdobycia) części zajmowanego przezeń terytorium.

Operację zaczepną poprzedza się zazwyczaj zmasowanym uderzeniem lotnictwa i ogniem artylerii na całą głębokość ugrupowania

przeciwnika. W ślad za tym uderzeniem lub w jego ramach na wybranym kierunku (kierunkach) przeprowadza się przygotowanie ogniowe. Po nim zgrupowania (zgrupowanie) uderzeniowe przechodzą do natarcia.

Z uwagi na dużą skuteczność broni precyzyjnej szczególne znaczenie ma zapewnienie swobody i bezpieczeństwa podejścia wojsk z głębi. Potrzebne tu jest stosowanie zróżnicowanych sposobów przegrupowania, przeciwdziałanie rozpoznaniu przeciwnika, ciągłe zwalczanie jego broni precyzyjnej.

Wojska podchodzące z głębi powinny atakować przeciwnika z marszu. Razem z nimi rozpoczynają natarcie również związki taktyczne będące w styczności z przeciwnikiem. W obszarze związku operacyjnego mogą być stosowane różne warianty rozpoczęcia operacji zaczepnej - od bitwy spotkaniowej na jednym kierunku do natarcia z położenia obronnego na innym.

Jeżeli operacja zaczepna rozpoczyna się w warunkach natarcia prowadzonego przez przeciwnika na niektórych kierunkach i działanie przybiera charakter bitwy spotkaniowej, ważnego znaczenia nabiera wyprzedzenie przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych oraz rozwinięciu wojsk i wyprowadzeniu zgrupowań uderzeniowych na skrzydła przeciwnika. W takiej sytuacji często będzie konieczne wcześniejsze wprowadzenie drugich rzutów i odwodów. Ważnym problemem będzie również zwalczanie desantów powietrznych i zgrupowań rajdowych przeciwnika w głębi własnego ugrupowania.

Jeżeli przeciwnik pośpiesznie zajmuje obronę i jego ugrupowanie bojowe jest rozciągnięte, powstały w nim przerwy, luki i odsłonięte skrzydła, związek operacyjny powinien przechodzić do

przeciwnatarcia bez przerwy operacyjnej i skomplikowanych przegrupowań oraz bez oczekiwania na utworzenie zgrupowań uderzeniowych.

Natomiast jeśli przeciwnik został zatrzymany i umocnił się na dogodnych rubieżach oraz przyjął ugrupowanie obronne, to operacja zaczepna rozpocznie się od przełamania.

Związki taktyczne pierwszego rzutu zgrupowania uderzeniowego nie powinny wiązać się w długotrwałe walki z przeciwnikiem w strefie taktycznej. Po rozbiciu jego głównych sił powinny zdecydowanie rozwijać natarcie w głąb, pozostawiając rozbicie ocalałych wojsk przeciwnika związkom taktycznym nacierającym na skrzydłach, a także - w razie konieczności - związkom odwodowym.

Duże znaczenie w zapewnieniu powodzenia operacji zaczepnej mogą odegrać siły działające w głębi ugrupowania przeciwnika, a zwłaszcza oddziały wydzielone, oddziały desantowo-szturmowe, desanty powietrzne i wojska będące w okrążeniu.

Powodzenie wojsk pierwszego rzutu operacyjnego potęguje się wprowadzając do bitwy drugi rzut. Należy go wprowadzić z chwilą wykonania zadania bliższego, a niekiedy również w czasie jego realizacji.

Wprowadzenie drugiego rzutu operacyjnego jest decydującym momentem w rozwijaniu przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia. Dlatego szczególne znaczenie ma jego wszechstronne zabezpieczenie. Podkreślić należy zwłaszcza rolę skutecznej osłony powietrznej, a także zwalczanie środków rozpoznania i broni precyzyjnej przeciwnika.

Rozwijanie natarcia w czasie wykonywania zadania dalszego powinno mieć jeszcze bardziej manewrowy charakter niż podczas realizacji zadania bliższego. Konieczne jest do tego z jednej strony szybkie działanie operacyjnych oddziałów wydzielonych, oddziałów desantowo-szturmowych i desantów w głąb ugrupowania przeciwnika w celu zdezorganizowania działania jego sił odwodowych, z drugiej zaś - zdecydowane działanie zgrupowania okrążającego w celu rozbicia okrążonych sił pierwszego rzutu. Wykonując zadanie dalsze związek operacyjny powinien stworzyć dobre warunki do kolejnej operacji zaczepnej, jeżeli jej przeprowadzenie okazałoby się konieczne.

Końcowa faza przeciwuderzenia charakteryzowała się będzie zamknięciem wyłomu i odtworzeniem obrony lub rozbiciem okrążonych sił przeciwnika. Wykonujący przeciwuderzenie związek operacyjny będzie musiał pośpiesznie przechodzić do obrony w styczności z przeciwnikiem. Powinien jednak maksymalnie wykorzystywać uprzednio rozbudowany pas obrony w strefie taktycznej. Wyzyskując dotychczasowe powodzenie powinien przynajmniej częściowo wyjść poza przedni skraj uprzedniego systemu obrony, aby następnie pod osłoną ubezpieczeń i oddziałów wydzielonych siłami głównymi odtworzyć strefę obrony. Ugrupowanie obronne w takich warunkach początkowo będzie płytkie, najczęściej jednorzutowe.

5. Rajdy operacyjne

Istotne znaczenie dla zapewnienia możliwości szybkiego rozbicia przeciwnika mieć będzie zdecydowane oddziaływanie różnymi sposobami na całą głębokość jego ugrupowania w celu osłabienia jego zwartości i siły bojowej oraz zdezorganizowanie prowadzonych przezeń działań. Przewiduje się, że znaczącą w tym rolę mogą odegrać - obok oddziaływania ogniowego i radioelektronicznego - także śmiałe akcje rajdowe przeprowadzane w głębi ugrupowania i na tyłach przeciwnika przez specjalnie w tym celu tworzone oddziały i zgrupowania lądowe oraz powietrzno-lądowe. Jak twierdził już Fryderyk II, trzech żołnierzy na tyłach przeciwnika stanowi większą wartość niż pięćdziesięciu na froncie.[2)] Podstawowe problemy takich właśnie działań przedstawia się w niniejszym podrozdziale. Naświetla się w nim istotę i główne etapy historycznego kształtowania się praktyki i teorii rajdów oraz omawia rolę i sposoby ich prowadzenia w warunkach współczesnego i przyszłego pola walki.[3)]

Na podstawie analizy różnorodnych definicji samego pojęcia rajdu można przyjąć, że rajd to prowadzone samodzielnie (w oderwaniu od wojsk własnych), ale będące integralną częścią danej operacji (walki), wysoce manewrowe działanie specjalne wydzielonego elementu ugrupowania operacyjnego lub bojowego skierowane przeciwko obiektom (siłom i środkom) na tyłach przeciwnika i mające na celu zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków wykonywania zadań przez siły główne. Rajd stanowi sekwencję szeregu szybkich przesunięć, skrytych wyczekiwań i gwałtownych uderzeń wykonywanych wewnątrz ugrupowania przeciwnika lub na obszarze

przez niego kontrolowanym. Obejmuje trzy fazy: dotarcie do wyznaczonego obszaru (rejonu), zwalczanie znajdujących się tam obiektów (sił i środków) i ponowne połączenie się z wojskami własnymi.

Tak rozumiane rajdy znane są w sztuce wojennej od dawna. Można je spotkać już w starożytności. W wiekach dawnych były one jednak zjawiskiem raczej sporadycznym, co wynikało głównie ze stosunkowo małej ilości kawalerii w większości ówczesnych armii. Nadzwyczaj ważną rolę takie działania odgrywały natomiast w późniejszym okresie w mongolskiej (tatarskiej) sztuce wojennej. Było to następstwem szczególnie sprzyjającej stosowaniu strategii i taktyki rajdowej zgodności celów poszczególnych kampanii i operacji (przede wszystkim grabież najechanego terytorium, łupy, jasyr) z charakterem posiadanych środków (armia składająca się w swej podstawowej masie z jazdy). Znaczący wkład do praktyki działań zagonowych wniosła polska sztuka wojenna w wiekach XVI i XVII. W odróżnieniu od tatarskich, polskie działania zagonowe były głównie przedsięwzięciami typowo bojowymi, ich obiektem były siły zbrojne przeciwnika, a nie ludność i gospodarka danego terytorium. Taki charakter polskich zagonów zdeterminowany był głównie tym, że kształtowały się one w toku wojen na ogół obronnych, prowadzonych najczęściej na własnym terytorium.

Potrzeby i skuteczność akcji rajdowych skierowanych na zaplecze przeciwnika spotęgowało pojawienie się armii masowych i o coraz większym nasyceniu różnorodnymi technicznymi środkami walki. Dowiodły tego wyraźnie wojny doby napoleońskiej. Na bazie doświadczeń z tych właśnie wojen pojawiły się pierwsze uogólnienia teoretyczne poświęcone działaniom rajdowym na tyłach przeciw-

nika. Zagadnieniami tymi zajmował się m.in. D. Dawydow (rosyjski dowódca partyzanckich oddziałów rajdowych z wojny w 1812 r,); poruszali je w swoich pracach także C. Clausewitz i H. Jomini.

Proces utechnicznienia wojsk w wieku XIX działał przeciwko kawalerii, powodował zmniejszenie się znaczenia jej na polu walki; w konsekwencji malała liczebność wojsk szybkich. Wzrost potrzeb prowadzenia rajdów na tyłach przeciwnika nie szedł więc w parze ze wzrostem możliwości. Jedynie w działaniach wojennych na tych teatrach, gdzie stosunek masy (liczebności wojsk) do przestrzeni był stosunkowo nieduży, rajdy kawaleryjskie nadal jeszcze odgrywały istotną rolę. Dotyczy to np. amerykańskiej wojny domowej w latach 1862-1865, wojny domowej w Rosji po I wojnie światowej, jak również wojny polsko-rosyjskiej z roku 1920. W innych warunkach, w tym przede wszystkim na frontach I wojny światowej, notujemy zmierzch rajdów kawaleryjskich. Ich miejsce wkrótce zajęły rajdy pancerne, stanowiące nową jakość.

Pionierami w opracowywaniu i rozwijaniu teorii rajdów pancernych byli Anglicy, przede wszystkim J. F. C. Fuller i B. H. Liddell Hart. W sensie doktrynalnym najwszechstronniej zostały one opracowane natomiast w latach trzydziestych w Związku Radzieckim i w Niemczech - jako sposób użycia i działania pancernych grup szybkich. W koncepcjach radzieckich rajdy stanowiły istotny element teorii głębokiej walki i operacji.

Poglądy międzywojenne znalazły w większości praktyczne potwierdzenie na polach bitew II wojny światowej. Odnosi się to zwłaszcza do niemieckich zagonów pancernych w Polsce w 1939 r., we Francji w 1940 r. i w Związku Radzieckim w 1941 r. oraz do

działań radzieckich grup szybkich i oddziałów wydzielonych w latach 1942-1945. Charakterystyczną cechą rajdów pancernych z okresu II wojny światowej było to, że stanowiły one nie tylko działanie na rzecz sił głównych, ale często same przesądzały o wynikach danej operacji czy walki. Wynikało to z faktu, że wojska pancerne i zmechanizowane były nie tylko wojskami szybkimi, ale także koncentrowały w sobie podstawową siłę uderzeniową związków ogólnowojskowych (frontu, armii), w których skład wchodziły.

Po II wojnie światowej - podobnie jak po I - pojawiła się w tej dziedzinie sztuki wojennej nowa jakość. Jeżeli po I wojnie światowej były nią rajdy pancerne, to po II nową jakością stały się rajdy śmigłowcowe i pancerno-śmigłowcowe. Ich zapowiedź przyniosła już wojna koreańska; szerokie zastosowanie w praktyce bojowej znalazły one w wojnie wietnamskiej oraz kolejnych wojnach na Bliskim Wschodzie, a także podczas ostatniej wojny w Zatoce Perskiej. Wojny lokalne wykazały ponadto wzrastające we współczesnych warunkach znaczenie rajdów taktycznych, wykonywanych przez małe pododdziały, w tym zwłaszcza w celu naruszenia nieprzyjacielskiego systemu ognia (szczególnie przeciwlotniczego) oraz systemu dowodzenia.

Wnioski z doświadczeń historycznych, w tym przede wszystkim z najnowszych konfliktów zbrojnych, uzasadniają tezę, że także na przyszłym polu walki rajdy mogą okazać się skutecznym sposobem realizacji zadań na tyłach przeciwnika. W porównaniu z minionymi wojnami w przyszłości występować będzie o wiele więcej potrzeb prowadzenia działań rajdowych, wzrośnie różnorodność celów takich działań. Nowe i bogatsze treściowo potrzeby i cele zarysowują się

przede wszystkim w sferach ognia i informacji: m.in. zwalczanie nieprzyjacielskiej broni precyzyjnej, sił i środków walki radioelektronicznej, dezorganizowanie działań przeciwnika w celu zmuszenia go do grupowania sił i tworzenia przez to opłacalnych obiektów dla własnych uderzeń ogniowych. Rozwój środków walki będzie przyczyniał się też do zwiększenia możliwości wykonywania rajdów na tyły przeciwnika. Na czołowym miejscu - obok możliwości dokonywania wyrw w ugrupowaniu przeciwnika wysoce efektywną bronią precyzyjną i paraliżowaniu jego działań bronią radioelektroniczną - postawić tu trzeba pojawienie się możliwości wykonywania szczególnie skutecznych rajdów w wymiarze powietrznym i powietrzno-lądowym, w tym zwłaszcza przez wojska desantowo-szturmowe (powietrznoszturmowe) i przyszłościowe wojska powietrznozmechanizowane.

Różnorodność sytuacji i warunków pola walki pociąga za sobą różnorodność rodzajów (odmian, kategorii) rajdów. Ze względu na charakter celu wyróżnić można m.in. rajdy bojowe i specjalne, natomiast ze względu na skalę działań - rajdy taktyczne, operacyjne i strategiczne. Uwzględnienie środowiska działań oraz rodzaju sił wydzielonych do wykonania rajdu pozwala wyodrębnić rajdy lądowe, powietrzne, morskie. Lądowe z kolei można podzielić na kawaleryjskie (obecnie już kategoria wyłącznie historyczna), piesze, pancerne, śmigłowcowe, śmigłowcowo-pancerne. Specjalną odmianę rajdów stanowią rajdy partyzanckie.

Rajdy prowadzić mogą różne elementy ugrupowania wydzielone do wykonania zadań na tyłach przeciwnika. Nazwać je można skrótowo zgrupowaniami rajdowymi. Do najważniejszych z nich należą ope-

racyjne i taktyczne oddziały wydzielone oraz będące ich z kolei elementami ugrupowania - pancerne lub śmigłowcowe oddziały i grupy rajdowe. Uwzględniając warunki polskiego teatru wojny oraz rozmach współczesnych operacji można przewidywać, że najbardziej typowy skład zgrupowań rajdowych może być następujący: operacyjny oddział wydzielony w sile brygady lub dywizji; taktyczny oddział wydzielony w sile samodzielnego batalionu lub pułku; oddział rajdowy w sile kompanii lub batalionu; grupa rajdowa w sile plutonu lub kompanii. Ponadto rajdy mogą prowadzić desanty powietrzne, oddziały, pododdziały i grupy desantowo-szturmowe, zgrupowania partyzanckie, grupy specjalne i inne siły działające wewnątrz ugrupowania przeciwnika.

Najbardziej złożoną strukturę, w pełni obejmującą wszystkie wcześniej wyróżnione etapy rajdu, mają rajdy wykonywane przez operacyjne i taktyczne oddziały wydzielone, czyli przez te zgrupowania rajdowe, które wydzielane są z większego zgrupowania prowadzącego natarcie lub obronę. Rajd taki rozpoczyna się w ugrupowaniu wojsk własnych, prowadzi na tyły przeciwnika i kończy się ponownym połączeniem się z siłami głównymi. Takimi właśnie rajdami zajmiemy się przede wszystkim w dalszych rozważaniach. Zauważmy tutaj jedynie, że rajdy wykonywane przez oddziały i grupy rajdowe będące elementami ugrupowania oddziału wydzielonego, mają tę specyfikę, że rozpoczynają się i kończą wewnątrz ugrupowania przeciwnika. Są one częścią składową większego rajdu, są akcjami rajdowymi wykonywanymi w ramach rajdu o większej skali. W takich rajdach nie występuje problematyka dostania się na tyły przeciwnika. Pewne właściwości mają także i pozostałe fazy rajdu.

Rajdy operacyjnych oddziałów wydzielonych mogą być wykonywane w różnych warunkach, ale bynajmniej nie w każdych. Muszą to być warunki zapewniające w miarę swobodne oderwanie się zgrupowania rajdowego od sił głównych i szybkie wtargnięcie na tyły przeciwnika. Dla zapewnienia jak najkorzystniejszych warunków wysłania oddziału wydzielonego w toku operacji zaczepnej wykonywanej w ramach przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia niezbędne jest uprzednie wyraźne naruszenie zwartości zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, zapobieżenie zorganizowaniu przezeń obrony, a w razie jej zorganizowania - dokonanie w niej wyłomu i utworzenie luki w ugrupowaniu wojsk przeciwnika oraz przynajmniej unieruchomienie jego odwodów i obezwładnienie szczególnie groźnych środków walki, zwłaszcza broni precyzyjnej.

Ze względu na położenie wyjściowe wojsk wydzielonych do wykonania rajdu można wyróżnić dwa podstawowe sposoby jego rozpoczynania (przejścia do działań rajdowych): z marszu (po podejściu z głębi) i z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem (z walki). Zależnie od sytuacji operacyjnej, w tym przede wszystkim od warunków stworzonych przez siły główne na kierunku (rubieży) wejścia do działań, operacyjny (taktyczny) oddział wydzielony może rozpoczynać rajd na tyły przeciwnika metodą (zał.nr 15):

a) wtargnięcia przez lukę w jego ugrupowaniu;

b) przerwania (przebicia) się przez jego rubieżą obronną;

c) przenikania.

Najbardziej pożądanym, rokującym największe powodzenie, jest pierwszy z powyższych sposobów. Dlatego utworzenie luki w ugrupowaniu przeciwnika na planowanym kierunku wysłania oddziału wy-

dzielonego powinno być zawsze zawczasu wkomponowane w koncepcję danej operacji. Warunki przyszłego pola walki wskazują, że operacyjnie i taktycznie opłacalną metodą powinno w wielu wypadkach okazać się przenikanie, czyli wchodzenie w ugrupowanie przeciwnika jednocześnie na kilku kierunkach, siłami rozdzielonymi na samodzielne zgrupowania (człony).

Pierwszą fazą rajdu operacyjnego lub taktycznego oddziału wydzielonego, jest przedostanie się elementu rajdowego na tyły przeciwnika (dotarcie do wyznaczonego rejonu lub obiektu). Celem działania w tym okresie jest jak najszybsze i z jak najmniejszymi stratami (z jak najmniejszym uszczerbkiem zdolności bojowych) dotarcie do wyznaczonego rejonu (obiektu) na tyłach przeciwnika. Odpowiednio do tego myślą przewodnią działania oddziału wydzielonego powinno być w miarę możności unikanie starć z większymi siłami przeciwnika, które mogłyby hamować tempo rajdu i powodować przedwczesne (przed przystąpieniem do wykonania głównych zadań) zużywanie sił własnych.

Najczęściej uwzględnianą metodą działania zgrupowania rajdowego w początkowej fazie jest operowanie w ugrupowaniu marszowym i obchodzenie (omijanie) napotkanych sił przeciwnika lub przebijanie się przez nie. Działanie w kolumnach marszowych wewnątrz ugrupowania przeciwnika ma jednak wiele niedogodności. Dlatego w niektórych sytuacjach skuteczniejszą może się okazać metoda przenikania, a więc działanie w luźnym ugrupowaniu, podzielonym zawczasu na samodzielne zgrupowania (oddziały i grupy rajdowe), z których każde docierałoby do wyznaczonego rejonu na tyłach przeciwnika niezależnie od innych. Siły oddziału wydzielonego, za-

miast liniowego rozmieszczenia na jednej bądź kilku drogach marszu, zostałyby przy takiej metodzie rozczłonkowane na autonomiczne zgrupowania rozrzucone na większej przestrzeni (przede wszystkim wszerz). Ugrupowanie takie można więc nazwać skrótowo ugrupowaniem rozczłonkowanym.

Oddział wydzielony może przyjmować takie ugrupowanie zawczasu, gdy od samego początku działa na zasadzie przenikania. Można też przyjmować je dopiero w czasie rajdu wewnątrz ugrupowania przeciwnika. W obu jednak wypadkach siły oddziału wydzielonego powinny być zawczasu (w okresie przygotowawczym) podzielone na kilka samodzielnych zgrupowań (oddziałów lub grup rajdowych).

Powyższa struktura ugrupowania oddziału wydzielonego - kompozycja samodzielnych członów - potrzebna jest także w kolejnych fazach rajdu. Podczas wykonywania zadań na tyłach przeciwnika ugrupowanie elementu rajdowego powinno bowiem przede wszystkim zapewniać:

a) wszechstronność bojową, tj. możliwość wykonania zróżnicowanych zadań w różnorodnych warunkach operacyjnych (taktycznych) tak całością sił, jak i ich częściami;

b) manewrowość, czyli zdolność do szybkiego operowania wszystkich członów ugrupowania w całym obszarze objętym rajdem;

c) żywotność, tj. odpowiednią do wymaganego czasu trwania rajdu zdolność do samodzielnego działania w warunkach ciągłego oddziaływania przeciwnika.

Wymagania te narzucają konieczność jakościowo innego niż tradycyjne podejścia do problemu tworzenia ugrupowania wojsk na czas rajdu. Główną cechą ugrupowania rajdowego (na czas rajdu) jest

autonomiczność wszystkich jego części składowych oraz - w rajdach operacyjnych - potrzeba organizowania specjalnego zgrupowania (oddziału) bazowego przeznaczonego do zapewnienia żywotności (odtwarzania zdolności bojowej) pozostałych, tzn. bojowych elementów (oddziałów i grup rajdowych). Oczywiście zgrupowanie bazowe musi być także zdolne do samodzielnego działania wewnątrz ugrupowania przeciwnika. Stosownie do swej podstawowej funkcji składa się ono z sił logistycznych zintegrowanych z bezpośrednio je osłaniającymi siłami bojowymi (zmechanizowanymi, pancernymi). Ponadto w jego skład wchodzi też stanowisko dowodzenia oraz inne, nie rozdzielone w danej chwili do oddziałów (grup) rajdowych. siły i środki, a także zgrupowanie śmigłowcowe (jeśli operacyjny oddział wydzielony nim dysponuje).

Aby zapewnić w miarę bezpieczne funkcjonowanie zgrupowania bazowego wielkość jego sił bojowych powinna być co najmniej równa największemu z oddziałów (grup) rajdowych organizowanych w ramach danego oddziału wydzielonego. Niekiedy zgrupowanie bazowe równocześnie ze swą zasadniczą funkcją pełnić może także rolę sił głównych danego elementu rajdowego. Wtedy może ono obejmować swym składem połowę i więcej jego sił bojowych.

Dwa powyższe warianty przeznaczenia i składu zgrupowania bazowego ściśle wiążą się z dwoma koncepcjami ugrupowania rajdowego. Najogólniej rzecz biorąc można wyróżnić ugrupowanie rajdowe zwarte i luźne (rozczłonkowane). W pierwszym z nich oddział wydzielony prowadzi zdecydowaną większość swych sił w jednym przestrzennie skupionym zgrupowaniu (jest ono równocześnie zgrupowaniem bazowym), wysyłając jedynie co pewien czas pojedyncze od-

działy (grupy) rajdowe w celu wykonywania zadań cząstkowych; w drugim zaś - działa cały czas kilkoma rozrzuconymi na znacznej przestrzeni samodzielnymi oddziałami (grupami) rajdowymi, a zgrupowanie bazowe zapewnia im jedynie cykliczne odtwarzanie zdolności bojowej.

Przyjęcie którejś z tych koncepcji zależy od warunków rajdu i rodzaju wykonywanych zadań. Zadania te można podzielić na trzy grupy (zał.nr 16): zwalczanie obiektów manewrowych, opanowywanie i utrzymywanie obiektów stałych (rejonów, rubieży) oraz walka z odwodami przeciwnika. Wykonywanie zadań pierwszej grupy obejmuje takie podstawowe elementy, jak: wczesne zlokalizowanie obiektu i następnie ciągłe śledzenie go (tropienie); w miarę skryte i szybkie podejście doń oddziału rajdowego (grupy rajdowej); wykonanie błyskawicznego uderzenia (napadu ogniowego); szybki odskok z miejsca akcji i skierowanie się do innego obiektu (niekiedy przygotowanie kolejnej akcji na ten sam obiekt w innym miejscu). Szczególną rolę w wykonaniu takich zadań odgrywać będą zgrupowania śmigłowcowe, w tym zwłaszcza użyte do przeprowadzenia rajdów desantowo-szturmowych (powietrznoszturmowych). Obiekty manewrowe można zwalczać dwoma metodami: zwalczania strefowego i selektywnego tropienia.

W ramach wykonywania zadań polegających na opanowywaniu i utrzymywaniu obiektów stałych (rejonów, rubieży) wyjątkowo ważne znaczenie ma dążenie do uprzedzenia sił przeciwnika i uchwycenie obiektu, który nie jest bezpośrednio przez niego broniony. Aby zapewnić sobie taką możliwość, zgrupowanie rajdowe często będzie musiało opóźniać siły przeciwnika zmierzające do obsadzenia dane-

go obiektu. Skuteczną w wielu sytuacjach metodą zwiększenia szansy uchwycenia obiektu może być działanie o celu alternatywnym, które polega na jak najdłuższym zmierzaniu zgrupowania rajdowego w kierunku stwarzającym możliwość jednoczesnego zagrożenia co najmniej dwóm obiektom. Największą szansę uprzedzenia przeciwnika mają wojska przerzucane drogą powietrzną. Dlatego częstym zjawiskiem będzie użycie do wykonywania takich zadań desantów powietrznych. Mogą one stanowić integralny element rajdu albo też być wysadzane na jego kierunku przez przełożonego.

Jeśli przeciwnika nie uda się uprzedzić, wtedy oddział wydzielony będzie musiał zdobywać obiekt, wykonując w tym celu uderzenie z marszu. Atakować dany obiekt można całością sił z jednego lub z kilku kierunków. Wskazane jest uderzenie w ugrupowaniu jednorzutowym z odwodem; konieczne jest zdobywanie najpierw newralgicznych elementów obiektu, zwłaszcza różnych znajdujących się w nim urządzeń technicznych. Obrona opanowanego obiektu musi być zawsze okrężna oraz odznaczać się dużą aktywnością. Wobec wyjątkowo ograniczonego czasu na organizację obrony szczególne znaczenie ma umiejętne wykorzystanie walorów obronnych terenu.

Walkę z odwodami przeciwnika zgrupowanie rajdowe może podejmować w interesie sił głównych (na rzecz których prowadzony jest rajd) lub na potrzeby własne, w ramach zapewnienia sobie niezbędnej swobody działania podczas wykonywania innych zadań. Można wyróżnić trzy podstawowe sposoby walki z odwodami przeciwnika w ramach rajdu, a to: powstrzymywanie (opóźnianie) odwodów podciąganych z głębi; natarcie spotkaniowe (bój spotkaniowy); atak na odwody rozmieszczone w rejonie. Wykonywanie tego rodzaju zadań ce-

chować musi szczególnie duża manewrowość, dążenie do związania walką podstawowych sił odwodu oraz szerokie stosowanie działań w wymiarze powietrznym. Z reguły walka z odwodem przeciwnika będzie ostatnim zadaniem w ramach danego rajdu, będzie stanowić jego zakończenie.

Jednym z podstawowych warunków pomyślnego wykonywania zadań wewnątrz ugrupowania przeciwnika jest zapewnienie niezbędnej do tego żywotności zgrupowania rajdowego. W skali taktycznej potencjał żywotności kumulowany jest w okresie przygotowawczym na cały rajd; odtwarzanie zużytych zdolności bojowych odbywa się po jego zakończeniu. Natomiast w skali operacyjnej zdolność bojowa musi być odtwarzana podczas rajdu. Zadanie to wykonuje zgrupowanie bazowe. W tym celu, przemierzając trasę rajdu razem z oddziałami (grupami) rajdowymi, rozwija się co pewien czas tworząc tzw. enklawę operacyjną. W ramach operacyjnego oddziału wydzielonego enklawa operacyjna obejmuje: rejon bazowy, tj. rejon rozwinięcia sił i środków nie rozdzielonych oddziałom (grupom) rajdowym; rejon odpoczynku oddziałów (grup) rajdowych; pozycje ubezpieczeń i rejon rozmieszczenia odwodu sił bojowych. Poszczególne oddziały (grupy) rajdowe po wykonaniu określonych zadań przybywają do enklawy i są w niej obsługiwane przez siły bazowe oraz odpoczywają. W jednej enklawie mogą odtwarzać zdolność bojową 1-3 oddziały (grupy) rajdowe.

Końcową fazę rajdu stanowi połączenie z siłami głównymi. W odniesieniu do działania oddziałów wydzielonych wyróżnić można trzy warianty tej fazy: opanowanie określonego rejonu i czekanie w nim na podejście sił głównych; przebijanie się do wojsk włas-

nych; wycofywanie się pod naporem przeciwnika. W każdym z tych wariantów połączenie elementu rajdowego z siłami głównymi odbywa się z jednoczesnym prowadzeniem walki z przeciwnikiem, co wymaga szczególnie precyzyjnego współdziałania.

W wypadku kończenia rajdu opanowaniem i obroną określonego rejonu konieczne jest zwłaszcza odpowiednio wczesne ustalenie kierunków podejścia nacierających wojsk własnych oraz wyznaczenie na tych kierunkach, w łatwo rozpoznawalnych miejscach, głównych i zapasowych punktów spotkania. W sumie stanowią one rubież spotkania. Wyznaczać się również powinno rubież przerwania ognia (rubież bezpieczeństwa), poza którą współdziałające wojska nie mogą prowadzić ognia bez uprzedniego uzgodnienia. Oprócz ustalenia sygnałów i znaków rozpoznawczych wyznaczyć należy także przewodników, którzy powinni przejmować na punktach spotkania podchodzące wojska i przeprowadzać je przez rejon oddziału wydzielonego.

Inne warunki połączenia się z siłami głównymi zaistnieją w razie konieczności przebijania się do wojsk własnych. Wtedy oddział wydzielony działa aktywnie, atakuje. Jest tu pewne podobieństwo do pierwszej fazy rajdu. Warunki będą jednak trudniejsze, ewentualna pomoc ze strony sił głównych na ogół dużo mniejsza. Podstawowe znaczenie ma umiejętny wybór kierunku przebijania się; kierunek ten powinien w miarę możności prowadzić przez najsłabsze miejsce w ugrupowaniu przeciwnika i w terenie dogodnym do maskowania. Podkreślić trzeba zwłaszcza dążenie do zaskoczenia przeciwnika, do ukrycia jak najdłużej rzeczywistego kierunku przebijania się. Wojska działające od frontu mogą niekiedy wyko-

nywać uderzenie na spotkanie wychodzącego oddziału wydzielonego, najczęściej będą jednak utrzymywać ustaloną rubież. Zasady bezpośredniego spotkania i łączenia się z wojskami własnymi będą podobne do omawianych przy poprzednim wariancie.

Najtrudniejsze warunki kończenia rajdu zaistnieją w wariancie wycofywania się oddziału wydzielonego z ugrupowania przeciwnika pod naporem jego atakujących sił (odwodów). Inicjatywę ma tutaj przeciwnik, on prowadzi aktywne, zaczepne działania. Z punktu widzenia sposobu działania wyjście z rajdu metodą wycofywania się stanowi połączenie opóźniania odwodu i przebijania się. Niekiedy wycofujący się oddział wydzielony może zatrzymać nacierającego przeciwnika jeszcze przed połączeniem się z wojskami własnymi i przejąć rolę sił przesłaniania (ubezpieczeń) wojsk broniących się na tym kierunku. Częściej jednak będzie się wycofywać poza rubież obronną. Ogólne zasady spotkania się i połączenia podobne będą do omawianych przy poprzednich wariantach. Szczególnie ważne jest tutaj uzgodnienie i skoordynowanie ognia, aby zapewnić jak najskuteczniejsze wsparcie oddziału wydzielonego i nie dopuścić do powstania luki między strefami ognia wojsk wycofujących się i broniących.

Po wyjściu z walki oddział wydzielony przechodzi do wyznaczonego rejonu, gdzie odtwarza zdolność bojową. Kończy ostatecznie rajd osiągnięciem gotowości do wykonania kolejnego zadania.

Kończąc omawianie problematyki rajdów można sformułować tezę o stosunkowo dużej częstotliwości takich działań na tyłach przeciwnika, pozwalających tworzyć tam rozległy swoisty "drugi front", wspomagający wykonywanie zadań przez siły główne. Trzeba

więc przygotowywać do organizowania i wykonywania rajdów wszystkie sztaby i wojska. Tylko to można zapewnić niezbędną elastyczność reagowania bojowego, zdolność do wyprzedzania przeciwnika w działaniu będącą nieodzownym warunkiem powodzenia w przyszłej walce i operacji.

6. Działania powietrzno-lądowe

Panuje zgodne na ogół przekonanie, że przyszłe działania zbrojne wojsk lądowych będą przede wszystkim działaniami powietrzno-lądowymi. Przesądzają o tym kierunki rozwoju środków walki, a zwłaszcza coraz szersze wprowadzanie do wojsk lądowych śmigłowców. Dlatego zasadne wydaje się szczególne potraktowanie problematyki działań powietrzno-lądowych zarówno w praktyce szkoleniowej, jaki w rozważaniach teoretycznych. W niniejszym podrozdziale przedstawia się interpretację głównych kategorii pojęciowych, analizę genezy i dotychczasowej ewolucji teorii i praktyki działań powietrzno-lądowych oraz zarysowuje możliwe tendencje rozwoju tego typu działań w przyszłości.

6.1. Podstawowe pojęcia

Rozpocząć wypada od wyjaśnienia pojęcia "powietrzny wymiar walki wojsk lądowych", od określenia, jakie w nim kryją się treści, co ten termin oznacza. Warto zauważyć, że często używa się w tym wypadku zamiennie nazwy "trzeci wymiar". Pojawił się on na początku XX wieku, kiedy to dzięki lotnictwu do głębokości i szerokości pola walki doszła jeszcze wysokość. Powierzchniowe pole walki przekształciło się w przestrzenne. Obecnie na treść pojęcia "powietrzny wymiar walki wojsk lądowych" składa się walka sił i środków powietrznych należących do tych wojsk z przeciwnikiem powietrznym i naziemnym oraz walka sił i środków naziemnych z przeciwnikiem powietrznym. Rozumie się pod tym także wykorzystanie

przestrzeni powietrznej do przerzutu sił i środków naziemnych na polu walki oraz realizacji różnych przedsięwzięć z zakresu dowodzenia, wsparcia i zabezpieczenia działań zbrojnych.

Istnieje również potrzeba bliższego wyjaśnienia sposobu rozumienia takich - odnoszących się do wojsk lądowych - terminów, jak "aeromobilność", "ruchliwość powietrzna", "manewrowość powietrzna".

Otóż terminy te oznaczają jedną z istotnych cech (właściwości) współczesnych wojsk lądowych, jaką jest zdolność do działania w powietrzu. "Aeromobilność" i "ruchliwość powietrzna" są synonimami. Stanowią najogólniejszą nazwę oznaczającą zdolność wojsk do działania w powietrzu, odnoszą się do wszelkiego ruchu wojsk zarówno w czasie walki, jak i poza nią, dotyczą ruchu wojsk w powietrzu, zarówno w czasie bezpośredniego starcia z przeciwnikiem, jak i w czasie manewru przed lub po starciu. "Aeromobilność" ("ruchliwosc powietrzna") jest więc pojęciem o szerszym znaczeniu, ogólniejszym, nadrzędnym w stosunku do pojęcia "manewrowość powietrzna". Różnica między nimi jest tego rodzaju, jak między ruchem a manewrem (ruch jest pojęciem ogólniejszym od manewru).

Wiąże się z tym rozróżnienie między jednostkami (lub elementami ugrupowania) powietrznomanewrowymi i areomobilnymi. Pierwsze są to jednostki lub elementy ugrupowania zdolne tylko do wykonywania manewru w powietrzu, środki transportu powietrznego służą tylko do przerzutu wojsk z jednego miejsca w drugie, nie służą zaś do bezpośredniego prowadzenia walki. Taki charakter mają dotychczasowe wojska powietrznodesantowe, a także doraźnie organi-

zowane taktyczne desanty powietrzne. Z kolei formacje aeromobilne to takie, które zdolne są nie tylko do manewrowania w powietrzu, ale także do prowadzenia walki w powietrzu i z powietrza. Są to wojska (związki taktyczne, oddziały, pododdziały) powietrznoszturmowe (desantowo-szturmowe) oraz takie elementy ugrupowania bojowego, jak oddziały i grupy desantowo-szturmowe.

Potrzebne są również bliższe objaśnienia dotyczące sposobu rozumienia funkcjonujących w naszym słownictwie wojskowym terminów "działania (wojska) powietrznodesantowe, powietrznoszturmowe, desantowo-szturmowe". Działania powietrznodesantowe - to innymi słowy desant lub desantowanie wojsk z powietrza. Działania powietrznoszturmowe z kolei - to szturm z powietrza. Tym więc, co odróżnia działania (i wojska) powietrznodesantowe od powietrznoszturmowych, jest różnica między desantem powietrznym a szturmem powietrznym.

Istota desantowania (desantu) powietrznego polega na przetransportowaniu na terytorium przeciwnika sił naziemnych za pomocą sił i środków powietrznych. Rola tych ostatnich ogranicza się do przewiezienia sił i środków naziemnych w rejon desantowania i wysadzenia ich tam (wyrzucenia na spadochronach). Po wykonaniu tego zadania środki powietrzne wracają do rejonów bazowania w ugrupowaniu wojsk własnych, a wojska desantowane prowadzą na tyłach przeciwnika już wyłącznie działania naziemne.

Szturm powietrzny natomiast nie zawsze musi zawierać w sobie element desantowania, chociaż najczęściej tak właśnie jest. Nowoczesne śmigłowce (desantowe i bojowe) powodują jednak, że może to niekiedy być np. atak z powietrza śmigłowców bojowych i prowadze-

nie ognia ze śmigłowców przez przewożone na nich wojska bez ich wysadzania (spieszania). Jest to analogia do ataku piechoty bezpośrednio na wozach bojowych (bez spieszania się). Ponadto nawet w razie wylądowania części piechoty, w celu zaatakowania obiektu bezpośrednio na lądzie, śmigłowce nadal pozostają w rejonie działań bojowych. Piechota jest przez nie wspierana ogniem i po wykonaniu zadania może na nie ponownie załadować się i odlecieć z danego rejonu działań bojowych w inny lub też powrócić w ugrupowanie wojsk własnych. Jest to w swej istocie idea rajdu powietrznoszturmowego. Warto tu przy okazji zauważyć również, że o ile desant powietrzny wykonywany jest zawsze na terytorium przeciwnika, o tyle szturm powietrzny może być wykonywany także w walce na własnym terytorium, np. podczas zwalczania desantów przeciwnika lub innych jego sił działających wewnątrz naszego ugrupowania.

Taka koncepcja szturmu powietrznego odnosi się oczywiście głównie do wojsk (związków, oddziałów, pododdziałów) odpowiednio do takich działań przygotowywanych i dysponujących własnymi śmigłowcami desantowymi i bojowymi. Nazywa się je najczęściej - zgodnie z istotą ich działania - wojskami powietrznoszturmowymi. Swego czasu nazywane były również kawalerią powietrzną, a obecnie spotyka się też nazwy wojska "desantowo-szturmowe", "powietrznozmechanizowane", "śmigłowcowe". Kilka słów o powyższych terminach.

Kawalerią powietrzną nazywano pierwsze formacje śmigłowcowe, głównie z powodu analogii wykonywanych przez nie zadań do funkcji spełnianych przez jednostki kawalerii w końcowej fazie ich istnienia (rozpoznanie, ubezpieczenie). Było to także swego rodzaju

pokłosie uprzednich prób wprowadzenia terminów "kawaleria pancerna", "grenadierzy pancerni" itp. Amerykanie sformowali dywizję kawalerii powietrznej podczas wojny w Wietnamie. Po jej rozformowaniu zanikł stopniowo również sam termin. Nie przyjął się on głównie z uwagi na znaczne poszerzenie możliwych zadań realizowanych przez śmigłowce na polu walki. Od kilku już lat występuje on raczej jako nazwa potoczna, staje się powoli kategorią historyczną. W swym uprzednim ścisłym znaczeniu zastąpiony został przez termin "wojska powietrznoszturmowe". Oznacza on jednostki będące swego rodzaju piechotą powietrzną, a więc wojskiem lekkim, wyposażonym w broń strzelecką i lekkie środki artyleryjskie i rakietowe, przemieszczającym się i walczącym na śmigłowcach.

Wojska powietrznozmechanizowane z kolei to przyszłościowy rodzaj wojsk w wojskach lądowych; mówiąc najogólniej i najprościej - to wojska zmechanizowane "podniesione" w powietrze. Podstawowym środkiem bojowym w takich wojskach - będącym odpowiednikiem bojowego wozu piechoty w wojskach zmechanizowanych - będzie śmigłowiec desantowo-bojowy (desantowo-szturmowy), silnie uzbrojony i zdolny do przewożenia kilku lub kilkunastoosobowej załogi (strzelców powietrznych). W formacjach powietrznozmechanizowanych oprócz pododdziałów powietrznoszturmowych na śmigłowcach desantowo-bojowych znajdują się (będą znajdować się) pododdziały śmigłowców szturmowych (w tym przeciwpancernych), spełniające rolę artylerii powietrznej, pododdziały śmigłowców myśliwskich, rozpoznania, dowodzenia i łączności, walki radioelektronicznej, transportowych itp. - przeznaczonych do zabezpieczenia działań bojowych. Biorąc pod uwagę, że podstawowym środkiem walki i za-

bezpieczenia takich wojsk jest śmigłowiec, można stosować wobec nich nazwę "wojska śmigłowcowe", chociaż jest to termin jeszcze ogólniejszy, obejmujący swym zakresem także np. samodzielne jednostki lotnictwa wojsk lądowych, nie wchodzące bezpośrednio w skład formacji powietrznozmechanizowanych.

Oczywiście formacje powietrznozmechanizowane nie powstaną od razu. Nasycenie wojsk lądowych śmigłowcami następuje bowiem stopniowo. Dlatego nie ulega wątpliwości, że będą powstawać i przez długi czas istnieć formacje "przejściowe", choćby w postaci związków śmigłowcowo-pancernych lub śmigłowcowo-zmechanizowanych. Dopóki np. w obecnych dywizjach zmechanizowanych i pancernych śmigłowców jest niewiele, nie ma jeszcze potrzeby wprowadzenia nowego terminu. Jeżeli jednak liczba środków powietrznych się zwiększy i orientacyjnie przekroczy 25% liczby wszystkich podstawowych środków bojowych (czołgów, BWP), wtedy należałoby już mówić o nowej jakości. Zasadne byłoby wtedy wprowadzenie terminu śmigłowcowo-pancerny lub śmigłowcowo-zmechanizowany związek taktyczny. Warto zauważyć, że np. obecne amerykańskie dywizje zmechanizowane w swej istocie stają się już stopniowo takimi właśnie związkami taktycznymi.

Odrębne miejsce trzeba poświęcić terminom "działania desantowo-szturmowe", "wojska desantowo-szturmowe", "oddziały (grupy) desantowo-szturmowe". Działania (operacje) desantowo-szturmowe są to działania składające się z odrębnych akcji desantowych i akcji szturmowych; jest to suma wykonywanych w różnym miejscu lub czasie desantów powietrznych i uderzeń powietrznoszturmowych. W tym sensie wojskami desantowo-szturmowymi nazywamy wojska etatowo wy-

posażone i specjalnie przygotowane zarówno do wykonywania desantów powietrznych , jak i prowadzenia działań powietrznoszturmowych; część danej formacji desantowo-szturmowej (związek, oddział, pododdział) może być użyta w roli desantu powietrznego, część zaś - do przeprowadzenia akcji powietrznoszturmowej.

Od związków, oddziałów i pododdziałów wojsk desantowo-szturmowych należy odróżnić doraźnie tworzone zgrupowania[4/] i grupy desantowo-szturmowe. Organizuje się je z pododdziałów śmigłowców i piechoty wzmacnianej innymi siłami i środkami. Zgrupowania i grupy desantowo-szturmowe są elementami ugrupowania wojsk, przy czym zgrupowania organizuje się na szczeblu operacyjnym (jest to element ugrupowania operacyjnego), natomiast grupy desantowo-szturmowe organizowane są na szczeblach taktycznych, jako elementy ugrupowania taktycznego). Przeznaczone są do zwalczania ważnych obiektów w ugrupowaniu przeciwnika metodą szturmu powietrznego, a w stosunku do niektórych obiektów - opanowywania ich do czasu podejścia sił głównych. W tym drugim wypadku takie zgrupowanie lub grupa działa metodą desantu powietrznego. Można więc w uproszczeniu powiedzieć, że zgrupowanie desantowo-szturmowe (grupa desantowo-szturmowa) jest kolejną, jakościowo wyższą odmianą taktycznego desantu powietrznego (desantu śmigłowcowego). Wyższość ta wyraża się w wykonywaniu zadań zarówno przez desantowanie, jak i metodą szturmu powietrznego. W odróżnieniu od desantu zgrupowanie desantowo-szturmowe (grupa desantowo-szturmowa) otrzymuje zazwyczaj więcej niż jedno zadanie do wykonania na tyłach przeciwnika (lub też zadanie wykonywane w więcej niż jednym miejscu). W razie otrzymania jednego zadania - zgrupowanie

(grupa) po jego wykonaniu wraca na śmigłowcach w ugrupowanie wojsk własnych. Podstawowym w związku z tym sposobem prowadzenia działań bojowych przez zgrupowania (grupy) desantowo-szturmowe są śmigłowcowe rajdy desantowo-szturmowe.

Dotychczasowe ustalenia terminologiczne dają wystarczające już podstawy do scharakteryzowania terminów "powietrzno-lądowe" i "lądowo-powietrzne" działania bojowe. Terminy te są w zasadzie niemal równoznaczne. Oznaczają, że dane działania rozpatrywane jako całość (zbiór działań) składają się z (są sumą) działań lądowych (naziemnych - skierowanych przeciwko nieprzyjacielowi naziemnemu i powietrznemu) oraz działań powietrznych (również skierowanych przeciwko nieprzyjacielowi naziemnemu i powietrznemu). Termin "powietrzno-lądowe" wskazuje jadnakowoż na pewną przewagę (pod jakimś względem: ilościowym, jakościowym) działań lądowych; one w ramach danej całości są ważniejsze, podstawowe, główne - działania powietrzne są ich uzupełnieniem; są to więc działania lądowe uzupełnione częściowo działaniami powietrznymi. Powietrzność jest tu jakby tylko pewnym "zabarwieniem" lądowości. Wedle tej samej zasady termin "działania lądowo-powietrzne" oznacza zbiór działań, w których osnowę stanowią działania powietrzne. Np. działaniami lądowo-powietrznymi można nazwać działania lotnictwa wojsk lądowych, którego uderzenia potęgowane są akcjami grup pancernych, a działaniami morsko-powietrznymi działania lotnictwa sił morskich.

Zasadne jest niewątpliwie pytanie, kiedy dane działania są jeszcze działaniami lądowymi, a kiedy już powietrzno-lądowymi? Innymi słowy: od jakiego stopnia (poziomu) występowania cechy

"powietrzności" można mówić o pojawieniu się nowej jakości: o przekształceniu się działań lądowych w powietrzno-lądowe? Nie ulega np. wątpliwości, że nie nazwiemy działaniem powietrzno-lądowym natarcia pułku zmechanizowanego, jeżeli w ciągu doby walki lotnictwo na jego rzecz wykonuje jedno zadanie wysiłkiem jednego eskadrolotu śmigłowców. Ale już trzeba byłoby chyba tak nazwać wspierane przez eskadrę śmigłowców krótkotrwałe uderzenie takiego pułku np. na dywizjon artylerii przeciwnika (jako wykonanie jednego z zadań podczas rajdu na tyłach nieprzyjaciela). Widać z powyższego, że chodzi tu o pojęcia względne, które trzeba zawsze odnosić do skali działań, ich rozmachu rzeczowego, przestrzennego i czasowego. Myślę, że umownym wyróżnikiem może tu być wielkość, skala, czy też znaczenie udziału środków powietrznych i obrony powietrznej w realizacji wszystkich zadań wykonywanych w ramach danego działania.

Z połączenia dwóch sfer (lądowej i powietrznej) mogą powstać cztery kombinacje, tj. działania lądowe, powietrzno-lądowe, lądowo-powietrzne i powietrzne. Można w związku z tym umownie przyjąć, że jeżeli spośród wszystkich zadań jednostkowych realizowanych w ramach danego działania nie więcej niż 1/4 jest realizowana w powietrzu lub z powietrza, natomiast pozostałe realizowane są przez siły i środki naziemne, wtedy będziemy mówili o działaniach lądowych /naziemnych/. Jeżeli zaś wskaźnik takich zadań mieści się między 1/4 a 1/2, to działania takie nazwiemy powietrzno-lądowymi; jeżeli między 1/2 a 3/4 - lądowo-powietrznymi,

Po przedstawieniu terminologicznej interpretacji podstawowych pojęć związanych z powietrznym wymiarem walki wojsk lądowych

przejdźmy teraz do rozpatrzenia problemów merytorycznych, rozpoczynając od scharakteryzowania genezy i dotychczasowego rozwoju teorii i praktyki działań powietrzno-lądowych.

6.2. Dotychczasowa ewolucja działań powietrzno-lądowych

Geneza powietrzno-lądowych działań bojowych wiąże się z pojawieniem się lotnictwa wojskowego. Warto jednak zauważyć, że nie od razu dostrzeżono olbrzymie możliwości bojowe tkwiące w samolocie. Pojawienie się samolotów na polach bitew I wojny światowej nie zrewolucjonizowało od razu sposobów prowadzenia działań zbrojnych. Stworzyło jednak obiektywne przesłanki do opracowania i rozwinięcia po wojnie różnych koncepcji bojowego wykorzystania sił powietrznych. Najpełniejszym tego odzwierciedleniem jest teoria wojny powietrznej autorstwa G. Douheta. Według tej teorii siły powietrzne miały być samodzielnym czynnikiem strategicznym w rozstrzyganiu wojen. Właśnie w sferze strategicznej leżały ewentualne powiązania i sprzężenia między powietrznymi i lądowymi (także morskimi) działaniami bojowymi. Oczywiście G. Douhet przewidywał także istnienie lotnictwa wojsk lądowych, lecz miało to być wyłącznie lotnictwo pomocnicze, usługowe. Można więc stwierdzić, że wedle pierwszych liczących się po I wojnie światowej teorii wojskowych uwzględniających użycie sił powietrznych kształtowanie powietrzno-lądowego wymiaru działań rozpoczęło się od skali strategicznej.

Ilościowy i jakościowy rozwój lotnictwa oraz powstanie wojsk powietrznodesantowych - to czynniki, które spowodowały pojawienie

się koncepcji zespalania działań powietrznych i lądowych w skali operacyjnej. Znalazło to swój wyraz zwłaszcza w radzieckiej teorii głębokiej operacji, w której to istotnym elementem było współdziałanie lotnictwa, wojsk powietrznodesantowych i wojsk lądowych w osiąganiu celów danej operacji. Biorąc pod uwagę znaczenie i dużą liczbę zadań wykonywanych w głębi ugrupowania przeciwnika przez lotnictwo i wojska powietrznodesantowe, można przyjmować, że założenia teoretyczne głębokiej operacji czyniły pierwowzór operacji powietrzno-lądowych. W ramach tej teorii M. Tuchaczewski chyba jako pierwszy na początku lat trzydziestych wysunął ideę tzw. zmotoryzowanych desantów lotniczych, będących w istocie pierwowzorem nowocześnie pojmowanych wojsk powietrznozmechanizowanych.[5/]

Podobne koncepcje i założenia były przyjmowane w doktrynie wojskowej Niemiec bezpośrednio przed II wojną światową. Niemcy preferowali właśnie ścisłe sprzęgnięcie działań lotnictwa i wojsk pancernych w skali operacyjnej. Doktrynę tę w pełni i z powodzeniem zastosowali w operacjach zaczepnych w wojnie z Polską w 1939 roku, z koalicją państw zachodnich w 1940 roku oraz w początkowym okresie wojny ze Związkiem Radzieckim. Wspierane bezpośrednio przez lotnictwo zagony pancerne nadawały powietrzno-lądowy charakter działaniom wojsk niemieckich na kierunkach głównych uderzeń. Mniejsze natomiast, z tego punktu widzenia, znaczenie miało użycie desantów powietrznych. W zasadzie tylko w Holandii w maju 1940 roku niemieckie wojska skorzystały bezpośrednio z efektów działania swych spadochroniarzy. Pozostałe akcje powietrznodesantowe miały głównie charakter dywersji, a jedna była samodzielną

operacją (desant na Kretę).

Podobne wnioski wynikają z analizy działań wojsk koalicji antyniemieckiej, zarówno na froncie wschodnim, jak i zachodnim. Wojska powietrznodesantowe okazały się na ogół mało skuteczne w operacjach wykonywanych wspólnie z wojskami lądowymi. Istotną rolę odgrywały jedynie na teatrach morskich i morsko-lądowych, w operacjach powietrzno-morskich.

Praktyka powietrzno-lądowych działań bojowych kształtowała się zatem w II wojnie światowej tylko pod wpływem udoskonalenia zasad i sposobów oraz zwiększania się zakresu operacyjnego wykorzystania lotnictwa wspólnie z wojskami pancernymi i zmechanizowanymi. II wojna światowa to okres ugruntowania się powietrzno-lądowego charakteru działań bojowych w skali operacyjnej. Powietrzny wymiar walki nie dotarł jeszcze do taktyki wojsk lądowych; szczeble taktyczne tych wojsk nie dysponowały jeszcze swoimi środkami powietrznymi.

Zmiana sytuacji pod tym względem nastąpiła dopiero po II wojnie światowej, głównie za sprawą upowszechniania w wojskach lądowych nowego środka walki, jakim jest śmigłowiec. Wyraźnych na to dowodów dostarczają wojny lokalne, poczynając już od wojny koreańskiej na początku lat pięćdziesiątych. Początkowo śmigłowce były tylko środkiem transportowym i służyły głównie do spełniania funkcji zabezpieczających (łączność, rozpoznanie, zaopatrywanie, ewakuacja itp.). Stopniowo jednak przekształcały się w środek bojowy. W wyniku tego pojawiły się desanty śmigłowcowe, a w ślad za nimi śmigłowcowe rajdy bojowe. Powstały formacje nowego rodzaju wojsk - tzw. kawalerii powietrznej. Desanty śmigłowcowe, rajdy

kawalerii powietrznej, duże natężenie działań lotnictwa na rzecz wojsk lądowych - powodowały sukcesywne utrwalanie się i poszerzanie praktyki operacji powietrzno-lądowych. Jednocześnie zaczęła kształtować się praktyka działań powietrzno-lądowych w skali taktycznej, głównie w postaci prowadzenia działań powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych przez jednostki kawalerii powietrznej w Wietnamie oraz współdziałania desantów śmigłowcowych ze zgrupowaniami pancernymi i zmechanizowanymi w wojnach na Bliskim Wschodzie (zwłaszcza w 1973 roku oraz w Libanie w 1982 roku). O wyjątkowo silnym współcześnie zintegrowaniu wymiaru powietrznego z lądowym i morskim na wszystkich szczeblach działań bojowych świadczy również wojna brytyjsko-argentyńska o Falklandy oraz wojna w Zatoce Perskiej w 1991 roku.

W siłach zbrojnych NATO wnikliwie analizowano powyższe doświadczenia i transponowano je na warunki europejskiego teatru wojny. Powstawały różne teorie i koncepcje. Jednocześnie coraz powszechniej wprowadzano śmigłowce do wojsk lądowych, głównie jako środek przeciwpancerny, ale także jako śmigłowce szturmowe, przeznaczone do wykonywania innych zadań ogniowych na rzecz wojsk zmechanizowanych i pancernych. Teoria działań powietrzno-lądowych najpełniejszy współcześnie wyraz znalazła w amerykańskiej koncepcji "operacji (bitwy) powietrzno-lądowej ". Koncepcja ta została przyjęta również w siłach zbrojnych innych państw NATO. Traktowana jest ona jako docelowy model prowadzenia działań zbrojnych, możliwy do wdrażania stopniowo, w miarę wyposażania wojsk w odpowiednie ku temu środki. Od wielu już lat praktycznie nie ma żadnego większego ćwiczenia wojsk lądowych, w którym nie byłby eks-

ponowany powietrzny wymiar działań w postaci zwłaszcza desantów powietrznych czy też rajdów powietrznoszturmowych.

Problematyka ta była także silnie eksponowana w teorii, ustaleniach doktrynalnych i praktyce ćwiczeń sił zbrojnych państw Układu Warszawskiego. Jeśli idzie o poglądy teoretyczne, to zainteresowania powietrznym wymiarem walki wojsk lądowych, opartym na śmigłowcach, datują się również od pierwszych doświadczeń z użyciem śmigłowców w wojnach lokalnych. Uwaga koncentrowała się początkowo głównie na kwestiach użycia i działania desantów śmigłowcowych. W polskiej myśli wojskowej pierwsze pogłębione w ramach szerszej dyskusji uogólnienia i koncepcje szkoleniowe w tym zakresie pojawiły się pod koniec lat pięćdziesiątych.[6/] Nie ograniczono się przy tym tylko do rozpatrywania bieżących problemów. Zajmowano się perspektywami rozwoju wojsk śmigłowcowych, kreślono śmiałe przewidywania co do wizji przyszłego powietrzno-lądowego pola walki.[7/] Zainteresowanie tymi sprawami było ciągle podtrzymywane i odnawiane.

Kolejny znaczący krok w tym względzie przyniosła połowa lat siedemdziesiątych, gdy pojawiły się śmigłowce desantowo-szturmowe, stanowiące jakościowo nowy środek walki, który w znacznym stopniu wzbogacił powietrzny wymiar walki wojsk lądowych.

Obecny charakter powietrzno-lądowego pola walki determinowany jest w głównej mierze stanem organizacyjno-technicznym wojsk lądowych i przewidywanymi tendencjami ich rozwoju. Podstawowymi komponentami wojsk lądowych rzutującymi na strukturę i właściwości powietrzno-lądowego pola walki są lotnictwo wojsk lądowych, wojska OPL oraz wojska powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe.

Podstawowym środkiem w lotnictwie wojsk lądowych jest śmigłowiec. Przyjmuje się nawet, że lotnictwo wojsk lądowych jako nowy rodzaj lotnictwa pojawiło się w ogóle dopiero w wyniku ilościowego i jakościowego rozwoju śmigłowców. Warto jednak wspomnieć, że już G. Douhet dzielił lotnictwo na strategiczne (będące samodzielnym rodzajem sił zbrojnych) i pomocnicze, wchodzące w skład innych rodzajów sił zbrojnych, w tym właśnie lotnictwo wojsk lądowych. W czasie II wojny światowej własnym lotnictwem dysponowały szczeble operacyjne wojsk lądowych. Można jednakowoż przyjmować, że lotnictwo wojsk lądowych w pełnym tego słowa znaczeniu ukształtowało się dopiero wówczas, gdy środki powietrzne pojawiły się w wojskach lądowych nie tylko na szczeblach operacyjnych, ale również taktycznych. A to właśnie stało się możliwe dzięki śmigłowcom.

Lotnictwo wojsk lądowych część zadań wykonuje znad ugrupowania wojsk własnych, część zaś - wykonując przeloty w głąb ugrupowania przeciwnika. Trudniejsze, ale za to istotniejsze są te drugie. Ich rola na przyszłym powietrzno-lądowym polu walki będzie wzrastać. Szczególnego znaczenia nabiera umiejętność i sprawność dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych przez dowódców ogólnowojskowych, zarówno w aspekcie jak najpełniejszego wykorzystania jego możliwości bojowych, jak i zgrania jego działań z innymi siłami i środkami, zwłaszcza przeciwlotniczymi.

Wojska obrony przeciwlotniczej stanowią drugą podstawową grupę sił i środków, jakimi dysponują wojska lądowe do prowadzenia walki w wymiarze powietrznym. Współczesne wojska przeciwlotnicze dysponują zróżnicowanymi systemami rakietowymi i artyleryjskimi.

Znamienną ich cechą jest bardzo duży poziom nowoczesności, automatyzacja systemów dowodzenia i kierowania ogniem. Wojska te zorganizowane są w związki taktyczne, oddziały i pododdziały występujące na wszystkich szczeblach struktury organizacyjnej wojsk lądowych.

Głównym przeznaczeniem wojsk obrony przeciwlotniczej jest oczywiście zwalczanie środków powietrznych przeciwnika. Środki obrony przeciwlotniczej pojawiły się i rozwijały równolegle z rozwojem lotnictwa wojskowego. Etapy rozwoju tych dwóch rodzajów wojsk są ze sobą nierozerwalnie związane, wzajemnie się przenikają i warunkują. Początkowo podstawowym problemem wojsk obrony przeciwlotniczej było dosięgnięcie celów powietrznych latających na coraz to większych wysokościach i z coraz większą prędkością. Obecnie można powiedzieć, że możliwości "ucieczki" celów powietrznych przed środkami przeciwlotniczymi w tych dwóch dziedzinach (wysokość i prędkość) już się wyczerpały. Główny ciężar zmagań przesunął się na małe wysokości. Cele powietrzne, głównie śmigłowce, przeciwstawiają środkom obrony przeciwlotniczej ... teren, szukają swej szansy w maksymalnym wykorzystaniu jego ukształtowania i pokrycia. Z punktu widzenia przeciwlotniczego podstawową treścią powietrznego wymiaru walki wojsk lądowych jest współcześnie walka ze śmigłowcami przeciwnika.

Inną istotną obecnie właściwością użycia wojsk OPL jest to, że przestają one już być tylko środkami obrony. Są po prostu środkami przeciwlotniczymi (tak, jak mówimy np. o środkach przeciwpancernych, a nie środkach obrony przeciwpancernej). Nie jest to tylko gra słów, jest to konstatacja obiektywnej rzeczywistoś-

ci. Obecnie bowiem wojska lądowe już nie tylko muszą się bronić przed zagrożeniem z powietrza, aby zapewnić sobie możliwość wykonywania zadań na ziemi. Walka z przeciwnikiem powietrznym jest tak samo główną treścią zadań bojowych, jak i walka z przeciwnikiem naziemnym (nie jest to już zabezpieczenie działań bojowych, tak jak przestała być już zabezpieczeniem działań bojowych obrona przeciwpancerna).

Wyjątkowy wpływ na zmiany w taktyce i sztuce operacyjnej wojsk lądowych ma rozwój ilościowy i jakościowy wojsk powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych). Pierwsze narodziły się między I i II wojną światową. Ich odmiana spadochronowa pozostała jednakże do chwili obecnej w zasadzie tylko środkiem strategicznym. O wiele mniejsze miała znaczenie operacyjne, a prawie żadne - taktyczne. Na tych niższych szczeblach spadochronowe wojska powietrznodesantowe zostały uzupełnione po II wojnie światowej desantami śmigłowcowymi. Obecnie wzbogacone są doraźnymi zgrupowaniami i grupami desantowo-szturmowymi, a w czołowych armiach świata (USA, Rosja, Francja, Wielka Brytania) także etatowymi wojskami powietrznoszturmowymi (desantowo-szturmowymi).[8/]

Wojska powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe występują w wojskach lądowych na szczeblach operacyjnych i są zorganizowane w związki taktyczne i oddziały. Są to wojska elitarne, odpowiednio wyposażone do wykonywania trudnych zadań w ugrupowaniu i na tyłach przeciwnika. Związki i oddziały powietrznodesantowe przerzucane są w rejon działań bojowych za pomocą wydzielonych do tego celu środków powietrznych, głównie samolotów. W zasadzie nie dys-

ponują własnymi śmigłowcami. Związki i oddziały powietrznoszturmowe natomiast posiadają etatowe śmigłowce, na których przemieszczają się i walczą.

Podstawową formą użycia wojsk powietrznodesantowych są desanty operacyjne i taktyczne wykonywane w celu opanowania ważnych obiektów na tyłach przeciwnika. Główną natomiast formą użycia wojsk powietrznoszturmowych są rajdy śmigłowcowe w głąb nieprzyjacielskiego ugrupowania w celu zwalczania (niszczenia) znajdujących się tam jego sił i środków mających istotne znaczenie dla przebiegu walki i operacji. Podstawową metodą zwalczania poszczególnych obiektów przez wojska powietrznoszturmowe jest szturm powietrzny. Taktyka działań powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych) jest jednym z najmłodszych i tym samym najmniej jeszcze opracowanych działów taktyki i sztuki operacyjnej.

Wojska powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe nie są jeszcze tak liczne (tych drugich w większości armii jeszcze nie ma w ogóle), aby sprostać wszystkim potrzebom, jakie w zakresie wykonywania różnorodnych zadań na tyłach przeciwnika rodzi współczesne pole walki. Dlatego równie ważnym i aktualnym problemem jest wykonywanie tych zadań także przez doraźnie organizowane z wojsk zmechanizowanych (piechoty) desanty śmigłowcowe oraz zgrupowania i grupy desantowo-szturmowe. Teoria użycia i działania desantów śmigłowcowych ma już kilkadziesiąt lat i jest w miarę całościowo opracowana oraz na bieżąco weryfikowana w praktyce szkoleniowej. Oczywiście ciągły rozwój środków walki wnosi tu sukcesywnie nowe problemy. Całkowicie nowe są natomiast kwestie prowadzenia działań desantowo-szturmowych i powietrznoszturmo-

wych.

Nie ulega wątpliwości, że zarówno w działaniach wojsk powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych, jak i doraźnych desantów śmigłowcowych oraz zgrupowań i grup desantowo-szturmowych pierwszorzędne znaczenie mają takie czynniki, jak zaskoczenie, wywalczenie przynajmniej lokalnego panowania w powietrzu oraz zapewnienie skutecznego współdziałania z innymi rodzajami wojsk i elementami ugrupowania bojowego i operacyjnego. Korzystne warunki do użycia desantów, a zwłaszcza wykonywania rajdów powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych), stwarza działanie w ugrupowaniu przeciwnika operacyjnych i taktycznych oddziałów wydzielonych.

Skuteczność działania wojsk lądowych w wymiarze powietrznym zależy ponadto (poza posiadaniem wyspecjalizowanych w tym względzie sił i środków) w znacznym stopniu od zdolności sił i środków typowo naziemnych do okresowego wykorzystania tego wymiaru w czasie wykonywania niektórych zadań, a także do przeciwstawiania się zagrożeniom z powietrza. Chodzi tu głównie o manewrowość powietrzną tych sił i środków (np. przerzut artylerii za pomocą śmigłowców) oraz ich zdolność do samoobrony przeciwśmigłowcowej. Czynnikami, które w istotnym stopniu warunkują efektywność współczesnych działań powietrzno-lądowych, są także: wykorzystanie wymiaru powietrznego w dowodzeniu oraz różnych rodzajach zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego. Bez dowodzenia z powietrza działania takie nie są w ogóle do pomyślenia, tak samo zresztą bez rozpoznania powietrznego. Wyjątkowo ważne zadania wykonywane mogą być przez środki powietrzne wojsk lądowych w zakre-

sie walki radioelektronicznej, ubezpieczenia, zaopatrywania i ewakuacji. Możliwość wykorzystania wymiaru powietrznego przez wojska własne oraz konieczność uwzględnienia zagrożenia powietrznego ze strony przeciwnika wnosi wiele nowych problemów także do wszystkich pozostałych rodzajów zabezpieczenia działań bojowych, zwłaszcza obrony przed bronią masowego rażenia, samoobrony przeciwlotniczej i maskowania.

Naszkicowany wyżej obraz powietrznego wymiaru walki wojsk lądowych oparty jest na obecnym poziomie jego bazy materialno-organizacyjnej. Będzie się on oczywiście zmieniał, wraz z rozwojem tejże bazy. Możliwe kierunki tych zmian przedstawione są w następnym punkcie.

6.3. Tendencje przyszłościowe

Nie ulega wątpliwości, środkiem walki, którego rozwój w nadchodzących dziesięcioleciach będzie decydował o obliczu pola walki wojsk lądowych jest śmigłowiec. Już obecnie uzbrojenie śmigłowców w różnorodne systemy broni rakietowej, artyleryjskiej i strzeleckiej pozwala im razić skutecznie wszystkie cele na współczesnym polu walki i wykonywać wiele, wysoce zróżnicowanych zadań bojowych. Planowane wyposażenie w coraz doskonalsze oprzyrządowanie elektroniczne przekształcać będzie śmigłowce w środki zdolne działać w różnych warunkach meteorologicznych i porach doby.[9/] Można przewidywać, że obok czołgów i bojowych wozów piechoty śmigłowce stawać się będą stopniowo trzecim podstawowym środkiem walki o charakterze ogólnowojskowym. Ocenia się nawet, że w pierwszych dekadach następnego wieku w USA oraz innych bogatych krajach możliwe będzie wręcz wyparcie czołgów i BWP przez śmigłowce.[10/]

Następować to będzie głównie w rezultacie sukcesywnego wprowadzania przyszłościowych śmigłowców desantowo-szturmowych, swego rodzaju uniwersalnych "powietrznych wozów bojowych".[11/] Jednym z tego typu śmigłowców może być np. projektowany w Rosji śmigłowiec Mi-40, uzbrojony w 23 mm działko, 4 zasobniki niekierowanych pocisków rakietowych i 8 ppk i mogący zabierać 8-10 żołnierzy. Szczególnie perspektywiczne wydają się być projekty pojazdów powietrzno-lądowych, łączących w sobie walory operacyjne smigłowca z możliwościami taktycznymi czołgów i bojowych wozów piechoty ("latające czołgi" i "latające BWP"). Takie zintegrowanie smig-

łowca z naziemnymi pojazdami wojsk lądowych może, np. dzięki technologii kontenerowej, umożliwić skonstruowanie i wprowadzenie całej rodziny powietrzno-lądowych pojazdów spełniających funkcje bojowe, wsparcia, osłony, zabezpieczenia , dowodzenia.[12/]

Uznając za jedną z głównych tendencji rozwoju sił zbrojnych w nadchodzącym okresie sukcesywne przekształcanie się wojsk lądowych w powietrzno-lądowe można wyróżnić kilka możliwych wariantów tego procesu:

- przystosowywanie lekkich wojsk zmechanizowanych do przerzutu drogą powietrzną; to rozwiązanie było wdrażane w byłej Armii Radzieckiej, a jednym z pierwszych jej twórców był M. Tuchaczewski, propagujący już na początku lat trzydziestych koncepcję tzw. zmotoryzowanych desantów lotniczych;

- tworzenie ciężkich formacji zmechanizowanych z coraz większym komponentem śmigłowców uderzeniowych, czyli wprowadzanie lotnictwa wojsk lądowych na szczeble taktyczne (taką koncepcję propagował R. Simpkin);

- wyposażanie wielkich formacji śmigłowców uderzeniowych w małe komponenty piechoty powietrznomobilnej, dla wykorzystywania skutków ataku powietrznego śmigłowców (F.M. von Senger);

- tworzenie formacji powietrznozmechanizowanych dysponujących nową generacją śmigłowców desantowo-szturmowych, łączących w sobie funkcje transportowe i bojowe, a w przyszłości - powietrzno-lądowymi wozami bojowymi ("latające czołgi i BWP"), mogącymi przemieszczać się i walczyć zarówno w powietrzu, jak i na lądzie.

O tym, który z tych wariantów ma największe szanse realizacji, zadecydują najbliższe lata. Można jednakowoż przewidywać, że

przyszły rozwój wojsk powietrzno-lądowych będzie wielce zróżnicowany i w różnych państwach mogą znaleźć zastosowanie różne elementy z powyższych koncepcji. Z pewnością będzie kontynuowana rozbudowa lotnictwa wojsk lądowych na szczeblach taktycznych, w wyniku czego duże zmechanizowane i pancerne związki taktyczne posiadać będą silne własne formacje śmigłowców. W siłach zbrojnych wszystkich liczących się państw utworzone zostaną na szczeblach operacyjnych związki taktyczne i oddziały powietrznoszturmowe (w niektórych - powietrznozmechanizowane).[13/] W wielu zaś armiach tego rodzaju oddziały włączone zostaną w struktury organizacyjne ogólnowojskowych związków taktycznych. Doprowadzi to w pierwszej kolejności do powstania związków śmigłowcowo-pancernych, tj. dywizji zmechanizowanych i pancernych dysponujących oddziałami wojsk śmigłowcowych: oddziałem śmigłowców szturmowych - jako " latającą artylerią"; oddziałem powietrznoszturmowym na śmigłowcach - jako wojskami szybkimi: oddziałem rozpoznania powietrznego; śmigłowcowymi jednostkami wsparcia logistycznego.

Ukształtowanie się tego rodzaju związków taktycznych spowoduje, że wojska lądowe w swojej istocie stawać się będą wojskami powietrzno-lądowymi, jeśli nawet tak by się nie nazywały. Na szczeblach operacyjnych siłą uderzeniową będą związki śmigłowcowo-pancerne, powietrznoszturmowe (w siłach zbrojnych czołowych mocarstw - związki powietrznozmechanizowane), lotnictwa wojsk lądowych, wojsk rakietowych i artylerii (broni precyzyjnej) oraz walki radioelektronicznej. Śmigłowcowo-pancerne związki taktyczne będą prawdopodobnie najniższym ogniwem strukturalnym o charakterze powietrzno-lądowym, obejmującym sobą komponenty

wszystkich (naziemnych i powietrznych) rodzajów wojsk lądowych. Etatowe sprzęganie śmigłowców ze środkami naziemnymi na niższych szczeblach nie okaże się zapewne opłacalne.

Również nadmierna rozbudowa rzutu powietrznego w śmigłowcowo-pancernych związkach taktycznych nie wydaje się być zasadna. Rzut powietrzny - jako integralna, "sztywno" połączona z rzutem naziemnym, część takich związków ma sens tylko w wielkości potrzebnej do wykonywania zadań pomocniczych, wspomagających, zabezpieczających, wsparcia zgrupowań pancernych i zmechanizowanych. Jeśliby rzut powietrzny miał być na tyle silny, że byłby zdolny samodzielnie wykonywać zadania podobne do zadań rzutu naziemnego, to wtedy organizacyjne zespolenie tych rzutów byłoby raczej słabością niż siłą, jako że rzut naziemny osłabiałby szanse pełnego wykorzystania wszystkich możliwości rzutu powietrznego (byłby swoistą "kulą u nogi" zgrupowań powietrznych). Byłaby to sytuacja podobna do słabości, jakie w starożytności stwarzało scisłe integrowanie na polu bitwy lekkozbrojnej i ciężkozbrojnej piechoty[14/] albo też rozdzielenie czołgów do jednostek piechoty w armii francuskiej przed II wojną światową. Jako negatywny przykład podobnego w swej istocie rozwiązania mogą również służyć nieudane próby łączenia kawalerii z oddziałami zmotoryzowanymi w jeden związek taktyczny.[15/]

Zamiast stałej integracji organizacyjnej lepszym wówczas rozwiązaniem jest okresowe współdziałanie dwóch autonomicznych członów: zgrupowania pancernego i zgrupowania śmigłowcowego. O ile bowiem organizacyjne włączenie do dużego zgrupowania pancernego mniejszego zgrupowania śmigłowcowego ma w pełni sens i służy

zwiększeniu możliwości bojowych tego pierwszego, to zabieg odwrotny - "doczepienie" organizacyjne do dużego zgrupowania śmigłowcowego mniejszego (lub równego) zgrupowania pancernego mija się z celem, osłabia, a nie wzmacnia siły główne, zmniejszając możliwość szybkiego i na dużej przestrzeni operowania zgrupowania śmigłowcowego. "Nadwyżka" śmigłowców w takim wypadku powinna być raczej wykorzystywana do tworzenia samodzielnych formacji desantowo-szturmowych lub powietrznoszturmowych a nie do zwiększania liczby śmigłowców w związkach śmigłowcowo-pancernych. W tym właśnie kierunku idą Francuzi, którzy pomni zapewne błędu z rozdrobnieniem czołgów w okresie międzywojennym, nie rozdzielają śmigłowców, lecz grupują je w dużych związkach aeromobilnych. Dzięki temu ich 4 Dywizja Aeromobilna jest pierwszą w świecie formacją zdolną do walki aeromobilnej w pełnym znaczeniu tego słowa.[16/] Również Rosjanie zamierzają koncentrować swój potencjał wojsk powietrznoszturmowych raczej na szczeblach operacyjnych niż taktycznych.[17/]

Naszkicowany wyżej przewidywany organizacyjno-techniczny rozwój wojsk lądowych będzie determinował zmiany w treści i strukturze operacji i walki, jakie mogą nastąpić u progu XXI wieku. Jest sprawą oczywistą, że rozwój ów nie we wszystkich siłach zbrojnych różnych państw będzie postępował w jednakowym lub podobnym tempie. Nie ulega wątpliwości, że różnice w wyposażeniu technicznym, strukturze i organizacji związków i oddziałów będą dość znaczne. Można przypuszczać np., że tylko w najbardziej nowoczesnych armiach istnieć będą na początku XXI wieku związki taktyczne wojsk powietrznozmechanizowanych (z pewnością w woj-

skach lądowych USA, Francji, Rosji), większość jednak będzie posiadać oddziały powietrznoszturmowe (samodzielne lub występujące w związkach śmigłowcowo-pancernych), a we wszystkich powszechną stanie się praktyka organizowania doraźnych zgrupowań i grup desantowo-szturmowych.

Takie zróżnicowanie organizacyjno-techniczne walczących stron pociągnie za sobą z kolei zróżnicowanie wizji pola walki. Inny mieć ono będzie charakter w sytuacji, gdy walczyć ze sobą będą dwa związki powietrznozmechanizowane, inny - gdy będą walczyły ze sobą związki śmigłowcowo-pancerne, jeszcze inny zaś - gdy takie związki będą walczyły z powietrznozmechanizowanymi itd. Kombinacji tego rodzaju może być co najmniej kilka.

W związku z tym powietrzno-lądowe pole walki może mieć kilka odmian, wynikających z różnego nasycenia walczących stron powietrznymi środkami walki. Odmiany te dadzą się uszeregować w pewien chronologiczny ciąg, odzwierciedlający równocześnie wzrastający stopień intensywności i znaczenia walki w wymiarze powietrznym. Za punkt wyjścia można przyjąć stan dotychczasowy, w którym to zasadniczą treść (jądro) walki wojsk lądowych stanowi walka formacji zmechanizowanych i pancernych między sobą, obejmująca też ich przeciwstawianie się przeciwnikowi powietrznemu oraz częściowe wykorzystanie wymiaru powietrznego do wykonywania niektórych zadań bojowych. Wyższym etapem czy też stopniem w rozwoju działan powietrzno-lądowych jest walka formacji zmechanizowanych i pancernych (zmechanizowano-pancernych) z pojawiającymi się formacjami śmigłowcowo-pancernymi oraz walka formacji śmigłowcowo-pancernych między sobą. Można przewidywać, że ten poziom walki powiet-

rzno-lądowej będzie typowy dla lat dziewięćdziesiątych. Na początku XXI wieku zostanie on najprawdopodobniej wzbogacony o problematykę walki formacji powietrznozmechanizowanych między sobą oraz ich walki z formacjami zmechanizowano-pancernymi i śmigłowcowo-pancernymi.

W sumie można stwierdzić, że rysujące się obecnie tendencje rozwoju środków walki są czynnikiem obiektywnie wymuszającym przenoszenie wysiłku działań wojsk lądowych w wymiar powietrzny. Przewidując, że na początku XXI wieku istnieć będą w wojskach lądowych (powietrzno-lądowych) trzy podstawowe rodzaje formacji ogólnowojskowych tj.: a) zmechanizowane i pancerne (a raczej zmechanizowano-pancerne), b) śmigłowcowo-pancerne i c) powietrznozmechanizowane, można wyróżnić sześć możliwych odmian (poziomów, stopni, form) powietrzno-lądowych działań bojowych, jakie mogą występować w tym okresie (zał.nr 17). Są to działania, których jądro stanowią starcia formacji:

- zmechanizowano-pancernych między sobą;
- zmechanizowano-pancernych ze śmigłowcowo-pancernymi;
- zmechanizowano-pancernych z powietrznozmechanizowanymi;
- śmigłowcowo-pancernych z powietrznozmechanizowanymi;
- śmigłowcowo-pancernych między sobą;
- powietrznozmechanizowanych między sobą.

We wszystkich tych typach walki powietrzno-lądowej istotnym elementem będą działania samodzielnych formacji lotnictwa taktycznego i operacyjnego wojsk lądowych oraz lotnictwa strategicznego, a także formacji powietrznodesantowych, desantowo-szturmowych i powietrznoszturmowych.

Nie ulega wątpliwości, że przyszłe powietrzno-lądowe działania zbrojne charakteryzować się będą szeregiem nowych właściwości. Jedną z podstawowych będzie zapewne co najmniej częstsze niż dotychczas przechodzenie od jednego rodzaju walki do drugiego, a nawet można przewidywać, że wzrost możliwości obrońcy doprowadzi do zacierania się różnic między natarciem i obroną. Znana teza C. Clausewitza mówiąca, iż istotną cechą obrony, odróżniającą ją od natarcia, jest oczekiwanie na cios, traci swą aktualność. Już obecnie obrońca dysponując dalekosiężnymi i wysoce skutecznymi środkami rażenia może również wybierać czas rozpoczęcia starcia, a nie tylko, jak to było dotychczas, jedynie częściowo "współdecydować" o miejscu starcia (częściowo, bo kierunek działań narzucał nacierający, obrońca zaś mógł jedynie wybierać konkretne pole starcia na danym kierunku).

Wobec dużej siły, precyzji oraz zasięgu środków rażenia walka będzie rozpoczynana i prowadzona na znacznych odległościach, nierzadko nawet bez wzajemnej widoczności obydwu przeciwstawnych stron.[18/] Typowe będą częste i radykalne zmiany sytuacji, powodowane gwałtownym przewartościowaniem lokalnych stosunków sił w wyniku strat oraz zmian warunków terenowych w rezultacie odkształceń terenu po uderzeniach ogniowych. Konieczne będzie działanie w znacznym rozśrodkowaniu, a także prowadzenie walki w warunkach przemieszania się wojsk przeciwnych stron.

Wzrost znaczenia jednoczesnego oddziaływania na całą głębokość ugrupowania przeciwnika oraz prowadzenia różnorodnych działań w głębi i na tyłach jego ugrupowania doprowadzi do zmiany dotychczasowej, klasycznej koncepcji bicia przeciwnika metodą, któ-

rą można nazwać kruszeniem jego ugrupowania ciosami z zewnątrz (przełamywanie, rozcinanie, okrążanie) w koncepcję polegającą na rozsadzaniu tego ugrupowania działaniami od wewnątrz - takimi, jak przenikanie, rajdy, dywersja.

W sferze ruchu najbardziej istotną właściwością przyszłej walki będzie decydujące znaczenie ruchu w powietrzu. Poszerzą się również funkcje ruchu naziemnego. W coraz większym zakresie ruch nie tylko będzie przejawiał się w manewrze i uderzeniu, ale stawał się także formą wszelkiego istnienia wojsk na polu walki: podczas odtwarzania zdolności bojowej, odpoczynku, przygotowania się do kolejnych zadań itp. Wojska będą musiały o wiele częściej niż obecnie zmieniać rejony swego pobytu, aby utrudnić przeciwnikowi rozpoznanie i śledzenie obiektów; będą musiały rozmieszczać się w sposób bardziej rozśrodkowany, aby zmniejszyć skuteczność nieprzyjacielskich środków rażenia będą musiały szybko skupiać się w wybranym miejscu, aby stworzyć tam przewagę liczebną w decydującej chwili. Jednym słowem - będzie niezbędna swoista pulsacyjność bojowego istnienia zgrupowań wojsk, co oznacza potrzebę ich niemal ciągłego znajdowania się w ruchu.

Wyraźnie wzrośnie znaczenie informacji jako czynnika walki zbrojnej. Walka radioelektroniczna z rodzaju zabezpieczenia działań bojowych przeistoczy się w czynnik bezpośredniego rażenia informacyjnego. Zespolenie systemów rozpoznania i rażenia, automatyzacja systemów rozpoznania i dowodzenia spowoduje, że coraz częściej różne zdarzenia bojowe będą wymykać się spod bezpośredniej kontroli człowieka w danej chwili; przebieg i wyniki starć zależeć będą od prawidłowego prognozowania rozwoju sytuacji oraz

zdolności do samodzielnego decydowania i działania na wszystkich szczeblach dowodzenia. Znaczenie informacji będzie przejawiać się także w maskowaniu, zwłaszcza w maskowaniu operacyjnym, którego istotę da się sprowadzić do informacyjnego sterowania działaniami przeciwnika w myśl własnych planów i zamierzeń. Wygranie pojedynku w sferze informacji (skuteczny swoisty "manewr informacyjny") może niejednokrotnie przesądzić wynik walki już w jej fazie przygotowawczej, jeszcze przed rozpoczęciem starcia w sferze rażenia.

W sumie, biorąc pod uwagę podstawowe właściwości przyszłego powietrzno-lądowego pola walki, w każdym cyklu starcia z przeciwnikiem w takich warunkach można wyodrębnić cztery główne fazy, a mianowicie:

- fazę informacyjną - rozpoznanie, umiejscowienie i śledzenie przeciwnika, dezorganizowanie jego systemu walki oraz wybranie najdogodniejszego czasu i miejsca wykonania uderzenia;

- fazę rażeniową - obezwładnienie ogniowe i radioelektroniczne przeciwnika, zapewniające dobre warunki do rozstrzygającego ataku;

- fazę manewrowo-uderzeniową - gdy rozrzucene siły błyskawicznie skupiaja się na wybranym punkcie (doskok), szybko rozbijają osłabione siły przeciwnika (atak) i potem znowu rozpraszają się (odskok);

- fazę odtworzeniowo-przygotowawczą - w której następuje odtworzenie zdolności bojowej i przygotowanie kolejnego cyklu walki.

Taki charakter powietrzno-lądowych działań zbrojnych początku XXI wieku oznacza równocześnie pewne przewartościowania w

treści zasad sztuki wojennej. Zmienią się formy realizacji większości zasad. Na powietrzno-lądowym polu walki wzrośnie znaczenie inicjatywy i ciągłości działania. Ciągłość ta wyrażać się będzie zarówno w możliwości nieustannego (także na dużych odległościach) rażenia przeciwnika, jak i w nieprzerwanym oddziaływaniu informacyjnym. Oddziaływanie informacyjne będzie podstawowym sposobem osiągania zaskoczenia i uzyskiwania przewagi sytuacyjnej nad przeciwnikiem. Głównym problemem współdziałania stanie się zgranie środków naziemnych z powietrznymi. Decydujące znaczenie mieć będzie manewr powietrzny. On też będzie przesądzał o możliwości skutecznego ześrodkowania sił i środków do wykonania głównych zadań. Wykorzystanie wymiaru powietrznego w różnych rodzajach zabezpieczenia działań przyczyni się do znacznego zwiększenia ich skuteczności. Sprawne dowodzenie oraz wszechstronne uwzględnianie i wykorzystanie czynnika moralnego i psychologicznego będą wciąż najbardziej podstawowymi warunkami powodzenia wszelkich działań - bojowych i niebojowych - na przyszłym powietrzno-lądowym polu walki.

W działaniach powietrzno-lądowych nowych jakości nabiera znaczenie i wykorzystanie terenu; wzrośnie w nich ponadto rola warunków meteorologicznych. Zmiany nastąpią także w zasadach i sposobach dowodzenia: zwiększy się znaczenie umiejętności przewidywania rozwoju sytuacji, uodpornienia systemu dowodzenia na oddziaływanie informacyjne i elektroniczne przeciwnika, dominować będzie dowodzenie z powietrza, wzrośnie potrzeba inicjatywy i samodzielności na najniższych szczeblach, coraz bardziej rozstrzygające znaczenie mieć będzie operatywność dowodzenia, szybkość

reagowania na zmieniającą się sytuację.

7. Odwrót operacyjny

W przyszłych wysoce manewrowych działaniach zbrojnych istotną rolę odgrywać będą także działania obronne nie zakładające uporczywego utrzymywania zajmowanego terytorium (obszaru, rejonu), łączące w swej treści walkę z przeciwnikiem z ruchem wojsk do tyłu. Tę odmianę działań obronnych w taktyce nazywa się wycofaniem, a w sztuce operacyjnej i strategii - odwrotem. Ruch wojsk do tyłu, odstępowanie od przeciwnika i gubienie go może być równie częstym zjawiskiem jak zbliżanie się doń, wdzieranie się w głąb i na tyły jego ugrupowania. W wysoce manewrowych działaniach wszystkie kierunki ruchu są równoprawne.

Ponieważ problematyka odwrotu była dotąd rozpatrywana raczej marginesowo, w związku z tym zaniedbane są nawet kwestie najbardziej podstawowe (ogólnoteoretyczne). W teorii sztuki wojennej sama istota odwrotu i wycofania, a także ich rodzaje i miejsce wśród innych pojęć nie są jednoznacznie określone. Te właśnie zagadnienia rozpatrzymy zatem w pierwszej kolejności.

Według niektórych źródeł *wycofanie jest formą odwrotu, w której główne siły odchodzą do tyłu pod osłoną wydzielonej części sił, unikając wdawania się w walkę z nieprzyjacielem.* Zgodnie z tą konwencją terminologiczną innymi - obok wycofania - formami odwrotu są działania opóźniające i wyjście z walki. Natomiast "Mała Encyklopedia Wojskowa" przyjmuje inną interpretację traktując wycofanie jako *wymuszone* lub *zamierzone odejście wojsk do tyłu, mogące - zależnie od sytuacji i charakteru zadania - mieć formę działań opóźniających lub marszu odwrotowego, polegającego*

na wyjściu z walki i wykonaniu marszu. Widać, że dwa powyższe ujęcia terminologiczne różnią się nieco między sobą.

Analizując sformułowania zawarte w różnych dotychczasowych opracowaniach i materiałach , a także funkcjonujące w potocznej wiedzy wojskowej można zauważyć, że terminy "wycofanie" i "odwrót" rozumiało się dotychczas często dwojako. W wąskim znaczeniu - to ruch do tyłu wykonywany po oderwaniu się od nieprzyjaciela, a więc bez bezpośredniej z nim walki, choć pod stałą groźbą jego oddziaływania, czyli - mówiąc inaczej - manewr do tyłu. Chodzi tu więc o odejście z danego pola starcia. Natomiast w szerokim znaczeniu przez wycofanie i odwrót rozumiano wszelki ruch do tyłu wykonywany na polu walki zarówno pod naporem atakującego przeciwnika, jak i bez jego bezpośredniego oddziaływania. Takie podwójne rozumienie - wąskie i szerokie - nie jest oczywiście rozwiązaniem najlepszym. Dlatego, dla uniknięcia możliwych w takiej sytuacji nieporozumień terminologicznych, uważam za celowe posługiwanie się tymi terminami jedynie w ich szerokim znaczeniu, natomiast odstępowanie od przeciwnika bez prowadzenia bezpośredniej walki z nim traktować wyłącznie jako manewr i nazywać odejściem.

Pozostaje jeszcze kwestia sprecyzowania relacji między samymi pojęciami odwrotu i wycofania. Jak wynika z przytoczonych uprzednio sformułowań zawartych w cytowanych wydawnictwach terminologicznych relacje te nie są jednoznacznie określone. Podobna sytuacja występuje także w rosyjskim słownictwie wojskowym, gdzie odwrót (otstuplenie) uważa się za kategorię ogólniejszą od wycofania (odchod) albo oba pojęcia traktuje jako synonimy.

Biorąc pod uwagę proponowaną powyżej konwencję treminologiczną, można przyjmować, że różnica między odwrotem i wycofaniem tkwi jedynie w skali działań; odwrót należałoby traktować jako kategorię operacyjną i strategiczną, wycofanie - jako kategorię taktyczną (jako taktyczny odpowiednik odwrotu).

Po tych ogólnych wyjaśnieniach pojęciowych skoncentrujmy dalsze rozważania jedynie na problematyce odwrotu. Ogólnym celem odwrotu jest wyprowadzenie wojsk spod uderzenia przeważających sił nieprzyjaciela lub uchylenie się od starcia w niekorzystnych warunkach, zajęcie dogodniejszego położenia lub zyskanie na czasie. Może on być wymuszony lub zamierzony. W literaturze można spotkać stwierdzenie, że jest to działanie zawsze wywołane niekorzystną sytuacją. Ma to także dotyczyć odwrotu zamierzonego. Nie jest to teza słuszna. Może bowiem istnieć odwrót nie spowodowany wcale groźbą ze strony przeciwnika, lecz będący celowo podjętym działaniem, na przykład by wciągnąć stronę przeciwną w przygotowaną pułapkę operacyjna lub zaskoczyć ją na innym kierunku. Tylko taki odwrót można nazwać zamierzonym. Nie ulega natomiast wątpliwości, że odwrót wykonywany zarówno w wyniku bezpośredniej, jak i pośredniej groźby ze strony przeciwnika jest działaniem wymuszonym..

W zależności od sytuacji operacyjno-strategicznej odwrót może być prowadzony bez oddziaływania przeciwnika , w warunkach oddziaływania wyłącznie ogniowego lub wreszcie pod ciągłym naciskiem (i uderzeniami) zgrupowań lądowych (w tym powietrznoszturmowych i powietrznodesantowych). Może on być ponadto przeprowadzany pod osłoną sił wydzielonych do tego celu przez przełożonego albo

realizowany całkowicie samodzielnie.

W zależności od celów i zadań, które wojska mają wykonać podczas odwrotu oraz od możliwych warunków ich realizacji, można wyróżnić trzy główne części składowe tego rodzaju działań, a mianowicie: działania opóźniające, wyjście z walki (oderwanie się od przeciwnika) i odejście. Oczywiście nie w każdej sytuacji wszystkie te działania muszą wystąpić.

Celem **działań opóźniających** (operacji opóźniającej) jest najczęściej zyskanie na czasie kosztem przestrzeni z jednoczesnym zaoszczędzeniem sił potrzebnych w innym miejscu. Takie działania polegają na stawianiu oporu nacierającemu przeciwnikowi na kolejnych pozycjach (rubieżach) bez wdawania się w rozstrzygające starcie. Działania opóźniające danego zgrupowania składają się z szeregu działań poszczególnych elementów tego zgrupowania, takich zwłaszcza jak obrona zajmowanych pozycji, wyjście z walki, odejście na kolejne pozycje. Są one typowym sposobem wykonywania zadań przez zgrupowania działające w pasie przesłaniania lub arier-gardy osłaniające odwrót sił głównych. Operacja opóźniająca może być elementem manewrowej obrony strategicznej.

Można wyróżnić trzy główne metody prowadzenia działań opóźniających:

- opóźnianie przemienne;
- opóźnianie ciągłe;
- metodę kombinowaną.

Pierwsza znana jest w literaturze również jako tzw. *metoda szufladkowania* i ma zastosowanie w zasadzie tylko na szczeblach taktycznych (w opóźnianiu). Polega na tym, że całość sił wyzna-

czonych do prowadzenia opóźniania na danym kierunku dzieli się na dwa (zazwyczaj mniej więcej równe) zgrupowania, które organizują kolejno położone w głębi rubieże (pozycje) opóźniania. Zgrupowanie broniące się na pierwszej rubieży (pozycji) wycofując się przekracza następną rubież (pozycję), bronioną już przez drugie zgrupowanie i obsadza kolejną, trzecią rubież (pozycję) w głębi.

Opóźnianie ciągłe - typowe dla szczebli operacyjnych - polega na tym, że dane zgrupowanie wojsk znajduje się cały czas w styczności z nacierającym przeciwnikiem, prowadzi z nimi ciągłą walkę, wykorzystując do powstrzymywania go kolejne, leżące bezpośrednio za sobą pozycje opóźniania.

W *metodzie kombinowanej* dane zgrupowanie prowadzi działania opóźniające na jednym kierunku pierwszą a na innym - drugą metodą. Ponieważ opóźnianie przemienne jest działaniem silniejszym, powinno się je stosować na kierunku głównego wysiłku.

Zorganizowane prowadzenie działań opóźniających wymaga wyznaczenia wojskom pasów lub rejonów opóźniania (gdy działania są prowadzone samodzielnie, może to być tylko kierunek) oraz rubieży i pozycji opóźniania (pierwszej, pośrednich i końcowej) z określeniem czasu ich utrzymywania.

Doświadczenia bojowe i ćwiczebne wykazują, że wojska prowadzące działania opóźniające mogą skutecznie przeciwstawiać się 1,5-2 razy liczniejszym siłom przeciwnika, niż ma to miejsce w obronie. Stąd też tylokrotnie większa może być szerokość pasów (rejonów) działań opóźniających niż pasów (rejonów) obrony. Dotyczy to oczywiście związków taktycznych i oddziałów w pełnym składzie. Ponieważ jednak działania opóźniające będą najczęściej pro-

wadzić wojska, które poniosły już znaczne straty, w rzeczywistości szerokość pasów (rejonów) opóźniania może w przybliżeniu odpowiadać górnej granicy norm przewidywanych dla obrony, a w korzystnych sytuacjach nieco je przewyższać.

Liczba rubieży opóźniania i czas ich utrzymywania zależą od głębokości opóźniania, terenu, ilości posiadanych sił oraz nakazanego terminu utrzymania rubieży końcowej. Rubieże powinno się wyznaczać w takiej odległości od siebie, aby nacierający chcąc atakować kolejną rubież zmuszony był zmienić stanowiska ogniowe artylerii i od nowa organizować natarcie.

Szczególnie ważne w działaniach opóźniających jest umiejętne wykorzystanie terenu, zwłaszcza przy wyborze rubieży i pozycji opóźniania. Powinny one zapewniać jak najdalszy wgląd w głąb ugrupowania przeciwnika, możliwość prowadzenia ognia na wprost na maksymalną odległość, ukrycie własnych wojsk oraz skryte drogi odejścia na kolejną pozycję w głębi. Niezbędne jest również wykorzystywanie do powstrzymywania przeciwnika różnych obiektów terenowych leżących między pozycjami.

Wyjście z walki ma na celu zerwanie kontaktu bojowego z przeciwnikiem dla zyskania swobody działania niezbędnej do wykonania innego zadania. Jest ono między innymi integralnym elementem działań opóźniających w większej skali, występującym podczas opuszczania poszczególnych pozycji. Poprzedza odejście wojsk, jeżeli rozpoczyna się ono w warunkach bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Oczywiście może mieć miejsce i w innych sytuacjach.

Wyjście z walki polega na (w miarę możliwości) skrytym opuszczeniu zajmowanych pozycji w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem i oddaleniu się od niego na odległośc umożliwiającą przyjęcie ugrupowania marszowego. Kończy się zazwyczaj z chwilą, gdy siły główne przejdą z ugrupowania bojowego w marszowe. Ponieważ wychodzenie z walki jest swego rodzaju zwierciadlanym odbiciem wchodzenia do walki, odległośći formowania kolumn marszowych mogą być analogiczne do odległości rozwijania się wojsk z tychże kolumn podczas wchodzenia do walki.

Aby maksymalnie ukryć przed przeciwnikiem moment wychodzenia z walki, dąży się do rozpoczynania go nocą lub przy ograniczonej widoczności. Wyjście z walki może odbywać się samodzielnie lub być osłaniane przez przełożonego. W drugim wypadku rola wychodzących z walki wojsk sprowadzi się tylko do jak najsprawniejszego odskoku do tyłu w chwili stworzenia ku temu odpowiednich warunków przez siły i środki przełożonego (np. uderzenia ogniowe, kontratak).

O wiele bardziej złożone i trudne jest samodzielne wychodzenie z walki. Jeżeli przeciwnik zachowuje się biernie (nie atakuje na danym kierunku), najważniejsze jest skryte, umożliwiające kolejne (małymi grupami i pododdziałami) wyprowadzenie bez walki sił głównych na odległość pozwalającą na formowanie kolumn marszowych. W styczności z przeciwnikiem pozostają pododdziały osłonowe, które wycofują się w ostatniej kolejności.

Najtrudniejsze jest wychodzenie z walki w warunkach nacisku ze strony nacierającego przeciwnika. Wówczas konieczne jest uprzednie wykonanie kontrataku w celu zatrzymania atakującego

zgrupowania. Pododdziały osłonowe muszą być silniejsze. Trudniej jest w takiej sytuacji liczyć na ukrycie przed przeciwnikiem wychodzenia z walki. Niewielką skrytość działań należy rekompensować wtedy nagłością ich rozpoczęcia i szybkością jednoczesnego wyprowadzenia całości sił głównych poza zasięg bezpośredniego oddziaływania przeciwnika. Wydzielone do ubezpieczenia tej akcji pododdziały osłonowe muszą prowadzić aktywne działania. Ważne jest oddziaływanie na przeciwnika silnym ogniem i zakłóceniami radioelektronicznymi, a także podejmowanie różnych zabiegów maskujących, mających wprowadzić go w błąd co do rzeczywistości działań.

Uproszczony mechanizm wyjścia z walki może wyglądać następująco. W pierwszej kolejności wyprowadza się oddziały logistyczne. W razie braku naporu ze strony przeciwnika w następnej kolejności odchodzą do tyłu oddziały i pododdziały drugorzutowe (odwodowe). Wyjście z walki wojsk znajdujących się w bezpośredniej styczności ubezpieczają pododdziały osłonowe w sile plutonu lub kompanii każdy, wydzielone z pierwszorzutowych kompanii i batalionów. Pozostałe plutony po wycofaniu się pod ich osłoną poza zasięg ognia na wprost zwijają się w kolumny kompanijne, te zaś po wyjściu poza strefę ognia przeciwpancernego formują kolumny batalionowe, które wreszcie po oddaleniu się poza zasięg ognia podstawowej masy artylerii mogą wchodzić na jedną drogę marszu (odejścia) oddziału. Pododdziały osłonowe zazwyczaj rozpoczynają wycofanie po przyjęciu przez ich macierzystą kompanię (batalion) ugrupowania marszowego. Na szczeblu związku taktycznego (oddziału) do osłony wyjścia z walki sił głównych organizuje się z wojsk drugorzuto-

wych (odwodowych) ariergardy. Zajmują one zawczasu pozycję obronną w głębi i po przepuszczeniu wycofujących się sił głównych oraz pododdziałów osłonowych powstrzymują ścigające ich wojska przeciwnika, prowadząc w razie konieczności działania opóźniające.

Odejście jest to manewr wykonywany po zerwaniu kontaktu bojowego z przeciwnikiem i przeprowadzany w celu przegrupowania wojsk w inny obszar (rejon) dla przygotowania ich do wykonywania nowego zadania. Podstawową cechą takiego manewru jest oddalanie się od przeciwnika w miarę możności bez zatrzymywania sił głównych na rubieżach pośrednich, na których tylko w uzasadnionych wypadkach rozwija się ariergardy, aby powstrzymać i opóźnić ewentualny pościg przeciwnika.

Odejście jest w swej istocie ubezpieczonym marszem odfrontowym. Obowiązują więc w nim zasady dotyczące marszu, z uwzględnieniem specyfiki wynikającej z oddalania się od przeciwnika. Specyfika ta uwidacznia się przede wszystkim w tworzonym w tej sytuacji ugrupowaniu oraz zadaniach i sposobach działania jego poszczególnych elementów. Na ogół ugrupowanie wojsk podczas odejścia jest odwrotne niż podczas podchodzenia (zbliżania się) do przeciwnika (marszu dofrontowego). W związku z tym na czole maszerują oddziały (pododdziały) tyłowe, a za nimi podążają jednostki bojowe. Główną rolę spełniają ubezpieczenia tylne, które powinny uniemożliwić przeciwnikowi oddziaływanie na pozostałe siły. W tym celu, stosownie do sytuacji, wycofujący się związek taktyczny może organizować ariergardę, oddział zaś (jeżeli nie jest ubezpieczony ariergardą związku taktycznego) - ariergardę lub szpicę tylną. Ariergardy z kolei ubezpieczają się szpicami, te zaś -

patrolami tylnymi. Duże znaczenie podczas tego rodzaju marszu mają również ubezpieczenia boczne, które powinny nie dopuścić do wychodzenia przeciwnika na skrzydła odchodzących wojsk. W zależności od potrzeb, zwłaszcza wtedy, gdy istnieje groźba, że przeciwnik może uprzedzić odchodzące wojska w zajęciu nakazanego rejonu (rubieży) - organizowany może być także i wysyłany w głąb własnego terytorium oddział wydzielony.

Ubezpieczenia powinny być zdolne do samodzielnego działania. Dotyczy to szczególnie ubezpieczeń tylnych. W starciu na danej rubieży (pozycji) nie mogą one bowiem liczyć na pomoc sił głównych, które oddalają się, a nie zbliżają. Ariergardy i szpice tylne muszą przy tym nie tylko nie dać się pokonać przeciwnikowi, ale muszą być zdolne do powstrzymywania go i opóźniania jego działań na kolejnych rubieżach.

Skuteczność działania ubezpieczeń tylnych i bocznych jest jednym z ważniejszych czynników decydujących o pomyślnym przeprowadzeniu manewru odejścia. Drugim takim czynnikiem jest sprawność (w tym zwłaszcza szybkość) działania (marszu) sił głównych. Sprzyjające warunki do wykonania odejścia można wytworzyć przez wydzielenie i zwolnienie na kierunku działania odpowiedniej liczby dróg, właściwe rozmieszczenie kolumn sił głównych, zapewnienie im możliwości pokonywania różnorodnych przeszkód (w tym zwłaszcza narzutowych pól minowych), a przede wszystkim - skuteczną osłonę z powietrza.

Na podstawie wstępnych refleksji nad przyszłym polem walki można zaryzykować tezę, że w działaniach bojowych prowadzonych przez zgrupowania powietrzno-lądowe wycofanie będzie o wiele

częstszym niż obecnie zjawiskiem, stając się wręcz jedną z podstawowych kategorii taktycznych. Hipoteza taka wynika z założenia, że walka przyszłych śmigłowcowo-pancernych formacji bojowych będzie mieć charakter krótkotrwałych ale gwałtownych starć poprzedzonych szybkim zbliżaniem się przeciwstawnych zgrupowań i kończących się również szybkim odskokiem na w miarę bezpieczną odległość.

Przypisy do rozdziału II

1/ Zestaw I to określone organy dowodzenia szczebla centralnego i operacyjnego wraz z jednostkami łączności i zabezpieczenia. W skład tego zestawu wchodzą również pododdziały regulacji ruchu oraz terenowe organy admini stracji wojskowej.

Zestaw II to związki taktyczne i oddziały przewidziane do pierwszego rzutu operacyjnego, jednostki rozpoznawcze, WRE, OPL oraz niektóre jednostki wspierające i zabepieczające działania pierwszego rzutu operacyjnego.

Zestaw III obejmuje związki taktyczne przewidziane do drugiego rzutu operacyjnego oraz pozostałe jednostki wsparcia logistycznego.

Zestaw IV to szkoły i ośrodki szkolenia, jednostki produkcyjno-usługowe, kulturalno-oświatowe oraz system uzupełnienia wojsk.

2/ R. R. Leonhard: The Art of Maneuver. Novato 1981; s. 89

3/ Szerokie omówienie tej problematyki - zob. S. Koziej: Rajdy bojowe. Warszawa 1987

4/ Terminem "zgrupowanie desantowo-szturmowe" proponuje się zastąpić używany do tej pory w takim wypadku termin "oddział desantowo-szturmowy". Oddziałami desantowo-szturmowymi są bowiem także samodzielne bataliony etatowych wojsk desantowo-szturmowych, co prowadziło często do niepotrzebnych nieporozumień.

5/ M. N. Tuchaczewski: Pisma wybrane, t. II. Warszawa 1966; s. 205 - 206. Pierwszy eksperymentalny zmotoryzowany oddział powietrznodesantowy utworzono w Armii Radzieckiej w 1930 roku. V. Ivanov: Marszał M. N Tuchaczewskij. Moskwa 1985; s. 274-275. Sovetskie vozdusznodesantnye. Moskwa 1986, s. 12.

6) M: in. dyskusja na ten temat toczyła się na łamach "Myśli Wojskowej". Jej podsumowanie - zob. "Myśl Wojskowa" 1959, nr 4.

7) Np. M. Sadykiewicz: Kawaleria powietrzna. Warszawa 1958

8) Dużo uwagi temu problemowi poświęca się m. in. we Francji. D. David: Rola i przeznaczenie francuskich sił szybkiego reagowa-

nia w Europie. "Wojskowy Przegląd Zagraniczny" 1985, nr 5. P. Kolecko: Die Bedeutung bewaffneter Hubschrauber. "Truppendienst" 1985, nr 2. Mehr Flexibilitat fur die franzosische Verteidgung.: "Truppenpraxis" 1986, nr 5.

9) R. Lopez: LHX - śmigłowcowy program stulecia Stanów Zjednoczonych "Wojskowy Przegląd Zagraniczny" 1986, nr 2. Inicjatywy europejskie w tym względzie omawia - M. Lambert: Can Europe meet the Challenge of LHX? "Interavia" 1986, nr 7. Ocenia się, że różnica jakościowa między śmigłowcami projektowanymi w ramach programu LHX a śmigłowcami AH-64 jest większa niż między śmigłowcami AH-64 a pierwszymi śmigłowcami uzbrojonymi z początku lat sześćdziesiątych. M. Cannet: Reflections on the LHX program. "Internationale Defense Review", 1987, nr 1.

10) Ch. Bellamy: The Future of Land Warfare. New York 1987; s. 206

11) Na ten temat zob. również - I. T. Pavlovskij: Suchoputnye vojska ZSRR. Moskva 1985; s. 290 oraz - Die Streitkrafte der NATO auf den Territorium der BRD. Berlin 1984; s. 518.

12) W. P. Franz: Airmechanization: The Next Generation. "Military Review" 1992, nr 2

13) T. Winter: Erkenntnisse zur Luftbeweglichkeit des deutschen Heeres. "Soldat und Technik" 1992, nr 6

14) Zob. J. Colin: Przeobrażenia wojny. Warszawa 1920

15) S. Mossor: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1986; s. 158

16) G. Willis, G. Turbe: Airmobile Formations. "Internationale Defence Review" 1990, nr 4

17) S. Blank: Airmobile Troops and Soviet Airland War: From Afganistan to the Future. "The Journal of Soviet Military Studies" 1992, nr 1

18) Np. już podczas wojny na Bliskim Wschodzie w 1973 roku przeciwne strony rozpoczynały zwalczanie się rzadko zbliżając się na mniej niż 3-5 km. O. A. Losik: Razvitie oruzija, boevoj techniki i sposobov boevych dejstvij. "Voennaja Myśl" 1979 nr 2.

III. WSPARCIE I ZABEZPIECZENIE DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

1. Rozpoznanie i walka elektroniczna w działaniach operacyjnych

1.1. Status, miejsce i rola rozpoznania oraz walki elektronicznej w strukturze sił zbrojnych i systemie walki zbrojnej

Siły i środki rozpoznania oraz walki elektronicznej (radioelektronicznej) stanowią jeden rodzaj wojsk podporządkowany bezpośrednio szefowi Zarządu Rozpoznania i Walki Elektronicznej (Radioelektronicznej) Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (szefowi Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej WP).

Szefowie rozpoznania i walki elektronicznej - wszystkich szczebli dowodzenia, we wszystkich rodzajach sił zbrojnych i wojsk - podlegają bezpośrednio dowódcom.

Wojska Rozpoznania i Walki Elektronicznej przeznaczone są do prowadzenia walki o informacje. Z tego też względu potencjał ten zaliczany jest do głównych elementów funkcjonalnych walki zbrojnej.

Status rozpoznania i walki elektronicznej w strukturze sił zbrojnych, w świetle prawa podstawowego i w ogólnym zarysie, określony jest poprawkami do "Regulaminu walki Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej - część pierwsza (dywizja, pułk)", wniesionymi decyzją nr 64/MON z dnia 7 sierpnia 1992 roku. Ich

miejsce i rola w systemie walki zbrojnej wyznaczane są natomiast podstawowymi zasadami rządzącymi procesem każdej konfrontacji zbrojnej.

Istotą każdej konfrontacji (walki) zbrojnej jest wzajemne oddziaływanie na siebie dwóch przeciwnie skierowanych systemów rażenia. Można powiedzieć, że każda ze stron dąży do tego samego, z tą jednak różnica, że wektory podejmowanych wysiłków posiadają przeciwnie skierowane zwroty (patrz zał.nr 18, rys.1). Każda strona stara się wyprzedzić swojego przeciwnika w użyciu celnego ognia. Jest to więc walka (konfrontacja) zbrojna dwóch celowo zorganizowanych systemów rażenia. W systemach tych, tak jak i we wszystkich innych, najważniejszymi są podsystemy reakcji - w tym przypadku rażenia. Aby jednak reakcja mogła stać się realną musi zadziałać wyprzedzająco podsystem postrzegania. Dopiero w następstwie informacji uzyskanych tą drogą przekazywany zostaje sygnał do podjęcia określonej reakcji . Jeśli do tego reakcja ma być jeszcze zdarzeniem nie tylko chwilowym i jednokrotnym, to musi także zadziałać podsystem zasilania, zabezpieczający dalsze funkcjonowanie podsystemu postrzegania i reakcji. Jest to prawidłowość właściwa, tak reakcjom prostym, jak i złożonym. Dokonując więc transformacji idei funkcjonalnej ogólnego modelu działania celowego (patrz zał.nr 18, rys.2) na grunt walki zbrojnej, podsystem postrzegania można utożsamić z podsystemem rozpoznania, podsystem reakcji - z podsystemem rażenia, a podsystem zasilania (zabezpieczający dalsze funkcjonowanie postrzegania i reakcji) - z podsystemem zabezpieczenia walki zbrojnej. Zatem ogólny model walki zbrojnej można przedstawić jako

system składający się z trzech współzależnych podsystemów: rozpoznania, rażenia i zabezpieczenia (patrz zał.nr 19, rys.1).

W całym potencjale militarnym rolę zasadniczą odgrywają środki rażenia. Wszystko pozostałe, a więc reszta uzbrojenia wraz z obsługami i szeroko rozumianymi przedsięwzięciami organizacyjno-zabezpieczającymi, spełniają tylko funkcje usługowe w stosunku do rażenia. Służą do tego, aby środki rażenia w stosownym czasie przemieszczać w takie rejony i miejsca (na takie pozycje bojowe), z których możliwe będzie najskuteczniejsze rażenie przeciwnika. Dotyczy to tak broni strzeleckiej, broni pokładowej, artylerii, środków rakietowych, jak i wszystkich innych, które w danym czasie znajdować się będą w wojskach. Temu służy całe planowanie działań (operacji i walki), cały ruch wojsk i wszystkie inne przedsięwzięcia, które bardziej bezpośrednio lub mniej, ale zawsze do tego nawiązują. Dodając do tego, że podstawą (warunkiem) sukcesu w walce zbrojnej jest zawsze precyzja rażenia i czas reakcji ogniowej, oczekiwać należy, że przy porównywalnych ilościowo i jakościowo stanach uzbrojenia, zwycięstwo będzie po tej stronie, która szybciej i celniej razi przeciwnika. Wynika z tego, że racjonalne modelowanie każdego systemu walki (konfrontacji) zbrojnej prowadzi zawsze do maksymalnego zwiększania precyzji rażenia i jednocześnie maksymalnego skracania czasu reakcji ogniowej. Są to dwa podstawowe kryteria sukcesu, których nieprzestrzeganie prowadzi zawsze do maksymalizacji kosztów walki i zwiększania stopnia zagrożenia porażką. Niedoskonałości jakościowe muszą być rekompensowane masą ognia oraz zwiększonym posiadaniem sił i środków walki, jak również wydłu-

żonym czasem przebywania w strefie możliwości rażenia przez przeciwnika. W tym właśnie zakresie umiejscowiona jest rola rozpoznania i walki elektronicznej. Rozpoznanie wpływa na precyzję rażenia, a walka elektroniczna na osiąganie wyprzedzenia w użyciu ognia. Rozpoznanie zdobywa niezbędne informacje do planowania działań, kierowania ruchem wojsk i sterowania środkami rażenia. Walka elektroniczna zakłóca proces informacyjny przeciwnika (obieg i treść informacji), przy jednoczesnym kontynuowaniu działań w sferze elektromagnetycznej ukierunkowanych na obronę przed tym samym wojsk własnych (patrz zał.nr 19, rys.2; zał.nr 20; zał.nr 21, rys.1 i 2).

Utrzymywanie właściwych proporcji pomiędzy możliwościami rażenia (ognia) i możliwościami rozpoznania oraz walki elektronicznej prowadzi zawsze do rozwiązań racjonalnych. Każde dysproporcje w tym zakresie są ze wszech miar niekorzystne, ponieważ prowadzą do maksymalizacji kosztów działań bojowych. Na przykład w rozpoznaniu każda krotność zwiększenia normatywnego błędu przy wskazywaniu celów powoduje wzrost zużycia amunicji według zależności:

$$Y = x^2 + 2x + 1$$

gdzie: x - krotność wzrostu normatywnego błędu;

Y - krotność zużycia amunicji.

Oznacza to, że jednokrotny wzrost normatywnego błędu, przy wskazywaniu celu, powoduje czterokrotne zwiększenie zużycia amunicji, a dziesięciokrotny wzrost błędu powoduje zużycie amunicji aż

121 razy większe niż określa to norma dla danego środka ogniowego (patrz zał.nr 22, wyk.1). W takich samych proporcjach wzrastają i koszty prowadzenia ognia (rażenia).Jeśli na przykład do obezwładnienia okopanej baterii artylerii przeciwnika, ogniem artylerii własnej, potrzeba zużyć 500 pocisków, kiedy poszczególne cele wskazane zostaną z błędem kołowym nie większym niż 50 metrów (tak przewidują obowiązujące normy), to koszt takiego działania wynosić będzie 100 milionów złotych, jeśli przyjmie się, że cena jednego pocisku artyleryjskiego wynosi 200 tysięcy złotych. Natomiast jednokrotny wzrost błędu normatywnego (z 50 do 100 metrów) przy wskazywaniu celów spowoduje powielenie kosztów do wartości 400 milionów złotych, a trzykrotny wzrost tego błędu (z 50 do 200 metrów) spowoduje, że cena tego przedsięwzięcia wyniesie 1 miliard 600 milionów złotych (patrz zał.nr 22, wyk.2). W podobny sposób można przeprowadzać kalkulacje w stosunku do wszystkich innych środków rażenia i w oparciu o nie (o te wyliczenia) można dość precyzyjnie znajdować rozwiązania najtańsze. Po prostu można wyliczyć czy bardziej opłaca się zwiększać masę ognia, czy też jego precyzję poprzez doskonalenie rozpoznania. Pamiętać jednak trzeba, że najtaniej nie oznacza jeszcze rozwiązania optymalnego - nie jest to wystarczające kryterium sukcesu. Sukces w walce zbrojnej osiąga ten, kto jeszcze zdoła wyprzedzi swojego przeciwnika w użyciu celnego ognia. Gdyby więc wyszło z kalkulacji, że taniej będzie zwiększać masę ognia - na przykład przez wydłużanie czasu jego prowadzenia - to uwzględniać trzeba do jakich granic jest to możliwe, aby nie dać przeciwnikowi szans podjęcia skutecznego odwetu. W tej przes-

trzeni funkcjonalnej mieści się rola walki elektronicznej. Jej finalną i obiektywną wartość wyznaczają możliwości wpływania na opóźnianie, bądź też paraliżowanie reakcji ogniowej przeciwnika oraz możliwości wpływania na zapewnianie własnym systemom działania niezakłócanego. Zatem jej miejsce funkcjonalne w systemie walki zbrojnej ulokowane jest w każdym podsystemie tej walki. W ogólnym podsystemie rozpoznania mieści się rozpoznanie elektromagnetyczne (rozpoznanie sygnałów elektromagnetycznych), w podsystemie rażenia mieści się zakłócanie elektromagnetyczne, a w podsystemie zabezpieczenia - obrona elektromagnetyczna (patrz zał.nr 23, rys.1).

Konstatując można powiedzieć, że rozpoznanie i walka elektroniczna dlatego zaliczane są do głównych elementów funkcjonalnych walki zbrojnej, ponieważ przeznaczone są do prowadzenia walki o informacje, bez których działania bojowe (działania zbrojne) nie mogą w ogóle zaistnieć. To również wyznacza ich obiektywny status, rolę i miejsce w systemie walki zbrojnej oraz w strukturze sił zbrojnych.

1.2. Rola rozpoznania i walki elektronicznej w działaniach operacyjnych

Aby działania operacyjne mogły mieć od początku przebieg terminowy i trafnie zorganizowany konieczne jest prowadzennie wyprzedzającego rozpoznania (ogólnego i elektromagnetycznego). Tylko takie podejście do problemu sprzyja unikaniu zgubnego w skutkach zaskoczenia. Z tego też względu część rozpoznania ogól-

nego i część walki elektronicznej musi zachowywać charakter ciągły. Dotyczy to tych elementów, które bez naruszania międzynarodowych konwencji mogą realizować zadania w okresie pokoju. Czas ten jest dla nich etapem działań rzeczywistych na rzecz pogotowia operacyjnego. W okresie tym ich wysiłek koncentrowany jest na zdobywaniu informacji na podstawie, których może być modelowany proces przygotowywania wojsk do realizacji zadań operacyjnych na wypadek zaistnienia konfliktu zbrojnego lub wybuchu wojny. Uzyskiwane w ten sposób informacje stanowią również merytoryczną podstawę do wprowadzania wyższych stanów gotowości bojowej, podejmowania kroków mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk, a także dokonywania przesunięć w ramach wcześniejszej osłony kierunków operacyjnych, na których wystąpiły symptomy ewentualnego zagrożenia. Najważniejsza jednak rola sprowadza się do ciągłego śledzenia i wszechstronnego ustalania stopnia przygotowywania się ewentualnego przeciwnika do rozpoczęcia agresji. W związku z tym zasadnicze zadania koncentrowane są na zdobywaniu informacji o takich zamiarach w skali polityczno-militarnej związanej z planami użycia zagrażających sił zbrojnych. Realizacja tego wiąże się z potrzebą ciągłego studiowania składu bojowego takich sił zbrojnych oraz stanu ich zdolności i gotowości bojowej, jak również preferowanych i możliwych zasad ich użycia. Ważnymi również są informacje dotyczące rozwoju i wprowadzania do uzbrojenia nowej techniki bojowej oraz informacje związane z operacyjnym przygotowaniem terenu, a zwłaszcza z rozmieszczeniem i charakterem obiektów wojskowych, zakładów przemysłowych, ośrodków administracji państwowej, zaso-

bów materiałowych i infrastruktury na obszarze, z którego może dojść do ewentualnej agresji.

W miarę narastania zagrożenia, zasadnicza rola rozpoznania i walki elektronicznej sprowadza się do realizacji przedsięwzięć na rzecz planowania rozwinięcia operacyjnego i prowadzenia pierwszej operacji. Najważniejsze w tym wszystkim będzie ustalenie czasu i sposobu rozpoczęcia przewidywanej agresji (wojny). Z tego też względu ich rola musi się koncentrować na wykrywaniu, śledzeniu i ustalaniu procesu wychodzenia wojsk przeciwnika w rejony operacyjnego rozwinięcia i w strefy nadgraniczne oraz procesu mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych i przestawiania struktur gospodarczych na tory wojenne. W tym czasie rozpoczyna się już przygotowywanie celów do porażenia ogniowego.

Z chwilą wybuchu wojny (konfliktu zbrojnego) zasadnicza rola rozpoznania polegać będzie przede wszystkim na terminowym wykrywaniu bezpośrednich zagrożeń wojsk ugrupowania operacyjnego oraz wszelkich innych obiektów znajdujących się w tej strefie. Dokładniejsze zadania każdorazowo zależeć będą od konkretnej sytuacji. Niemniej jednak ich istota najczęściej sprowadzać się będzie, w zakresie rozpoznania, do roli wykrywania, lokalizowania i śledzenia:

- lotnisk bazowania oraz przelotów lotnictwa myśliwskiego i myśliwsko-bombowego oraz jego systemu kierowania i dowodzenia;
- systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i nosicieli broni precyzyjnego rażenia;
- elementów systemu walki elektronicznej;
- działalności sił specjalnego przeznaczenia i dalekiego

rozpoznania;

- rejonów dyslokacji i działalności bojowej sił szybkiego reagowania oraz powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych;

- zakresu przygotowań nieprzyjaciela do użycia desantów powietrznych i morskich;

- składu, ugrupowania i czasu podejścia głównych sił zgrupowania uderzeniowego;

- składu, rejonów rozmieszczenia i kierunków przegrupowywania odwodów operacyjnych;

- składu i bazowania lotnictwa sił lądowych, a szczególnie śmigłowców uzbrojonych (szturmowych);

- sił i środków obrony powietrznej i przeciwlotniczej, a szczególnie na kierunkach planowanych działań własnego lotnictwa;

- systemu kierowania, dowodzenia i łączności, ze szczególnym uwzględnieniem elementów dotyczących lotnictwa, środków rakietowych i zespołów rozpoznawczo-uderzeniowych.

Rola walki elektronicznej sprowadzać się będzie do ciągłego realizowania intensywnych przedsięwzięć w sferze rozpoznania elektromagnetycznego i w sferze obrony elektromagnetycznej. W sferze zakłócania elektromagnetycznego wszelkie działania prowadzi się okresowo i w ścisłym zsynchronizowaniu z ogólnym planem użycia wojsk. Jego rola polega na tym, że destrukcyjne oddziaływanie na systemy elektroniczne przeciwnika musi sprzyjać (wspomagać) wykonywaniu określonych akcji zbrojnych. O charakterze ciągłym mogą być prowadzone tylko tak zwane zakłócenia nękające obliczone na wprowadzanie przeciwnika w błąd.

1.3. Operacyjne siły i środki rozpoznania oraz walki elektronicznej

Do prowadzenia rozpoznania i walki elektronicznej przeznaczone są siły i środki podległe bezpośrednio szefowi Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej związku operacyjnego oraz siły i środki podlegające szefom innych rodzajów wojsk.

Szefowi Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej podlegają bezpośrednio:

1) oddział rozpoznania i walki elektronicznej (ORiWE);

2) pułk rozpoznania i walki elektronicznej - priWE (pułk rozpoznania i walki radioelektronicznej - priWRe);

3) batalion specjalny (bs).

Oddział rozpoznania i walki elektronicznej, w sprawach rozpoznania i walki elektronicznej,jest najwyższą komórką szczebla operacyjnego. W jego skład wchodą:

1) szef oddziału (1 oficer);

1) wydział planowania (3 oficerów);

2) wydział informacyjny (5 oficerów);

3) wydział rozpoznania i walki elektronicznej (rozpoznania i walki radioelektronicznej) (6 oficerów).

Pułk rozpoznania i walki elektronicznej (rozpoznania i walki radioelektronicznej) przeznaczony jest do prowadzenia bliskiego (w zasięgu horyzontu radiowego) oraz dalekiego (poza horyzontem radiowym) rozpoznania i walki elektronicznej w sferze radiokomunikacji i radiolokacji. Zasadniczy trzon struktury organizacyjnej pułku tworzą:

1) dowództwo (6 oficerów);

2) sztab (10 żołnierzy zawodowych);

3) centrum dowodzenia (36 żołnierzy zawodowych);

4) kompania dowodzenia i łączności (39 żołnierzy zawodowych i 21 żołnierzy służby zasadniczej);

5) batalion dalekiego rozpoznania i walki radioelektronicznej (246 żołnierzy zawodowych i 203 żołnierzy służby zasadniczej);

6) batalion bliskiego rozpoznania i walki radioelektronicznej (255 żołnierzy zawodowych i 160 żołnierzy służby zasadniczej);

7) batalion osłony radioelektronicznej (197 żołnierzy zawodowych i 68 żołnierzy służby zasadniczej);

8) logistyka pułku (63 żołnierzy zawodowych i 63 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami pułku rozpoznania i walki elektronicznej (rozpoznania i walki radioelektronicznej) są:

A. W batalionie dalekiego rozpoznania i walki radioelektronicznej:

1) krótkofalowe aparatownie radioodbiorcze (6 sztuk);

2) krótkofalowe namierniki radiowe (6 sztuk);

3) krótkofalowe stacje zakłóceń radiowych (12 sztuk);

4) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);

5) radiostacje krótkofalowe (12 sztuk);

B. W batalionie bliskiego rozpoznania i walki radioelektronicznej:

1) ultrakrótkofalowe aparatownie radioodbiorcze (6 sztuk);

2) stacje rozpoznania systemów radiolokacyjnych (3 sztuki);

3) stacje rozpoznania radioliniowego (3 sztuki);

4) ultrakrótkofalowe namierniki radiowe (18 sztuk);

5) ultrakrótkofalowe stacje zakłóceń radiowych (12 sztuk);

6) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);

7) radiostacje krótkofalowe (6 sztuk);

C. W batalionie osłony radioelektronicznej:

1) stacje rozpoznania systemów radiolokacyjnych (3 sztuki);

2) stacje zakłóceń radiolokacyjnych (18 sztuk);

3) stacje zakłóceń radionawigacyjnych (3 sztuki);

4) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);

5) radiostacje krótkofalowe (2 sztuki);

D. W kompanii dowodzenia i łączności:

1) automatyczna centrala telefoniczna (1 sztuka);

2) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);

3) radiostacje krótkofalowe (5 sztuk).

Batalion specjalny przeznaczony jest do prowadzenia rozpoznania, działań dywersyjno-sabotażowych, oddziaływania psychologiczno-propagandowego na tyłach nieprzyjaciela oraz wykonywania innych zadań o charakterze szczególnym. Zasadniczy trzon struktury organizacyjnej batalionu tworzą:

1) dowództwo (5 oficerów);

2) sztab (8 żołnierzy zawodowych);

3) centrum dowodzenia (18 żołnierzy zawodowych);

4) kompania dowodzenia i łączności (53 żołnierzy zawodowych i 28 żołnierzy służby zasadniczej);

5) dwie kadrowe kompanie specjalne (po 65 żołnierzy zawodo-

wych w każdej kompanii);

6) kompania specjalna (18 żołnierzy zawodowych i 36 żołnierzy służby zasadniczej);

7) kompania specjalna płetwonurków (58 żołnierzy zawodowych i 24 żołnierzy służby zasadniczej);

8) logistyka batalionu (54 żołnierzy służby zawodowej i 26 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami batalionu specjalnego są:

1) aparatownie radioodbiorcze (2 sztuki);

2) radiostacje krótkofalowe przewoźne (7 sztuk);

3) radiostacje krótkofalowe przenośne (30 sztuk);

4) radiostacje ultrakrótkofalowe (100 sztuk);

5) zestawy płetwonurków (100 sztuk);

6) spadochrony transportowe (50 sztuk);

7) spadochronowe zestawy desantowe (600 sztuk).

Szefostwo Wojsk Rakietowych i Artylerii w zakresie rozpoznania dysponuje:

1) wydziałem rozpoznawczym (7 żołnierzy zawodowych);

2) dywizjonem rozpoznania artyleryjskiego (96 żołnierzy zawodowych i 206 żołnierzy służby zasadniczej);

3) dywizjonem dowodzenia brygady artylerii armat (65 żołnierzy zawodowych i 481 żołnierzy służby zasadniczej);

4 bateriami dowodzenia z dywizjonów artylerii brygady artylerii armat (po 13 żołnierzy zawodowych i 32 żołnierzy służby zasadniczej w każdej baterii).

Podstawowymi środkami rozpoznawczymi w Wojskach Rakietowych i Artylerii są:

A. W dywizjonie rozpoznania artyleryjskiego:

1) stacje rozpoznania systemów radiolokacyjnych (2 sztuki);

2) stacje rozpoznania meteorologicznego (3 sztuki);

3) zestawy dźwiękowo-pomiarowe (3 sztuki);

B. W dywizjonie dowodzenia brygady artylerii armat:

1) stacje rozpoznania radiolokacyjnego (2 sztuki);

2) zestawy dźwiękowo-pomiarowe (1 sztuka);

3) dalmierze (2 sztuki);

C. W baterii dowodzenia z dywizjonu artylerii brygady artylerii armat:

1) dalmierze (2 sztuki);

2) teodolity rozpoznawcze (2 sztuki).

Szefostwo Wojsk Inżynieryjnych w zakresie rozpoznania dysponuje:

1) wydziałem operacyjno-rozpoznawczym (do spraw rozpoznania przewidziany jest jeden oficer);

2) kompanią rozpoznania inżynieryjnego z brygady saperów (9 żołnierzy zawodowych i 53 żołnierzy służby zasadniczej);

3) plutonem rozpoznania inżynieryjnego z kompanii dowodzenia pułku pontonowego (4 żołnierzy zawodowych i 18 żołnierzy służby zasadniczej);

4) plutonem rozpoznania z kompanii dowodzenia pułku drogowo-mostowego (4 żołnierzy zawodowych i 14 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami rozpoznawczymi Wojsk Inżynieryjnych są:

A. W kompanii rozpoznania inżynieryjnego brygady saperów:

1) transportery rozpoznania inżynieryjnego (4 sztuki);

2) baza zabezpieczenia przepraw promowych (1 sztuka);

B. W plutonie rozpoznania inżynieryjnego kompanii dowodzenia pułku pontonowego:

1) transportery rozpoznania inżynieryjnego (3 sztuki);

2) baza zabezpieczenia przepraw promowych (1 sztuka);

C. W plutonie rozpoznania kompanii dowodzenia pułku drogowo-mostowego:

1) transportery rozpoznania inżynieryjnego (2 sztuki).

Ponadto w każdym batalionie brygady saperów występuje drużyna rozpoznania inżynieryjnego wyposażona w transporter rozpoznania inżynieryjnego. W każdym batalionie pontonowym kompanii dowodzenia i obsługi występuje pluton rozpoznania inżynieryjnego w składzie dwóch drużyn inżynieryjnych, a w batalionie desantowo-przeprawowym jedna drużyna rozpoznania, wyposażone w transportery rozpoznania inżynieryjnego. Drużyny rozpoznania wyposażone w transportery rozpoznania inżynieryjnego znajdują się również w każdym batalionie inżynieryjno-drogowym pułku drogowo-mostowego.

Szefostwo Wojsk Obrony Przeciwchemicznej w zakresie rozpoznania dysponuje:

1) kluczem śmigłowców rozpoznania skażeń (7 żołnierzy zawodowych);

2) kompanią rozpoznania skażeń z pułku przeciwchemicznego (16 żołnierzy zawodowych i 26 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami rozpoznawczymi Wojsk Obrony Przeciwchemicznej są:

A. W kompanii rozpoznania skażeń pułku przeciwchemicznego:

1) transportery rozpoznania skażeń (12 sztuk);

2) laboratorium (1 sztuka).

B. W kluczu śmigłowców rozpoznania skażeń:

1) śmigłowce rozpoznania skażeń (3 sztuki).

U w a g a !

*Dokładna struktura organizacyjna oraz dokładne zestawienie sił i środków rozpoznania oraz walki elektronicznej szczebla operacyjnego znajdują się w wydawnictwie: "**ROZPOZNANIE WOJSKOWE - zeszyt nr 2 (warianty przyszłościowych struktur organizacyjnych)**", sygnatura AON wewn. 4313/91, na stronach: 117-164.*

1.4. Funkcjonowanie systemu rozpoznania i walki elektronicznej w działaniach operacyjnych

Siły i środki rozpoznania oraz walki elektronicznej rozwinięte w przestrzeni (na lądzie, morzu, w powietrzu i w kosmosie), wewnętrznie powiązane oraz skoordynowane jednolitymi więzami organizacyjnymi (hierarchicznymi, funkcjonalnymi, informacyjnymi i technicznymi) stanowią system rozpoznania i walki elektronicznej, który jest częścią składową ogólnego systemu walki zbrojnej.

W systemie rozpoznania i walki elektronicznej wyróżnia się: podsystemy; w podsystemach - elementy ugrupowania rozpoznawczego

i walki elektronicznej; w elementach ugrupowania - elementy rozpoznawcze i elementy walki elektronicznej.

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego tworzony jest na bazie sił i środków podlegających bezpośrednio szefowi Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej armii (korpusu armijnego) oraz szefostwom rodzajów wojsk (Szefostwu Wojsk Rakietowych i Artylerii, Wojsk Inżynieryjnych i Wojsk Obrony Przeciwchemicznej).

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego składa się z podsystemów:

1) dalekiego rozpoznania i walki elektronicznej;
2) bliskiego rozpoznania i walki elektronicznej;
3) osłony radioelektronicznej;
4) rozpoznania i działań specjalnych;
5) rozpoznania Wojsk Rakietowych i Artylerii;
6) rozpoznania Wojsk Inżynieryjnych;
7) rozpoznania Wojsk Obrony Przeciwchemicznej.

Podsystem rozpoznania i walki elektronicznej, ze względu na określone odniesienie (środowisko prowadzenia rozpoznania i walki elektronicznej, rodzaj sił zbrojnych, rodzaj wojsk, szczebel organizacyjny, rolę funkcjonalną) stanowi ściśle określoną część systemu rozpoznania i walki elektronicznej. Charakteryzuje się własnymi powiązaniami organizacyjnymi (hierarchicznymi, funkcjonalnymi, informacyjnymi i technicznymi) i z tego względu traktowany jest jako odrębna całość organizacyjno-funkcjonalna.

Szef Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej odpowiada bezpośrednio za planowanie i organizowanie działań podległych mu

wojsk. Jest głównym organizatorem studyjnych działań rozpoznawczych na szczeblu operacyjnym i czuwa nad ciągłym śledzeniem przeciwnika oraz stanu, zadań i położenia własnych elementów ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej. W każdej chwili jest w gotowości do przedstawienia wyczerpującej oceny przeciwnika oraz złożenia meldunku o położeniu i stanie podległych mu wojsk (systemu rozpoznania i walki elektronicznej). Jest głównym inspiratorem wszelkich inicjatywm ukierunkowanych na doskonalenie działań prowadzonych przez te wojska oraz na powiększanie napływu informacji o przeciwniku. Odpowiada za terminowe zbieranie informacji o nim oraz za ich opracowanie (przetwarzanie) i rozpowszechnianie w sztabie, wojskach, a także wymienianie ich z współdziałającymi sąsiadami, zgodnie z ustaleniami nakazanymi przez szczebel nadrzędny. W myśl otrzymanego zadaniem sprawuje nadzór nad organizowaniem i funkcjonowaniem wewnętrznych i zewnętrznych więzi organizacyjnych w systemie rozpoznania i walki elektronicznej. Jest również odpowiedzialny za przekazywanie do dowództw niższego szczebla (dowództw związków taktycznych) zbiorów danych pozwalających im na wcześniejsze rozpoczęcie procesów planowania oraz organizowania rozpoznania i walki elektronicznej. Odpowiada także za przekazywanie do dowództwa szczebla nadrzędnego wszelkich informacji o przeciwniku, które wymienione zostały w ramach sformułowanych przez ten szczebel zewnętrznych więzi informacyjnych.

Szefowie rodzajów wojsk odpowiadają za planowanie i organizowanie rozpoznania, przede wszystkim na korzyść własnych wojsk. Niezależnie od tego, stosownie do ustalonych przez dowódcę

związku operacyjnego więzi organizacyjnych, a szczególnie informacyjnych i technicznych, zobowiązani są do terminowego przekazywania wszelkich informacji o przeciwniku do centralnego ogniwa prowadzącego studyjne działania rozpoznawcze (do oddziału rozpoznania i walki elektronicznej) oraz bieżącego informowania szefa Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej związku operacyjnego o stanie, zadaniach i usytuowaniu (aktualnym i planowanym) własnych elementów ugrupowania rozpoznawczego.

Poszczególne podsystemy rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego składają się z następujących elementów ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej:

A. Podsystem dalekiego rozpoznania i walki elektronicznej:

1) centrum dowodzenia (CDd);
2) sieci pozahoryzontalnego przechwytu radiowego(SPhPR);
3) sieci pozahoryzontalnego namierzania radiowego (SPhNR);
4) sieci pozahoryzontalnego zakłócania radiowego (SPhZR);

B. Podsystem bliskiego rozpoznania i walki elektronicznej:

1) centrum dowodzenia (CDb);
2) sieci horyzontalnego przechwytu radiowego (SHPR);
3) sieci horyzontalnego rozpoznania systemów radiolokacyjnych (SHRSRlok);
4) sieci horyzontalnego rozpoznania radioliniowego (SHRRlin);
5) sieci horyzontalnego namierzania radiowego (SHNR);
6) sieci horyzontalnego zakłócania radiowego (SHZR);

C. Podsystem osłony radioelektronicznej:

1) centrum dowodzenia (CDo);

2) sieci rozpoznania systemów radionawigacyjnych (SRSRnaw);

3) sieci zakłócania systemów radionawigacyjnych (SZSRnaw);

4) sieci zakłócania systemów radiolokacyjnych (SZSRlok);

D. Podsystem rozpoznania i działań specjalnych:

1) sieci grup rozpoznania specjalnego (SGRS);

2) sieci grup dywersyjno-sabotażowych (SGDS);

3) sieci grup oddziaływania psychologicznego (SGOP);

4) sieci grup działań antyterrorystycznych (SGDA);

5) sieci grup działań partyzanckich (SGDP);

E. Podsystem rozpoznania Wojsk Rakietowych i Artylerii:

1) sieci rozpoznania radiolokacyjnego (SRRlok);

2) sieci rozpoznania systemów radiolokacyjnych (SRSRlok);

3) sieci rozpoznania dźwiękowego (SRDź);

4) sieci rozpoznania meteorologicznego (SRM);

5) sieci posterunków obserwacyjnych (SPO);

F. Podsystem rozpoznania Wojsk Inżynieryjnych:

1) sieci grup rozpoznania drogowego i terenowego (SGRDiT);

2) sieci grup rozpoznania przeprawowego (SGRP);

G. Podsystem rozpoznania Wojsk Obrony Przeciwchemicznej:

1) sieci grup naziemnego rozpoznania skażeń (SGNRS);

2) sieci grup powietrznego rozpoznania skażeń(SGPRS).

Element ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej stanowią etatowe lub czasowo zorganizowane siły i środki do samodzielnego wykonywania określonych zadań - w miarę jednorodnych. Element ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej funkcjonuje w podsystemie jako odrębna całość organizacyjno-przestrzenna, a przede wszystkim funkcjonalna. Dostosowany jest do długotrwałego i samodzielnego działania w

oderwaniu od sił głównych, zmieniania swojego położenia i zachowywania przy tym podstawowych warunków samoobrony oraz warunków bytowych dla stanu osobowego i eksploatacyjnych dla wykorzystywanej techniki. W przestrzeni stanowi sobą obiekt powierzchniowy lub grupę obiektów powierzchniowych i punktowych składających się z elementów rozpoznania i walki elektronicznej.

***Element rozpoznawczy i walki elektronicznej**, to pojedynczy środek wraz z obsługą (w niektórych przypadkach grupa środków z obsługami), który jest częścią elementu ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej, a niekiedy również podsystemu rozpoznania i walki elektronicznej. Element rozpoznania i walki elektronicznej jest dostosowany tylko do krótkotrwałego działania, w niewielkim oderwaniu od sił głównych i nie ma możliwości zachowywania podstawowych warunków samoobrony, bytowych dla stanu osobowego oraz eksploatacyjnych dla wykorzystywanej techniki. W przestrzeni jest obiektem punktowym.*

Obraz graficzny modelu systemu rozpoznania i walki elektronicznej wojsk operacyjnych - patrz zał.nr 24.

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego jest ściśle zintegrowany z funkcjonowaniem ogólnokrajowego systemu rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. W stosunku do niego (do systemu ogólnokrajowego) występuje on tylko w roli jednego z podsystemów konkretnego związku operacyjnego. Nazywanie go zatem systemem jest właściwe, ale tylko z pozycji związku operacyjnego i niższych szczebli organizacyjnych.

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego w pełnym wymiarze funkcjonuje tylko w czasie wojny i

tylko w okresach bezpośredniego przygotowywania się do prowadzenia oraz prowadzenia operacji. W okresie pogotowia operacyjnego i przegrupowywania wykorzystywane są tylko jego wybrane elementy.

Na rzecz pogotowia operacyjnego niektóre elementy rozpoznania i walki elektronicznej prowadzą już rzeczywiste działania w okresie pokoju i mają one charakter ciągły. W tym zakresie, w ramach ogólnokrajowego systemu rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, wykorzystywane są sieci pozahoryzontalnego przechwytu radiowego i pozahoryzontalnego namierzania radiowego. Do prowadzenia rozpoznania studyjnego wykorzystywany jest natomiast potencjał osobowy oddziału rozpoznania i walki elektronicznej związku operacyjnego oraz stany osobowe centrów dowodzenia pułku rozpoznania i walki elektronicznej, a także centrum dowodzenia batalionu specjalnego i oficerowie rozpoznania z wymienionych wcześniej rodzajów wojsk (Rakietowych i Artylerii, Inżynieryjnych i Obrony Przeciwchemicznej).W okresie narastania zagrożenia, ogólnokrajowy system rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego może zostać wzmocniony, w strefach nadgranicznych, operacyjnymi elementami bliskiego rozpoznania i walki elektronicznej, ale dostosowanymi tylko do pracy pasywnej. W tym czasie nie prowadzi się zakłóceń. W trakcie rozwijania operacyjnego mogą zostać użyte wybrane elementy podsystemu rozpoznania i działań specjalnych, a zwłaszcza sieć grup rozpoznania specjalnego.

Po wybuchu wojny system rozpoznania i walki elektronicznej związku operacyjnego nadal pozostaje podsystemem ogólnokrajowego

systemu rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, z tym jednak , że jego wykorzystywanie i przestrzenne usytuowanie podporządkowane jest wyłącznie decyzjom dowódcy związku operacyjnego. Sztab Generalny Wojska Polskiego (Zarząd Rozpoznania i Walki Elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego) czuwa tylko nad ciągłym utrzymywaniem z nim odpowiednich więzi systemowych umożliwiających nieprzerwany obieg informacji o przeciwniku.

Informacje o przeciwniku to wszystko co dotyczy jego sił zbrojnych, polityki, ekonomii, terenu, infrastruktury, demografii, nastrojów itp. Informacje te dzielą się na bojowe i rozpoznawcze.

Informacje bojowe to takie, które mogą być wykorzystywane bezpośrednio do prowadzenia ognia lub mogą posłużyć za bezpośrednią podstawę do wykonywania określonego ruchu (przedsięwzięcia), bez potrzeby dodatkowego ich opracowywania czy też uzupełniania.

Informacje rozpoznawcze to takie, które z różnych względów nie mogą być wykorzystywane bezpośrednio do prowadzenia ognia lub innego przedsięwzięcia - zwykle informacje te wymagają dodatkowego opracowania (weryfikacji, porównania, uzupełnienia, analizy itp.) w procesie rozpoznania studyjnego.

W toku prowadzenia rozpoznania ta sama informacja o przeciwniku może mieć różną wartość. Dla jednego odbiorcy będzie ona informacją bojową, a dla innego informacją rozpoznawczą. Także po wykorzystaniu każda informacja bojowa staje się informacją rozpoznawczą, a informacje rozpoznawcze, po odpowiednim opracowaniu, mogą się stać informacjami bojowymi.

Rozpoznanie studyjne to rodzaj rozpoznania osobowego (zbiór sił i środków) przygotowanych fachowo i dostosowanych technicznie do gromadzenia, analizowania i przetwarzania wszelkich informacji o przeciwniku (najczęściej fragmentarycznych) i na tej podstawie opracowywania (wytwarzania) informacji nowych o znacznie większej wartości. Rozpoznanie studyjne prowadzi się głównie w komórkach rozpoznawczych (oddziałach, wydziałach itp.) i niezależnie od uwarunkowań sytuacyjno-czasowych ma ono charakter ciągły. Typowym efektem (wynikiem) studyjnej działalności rozpoznawczej jest ocena przeciwnika przedstawiana dowódcy w procesie wypracowywania decyzji. Innymi wynikami tej działalności są wszelkiego rodzaju opracowania, komunikaty, meldunki, wnioski, zestawienia, wykresy itp. zawierające określone zbiory informacji o przeciwniku.

Zarząd Rozpoznania i Walki Elektronicznej Sztabu Generalnego WP przekazuje oddziałom rozpoznania i walki elektronicznej związków operacyjnych - w miarę jak najszybciej - zbiory danych pomocniczych, pozwalające na wcześniejsze rozpoczęcie procesu planowania rozpoznania i walki elektronicznej w aspekcie nowego zadania operacyjnego. Zbiory tych danych mogą być różne co do zawartości treści i każdorazowo zależeć to będzie od konkretnej sytuacji. Zwykle jednak winny się w nich znajdować:

1) elementy ocen przeciwnika z ramienia sztabu nadrzędnego;

2) dane do organizacji współdziałania z elementami rozpoznania i walki elektronicznej przełożonego;

3) dane do organizacji współdziałania w zakresie rozpoznania i walki elektronicznej z sąsiadami;

4) dane dotyczące rejonów rozwinięcia i czasów funkcjonowania stanowisk dowodzenia przełożonego;

5) dane dotyczące rejonów rozwinięcia i czasów funkcjonowania stanowisk dowodzenia sąsiadów;

6) dane dotyczące rejonów szczególnej uwagi określonych przez przełożonego;

7) dane dotyczące rejonów zastrzeżonych określonych przez przełożonego;

8) dane dotyczące formy, treści i czasu składania meldunków do sztabu nadrzędnego.

2. Wsparcie ogniowe wojsk w działaniach operacyjnych

Pojęcie ognia - jako głównej formy rażenia przeciwnika - obejmuje działalność wielu różnych rodzajów wojsk , zwykle wyspecjalizowanych w realizacji określonych zadań bojowych. Ogniem realizują swoje zadania w walce pododdziały piechoty i czołgów. Przy użyciu ognia zwalczają obiekty przeciwnika wojska rakietowe, artyleria oraz lotnictwo. Także ogniem niszczą cele powietrzne wojska obrony powietrznej i przeciwlotniczej. Potwierdza to tezę, że ogień jest podstawowym pojęciem ogólnowojskowym, a jednocześnie głównym narzędziem walki w ręku dowódców w działaniach bojowych.

Można zauważyć, że każdy z wymienionych wyżej komponentów ognia ma swoją wyraźną specyfikę. Określa ją cel i strefa oddziaływania ogniowego, predyspozycje użytych rodzajów środków rażenia oraz warunki wykonania zadań ogniowych. Biorąc pod uwagę powyższe czynniki, w całokształcie procesu rażenia ogniowego można wyróżnić:

- ogień bezpośredni pododdziałów zmechanizowanych i czołgów wykonujących zadania taktyczne;
- wsparcie ogniowe wojsk zmechanizowanych i pancernych;
- ogniową osłonę wojsk /obiektów/ przed atakami z powietrza.

Ponadto w skali operacyjnej, zwłaszcza w operacjach powietrznych o charakterze obronnym i zaczepnym, mogą mieć miejsce również samodzielne uderzenia ogniowe /selektywne, zmasowane/ przy pomocy których w sprzyjających warunkach można zmierzać do osiągnięcia celów operacyjnych. Powyższą strukturę ognia w ope-

racji przedstawia zał.nr 25.

Na uwagę zasługuje ścisła współzależność między wymienionymi komponentami rażenia ogniowego. Nie można dziś wyobrazić sobie efektywnego ognia przeciwpancernego pododdziałów zmechanizowanych i czołgów w obronie bez ich skutecznej osłony przed środkami napadu powietrznego i ogniem artylerii przeciwnika. Doświadczenia z ostatnich wojen potwierdzają tezę, że brak we współczesnej operacji dowolnego z wymienionych komponentów rażenia ogniowego lub jego niska sprawność bojowa spowoduje szybką utratę zdolności przez główne elementy ugrupowania bojowego i uniemożliwi realizację zadań operacyjnych.

Głębsza analiza procesów walki zbrojnej (kampanii, operacji, walki) wskazuje, że rola wspomnianych komponentów ognia ulega ciągłym przewartościowaniom, a współzależność ich ciągle wzrasta. Podstawową przyczyną tych zjawisk jest systematyczny rozwój środków rażenia i sposobów ich użycia.

2.1. Rola i miejsce wsparcia ogniowego wojsk we współczesnych operacjach

W drugiej wojnie światowej o wynikach operacji decydował przede wszystkim ogień w strefie bezpośrednich działań bojowych, a w tym głównie ogień czołgów i artylerii.

Obecnie mimo wciąż dużej roli ognia bezpośredniego , gwałtownie wzrasta znaczenie środków walki zdolnych razić obiekty przeciwnika w głębi jego ugrupowania /terytorium/. Sprzyja temu szybki rozwój nowych generacji uzbrojenia /systemów precyzyjnego

rażenia / umożliwiających wykrycie i niszczenie tych obiektów/ w dużej odległości od linii styczności wojsk. Tym samym wysiłek walki ogniowej w operacji powoli, lecz systematycznie przenoszony jest w głąb ugrupowania, a sama operacja nabiera charakteru przestrzennego. Coraz częściej o wyniku operacji decydować będzie zdolność zgrupowań do wykonania uderzeń w głębi taktycznej i operacyjnej przeciwnika. Oznacza to, że na przebieg walk w strefie bezpośrednich działań bojowych oraz wynik całej operacji będą zasadniczo wpływać precyzyjne uderzenia ogniowe i powietrzno-szturmowe oraz działania desantów w strefie operacyjnej.

Powyższe tezy wskazują, że powodzenie działań bojowych związków taktycznych /oddziałów/ we współczesnych operacjach zależą nie tylko od ich możliwości bojowych i sposobów użycia w walce. W coraz większym zakresie o ich powodzeniu decyduje również zdolność szczebla operacyjnego do zapewnienia warunków wykonania zadań bojowych przez podległe wojska. Można wręcz wyróżnić dwa podstawowe obszary zainteresowania dowódcy i sztabu związku operacyjnego, organizującego działania operacyjne. Będą to:

- strefa taktyczna, w której należy zorganizować działania taktyczne podległych pierwszorzutowych związków taktycznych /oddziałów/;

- strefa operacyjno-taktyczna, gdzie przy użyciu odpowiednich środków wsparcia ogniowego i radioelektronicznego, podległych dowódcom szczebla operacyjnego (związku taktycznego) oraz działań specjalnych należy zapewnić korzystne warunki realizacji zadań bojowych przez podległe związki taktyczne i oddziały.

Zapewnienie korzystnych warunków realizacji zadań przez związki taktyczne i oddziały w operacji w swej istocie sprowadza się najogólniej do: wzbronienia rozpoznania i porażenia tych związków i oddziałów przez naziemne i powietrzne operacyjno-taktyczne środki /systemy/ ogniowe przeciwnika; obniżenia jego potencjału bojowego przy użyciu własnych środków ogniowych; izolacji rejonów walki /kierunków działań/ przed napływem jego świeżych sił /odwodów/; dezorganizacji systemu dowodzenia , w tym kierowania ogniem ; zakłócenia jego systemu zaopatrywania wojsk w środki materiałowe.

Wymienione zadania posiadają wymiar operacyjno-taktyczny, są realizowane przez wszystkie szczeble dowodzenia i powinny tworzyć spójny system skoordynowanych działań różnych rodzajów wojsk, zgodnych z zamiarem dowódcy związku operacyjnego i zmierzających do osiągnięcia celu operacji. Z tych względów, omawiając problem ognia w działaniach operacyjnych nie można mówić o nich wyłącznie w skali operacyjnej. Wymagają one całościowego (systemowego) potraktowania w wymiarze operacyjno-taktycznym. Tylko takie podejście pozwoli uchwycić istotne zależności zachodzące we współczesnej operacji między sprawnością i efektywnością wsparcia ogniowego wojsk, skutecznością ich osłony przed atakami z powietrza oraz pewnością wykonania zadań operacyjno-taktycznych przez podległe związki taktyczne i oddziały.

Analiza struktury współczesnych działań operacyjnych wskazuje, że ich podstawowymi i aktywnymi ogniowo elementami są:

- działania bojowe podległych ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów w strefie taktycznej;

- wsparcie ogniowe i radioelektroniczne tych związków taktycznych i oddziałów w wymiarze operacyjno-taktycznym;

- osłona ogniowa ugrupowania operacyjnego /obiektów/ przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza ;

- działania własnych elementów w głębi ugrupowania przeciwnika /desanty, działania powietrzno-szturmowe, oddziały wydzielone i rajdowe oraz wojska w okrążeniu/.

Niezależnie od rodzaju i charakteru operacji jest to spójny zespół działań różnych rodzajów wojsk zmierzających bezpośrednio lub pośrednio do realizacji zamiaru dowódcy i osiągnięcia celu tej operacji. Podstawowym zadaniem dowódcy jest zatem umiejętne zastosowanie i wzajemne powiązanie powyższych elementów, a także wykorzystanie innych form działań operacyjnych w celu pomyślnej realizacji swojego zamiaru.

W świetle powyższych poglądów wsparcie ogniowe wojsk jest jednym z podstawowych elementów współczesnych operacji i musi być ściśle powiązane z zadaniami operacyjno-taktycznymi /bojowymi/ realizowanymi przez związki taktyczne /oddziały/. Działalność ogniowa środków wsparcia jest bezpośrednio podporządkowana celowi i zamiarowi operacji oraz zmierza wprost do stworzenia dogodnych warunków wykonania zadań bojowych przez te związki taktyczne i oddziały.

2.2. Pojęcie i treść wsparcia ogniowego wojsk w operacji

Wsparcie ogniowe wojsk w operacji można zdefiniować jako działalność ogniową organizowaną przez dowódców szczebla operacyjnego i taktycznego, głównie przy użyciu wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa, na rzecz podległych związków taktycznych oddziałów i pododdziałów w celu zapewnienia im dogodnych warunków wykonania zadań operacyjno-taktycznych i taktycznych. Warunki te środki wsparcia ogniowego zapewniają poprzez niszczenie i obezwładnienie najważniejszych obiektów przeciwnika oraz dezorganizację jego manewru i podstawowych systemów walki.

Wynika z tego, że wsparcie ogniowe w operacji, niezależnie od jej rodzaju i charakteru, organizuje się na wszystkich szczeblach dowodzenia /od pododdziału do związku operacyjnego włącznie/ i powinno ono być ściśle powiązane z zadaniami /działalnością/ podległych wojsk. Oznacza to, że dowódca związku operacyjnego winien organizować wsparcie ogniowe na korzyść podległych związków taktycznych, a dowódcy tych związków taktycznych - na rzecz swych oddziałów, itd. Każdy z dowódców uwzględnia przy tym ważność realizowanych zadań przez podległe struktury, kierunki głównego zagrożenia lub własnego natarcia oraz cel działań operacyjnych /taktycznych/.

Uwzględniając powyższą definicję wsparcia ogniowego, jego hierarchiczny charakter oraz skalę zainteresowań dowódców organizujących działania bojowe można umownie wyróżnić operacyjne i taktyczne wsparcie ogniowe wojsk.

Operacyjne wsparcie ogniowe wojsk obejmuje działalność ogniową organizowaną przez dowódców szczebla operacyjnego (w tym Naczelnego Dowódcę) i zmierzającą do zapewnienia warunków realizacji zadań przez podległe wojska w skali operacyjno-taktycznej. Do wykonania zadań operacyjnego wsparcia ogniowego angażowane są siły i środki podległe bezpośrednio tym dowódcom, a niekiedy również wybrane środki podległych związków taktycznych.

Z kolei taktyczne wsparcie ogniowe oddziałów i pododdziałów w walce obejmuje działalność ogniową organizowaną przez dowódców ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów. Ma ona zapewnić warunki wykonania zadań taktycznych przez podległe oddziały (pododdziały) w skali taktycznej. Do wykonania zadań taktycznego wsparcia ogniowego wykorzystywane są głównie organiczne i przydzielone siły i środki będące w dyspozycji dowódców tych związków taktycznych i oddziałów. Jednakże na najważniejszych kierunkach (w rejonach) i w decydujących okresach operacji, do zadań tych mogą być użyte również środki wsparcia podległe dowódcy związku operacyjnego.

Należy tu również dodać, że niektóre zadania wsparcia ogniowego realizowane w wymiarze taktycznym będą miały znaczenie operacyjne. Dla przykładu, ogniowe przygotowanie i wsparcie przeciwuderzenia w operacji polega na porażeniu głównych obiektów przeciwnika (rozmieszczonych przede wszystkim w strefie taktycznej) ale zadecyduje o powodzeniu zadania w skali operacyjnej.

Według dotychczasowych poglądów podstawowym sposobem realizacji zadań wsparcia ogniowego, często zwanego porażeniem ognio-

wym[1/],było scentralizowane wykorzystanie środków ogniowych we wszystkich ważniejszych etapach operacji. Planowanie zadań ogniowych oraz kierowanie ich wykonaniem w większości realizowane było ze szczebla związku operacyjnego lub co najmniej związku taktycznego. Niższe szczeble dowodzenia pozbawione były samodzielności i ich rola często sprowadzała się do udziału w wykonaniu ściśle określonych zadań w ogólnym systemie ognia. Wynikało to głównie z zaczepnego charakteru przewidywanych działań bojowych oraz metodycznego ich prowadzenia w ściśle określonych pasach.

Współczesne poglądy na sposób prowadzenia działań bojowych oraz warunki i potrzeby przewidywanego pola walki wskazują na konieczność istotnych zmian w zakresie użycia środków wsparcia ogniowego w operacji i walce. Przyjmuje się, że powinny one zapewnić związkom taktycznym, oddziałom i pododdziałom dużą samodzielność, możliwość działania w szerokich pasach /obszarach/ w oderwaniu od sił głównych oraz zdolność do prowadzenia manewrowych form walki. W tej sytuacji za podstawowy sposób użycia większości środków wsparcia w operacji należy uznać ich zdecentralizowane wykorzystanie. Dotyczy to głównie artylerii, której działalność bojowa jest ściśle powiązana z zadaniami ogólnowojskowych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów.

Biorąc pod uwagę nierównomierne zapotrzebowanie na ogień wsparcia w czasie i przestrzeni w operacji, organizowany system wsparcia ogniowego powinien charakteryzować się dużą elastycznością, polegającą głównie na możliwości sprawnego przenoszenia wysiłku (ognia) na kierunki (w rejony) największego zapotrzebo-

wania w celu wykonania najważniejszych zadań. W takich przypadkach nie można wykluczyć potrzeby centralizacji ognia (wysiłku) różnych rodzajów wsparcia na szczeblu związku taktycznego, czy nawet operacyjnego.

Nieco inaczej należy postrzegać powyższy problem w przypadku użycia lotnictwa. Charakteryzuje się ono wysokimi możliwościami manewrowymi i dużym zasięgiem działania. Jest zatem zdolne sprostać nowym zapotrzebowaniom pola walki zachowując scentralizowane formy działania. Taki sposób użycia lotnictwa wynika również z jego uzupełniającej roli w całokształcie wsparcia ogniowego wojsk i pozwala dowódcy na manewr jego wysiłkiem ogniowym w skali operacyjnej.

Przy tak zróżnicowanych właściwościach bojowych i sposobach użycia lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii wymagane jest wyraźne sprecyzowanie roli i zadań poszczególnych szczebli dowodzenia i rodzajów tych środków w całokształcie wsparcia ogniowego w operacji.

Chcąc określić zakres odpowiedzialności za realizację zadań wsparcia ogniowego w operacji, celowym jest ustalić dla poszczególnych szczebli dowodzenia strefy odpowiedzialności ogniowej. Będą to obszary w wyznaczonych pasach działania /jeżeli brak sąsiadów, to i na skrzydłach/ sięgające na określoną głębokość przed frontem wojsk, w których rozpatrywany szczebel dowodzenia obowiązany jest organizować i realizować zadania wsparcia ogniowego na rzecz podległych wojsk przy użyciu organicznych i przydzielonych środków ogniowych. Głębokość tych stref odpowiedzialności ogniowej w zasadzie powinna się pokrywać z głębokością za-

dania operacyjnego /taktycznego/ rozpatrywanego szczebla dowodzenia. W praktyce jednak uzależniona będzie od zasięgu podstawowych środków wsparcia i rozpoznania, jakimi dany szczebel dysponuje. Z tych względów na obecnym etapie przyjęto, by głębokości tych stref były następujące:

- dla pododdziału / batalionu/ - do 3 km;
- dla oddziału - do 5 km;
- dla związku taktycznego - do 20 km;
- dla związku operacyjnego - powyżej 20 km.

Należy w tym miejscu nadmienić, że podane głębokości stref odpowiedzialności ogniowej mają charakter orientacyjny. W praktycznym działaniu przy ich ustalaniu należy uwzględnić również rodzaj zwalczanych obiektów przeciwnika przez dany szczebel dowodzenia i głębokość ich rozmieszczenia, a także skład bojowy środków wsparcia będący w dyspozycji tego szczebla.

Dokonany podział obszaru, w którym realizowane są zadania wsparcia ogniowego w operacji na strefy odpowiedzialności ogniowej poszczególnych szczebli dowodzenia sprzyja znacznemu ich usamodzielnieniu w realizacji zadań w każdym rodzaju działań operacyjnych. Ponadto pozwala na decentralizację procesu planowania wsparcia ogniowego wojsk i kierowania nim. Tym samym system wsparcia ogniowego staje się bardziej odporny na uderzenia przeciwnika i lepiej dostosowany do potrzeb wspieranych wojsk.

Analiza potrzeb wsparcia ogniowego wojsk w poszczególnych etapach operacji i w strefach odpowiedzialności ogniowej określonych szczebli dowodzenia wskazuje, że rozkład tych potrzeb będzie zmienny. Dla przykładu, w operacji obronnej w okresie po-

dejścia i rozwijania zgrupowania uderzeniowego /odwodów/ przeciwnika, główny wysiłek ogniowy środków wsparcia należy skupić w strefie odpowiedzialności związku operacyjnego i taktycznego. Z kolei podczas odpierania ataku przeciwnika największy zakres zadań dla środków wsparcia wystąpi w strefie odpowiedzialności związków taktycznych i oddziałów. Ponadto w operacji często zachodzi potrzeba nagłego ześrodkowania wysiłku ogniowego środków wsparcia w strefach odpowiedzialności sąsiednich związków taktycznych, oddziałów lub pododdziałów. Z tych względów we współczesnych operacjach olbrzymiego znaczenia nabiera manewr środkami wsparcia lub ich ogniem w głąb i wzdłuż frontu /rejonu/ działań. Zorganizowany system wsparcia ogniowego w operacji powinien zapewnić warunki takiego manewru poprzez możliwość:

- scentralizowanego użycia /ognia/ różnych rodzajów środków wsparcia występujących w bezpośrednim podporządkowaniu i w podległych strukturach;
- wzmocnienia środkami lub ich ogniem podległych szczebli dowodzenia.

Scentralizowane użycie środków wsparcia ogniowego lub ich ognia będzie występować, gdy środki /ogień/ kilku kolejnych szczebli dowodzenia zostaną użyte według planu najwyższego z tych szczebli. Może to być przedsięwzięcie planowe lub wynikłe z określonej sytuacji operacyjno-taktycznej. Zawsze jednak będzie związane z realizacją ważnych zadań operacyjno-taktycznych /bojowych/ przez podległe wojska. Typowymi przykładami takich zadań, gdzie niezbędna będzie centralizacja mogą być: wykonanie przeciwuderzenia w obronie lub jego odparcie w natarciu, wprowa-

dzenie drugich rzutów, itp.

Zasady i sposoby scentralizowanego użycia środków wsparcia w operacji zostały dość szczegółowo omówione w literaturze fachowej z ubiegłych lat i nie wymagają szerszego potraktowania.

Można oceniać, że w razie konieczności prowadzenia działań zbrojnych często wystąpią przypadki, gdzie związek operacyjny nie będzie dysponował dostateczną ilością organicznych środków wsparcia niezbędnych w celu pomyślnej realizacji postawionych przed nim zadań. Wynika to głównie z niedostatecznej ich ilości w siłach zbrojnych /układ wiedeński/, a także w wielu przypadkach niskiej ich jakości. Podobny problem wystąpi na niższych szczeblach dowodzenia, zwłaszcza w przypadku związków taktycznych i oddziałów przewidzianych do realizacji głównych zadań operacyjno-taktycznych /taktycznych/. Ponadto niedostatek wsparcia ogniowego w określonym rejonie operacji może wystąpić czasowo i być spowodowany nieprzewidzianym działaniem przeciwnika.

Uwzględniając powyższy problem zakłada się, że związki operacyjne i taktyczne oraz oddziały przewidziane do realizacji głównych zadań w operacji będą wzmacniane dodatkowymi środkami wsparcia ogniowego /zwykle artylerią/ lub określonym wysiłkiem tych środków /lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii/ z nadrzędnych szczebli dowodzenia. Z taką też myślą zbudowane zostały struktury rodzajów wojsk, których zadaniem jest wsparcie ogniowe.

Wzmocnienie środkami wsparcia ma miejsce wówczas, gdy na całą operację /walkę/ lub jej etap związek operacyjny

/taktyczny, oddział/ otrzymuje z wyższego szczebla określone struktury / związek taktyczny, oddział, pododdział/ środków wsparcia. Przydzielone środki wsparcia traktowane są wówczas na takich samych zasadach, jak organiczne. Oznacza to, że dowódca, który otrzymał wzmocnienie jest odpowiedzialny za jego rozmieszczenie w swoim ugrupowaniu, planowanie i stawianie zadań bojowych oraz dowodzenie nim w toku operacji /walki/.

Wzmocnienie ogniem /wysiłkiem lotnictwa/ występuje wówczas, gdy środki wsparcia będące w bezpośredniej dyspozycji dowódcy określonego szczebla wykonują zadania ogniowe w strefie odpowiedzialności podległego związku taktycznego /oddziału, pododdziału/. Wzmocnienie to realizuje się przez manewr ogniem lub środkami walki /np.śmigłowców uzbrojonych/ w strefę odpowiedzialności ogniowej niższych szczebli dowodzenia. Taki sposób użycia środków wsparcia może być wcześniej planowany /np. udział artylerii związku taktycznego w ogniach zaporowych w strefie podległego oddziału/ lub realizowany na wezwanie z pola walki, a więc nieplanowy.

Wzmocnienie środkami lub ogniem podległych wojsk oraz możliwość centralizacji uderzeń i ognia kilku szczebli dowodzenia w określonych rejonach pozwalają dowódcom efektywnie spożytkować wysiłek środków wsparcia ogniowego w operacji, wykorzystać go do wykonania najważniejszych zadań na zagrożonych kierunkach /w ważnych rejonach/, a tym samym umożliwiają tworzyć dogodne warunki wykonania zadań bojowych przez podległe wojska.

Biorąc pod uwagę rodzaj zadań ogniowych, realizowanych przez środki wsparcia oraz cel ich oddziaływania ogniowego przy-

jęto, że w operacji organizuje się wsparcie ogólne, realizowane w wymiarze operacyjno-taktycznym i bezpośrednie - wykonywane w strefie bezpośrednich działań bojowych (zał.nr 26).

Wsparcie ogólne , to działalność ogniowa zmierzająca do porażenia wybranych ważnych obiektów przeciwnika poza strefą bezpośrednich działań bojowych /w głębi taktycznej strefy i w operacyjnej strefie działań bojowych/, a zwłaszcza jego ważnych środków wsparcia ogniowego, elementów systemu dowodzenia i kierowania ogniem, środków walki radioelektronicznej, zgrupowań wojsk w rejonach wyjściowych i w czasie ich podejścia, odwodów oraz elementów systemu logistycznego. Zasadniczym celem wsparcia ogólnego jest zapewnienie warunków realizacji zadań bojowych przez związki taktyczne i oddziały w skali operacyjno-taktycznej. Głównymi wykonawcami zadań ogniowych w ramach wsparcia ogólnego wojsk jest lotnictwo, wojska rakietowe i artyleria. Ich działalność ogniowa winna być wewnętrznie skoordynowana i ściśle powiązana z użyciem środków walki radioelektronicznej oraz działaniami własnych wojsk w głębi ugrupowania przeciwnika /desantów taktycznych, oddziałów rajdowych i wydzielonych, wojsk w okrążeniu, itp./

Możliwości ogniowe środków realizujących wsparcie ogólne, jak również możliwości rozpoznania obiektów w głębi ugrupowania przeciwnika, zwykle będą znacznie mniejsze niż potrzeby w tym zakresie. Z tych względów, w zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej i zamiaru rozegrania operacji, wysiłek ogólnego wsparcia ogniowego celowo jest skupić na wybranych grupach obiektów, których trwałość decyduje w powodzeniu zamiaru

przeciwnika. W różnych etapach operacji grupy tych obiektów mogą być różne. Chodzi o selektywne rażenia tych obiektów przeciwnika, które w danym etapie operacji mogą w zasadniczy sposób utrudnić lub uniemożliwić realizację zadań bojowych przez podległe wojska własne. Dla przykładu, w okresie odpierania ataku zgrupowania uderzeniowego przeciwnika wysiłek wsparcia ogólnego celowym będzie skupić na porażeniu jego środków wspierających ogniem to zgrupowanie. W przeciwnym przypadku własne środki przeciwpancerne będą wykonywały zadanie pod ogniem przeciwnika i znacznie obniży się ich skuteczność niszczenia broni pancernej.

Cel i sposób użycia środków wsparcia ogólnego w poszczególnych etapach operacji powinien zostać wyraźnie sprecyzowany w zamiarze dowódcy.

Wsparcie ogólne w operacji z zasady powinnno być organizowane przez sztab związku operacyjnego i sztaby związków taktycznych i wykonywane środkami podległymi /organicznymi i przydzielonymi/ dowódcom tych szczebli. Ponadto udział we wsparciu ogólnym w zasadniczych etapach operacji mogą mieć środki ogniowe będące w dyspozycji Naczelnego Dowódcy. Może to być wydzielony wysiłek lotnictwa lub wykonane uderzenia rakietowe w ramach wzmocnienia ogniem. Do wykonania zadań wsparcia ogólnego w niektórych okresach operacji mogą być również angażowane pododdziały artylerii podległych oddziałów w ramach scentralizowanego kierowania ogniem organizowanego na szczeblu związku taktycznego, a niekiedy i operacyjnego.

Rozpatrując szczegółowo proces ogólnego wsparcia ogniowego w operacji można w nim wyróżnić działalność ogniową powiązaną

zwykle z zadaniami operacyjno-taktycznymi lub rubieżami /rejonami/ oraz bieżącą walkę ze środkami ogniowymi przeciwnika w miarę ich wykrycia. W celu realizacji drugiej grupy zadań, wymagających krótkiego czasu reakcji ogniowej, wyznacza się zwykle odpowiednie grupy środków rażenia powiązane bezpośrednio z elementami rozpoznania.

Wsparcie ogólne w operacji powinno być realizowane w wymiarze powietrzno-lądowym,na dużą głębokość i przy użyciu różnych rodzajów środków ogniowych. Z tych względów w czasie organizacji i prowadzenia operacji niezmiernie ważnym problemem będzie ścisłe powiązanie w jeden system działań odpowiednich środków rozpoznania , lotnictwa , oddziałów rakiet i artylerii oraz środków walki radioelektronicznej. Sugeruje to pilną potrzebę dokonania zmian w strukturach sztabów związków operacyjnych i taktycznych i utworzenia w nich etatowych elementów odpowiedzialnych za całokształt problemów związanych z organizacją i kierowaniem wsparciem ogniowym. Ich zadaniem byłoby planowanie wsparcia ogólnego i kierowanie użyciem wszystkich rodzajów środków występujących na szczeblu związku operacyjnego /taktycznego/zgodnie z zamiarem i zadaniami dowódcy. Przy tym, w sztabie związku operacyjnego może to być oddział wsparcia ogniowgo, który powinien zapewnić przede wszystkim sprawne użycie wojsk rakietowych , lotnictwa, artylerii rakietowej dużego zasięgu oraz środków walki radioelektronicznej. Natomiast w sztabie związku taktycznego - wydział organizujący wspólne użycie przede wszystkim artylerii i śmigłowców uzbrojonych.

Wsparcie bezpośrednie jest to działalność ogniowa środków wsparcia zmierzająca do porażenia elementów ugrupowania bojowego przeciwnika przed frontem broniących się / atakujących/ oddziałów i pododdziałów. Celem tego wsparcia będzie obezwładnienie lub zniszczenie środków ogniowych przeciwnika w strefie bezpośrednich działań bojowych oraz dezorganizacja zamiaru jego pierwszorzutowych batalionów. Działalność ta powinna zmierzać do utrzymania zajmowanych rubieży przez własne pododdziały, zorganizowanego ich wycofania na kolejne rubieże /jeżeli był taki zamiar/ lub wyzwolenia ich ruchu w działaniach zaczepnych.

Ogień wsparcia bezpośredniego należy zatem organizować tak, by w obronie: skutecznie hamował tempo ataku przeciwnika; dezorganizował jego jednoczesne uderzenia; uniemożliwiał efektywne wykorzystanie możliwości ogniowych jego broni pancernej i środków bezpośredniego wsparcia, a także zadawał znaczne straty w sile żywej i uzbrojeniu atakujących pododdziałów. W działaniach zaczepnych zasadniczym zadaniem tego ognia winno być obezwładnienie wszelkich środków przeciwpancernych przeciwnika na kierunku i skrzydłach natarcia. Z tych względów rola wsparcia bezpośredniego w operacji, mimo jego taktycznego wymiaru jest wyjątkowo ważna.

Wsparcie bezpośrednie wojsk posiada wymiar taktyczny i jest organizowane przez dowódców oddziałów i pododdziałów przy użyciu organicznych i przydzielonych środków wsparcia.Zatem szczegółowe omówienie problemów związanych z tym rodzajem wsparcia znajdzie swoje miejsce w podręczniku "Działania taktyczne".

W tym miejscu należy jednak dodać,że we współczesnych operacjach swój istotny udział we wsparciu bezpośrednim mają również wyższe szczeble dowodzenia przez wzmocnienie oddziałów ogniem artylerii lub wysiłkiem lotnictwa wojsk lądowych /śmigłowców/. Wzmocnienie takie może być zawczasu zaplanowane lub doraźne /na wezwanie z pola walki/.

W operacjach o charakterze zaczepnym udział środków ogniowych szczebla operacyjno-taktycznego w zadaniach wsparcia bezpośredniego planuje się w stosunku do głównych zadań operacyjno-taktycznych /przełamanie,wprowadzenie drugich rzutów, odwodów i oddziałów wydzielonych,wysadzenie desantów,itp/. Natomiast w operacjach obronnych i obronno-opóźniających - w stosunku do rubieży terenowych na przewidywanych kierunkach zagrożeń z uwzględnieniem zadań taktycznych wojsk.

W celu efektywnego użycia różnych środków ogniowych,często występujących na kilku szczeblach dowodzenia ,do wykonania zadań wsparcia bezpośredniego na zagrożonych kierunkach niezbędny jest wyjątkowo sprawny system kierowania środkami wsparcia i ich ogniem, obejmujący szczeble od pododdziału do związku operacyjnego włącznie.

Z dokonanej dotychczas ogólnej charakterystyki poszczególnych rodzajów wsparcia ogniowego w operacji wynika, że jest ono nieodłączną jej częścią i polega na wykonaniu istotnych zadań taktycznych i ogniowych na użytek podległych wojsk. Zadania te bezpośrednio lub pośrednio zmierzają do osiągnięcia celu operacji i są ściśle powiązane z zadaniami operacyjno-taktycznymi /taktycznymi/ związków taktycznych /oddziałów/ i zamiarem dowód-

cy (zał.nr 27).

W świetle tego operacyjne wsparcie ogniowe w działaniach bojowych obejmuje głównie zadania wsparcia ogólnego w strefie operacyjno-taktycznej zmierzające do zapewnienia swobody działania podległym związkom taktycznym i oddziałom,niezależnie od ich roli,miejsca i stanu w ugrupowaniu operacyjnym. Ponadto zadania te powinny być ukierunkowane na obniżenie potencjału bojowego zgrupowania przeciwnika oraz dezorganizację działania jego podstawowych elementów.

Niezależnie od tego,w zakresie operacyjnego wsparcia ogniowego mieszczą się również zadania wsparcia bezpośredniego realizowane przez środki ogniowe podległe dowódcy związku operacyjnego /głównie śmigłowce uzbrojone/ na korzyść oddziałów i pododdziałów działających na głównych kierunkach zagrożeń w działaniach obronnych oraz głównych kierunkach uderzeń w działaniach zaczepnych.

2.3. Zadania operacyjnego wsparcia ogniowego

W procesie organizacji wsparcia ogniowego oraz kierowania nim w opracji wyróżnia się zadania operacyjne /taktyczne/ i ogniowe. Są one ze sobą ściśle powiązane. Większość zadań taktycznych jest bowiem realizowana przez wykonanie określonej grupy zadań ogniowych, przy użyciu jednorodnych bądź różnorodnych środków rażenia. Ponadto wojska przewidziane do wsparcia ogniowego realizują w operacji inne zadania taktyczne, dzięki którym uzyskują i utrzymują gotowość do wykonania zadań ogniowych oraz

zachowują żywotność na polu walki. Można do nich zaliczyć wszelkie przegrupowania /przebazowania/ środków wsparcia, tworzenie zgrupowań, odtwarzanie gotowości i inne.

Zadania taktyczne wchodzące w zakres wsparcia ogniowego wynikają bezpośrednio z zamiaru dowódcy i są ściśle powiązane z zadaniami operacyjno-taktycznymi /taktycznymi/ podległych wojsk. Określa je dowódca związku operacyjnego /taktycznego/ uwzględniając: zadania realizowane na jego korzyść przez szczebel nadrzędny, zadania operacyjno-taktyczne /taktyczne/ podległych związków taktycznych /oddziałów/, możliwości bojowe podległych środków wsparcia oraz wnioski z oceny przeciwnika. Przy tradycyjnym sposobie dowodzenia, gdy brak jest w sztabach etatowych, wyspecjalizowanych elementów kompetentnych wobec wszystkich rodzajów wsparcia /naziemnych i powietrznych/, dowódca obowiązany jest również określić udział poszczególnych rodzajów wojsk /lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii/ w realizacji wsparcia ogniowego w operacji oraz zorganizować współdziałanie między nimi.

Wychodząc z potrzeb współczesnego pola walki oraz możliwości obecnych środków rażenia za podstawowe zadania taktyczne wsparcia ogniowego w operacji należy uznać:

- obniżenie potencjału bojowego zgrupowań przeciwnika poprzez zniszczenie lub obezwładnienie jego najważniejszych obiektów ;
- obezwładnienie /obniżenie skuteczności/ jego systemu wsparcia ogniowgo;
- izolację kierunku uderzenia /rejonu działań/ przed napływem zgrupowań /odwodów/ przeciwnika;

- obezwładnienie środków przeciwpancernych na kierunku natarcia własnych wojsk w działaniach zaczepnych oraz dezorganizację ataku i obniżenie efektywności bojowej środków opancerzonych przeciwnika w działaniach obronnych;

- dezorganizację jego systemu dowodzenia, rozpoznania i walki radioelektronicznej;

- ogniową osłonę manewru elementów ugrupowania operacyjnego przed ogniem środków wsparcia przeciwnika ;

- wzmocnienie ogniem desantów taktycznych, oddziałów rajdowych i wydzielonych oraz innych elementów działających w ugrupowaniu przeciwnika.

W zależności od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej /taktycznej/ mogą wystąpić również inne ważne zadania. Ich liczba i znaczenie w operacji będzie wzrastać wraz z wprowadzaniem do wojsk środków wsparcia charakteryzujących się wysoką precyzją i skutecznością rażenia.

Wymienione zadania, w zależności od rodzaju i etapu operacji oraz warunków jej prowadzenia będą posiadały różny stopień ważności i obejmować będą różny zakres zadań ogniowych. Ponadto sprecyzowana musi być ich treść w czasie, przestrzeni i przedmiocie oddziaływania ogniowego.

Olbrzymi zakres zadań ogniowych, jaki obejmują powyższe zadania taktyczne wymaga od dowódcy wyraźnego sprecyzowania celów wsparcia ogniowego i określenia zadania głównego w kolejnych etapach operacji. Zadanie to powinno być zbieżne z głównym zadaniem operacyjno-taktycznym /taktycznym/, zapewniać warunki jego realizacji oraz prowadzić do dezorganizacji zamiaru lub obniże-

nia sprawności wybranych systemów walki przeciwnika.

Dążenie do obniżenia potencjału bojowego przeciwnika jest jednym z niezwykle ważnych zadań w każdej operacji i walce. Będzie ono realizowane przez wszystkie rodzaje środków ogniowych, przez cały czas trwania działań operacyjnych. Jednakże szczególnego znaczenia nabiera ono w operacjach o charakterze zaczepnym i zwłaszcza w ich początkowej fazie.

Treść tego zadania obejmuje:

- wykonanie uderzeń lotniczych i rakietowych na główne elementy ugrupowania bojowego /w tym na cele pierwszej kolejności rażenia / przeciwnika decydujące o jego sprawności bojowej;

- wykonanie ogniowego przygotowania ataku na kierunku przeciwuderzenia /kontrataków/;

- użycie odwodów przeciwpancernych na kierunkach uderzeń broni pancernej przeciwnika;

- niszczenie ważnych środków ogniowych /w tym zwłaszcza przeciwpancernych/ na kierunkach natarcia związków taktycznych i oddziałów;

- wykonanie uderzeń śmigłowców bojowych na podchodzące lub atakujące zgrupowania pancerne.

Zadania te zmierzają wprost do uchwycenia i utrzymania przewagi ogólnej przez wojska własne lub przynajmniej obniżenia jej po stronie przeciwnika. Realizuje się je w ramach wsparcia ogólnego i bezpośredniego przy użyciu wszystkich rodzajów środków rażenia, w skali operacyjnej i taktycznej, na całą głębokość ugrupowania przeciwnika. Efektywność wykonania powyższego zadania wyraża się głównie wielkością zadanych strat przeciwnikowi

oraz stopniem dezorganizacji jego podstawowych systemów walki.

Z powyższym zadaniem bezpośrednio związane jest następne, którego treścią jest obezwładnienie /obniżenie skuteczności/ systemu wsparcia ogniowego przeciwnika w operacji. Jest ono integralnym i głównym elementem walki o przewagę ogniową w operacji i ma na celu przede wszystkim uchronienie własnych elementów ugrupowania operacyjnego przed uderzeniami ogniowymi przeciwnika lub przynajmniej zmniejszenie skuteczności tych uderzeń. Zadanie to powinno być realizowane ciągle /w miarę wykrycia środków ogniowych przeciwnika/, zwykle przy użyciu wydzielonych środków wsparcia /wydzielonego wysiłku ogniowego/ utrzymywanych w wysokiej gotowości bojowej i powiązanych bezpośrednio z właściwymi elementami rozpoznania i kierowania ogniem. Mogą to być dyżurne eskadry lotnictwa /śmigłowców/ oraz wyznaczone pododdziały rakiet i artylerii podległe bezpośrednio dowódcy związku operacyjnego lub taktycznego.

Podstawowym warunkiem pomyślnego wykonania tej grupy zadań jest krótki czas reakcji ogniowej użytych środków rażenia. Zasadniczymi obiektami ich uderzeń i ognia będą: operacyjno-taktyczne środki rakietowe przeciwnika w rejonach wyczekiwania i na stanowiskach startowych; samoloty na lotniskach i śmigłowce na lądowiskach; pododdziały artylerii, a także elemenety rozpoznania , naprowadzania i kierowania ogniem wykorzystywane w systemie wsparcia ogniowego przeciwnika.

Zwalczanie operacyjno-taktycznych środków wsparcia ogniowego przeciwnika jest zadaniem wyjątkowo ważnym we współczesnej operacji, ale zarazem nadzwyczaj trudnym. Nie można bowiem mówić

dziś o skutecznej obronie oddziałów, o efektywnym użyciu własnych środków przeciwpancernych oraz swobodnym manewrze w ugrupowaniu operacyjnym /bojowym/ bez obezwładnienia lub przynajmniej częściwego zdezorganizowania systemu wsparcia ogniowego przeciwnika. W nowoczesnych armiach zachodnich przywiązuje się do tego problemu olbrzymią uwagę, o czym świadczą choćby wnioski z wojny w Zatoce Perskiej. W literaturze fachowej przedsięwzięcia te określa się często działalnością "kontrogniową" wojsk.

W celu pomyślnego wykonania powyższych zadań niezbędne jest wprowadzenie w najbliższej przyszłości do uzbrojenia związków operacyjnych i taktycznych swoistych systemów rozpoznawczo-ogniowych działających w wymiarze powietrzno-lądowym. Olbrzymią rolę w tym względzie mogą odegrać również powietrzne i naziemne środki precyzyjnego rażnia. Niektóre obiekty /śmigłowce na lądowiskach, artyleria na stanowiskach ogniowych/ mogą być skutecznie rażone ogniem powierzchniowym, ale przy użyciu nowych typów głowic i amunicji artyleryjskiej.

Niszczenie środków wsparcia ogniowego przeciwnika przy użyciu tradycyjnych własnych środków ogniowych wymaga zaangażowania olbrzymiego wysiłku i znacznie ogranicza możliwości realizacji innych ważnych zadań. Z tych względów za realne zadanie na obecnym etapie, zwłaszcza w operacji o charakterze obronnym, należy uznać jedynie obezwładnienie /zmuszenie do czasowego zaprzestania działalności ogniowej/ większości środków potencjalnego przeciwnika w ważnych etapach działań operacyjnych. Dotyczy to zwłaszcza jego samobieżnej artylerii opancerzonej.

Kolejne zadanie wsparcia ogniowego - dezorganizacja systemu dowodzenie, rozpoznania i walki radioelektronicznej zmierza do ogólnego obniżenia sprawności działania zgrupowania przeciwnika. Pomyślne wykonanie tej grupy zadań ogniowych zapewnia także warunki do prowadzenia manewrowych form działań bojowych przez wojska własne oraz pozwala uzyskać zaskoczenie na wybranych kierunkach /w rejonach/ działań. Obiektami uderzeń lotniczych, rakietowych i ognia artylerii będą w tym przypadku stanowiska dowodzenia lub ich zasadnicze elemenety, węzły łączności, ośrodki naprowadzania lotnictwa i kierowania ogniem, ważniejsze elementy /środki/ walki radioelektronicznej, itp. W zakresie zadań ogniowych powinny być uwzględnione obiekty szczebla operacyjnego i taktycznego.

W celu skutecznego naruszenia systemu dowodzenia przeciwnika oddziaływaniem ogniowym należy objąć jednocześnie ważniejsze elementy przynajmniej dwóch szczebli dowodzenia. Wykonanie tego rodzaju zadań planuje się i realizuje zwykle w wybranych etapach operacji,w okresie poprzedzającym rozpoczęcie ważniejszych zadań operacyjno-taktycznych /taktycznych/ przez podległe związki taktyczne /oddziały/. Powinny one poprzedzać realizację takich zadań, jak wykonanie przeciwuderzenia, wprowadzenie oddziałów rajdowych lub wydzielonych, wysadzenie desantów taktycznych, odejście wojsk na kolejną rubież obrony, itp. Powyższe zadania realizuje się głównie w ramach wsparcia ogólnego /ale również i bezpośredniego/, przy użyciu lotnictwa oraz wojsk rakietowych i artylerii.

Oceną efektywności wykonania zadania jest przede wszystkim uzyskany stopień dezorganizacji określonych systemów walki przeciwnika.

Niezmiernie ważnym zadaniem we współczesnej operacji /walce/ jest udział środków wsparcia ogniowego w rażeniu atakujących środków opancerzonych przeciwnika w obronie oraz jego środków przeciwpancernych w działaniach zaczepnych.

Zadania te realizowane są w ścisłym współdziałaniu z pododdziałami wojsk zmechanizowanych i czołgów, głównie w strefie bezpośrednich działań bojowych. Jako środki wsparcia wykorzystuje się w tym celu przede wszystkim artylerię do ognia pośredniego, śmigłowce uzbrojone oraz artyleryjskie środki przeciwpancerne. Za organizację i wykonanie tych zadań w walce odpowiedzialny jest szczebel oddziału. Jednakże w ważniejszych etapach walki swój udział w tym zadaniu będą miały również środki wsparcia związku taktycznego /artyleria i odwody przeciwpancerne/ oraz związku operacyjnego /śmigłowce uzbrojone/ na zasadzie wzmocnienia ogniem /wysiłkiem lotnictwa/.

Istnieje wyraźne zróżnicowanie zadań ogniowych poszczególnych rodzajów środków wsparcia, biorących udział w realizacji omawianego zadania taktycznego. Wynika ono głównie z predyspozycji i możliwości ogniowych tych rodzajów środków.

Śmigłowce uzbrojone i artyleryjskie środki przeciwpancerne zdolne są skutecznie niszczyć środki opancerzone przeciwnika i wspólnie z czołgami i BWP odgrywają decydującą rolę w rażeniu jego zgrupowań uderzeniowych, zwłaszcza w działaniach obronnych.

Celem użycia artylerii do ognia pośredniego w tym zadaniu jest przede wszystkim wzbronienie zorganizowanego ataku pododdziałów pancernych i zmechanizowanych przeciwnika, a w czasie wykonywania przeciwuderzeń i kontrataków - obezwładnienie jego środków przeciwpancernych na ich kierunku.

Wzbronienie zorganizowanego ataku może być realizowane głównie przy użyciu ogni zaporowych oraz zdalnego minowania narzutowego. Działalność ta ukierunkowana jest nie tyle na bezpośrednie niszczenie broni pancernej przeciwnika, co na zwiększenie efektywności użycia własnych środków przeciwpancernych.

We współczesnych operacjach wyjątkowego znaczenia nabiera izolacja kierunków /rejonów/ działań bojowych przed napływem zgrupowań /odwodów/ przeciwnika. Zadanie to powinno być realizowane w strefie operacyjnej i taktycznej przy użyciu lotnictwa, wojsk rakietowych oraz artylerii dużego zasięgu. Za jego organizację i wykonanie odpowiedzialny jest przede wszystkim szczebel związku operacyjnego, a w skali taktycznej - związku taktycznego. Jest to zatem zadanie wchodzące w zakres wsparcia ogólnego wojsk w operacji.

Izolacja rejonów działań bojowych /bitwy/ przed napływem świeżych sił przeciwnika odgrywa olbrzymią rolę niezależnie od rodzaju i charakteru działań operacyjnych /taktycznych/. Pozwala wykorzystać uzyskane zaskoczenie, rozbijać przeciwnika /odpierać jego uderzenia/ częściami oraz zapewnia warunki do prowadzania działań o charakterze manewrowym. Głównymi obiektami uderzeń lotnictwa i rakiet oraz ognia artylerii w omawianym zadaniu będą zgrupowania /odwody/ ogólnowojskowe na drogach marszu i w rejo-

nach oraz w czasie podejścia i rozwijania; śmigłowce na lądowiskach; elementy dowodzenia i zaopatrywania a także mosty, przeprawy, węzły dróg i wiadukty na kierunkach podejścia. Rodzaj i sposób wykonania powyższych zadań w dużym stopniu będzie uzależniony od warunków terenowych obszaru działań bojowych, stopnia rozpoznania zamiaru przeciwnika oraz możliwości bojowych własnych środków wsparcia. W realizacji tych zadań ważną rolę odgrywa broń precyzyjnego rażenia oraz środki do zdalnego minowania narzutowego.

Przy użyciu tradycyjnych środków ogniowych cel oddziaływania ogniowego na zgrupowania /odwody/ przeciwnika będzie najczęściej ograniczony. Zwykle zakładał on będzie opóźnienie i dezorganizację ich podejścia i wejścia do walki. Niemniej jednak nawet tak ograniczony cel pozwala wojskom w operacji zyskać na czasie, opanować / wycofać się na/ dogodną rubież lub uprzedzić przeciwnika w wykonaniu uderzenia.

Szczgólnie ważnym we współczesnych operacjach będzie zadanie, którego treścią jest osłona ogniowa manewru elementów ugrupowania operacyjnego przed oddziaływaniem ogniowym przeciwnika. Wprowadzenie do uzbrojenia wielu armii nowych generacji środków rozpoznania, często sprzężonych bezpośrednio ze środkami precyzyjnego rażenia pozwoli potencjalnemu przeciwnikowi wykryć i niszczyć wojska w głębi ugrupowania, a zwłaszcza wykonujące manewr. Możliwości takie mogą prowadzić do poważnej dezorganizacji zamiaru rozegrania operacji. Aby temu zapobiec, oprócz przedsięwzięć maskujących manewr w ugrupowaniu operacyjnym, trzeba będzie również w tym okresie podjąć skuteczną walkę

z elementami rozpoznania przeciwnika , jego środkami rażenia i kierowania ogniem. Ponadto w przypadku manewru w strefie bezpośrednich działań bojowych /np.wycofanie pododdziałów na kolejną rubież/ środki wsparcia ogniowego powinny zapewnić warunki realizacji tego zadania poprzez obezwładnienie pododdziałów przeciwnika będących w styczności.

Przestrzenny i manewrowy charakter współczesnych operacji wskazuje na ważną rolę w nich desantów taktycznych, oddziałów wydzielonych i rajdowych, umocnionych rejonów obrony w głębi ugrupowania przeciwnika, itp. Wiadomo, że wymienione elementy nie będą zwykle dysponowały dostateczną ilością własnych środków wsparcia ogniowgo, by mogły prowadzić samodzielne i skuteczne działania bojowe przez dłuższy czas. Zatem rola każdego z nich w operacji oraz jego możliwości bojowe w dużym stopniu będą uzależnione od możliwości wsparcia /wzmocnienia ogniem/ tych elementów przez szczeble nadrzędne.

Realizacja zadań wsparcia ogniowego na korzyść własnych elementów w ugrupowaniu przeciwnika wymagać będzie szczególnych, zawczasu organizowanych przedsięwzięć w zakresie rozpoznania oraz kierowania środkami walki i ogniem. Przedsięwzięcia te powinny zapewnić warunki do terminowego i efektywnego użycia lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii w rejonie działań bojowych wymienionych elementów.

W zależności od rodzaju i charakteru działań operacyjnych oraz warunków pola walki środki wsparcia ogniowego mogą być wykorzystane do realizacji innych zadań taktycznych wynikłych z sytuacji operacyjno-taktycznej. W każdym przypadku ich użycie

powinno być ściśle powiązane z zadaniami podległych wojsk, uwzględniać najważniejsze zadania i kierunki /rejony/ działania w operacji oraz zmierzać bezpośrednio lub pośrednio do osiągnięcia celu operacji

Zadania wsparcia ogniowego w operacji wykonuje się w przywiązaniu do zadań operacyjno-taktycznych /taktycznych/ i zwykle w ustalonych okresach rażenia ogniowego przeciwnika.

Zadania operacyjno-taktyczne /taktyczne/ wojsk określa dowódca związku operacyjnego /taktycznego/ i są one głównymi częściami składowymi operacji. W operacjach o charakterze obronnym ich treścią najczęściej będzie: walka w pasie przesłaniania, walka o utrzymanie głównego pasa obrony, wykonanie przeciwuderzenia, itd. Z kolei w operacjach zaczepnych: - przełamanie taktycznej strefy obrony przeciwnika, wprowadzenie do bitwy związków taktycznych drugiego rzutu, odparcie przeciwuderzenia i inne. W operacjach o charakterze manewrowym zadania takie mogą polegać na wprowadzeniu /przerzuceniu/ zgrupowania w głąb ugrupowania przeciwnika, rozbiciu określonych sił /zniszczeniu obiektów/, stoczeniu boju spotkaniowego, itp. Każde z powyższych zadań operacyjno-taktycznych niezależnie od rodzaju operacji, będzie miało cel obronny lub zaczepny. W zależności od tego wystąpią w nim odpowiednie okresy rażenia ogniowego przeciwnika, związane z etapami realizacji zadania i ustalone przez dowódcę ogólnowojskowego.

Przyjmowane w teorii i praktyce rozwiązania wskazują, że zadania wsparcia ogniowego mogą być realizowane w następujących okresach rażenia ogniowego przeciwnika:

A. W działaniach obronnych:

- ogniowe wzbronienie podejścia i rozwinięcia wojsk przeciwnika;
- ogniowe odparcie ataku;
- ogniowe wsparcie wojsk w głębi obrony.

B. W działaniach zaczepnych:

- ogniowe zabezpieczenie podejścia i rozwinięcia wojsk własnych;
- ogniowe przygotowanie ataku;
- ogniowe wsparcie ataku;
- ogniowe wsparcie nacierających wojsk w głębi obrony przeciwnika.

W zależności od rodzaju zadania operacyjno-taktycznego oraz warunków jego realizacji mogą wystąpić w nim wszystkie okresy rażenia ogniowego odpowiednie do jego charakteru lub tylko wybrane. Również zakres zadań taktycznych i ogniowych realizowany w tych okresach i zaangażowanie środków będzie zawsze uzależnione od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej, ważności zadania oraz możliwości ogniowych zgrupowania.

W celu realizacji powyższych zadań wsparcia ogniowego w operacji organizuje się swoisty system o złożonej strukturze hierarchicznej /obejmującej kilka szczebli dowodzenia / w skład którego wchodzą: środki rozpoznania, elementy kierowania ogniem oraz różnorodne środki rażenia. Sprawność funkcjonowania tego sytemu i jego efektywność w działaniach bojowych zależy w równej mierze od każdego z wymienionych elementów składowych. Z tych względów niezmiernie ważnym jest, by zadbać o sprawność każdego

z nich i zapewnić im jednakową odporność na oddziaływanie przeciwnika.

Powietrzno-lądowy wymiar wsparcia ogniowego wojsk we współczesnych operacjach wymaga ścisłego i ciągłego współdziałania środków ogniowych różnych rodzajów wojsk. Dotyczy to zwłaszcza lotnictwa wojsk lądowych i artylerii oraz lotnictwa myśliwsko-bombowego /szturmowego/ i wojsk rakietowych. Srodki te często będą zmuszone realizować zadania ogniowe we wspólnych strefach i w jednym czasie.nadając wsparciu ogniowemu charakter powietrzno-lądowy. W wielu przypadkach zaistnieje potrzeba, by wojska rakietowe/ artyleria/ zapewniły warunki dogodnego użycia lotnictwa /śmigłowców/. Z tych względów racjonalnym rozwiązaniem byłoby utworzenie w strukturach sztabów ogólnowojskowych związku operacyjnego i taktycznego etatowych, wspólnych elementów dowodzenia /kierowania/ dla wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa. Jak to już wspomniano wcześniej, mogą to być oddziały /wydziały/ wsparcia ogniowego, które przejmą rolę obecnych szefostw wojsk rakietowych i artylerii oraz tworzonych na okres działań grup dowodzenia bojowego lotnictwem. Na czas operacji /walki/ mogą one organizować centra /ośrodki/ kierowania wsparciem ogniowym odciążając dowódcę ogólnowojskowego z obowiązków w tym zakresie. Mogą dokonywać podziału zadań ogniowych między wymienione rodzaje wojsk oraz na bieżąco koordynować ich działania bojowe.

Współczesne działania operacyjne i bojowe wymagają nowego spojrzenia na problemy wsparcia ogniowego wojsk. Wsparcie ogniowe dziś, należy utożsamiać nie tylko ze stratami zadanymi bez-

pośrednio przeciwnikowi przez środki wsparcia. To również, a często przede wszystkim, ogólna dezorganizacja jego systemu walki trudna do wyrażenia w sposób wymierny. Pochodną tego są warunki wykonania zadań i zachowanie zdolności bojowej przez wojska własne (zał.nr 28). W tej sytuacji jest oczywistym, że wsparcie ogniowe wymaga jednej koncepcji zgodnej z zamiarem operacji oraz jednolitego dowodzenia i kierowania ogniem.

3. Udział wojsk rakietowych i artylerii w działaniach operacyjnych

Rolę, miejsce i zadania wojsk rakietowych i artylerii we współczesnych działaniach operacyjnych określają ich właściwości bojowe, potrzeby ogniowe związków operacyjnych i podległych związków taktycznych /oddziałów/ w zakresie wsparcia ogniowego oraz udział w realizacji tych zadań innych rodzajów środków wsparcia.

3.1. Właściwości i skład bojowy wojsk rakietowych i artylerii

Właściwości bojowe licznej grupy środków ogniowych wojsk rakietowych i artylerii umożliwiają wykonanie wielorakich zadań wsparcia ogólnego i bezpośredniego, w dowolnych warunkach terenowych i atmosferycznych. Sprzyja temu duża różnorodność tych środków i stosowanej amunicji, krótki czas ich reakcji ogniowej oraz dość duży zasięg i wysoka precyzja uderzeń /ognia/. Ponadto wysokie możliwości manewrowe większości tych środków zapewniają wojskom ciągłość wsparcia ogniowego w pozycyjnych i manewrowych formach walki.

Wojska rakietowe i artyleria stosując manewr środkami i ogniem w operacji mogą w sposób zasadniczy wpływać na przebieg bitew i walk, osłaniać ogniem inne rodzaje działań operacyjnych, a tym samym wpływać korzystnie na obniżenie strat wojsk własnych. Zatem wsparcie artyleryjskie, mimo pojawiania się w strukturach

wojsk nowych i skutecznych środków wsparcia ogniowego /np.śmigłowce uzbrojone/ jest nadal najbardziej uniwersalnym rodzajem wsparcia ogniowego wojsk w każdej operacji, zwłaszcza w jej taktycznej strefie działań bojowych.

Wymienione zalety, jak również wyjątkowo duża odporność współczesnej artylerii na oddziaływanie ogniowe przeciwnika powodują, że w nowoczesnych armiach zajmuje ona wciąż dominujące miejsce w procesie rażenia ogniowego przeciwnika.

W strukturach wojsk rakietowych i artylerii można wyróżnić następujące grupy środków ogniowych:

- rakiety taktyczne;
- artylerię lufową i rakietową;
- moździerze;
- artyleryjskie środki przeciwpancerne.

Każda z wymienionych grup środków posiada swoiste właściwości bojowe, które predysponują je do wykonania określonych grup zadań ogniowych oraz przesądzają o ich umiejscowieniu w strukturach sił zbrojnych.

Rakiety taktyczne występują w oddziałach rakiet taktycznych podporządkowanych dowódcom związków operacyjnych. Środki te mogą stosować różne rodzaje głowic /odłamkowo-burzące, kasetowe, paliwowo-powietrzne i inne/ które służą do rażenia szczególnie ważnych obiektów przeciwnika w głębi jego ugrupowania, poza zasięgiem ognia artylerii.

Odpowiednimi obiektami uderzeń dla rakiet mogą być: elementy systemu dowodzenia szczebla dywizji i korpusu, śmigłowce na wysuniętych lądowiskach, pododdziały rakiet przeciwlotni-

czych, a także inne obiekty powierzchniowe o niskiej i średniej odporności na ogień. Uderzenia rakietowe w operacji zwykle łączy się z uderzeniami lotnictwa i działalnością środków radioelektronicznych.

Obecnie w uzbrojeniu oddziałów rakiet taktycznych znajdują się zestawy rakietowe typu ŁUNA M i TOCZKA. Obydwa zestawy charakteryzują się dużą manewrowością i możliwością skrytego działania. Pozwala to im wykonywać niespodziewane uderzenia i unikać uderzeń przeciwnika. Zestaw rakietowy TOCZKA charakteryzuje się ponadto wysoką automatyzacją procesu przygotowania rakiet do startu oraz dużą precyzją uderzeń.

Artyleria stanowi najliczniejszą grupę środków wsparcia w siłach zbrojnych i występuje praktycznie na wszystkich szczeblach od oddziału do związku operacyjnego włącznie. Jest zorganizowana w związki taktyczne, oddziały i pododdziały wchodzące w skład ogólnowojskowych związków operacyjnych, taktycznych i oddziałów i stanowi ich artylerię organiczną.

Ze względu na sposób przemieszczania artyleria dzieli się na samobieżną i ciągnioną. Artyleria samobieżna /zwykle opancerzona/ charakteryzuje się wysoką manewrowością, odpornością na rażące działanie ognia przeciwnika i zdolnością do zachowania ciągłości wsparcia ogniowego wojsk. Może być z powodzeniem wykorzystywana w manewrowych formach działań, w tym do wsparcia od-

działów rajdowych i wydzielonych.

Pododdziały artylerii mogą skutecznie razić praktycznie wszystkie obiekty przeciwnika oddalone od stanowisk ogniowych kilkanaście do kilkudziesięciu kilometrów przy użyciu pocisków odłamkowo-burzących, kasetowych, zapalających i min narzutowych, a w perspektywie także przy pomocy nowych typów amunicji naprowadzanej na cele elementarne obiektów. W operacji, poprzez manewr środkami i ogniem, artyleria może w krótkim czasie ześrodkować ogień na najważniejszych kierunkach /w ważnych rejonach/ i zapewnić warunki do wykonania zadań przez wojska.

Moździerze są podstawowymi środkami wsparcia ogniowego na najniższych szczeblach taktycznych i występują jedynie w strukturach pododdziałów ogólnowojskowych. Ich zaletą jest duża szybkostrzelność, celność ognia, wysoka skuteczność rażenia siły żywej i środków nieopancerzonych oraz niewielki ciężar. Natomiast wadą większości moździerzy będących obecnie w uzbrojeniu Wojska Polskiego jest ich niska odporność na ogień przeciwnika i ograniczone możliwości manewrowe. Utrudnia to ich efektywne użycie, zwłaszcza w manewrowych formach działań bojowych pododdziałów ogólnowojskowych.

Tabela 1

PODSTAWOWE CHARAKTERYSTYKI RAKIET
I ARTYLERII DO OGNIA POŚREDNIEGO

Rodzaj sprzętu	Donośność /km/	Szybkostrzelność wyst. /min	Ciężar pocisku /w kg/	Szybkość marszu. /km /h/	Jedn. ognia /szt/	Czas przejścia do położenia bojow. /min./	Obsługa	Uwagi
9K79 /TOCZKA/	70	-	2000	60	2	2	4	kier.
9K52 /ŁUNA-M/	67	-	2450	60	2	4	5	niek.
122mmHS/GOŹDZIK/	15,3	4-5	21,8	60	80/40 2/	1	4	samob.
122mmH/M-30/	11,8	5-6	21,8	60	80	1-1,5	6	ciągn.
152mmAHS/DANA/	18,5	4	43,6	80	60/60 2/	1	5	samob.
152mmHA /MŁ-20/	17,4	3-4	43,6	30	60	8-10	7	ciągn.
203mmAS/PIWONIA/	37,5	1-2	110	50	40/4 2/	10	7	samob.
120mmM	5,5	6-15	15,9	50	80	3	5	ciągn.
82mmM	3,0	10-30	3,1	-	120	0,5	4	przen.
BM-21/122mm/	20,8	40 1/	66,8	70	120	3	5	samob.
RM-70/122mm/	20,8	40 1/	66,8	70	120	3	5	samob.

1/ - salwa
2/ - w mianowniku liczba pocisków w wozie bojowym.

Artyleryskie środki przeciwpancerne w istotny sposób uzupełniają możliwości ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów w zakresie zwalczania broni pancernej przeciwnika. Występują we wszystkich strukturach szczebla taktycznego, jako jednorodne lub mieszane oddziały i pododdziały przeciwpancerne. W ich skład wchodzą armaty przeciwpancerne, przeciwpancerne pociski kierowane drugiej i trzeciej generacji oraz ciężkie granatniki przeciwpancerne.

Z oddziałów i pododdziałów przeciwpancernych występujących w składzie ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów na czas operacji tworzy się zwykle odwody przeciwpancerne. Realizują one zadania wspólnie z oddziałami zaporowymi i w ścisłym współdziałaniu z pododdziałami ogólnowojskowymi.

Tabela 2

DANE TAKTYCZNO-TECHNICZNE ARTYLERYJSKICH ŚRODKÓW PRZECIWPANCERNYCH

Rodzaj sprzętu /zestawu/ wyrzutnia	Odległość strzelania/m/		Przebijalność pancerza pod kątem		Jednostka ognia /szt. poc./	Szybkostrzelność. /poc./ min.	Inne dane
	minim	maksym.	90°	60°			
"Malutka /9K11/ 9P 111	500	3000	400	200	6	2	Kierowanie ręczne
"Malutka - P" 9P 133	400	3000	400	230	14	4	Kierowanie ręczne i półautomat. /samobieżna/
"Fagot"/9K111/ 9P 135	75	2000	400	200	8	2-3	Kierowanie półautomat.
"Konkurs"/9K148/ 9P138	75	4000 /2000/	500 400	250 200	15	2-4	Kierowanie półautomat. /samobieżna/
" Metys " 9P151	30	1000	480	240	6	12-20	Kierowanie półautomat. przewodowe.
85mmA "D-44"	/SB/ 1120	bezwir. 3000	180	130	120	15-25	Ciągniona
73mm "SPG-9"	/SB/ 800	1300	300	150	60	5-6	Przenośna

Wojska rakietowe i artyleria realizują nakazane zadania ogniowe w operacji i walce poprzez niszczenie /burzenie/, obezwładnianie i nękanie obiektów przeciwnika. Ponadto mogą wykonywać narzutowe pola minowe, dezorganizować jego system łączności przy użyciu amunicji zawierającej nadajniki zakłócające, powodować strefy pożarów na podejściach i w rejonie jego obiektów oraz oświetlać określone rejony walki w warunkach nocnych.

Zniszczenie lub zburzenie obiektu /celu/ polega na zadaniu mu takich strat /uszkodzeń/ w wyniku których utraci on całkowicie swoją zdolność bojową /przydatność w walce/.

Obezwładnienie obiektu /celu/ polega na zadaniu takich strat /uszkodzeń/ lub stworzeniu ogniem takich warunków, w których czasowo utraci on zdolność bojową, będzie miał ograniczone możliwości manewru, wykonania zadań ogniowych lub spełniania innych funkcji.

Nekanie polega na moralno-psychicznym oddziaływaniu na siłę żywą /obsługę środków bojowych, stan osobowy sztabów, itp/ przeciwnika ogniem ograniczonej ilości środków na przestrzeni określonego czasu i w sposób nieszablonowy.

3.2. Podstawowe zasady użycia WRiA

Efektywne użycie wojsk rakietowych i artylerii w działaniach operacyjnych osiąga się przez umiejętne wykorzystanie ich właściwości bojowych oraz przestrzeganie podstawowych zasad ich wykorzystania w działaniach bojowych. W świetle nowych zadań, jakie stoją obecnie przed siłami zbrojnymi, część z tych zasad

należało poddać weryfikacji. Niektóre z nich nabrały szczególnego znaczenia i są przyczyną zmian zachodzących w strukturach i sposobach ich użycia w operacji i walce. Dotyczy to zwłaszcza tych zasad, które preferują usamodzielnienie ogniowe struktur ogólnowojskowych w operacji i ścisłe powiązanie wsparcia ogniowego z działaniami wojsk.

Wnikliwa ocena potencjalnych zadań sił zbrojnych i warunków ich realizacji oraz stanu i możliwości bojowych wojsk rakietowych i artylerii wskazuje,że racjonalne wykorzystanie tych wojsk w operacji wymaga przestrzegania następujących zasad:

- użycie większości związków taktycznych i oddziałów artylerii i ześrodkowanie ich ognia na najważniejszych kierunkach zagrożeń /własnych przeciwuderzeń/ w celu porażenia najważniejszych obiektów przeciwnika;

- stosowanie w operacji szerokiego manewru związkami taktycznymi, oddziałami i pododdziałami artylerii oraz manewru ich ogniem w celu terminowego przyjęcia dogodnego położenia i wykonania zadań oraz wyjścia spod ewentualnych uderzeń przeciwnika;

- ciągłe i elastyczne /dostosowane do potrzeb/ wsparcie ogniem ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów, niezależnie od rodzaju i formy prowadzonych działań bojowych;

- ścisłe i ciągłe współdziałanie związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii z ogólnowojskowymi związkami taktycznymi /oddziałami/ oraz lotnictwem /śmigłowcami uzbrojonymi/ i środkami walki radioelektronicznej, a na kierunku nadmorskim, także z siłami i środkami marynarki wojennej;

- zdecentralizowane dowodzenie siłami oraz kierowanie ich uderzeniami i ogniem, z możliwością centralizacji tych procesów w ważniejszych etapach operacji /walki/.

Ponadto użycie wojsk rakietowych i artylerii w operacji powinno się charakteryzować terminowością wykonania uderzeń i ognia oraz dużą dokładnością i skutecznością rażenia. W tym celu niezbędne jest ciągłe utrzymywanie tych wojsk w wysokiej gotowości bojowej, racjonalne planowanie ich manewru, szczegółowe zabezpieczenie działań bojowych, terminowe stawianie im zadań bojowych oraz zorganizowanie sprawnego systemu dostarczania danych o obiektach przeciwnika i kierowania uderzeniami i ogniem.

Istniejące struktury wojsk rakietowych i artylerii,ich umiejscowienie w strukturach wojsk lądowych a także przyjęte zasady użycia tego rodzaju wojsk w operacji pozwalają na jego elastyczne i efektywne wykorzystanie w każdym rodzaju działań bojowych. Każdy ogólnowojskowy związek operacyjny, taktyczny oraz oddział przewidziany do wykonania głównych zadań w operacji /walce/ może otrzymać dodatkową artylerię z wyższego szczebla lub być wzmocniony jej ogniem. Przewiduje się następujące możliwości wzmocnienia artylerią:

- związku operacyjnego - brygadą artylerii z odwodu ND;
- związku taktycznego - od dwóch dywizjonów, do brygady artylerii;
- oddziału - jeden do dwóch dywizjonów ;
- pododdziału /batalionu/ - do dywizjonu artylerii, jeżeli realizuje zadanie samodzielnie.

Związki taktyczne artylerii występujące na szczeblach operacyjnych z zasady będą wykorzystane do wzmocnienia ogólnowojskowych związków taktycznych wykonujących główne zadania w operacji. W sporadycznych przypadkach i tylko czasowo /np. w okresie wykonania przeciwuderzenia / mogą one pozostawać w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy związku operacyjnego. Sytuacja ta może ulec zmianie w przypadku wprowadzenia do ich uzbrojenia nowych zestawów artyleryjskich o dużym zasięgu ognia /40 km i więcej/.Wówczas większość zadań wsparcia na korzyść związków taktycznych i oddziałów można będzie realizować poprzez wzmocnienie ogniem,bez konieczności przydzielania im artylerii.

Dysponentami potencjału ogniowego wojsk rakietowych i artylerii w operacji i walce są dowódcy ogólnowojskowi. Zatem ośrodki kierowania uderzeniami i ogniem zawsze powinny znajdować się w ich bezpośrednim podporządkowaniu i być ważnym elementem systemu kierowania walką.

Wojska rakietowe i artyleria są głównym wykonawcą zadań taktycznych wsparcia ogniowgo wojsk w operacji i walce. Doświadczenia wskazują, że ich ogólny udział we wsparciu ogniowym, w zależności od celu i rodzaju operacji oraz warunków jej prowadzenia może wynosić 70 - 90%. Udział ten może ulec niewielkiemu zmniejszeniu na korzyść lotnictwa po wprowadzeniu do uzbrojenia większej liczby śmigłowców uzbrojonych. W poszczególnych zadaniach taktycznych udział ten może być różny i zależy głównie od predyspozycji bojowych środków ogniowych, a szczególnie od ich zasięgu ognia. Wiadomo, że np. izolacja rejonu /kierunku/ działań bojowych w skali operacyjnej będzie mogła być realizowana

głównie przez lotnictwo. Natomiast zadania wsparcia ogniowego realizowane w strefie taktycznej /np. obezwładnienie środków przeciwpancernych na kierunku przeciwuderzenia i kontrataków oraz dezorganizacja podejścia i ataku środków pancernych przeciwnika w działaniach obronnych/ będą domeną środków artyleryjskich.

Na szczeblu związku operacyjnego wysiłek wojsk rakietowych i artylerii rozdziela się na kierunki i zadania operacyjno-taktyczne poprzez stosowny podział artylerii i amunicji. Na szczeblach taktycznych jest on rozłożony na poszczególne okresy rażenia ogniowego zgodnie z decyzją dowódcy związku taktycznego /oddziału/. Zadania ogniowe realizują utworzone zgrupowania artylerii w ustalonych strefach odpowiedzialności ogniowej. W razie potrzeby i możliwości, stosując manewr uderzeniami i ogniem, wysiłek tych zgrupowań lub jego część może być ześrodkowany na kierunkach zagrożeń w celu wykonania najważniejszych zadań. Można to uzyskać poprzez centralizację kierowania ogniem artylerii na szczeblu związku operacyjnego lub taktycznego oraz wzmocnienie uderzeniami i ogniem podległych związków taktycznych i oddziałów. Przedsięwzięcia te mogą być zawczasu planowane lub realizowane nieplanowo na podstawie bieżącej oceny sytuacji i rozkazu dowódcy ogólnowojskowego.

3.3. Działania bojowe wojsk rakietowych i artylerii

Działania bojowe wojsk rakietowych i artylerii w operacji obejmują: przemieszczenie związków taktycznych i oddziałów w re-

jony /na kierunki/ działań operacyjnych; tworzenie zgrupowań tych wojsk zgodnych z decyzjami dowódców; przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego działań; wykonanie zadań wsparcia ogniowego oraz odtwarzanie i utrzymywanie gotowości bojowej. Wymieniony zespół działań jest ściśle powiązany z zadaniami operacyjno-taktycznymi /taktycznymi, bojowymi/ ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów i powinien uwzględniać ich potrzeby w zakresie wsparcia ogniowego.

Przemieszczanie związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii w rejony /na kierunki/ działań operacyjnych odbywa się na takich samych zasadach, jak innych rodzajów wojsk i zwykle w składzie ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych. Sposób ich rozmieszczenia w ugrupowaniu marszowym uzależniony będzie od sytuacji operacyjnej /taktycznej/, w jakiej odbywa się przemieszczenie wojsk oraz jego celu. W przypadku przewidywania boju spotkaniowego oraz w oddziałach rajdowych i wydzielonych, oddziały /pododdziały/ artylerii powinny być zawczasu przydzielone do struktur ogólnowojskowych w składzie których będą prowadzić wsparcie ogniowe. Elementy rozpoznania artyleryjskiego tych oddziałów /pododdziałów/ celowo jest rozmieszczać wówczas wspólnie z pododdziałami rozpoznania ogólnowojskowgo. Zapewni to w razie potrzeby warunki do wcześniejszego rozwinięcia artylerii i zorganizowania systemu ognia. To z kolei pozwoli uprzedzić przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych oraz skutecznie wesprzeć ogniem siły główne wojsk własnych podczas ich rozwijania i przechodzenia do walki.

W operacji mogą mieć miejsce również samodzielne przemieszczenia związków taktycznych oddziałów i pododdziałów artylerii. Wystąpi to zwykle w procesie tworzenia zgrupowań artylerii na zagrożonych kierunkach lub kierunku planowanego przeciwuderzenia, gdy niezbędne będzie wzmocnienie wojsk realizujących zadania na tych kierunkach.

W czasie organizacji działań bojowych ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych, z artylerii organicznej i przydzielonej tworzy się odpowiednie zgrupowania, dokonuje się jej podziału, organizuje odwody przeciwpancerne, a w razie potrzeby również odpowiednie grupy artylerii.

Zgrupowanie artylerii jest to określony decyzją dowódcy skład związków, oddziałów i pododdziałów artylerii, jej podział, czasowe połączenie w grupy i rozmieszczenie w ugrupowaniu operacyjnym /bojowym/ wojsk w celu wykonania postawionych zadań. Zgrupowania te organizuje się na początku operacji i zmienia stosownie do sytuacji i zadań bojowych realizowanych przez podległe wojska.

Zgrupowanie każdego szczebla dowodzenia przyjmuje określone przez dowódcę ogólnowojskowego ugrupowanie bojowe, które powinno zapewnić optymalne warunki wykonania zadań wsparcia ogniowego.

Na szczeblu związku operacyjnego tworzy się zgrupowanie wojsk rakietowych i artylerii, w skład którego wchodzą: oddział rakiet, artyleria związku operacyjnego /jeżeli pozostaje w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy tego związku/, artyleria podległych związków taktycznych i oddziałów. W nowych strukturach wojsk nie przewiduje się organizowania na szczeblu związku ope-

racyjnego odwodów przeciwpancernych na bazie środków artyleryjskich. Ich rolę mają w przyszłości spełnić śmigłowce uzbrojone.

Zgrupowania artylerii podległych związków taktycznych będą obejmować: artylerię do ognia pośredniego będącą w dyspozycji dowódców tych związków taktycznych, ich odwody przeciwpancerne, artylerię oddziałów pierwszorzutowych oraz artylerię oddziałów drugich rzutów /odwodów/.

W przypadku, gdy w bezpośredniej dyspozycji dowódcy określonego szczebla pozostają oddziały /pododdziały/ artylerii pochodzące z różnych struktur /artyleria organiczna i przydzielona/, wówczas zaistnieje potrzeba utworzenia na tych szczeblach grup artylerii. Tworzone grupy przybierają wówczas nazwę szczebla na jakim występują: np. korpuśna lub dywizyjna grupa artylerii. Zatem grupą artylerii można nazwać dwa i więcej dywizjonów artylerii wydzielonych z określonych struktur na czas walki do wspólnego wykonania zadań wsparcia ogniowego i podporządkowanych jednemu dowódcy ogólnowojskowemu określonego szczebla.

Odwody przeciwpancerne organizuje się na bazie oddziałów /pododdziałów/ przeciwpancernych występujących w ogólnowojskowych związkach operacyjnych i taktycznych. Są one przeznaczone do osłony ugrupowania z kierunków zagrożenia pancernego. Zadania swoje wykonują poprzez niszczenie czołgów i bojowych wozów piechoty przeciwnika z wyznaczonych rubieży ogniowych. Działają zwykle wspólnie z oddziałami zaporowymi. Jeżeli na szczeblu związku operacyjnego nie występują oddziały przeciwpancerne, to ich rolę powinny przejąć śmigłowce bojowe.

Pomyślne wykonanie zadań wsparcia ogniowgo przez artylerię w znacznej mierze uzależnione jest od stopnia zabezpieczenia jej działań bojowych. Zabezpieczenie to obejmuje : organizację rozpoznania obiektów przeciwnika, przygotowanie topogeodezyjne i meteorologiczne startów i strzelań, przygotowanie inżynieryjne rejonów stanowisk ogniowych i dowódczo-obserwacyjnych, obronę przeciwlotniczą i przed bronią masowego rażenia oraz samoobronę. W większości przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych wojska rakietowe i artyleria realizują we własnym zakresie.

Szczególne znaczenie dla efektywności wsparcia artyleryjskiego wojsk w operacji ma rozpoznanie obiektów przeciwnika. Powinno ono charakteryzować się dużą wiarygodnością i dokładnością danych o wykrytych obiektach. Ponadto dane te, zwłaszcza w przypadku ważnych środków ogniowych przeciwnika, powinny być w czasie rzeczywistym przekazane do decydentów i wykonawców zadań ogniowych.

Związki taktyczne, oddziały i pododdziały artylerii dysponują własnymi środkami rozpoznania, ale ich możliwości na obecnym etapie nie zapewniają efektywnego wykorzystania potencjału ogniowego, zwłaszcza w celu rażenia obiektów w głębi ugrupowania bojowego przeciwnika. Organizowany na czas operacji ogólny system rozpoznania winien uwzględniać potrzeby wojsk rakietowych i artylerii i obejmować podsystem rozpoznania artyleryjskiego. Rozpoznanie ogólne może wskazać rejony szczególnej uwagi dla środków rozpoznania artyleryjskiego. Ponadto,jako rozpoznanie wstępne, podnosi ono wiarygodność danych o wykrytych obiektach uzyskanych z rozpoznania artyleryjskiego. Z tych względów na

czas operacji organizuje się stałą wymianę informacji o przeciwniku między zainteresowanymi ośrodkami.

Przygotowanie topogeodezyjne i meteorologiczne związki taktyczne i oddziały wojsk rakietowych i artylerii organizują we własnym zakresie, przy użyciu wyspecjalizowanych pododdziałów i środków. Odpowiedzialni za ich organizację są dowódcy tych związków taktycznych i oddziałów oraz szefowie artylerii. W razie potrzeby i dostatecznego czasu na organizację operacji w rejonie przewidywanych działań bojowych mogą być wykorzystane oddziały topograficzne w celu zagęszczenia sieci topogeodezyjnej.

Dokładność przygotowania topograficznego i meteorologicznego wpływa bezpośrednio na precyzję uderzeń rakietowych i ognia artylerii.

Pozostałe przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych w wojskach rakietowych i artylerii organizowane są na ogólnych zasadach obowiązujących we wszystkich rodzajach wojsk

Zadania wsparcia ogniowego wojska rakietowe i artyleria wykonują we wszystkich zadaniach realizowanych przez wojska w operacji i we wszystkich okresach rażenia ogniowego. Podstawą realizacji tych zadań jest plan użycia wojsk rakietowych i artylerii w operacji /plan użycia artylerii w walce/ zatwierdzany przez dowódcę ogólnowojskowego, a także dodatkowe zadania taktyczne stawiane przez niego w toku operacji /walki/.

W operacji obronnej, w zależności od jej etapu i realizowanych przez wojska zadań operacyjno-taktycznych, wojska rakietowe i artyleria wykonują zadania wsparcia ogniowego w okresie : ogniowego wzbronienia podejścia i rozwinięcia wojsk przeciwnika,

ogniowego odparcia jego ataku, ogniowego wsparcia wojsk broniących się w głębi, a także podczas wykonywania przeciwuderzenia i kontrataków.

Wykonanie zadań w ramach ogniowego wzbronienia podejścia artyleria rozpoczyna z chwilą wyjścia wojsk przeciwnika z rejonów wyjściowych i wejścia ich w zasięg jej ognia. Celem działalności ogniowej artylerii w tym okresie jest opóźnienie oraz zdezorganizowanie podejścia i rozwinięcia całości lub części zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, zadanie mu strat, a także obniżenie skuteczności jego ogniowego przygotowania. W tym celu wykonuje się uderzenia rakietowe na elementy systemu dowodzenia i śmigłowce na lądowiskach, ześrodkowania ognia na podchodzące i rozwijające się pododdziały i baterie artylerii oraz narzutowe pola minowe na określonych rubieżach terenowych w chwili przekraczania ich przez wojska przeciwnika. Zadania te artyleria realizuje do czasu wyjścia jego pododdziałów na rubież ataku.

Główne problemy związane z organizacją użycia wojsk rakietowych i artylerii i kierowania ich ogniem w okresie ogniowego wzbronienia podejścia zgrupowania przeciwnika na głównym kierunku zagrożenia są rozwiązywane przez sztab związku operacyjnego /szefostwo WRiA/.Do wykonania zadań ogniowych zwykle będzie wykorzystywana również artyleria podległych związków taktycznych. Na drugorzędnych kierunkach zagrożeń organizatorem i wykonawcą powyższych zadań zazwyczaj będą związki taktyczne.

Z chwilą przejścia zgrupowania przeciwnika do ataku artyleria przystępuje do wsparcia własnych wojsk odpierających ten atak i prowadzi je do czasu zakończenia walki o utrzymanie pier-

wszej pozycji obrony. Okres ten charakteryzuje się zwykle największą intensywnością ognia artylerii i całkowitym jej zaangażowaniem. Zakres zadań ogniowych w tym czasie jest wyjątkowo duży i najczęściej będzie znacznie przewyższał możliwości ogniowe artylerii. Z tych względów jej wysiłek należy skupić na wykonaniu najważniejszych zadań, a jego użycie skoordynować z działaniami przeciwpancernych środków ogniowych, w tym śmigłowców uzbrojonych.

Podczas ogniowego odparcia ataku przeciwnika głównym celem działalności ogniowej artylerii jest stworzenie warunków do załamania tego ataku przed przednim skrajem obrony i utrzymania pierwszej pozycji obrony. W manewrowych formach obrony cel ten może dotyczyć wybranych kierunków i będzie zmierzał do kanalizowania włamań przeciwnika. W czasie walk w pasie przesłaniania oraz działań opóźniająco-obronnych celem tym będzie zmuszenie jego sił głównych do rozwinięcia, hamowanie ich tempa ataku oraz tworzenie warunków do zadawania im wspólnie ze środkami przeciwpancernymi maksymalnych strat.

Wyjątkowo ważnym zadaniem dla artylerii związku operacyjnego i podległych związków taktycznych w okresie odpierania ataku jest walka z artylerią przeciwnika, która w tym okresie będzie dążyć do zdezorganizowania systemu ognia przeciwpancernego poddziałów w obronie. Walka ta obejmuje obezwładnienie jego poddziałów artylerii oraz elementów systemu rozpoznania i kierowania ogniem. Obniżenie efektywności systemu wsparcia ogniowego przeciwnika w tym okresie pozwala zachować wyższą skuteczność ogniową własnych środków przeciwpancernych.

W okresie odparcia ataku przeciwnika artyleria skupia swój wysiłek ogniowy w strefach odpowiedzialności ogniowej związków taktycznych i oddziałów. Zatem za użycie artylerii i kierowanie jej ogniem w tym okresie odpowiedzialni są przede wszystkim dowódcy i szefowie artylerii tych związków taktycznych i oddziałów. Jednakże dowódca związku operacyjnego winien na bieżąco śledzić rozwój sytuacji i utrzymywać w gotowości swoje środki wsparcia ogniowego /głównie śmigłowce uzbrojone/ do wzmocnienia pierwszorzutowych związków taktycznych /planowo lub doraźnie/, jeżeli zaistnieje taka potrzeba. Ponadto głównym zadaniem operacyjnego wsparcia ogniowego w tym okresie jest zwalczanie operacyjno-taktycznych środków ogniowych przeciwnika.

Z chwilą niepomyślnego zakończenia walki o utrzymanie pierwszej pozycji artyleria rozpoczyna wsparcie działań w głębi obrony i prowadzi je na głębokość taktycznej strefy. W tym okresie niezbędny będzie manewr artylerii na zapasowe /kolejne/ stanowiska ogniowe przygotowane w głębi obrony. Manewr ten powinien być realizowany częściami zgrupowania , tak by była zachowana ciągłość wsparcia ogniowego wojsk. Celem działalności artylerii w tym okresie walki obronnej będzie zadanie przeciwnikowi maksymalnych strat, wzbronienie jego rozprzestrzeniania się w głąb obrony oraz hamowanie jego tempa ataku. Cel ten artyleria realizuje poprzez wykonanie ogni zaporowych na kierunkach ataku poddziałów przeciwnika, ześrodkowań ognia na jego środki rażenia, elementy systemu dowodzenia oraz wprowadzane odwody. Ważną rolę w tym okresie odgrywają również wykonywane przez artylerię rakietową narzutowe pola minowe, zwłaszcza na kierunkach wprowa-

dzanych odwodów przeciwnika. Zadania te są wykonywane głównie przez artylerię związków taktycznych i oddziałów, a w razie konieczności,również przez artylerię /jeżeli występuje/ i inne środki ogniowe będące w dyspozycji dowódcy związku operacyjnego.

Podstawowym zadaniem operacyjnego wsparcia ogniowego w tym etapie operacji jest izolacja rejonu włamania przed napływem odwodów przeciwnika oraz zwalczanie jego wykrytych operacyjno-taktycznych środków ogniowych. W zadaniu tym biorą zwykle udział oddziały rakiet taktycznych oraz artyleria rakietowa i lufowa o dużym zasięgu. środki te mogą bezpośrednio realizować powyższe zadania lub poprzez obezwładnienie elementów przeciwlotniczych przeciwnika, zapewnić warunki do wykonania tych zadań przez lotnictwo. Ponadto w tym okresie artyleria może wspierać walkę własnych oddziałów i pododdziałów pozostających w ugrupowaniu przeciwnika (np. w okrążeniu).

Wsparcie ogniowe w głębi obrony jest również okresem walki, w którym realizują swoje zadania odwody przeciwpancerne związków operacyjnych i taktycznych. W tym celu rozwijają się one na rubieżach ogniowych wybieranych na kierunkach największego zagrożenia pancernego, za pierwszą pozycją obrony i głębiej. Mając na uwadze uzbrojenie oddziałów przeciwpancernych /w większości są to armaty ciągnione/ ich rubieże ogniowe powinny być zawsze powiązane z systemem ognia przeciwpancernego pododdziałów ogólnowojskowych i zaporami inżynieryjnymi. Użycie odwodów o takim składzie bojowym /środki o niskich zdolnościach menewrowych/ celowym jest planować jedynie na przewidywanych rubieżach ostatecznego załamania natarcia przeciwnika.

W operacji obronnej wsparcie ogniowe wojsk podczas wykonania przeciwuderzenia i kontrataków wojska rakietowe i artyleria wykonują zgodnie z zasadami stosownymi w działaniach zaczepnych.

W działaniach zaczepnych, w zależności od sytuacji opracyjno-taktycznej oraz rodzaju zadań realizowanych przez wojska, wsparcie ogniowe może być wykonywane w okresie: ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk, ogniowego przygotowania ataku, ogniowego wsparcia ataku, ogniowego wsparcia nacierających wojsk w głębi oraz ogniowego wsparcia wojsk odpierających przeciwuderzenie /kontrataki/ przeciwnika. W każdym z tych okresów działalność ogniowa wojsk rakietowych i artylerii będzie zmierzać do osiągnięcia określonego celu poprzez wykonanie stosownych zadań taktycznych i ogniowych.

Ogniowe zabezpieczenie podejścia zgrupowania uderzeniowego organizuje się wówczas, gdy działania zaczepne mają być prowadzone przez wojska podchodzące z głębi /z rejonów wyjściowych/, a rozpoczęcie ogniowego przygotowania ataku planowane jest znacznie później, niż wyjście wojsk z rejonów /wejście w zasięg ognia artylerii przeciwnika/. Za organizację wsparcia ogniowego w tym okresie jest odpowiedzialny sztab związku operacyjnego. Do wykonania zadań ogniowych angażuje się środki rażenia szczebla operacyjnego (oddziały rakiet i lotnictwo) oraz część artylerii podległych związków taktycznych.

Celem działalności ogniowej wojsk rakietowych i artylerii w tym okresie jest wzbronienie przeciwnikowi oddziaływania ogniowego na podchodzące wojska własne, a tym samym zapewnienie im warunków do względnie swobodnego wejścia w strefę bezpośrednich

działań i rozwinięcia. Wynika z tego, że działalność ogniowa wojsk rakietowych i artylerii powinna poprzedzać wyjście zgrupowania wojsk z rejonów wyjściowych i trwać do czasu rozpoczęcia ogniowego przygotowania ataku.

Głównymi obiektami uderzeń i ognia artylerii w okresie ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk będą: środki rozpoznania przeciwnika, jego stanowiska dowodzenia i ośrodki kierowania ogniem oraz operacyjno-taktyczne środki wsparcia ogniowego. Ponadto w przypadku, gdy w ogniowym zabezpieczeniu podejścia bierze udział lotnictwo, to do wymienionej grupy obiektów należy zaliczyć również środki przeciwlotnicze przeciwnika na planowanym kierunku jego użycia. Zwykle przyjmje się, że większość obiektów wchodzących w skład systemów rozpoznania, dowodzenia i kierowania ogniem przeciwnika powinna być zawczasu rozpoznana i rażona na początku omawianego okresu. Są to bowiem cele pierwszej kolejności rażenia. Zadanie to celowo jest realizować w postaci jednego lub kilku uderzeń ogniowych wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa. Użycie lotnictwa zwykle poprzedza się uderzeniami rakiet i ogniem artylerii na środki przeciwlotnicze przeciwnika.

Głównym zadaniem ogniowym artylerii w okresie zabezpieczenia podejścia wojsk jest walka z artylerią przeciwnika. W tym celu ze składu artylerii wsparcia ogólnego podległej dowódcom związku operacyjnego i związków taktycznych wyznacza się pododdziały, które przez cały czas powinny być w gotowości do natychmiastowego zwalczania wykrytych /aktywnych/ baterii przeciwnika.

W omawianym okresie do wykonania zadań ogniowych należy angażować jedynie część zgrupowania artylerii i w miarę możliwości

z tymczasowych stanowisk ogniowych. Chodzi o to, by przeciwnik zbyt wcześnie nie odkrył zamiaru i nie rozpoznał całego zgrupowania.

Ogniowe przygotowanie ataku jest kolejnym okresem ogniowego rażenia przeciwnika w działaniach zaczepnych połączonych z przełamywaniem /pokonaniem/ jego pozycji obronnych. I w tym przypadku,głównym organizatorm działań bojowych wojsk rakietowych i artylerii zwykle jest sztab związku operacyjnego /szefostwo WRiA/ Na drugorzędnych kierunkach działalność tą może organizować sztab /szefostwo artylerii/ związku taktycznego.

Ogniowe przygotowanie organizuje się zawsze, gdy w operacji występuje konieczność przełamywania /pokonania/ pozycji obronnych przeciwnika. Ponadto ogniowym przygotowaniem zwykle poprzedza się forsowanie przeszkód wodnych na głównych kierunkach natarcia,wprowadzenie do działań oddziałów wydzielonych i rajdowych oraz wysadzenie desantów taktycznych. W każdym z wymienionych zadań operacyjno-taktycznych wojska rakietowe i artyleria przejmują na siebie główny wysiłek rażenia, a ich działalność charakteryzuje się największą intensywnością ogniową i pełnym zaangażowaniem.

Celem ogniowego przygotowania ataku jest porażenie zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego przeciwnika na kierunku planowanego uderzenia wojsk własnych i zdezorganizowanie jego obrony. W tej sytuacji zakres zadań ogniowych wojsk rakietowych i artylerii w tym okresie będzie wyjątkowo duży i obejmie: siłę żywą i środki przeciwpancerne przeciwnika, jego środki wsparcia ogniowego na kierunku ataku i na skrzydłach, operacyjne i tak-

tyczne elementy systemu dowodzenia i kierowania ogniem, środki rozpoznania i walki radioelektronicznej, środki przeciwlotnicze na kierunkach użycia własnego lotnictwa, a także elementy systemu logistycznego. Część z wymienionych zadań realizowana jest zwykle we współdziałaniu z lotnictwem.

Czas trwania ogniowego przygotowania uzależniony jest od wielu czynników. Najważniejsze z nich to: planowany zakres zadań ogniowych, zakładany stopień rażenia przeciwnika, skład bojowy i możliwości ogniowe angażowanego zgrupowania artylerii oraz udział innych rodzajów wojsk w realizacji zadań ogniowych. W każdym przypadku należy dążyć, by czas trwania ogniowego przygotowania był w miarę krótki, a intensywność ognia duża. W przypadku przełamywania rubieży obronnych jego zakończenie powinno nastąpić z chwilą wyjścia zgrupowania na rubież ataku. Doświadczenia z ćwiczeń wskazują, że uwzględniając powyższe czynniki i wymogi, rozpoczęcie ogniowego przygotowania ataku może się zbiegać w czasie z rozwijaniem podchodzących wojsk w kolumny batalionowe. Nie jest to jednak regułą w przypadku, gdy realizowana jest ogniowa osłona podchodzących wojsk, a zakres zadań nie wymaga tak długiego czasu trwania ogniowego przygotowania.

Z chwilą zakończenia ogniowego przygotowania artyleria natychmiast przechodzi do wykonania zadań w ramach ogniowego wsparcia ataku.

Podstawowym celem działalności ogniowej artylerii w tym okresie jest wzbronienie przeciwnikowi odtworzenia zdezorganizowanego w poprzednim okresie systemu ognia i wyzwolenie dużego tempa atakujących wojsk. Z tych względów głównymi celami dla og-

nia artylerii w tym okresie będą środki przeciwpancerne przed frontem atakujących wojsk, środki wsparcia ogniowego przeciwnika, a także jego odwody kierowane w rejon uderzenia.

Kierowanie ogniem i manewrem artylerii w okresie ogniowego wsparcia ataku powinno być zdecentralizowane i dostosowane do potrzeb wspieranych wojsk. Szefowie artylerii poszczególnych szczebli dowodzenia (dowódcy grup artylerii) obowiązani są prowadzić rozpoznanie i wykonywać zadania ogniowe w swoich strefach odpowiedzialności, a ponadto wzmacniać ogniem podległe oddziały i pododdziały, jeżeli zaistnieje taka potrzeba.

Głównymi zadaniami operacyjnego wsparcia ogniowego (w tym oddziałów rakiet taktycznych i artylerii będącej w dyspozycji dowódcy związku operacyjnego) w okresie ogniowego wsparcia ataku jest: zwalczanie (dezorganizacja manewru) odwodów przeciwnika kierowanych w rejon uderzenia oraz rażenie wykrytych operacyjno-taktycznych środków ogniowych, a głównie jego artylerii i śmigłowców uzbrojonych na lądowiskach. Do zwalczania śmigłowców na wysuniętych lądowiskach celowym jest utrzymywać w gotowości oddziały rakiet taktycznych.

Ogniowe wsparcie natarcia w głębi obrony prowadzi się na całą głębokość zadania bojowego związków taktycznych /oddziałów/ w celu utrzymania wysokiego tempa natarcia dezorganizacji manewru elementów ugrupowania przeciwnika oraz utrzymania przewagi ogniowej.

W ramach wsparcia bezpośredniego artyleria oddziałów zwalcza kolejno środki przeciwpancerne i punkty oporu przeciwnika na kierunku natarcia pierwszorzutowych pododdziałów, jego możdzie-

rze oraz środki rozpoznania i kierowania rozmieszczone w strefie bezpośrednich działań bojowych. W sytuacjach silnego oporu przeciwnika do wykonania powyższych zadań może być angażowana część artylerii związku taktycznego oraz śmigłowce uzbrojone. Zwykle będzie to typowe wzmocnienie ogniem oddziałów na prośbę ich dowódców.

Głównymi zadaniami wojsk rakietowych i artylerii w ramach wsparcia ogólnego w tym okresie będzie rażenie wykrytych środków wsparcia ogniowego przeciwnika /śmigłowców uzbrojonych artylerii/, jego podchodzących odwodów na kierunek natarcia, a także elementów systemu dowodzenia szczebla operacyjno-taktycznego. W realizacji powyższych zadań wojska rakietowe i artyleria współdziałają z lotnictwem.

W czasie natarcia w głębi obrony przeciwnika artyleria wspiera wprowadzenie do walki drugich rzutów /odwodów/, forsowanie przeszkód wodnych oraz pokonanie kolejnych rubieży obronnych. Ponadto może brać udział we wsparciu desantów taktycznych oraz oddziałów rajdowych i wydzielonych. W każdych z tych przypadków wystąpią dodatkowe zadania ogniowe, specyficzne dla wymienionych działań /przygotowanie ogniowe, desantowania, porażenie obiektów na kierunku wprowadzenia i działania odwodów, oddziałów rajdowych i wydzielonych,itp/.

Podczas odpierania przeciwuderzeń i kontrataków wyznaczona do tych zadań artyleria do ognia pośredniego i odwody przeciwpancerne realizują zadania ogniowe w okresach i w sposób obowiązujący w działaniach obronnych.

Ważnym elementem działań wojsk rakietowych i artylerii na współczesnym polu walki jest odtwarzanie i utrzymywanie przez te wojska gotowości do wykonania zadań bojowych. Zakres przedsięwzięć z tym związanych obejmuje niektóre rodzaje zabezpieczenia działań bojowych /meteorologiczne, topogeodezyjne/,rekonesans i przygotowanie rejonów stanowisk startowych i ogniowych, manewr pododdziałów artylerii, zaopatrzenie w amunicję i przygotowanie jej do użycia oraz likwidację skutków uderzeń ogniowych przeciwnika.

Na szczególną uwagę wśród tych przedsięwzięć zasługuje manewr pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii w toku działań bojowych. Można tu wyróżnić przesunięcia do kolejnych rejonów stanowisk startowych /ogniowych/ oraz manewr wewnątrz tych rejonów. O ile przesunięcia do kolejnych rejonów zwykle mają na celu przyjęcie przez pododdziały dogodnego położenia do wykonania zadań ogniowych /choć nie tylko/, to manewr wewnątrz tych rejonów wynika głównie z potrzeby uchylania się tych pododdziałów spod uderzeń ogniowych przeciwnika. Realizowany jest on głównie przez pododdziały rakiet i artylerii samobieżnej natychmiast po wykonaniu zadań ogniowych.

W podsumowaniu udziału wojsk rakietowych i artylerii w zadaniach wsparcia ogniowego wojsk należy podkreślić, że niezależnie od rodzaju działań bojowych, realizowanych zadań operacyjno-taktycznych oraz okresów rażenia ogniowego, podstawowym zadaniem tych wojsk jest walka ze środkami wsparcia ogniowego przeciwnika. Jak już sygnalizowano wcześniej, jest to wyjątkowo trudne zadanie, wymagające sprawnego systemu rozpoznania obiek-

tów i kierowania uderzeniami /ogniem/ oraz wysokiej gotowości i dużej skuteczności ogniowej środków rażenia. Z tych względów ze zgrupowania artylerii podległej bezpośrednio dowódcom związków taktycznych i operacyjnych /jeżeli dysponują artylerią/ wyznacza się pododdziały, które utrzymywane są w gotowości do natychmiastowej reakcji ogniowej w przypadku wykrycia tego typu ważnych obiektów. Zwykle są to pododdziały artylerii samobieżnej, o dużym zasięgu ognia, działające w sposób manewrowy. Są bezpośrednio powiązane ze środkami rozpoznania, i wykonują zadania ogniowe w ustalonych strefach odpowiedzialności ogniowej na głównych kierunkach /w ważnych rejonach/ działań operacyjnych /bojowych/ związków operacyjnych /taktycznych/.

Efektywność zadań wsparcia ogniowego realizowanych w operacji przez wojska rakietowe i artylerię w olbrzymim stopniu zależy od sprawności i elastyczności systemu kierowania uderzeniami i ogniem. System ten jest integralnym elementem dowodzenia i powinien zapewnić dowódcom ogólnowojskowym racjonalne dysponowanie wysiłkiem ogniowym wojsk rakietowych i artylerii w każdym rodzaju działań bojowych, a dowódcom /szefom/ artylerii - efektywne jego użycie. Z tych względów na każdym szczeblu dowodzenia /od odziału do związku operacyjnego/ główne centra /ośrodki/ kierowania wsparciem ogniowym /uderzeniami i ogniem/ powinny podlegać bezpośrednio dowódcy ogólnowojskowemu i być ciągle w obszarze jego zainteresowania. Powinno to być również miejsce integracji działań bojowych wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa w operacji (zał.nr 29).

Organizując system kierowania wsparciem ogniowym artylerii w operacji i walce należy zapewnić w nim możliwie krótki obieg informacji o wykrytych obiektach /celach/ i zadań dla wykonawców ognia.

Można to uzyskać między innymi poprzez połączenie w tym systemie funkcji kierowania ogniem realizowanych obecnie przez szefów i dowódców grup artylerii. Potrzeba udziału dowódców ogólnowojskowych w kierowaniu ogniem /poprzez stawianie zadań/ wskazuje, że funkcje kierowania ogniem podległych dywizjonów artylerii powinny przejąć całkowicie szefostwa artylerii /w przyszłości ośrodki kierowania wsparciem ogniowym/. Do nich również powinny spływać informacje o wykrytych obiektach.

Dowódcy grup /oddziałów/ artylerii w tej sytuacji wraz ze swoimi sztabami mogą tworzyć zapasowy element kierowania ogniem, a głównym ich zadaniem będzie organizacja działań bojowych podległej artylerii zgodnie z wytycznymi szefa, utrzymywanie jej w odpowiedniej gotowości do wykonania zadań, kierowanie jej manewrem w toku walki, zaopatrywanie w amunicję, itp.

Powyższe rozwiązanie zapewnia najkrótszy obieg informacji w systemie, umożliwia dowódcy ogólnowojskowemu sprawować rzeczywistą funkcję dysponenta wobec środków wsparcia oraz dokonuje wyraźnego podziału obowiązków i zadań między elementami występującymi w systemie dowodzenia artylerią. Koncepcja ta wymaga jednak gruntownego przebadania i weryfikacji w praktycznym działaniu.

* * *

Zmiany jakie zaistniały w ostatnich latach w zadaniach sił zbrojnych i poglądach na ich użycie wymagają również dogłębnej weryfikacji zasad i sposobów użycia wojsk rakietowych i artylerii w operacji. Należy przy tym uwzględnić także planowane w najbliższych latach zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu tego rodzaju wojsk. Zmierzają one głównie do: zwiększenia skuteczności rozpoznania na rzecz wsparcia ogniowego, automatyzacji procesu kierowania ogniem, zwiększenia zasięgu i skuteczności ogniowej zasadniczych środków artyleryjskich. Szczególnie dotkliwie odczuwalny jest dziś brak skutecznych środków rakietowo-artyleryjskich o zasięgu 50 i więcej km w dyspozycji dowódców organizujących wsparcie ogólne w strefie operacyjno-taktycznej.

Problemy te powinny zostać rozwiązane w przyszłości poprzez wprowadzenie do wojsk nowych zestawów rakiet w miejsce obecnych typu ŁUNA -M oraz wieloprowadnicowej artylerii rakietowej o zasięgu do 60 km.

4. Użycie lotnictwa w działaniach operacyjnych

4.1. Rola lotnictwa w działaniach operacyjnych wojsk lądowych

Zgodnie z teoretycznymi ustaleniami, potwierdzonymi w wielu konfliktach zbrojnych prowadzonych w ostatnich latach, lotnictwo (samoloty i śmigłowce) jest nadal jednym z głównych środków walki, niezbędnych do pomyślnego przebiegu działań operacyjnych wojsk lądowych. Analiza współczesnych tendencji w sztuce wojennej wskazuje bowiem, że operacje wojsk lądowych coraz wyraźniej traktowane są jako operacje prowadzone w wymiarze powietrzno-lądowym. Takie założenia powodują, że zacieśnia się więź między wojskami lądowymi a lotnictwem; działania operacyjne mają zaś coraz bardziej charakter połączony (kompleksowy), tj. integrujący działania wojsk i lotnictwa, gdyż systematycznie rośnie zależność sukcesu wojsk na lądzie od ich wsparcia przez lotnictwo.

Celem użycia lotnictwa w działaniach operacyjnych staje się kształtowanie takiej sytuacji powietrznej i naziemnej, w której wojska lądowe będą mogły skutecznie realizować postawione zadania bojowe.

Lotnictwo musi zatem udzielać wojskom lądowym niezbędnej pomocy w osiąganiu celów ich działań operacyjnych. W związku z tym w działaniach związku operacyjnego wojsk lądowych uczestniczą związki, oddziały i pododdziały lotnictwa różnego podporządkowania organizacyjnego. Obecnie prowadzą one działania według decyzji (planów) różnych decydentów (tj. Naczelnego Wodza, dowód-

ców związków operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych oraz dowódców korpusów OP). Działania te w praktyce wyrażają się realizacją różnorodnych zadań.

Zadania lotnictwa wykonywane według decyzji (planu) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych można podzielić na kilka grup obejmujących:

- wsparcie ogniowe wojsk;
- transport powietrzny wojsk, sprzętu bojowego, środków materiałowych i innych ładunków;
- zwalczanie śmigłowców i samolotów bezpilotowych w powietrzu;
- wykonywanie zadań pomocniczych.

Zadania te mają charakter taktyczny i taktyczno-operacyjny.

Grupy zadań lotnictwa i wchodzące w ich skład zadania szczegółowe, które mogą być wykonywane według decyzji i planu dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych zostały zobrazowane w załączniku nr 30.

Wsparcie ogniowe wojsk realizowane przez lotnictwo myśliwsko - bombowe i śmigłowce bojowe jest najistotniejszym zadaniem lotnictwa w działaniach operacyjnych wojsk lądowych. Samoloty myśliwsko-bombowe są wykorzystywane przede wszystkim do pośredniego (ogólnego) lotniczego wsparcia ogniowego wojsk na bliższą głębokość operacyjną i dalszą głębokość taktyczną.

Śmigłowce bojowe wykonują natomiast bezpośrednie lotnicze wsparcie ogniowe, głównie na korzyść pierwszorzutowych związków taktycznych wojsk operacyjnych, związków (oddziałów) obrony regionalnej (terytorialnej) oraz odwodów zwalczających desanty (wojska desantowo-szturmowe, powietrznomanewrowe) przeciwnika

działające w głębi ugrupowania związku operacyjnego. Wsparcie bezpośrednie śmigłowce bojowe realizują w taktycznym i ogniowym współdziałaniu z wojskami pierwszego rzutu (odwodów). Niekiedy (w sytuacjach wyjątkowych) do bezpośredniego lotniczego wsparcia ogniowego wojsk może być również użyte lotnictwo myśliwsko-bombowe.

Lotnictwo myśliwsko-bombowe podczas wsparcia ogniowego wojsk, realizowanego według planu (decyzji) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych, zwalcza przede wszystkim obiekty pierwszej kolejności rażenia, czyli takie, które wkrótce mogą zagrozić broniącym się (wycofującym, nacierającym) wojskom, a nie mogą być skutecznie niszczone przez ich etatowe środki ogniowe. Będą to głównie pododdziały rakiet taktycznych (nie można bowiem nawet obecnie wykluczyć zagrożenia użyciem broni jądrowej), naziemne obiekty systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i innych systemów broni precyzyjnego rażenia szczebla taktycznego i taktyczno- operacyjnego, eskadry (kompanie, pułki) śmigłowców uderzeniowych na lądowiskach oraz stanowiska dowodzenia i pododdziały WRE szczebla taktyczno-operacyjnego. Są to z zasady obiekty o małych wymiarach, z reguły manewrowe i rozmieszczane poza zasięgiem ognia własnej artylerii.

Niezwykle istotnym zadaniem lotnictwa myśliwsko-bombowego będzie zwalczanie odwodów taktycznych, szczególnie zaś operacyjno-taktycznych, a także operacyjnych - po ich przegrupowaniu w taktyczną (taktyczno-operacyjną) strefę działań (zainteresowania) związku operacyjnego wojsk lądowych. Lotnictwo zwalcza odwody głównie w marszu oraz podczas ich rozwijania, aby utrudnić prze-

ciwnikowi potęgowanie uderzenia lub organizowanie kolejnej rubieży obrony w głębi swego ugrupowania.

Ważnym elementem działań lotnictwa myśliwsko-bombowego w operacjach związków wojsk lądowych może być nadal zwalczanie artylerii lufowej i rakietowej oraz pododdziałów samolotów bezpilotowych na lądowiskach. Mimo że są to obiekty rozmieszczone najczęściej w strefach ognia własnej artylerii, to jednak w niektórych sytuacjach operacyjnych ich niszczenie przez lotnictwo będzie konieczne, zwłaszcza w celu wywalczenia przewagi ogniowej nad przeciwnikiem na określonych kierunkach (w odpowiednich rejonach).

Śmigłowce bojowe natomiast główny wysiłek uderzeń wykonywanych według decyzji (planu) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych powinny koncentrować na niszczeniu pierwszorzutowych pododdziałów pancernych i zmechanizowanych, nacierających (broniących się) na kierunkach głównych uderzeń (wysiłków) przeciwnika. Wielkie znaczenie dla powodzenia operacji obronnych (odwrotowych) będzie miało również niszczenie przez śmigłowce batalionów czołgów i batalionów zmechanizowanych z odwodów, wprowadzanych do bitwy celem potęgowania natarcia przeciwnika. Niekiedy do zwalczania pierwszorzutowych (wchodzących do bitwy) pododdziałów pancernych i zmechanizowanych przeciwnika konieczne będzie wykorzystanie także wydzielonych sił lotnictwa myśliwsko-bombowego. I chociaż ma ono niszczyć obiekty rozmieszczone przede wszystkim w strefie operacyjnej i operacyjno-taktycznej, to jednak brak w naszych siłach zbrojnych lotnictwa szturmowego w wyjątkowych sytuacjach może wymusić doraźne działania lotnictwa

myśliwsko-bombowego w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk.

Zwalczanie desantów i innych wojsk przeciwnika prowadzących działania w głębi ugrupowania związku operacyjnego jest domeną śmigłowców bojowych. W obronie wybrzeża do niszczenia taktycznych desantów morskich w końcowym okresie przejścia morzem i w rejonie lądowania celowo jest użyć także lotnictwo myśliwsko-bombowe. Może ono również, wspólnie ze śmigłowcami bojowymi, zwalczać desant operacyjny wysadzany na tyłach broniącego się związku wojsk lądowych.

Lotnicze wsparcie ogniowe obejmuje ponadto działania śmigłowców bojowych i niewielkich sił lotnictwa myśliwsko-bombowego na korzyść własnych desantów, wojsk desantowo-szturmowych i innych prowadzących działania w głębi ugrupowania przeciwnika. Są to działania realizowane przede wszystkim w operacjach zaczepnych związków i polegają na niszczeniu przez lotnictwo tych wojsk i środków ogniowych przeciwnika, które zagrażają walczącemu desantowi (innym wojskom).

Z przedstawionych ustaleń wynika szeroka gama zadań ogniowych, jakie może wykonywać lotnictwo według decyzji dowódcy związku operacyjnego na korzyść swoich wojsk lądowych. Trzeba jednak podkreślić, że są to możliwe zadania, jakie mogą być realizowane przez lotnictwo, zwłaszcza myśliwsko-bombowe. Najczęściej dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych będzie dysponował bardzo niewielkim wysiłkiem lotnictwa wsparcia ogniowego. Spowoduje to konieczność niezwykle rozważnego użycia lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych[2/] głównie do niszczenia najgroźniejszych (wybranych z wielu) obiektów przeciwnika,

wręcz niemożliwych do zwalczania przez środki ogniowe wojsk lądowych i rozmieszczonych na głównych kierunkach działań operacyjnych.

Lotnicze wsparcie ogniowe wojsk w działaniach operacyjnych wykonywane jest w ścisłym współdziałaniu z wojskami rakietowymi i artylerią oraz innymi wojskami w ramach rażenia ogniowego przeciwnika, planowanego i realizowanego kompleksowo przez siły i środki związku operacyjnego oraz jednostki wspierające.

Transport powietrzny w działaniach operacyjnych, realizowany według decyzji dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych, wykonują śmigłowce transportowe. Przewozy powietrzne wojsk, sprzętu bojowego i innych ładunków pozwalają w krótkim czasie wzmocnić ugrupowanie obronne na zagrożonych kierunkach, zorganizować doraźną (kolejną) rubież obrony oraz zaopatrywać wojska (siły) walczące w okrążeniu, na zapleczu (w głębi ugrupowania przeciwnika) lub na odizolowanych kierunkach w amunicję, paliwo, żywność, a czasem także w uzbrojenie i sprzęt bojowy.

W operacjach obronnych (odwrotowych) śmigłowce transportowe mogą ponadto przewozić odwody przeciwdesantowe i siły przeciwdywersyjne w celu lokalizacji działań desantów i innych wojsk przeciwnika prowadzących działania w głębi ugrupowania wojsk własnych. Wielkie znaczenie dla trwałości obrony (skuteczności odwrotu) może mieć także użycie śmigłowców do przewozu wojsk piechoty górskiej, obsadzających przełęcze, wąwozy, doliny i inne newralgiczne rejony obszarów górzystych, a także transportu wojsk broniących wybrzeża w rejon lądowania desantu morskiego przeciwnika.

Natomiast w operacjach zaczepnych szybki transport powietrzny pododdziałów i oddziałów w celu wzmocnienia nacierających wojsk będzie sprzyjał potęgowaniu uderzeń, zwłaszcza na kierunkach włamania w obronę przeciwnika. Częstym zadaniem będzie również interwencyjny dowóz środków materiałowych i rażenia dla wojsk wykonujących uderzenie na głównym kierunku natarcia. Będzie to miało miejsce przede wszystkim w razie przerwania lądowych dróg zaopatrzenia lub oderwania się nacierających wojsk od baz materiałowych, czyli w warunkach wystąpienia kryzysu materiałowego.

Powietrzno-lądowy i manewrowy charakter operacji wojsk lądowych spowoduje niejednokrotną celowość desantowania powietrznych desantów taktycznych oraz działań desantowo-szturmowych (prowadzenia operacji rajdowych). O ile jednak w czasie desantowania śmigłowce po przewiezieniu i wysadzeniu desantu wracają nad własny teren, to podczas działań desantowo-szturmowych (operacji rajdowych) pododdziały (oddziały) wojsk lądowych i śmigłowce wspólnie zwalczają obiekty przeciwnika. Dopiero po wykonaniu tych zadań razem wracają w głąb ugrupowania wojsk własnych.

Śmigłowce, a niekiedy i lekkie samoloty transportowe będą również wykorzystywane do przewozów pododdziałów (grup) specjalnych (rozpoznawczych, dywersyjnych) w głąb ugrupowania (terytorium) przeciwnika oraz transportu powietrznego grup operacyjnych, rekonesansowych i innych nad terenem własnym.

W rejsach powrotnych (po wykonaniu zadań zasadniczych) śmigłowce transportowe z zasady będą ewakuowały rannych, porażonych i chorych. W razie zaś dużych strat sanitarnych ewakuacja rannych i porażonych transportem powietrznym może być wykonywana

jako zadanie samodzielne, nie łączone z realizacją innych zadań przewozowych.

Zwalczanie śmigłowców w powietrzu jest zadaniem, którego znaczenie dla końcowych rezultatów działań operacyjnych będzie systematycznie wzrastało. Wynika ono z coraz szerszego nasycenia wojsk lądowych potencjalnego przeciwnika śmigłowcami o różnym przeznaczeniu i ich masowym wręcz użyciu w działaniach bojowych.

Zadanie to realizują śmigłowce bojowe w sposób zamierzony, w trakcie wykonywania innych zadań, jak np. w czasie prowadzenia działań na rzecz desantów taktycznych i pododdziałów desantowo-szturmowych, a zatem w głębi ugrupowania przeciwnika. Może ono również być realizowane jako zadanie nieplanowane, ustalane doraźnie, lub jako działanie wymuszone. Na przykład podczas wsparcia ogniowego wojsk, niejako przy okazji, śmigłowce bojowe mogą atakować (wymiatać) działające w pobliżu śmigłowce przeciwnika lub też prowadzić walki obronne (wymuszone) w razie ich niespodziewanego zaatakowania przez śmigłowce przeciwnika.

Analiza tendencji rozwojowych i koncepcji operacyjnych różnych sił zbrojnych wskazuje jednak, że zadanie to coraz powszechniej będzie realizowane jako celowe i zamierzone przez specjalnie do tego celu przystosowane (wyznaczane) grupy śmigłowców bojowych, spełniających rolę śmigłowców myśliwskich. Będą one z dyżurowania na lądowiskach i ze stref dyżurowania w powietrzu "wymiatały" śmigłowce szturmowe (przeciwpancerne) przeciwnika zwalczające wojska lądowe, a także niszczyły w powietrzu przenikające nad teren własny śmigłowce z desantami, wojskami powietrznoszturmowymi i innymi. Mogą one również zwalczać w po-

wietrzu bezpilotowe środki rozpoznawcze i inne cele wykonujące loty na małej wysokości i z niewielką prędkością. Wywalczenie taktycznego panowania w powietrzu (w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk) i utrudnienie lotnictwu wojsk lądowych przeciwnika, a zwłaszcza jego śmigłowcom uderzeniowym, skutecznego wykonywania zadań bojowych może bowiem być już wkrótce jednym z podstawowych warunków pomyślnego przebiegu działań operacyjnych wojsk lądowych.

Zadania pomocnicze lotnictwa wykonywane według decyzji (planu) dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych obejmują przede wszystkim minowanie narzutowe, zadymianie manewrowe, oświetlanie pola walki, zapewnienie dowodzenia wojskami z powietrznych punktów dowodzenia, rozpoznanie terenu oraz skażeń chemicznych i promieniotwórczych, przewozy rozkazów i zarządzeń bojowych, powietrzną kontrolę maskowania najważniejszych obiektów, realizację zadań łącznikowych, przyspieszanie budowy przepraw i inne zadania wynikające z potrzeb zabezpieczenia działań wojsk operacyjnych i obrony regionalnej (terytorialnej).

Istotne znaczenie powinno mieć również powietrzne rozpoznanie radioelektroniczne, zwłaszcza systemów łączności przeciwnika i obezwładnianie radioelektroniczne jego systemów dowodzenia wojskami. Zadanie to będzie jednak możliwe do wykonania po wyposażeniu lotnictwa w śmigłowce WRE.

Zadania pomocnicze w działaniach operacyjnych realizują przede wszystkim specjalnie do tych celów przystosowane śmigłowce ze składu oddziałów (pododdziałów) lotnictwa wojsk lądowych. Niektóre z nich mogą być wykonywane przez śmigłowce transportowe

i lekkie samoloty transportowe, a nawet fragmentarycznie przez wydzielone siły lotnictwa myśliwsko-bombowego (np. oświetlanie).

W wyjątkowych sytuacjach operacyjnych lotnictwo może ponadto realizować jeszcze inne zadania, wynikające z żywotnych potrzeb wojsk lądowych. Nie można bowiem wykluczyć wykorzystania przez dowódcę związku operacyjnego części dysponowanego wysiłku lotnictwa myśliwsko-bombowego do prowadzenia taktycznego rozpoznania powietrznego czy też śmigłowców transportowych (transportowo-bojowych) do wsparcia ogniowego wojsk. W przyszłości zaś należy oczekiwać szerokiego wykorzystania specjalnie wyposażonych (przygotowanych) śmigłowców do prowadzenia rozpoznania w taktycznej strefie działań bojowych, a także coraz bardziej powszechnego zastosowania lotnictwa (śmigłowców) w składzie systemów o charakterze rozpoznawczo-uderzeniowym.

Przedstawione zadania lotnictwa są wykonywane według decyzji i planów dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych.

Równocześnie z tymi zadaniami na korzyść związków operacyjnych wojsk lądowych, zarówno w operacjach obronnych, odwrotowych, rajdowych, jak i zaczepnych, lotnictwo prowadzi działania zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza. Działania te realizowane są w całym pasie działań bojowych i w interesie wszystkich sił uczestniczących w kampanii strategicznej, w tym również na rzecz związku operacyjnego wojsk lądowych. Mają one z zasady charakter strategiczny lub operacyjny i w sposób pośredni wpływają na przebieg działań operacyjnych. Niekiedy mogą one mieć również charakter operacyjno-taktyczny i taktyczny i wówczas w sposób bezpośredni są wykorzystywane przez wojska związku operacyjnego.

Z szeregu zadań strategicznych wykonywanych przez lotnictwo według planu Naczelnego Wodza najważniejsze znaczenie dla pomyślnego przebiegu działań operacyjnych ma walka o panowanie w powietrzu, izolowanie obszaru operacji i wsparcie ogniowe wojsk. Zgodnie z decyzjami najwyższego przełożonego lotnictwo myśliwsko-bombowe niszczy samoloty i śmigłowce uderzeniowe na lotniskach i lądowiskach, zwalcza odwody operacyjne (strategiczne) na podejściach, obezwładnia systemy dowodzenia i broni precyzyjnego rażenia szczebla operacyjnego, zwalcza desanty operacyjne i wykonuje inne zadania w ramach pośredniego (ogólnego) wsparcia ogniowego wojsk.

Brak obecnie w naszych siłach powietrznych lotnictwa szturmowego spowoduje potrzebę częstego użycia lotnictwa myśliwsko-bombowego, według planów szczebla strategicznego, również do zwalczania odwodów taktyczno-operacyjnych, systemów dowodzenia, WRE i broni precyzyjnej rozmieszczonych w strefie taktycznej i bliższej operacyjnej oraz innych obiektów będących w strefach odpowiedzialności (zainteresowania) związków operacyjnych wojsk lądowych. Ponadto śmigłowce bojowe, do czasu kiedy będą znajdowały się w siłach powietrznych, będą również częściowo wykorzystywane zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza do niszczenia czołgów, transporterów opancerzonych, BWP i innych środków ogniowych pierwszorzutowych zgrupowań uderzeniowych (obronnych) przeciwnika. Takie działania lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych będą więc realizowane bezpośrednio na korzyść określonych związków operacyjnych wojsk lądowych. Przy czym mogą one mieć miejsce zarówno w odniesieniu do tych związków, które nie

otrzymują od Naczelnego Wodza wysiłku lotnictwa do wykorzystania we własnych operacjach obronnych (zaczepnych i innych), jak i do tych, które takim wysiłkiem dysponują.

Związki operacyjne wojsk lądowych będą korzystały także z rezultatów rozpoznania powietrznego, realizowanego przez lotnictwo rozpoznawcze w strefie operacyjnej i taktycznej. Natomiast lotnictwo (samoloty i śmigłowce) transportowe zgodnie z decyzjami szczebla strategicznego będzie zasilało wojska związków operacyjnych w środki materiałowe i rażenia, sprzęt bojowy oraz w siły wzmocnienia.

Działania lotnictwa na korzyść związków operacyjnych wojsk lądowych, wykonywane według decyzji (planu) Naczelnego Wodza, mają nieoceniony wpływ na przebieg działań operacyjnych (obronnych, zaczepnych i innych). Muszą one jednak być ściśle zsynchronizowane z działaniami lotnictwa prowadzonymi zgodnie z decyzjami i planami dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych.

Wojska w działaniach operacyjnych są osłaniane przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza przez lotnictwo myśliwskie ze składu obrony powietrznej. Prowadzi ono działania w systemie OP według decyzji i planów dowódców korpusów (rejonów) OP. Zwalczanie celów powietrznych przez lotnictwo myśliwskie realizowane jest w ścisłym współdziałaniu z wojskami rakietowymi OP oraz OPL związków wojsk lądowch.

Lotnictwo myśliwskie niszczy ponadto w powietrzu samoloty wczesnego wykrywania i naprowadzania, samoloty prowadzące zakłócenia radioelektroniczne systemów dowodzenia i wykrywania, a także samoloty ze składu systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i

innych, zaliczanych do broni precyzyjnej.

Mimo że dowódca związku operacyjnego obecnie nie ma wpływu na użycie (zadania) lotnictwa myśliwskiego, to jednak jego działania będą w sposób bezpośredni i pośredni przyczyniały się do osiągania zamierzonych celów operacji wojsk lądowych.

Na kierunku nadmorskim pośrednie działanie na korzyść związku operacyjnego prowadzi lotnictwo marynarki wojennej. Zgodnie z decyzjami dowódcy marynarki zwalcza ono m.in. okrętowe grupy uderzeniowe, zespoły okrętów desantowych i małe okręty (kutry) przewożące pododdziały specjalne przeciwnika na nasze wybrzeże. Są to więc zadania, których skuteczna realizacja sprzyja również lądowej obronie wybrzeża morskiego.

W działaniach operacyjnych określone zadania pomocnicze będą ponadto wykonywały pododdziały śmigłowców, wchodzące w skład ZT wojsk lądowych. Najistotniejsze z nich obecnie będą obejmowały: poprawienie ognia artylerii, rozpoznanie (obserwację) pola walki w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk, prowadzenie rozpoznania inżynieryjnego, skażeń chemicznych i promieniotwórczych, realizację szerokiej gamy zadań łącznikowych i zapewnienie z powietrza dowodzenia wojskami. Zadania te, realizowane zgodnie z decyzjami dowódców ZT wojsk lądowych będą w sposób bezpośredni wpływały na przebieg działań dywizji (brygad), a zatem pośrednio również na rezultaty operacji obronnych, zaczepnych i innych wojsk lądowych.

Reasumując można stwierdzić, że lotnictwo w działaniach operacyjnych i na korzyść związków operacyjnych wojsk lądowych wykonuje różnorodne zadania. Ich zakres będzie ulegał systematy-

cznemu poszerzaniu, zwłaszcza przez lotnictwo wojsk lądowych. Zadania te wykonywane są przez lotnictwo różnego podporządkowania organizacyjnego i zgodnie z planami wielu decydentów. Praktyczna realizacja tych zadań i osiągane rezultaty przez lotnictwo w operacjach obronnych, zaczepnych i innych prowadzonych przez związki wojsk lądowych w znacznym stopniu zdeterminowane są jednak składem bojowym lotnictwa wykonującym zadania na korzyść wojsk lądowych.

4.2. Skład i siły lotnictwa wykonujące zadania w działaniach operacyjnych

Dokonywana restrukturyzacja Sił Zbrojnych RP w znacznej mierze dotyczy również Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej (WLOP). O ile jednak kształtują się już składy bojowe i struktury organizacyjne wojsk lądowych, o tyle problematyka ta w zakresie sił powietrznych (lotnictwa) pozostaje nadal w sferze dyskusji i preferowania wielu - często sprzecznych - koncepcji. Stąd też w niniejszym opracowaniu zostaną zaprezentowane rozwiązania dotyczące użycia lotnictwa w działaniach operacyjnych zgodne z obecnymi strukturami i poglądami. Jednocześnie będą sygnalizowane możliwe zmiany w tym zakresie, wynikające m.in. z prawdopodobnego przekazania lotnictwa wojsk lądowych do wojsk lądowych, zwiększenia liczby śmigłowców bojowych czy też nie wykluczonego ponownego utworzenia sił powietrznych (taktycznych) mających w składzie bojowym również lotnictwo myśliwskie (wyłączone ze składu sił obrony powietrznej).

Zgodnie z obecnymi strukturami i poglądami w działaniach operacyjnych wojsk lądowych zadania wykonują:

- Korpus Lotniczy i lotnictwo myśliwskie ze składu WLOP;
- eskadry lotnictwa łącznikowego, wydzielone z bazy lotniczej i podlegające dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych;
- eskadry śmigłowców ZT wojsk lądowych.

Nie wyklucza się, że w działaniach operacyjnych mogą ponadto być wykorzystywane określone siły lotnictwa marynarki wojennej oraz eskadr lotnictwa podlegających dowódcom baz lotniczych.

Największy zakres zadań w działaniach operacyjnych (zarówno według decyzji dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych, jak i Naczelnego Wodza) wykonuje Korpus Lotniczy. Natomiast eskadra lotnictwa łącznikowego realizuje tylko zadania pomocnicze (np. zadymianie, rozpoznanie skażeń, przewóz grup rekonesansowych, dowodzenie z powietrza, itp.), wynikające z żywotnych potrzeb wojsk prowadzących działania operacyjne.

Pozostałe siły lotnictwa, tj. lotnictwo myśliwskie i eskadry śmigłowców ZT nie wykonują zadań zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych, lecz ich działania realizowane według planów dowódców korpusów OP i ZT wojsk lądowych mają także sprzyjać pomyślnemu przebiegowi operacji lądowej.

Dowódcy związków operacyjnych wojsk lądowych na operacje (obronne, zaczepne i inne) otrzymują do wykorzystania <u>według własnych decyzji (planów)</u> wysiłek lotnictwa[3/] ze składu Korpusu Lotniczego i eskadr lotnictwa łącznikowego, które zostają im podporządkowane na okres działań bojowych. Wielkość przydzielonego wysiłku lotnictwa uzależniona jest m.in. od: rodzaju kampa-

nii strategicznej; miejsca związku operacyjnego w ugrupowaniu strategicznym; rodzaju, celu, czasu i zadań operacji (zaczepna, obronna itp.) związku operacyjnego; składu bojowego lotnictwa i jego wysiłku w kampanii; założonego stopnia centralizacji użycia Korpusu Lotniczego na szczeblu Naczelnego Wodza i innych czynników.

Wysiłek lotnictwa do wykorzystania w działaniach operacyjnych według decyzji (planu) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych każdorazowo ustala Naczelny Wódz na wniosek (propozycję) dowódcy WLOP.

Trzeba jednak zaznaczyć, że wysiłek rodzajów lotnictwa Korpusu Lotniczego w lądowej operacji obronnej i zaczepnej (przeciwnatarciu), które wchodzą w skład kampanii strategicznej Sił Zbrojnych RP jest coraz bardziej centralizowany na szczeblu strategicznym. Wynika to przede wszystkim z niewielkiego składu lotnictwa[4/] i bardzo dużego zakresu jego zadań, które muszą być realizowane w całym obszarze kampanii, a także z coraz częstszej konieczności jego działań w strefie operacyjnej (strategicznej) zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza. W związku z tym kształtuje się tendencja, według której Naczelny Wódz będzie wykorzystywał w kampanii obronnej i w przeciwnatarciu strategicznym 80 - 90% wydzielonego na te operacje wysiłku lotnictwa myśliwsko- bombowego, 100% wysiłku lotnictwa rozpoznawczego i samolotów transportowych, 40-50% wysiłku śmigłowców bojowych, 50-60% wysiłku śmigłowców transportowych i 20-30% wysiłku śmigłowców przystosowanych do minowania narzutowego.

A zatem wysiłek rodzajów lotnictwa Korpusu Lotniczego, przydzielany wszystkim związkom operacyjnym wojsk lądowych prowadzącym operacje obronne, zaczepne i inne w ramach kampanii strategicznej, zazwyczaj będzie stanowił 10-20% wysiłku lotnictwa myśliwsko-bombowego, 50-60% wysiłku śmigłowców bojowych, 40-50% wysiłku śmigłowców transportowych i 70-80% wysiłku śmigłowców z urządzeniami PLATAN[4/].

Przydzielany związkom operacyjnym wojsk lądowych przez Naczelnego Wodza wysiłek lotnictwa określany jest w pułkolotach (p/l) lub eskadrolotach (e/l). Zarysowuje się jednak dążenie do bardziej precyzyjnego ustalania wysiłku lotnictwa, wyrażanego w samolotolotach (s/l) i śmigłowcolotach (ś/l).

Uwzględniając powyższe uwarunkowania, a także możliwe wysiłki Korpusu Lotniczego w kampanii obronnej obecnie przyjmuje się, że związek operacyjny wojsk lądowych prowadzący operację na głównym wysiłku obrony strategicznej lub wykonujący zadanie główne w przeciwuderzeniu (przeciwnatarciu) może otrzymać:

- 30-50 s/l lotnictwa myśliwsko - bombowego, tj. wysiłek ekwiwalentny etatowym stanom 1-2 p/l LMB;
- 80-120 ś/l śmigłowców bojowych, tzn. wysiłek ekwiwalentny 5-8 e/l ŚB;
- 80-120 ś/l śmigłowców transportowych, czyli wysiłek ekwiwalentny 3-4 p/l ŚT;
- 80-110 ś/l śmigłowców do minowania, a zatem wysiłek ekwiwalentny 8-11 e/l Mi-2 z urządzeniami PLATAN.

Jeśli założy się kilkudniowy okres prowadzenia działań operacyjnych, to wówczas okazuje się, że związki operacyjne wykonu-

jące główne zadania w kampanii strategicznej mogą wykorzystywać według własnych planów w każdym dniu operacji średnio po około 1 e/l lotnictwa myśliwsko-bombowego i 1 e/l śmigłowców bojowych oraz po około 1-2 e/l śmigłowców transportowych i śmigłowców przystosowanych do stawiania narzutowych pól minowych. Są to więc bardzo niewielkie wysiłki lotnictwa z Korpusu Lotniczego, oddawane do dyspozycji dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych. W wyniku tego lotnictwo, zwłaszcza uderzeniowe, powinno być wykorzystywane wyłącznie do realizacji tych zadań, które są niezbędne do osiągnięcia celów prowadzenia operacji i które nie mogą być wykonane przez środki ogniowe wojsk lądowych.

Podkreślenia wymaga, że lotnictwo nie będzie realizowało zadań z równomierną aktywnością (np. po 1 e/l) w każdym dniu działań operacyjnych. Będą takie dni operacji i sytuacje bojowe, które wymuszą większą intensywność użycia lotnictwa zgodnie z decyzjami dowódców związków operacyjnych. W innych zaś dniach operacji dowódca związku operacyjnego będzie dysponował znacznie mniejszym wysiłkiem lotnictwa korpusu lub nawet nie otrzyma w ogóle np. lotnictwa myśliwsko-bombowego. O przydziale związkowi operacyjnemu wysiłku w każdym dniu operacji decyduje również Naczelny Wódz na propozycję dowódcy WLOP, a jego sumaryczne wykorzystanie w poszczególnych dniach powinno odpowiadać (bilansować) wielkość wysiłku wydzielonego związkowi operacyjnemu na operację obronną, zaczepną lub inną.

Związki operacyjne prowadzące działania na kierunkach pomocniczych muszą oczekiwać znacznie mniejszego wsparcia przez lotnictwo niż związki będące na kierunkach głównych. Jeśli bo-

wiem założy się wskazaną wcześniej centralizację użycia lotnictwa na szczeblu strategicznym oraz wysiłki Korpusu Lotniczego wydzielane na lądową operację obronną (zaczepną) i przydzielane związkom operacyjnym wykonującym zadania główne, to wówczas okazuje się, że dla wszystkich pozostałych związków prowadzących operacje na kierunkach pomocniczych pozostaje wysiłek ekwiwalentny 2 e/l lotnictwa myśliwsko-bombowego, 4 e/l śmigłowców bojowych, 2 p/l śmigłowców transportowych i 5 e/l śmigłowców przystosowanych do minowania narzutowego. Uwzględniając, że na kierunkach pomocniczych w kampanii obronnej (zaczepnej) mogą prowadzić działania dwa związki operacyjne, to możliwy wysiłek lotnictwa dla każdego z nich (50% wskazanego) jest tak niewielki (wręcz symboliczny), że przydzielanie go tym związkom wydaje się niecelowe. Dotyczy to zwłaszcza wysiłku lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych.

Kształtują się w związku z tym dwa podstawowe (pożądane) kierunki rozwiązań tego problemu. Pierwszy polegać może na przekazaniu przez Naczelnego Wodza całości wysiłku przewidzianego do wydzielenia na działania operacyjne tylko związkom operacyjnym wykonującym zadania na głównych kierunkach w kampanii strategicznej. Posiadałyby one wówczas do własnej dyspozycji nieco większy wysiłek niż wykazano wcześniej, gdyż mógłby on wynosić około 1,5-3 p/l LMB, 9-12 e/l śmigłowców bojowych, 4-5 p/l śmigłowców transportowych i kilkanaście e/l śmigłowców z urządzeniami "PLATAN". Natomiast związki operacyjne wojsk lądowych prowadzące działania na kierunkach pomocniczych składałyby wówczas zapotrzebowanie na wsparcie lotnicze do Naczelnego Wodza, same

dysponując wysiłkiem tylko śmigłowców przystosowanych do minowania. Przy takim rozwiązaniu w planach (w odwodzie) Naczelnego Wodza powinien być przewidywany niewielki wysiłek Korpusu Lotniczego w każdym dniu kampanii obronnej do działań w interesach związków operacyjnych będących na kierunkach pomocniczych. Działania te byłyby więc realizowane według decyzji szczebla strategicznego, lecz na zapotrzebowania składane ze związków operacyjnych, w których celowo byłoby precyzować m.in. zadania (obiekty działań) dla lotnictwa i czasy jego użycia na korzyść danego związku. Trzeba jednak podkreślić, że przy takim rozwiązaniu zmniejsza się stopień centralizacji użycia lotnictwa na szczeblu strategicznym, gdyż wsparcie lotnicze związków operacyjnych będących na kierunkach pomocniczych realizowane jest już z wysiłku jakim dysponuje najwyższy przełożony, a nie z wysiłku wydzielanego do dyspozycji wszystkich dowódców związków wojsk lądowych.

Drugi wariant polegać może na tym, że Naczelny Wódz nie zwiększa wysiłku lotnictwa wydzielanego związkom operacyjnym prowadzącym operacje na kierunkach głównych (kosztem związków będących na kierunkach pomocniczych), lecz pozostawia go w swoim odwodzie. Związki operacyjne będące na kierunkach pomocniczych składają również zapotrzebowanie do Naczelnego Wodza na wsparcie lotnicze i są wspierane - zgodnie z decyzjami najwyższego przełożonego - stosownie do potrzeb określonego związku i całej kampanii strategicznej oraz ustalonej koncepcji użycia lotnictwa.

Możliwe są jeszcze inne warianty wsparcia lub przydzielania wysiłku związkom operacyjnym wojsk lądowych prowadzącym działania na kierunkach pomocniczych. Na przykład cały wysiłek lotnic-

twa przewidywany do wydzielania tym związkom może być przydzielony tylko jednemu związkowi, który - chociaż na kierunku pomocniczym - wykonuje ważniejsze zadania w kampanii strategicznej niż pozostałe, będące również na kierunkach pomocniczych. W innym wariancie, być może najbardziej pożądanym, celowym byłoby, aby Naczelny Wódz zajmował się wyłącznie zadaniami lotnictwa o charakterze strategicznym. Natomiast zadania lotnictwa o charakterze taktyczno-operacyjnym i taktycznym, realizowane na korzyść związków operacyjnych prowadzących działania na kierunkach pomocniczych, powierzył do decydowania dowódcom WLOP lub Korpusu Lotniczego. Wykorzystywaliby oni wysiłek z odwodu i przewidziany do działań w interesie związków prowadzących operacje na kierunkach pomocniczych zgodnie z własnymi decyzjami,zgodnymi oczywiście z ogólnymi celami kampanii strategicznej i zatwierdzonymi koncepcjami użycia lotnictwa w operacjach wojsk lądowych. Zwiększone kompetencje dowódcy WLOP lub raczej Korpusu Lotniczego w zakresie użycia lotnictwa w działaniach operacyjnych sprzyjałyby ukształtowaniu się stref odpowiedzialności (zainteresowania) między różnymi szczeblami dowodzenia. Trzeba jednak podkreślić, że przy takim rozwiązaniu dowódca WLOP (KL) powinien każdorazowo meldować Naczelnemu Wodzowi o użyciu lotnictwa bezpośrednio na korzyść związków prowadzących operacje na kierunkach pomocniczych. Nie można wykluczyć i innych rozwiązań tego problemu. Nie chodzi jednak o ich dalsze poszukiwania, lecz o wyraźne podkreślenie, że:

- niewielki skład bojowy Korpusu Lotniczego spowoduje, iż w zasadzie tylko związki operacyjne wykonujące zadania główne w

kampanii strategicznej mogą liczyć na dysponowanie wysiłkiem lotnictwa ze składu sił powietrznych;

- związki operacyjne prowadzące działania na kierunkach pomocniczych będą najczęściej wspierane przez niewielkie siły lotnictwa zgodnie z decyzjami i planami Naczelnego Wodza lub dowódcy WLOP (KL), jeśli otrzyma takie uprawnienia.

W razie prowadzenia operacji rajdowych i odwrotowych związki operacyjne wojsk lądowych również nie mogą liczyć na w pełni zaspakajające ich potrzeby działania wydzielonych sił Korpusu Lotniczego. Przy czym można przewidywać, że w operacji rajdowej dowódca związku operacjnego będzie dysponował znacznie zwiększonym wysiłkiem lotnictwa (śmigłowców) transportowego, a użycie lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych byłoby o wiele bardziej intensywne niż w operacjach obronnych i zaczepnych. Natomiast w operacjach odwrotowych wysiłek lotnictwa, z wyjątkiem śmigłowców przystosowanych do minowania narzutowego, wykorzystywany zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych byłby prawdopodobnie znacznie mniejszy niż w innych rodzajach operacji.

Rekapitulując należy zaznaczyć, że przedstawione koncepcje przydziału lotnictwa dla związków operacyjnych wojsk lądowych, chociaż odzwierciedlają pożądane rozwiązania, które są zdeterminowane obecnym składem Korpusu Lotniczego, trzeba jednak traktować jako orientacyjne. Konkretne uwarunkowania i rzeczywista sytuacja strategiczna i operacyjna będą bowiem wpływały na różny przebieg kampanii obronnej i zaczepnej oraz działania operacyjne. Mogą one więc zmusić Naczelnego Wodza i dowódcę WLOP do

przyjęcia innych proporcji podziału wysiłku Korpusu Lotniczego, niż zostało to wskazane w opracowaniu.

Dowódcy związków operacyjnych wojsk lądowych, oprócz dysponowania odpowiednim wysiłkiem lotnictwa ze składu Korpusu Lotniczego, wykorzystują także zgodnie z własnymi decyzjami podlegającą im eskadrę lotnictwa łącznikowego. Skład bojowy tych eskadr jest zróżnicowany i obecnie brakuje jeszcze ostatecznych ustaleń dotyczących struktur wskazanych pododdziałów lotnictwa. Bez względu na końcowe rozstrzygnięcia należy założyć, że w składach bojowych eskadr lotnictwa łącznikowego będą śmigłowce przystosowane do zadymiania (wyposażone w wytwornicę dymów WDZ-80), powietrzne punkty dowodzenia szczebla operacyjnego (PPD-3), śmigłowce przystosowane do rozpoznania skażeń chemicznych i promieniotwórczych oraz śmigłowce i lekkie samoloty wykorzystywane głównie do realizacji zadań łącznikowych.

Eskadry te nadal pozostają na zaopatrzeniu specjalistycznym (m.in. w paliwo, lotnicze części zapasowe itp.) w lotniczych, a nie ogólnowojskowych służbach logistycznych. W związku z tym pożądane jest, by wysiłek eskadry do wykorzystania w działaniach operacyjnych ustalał dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych w porozumieniu z pionem logistyki lotnictwa i informował o przyjętym wysiłku szefa lotnictwa WLOP lub dowódcę Korpusu Lotniczego. W czasie ustalania wysiłku eskadry w działaniach operacyjnych należy się kierować potrzebami wojsk lądowych, możliwościami w zakresie zaopatrzenia materiałowego oraz średnim dobowym natężeniem wylotów śmigłowców i samolotów. W kalkulacjach operacyjnych celowo jest przyjmować, że eskadra w czasie doby działań

bojowych może wykonać 2-3 wyloty długotrwałe (ok.40-50 min.) lub 4 - 6 wylotów krótkotrwałych. A zatem w operacji trwającej np. 5 dób można oczekiwać, że każdy śmigłowiec i samolot ze składu eskadry jest w stanie wykonywać zadania 10-15 i więcej wylotami, co powinno z reguły zaspokoić najistotniejsze potrzeby dowództwa i sztabu związku operacyjnego w działalności łącznikowej, a wojsk w zakresie manewrowego zadymiania i maskowania dymami.

Przedstawione rozwiązania dotyczące składów bojowych (wysiłków) rodzajów lotnictwa wykonujących zadania w działaniach operacyjnych zgodnie z decyzjami dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych są wymuszone (powodowane) systematycznie malejącą ilością samolotów myśliwsko-bombowych, brakiem w Korpusie Lotniczym lotnictwa szturmowego i podporządkowaniem większości lotnictwa wojsk lądowych (śmigłowców) siłom powietrznym. W razie zmian w składzie lotnictwa taktycznego, w tym wyposażenia go w samoloty bliskiego wsparcia ogniowego (szturmowe) oraz etatowego włączenia śmigłowców do związków operacyjnych wojsk lądowych należy oczekiwać istotnych korekt w przydziałach wysiłków lotnictwa i jego siłach wykonujących zadania w działaniach operacyjnych.

Już obecnie (w najbliższym czasie) trzeba się liczyć z ponownym uzbrojeniem około 40 śmigłowców Mi-2 w PPK "Malutka" i w zasobniki UB-16 z niekierowanymi pociskami rakietowymi S-5. W wyniku tego zabiegu liczba śmigłowców bojowych (uderzeniowych) wzrośnie do około 70[6/]. W rezultacie, zachowując dotychczasowe koncepcje użycia lotnictwa, wielkość wysiłku śmigłowców, oddawanego do dyspozycji dowódców związków operacyjnych wojsk lądo-

wych, wzrośnie o około 100%. Spowoduje to, że dowódcy związków, które będą prowadziły działania operacyjne na kierunkach głównych, mogą otrzymać około 10-16 e/l śmigłowców bojowych, zaś na kierunkach pomocniczych będzie można wykorzystać do 8 e/l śmigłowców.

Jeśli jednak nadal będą utrzymywane dwa pułki śmigłowców bojowych w siłach powietrznych, to już teraz (przy wskazanej liczbie śmigłowców uderzeniowych) pożądana jest częściowa korekta koncepcji ich użycia w działaniach bojowych. Wiele bowiem przesłanek operacyjnych i pragmatycznych wskazuje na celowość wykorzystywania jednego pułku przede wszystkim zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza w całym obszarze kampanii strategicznej, w tym także do wsparcia związków prowadzących działania na kierunkach pomocniczych. Natomiast drugi pułk śmigłowców bojowych celowo byłoby operacyjnie podporządkować dowódcy związku operacyjnego, który wykonuje zadanie główne.

Przy takim rozwiązaniu związek operacyjny prowadzący działania na głównym kierunku uderzenia lub wysiłku obrony mógłby liczyć na dość intensywne użycie śmigłowców (około 2-3 wylotów pułku w każdym dniu działań operacyjnych), wykorzystywanych do wsparcia ogniowego oddziałów i ZT pierwszego rzutu, zwalczania (wspierania) desantów, niszczenia w powietrzu śmigłowców uzbrojonych przeciwnika oraz minowania narzutowego.

W niedługim czasie należy oczekiwać etatowego włączenia lotnictwa wojsk lądowych do związków operacyjnych i intensywnego zwiększania liczby różnorodnych śmigłowców. Wstępne prognozy wskazują, że w przyszłości każdy związek operacyjny wojsk lądo-

wych będzie posiadał pułk wyposażony w eskadry śmigłowców: uderzeniowych, wsparcia bojowego (transportowo-bojowych) i specjalnych (wielozadaniowych). Dodatkowo Krakowski OW będzie dysponował brygadą, która może być wyposażona w eskadry samolotów i śmigłowców transportowych oraz śmigłowców specjalnych (wielozadaniowych). Ponadto można oczekiwać, że związki operacyjne będą miały pododdziały samolotów bezpilotowych różnego przeznaczenia, a związki taktyczne własne eskadry śmigłowców.

Przy takim składzie bojowym własnego (etatowego) lotnictwa związki operacyjne wojsk lądowych uzyskałyby nie tylko autonomię w zakresie przewozów powietrznych, bezpośredniego wsparcia ogniowego ZT i oddziałów, czy też prowadzenia rozpoznania powietrznego w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk, lecz także możliwość intensywnych działań śmigłowców zgodnie z decyzjami dowódców ogólnowojskowych.

Wysiłek ZT i oddziałów lotnictwa ze składu związków operacyjnych wojsk lądowych na działania bojowe ustalałby nadal Naczelny Wódz, lecz byłby on prawdopodobnie znacznie większy niż obecnie. Ze wstępnych kalkulacji wynika bowiem, że w każdym dniu działań operacyjnych dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych zgodnie z własnymi planami mógłby wykorzystywać średnio około 2,5-3,5 wylotów śmigłowców uderzeniowych, wsparcia bojowego i transportowych oraz 4-6 wylotów śmigłowców specjalnych (wielozadaniowych).

Jeśli dodatkowo uwzględni się możliwość perspektywicznego wyposażenia sił powietrznych w lotnictwo szturmowe, przeznaczone przede wszystkim do zwalczania wojsk i obiektów w strefie tak-

tyczno-operacyjnej zgodnie z decyzjami dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych, a także niewykluczoną możliwość przydzielania dowódcy rejonu OP (wchodzącego w skład związku wojsk lądowych) wysiłku lotnictwa myśliwskiego, to wówczas okaże się, że w przyszłych działaniach operacyjnych różne rodzaje lotnictwa mogą prowadzić bardzo intensywne działania bojowe.

W warunkach przewidywanych rozwiązań strukturalnych i koncepcyjnych dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych dysponowałby więc dużym wysiłkiem lotnictwa własnego (etatowego) i z sił powietrznych (szturmowego i myśliwskiego), co zapewniałoby mu intensywne jego wykorzystanie w całym rejonie odpowiedzialności (tj. w strefie taktyczno-operacyjnej i w głębi ugrupowania wojsk własnych), do wykonywania szerokiej gamy zadań ogniowych, rozpoznawczych, transportowych i innych. Natomiast Naczelny Wódz mógłby wtedy koncentrować swoją uwagę przede wszystkim na wykorzystaniu lotnictwa myśliwsko-bombowego, myśliwskiego i rozpoznawczego z sił powietrznych w celu prowadzenia walki o panowanie w powietrzu, pośredniego (operacyjnego) wsparcia ogniowego wojsk i izolowania obszaru operacji (zwalczania odwodów operacyjnych i strategicznych). W rezultacie w zakresie użycia lotnictwa ukształtowałyby się rejony odpowiedzialności:

- strategiczny będący domeną Naczelnego Wodza; działalność sił powietrznych w tym rejonie miałaby na celu przede wszystkim osłabienie potencjału militarno- gospodarczego przeciwnika i tworzenie dogodnych warunków do działań operacyjnych;
- operacyjno-taktyczny (do głębokości około 100 - 150 km od rubieży styczności bojowej wojsk), w którym lotnictwo prowadzi-

łoby działania zgodnie z decyzjami dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych. zwłaszcza w celu wywalczenia przewagi ogniowej oraz wsparcia ZT i oddziałów pierwszego rzutu.

Przedstawione siły, składy i wysiłki lotnictwa wykorzystywane w działaniach operacyjnych wojsk lądowych mogą ulegać zmianie, stosownie do weryfikowania struktur lotnictwa (sił powietrznych) i koncepcji jego użycia w systemie obrony RP. Bez względu jednak na przyjęte ostatecznie rozwiązania, praktycznym wyrazem użycia lotnictwa w działaniach operacyjnych będzie realizacja zadań przez samoloty i śmigłowce na korzyść związków operacyjnych wojsk lądowych.

4.3. Prowadzenie działań przez lotnictwo

Działania lotnictwa rozpoczynają się jeszcze przed wybuchem konfliktu zbrojnego (w okresie narastania zagrożenia). W czasie pogotowia operacyjnego w siłach powietrznych następuje nie tylko rozwinięcie mobilizacyjne i operacyjne, ale również intensyfikacja działań lotnictwa myśliwskiego. Zwiększa ono siły dyżurujące na lotniskach w wyższych stopniach gotowości bojowej i aktywność dyżurowania w powietrzu, osiągając w ten sposób gotowość do udziału w odparciu pierwszego zmasowanego nalotu środków napadu powietrznego. W ramach rozwinięcia operacyjnego może nastąpić rozśrodkowanie lotnictwa na wielu lotniskach. Znacznej pomocy w tym zakresie innym rodzajem lotnictwa udziela lotnictwo transportowe, które przyspiesza rozśrodkowanie, przewożąc drogą powietrzną siły i środki naziemnego zabezpieczenia oddziałów lotnictwa.

Samoloty i śmigłowce transportowe dowożą również do baz lotniczych i OP oraz wojsk lądowych środki rażenia i materiałowe. Mogą one ponadto przewozić grupy operacyjne (w ramach rozwinięcia wojennego systemu dowodzenia), wydzielone pododdziały wojsk lądowych oraz inne siły i środki w określone rejony ich ześrodkowania.

W czasie pogotowia operacyjnego nasila swą działalność lotnictwo rozpoznawcze. Prowadzi ono rozpoznanie powietrzne (radioelektroniczne, fotograficzne, wzrokowe i inne) znad własnego terytorium, bez naruszania granic lądowych i wód terytorialnych potencjalnego przeciwnika.

Przegrupowanie związków operacyjnych wojsk lądowych oraz sił powietrznych jest okresem szczególnie wzmożonej intensywności działań lotnictwa.

Lotnictwo myśliwskie osłania przegrupowujące się wojska, odstraszając (wymiatając) i niszcząc w powietrzu ewentualnych naruszycieli przestrzeni powietrznej. Lotnictwo transportowe przyspiesza przegrupowanie wojsk i innych rodzajów lotnictwa, główny zaś wysiłek wydziela do przewozów powietrznych sił szybkiego reagowania w rejon przyszłych działań bojowych. Śmigłowce wielozadaniowe wykorzystuje się do realizacji zadań łącznikowych, przewozu grup operacyjnych i rekonesansowych, dowodzenia przegrupowującymi się wojskami, kontroli masowania z powietrza, a także minowania narzutowego terenu w nieobsadzanych przez wojska lukach na prawdopodobnych kierunkach uderzeń przeciwnika.

Lotnictwo rozpoznawcze nadal realizuje rozpoznanie, dążąc do wykrycia (potwierdzenia) ugrupowania lądowych i morskich zgrupo-

wań uderzeniowych przeciwnika oraz dyslokacji jego środków radio-
lokacyjnych systemu OP. Dostarcza w ten sposób niezbędnych danych
do uszczegółowienia (skorygowania) decyzji o użyciu wojsk w po-
czątkowym okresie konfliktu zbrojnego. Działalność tę lotnictwo
rozpoznawcze może prowadzić znad własnego terenu i wód neutral-
nych, a niekiedy nawet - jeśli będą takie decyzje - również z na-
ruszeniem granic przeciwnika. Lotnictwo WRE, gdyby było w skła-
dzie sił powietrznych, może okresowo zakłócać system dowodzenia i
rozpoznania radiolokacyjnego przeciwnika. Te ostatnie działania
będą miały na celu "zmęczenie" systemu OP przeciwnika jeszcze
przed wybuchem wojny, a będą one realizowane zwłaszcza wtedy,
kiedy będziemy chcieli okazać naszą gotowość i wolę do odparcia
agresji powietrznej, lądowej i morskiej.

Nie można wykluczyć, że w tym okresie pojedynczymi samolotami i śmigłowcami będą przewożone w głąb terytorium przeciwnika grupy specjalne, a wewnątrz własnego ugrupowania siły przeciwdywersyjne lokalizujące działania jego pododdziałów specjalnych. Śmigłowce bojowe mogą natomiast być użyte do niszczenia w powietrzu śmigłowców przewożących jego grupy specjalne oraz zwalczania małych okrętów wysadzających takie grupy na brzeg (od strony morza).

Równocześnie z realizacją tych, a także jeszcze innych działań, mających już znamiona zadań bojowych, lotnictwo będzie przemieszczało przede wszystkim siły i środki wsparcia logistycznego, a niekiedy również przebazowywało część sił bojowych w rejony nowej dyslokacji, cały czas utrzymując gotowość do wykonania uderzenia odwetowego i odpierania pierwszych nalotów środków napadu powietrznego. Z chwilą zaś rozpoczęcia działań bojowych siły po-

wietrzne przystąpią do wykonywania zadań, często w powietrznej operacji obronnej, a następnie w operacji lądowej, w której będą wykorzystywane również przez dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych.

Jak już sygnalizowano, ustalony przez Naczelnego Wodza wysiłek lotnictwa na działania operacyjne przekazywany jest w dyrektywie do odpowiednich dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych.

Wysiłek lotnictwa przydzielony dowódcy związku na operację obronną zazwyczaj wykorzystywany jest następująco:

- zwalczanie podchodzących, rozwijających się i atakujących wojsk przeciwnika - 5-10% dysponowanego wysiłku lotnictwa;
- wsparcie broniących się wojsk w głębi - 40-50% limitu lotów bojowych;
- wsparcie wojsk podczas przeciwuderzenia - 30-40% całości wysiłku lotnictwa;
- odwód - 10-20% wysiłku lotnictwa.

Wskazany podział wysiłku lotnictwa w operacji obronnej, chociaż odzwierciedla pożądane rozwiązania, powinien być traktowany jako orientacyjny. Konkretne uwarunkowania i rzeczywista sytuacja operacyjna mogą bowiem wpływać na różny przebieg operacji obronnej i nieco inne niż wykazane proporcje podziału wysiłku lotnictwa. Na przykład jeśli przeciwuderzenie ma być wykonywane w końcowym okresie operacji, to większość wysiłku lotnictwa (40-60%) pożądane jest wykorzystywać do wsparcia wojsk broniących się na kolejnych rubieżach oporu (w czasie walki o utrzymanie operacyjnej strefy obrony). W sytuacji zaś, kiedy przeciwuderzenie będzie

realizowane znacznie wcześniej, to wówczas na to przedsięwzięcie operacyjne wskazane jest wydzielać większość dysponowanego wysiłku lotnictwa.

Podkreślenia wymaga ponadto celowość pozostawiania dość znacznego wysiłku lotnictwa w odwodzie dowódcy związku operacyjnego i wykorzystywania go - stosownie do rozwoju sytuacji operacyjnej - do realizacji najistotniejszych (nieplanowanych) zadań w poszczególnych etapach operacji obronnej. Jest to niezbędne ze względu na posiadanie przez przeciwnika inicjatywy operacyjnej i niemożliwość precyzyjnego przewidywania działań jego wojsk.

W operacji zaczepnej wysiłek lotnictwa wydzielony do dyspozycji dowódcy związku operacyjnego najczęściej wykorzystywany (dzielony) jest następująco:

- zadanie bliższe operacji - 50-60% limitu lotów bojowych;
- zadanie dalsze operacji - 30-40% całego wysiłku lotnictwa;
- odwód dowódcy - 10% dysponowanego wysiłku lotnictwa.

Podobnie jak w operacji obronnej, zaprezentowany procentowy podział wysiłku w operacji zaczepnej jest również orientacyjny. Właściwości prowadzenia operacji mogą bowiem podyktować inny podział.

W razie zaś gdy operacja zaczepna będzie krótkotrwała i posiadała niewielki rozmach, można oczekiwać, że nie będzie ona składała się z etapów (zadania bliższego i dalszego). W takiej sytuacji procentowy podział wysiłku celowo jest dokonać według najistotniejszych zadań realizowanych w operacji, jak np. wprowadzenie do bitwy sił głównych i drugiego rzutu, forsowanie przeszkody wodnej, odparcie przeciwuderzenia przeciwnika itd.

Na podkreślenie zasługuje celowość pozostawienia w odwodzie dowódcy związku operacyjnego nieco mniejszego wysiłku lotnictwa (do 10%) niż w operacji obronnej. Wynika to z posiadania przez nacierającego inicjatywy operacyjnej i narzucania swojej woli broniącemu się przeciwnikowi.

W operacji rajdowej i odwrotowej podziału wysiłku lotnictwa celowo jest dokonywać również według najistotniejszych zadań wojsk lądowych.

Zaznaczyć przy tym należy, że w operacji zaczepnej lotnicze zabezpieczenie wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego, czyli działania lotnictwa z sił powietrznych w czasie ogniowego zabezpieczenia podejścia i ogniowego przygotowania ataku, realizowane są zgodnie z planami i decyzjami Naczelnego Wodza. Ten swoisty monopol szczebla strategicznego na decydowanie o działaniach lotnictwa trwa do wyjścia wojsk na rubież ataku. W następnych okresach rażenia ogniowego przeciwnika działania te realizowane są zarówno według planów Naczelnego Wodza, jak i tych dowódców związków operacyjnych, którzy dysponują odpowiednim wysiłkiem lotnictwa.

W działaniach operacyjnych mogą jednak zaistnieć takie sytuacje, w których nastąpi pełna centralizacja wykorzystania lotnictwa (Korpusu Lotniczego) na szczeblu strategicznym. I to nawet mimo wcześniejszego planowania użycia części sił lotnictwa zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego, który wykonuje zadanie główne w kampanii strategicznej. W sytuacjach takich pododdziały Korpusu Lotniczego okresowo nie będą wykonywały zadań według planu dowódcy związku operacyjnego.

W obecnych warunkach związki prowadzące operacje na kierunkach pomocniczych kampanii strategicznej, ponieważ nie otrzymują wysiłku lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych, planują i wykorzystują tylko eskadry lotnictwa łącznikowego, a także śmigłowców transportowych i przystosowanych do minowania, jeśli dysponują ich wysiłkiem. Sytuacja ulegnie zmianie po włączeniu lotnictwa wojsk lądowych. O jego użyciu będą bowiem decydowali dowódcy odpowiednich związków wojsk lądowych.

Natomiast wszystkie związki operacyjne, bez względu na to czy dysponują, czy też nie posiadają do wykorzystania lotnictwa z Korpusu Lotniczego, są codziennie (w każdym dniu działań operacyjnych) informowane przez dowódce KL o działaniach (zadaniach) lotnictwa wykonywanych według decyzji Naczelnego Wodza w interesie (w pasie) i na korzyść (nawet pośrednią) poszczególnych związków operacyjnych. Dowódcy związków muszą być również systematyczne powiadamiani przez przedstawicieli korpusów OP lub szefów OPL wojsk o działaniach lotnictwa myśliwskiego, osłaniającego wojska przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza. W przyszłości natomiast być może sami będą decydowali (w ramach dysponowanego wysiłku) o użyciu myśliwców do osłony wojsk i obiektów rozmieszczonych w rejonie odpowiedzialności związku operacyjnego wojsk lądowych.

Jak już sygnalizowano wcześniej, wysiłek lotnictwa (KL) dla podległych związków na całą operację (obronną, zaczepną), a niekiedy również i na każdy dzień jej prowadzenia określa Naczelny Wódz na propozycję dowódcy WLOP. Natomiast dowódca Korpusu Lotniczego ustala warunki wykorzystania przez dowódcę związku opera-

cyjnego wojsk lądowych dysponowanego wysiłku pododdziałów (oddziałów) z KL. W ramach tych ustaleń dowódca Korpusu Lotniczego każdorazowo precyzuje terminy, wykonawców i sposoby wykonania zadań. Oznacza to, że dowódca związku operacyjnego nie może w dogodnym dla siebie czasie wykorzystywać dowolnych sił Korpusu Lotniczego, lecz tylko te siły i w takim terminie, jak zostało to ustalone przez dowódcę KL. Te same siły Korpusu Lotniczego prowadzą bowiem działania według decyzji różnych decydentów (Naczelnego Wodza, dowódców MW i związków operacyjnych) i dlatego koordynatorem ich wykorzystania musi być dowódca KL.

Należy przy tym traktować jako zasadę, że dowódca związku operacyjnego określa, co ma lotnictwo wykonać, natomiast dowódca lotniczy ustala jak ma lotnictwo zrealizować sprecyzowane przez dowódcę ogólnowojskowego zadanie bojowe. Dowódca Korpusu Lotniczego sprawuje również specjalistyczny nadzór nad właściwym (zgodnym z obowiązującymi zasadami) wykorzystaniem wysiłku lotnictwa z sił powietrznych przez dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych.

Niezwykle istotne znaczenie dla skuteczności działań lotnictwa i osiągania zamierzonych celów prowadzenia operacji wojsk lądowych posiada precyzowanie przez dowódców związków operacyjnych nie tylko zadań i obiektów działań lotnictwa, ale i zapasowych obiektów uderzeń. Dotyczy to zwłaszcza lotnictwa myśliwsko- bombowego, przede wszystkim wtedy, kiedy ma ono niszczyć obiekty manewrowe i punktowe. W warunkach takich nie ma bowiem żadnej pewności (gwarancji), że lotnictwo odszuka (wykryje) i zniszczy ruchome obiekty o małych wymiarach. Musi więc ono mieć sprecyzowane

cele zapasowe, których zniszczenie będzie posiadało również ważne znaczenie dla przebiegu działań operacyjnych. Przy tym cele zapasowe powinny być stosunkowo łatwe do wykrycia i wybrane w ten sposób, aby posiadanymi na pokładach samolotów środkami rażenia można było osiągnąć jak najlepsze rezultaty w zakresie ich niszczenia. Na przykład jeśli grupa samolotów myśliwsko-bombowych ma obezwładnić dywizjon rakiet taktycznych na stanowisku startowym, a samoloty mają być uzbrojone w działka i niekierowane pociski rakietowe, to wówczas jako cel zapasowy pożądane jest wyznaczyć obiekt wrażliwy na ogień uzbrojenia artyleryjskiego samolotów (stanowisko dowodzenia, pododdział WRE), nie zaś obiekt opancerzony lub pancerny (batalion czołgów, zmechanizowany).

Obecnie o użyciu lotnictwa (dysponowanego wysiłku Korpusu Lotniczego i eskadry lotnictwa łącznikowego) w działaniach operacyjnych decydują dowódcy związków operacyjnych i wykorzystują je według własnych planów, nie wydzielając wysiłku swoim podwładnym (dowódcom ZT wojsk lądowych). Przekazywanie części wysiłku śmigłowców bojowych dowódcom ZT będzie możliwe po włączeniu lotnictwa wojsk lądowych do wojsk lądowych. Przedstawiciele lotnictwa przebywający na SD związku operacyjnego proponują jego dowódcy wykorzystanie lotnictwa w operacji, składają zapotrzebowanie na działania sił Korpusu Lotniczego w interesie związku operacyjnego oraz dowodzą (w ustalonym zakresie) pododdziałami (oddziałami) lotnictwa wykonującymi zadania w działaniach operacyjnych.

Dowodzenie lotnictwem wykonującym zadania w operacjach obronnych, zaczepnych i innych zapewnia wojenny system dowodzenia lotnictwem, rozwijany również w obszarze działań operacyjnych. Obej-

muje on ośrodek dowodzenia lotnictwem rozwijany wspólnie ze SD ZO wojsk lądowych oraz grupy i punkty dowodzenia lotnictwem. Przy czym o rozmieszczeniu grup dowodzenia lotnictwem przy odpowiednich SD związków taktycznych wojsk lądowych decyduje dowódca związku operacyjnego na propozycję szefa ośrodka dowodzenia lotnictwem, zaś o usytuowaniu punktów dowodzenia lotnictwem na SD określonych oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych decyduje dowódca ZT na wniosek szefa grupy dowodzenia lotnictwem.

Przedstawiciele lotnictwa na SD związku operacyjnego i na SD niższych szczebli dowodzenia wojsk lądowych są wysłannikami Korpusu Lotniczego i zajmują się lotnictwem taktycznym (operacyjnym), nie zaś lotnictwem podporządkowanym dowódcom ZO i ZT wojsk lądowych. Nie wyklucza to, że mogą oni również udzielać pomocy (proponować) dowódcy związku operacyjnego w zakresie użycia eskadry lotnictwa łącznikowego, a w przyszłości także oddziałów lotnictwa wojsk lądowych[7/]. Równocześnie przygotowują oni i meldują dowódcy związku operacyjnego propozycje wykorzystania lotnictwa w działaniach operacyjnych, uzgadniają i realizują współdziałanie lotnictwa z wojskami lądowymi oraz zapewniają bezpieczny przelot samolotów i śmigłowców w strefach rażenia (ognia) środków OPL wojsk.

Obieg informacji w systemie dowodzenia lotnictwem, wykonującym zadania w działaniach operacyjnych, obejmuje przede wszystkim: stawianie, precyzowanie lub zmianę zadań bojowych; wzywanie lotnictwa na pole walki; informowanie załóg samolotów i śmigłowców o sytuacji bojowej, obiektach działań, warunkach atmosferycznych, skażeniach chemicznych i promieniotwórczych atmosfery;

składanie zapotrzebowań na działania lotnictwa w interesie wojsk lądowych; naprowadzanie śmigłowców (samolotów) na obiekty działań; meldunki załóg o przebiegu lotu i wykonaniu zadań bojowych.

Związkom taktycznym i samodzielnym oddziałom Korpusu Lotniczego, prowadzącym działania według decyzji (planu) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych, zadania bojowe stawia dowódca KL. Szef ośrodka dowodzenia lotnictwem w imieniu dowódcy związku operacyjnego precyzuje im zadania, przekazując dane o działaniach (w ramach dysponowanego wysiłku) do Korpusu Lotniczego, a w dynamice działań także do wykonawców pośrednich lub bezpośrednich, jeśli posiada z nimi łączność. Może również - do czasu zorganizowania szefostwa lotnictwa wojsk lądowych - w imieniu dowódcy związku operacyjnego, stawiać zadania do wykonania eskadrze lotnictwa łącznikowego.

W sytuacjach wymagających szybkiego decydowania szef ośrodka dowodzenia lotnictwem może zmienić (skorygować) zadanie w powietrzu (przecelować załogi w powietrzu na inne obiekty działań) po uzyskaniu zgody dowódcy związku operacyjnego i dowódcy Korpusu Lotniczego - w stosunku do grup samolotów (śmigłowców) ze składu Korpusu Lotniczego. Do zmiany zadań w powietrzu może wykorzystywać także dowódców podległych lotniczych punktów dowodzenia, zwłaszcza grup dowodzenia lotnictwem.

Szef ośrodka dowodzenia lotnictwem składa zapotrzebowanie na działania lotnictwa do dowódcy Korpusu Lotniczego. Dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych może zaś zapotrzebowanie takie zgłosić bezpośrednio do Naczelnego Wodza, który po zaakceptowaniu prośby przekazuje odnośne decyzje do dowódcy WLOP. Dowódca Korpu-

su Lotniczego otrzymuje wówczas zadanie do wykonania na korzyść określonego związku operacyjnego od dowódcy WLOP.

Dowództwo związku operacyjnego, przede wszystkim zaś oddział rozpoznania i WRE, zmuszony będzie także do codziennego składania zapotrzebowań do zarządu rozpoznawczego i WRE Naczelnego Dowództwa na informacje z rozpoznania powietrznego określonych (interesujących związek) obiektów. Związek operacyjny nie otrzymuje bowiem wysiłku lotnictwa rozpoznawczego, a jego potrzeby w tym zakresie powinny być uwzględnione w planie rozpoznania szczebla strategicznego.

Warunki wykonywania zadań bojowych przez lotnictwo w działaniach operacyjnych, zwłaszcza w operacjach obronnych i rajdowych będą wymagały szczególnej troski dotyczącej zabezpieczenia działań samolotów i śmigłowców. Celowo jest, aby dowódcy związków operacyjnych wojsk lądowych dążyli do tworzenia lotnictwu dogodnych warunków do wykonania zadań. Powinny one obejmować przede wszystkim użycie artylerii do niszczenia środków OPL przeciwnika oraz obezwładnianie radioelektroniczne jego systemu dowodzenia lotnictwem i obroną powietrzną (przeciwlotniczą). Ciągle również trzeba będzie utrzymywać (korygować) współdziałanie lotnictwa i wojsk lądowych.

Działania lotnictwa w różnych rodzajach operacji będą charakteryzowały się nieco odmiennymi właściwościami. Wynikają one bowiem z celów i zadań poszczególnych operacji oraz z różnych potrzeb wojsk lądowych. Pożądane jest zatem w syntetycznym ujęciu zaprezentować istotę użycia lotnictwa zwłaszcza w operacjach obronnych i zaczepnych.

W operacji obronnej bezpośrednia działalność lotnictwa na korzyść związku operacyjnego wojsk lądowych rozpoczyna się od zwalczania przeciwnika przed przednim skrajem. W tym czasie realizowane jest najczęściej lotnicze wzbranianie podejścia i rozwijania jego wojsk.

Wzbranianie podejścia wykonuje się uderzeniami ześrodkowanymi lotnictwa, zwłaszcza myśliwsko-bombowego, na wychodzące, przegrupowujące się i rozwijające do ataku siły główne zgrupowań uderzeniowych przeciwnika. Celowe jest również niszczenie nowo wykrytych obiektów pierwszej kolejności rażenia, takich jak rakiety operacyjno-taktyczne, broń precyzyjnego rażenia, śmigłowce przeciwpancerne na lądowiskach i stanowiska dowodzenia. Uderzenia te będą wykonywane niekiedy zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego, częściej zaś według planu Naczelnego Wodza, który dysponuje zdecydowaną większością wysiłku lotnictwa myśliwsko-bombowego. Po wyposażeniu sił powietrznych w lotnictwo szturmowe należy sądzić, że ono właśnie przejęłoby główny ciężar walki z podchodzącymi wojskami przeciwnika, zwłaszcza w strefie taktycznej.

W końcowym okresie rozwijania wojsk przeciwnika zwalczanie jego śmigłowców uzbrojonych w powietrzu, a zwłaszcza środków pancernych i opancerzonych realizują śmigłowce bojowe według planu dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Uderzenia lotnicze wykonuje się z zasady w ustalonym czasie, zgodnie z opracowanym wcześniej planem, w którym są szczegółowo uzgodnione zadania wykonywane zarówno według planu Naczelnego Wodza, jak i zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

W tym okresie operacji obronnej śmigłowce z urządzeniami do minowania narzutowego wykorzystywane są do minowania pasów terenu, co znacznie obniża tempo przegrupowania wojsk, a później - tempo ich natarcia. Wykonywane są też zadania pomocnicze, takie jak prowadzenie zakłóceń radioelektronicznych (przez samoloty lub śmigłowce WRE) środków dowodzenia wojskami, jak również środków radiolokacyjnego wykrywania, celowników samolotów i śmigłowców, oraz zadymianie, przewozy grup operacyjnych, dowodzenie z powietrza i inne.

W lotniczym odparciu ataku wydzielone siły lotnictwa myśliwsko-bombowego według planu szczebla strategicznego będą nadal zwalczały nowo wykryte obiekty pierwszej kolejności rażenia, a przede wszystkim rakiety operacyjno-taktyczne, elementy naziemne systemów broni precyzyjnego rażenia, stanowiska dowodzenia wojsk lądowych szczebla operacyjnego, śmigłowce przeciwpancerne na lądowiskach, środki rozpoznania i WRE, a także lotnictwo szturmowe na wysuniętych lotniskach. Zwykle w każdych konkretnych warunkach spośród wskazanych rodzajów obiektów wybiera się do zwalczania tylko niektóre z nich, w zależności od dysponowanej ilości sił lotnictwa myśliwsko-bombowego (szturmowego).

Według planu dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych lotnictwo myśliwsko-bombowe (szturmowe) będzie zwalczać w tym czasie przede wszystkim rakiety taktyczne na stanowiskach startowych, stanowiska dowodzenia i obiekty broni precyzyjnej szczebla taktycznego, śmigłowce przeciwpancerne na wysuniętych lądowiskach, a niekiedy również odwody taktyczne. Natomiast niecelowe jest raczej użycie lotnictwa samolotowego do zwalczania atakujących

(nacierających) wojsk (czołgów, BWP, transporterów opancerzonych) w bezpośredniej bliskości rubieży styczności bojowej wojsk. Przyczyna tego tkwi w dużym rozproszeniu obiektów punktowych oraz największym nasyceniu tej strefy środkami OPL. Walkę z nimi powinny przejąć pododdziały śmigłowców bojowych. Ich jednoczesne i kolejne uderzenia wykonywane według planu dowódcy związku operacyjnego celowo jest koncentrować na niszczeniu oddziałów pancernych i zmechanizowanych nacierających w pierwszym rzucie ugrupowania przeciwnika. Uderzenia śmigłowców pożądane jest realizować znad własnego ugrupowania bojowego, na głównym kierunku natarcia przeciwnika.

Podczas lotniczego wsparcia wojsk broniących się w głębi działania bojowe lotnictwa myśliwsko-bombowego, prowadzone zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza, obejmują przede wszystkim:

- izolowanie obszaru działań operacyjnych od dopływu świeżych sił; w ramach tego zadania lotnictwo zwalcza głównie odwody operacyjne i strategiczne, opóźniające ich przegrupowanie i utrudniając przeciwnikowi potęgowanie natarcia;
- zwalczanie lotnictwa na lotniskach, systemów dowodzenia i broni precyzyjnej szczebla strategicznego i operacyjnego oraz innych obiektów o znaczeniu militarnym rozmieszczonych w głębi ugrupowania przeciwnika.

W niektórych sytuacjach lotnictwo myśliwsko-bombowe według planu szczebla strategicznego będzie również niszczyło najgroźniejsze obiekty przeciwnika rozmieszczone w strefie taktycznej. Z reguły jednak działalność lotnictwa w tej strefie będzie prowadzona zgodnie z decyzjami lub na zapotrzebowania dowódców bronią-

cych się związków operacyjnych wojsk lądowych. Uderzenia lotnictwa myśliwsko-bombowego (szturmowego) według ich planów pożądane jest koncentrować zwłaszcza na zwalczaniu odwodów taktycznych i operacyjno-taktycznych, niszczeniu śmigłowców uderzeniowych na lądowiskach, obezwładnianiu systemów dowodzenia, WRE i broni precyzyjnego rażenia szczebla taktycznego.

Podstawową rolę w bezpośrednim wsparciu broniących się wojsk odgrywają śmigłowce bojowe, które we współdziałaniu z odwodami przeciwpancernymi i oddziałami zaporowymi niszczą pododdziały pancerne i opancerzone na kierunku głównego uderzenia przeciwnika, uniemożliwiając lub utrudniając mu rozwijanie natarcia w głąb. Ataki śmigłowców będą wykonywane nie tylko od czoła, ale także ze skrzydeł i z tyłu (z zaskoczenia), z wykorzystaniem ukształtowania terenu do maskowania lotu oraz wykonania manewru do ataku.

Śmigłowce z urządzeniami do minowania narzutowego wykorzystuje się do stawiania zapór minowych na kierunkach włamań wojsk przeciwnika, a także do osłony wycofania wojsk własnych na kolejne rubieże obronne. Maskowanie ruchu wojsk, nie tylko podczas przegrupowania na kolejne pozycje obronne, ale także podczas przemieszczania do wykonania kontrataków realizują śmigłowce z urządzeniami do zadymiania.

W tym okresie operacji przeciwnik będzie wysadzał taktyczne desanty powietrzne i prowadził działania desantowo-szturmowe. Do prowadzenia walki z nimi będą szeroko wykorzystywane śmigłowce bojowe. Zwalczać one będą zarówno śmigłowce przeciwnika (transportowe i przeciwpancerne) w powietrzu i na ziemi (w głębi ugru-

powania wojsk własnych), jak również pododdziały desantów i ich sprzęt po wylądowaniu (podczas prowadzenia działań).

Śmigłowce transportowe mogą być wykorzystane do przerzutu pododdziałów do walki z desantami taktycznymi przeciwnika, a ponadto do przewozu wojsk i środków materiałowych dla związków taktycznych pierwszego rzutu oraz ewakuacji rannych i chorych w locie powrotnym. Często będą one używane również do dowozu do wojsk walczących w okrążeniu niezbędnych środków wsparcia logistycznego, a niekiedy i sił wzmocnienia.

Podczas wsparcia wojsk broniących się w głębi lotnictwo myśliwsko-bombowe będzie wykonywało uderzenia jednoczesne i kolejne z reguły na obiekty wcześniej wykryte (działania zaplanowane), natomiast rzadziej na wezwanie z pola walki.

Natomiast śmigłowce będą wykonywały uderzenia jednoczesne i kolejne, często na wezwanie z pola walki. Działania na wezwanie będą zdeterminowane dużą dynamiką działań i zmieniającą się sytuacją w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk. Charakterystyczne dla tego okresu operacji będą też zasadzki ogniowe niedużych grup śmigłowców bojowych.

W tym czasie lotnictwo rozpoznawcze, działając według planu strategicznego, ciągle śledzi ruch odwodów i najgroźniejszych obiektów przeciwnika, a także kontroluje rezultaty uderzeń lotnictwa oraz wojsk rakietowych i artylerii, co umożliwia dowódcy związku operacyjnego szybkie reagowanie na zmiany sytuacji i korygowanie wcześniej podjętych decyzji dotyczących prowadzenia obrony. Zwłaszcza że w końcowym okresie obrony trzeba dążyć do wywalczenia przewagi w siłach i środkach (m.in. ogniowej i w po-

wietrzu), aby wykonać przeciwuderzenie.

Podczas przeciwuderzenia lotnictwo myśliwsko-bombowe (szturmowe) będzie izolowało obszar operacji od dopływu nowych sił i zaopatrzenia. Obiektami uderzeń będą przede wszystkim mosty, przeprawy i kolumny wojsk podczas przechodzenia przez ciaśniny, masywy leśne i węzły dróg. Oprócz tego samoloty myśliwsko-bombowe będą niszczyły nowo wykryte obiekty pierwszej kolejności rażenia, "oczyszczając" w ten sposób dalekie przedpole i podtrzymując przewagę w siłach i środkach.

Śmigłowce bojowe będą zaś "torowały" drogę nacierającym wojskom, niszcząc głównie środki przeciwpancerne i opancerzone oraz wojska przeciwnika w punktach oporu. W czasie przeciwuderzenia śmigłowce do minowania narzutowego celowo jest użyć do osłony skrzydeł nacierających wojsk oraz stawiania zapór minowych na drogach wycofania się przeciwnika.

W toku wykonywania przeciwuderzenia mogą być wysadzane taktyczne desanty powietrzne. Do przewiezienia desantu dowódca związku operacyjnego wykorzysta śmigłowce transportowe. Do zabezpieczenia ich przelotu, a także wsparcia desantu celowo jest użyć śmigłowce bojowe oraz samoloty myśliwsko-bombowe (szturmowe), natomiast do osłony z powietrza lotnictwo myśliwskie. Niekiedy będzie istniała również celowość prowadzenia działań desantowo-szturmowych, w których pożądane jest wykorzystywać zarówno śmigłowce transportowe (transportowo-desantowe), jak i śmigłowce szturmowe.

Wsparcie lotnicze przeciwuderzających wojsk lub - w razie niepowodzenia zwrotu zaczepnego - przechodzących do obrony będzie realizowane aż do zakończenia operacji.

Operacja zaczepna poprzedzona jest z reguły walką o wywalczenie operacyjnego panowania w powietrzu lub co najmniej lokalnej przewagi w powietrzu na kierunku jej prowadzenia. Sytuacja w powietrzu ma bowiem bezpośredni wpływ na skuteczność działań na lądzie (wojsk lądowych). Walkę o wywalczenie panowania (przewagi) w powietrzu realizują przede wszystkim siły OP, w tym lotnictwo myśliwskie, wojska OPL, WRiA oraz lotnictwo myśliwsko-bombowe.

Uderzenia lotnictwa myśliwsko-bombowego, wykonywane według planu strategicznego, koncentrowane są na minowaniu lotnisk i niszczeniu bazujących na nich samolotów, a także zwalczaniu systemu logistyki i dowodzenia lotnictwem, naziemnych środków OP i OPL oraz obezwładnianiu lotnictwa sił lądowych na lądowiskach.

Przed przejściem wojsk do natarcia może być wykonane zmasowane uderzenie ogniowe na obiekty pierwszej kolejności rażenia lub ogniowe zabezpieczenie podejścia wojsk z głębi oraz ogniowe przygotowanie ataku.

W zmasowanym uderzeniu ogniowym bierze udział lotnictwo myśliwsko-bombowe i rozpoznawcze, osłaniane w powietrzu przez wydzielone siły lotnictwa myśliwskiego. Obiektami uderzeń lotnictwa myśliwsko-bombowego są przede wszystkim SD wojsk lądowych szczebla operacyjnego oraz najgroźniejsze dalekonośnie środki ogniowe (pododdziały rakiet i broni precyzyjnego rażenia, lotnictwo na lotniskach i lądowiskach). Natomiast lotnictwo rozpoznawcze prowadzi rozpoznanie na rzecz uderzeń rakiet i lotnictwa

myśliwsko-bombowego oraz w interesie wojsk przechodzących do operacji zaczepnej.

W razie organizowania ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk z głębi lotnictwo myśliwsko-bombowe zwalcza najgroźniejsze obiekty rozmieszczone w strefie operacyjnej oraz SD, pododdziały artylerii lufowej i rakietowej, śmigłowce uderzeniowe na lądowiskach i inne cele rozmieszczone w strefie taktycznej.

W ogniowym przygotowaniu ataku będzie uczestniczyła tylko ta część lotnictwa myśliwsko-bombowego, która nie wykonywała zadań we wcześniejszym okresie rażenia przeciwnika. Uderzenia grup myśliwsko-bombowych koncentrowane są na artylerii, batalionach drugich rzutów i obiektach znajdujących się w pobliżu odcinka wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego związku operacyjnego wojsk lądowych. Śmigłowce bojowe natomiast zwalczają wojska i środki przeciwpancerne (opancerzone) rozmieszczone przed przednim skrajem i na skrzydłach rubieży przełamania (wprowadzenia wojsk).

Działania lotnictwa do czasu wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego związku operacyjnego wojsk lądowych prowadzone są z zasady według planu szczebla strategicznego. Lotnictwo wykonuje zadania przede wszystkim uderzeniami jednoczesnymi (ześrodkowanymi) grup samolotów i śmigłowców, na obiekty zawczasu planowane do zwalczania. Cała działalność lotnictwa w tym okresie jest bardzo ściśle skoordynowana z artylerią, wojskami rakietowymi i przechodzącymi do ataku zgrupowaniami wojsk lądowych.

Podczas lotniczego wsparcia ataku i lotniczego wsparcia nacierających wojsk w głębi lotnictwo realizuje zadania zarówno według planu Naczelnego Wodza, jak i dowódcy związku operacyjnego

wojsk lądowych.

Korpus Lotniczy wykonując uderzenie strategiczne główny wysiłek rozpoznania i działalności ogniowej poświęci na podtrzymywanie wywalczonej wcześniej przewagi w powietrzu, izolowanie odwodów operacyjnych i strategicznych oraz śledzenie i niszczenie obiektów pierwszej kolejności rażenia szczebla operacyjnego. Zadania te realizowane będą kolejnymi uderzeniami ześrodkowanymi lotnictwa na możliwie dużą liczbę obiektów przewidzianych do rozpoznania i zwalczania.

W tym okresie działań operacyjnych lotnictwo myśliwsko-bombowe (szturmowe), wykonując zadania zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego, niszczy przede wszystkim SD ZT i operacyjno-taktycznych wojsk lądowych, śmigłowce uzbrojone na lądowiskach, taktyczno-operacyjne elementy naziemne broni precyzyjnej, wybrane pododdziały WRE i artylerii oraz odwody. Będą to zwykle działania urzutowane w czasie, wykonywane niedużymi grupami samolotów, z wyraźną koncentracją uderzeń na głównym kierunku natarcia w celu utrzymania przewagi ogniowej i eliminowania najgroźniejszych obiektów przeciwnika.

Szczególną aktywność działań w zakresie bezpośredniego wsparcia ogniowego nacierających wojsk powinny osiągnąć śmigłowce bojowe. Uderzeniami jednoczesnymi i kolejnymi, a niekiedy wręcz towarzysząc nacierającym oddziałom mają one niszczyć pododdziały pancerne, środki przeciwpancerne i inne środki ogniowe utrudniające wojskom wykonywanie postawionych zadań. Wskazane jest by uderzenia śmigłowców często były realizowane na doraźne zapotrzebowania dowódców szczebli taktycznych (na wezwanie z pola walki),

z dyżurowania na wysuniętych lądowiskach lub nawet ze stref krótkotrwałego wyczekiwania (z dyżurowania w powietrzu).

Ważne znaczenie dla powodzenia operacji zaczepnej będzie miało zwalczanie przez lotnictwo odwodów przeciwnika, najpierw taktycznych, później zaś operacyjnych i strategicznych, wychodzących z rejonów ześrodkowania, a następnie w czasie ich przegrupowania i rozwijania. W zwalczaniu tych odwodów główną rolę odgrywać będzie lotnictwo myśliwsko-bombowe, a podczas ich rozwijania i ataku - śmigłowce bojowe. Przy tym bliższe odwody operacyjne celowo jest zwalczać wysiłkiem lotnictwa myśliwsko-bombowego będącym w dyspozycji Naczelnego Wodza, a taktyczne - z wysiłku dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Istnieje też potrzeba intensyfikowania rozpoznania powietrznego celem wczesnego wykrycia zamiaru przeciwnika dotyczącego użycia odwodów.

Odwody operacyjne pożądane jest zwalczać uderzeniami jednoczesnymi dużych grup lotnictwa myśliwsko-bombowego głównie w miejscach, które stwarzają dogodne warunki do ich zatrzymania, czyli przede wszystkim podczas podejścia do przepraw przez szerokie przeszkody wodne, lub w miejscach trudnych do obejścia np. na przesmykach między jeziorami, na drogach prowadzących przez gęste lasy, bagna, wąwozy.

Natomiast odwody taktyczne celowo jest zwalczać w trakcie ich przemieszczania do rubieży wykonania kontrataku lub obsadzenia kolejnych pozycji obrony przygotowanymi do tego siłami LMB dyżurującymi w wysokich stopniach gotowości bojowej na lotniskach; niekiedy nawet zadanie to może być wykonywane na wezwanie przez

szefa ośrodka dowodzenia lotnictwem.

Jeżeli pomimo oddziaływania WRiA oraz lotnictwa przeciwnik zdoła wprowadzić do walki odwody operacyjne (strategiczne) i wykonać przeciwuderzenie, to główny ciężar walki z nimi przejmą wojska pierwszego rzutu i wspierające je śmigłowce bojowe. Będą one niszczyły nacierające pododdziały czołgów, BWP i transporterów opancerzonych przeciwnika znad ugrupowania własnych wojsk. W dynamicznie zmieniającej się sytuacji charakterystyczne będą uderzenia śmigłowców, dyżurujących na lądowiskach wysuniętych, wykonywane na wezwanie z pola walki. Czasami niezbędne będzie utrzymywanie śmigłowców nawet w strefach dyżurowania w powietrzu. Działania te będą prowadzone głównie według planu dowódcy związku operacyjnego śmigłowcami etatowymi lub których wysiłek został wydzielony do jego dyspozycji. Niezbędne będzie również stawianie pól minowych przez śmigłowce na kierunku wykonywanego przez przeciwnika przeciwuderzenia .

Lotnictwo myśliwsko-bombowe w tym czasie, wykonując uderzenia niedużymi grupami, niszczy nowo wykryte obiekty pierwszej kolejności rażenia oraz utrudnia wsparcie logistyczne przeciwuderzających wojsk. Większymi zaś siłami zwalcza ono (izoluje) drugie rzuty wojsk wykonujących zwrot zaczepny.

Powodzenie operacyjnych działań zaczepnych w znacznym stopniu uzależnione jest od skuteczności wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu. Dlatego szczególne znaczenie ma jego wszechstronne zabezpieczenie, realizowane zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Dotyczy to zwłaszcza niszczenia przez lotnictwo myśliwsko-bombowe obiektów pierwszej kolejności rażenia, a przede wszystkim wyrzutni rakiet, naziemnych elementów broni precyzyjnej i śmigłowców przeciwpancernych na lądowiskach, a także zwalczania środków rozpoznania oraz blokowania odwodów przeciwnika. Głównym zadaniem śmigłowców bojowych jest w tym czasie niszczenie środków opancerzonych rozmieszczonych w pobliżu rubieży wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu.

Niezwykle ważne jest w tym okresie posiadanie precyzyjnej informacji o przeciwniku. Dlatego niezbędne jest intensyfikowanie rozpoznania powietrznego, zarówno siłami samolotów, jak i śmigłowców rozpoznawczych, w tym śmigłowców związków taktycznych wojsk lądowych.

Duże znaczenie w zapewnieniu powodzenia operacji zaczepnej mogą odegrać siły działające w głębi ugrupowania przeciwnika, a zwłaszcza desanty powietrzne i oddziały desantowo-szturmowe.
Do przewozu desantów powietrznych i oddziałów (pododdziałów) desantowo-szturmowych dowódca związku operacyjnego wykorzystuje śmigłowce transportowe (transportowo-desantowe), a do zabezpieczenia przelotu, lądowania i wsparcia wojsk prowadzących działania po wylądowaniu lotnictwo myśliwsko-bombowe (szturmowe) i śmigłowce bojowe z wysiłku wydzielonego do jego dyspozycji.

Jeżeli w czasie prowadzenia operacji zaczepnej będzie istniała potrzeba forsowania szerokiej przeszkody wodnej, to wówczas lotnicze zabezpieczenie podejścia wojsk i przygotowanie forsowania będzie zwykle organizowane przez szczebel strategiczny z wysiłku będącego w jego dyspozycji. Natomiast wsparcie lotnicze

forsowania i ataku oraz wsparcie wojsk nacierających w głębi będzie organizowane także według planu dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Obiektami uderzeń lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych będą głównie te środki ogniowe przeciwnika, które mają możliwość bezpośredniego oddziaływania na wojska pokonujące przeszkodę wodną i wojska znajdujące się w miejscach załadowania na środki desantowo-przeprawowe.

Po osiągnięciu przez wojska przeciwległego brzegu główny wysiłek lotnictwa przenosi się na wsparcie ataku czołowych oddziałów podczas uchwytywania, poszerzania i umacniania przyczółków, a także na zwalczaniu odwodów przeciwnika przegrupowywanych w celu wykonania kontrataków.

W operacjach obronnych, zaczepnych i innych prowadzonych przez związki operacyjne wojsk lądowych lotnictwo będzie wykonywało również zadania pomocnicze. Oprócz wskazywanych, takich jak minowanie narzutowe i zadymianie manewrowe, będą to zadania związane z oświetleniem terenu w nocy, dowodzeniem wojskami z powietrza (z PPD), rozpoznaniem inżynieryjnym i skażeń, bardzo często połączone z kontrolą maskowania wojsk lądowych.

Śmigłowce transportowe wykorzystywane będą ponadto do przewozu grup specjalnych w głąb ugrupowania przeciwnika, a lotnictwo łącznikowe (śmigłowce i samoloty) także do przewozu grup operacyjnych i rekonesansowych, przewozu poczty polowej i wykonania innych zadań łącznikowych.

W razie prowadzenia operacji rajdowej główny wysiłek lotnictwa wydzielony zostanie do wywalczenia panowania w powietrzu oraz

do transportu i wsparcia ogniowego sił szybkiego reagowania. Niezwykle istotnym zadaniem będzie również izolowanie odwodów, osłona wojsk przed uderzeniami z powietrza, a także dostarczanie informacji rozpoznawczych interesujących zarówno szczebel strategiczny, jak i sztab wojsk prowadzących działania rajdowe. Niekiedy będzie istniała także konieczność wykorzystania lotnictwa transportowego do dowozu sił i środków wzmocnienia do wojsk prowadzących operację rajdową lub częściowej ich ewakuacji drogą powietrzną w przypadku niepomyślnego jej przebiegu.

Należy sądzić, że w czasie prowadzenia operacji rajdowej w interesie wojsk szybkiego reagowania byłby koncentrowany wysiłek większości Korpusu Lotniczego, lotnictwa myśliwskiego i lotnictwa wojsk lądowych. Przy czym dowodzący wojskami szybkiego reagowania dysponowałby prawdopodobnie siłami śmigłowców transportowych, bojowych i wielozadaniowych, natomiast lotnictwo taktyczne wykonywałoby zadania zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza. Nie wyklucza to oczywiście możliwości precyzowania zadań wydzielonym siłom lotnictwa myśliwsko-bombowego, wyzwania ich na pole walki czy też przecelowywania w powietrzu (do zwalczania nowych obiektów) przez dowodzącego operacją rajdową.

Podczas prowadzenia operacji odwrotowej wysiłek lotnictwa myśliwsko-bombowego będzie ześrodkowywany na zwalczaniu odwodów, aby utrudnić im potęgowanie natarcia i opóźniać wprowadzenie do bitwy, a także na niszczeniu obiektów pierwszej kolejności rażenia. Natomiast śmigłowce będą zwalczały pododdziały pancerne i zmechanizowane nacierające w pierwszym rzucie na głównych kierunkach uderzeń, a takie będą minowały teren w celu dezorganizowania

natarcia, zadymiały najistotniejsze elementy wycofujących się wojsk oraz przewoziły siły przyspieszając tym samym organizowanie kolejnych rubieży obrony.

Reasumując, w działaniach operacyjnych lotnictwo ma do spełnienia nieocenione powinności wobec wojsk lądowych. Będąc najbardziej manewrową siłą, zdolną do rażenia przeciwnika na całej głębokości jego ugrupowania, szybkiego transportu powietrznego, pozyskiwania informacji rozpoznawczych oraz wykonywania wielu innych zadań mających nieraz decydujący wpływ na przebieg operacji, użycie lotnictwa będzie coraz bardziej determinowało końcowe rezultaty działań operacyjnych. Zwłaszcza w operacjach o charakterze powietrzno-lądowym i manewrowym oraz przy założeniu, że śmigłowce wejdą w skład wojsk lądowych, a siły powietrzne zostaną wyposażone w lotnictwo szturmowe.

5. Obrona przeciwlotnicza w działaniach operacyjnych wojsk lądowych

5.1. Rola obrony przeciwlotniczej (OPL)

Rysujące się wyraźnie tendencje - we współczesnych siłach zbrojnych większości państw europejskich - znacznego zwiększenia możliwości bojowych sił powietrznych, doskonalenia form i sposobów ich bojowego użycia oraz utrzymywania ich w stosunkowo wysokim stanie gotowości bojowej pozwalają wnioskować, że zagrożenie wojsk lądowych w czasie prowadzenia przez nie działań operacyjnych rośnie.

W obliczu wymienionego zagrożenia rola OPL - jako jednego z filarów obrony powietrznej (OP) i siły obronnej wojsk lądowych - musi być znaczna, ponieważ od skutecznej osłony zależeć będzie sprawne funkcjonowanie i skuteczne prowadzenie działań operacyjnych przez wojska lądowe.

Ponadto, wysoka ranga OPL wielokrotnie została potwierdzona zarówno w wielu opracowaniach teoretycznych jak i praktyce lokalnych konfliktów zbrojnych.

Współcześnie OPL powinna być rozpatrywana jako część OP, obejmującą walkę ze środkami napadu powietrznego (ŚNP) przeciwnika w powietrzu w okresie (pasie) działania związków operacyjnych (ZO) wojsk lądowych.

W ujęciu OPL jako części OP, cel OPL wojsk lądowych prowadzących działania operacyjne polega na ich osłonie. Osłona polega na niedopuszczeniu ŚNP przeciwnika do osiągnięcia stawianych przed

nim celów, tym samym tworząc dogodne warunki osłanianym wojskom (obiektom) do prowadzenia działań operacyjnych (zał. nr 31).

Cel ten OPL osiąga w wyniku realizowania dwóch zasadniczych funkcji:

- niszczenia (obezwładnienia) lotnictwa w powietrzu;
- informowania o zagrożeniu powietrznym.

OPL w omawianej formie działań wojennych powinna realizować następujące zadania:

- ostrzegania i stałego informowania wszystkich organów dowodzenia związku operacyjnego (ZO) o zagrożeniu powietrznym;
- uczestniczenie w ramach OP w uniemożliwieniu przeciwnikowi powietrznemu wywalczenia przewagi w powietrzu (jako zadanie priorytetowe pogotowia operacyjnego);
- osłona ZO prowadzącego operacje i przegrupowanie operacyjne;
- osłona obiektów logistycznych na obszarze zajmowanym przez ZO, mających istotne znaczenie dla prowadzenia działań operacyjnych;
- osłona obiektów mających istotne znaczenie dla skutecznego prowadzenia działań operacyjnych.

Jaka wobec tak sformułowanego celu i zadań powinna być OPL w działaniach operacyjnych? Powinna ona spełniać pięć głównych wymagań:

1. Powinna być okrężna, w sensie możliwości oddziaływania na zagrożenie powietrzne niesione z każdego kierunku.
2. Powinna być elastyczna, zapewniająca zdolność do szybkiej koncentracji wysiłku na kierunkach oraz miejscu i czasie wynikających z rozwoju sytuacji operacyjnej.
3. Powinna być głęboko urzutowana, zapewniająca ciągłość

oddziaływania na lotnictwo przeciwnika na całej głębokości ZO, w każdej formie działań operacyjnych.

4. Powinna ją cechować wysoka mobilność, ponieważ wszystkie środki OPL muszą być przygotowane do skoncentrowanego użycia już w momencie rozpoczęcia zbrojnych działań wojennych, w celu odpierania pierwszych zmasowanych uderzeń powietrznych.

5. Powinna być odporna na destrukcyjne działanie przeciwnika (żywotna).

5.2. Operacyjne siły i środki wojsk OPL

Wojska OPL są zasadniczym elementem systemu OPL, będąc jednocześnie jednym z rodzajów wojsk lądowych.

Organizacja wojsk OPL ulega ciągłym zmianom, przede wszystkim na skutek rozwoju techniki i sposobów działania przeciwnika powietrznego, zmian w organizacji i zasadach działania osłanianych wojsk lądowych oraz doskonaleniu uzbrojenia samych wojsk OPL. Podstawowymi środkami wojsk OPL są: przeciwlotnicze zestawy rakietowe, przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie, środki rozpoznania radiolokacyjnego.

Przeciwlotnicze zestawy rakietowe wojsk OPL cechuje: duża skuteczność ognia, dokładność naprowadzania, możliwość niszczenia i obezwładnienie różnych typów ŚNP w różnych zakresach prędkości i wysokości lotu, zdolność prowadzenia walki niezależnie od warunków atmosferycznych, pory roku i doby, stosowanych przedsięwzięć WRE przez przeciwnika. Wymienione walory bojowe sprawiają, że przeciwlotnicze zestawy rakietowe stały się

podstawowym środkiem walki wojsk OPL ZO. Na uzbrojeniu ZO znajdują się różne pod względem zasięgu, sposobów naprowadzania i skuteczności rażenia przeciwlotnicze zestawy rakietowe typu: S-2, IGŁA, S-1, S-10, OSA (bliskiego zasięgu) oraz KUB (małego zasięgu).

Przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie mogą niszczyć samoloty i śmigłowce głównie na małych wysokościach oraz w razie potrzeby cele naziemne i nawodne. Na uzbrojeniu wojsk OPL ZO znajdują się obecnie armaty plot małego kalibru typu: ZU-23-2, ZSU-23-4, S-60.

Aktualnie na szczeblu ZO wojsk lądowych znajduje się oddział rakiet plot typu KUB, pododdział radiotechniczny oraz polowa techniczna baza rakiet plot. ZT wojsk lądowych dysponują oddziałami rakiet plot KUB lub OSA oraz kompanią dowodzenia OPL. W oddziałach ogólnowojskowych występują pododdziały plot wyposażone w zestawy rakiet plot bliskiego zasięgu (oprócz OSA) oraz przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie.

Oddział (pułk) rakiet plot KUB jest przeznaczony do osłony wojsk lądowych i innych ważnych obiektów przed uderzeniami różnych typów SNP. Może on zwalczać samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi środkami plot pojedyncze i grupowe cele powietrzne lecące na kursach spotkaniowych z dowolnego kierunku w granicach prędkości lotu od 0 do 600 m/s, w przedziale wysokości od 30 - 60 do 10000 m, na maksymalnych odległościach do 24 km i parametrze kursowym do 15 km. Podstawową jednostką taktyczno - ogniową oddziału (tzw. kanałem celowania) jest bateria, która może samodzielnie wykrywać, identyfikować i niszczyć cele powietrzne (pojedyncze i grupowe). Oddział ten jest jednostką

wysoce manewrową, zdolną szybko zmieniać ugrupowanie bojowe oraz przegrupowywać się w tempie wymaganym przez osłaniane wojska lądowe.

Pododdział (batalion) radiotechniczny jest przeznaczony do zasilania wojsk ZO w informacje o sytuacji powietrznej oraz zabezpieczenie pracy szefostwa wojsk OPL ZO.

Batalion zapewnia utworzenie ciągłego pola rozpoznania radiolokacyjnego od wysokości 300 m w całym pasie (obszarze) ZO.

Polowa techniczna baza rakiet plot jest oddziałem technicznym przeznaczonym do zaopatrywania oddziałów i pododdziałów wojsk OPL w rakiety plot KUB i OSA.

5.3. Funkcjonowanie OPL w działaniach operacyjnych

5.3.1. Dowodzenie OPL

Dowodzenie wojskami OPL obejmuje całokształt działalności dowództw i sztabów (organów dowodzenia) wszystkich szczebli organizacyjnych w zakresie przygotowania działań bojowych oraz podczas walki. Ma ono na celu racjonalne użycie wojsk OPL dla zapewnienia skutecznej OPL wojskom i obiektom oraz zadanie przeciwnikowi powietrznemu maksymalnych strat. Jednocześnie w dowodzeniu jako procesie, z punktu widzenia podejmowania określonych kroków i rozwiązywania problemów można wyróżnić etapy:

- powzięcie decyzji, w którym organ dowodzenia zbiera i opracowuje informacje, przygotowuje warianty działania, oraz

dokonuje wyboru wariantu optymalnego przy założonym kryterium wyboru;

- planowanie - obejmujący szczegółowe opracowanie scenariusza działań i sprecyzowanie zadań dla podwładnych;
- organizowanie, w którym następuje przekazanie zadań dla podwładnych;
- realizacja - etap ten jest związany z wypracowaniem decyzji przez niższe szczeble dowodzenia oraz realizację przedsięwzięć nakazanych przez przełożonego;
- kontrola, w którym przełożony kontroluje stopień i sposób wykonania nakazanych zadań.

Dowodzenie wojskami OPL w każdym przypadku jest uzależnione od modelu dowodzenia wojskami lądowymi, zwłaszcza w odniesieniu do przyjętej przez dowódcę ogólnowojskowego metody przygotowania walki.

Dla osiągnięcia celu, podsystem dowodzenia wojsk OPL realizuje funkcję dowodzenia oddziałami i pododdziałami wojsk OPL, w ramach której podejmowany jest ciąg przedsięwzięć przedstawionych w zał.nr 32.

Dowodzenie wojskami OPL zawiera dwie zasadnicze fazy: dowodzenie operacyjno - taktyczne i dowodzenie ogniowe.

Dowodzenie operacyjno-taktyczne wojskami OPL obejmuje zespół przedsięwzięć ukierunkowanych na utworzenie we właściwym czasie, w nakazanych rejonach (rubieżach) odpowiedniego do decyzji dowódcy ZO (ZT), systemu walki oddziałów i pododdziałów wojsk OPL. W zakres dowodzenia taktycznego wchodzi:

- zbieranie, analizowanie i opracowywanie danych o sytuacji;

- powzięcie decyzji o użyciu oddziału i pododdziałów wojsk OPL;
- planowanie działań bojowych oddziału i pododdziałów wojsk OPL;
- postawienie zadań bojowych;
- rozwijanie oddziału i pododdziałów wojsk OPL w ugrupowanie bojowe;
- organizowanie współdziałania i wszechstronnego zabezpieczenia;
- kierowanie manewrem oddziału i pododdziałów wojsk OPL w toku walki.

Dowodzenie ogniowe obejmuje zespół przedsięwzięć mających na celu świadome powodowanie takich zachowań systemu OPL, aby wypełniał on funkcję rażenia ŚNP w określonym miejscu i czasie z wyznaczonym poziomem efektywności. Rozpoczyna się ono od podjęcia decyzji o tym jaki typ (rodzaj), w jakiej kolejności i jakimi sposobami zniszczyć ŚNP oraz przekazanie tej decyzji w formie zadań podwładnym.

Decyzja - od momentu napływu pierwszych danych o celach powietrznych, jest weryfikowana na podstawie wniosków z rzeczywistego rozwoju sytuacji powietrznej, po czym następuje jej wdrożenie.

Dowodzenie ogniowe trwa do zakończenia nalotu, zebrania danych (oceny) o rezultatach działań bojowych i złożenia meldunków przełożonemu. Dowodzenie ogniowe podobnie jak dowodzenie operacyjno - taktyczne ma charakter sekwencyjny. Wieloszczeblowa struktura dowodzenia ogniowego oddziału i pododdziałów wojsk OPL oraz różny zakresowo charakter sprawowanych funkcji dowodzenia i zarządzania sprawia, że decyzje przełożonych i wynikające z nich zadania ogniowe do niszczenia ŚNP nie zawsze mogą określać

szczegółowo działania podwładnych. Dotyczy to szczególnie tych sytuacji na powietrznym polu walki, w których czas reakcji decyzyjnych przełożonego jest zbliżony do wielkości czasu potrzebnego podwładnemu na wykonanie zadania ogniowego.

W sensie ogólnym w całym wachlarzu sytuacji decyzyjnych w których zachodzi konieczność sformułowania zadania ogniowego - przełożony ma alternatywne możliwości:

a/ Przekazanie w całości uprawnień decyzyjnych w zakresie niszczenia SNP podwładnym;

b/ sformułowanie i przekazanie zadania ogniowego w sposób ogólny na podstawie prognozowanego rozwoju sytuacji bojowej w powietrzu, zanim stan ten rzeczywiście nastąpi;

c/ formułowanie zadania ogniowego w takim zakresie, aby zawierało w swej treści wskazanie konkretnego celu do zniszczenia konkretnemu wykonawcy (posiadającemu największe możliwości), sposób jego zniszczenia z uwzględnieniem konkretnych warunków, oraz postawienie go w takim czasie, aby zapewniona była niezbędna rezerwa czasu na wykonanie manewru ogniem.

Sytuacja "a" tworzy konieczność zdecentralizowanego dowodzenia[9/] ogniowego . Na szczeblu np. ZT polega ona na tym, że dowódcy oddziałów rakiet plot oraz szefowie OPL pz bezpośrednio kierują działalnością ogniową podległych sił i środków OPL bez udziału szefa OPL ZT.

Dowodzenie ogniowe w czasie którego przełożony formułuje zadania w takim zakresie jak przedstawiono to w wariancie "b" - określa się jako dowodzenie siłami i środkami wojsk OPL podczas odpierania nalotu nieprzyjaciela powietrznego. Cechą szczególną

tego rodzaju dowodzenia jest jego wysoki stopień uogólnienia w sferze decydowania. Na szczeblu ZT obejmuje on swoim zakresem przede wszystkim przyjęcie koncepcji odparcia prognozowanego nalotu przez szefa OPL (dowódcę oddziału rakiet przeciwlotniczych), sformułowanie wytycznych i ograniczeń dla prowadzonej działalności ogniowej przez wykonawców (dowódców prplot, szefów OPL oddziałów ogólnowojskowych).

Dowodzenie siłami i środkami podczas odpierania nalotu przez szefa OPL ZT (dowódcę prplot), stanowi punkt wyjścia do formułowania zadań ogniowych w takim zakresie jak określono w wariancie "c" sytuacji decyzyjnej - tego typu dowodzenie zwyczajowo określa się mianem - kierowania ogniem.

Kierowanie ogniem jest szczególnym rodzajem dowodzenia ogniowego. Jest ono procesem zachodzącym w relacjach bezpośredniej podległości organizacyjnej lub podległości dyspozycyjnej, w której decyzje i zadania ogniowe są przekazywane wprost z ośrodka kierowania (PD OPL, SD) wykonawcom przy ograniczeniu możliwości wpływu na wybór sposobu realizacji zadania przez ogniwa pośrednie i wykonacze. Ponadto występuje tylko w tych przypadkach i na takich szczeblach organizacyjnych, kiedy dana decyzja w zakresie użycia środków ogniowych jest jedną z pośród wielu możliwych. Rozpiętość kierowania ogniem w strukturze dowodzenia ogniowego systemem OPL zależy głównie od stopnia złożoności i dynamiczności sytuacji[10/] powietrznej oraz instrumentalnego przygotowania SD i PD OPL oraz SD prplot do kierowania ogniem. W praktyce działania oddziałów i pododdziałów wojsk OPL dąży się do uzyskania maksymalnej

rozpiętości kierowania ogniem w ramach struktury dowodzenia OPL. Dążenie to jest warunkiem podstawowym i koniecznym dla podwyższenia efektywności ogniowej systemu OPL oraz zmniejszenia zużycia dysponowanego przez oddziały i pododdziały plot potencjału możliwości bojowych.

5.3.2. Opl w operacjach

5.3.2.1. Obronnych

Skuteczność OPL w operacjach obronnych osiąga się w wyniku kompleksowego wykorzystania większości sił do realizacji zadań, których wykonanie zapewnia osłonę wojsk ZO i obiektów od których zależy trwałość obrony. Siłami ZO nie zawsze można zapewnić wystarczającą skuteczność osłony, dlatego też w poszczególnych etapach operacji obronnej wykorzystuje się wszystkie możliwe siły tworząc zgrupowania wojsk OPL.

Z punktu widzenia charakteru i ważności obiektów osłony do głównych zadań OPL ZO w operacji obronnej należy zaliczyć osłonę:

- wojsk działających w pasie przesłaniania;
- wojsk działających w taktycznej strefie obrony w rejonie głównego wysiłku;
- wojsk wycofujących się na pozycje ryglowe, drugi pas obrony lub operacyjną rubież obrony;
- ZT wykonujących przeciwuderzenie;
- obiektów logistycznych i komunikacyjnych mających istotne znaczenie dla funkcjonwania systemu operacji obronnej.

Rozpoznanie ŚNP

Podstawowym sposobem jest rozpoznanie radiolokacyjne, uzupełniającym pelengacyjne, telewizyjno - optyczne i wzrokowe. Rozpoznanie radiolokacyjne organizuje się w formie sieci radiolokacyjnych posterunków wykrywania (RPW) w skład której wchodzą linie, a w każdej linii kilka RPW. Siłami pododdziału radiotechnicznego ZO organizuje się pierwszą linię RPW, w której rozwija się zazwyczaj dwa RPW w odległości 15-20 km od linii styczności bojowej wojsk. Dwa następne RPW przygotowuje się do pracy na następnej linii oddalonej o około 20 km w głąb ugrupowania operacyjnego od rozwiniętych RPW pierwszej linii. Przygotowywane do pracy na następnej liniii RPW występują: jeden jako skryty - gotowy do prowadzenia rozpoznania radiolokacyjnego na sygnał; drugi jako odwodowy - w gotowości do rozwinięcia z wyznaczonych stanowisk bojowych.

Powyższa forma rozpoznania uzupełniana jest z reguły radiolokacyjnymi stacjami wstępnego poszukiwania (RSWP) ZT, oddziałów rakiet przeciwlotniczych i oddziałów ogólnowojskowych, które rozwijane są w ugrupowaniu własnych wojsk - zgodnie z zasadami dla nich przewidzianymi. Do scentralizowanego wykorzystania w systemie rozpoznania ŚNP przeciwnika ZO włączane są one najczęściej w toku operacji na sygnał w warunkach:

- RSWP ZT i oddziałów rakiet plot będące w pasie przesłaniania ZO w początkowym okresie operacji;
- przy niesprzyjających warunkach terenowych;
- po zniszczeniu części RPW pododdziału radiotechnicznego ZO;
- w trakcie zmiany stanowisk bojowych RPW.

Do czasu rozpoczęcia operacji zaczepnej wojsk lądowych przeciwnika powiadamianie o sytuacji powietrznej realizowane jest przez wojska OP i własne środki dyżurne.

Od momentu włączenia systemu rozpoznania radiolokacyjnego w "reżim pracy bojowej" powiadamianie wojsk i obiektów ZO realizuje się z SD WOPL w specjalnej sieci powiadamiania. Informacja o sytuacji powietrznej może być przez zainteresowanych odbiorców pozyskiwana równolegle z najbliższych RPW ZO, albo RSWP ZT i oddziałów.

Dla zwiększenia efektywności rozpoznania radiolokacyjnego i uzyskiwania ciągłości informacji organizuje się wzajemną wymianę informacji pomiędzy SD WOPL sąsiednich ZO oraz odpowiednich SD wojsk OP.

Rażenie SNP

Podstawę systemu rażenia (ognia) przeciwlotniczego w operacji obronnej ZO stanowi ogień oddziału rakiet przeciwlotniczych skoordynowany z walką lotnictwa myśliwskiego, wojsk rakietowych OP oraz pododdziału zakłóceń radiolokacyjnych. użycie i działanie organicznego oddziału rakiet plot powinno być dostosowane do przewidywanego działania zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego ZO.

Warunki prowadzenia OPL w operacji obronnej, a szczególnie: zwiększenie skali zagrożenia uderzeniami z powietrza (większa liczba SNP i częstsze uderzenia), możliwe większe straty oddziałów i pododdziałów wojsk OPL, mniejszy wpływ systemów OPL sąsiadów a także ograniczona liczba limitów rakiet i amunicji plot, powodować będą ingerowanie dowódcy ZO w wykorzystanie

oddziałów i pododdziałów plot ZT.

Podstawową siłą OPL ZT działającego w pasie przesłaniania jest oddział rakiet plot. Jego użycie powinno zapewnić osłonę najważniejszym elementom ugrupowania bojowego na kierunku głównego uderzenia przeciwnika. Wycofanie wojsk OPL można realizować dopiero po osiągnięciu gotowości przez system rażenia ZT pierwszego rzutu operacyjnego, na kierunku którego wycofywać się będą wojska działające dotychczas w pasie przesłaniania.

Pozostałe wojska OPL ZO w omawianym etapie walki nie zawsze będą w najwyższym stopniu gotowości bojowej (mogą jeszcze organizować OPL pierwszego rzutu operacyjnego). W każdym jednak przypadku walkę z SNP przeciwnika w okresie walki w pasie przesłaniania, wojska OPL powinny prowadzić pododdziałami dyżurnymi, aby nie zdradzać swojego położenia oraz całego ugrupowania związku operacyjnego.

Do osłony wojsk działających w taktycznej strefie obrony w rejonie głównego wysiłku obrony organizuje się system rażenia na bazie wojsk OPL ZT i oddziału rakiet plot ZO. Oddziały rakiet plot ZT wykorzystuje się do osłony oddziałów pierwszego rzutu (zgrupowań obronnych), broniących się w rejonach głównego wysiłku obrony ZT, a także oddziałów drugiego rzutu w trakcie wprowadzania do walki i wykonywania kontrataków.

Oddział rakiet plot ZO rozwija się za oddziałami rakiet plot ZT. Jego ugrupowanie powinno:

- wypełnić ewentualne luki w strefach rażenia oddziałów rakiet plot ZT;
- zwiększyć wielowarstwowość stref rażenia na prawdopodobnych

kierunkach nalotów SNP przeciwnika;

- stworzyć ciągłą strefę rażenia nad całym obszarem ZO we współdziałaniu z systemami rażenia wojsk OP, systemami OPL sąsiadów i oddziałów rakiet plot ZT drugiego rzutu;
- wzmocnić osłonę ZT pierwszego rzutu, szczególnie w rejonie głównego wysiłku obrony.

W trakcie wycofywania się wojsk na pozycje ryglowe, drugi pas lub operacyjną rubież obrony wojska OPL ZO dokonują manewru na kolejne stanowiska startowe. Manewr ten wykonują najczęściej z osłanianym obiektem. Mimo, że inicjatywa w tym etapie operacji obronnej tak w powietrzu jak i na ziemi będzie należeć do przeciwnika,należy manewr środkami rażenia wojsk OPL dokonywać częściami, aby w okresach spodziewanych uderzeń SNP dysponować maksymalnie możliwą liczbą środków gotowych do walki. Niezmiernie ważnym problemem w kontekście omawianej inicjatywy przeciwnika, jest wybór nowych rejonów stanowisk startowych i ogniowych wojsk OPL. Stanowiska te powinny być zaplanowane i przygotowane odpowiednio wcześniej, zgodnie z zamiarem rozegrania kolejnych etapów operacji obronnej. każde odstępstwo od tej reguły może spowodować dezorganizację całego systemu OPL, a w konsekwencji zmniejszenie skuteczności osłony i nie wykonania zadania przez osłaniane wojska.

Po zajęciu kolejnej rubieży obronnej (najczęściej pozycji ryglowych) system OPL ZO oprócz osłony wojsk na tej pozycji (-jach) będzie realizował (jeżeli spełnione zostaną warunki) osłonę ZT wykonującego przeciwuderzenie. W etapie tym oddziały rakiet plot ZT będących w styczności z przeciwnikiem osłaniają

własne elementy ugrupowania bojowego z takim wyliczeniem, aby co najmniej 50% ich sił brało bezpośredni udział w osłonie wojsk przeciwuderzających. Jeżeli przeciwuderzenie będzie wykonywane z dwóch oddzielnych rubieży na zbieżnych kierunkach - oddział rakiet plot ZO ugrupowuje się całością sił na jednym kierunku, do bezpośredniej osłony wojsk przeciwuderzających, w obszarze od rubieży ataku do rubieży rozwijania w kolumny batalionowe. Oddział rakiet plot ZT wykonującego przeciwuderzenie rozwija się wówczas głębiej dla osłony oddziałów i pododdziałów wychodzących z rejonu wyjściowego i na drogach marszu.Na drugim kierunku oddział rakiet plot przeciwuderzającego ZT rozwija część sił przy rubieży ataku, a pozostałe głębiej, na maksymalnych odległościach, dla osłony wojsk wychodzących z rejonu wyjściowego i na drogach marszu.

W przypadku wykonywania przeciwuderzenia z dwóch kierunków istnieje potrzeba zorganizowania dwóch zgrupowań wojsk OPL. Na kierunku gdzie wykorzystywany jest oddział rakiet plot ZO (kierunek ważniejszy) należy zorganizować zgrupowanie operacyjne z dowodzącym szefem wojsk OPL oraz zgrupowanie taktyczne, na drugim kierunku. Zgrupowaniem tym powinien dowodzić szef wojsk OPL ZT wykonującego przeciwuderzenie.

Osłona obiektów logistycznych i komunikacyjnych mających istotne znaczenie dla funkcjonowania systemu operacji obronnej może być realizowana całością lub częścią oddziału rakiet plot ZO we współdziałaniu z lotnictwem myśliwskim i oddziałami wojsk rakietowych OP.

Zabezpieczenie w rakiety i amunicję plot realizowane jest dwoma potokami.Pierwszy - specjalistyczny -zorganizowany na bazie

technicznej bazy rakiet plot (podporządkowania operacyjnego) oraz pododdziałów (baterii) technicznych oddziałów rakiet plot. Drugi - ogólny - funkcjonujący w systemie wsparcia logistycznego innych rodzajów wojsk lądowych. Główne zadania potoku specjalistycznego sprowadzają się do przygotowania rakiet małego i bliskiego zasięgu do bojowego użycia (tzw. elaboracji) oraz ich dostarczenia do wojsk OPL.

5.3.2.2. Zaczepnych

W OPL działania ofensywne tworzą odmienne uwarunkowania niż defensywne. Do podstawowych różnic (cech specyficznych) zalicza się:

- mniejszą skalę zagrożenia powietrznego, wynikającą z różnic parametrów rozmachu operacji oraz konieczności posiadania przez nacierającego przewagi we wszystkich wymiarach, w tym w powietrznym;
- odmienną wagę poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego ZO;
- zdecydowanie większą manewrowość wszystkich elementów ugrupowania operacyjnego ZO;
- tworzenie się bardzo dużych skupisk różnych oddziałów (sprzętu) w określonych rejonach (przełamania, forsowania, przeprawy itp.);
- prowadzenia walki przez ZO w nieznanym, często nieprzygotowanym i nierozpoznanym terenie.

Z punktu widzenia zagrożenia powietrznego, charakteru i ważności

obiektów osłony, do głównych zadań OPL ZO w operacji zaczepnej należy zaliczyć osłonę:

- zgrupowania uderzeniowego w czasie wchodzenia do bitwy;
- wprowadzanych do bitwy drugorzutowych ZT;
- wojsk forsujących i pokonujących szerokie przeszkody wodne;
- wojsk odpierających przeciwuderzenie;
- obiektów logistycznych i komunikacyjnych, mających istotne znaczenie dla funkcjonowania systemu operacji.

Rozpoznanie

Podstawowym jest rozpoznanie radiolokacyjne, uzupełniającym wzrokowe, pelengacyjne i inne;

- rozpoznanie radiolokacyjne należy planować i organizować rozpoznanie ŚNP dążąc do maksymalnego wysuwania pola radiolokacyjnego w kierunku spodziewanego nalotu;
- powinno się zmierzać do zachowania ciągłego pola radiolokacyjnego na żądanej wysokości w powiązaniu z kolejnymi liniami RPW na całą głębokość ugrupowania operacyjnego;
- pododdział radiotechniczny ZO rozwija 2-3 RPW (pozostałe jako skryte bądź odwodowe), tworząc pierwszą linię (rubież);
- należy wykorzystywać informacje o sytuacji powietrznej z RSWP ZT, oddziałów, sąsiadów i środków przełożonego;
- zasadą jest ukrywanie pola radiolokacyjnego, poprzez stworzenie systemu jego narastania w miarę zagrożeń;
- rozpoznanie radiolokacyjne powinno się uzupełniać innymi jego rodzajami;
- RSWP ZT, oddziałów rakiet plot i oddziałów ogólnowojskowych ugrupowuje się z reguły w ugrupowaniu ZT, ale w systemie dyżu-

rów (według grafiku).

Rażenie

Podstawowymi środkami rażenia są rakiety i artyleria plot, których działanie powinno być skoordynowane z działaniami wojsk OP oraz wojsk OPL przełożonego i sąsiadów;

- koordynacja podsystemu rażenia (ognia przeciwlotniczego) ZO polega na uzgodnieniu (ustaleniu) koncepcji użycia LM i wojsk rakietowych OP, sposobów skupienia wysiłku (preferencji), wymiany informacji;
- dla racjonalnego wykorzystania potencjału bojowego wojsk OPL, dla zadania SNP przeciwnika maksymalnych strat oraz skutecznej osłony wojsk (obiektów), w ważnych etapach operacji koncentruje się odpowiednią (niezbędną dla uzyskania założonego stopnia efektywności) liczbę oddziałów i pododdziałów rażenia;
- koncentracja wysiłku OPL wymusza konieczność tworzenia zgrupowań wojsk OPL do osłony kompleksu obiektów oraz grup wojsk OPL w osłonie obiektu;
- szef wojsk OPL może (po uzyskaniu akceptacji dowódcy ZO) ingerować w ugrupowanie środków rażenia (ogniowych) oraz pełnienie przez te środki dyżurów bojowych.

Podsystem rażenia dla osłony zgrupowania uderzeniowego podczas wchodzenia do bitwy organizuje się siłami oddziałów i pododdziałów rakiet i artylerii przeciwlotniczej ZO we współdziałaniu z wojskami OP, sąsiednimi systemami OPL oraz pododdziałami WRE.

Oddziały rakiet plot ZT wchodzących w skład zgrupowania uderzeniowego rozwija się z zasady w pasach natarcia swoich ZT. W celu stworzenia kompleksowego i wielowarstwowego ognia plot, dopuszcza

się, szczególnie przy różnych typach środków rażenia, rozwijanie części pododdziałów w pasie natarcia sąsiedniego ZT.

Oddziały rakiet plot ZT zabezpieczających wejście zgrupowania uderzeniowego do bitwy pozostawia się w rejonach w których są rozwinięte (ze zmianami stanowisk startowych i ogniowych na zapa-zapasowe) lub całkowicie zmienia się im rejony ugrupowań bojowych.

Oddział rakiet przeciwlotniczych ZO rozwija się w omawianym etapie operacji za oddziałami rakiet plot ZT. Jego ugrupowanie planuje się tak, aby spełnialo wymagania zbliżone do tych, które zidentyfikowano w stosunku do osłony zgrupowania prowadzącego operację obronną w rejonie jej głównego wysiłku. Oddział ten zmienia ugrupowanie bojowe w ślad za nacierającymi wojskami metodami zmiany pododdziałów (linii pododdziałów) lub całością, w zależności od tempa natarcia osłanianych wojsk (obiektów).

OPL drugorzutowych ZT wchodzących do bitwy organizuje się podobnie jak zgrupowania uderzeniowego. Dynamika prowadzonych działań powoduje tu pewną specyfikę (właściowści) polegające na:

- oddziały i pododdziały wojsk OPL nacierających ZT realizują ciągły manewr wraz z osłanianymi wojskami, na okres osłony ZT wchodzącego do bitwy przyjmują ugrupowanie bojowe i osiągają pełną gotowość bojową nie później niż na 0,5 do 1 godziny przed planowanym wejściem do bitwy osłanianego ZT;
- oddziały i pododdziały wojsk OPL ZT wchodzącego do bitwy działają tak samo jak w osłonie ZT zgrupowania uderzeniowego;
- przy wprowadzaniu do walki oddziałów wydzielonych walce z ŚNP przeciwnika powinny podejmować wojska OPL "zabezpieczające" wy-

mienione wprowadzenie;

- oddział rakiet plot ZO osłaniając wojska i obiekty na kierunku głównego uderzenia, do osłony wchodzącego do bitwy drugorzutowego ZT zajmuje rejon według zasad omówionych podczas osłony zgrupowania uderzeniowego (gotowość bojową osiąga na 1 godzinę przed planowanym wejściem ZT).

Osłonę wojsk odpierających przeciwuderzenie realizuje się podobnie jak w obronie ZT. W przypadku wykorzystania do tego celu oddziału rakiet plot ZO (lub jego części), poszczególne jego pododdziały rozwija się bliżej linii styczności wojsk i na mniejszych odległościach.

Osłona wojsk forsujących szeroką przeszkodę wodną realizowana jest przede wszystkim przez oddziały i pododdziały wojsk OPL forsujących ZT. Oddziały rakiet plot tych ZT większość swoich pododdziałów rozwijają w pierwszej linii blisko lustra wody. W trakcie forsowania pływające środki rażenia pokonują przeszkodę wodną w ślad za forsującymi wojskami, niepływające pokonują przeszkodę wodną wykorzystując przeprawy promowe lub mostowe. Oddział rakiet plot ZO rozwija się za oddziałami rakiet plot ZT na głównym kierunku uderzenia ZO, według podobnych zasad jak w poprzednich etapach.

W etapie przeprawy przez przeszkodę wodną oddziały i pododdziały rażenia ZT po opanowaniu przez wojska przyczółków, skupiają wysiłek do osłony tych wojsk oraz przepraw. W tym celu wydzielają część środków rażenia do osłony przepraw, którą realizują do czasu, kiedy całość sił ZT znajdzie się po przeciwnej stronie przeszkody wodnej. Oddział rakiet plot ZO w trakcie forsowania

przemieszcza swoje pododdziały za nacierającymi wojskami w kierunku przeprawy mostowej na osi przeprawy ZO. Oddział ten osłania przeprawę i wojska na niej do czasu przejęcia osłony przez ZT lub oddział plot przełożonego, albo do czasu pokonania przeszkody wodnej przez cały ZO.

Osłona obiektów logistycznych i komunikacyjnych oraz zabezpieczenie w rakiety i amunicję plot w omawianej formie operacji jest realizowana podobnie jak w operacji obronnej.

5.3.3. OPL podczas przegrupowania

Celem OPL podczas przegrupowania jest osłona wojsk ZO z dotychczas zajmowanych rejonów (miejsc stałej dyslokacji, rejonów alarmowych lub innych) do obszaru wyjściowego lub bezpośrednio do obszaru obrony lub na rubież wejścia do bitwy.

Wojska OPL podporządkowania operacyjnego, a także niektóre oddziały rakiet plot ZT już w trakcie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej (OWSGB) mogą wykonywać zadania osłony ważnych obiektów na przyszłych kierunkach (drogach) przegrupowania. Mogą to być mosty na szerokich przeszkodach wodnych, węzły drogowe i kolejowe, ciaśniny kanalizujące ruch wojsk itp. Zadania do osłony tych obiektów odpowiednie oddziały wojsk OPL mogą otrzymać w okresie pokoju i wówczas znajduje to odzwierciedlenie w planach OWSGB lub w trakcie rozwijania operacyjnego. Wyznaczenie tego typu zadań musi uwzględniać kilka czynników z których najważniejszymi są:

- potrzeba osłony wybranych obiektów z punktu widzenia konieczności zapewnienia wojskom ZO w miarę bezkolizyjnego osiągnięcia celu przegrupowania;
- oddziały wojsk OPL wyznaczone do tego typu zadań po jego wykonaniu muszą być zdolne w odpowiednim czasie do wykonywania innych zadań wynikających z planów operacyjnych macierzystych ZO i ZT;
- wykonanie omawianego typu zadań nie powinno wpłynąć na obniżenie zdolności bojowej oddziału wojsk OPL.

Pozostałe oddziały i pododdziały wojsk OPL osłaniają macierzyste ZT (oddziały) bezpośrednio z ich ugrupowania marszowego. Oddziały rakiet plot. w toku przegrupowania powinny być w gotowości do rozwinięcia w rejonach planowych lub nieplanowych stanowisk startowych i prowadzenia walki z ŚNP przeciwnika. Rozwinięcia planowe będą występować w rejonach odpoczynków, ześrodkowania itp., mogą także wystąpić na nieosłanianych przeszkodach wodnych, węzłach drogowych i kolejowych itp. Nieplanowe rozwinięcia mogą występować do odparcia uderzeń ŚNP przeciwnika wykonywanych na kolumny marszowe osłanianych wojsk. Po każdym rozwinięciu wymienione oddziały wojsk OPL włączają się do właściwego terytorialnie PłSD OP. Wyjście z systemu OP następuje w momencie zwinięcia ugrupowania bojowego. Decyzję w tym zakresie podejmuje każdorazowo dowódca ZO (ZT).

5.3.4. OPL podczas pogotowia operacyjnego

Walka ze ŚNP stanowi jedno z ważniejszych zadań realizowanych przez wszystkie rodzaje wojsk w różnych formach działań operacyj-

nych. Szczególną rolę w tym względzie odgrywają wojska OPL, które powinny być przygotowane (w ramach systemu OPRP) do odparcia pierwszych uderzeń z powietrza. Powoduje to konieczność utrzymywania już w okresie pokoju odpowiedniej zdolności oddziałów rażenia do szybkiego osiągnięcia pełnej gotowości bojowej i wzięcia udziału w operacji przeciwpowietrznej.

Oddziały wojsk OPL mogą być rozwinięte, o niepełnych stanach i nowo formowane. W zależności od stopnia ukompletowania wymienionych oddziałów przewidziane są dla nich w poszczególnych stanach gotowości bojowej odpowiednie zadania. Uwzględniają one potrzebę osłony wojsk w garnizonach, rejonach mobilizacji, rejonach alarmowych i poprawy położenia oraz na drogach przegrupowania do rejonów operacyjnego rozwinięcia.

W celu optymalnego wykorzystania potencjału bojowego w walce z SNP wojska OPL ZO powinny funkcjonować w systemie OPRP według zasad określonych w okresie pokoju. Planowaniem działań bojowych oddziałów plot w systemie OP kierować powinien dowódca OW.

OPL wojsk w toku utrzymania stałej i osiągania WSGB ze względu na konieczność osiągnięcia sformułowanych wyżej celów, wymaga realizacji szeregu dodatkowych (specyficznych dla tego rodzaju wojsk) zadań polegających na:

a) W stanie stałej gotowości bojowej:

- utrzymywaniu w oddziałach rozwiniętych jednego pododdziału w gotowości do prowadzenia działań bojowych w systemie OPL po dwóch godzinach od otrzymania sygnału;
- pełnieniu okresowo pododdziałami radiotechnicznymi dyżurów bojowych w systemie OP (w gotowości nr 2).

b) W stanie podwyższonej gotowości bojowej:

wydzieleniu z oddziałów rakietowych jednego - dwóch pododdziałów w gotowości do wyprowadzenia na stanowiska startowe w pobliżu MSD (lub inny wyznaczony rejon) celem rozwinięcia i włączenia do działań w systemie OP;

- wydzieleniu z pododdziałów radiotechnicznych środków do pełnienia dyżurów w systemie OP;
- rozwinięciu potoków technologicznych i elaboracji rakiet w ilości zapewniającej podjęcie zapasu ruchomego i załadowaniu ich na środki transportowe;
- sprawdzeniu zestawów rakietowych i radiolokacyjnych na zapasowych częstotliwościach (z zachowaniem zasad maskowania radioelektronicznego).

c) W stanie gotowości bojowej zagrożenia wojennego, w przypadku gdy gotowość tę wojska OPL osiągają w MSD, wydzielone pododdziały rażenia i radiotechniczne przewidziane do pełnienia dyżurów w systemie OP, zajmują wcześniej wybrane i przygotowane stanowiska startowe i bojowe w pobliżu MSD i meldują gotowość prowadzenia działań bojowych w systemie OP.

W wypadku gdy omawianą gotowość bojową wojska OPL osiągają w zapasowym rejonie alarmowym, to tam realizują mobilizacyjne rozwinięcie i osłonę wyznaczonych wojsk i obiektów. Po rozwinięciu i osiągnięciu gotowości bojowej, włączają się wyznaczonymi siłami do dyżuru bojowego w systemie OP.

d) W stanie pełnej gotowości bojowej oddziały i pododdziały wojsk OPL dokonują pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia w MSD (rejonach alarmowych) w terminach ustalonych w planach OWSGB, a następnie

osiągają gotowość do wykonania zadań bojowych stosownie do operacyjnego przeznaczenia - w zasadniczych rejonach alarmowych, gdzie osiągają gotowość do walki z przeciwnikiem powietrznym w ramach systemu OP.

Przejście oddziałów (pododdziałów) z MSD (zapasowego rejonu alarmowego) do zasadniczego rejonu alarmowego traktuje się jako kontynuację osłony wojsk i (obiektów) zmieniających swoje położenie lub jako manewr do osłony innego obiektu i realizuje się zgodnie z zasadami taktycznego i operacyjnego użycia wojsk OPL, z zachowaniem zasad ich działania w systemie OP.

Po osiągnięciu gotowości w zasadniczych rejonach alarmowych oddziały (pododdziały) plot a także SD PD OPL przygotowują się do osłony wojsk (obiektów) w trakcie ich przegrupowania do rejonów operacyjnego przeznaczenia.

Reasumując można stwierdzić, że cel OPL w okresie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia określa się przez:

- osłonę garnizonów i rejonów mobilizacji;
- osłonę wojsk na drogach marszu, zwłaszcza w miejscach newralgicznych i kanalizujących ich ruch;
- osłonę wojsk i obiektów w rejonach operacyjnego przeznaczenia;
- współdziałanie z wojskami OP zgodnie z ustaleniami przyjętymi w czasie pokoju.

Kontrolę przestrzeni powietrznej w omawianej formie działań operacyjnych powinny realizować wojska OP.

OPL w rejonie ześrodkowania ZO realizują oddziały rakiet plot, które mogą wcześniej zostać w nim rozwinięte przed przybyciem do rejonu osłanianych wojsk. Po osiągnięciu gotowości bojo-

wej oddziały rakiet plot ZO i ZT włączają się w system OP. Funkcjonowanie wojsk OPL w systemie OP kończy się z chwilą rozwinięcia SD OPL ZO, następuje wówczas przejście wymienionych wojsk w podporządkowanie dowódcy ZO.

6. Zabezpieczenie inżynieryjne działań operacyjnych

6.1. Rola zabezpieczenia inżynieryjnego w działaniach operacyjnych

Zabezpieczenie inżynieryjne jest jednym z rodzajów zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/. Stanowi ono zespół przedsięwzięć i zadań inżynieryjnych wykonywanych w celu stworzenia warunków dogodnych do prowadzenia operacji /działań bojowych/ i osiągnięcia powodzenia w walce, zwiększenia skuteczności obrony wojsk przed środkami rażenia nieprzyjaciela oraz utrudnienia działania jego wojskom i zadania mu strat.

Cel zabezpieczenia inżynieryjnego działań operacyjnych można osiągnąć przez realizację następujących zadań:

- rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela;
- przygotowanie, utrzymanie i torowanie dróg;
- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych, naturalnych przeszkodach terenowych i rejonach zniszczeń oraz rozminowanie terenu;
- urządzanie i utrzymanie przepraw;
- budowę zapór inżynieryjnych i wykonywanie niszczeń;
- budowę obiektów fortyfikacyjnych w rejonach, na rubieżach i pasach obrony, a także rejonach rozmieszczenia wojsk /rozbudowę fortyfikacyjną terenu/;
- zaopatrywanie wojsk w środki i sprzęt inżynieryjny oraz jego remont[11].

Ponadto zabezpieczenie inżynieryjne obejmuje także prace inżynieryjne realizowane w ramach maskowania i likwidacji skutków użycia broni masowego rażenia.

W działaniach operacyjnych zadania zabezpieczenia inżynieryjnego realizowane są kompleksowo. Oznacza to, że w określonym etapie działań lub w jednym miejscu i czasie wykonywanych może być kilka zadań zabezpieczenia inżynieryjnego. Na przykład - w okresie wchodzenia korpusu do bitwy realizowane będzie: przygotowanie i utrzymanie dróg; wykonywanie przejść w zaporach minowych własnych i nieprzyjaciela; rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela; osłona zaporami rubieży wejścia. Zatem dla komunikatywności rozważań w dalszej części pracy, realizacja kilku zadań zabezpieczenia inżynieryjnego związana z konkretnym etapem operacji nazywana będzie przedsięwzięciem zabezpieczenia inżynieryjnego.

Podstawowymi przedsięwzięciami zabezpieczenia inżynieryjnego działań operacyjnych mogą być;

A. W czasie pogotowia operacyjnego:

- rozbudowa inżynieryjna rejonów dyslokacji. rejonów wyjściowych lub rejonów /pasów/ obrony wojsk,
- zabezpieczenie inżynieryjne swobody manewru wojsk,
- uzupełnienie wojsk korpusu w sprzęt i środki inżynieryjne.

B. W czasie przegrupowania:

- zabezpieczenie inżynieryjne swobody ruchu związkom taktycznym i oddziałom korpusu.

C. W operacji zaczepnej:

- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego;
- zabezpieczenie inżynieryjne forsowania /pokonywania/ przeszkód wodnych;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy drugorzutowego korpusu lub ZT;
- zabezpieczenie odparcia przeciwuderzenia;
- inżynieryjne umocnienie opanowanej rubieży.

D. W operacji obronnej:

- rozbudowa inżynieryjna rejonów, pasów obrony wojsk;
- zabezpieczenie inżynieryjne wykonania przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia.

Realizacja wymienionych wyżej przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego uzależniona jest od wielu czynników. Do zasadniczych zaliczyć należy:

- rodzaj przygotowywanej i prowadzonej operacji;
- sytuację operacyjno-taktyczna i inżynieryjna;
- warunki terenowe;
- czas jakim wojska dysponują na realizację zadań zabezpieczenia inżynieryjnego;
- oddziaływanie nieprzyjaciela;
- porę roku, doby oraz warunki hydrometeorologiczne;
- ukompletowanie, wyposażenie i wyszkolenie wojskw zakresie realizacji zadań inżynieryjnych;
- zdolności organizacyjne szefów wojsk inżynieryjnych, szefów saperów a także dowódców wszystkich szczebli

organizacyjnych.

Zadania zabezpieczenia inżynieryjnego wykonują wszystkie rodzaję wojsk i służb wykorzystując etatowy sprzęt oraz środki podręczne.Oddziały i pododdziały zmechanizowane, czołgów, artylerii, przeciwlotnicze, łączności swoimi siłami i środkami powinny:

- urządzać drogi na przełaj;
- budować i pokonywać zapory inżynieryjne;
- pokonywać przeszkody terenowe i zniszczenia;
- forsować przeszkody wodne na etatowym sprzęcie;
- budować obiekty fortyfikacyjne do prowadzenia ognia, obserwacji i ukrycia ludzi i sprzętu;
- prowadzić rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela.

Oddziały i pododdziały wojsk inżynieryjnych wykonują najbardziej skomplikowane zadania zabezpieczenia inżynieryjnego, wymagające odpowiedniego przygotowania żołnierzy oraz użycia specjalnego sprzętu i środków. Podczas wykonywania zadań wojska inżynieryjne powinny być wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem, specjalnością i możliwościami.

6.2. Operacyjne siły i środki wojsk inżynieryjnych

W ostatnich kilku latach nastąpiły poważne zmianu w organizacji, wyposażeniu i możliwościach wojsk inżynieryjnych.Kolejne etapy restrukturyzacji Sił Zbrojnych RP spowodowały zdecydowane zmniejszenie ilości jednostek inżynieryjnych na operacyjnym i

strategicznym szczeblu organizacyjnym. Struktury wojsk inżynieryjnych zostały dostosowane do charakteru przyszłych działań bojowych tj. do działań typowo obronnych. Skład organizacyjny wojsk inżynieryjnych WP przedstawia zał.nr 33.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że mimo zmniejszenia się ilości oddziałów wojsk inżynieryjnych ich możliwości w realizacji niektórych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego poważnie wzrosły. do zadań tych należą; budowa zapór minowych ,budowa obiektów fortyfikacyjnych,wykonywanie przejść w zaporach minowych ,przygotowanie i utrzymanie dróg[12/].

Ze względu na to, że restrukturyzacja nie jest jeszcze definitywnie zakończona nie można jednoznacznie operować szczegółowymi możliwościami tych wojsk. Ostatnie prace nad nowymi strukturami organizacyjnymi wojsk inżynieryjnych pozwalają stwierdzić, że korpus zmechanizowany dysponował będzie dwoma oddziałami wojsk inżynieryjnych tj. pułkiem saperow /psap/ oraz pułkiem drogowo-mostowym /pdm/. Organizację tych oddziałów przedstawiono w załącznikach nr 34 i 35.

Oprócz wojsk operacyjnych w zabezpieczeniu inżynieryjnym działań operacyjnych mogą brać udział wojska obrony terytorialnej podległe dowódcom okręgów wojskowych. Zaliczyć do nich należy: pułk saperów /psap OT/, pułk pontonowy /ppont OT/, batalion rozbudowy fortyfikacyjnej /brf OT/. Struktury organizacyjne tych oddziałów przedstawiają załączniki nr 36, 37 i 38.

Do wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego z oddziałów wojsk inżynieryjnych tworzy się *ugrupowanie wojsk inżynieryjnych*. Powinno ono zapewnić optymalne wykorzystanie możli-

wości wojsk inżynieryjnych w realizacji przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego na całą głębokość i szerokość pasów działania ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych.

Ugrupowanie wojsk inżynieryjnych niezależnie od rodzaju operacji składa się z:

- oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych przydzielonych do wzmocnienia ZT oraz oddziałów rodzajów wojsk;
- oddziałów lub pododdziałów wojsk inżynieryjnych wykonujących operacyjne zadania zabezpieczenia inżynieryjnego na korzyść ZT oraz oddziałów rodzajów wojsk ;
- oddziałów zaporowych /OZap, SOZap/;
- odwodu inżynieryjnego /OInż/.

Do realizacji niektórych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w ZT i oddziałach rodzajów wojsk tworzy się specjalistyczne elementy inżynieryjne, do których zaliczyć należy: oddziały zabezpieczenia ruchu /OZR/, oddziały torujące /OT/ oraz grupy torujące /GT/.

Charakterystyka, wyposażenie i możliwości oddziału zaporowego

Oddział zaporowy /OZap/ organizuje się we wszystkich rodzajach walki. Przeznaczony jest do pośpiesznej budowy zapór minowych na rzeczywistych kierunkach działania wojsk nieprzyjaciela w celu zadania mu strat oraz utrudnienia manewru jego pododdzia-

łom.

Odział zaporowy tworzy się z pododdziałów minowania /minerów/ lub pododdziałów saperów. Skład i możliwości lądowych oddziałów zaporowych przedstawia zał.nr 39.

Wyposażenie lądowych oddziałów zaporowych stanowią transportery opancerzone oraz ciągnione przyczepne ustawiacze min PMR-3 [13]. Do minowania oddział zaporowy wykorzystuje miny przeciwpancerne TM-62M lub MPP-B. Liczbę min stanowiącą jednokrotne "załadowanie" oddziału zaporowego nazywa się jednostką minowania. Oddział zaporowy oddziału ogólnowojskowego wyposaża się w dwie, a oddział zaporowy związku operacyjnego i taktycznego w trzy jednostki minowania [14].

Oddziałom zaporowym wyznacza się zasadniczy i zapasowy rejon wyjściowy między pierwszym, a drugim rzutem ugrupowania operacyjnego lub bojowego; dwa-trzy kierunki działania, na każdym kierunku dwie-trzy rubieże minowania oraz drogi z rejonu wyjściowego do rubieży minowania.

Oddział zaporowy /OZap/ jest także elementem ugrupowania operacyjnego /bojowego/ i podlega bezpośrednio dowódcy ogólnowojskowemu. Kierowanie oddziałem zaporowym w toku działań bojowych dowódca może zlecić szefowi wojsk inżynieryjnych /szefowi saperów związku taktycznego i oddziału/.

W czasie minowania oddział zaporowy ściśle współdziała z odwodem przeciwpancernym /OPpanc/.

W przypadku gdy związek operacyjny prowadzi operacje na wybrzeżu morskim, wówczas wspólnie z saperami morskim organizuje się przybrzeżno-morski oddział zaporowy /PMOZap/. Środkiem tran-

sportu w PMOZap są przystosowane do minowania wód przybrzeżnych samobieżne transportery pływające ZW-PTS/Min lub transportery PTS wyposażone w pochylnie i specjalne urządzenia dźwigowe. PMOZap może w czasie 2,5 godziny ustawić 3 km przeciwdesantowego pola minowego[15/].

Przeznaczenie i zadania realizowane przez OInż

Odwód Inżynieryjny /OInż/ przeznaczony jest do:

- wzmocnienia ZT i oddziałów rodzajów wojsk w czasie prowadzenia operacji ;
- wykonywania nieplanowanych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego, których potrzeba realizacji wynikła w toku walki;
- zastąpienia pododdziałów wojsk inżynieryjnych, które utraciły zdolność do wykonywania zadań.

W skład OInż wchodzą z zasady oddziały i pododdziały inżynieryjne nie realizujące w danym czasie zadań zabezpieczenia inżynieryjnego, stąd może on być różny.

Wzmocnienie związków taktycznych i oddziałów rodzajów wojsk pododdziałami wojsk inżynieryjnych

W działaniach operacyjnych często zachodziła będzie potrzeba wzmacniania wojskami inżynieryjnymi ZT i oddziałów rodzajów wojsk /szczególnie wojsk zmechanizowanych oraz czołgów/. Wzmocnienie to może mieć formę przydziału lub wsparcia.

Przydział polega na całkowitym podporządkowaniu pododdziału wojsk inżynieryjnych dowódcy, któremu został przydzielony. Dowódca, któremu został przydzielony pododdział wojsk inżynieryjnych odpowiada za jego wykorzystanie zgodnie z przeznaczeniem, określa dla niego zadania bojowe oraz zapewnia mu pełne zabezpieczenie logistyczne.

Wsparcie polega na wykonywaniu przez pododdział wojsk inżynieryjnych zadań na korzyść ZT, oddziału /pododdziału/ innego rodzaju wojsk. Treść zadania, miejsce, czas i sposób jego realizacji określa bezpośredni przełożony dowódcy pododdziału wojsk inżynieryjnych, po uprzednim uzgodnieniu ich z dowódcą wspieranego oddziału /pododdziału/. Szczegóły dotyczące miejsca i czasu wykonania zadania za zgodą lub na polecenie przełożonego dowódcy pododdziału wojsk inżynieryjnych może określać dowódca wspieranego oddziału /pododdziału/. Zabezpieczenie logistyczne pododdziału wojsk inżynieryjnych realizowane jest przez jego bezpośredniego przełożonego.

Rodzaj i ilość pododdziałów wojsk inżynieryjnych przydzielonych do związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów rodzajów wojsk zależy od wielu czynników a przede wszystkim od rodzaju wykonywanych zadań bojowych przez oddziały i pododdziały ogólnowojskowe oraz od możliwości szefa wojsk inżynieryjnych ZO. Wnioski z ćwiczeń taktycznych pozwoliły określić maksymalny wariant przydziału - przedstawia go poniższa tabelka.

WZMOCNIENIE ZWIĄZKÓW TAKTYCZNYCH, ODDZIAŁÓW I PODODDZIAŁÓW OGÓLNOWOJSKOWYCH SIŁAMI WOJSK INŻYNIERYJNYCH W OPERACJI OBRONNEJ I ZACZEPNEJ ZO.

(Wariant maksymalny)*/

Wspierany szczebel organizacyjny	Rodzaj wzmocnienia	Rodzaj działań bojowych	
		operacja zaczepna /pododdział wojsk inżynieryjnych - skąd/	operacja obronna /pododdział wojsk inżynieryjnych - skąd/
Dywizja	Przydział	bsap z psap/KZ bpont z pdm/KZ	bsap z psap/KZ bminż z psap/KZ bmin z psap/KZ SOZap PLATAN
	Wsparcie	bdm z pdm bsap z psap	bdm z pdm
Brygada	Przydział	ksap z bsap/DZ kprzepr z bsap/DZ	ksap z bsap/DZ kmz z bminż**/
	Wsparcie	ksap z bsap/DZ kdm z bsap/DZ	ksap z bsap/DZ
Batalion	Przydział	plsap z ksap/BZ plprzepr z bsapDZ	plsap z ksap/BZ plminż z kminż/KZ
	Wsparcie		do kmz z psapKZ

*/ *Dowódca i szef saperów, któremu przełożony przydzielił pododdział wojsk inżynieryjnych nie może tego pododdziału rozdzielić i przydzielić podległym oddziałom /pododdziałom/.*

Przydzielać pododdziałom można tylko własne siły i środki.

**/ *W przypadku kiedy ZT otrzymał wzmocnienie z korpusu.*

6.3. Sposoby realizacji przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego w podstawowych rodzajach działań operacyjnych

Do podstawowych rodzajów działań operacyjnych zaliczono:

- **operacje obronne;**
- **operacje zaczepne.**

6.3.1. Zabezpieczenie inżynieryjne operacji obronnej

CEL I ZADANIA ZABEZPIECZENIA INŻYNIERYJNEGO OPERACJI OBRONNEJ

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego operacji obronnej jest przygotowanie terenu do prowadzenia przez wojska trwałej i aktywnej obrony poprzez: ukrycie i zwiększenie zdolności ochronnej wojsk oraz skuteczności rażenia własnych środków ogniowych; hamowanie tempa natarcia nieprzyjaciela i zadanie mu strat, a także stworzenie dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia lub przejścia do przeciwnatarcia.

Cel zabezpieczenia inżynieryjnego osiąga się poprzez realizację szeregu przedsięwzięć i zadań. Do zasadniczych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego operacji obronnej zaliczyć należy:

a/ Rozbudowę inżynieryjną obszaru obrony obejmującą; budowę systemu zapór inżynieryjnych oraz rozbudowę fortyfikacyjną terenu;

b/ Zabezpieczenie inżynieryjne swobody ruchu i manewru wojsk podczas wykonywania przeciwnatarcia lub przeciwu-

derzeń obejmujące: przygotowanie i utrzymanie dróg; urządzanie i utrzymanie przepraw; wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych.

Powyższe zadania szczegółowo zostaną omówione w dalszej części pracy.

Budowa systemu zapór inżynieryjnych

System zapór inżynieryjnych to zbiór różnorodnych zapór i niszczeń wykonywanych i rozmieszczonych w pasie obrony wojsk wg określonego planu, zgodnie z decyzją (zamiarem) dowódcy w celu:

- umocnienia punktów oporu, pozycji, rejonów i pasów obrony zajętych lub przeznaczonych do zajęcia przez wojska;
- zmuszenia wojsk nieprzyjaciela do rozwinięcia się, utrudnienia mu natarcia, paraliżowania w terenie ruchu jego pododdziałom i oddziałom i zadania mu strat na minach;
- zamknięcia luk powstałych w ugrupowaniu bojowym i operacyjnym;
- osłony rubieży rozwijania wojsk do przeciwuderzeń i kontrataków, skrzydeł broniących się oddziałów i ZT oraz stanowisk dowodzenia, stanowisk startowych i ogniowych, a także wojsk w rejonach rozmieszczenia;
- stworzenia dogodnych warunków do efektywnego wykorzystania ognia środków przeciwpancernych;
- wywołania wśród stanów osobowych nieprzyjaciela "psychozy minowej" ("minomanii") czynnika ujemnie wpływającego na zdolność bojową wojsk.

Aby system zapór inżynieryjnych mógł spełnić zakładane cele przestrzegać należy trzech następujących zasad:

- zapory inżynieryjne muszą być racjonalnie rozmieszczone w strukturze obrony - zgodnie z zamiarem prowadzenia działań operacyjnych;
- muszą być one ściśle powiązane z naturalnymi przeszkodami terenowymi i systemem ognia wszystkich środków rażenia, a szczególnie ognia przeciwpancernego;
- uwzględniać muszą potrzeby manewru wojsk własnych.

System zapór inżynieryjnych w operacji obronnej może obejmować:

- zapory minowe i niszczenia ustawione w pasie przesłaniania;
- główną rubież zapór inżynieryjnych na głównym pasie obrony;
- zapory i niszczenia na kierunkach opóźniania, przed kolejnymi rubieżami opóźniania i pozycjami ryglowymi;
- zapory inżynieryjne na rubieżach obrony w głębi operacyjnej i strategicznej.

Zasadniczymi rodzajami zapór inżynieryjnych wykonywanymi w pasach i rejonach obrony są:

- grupy min i pola minowe;
- węzły i strefy zapór inżynieryjnych;
- niszczenia dróg, obiektów drogowych i hydrotechnicznych;
- zapory fortyfikacyjne;

- zawały i zatopienia terenu.

System operacyjnych zapór inżynieryjnych można planować i częściowo przygotowywać już w okresie pokoju a rozbudowuje się go w okresie przygotowania i prowadzenia operacji. W okresie pokoju można realizować następujące przedsięwzięcia:

- prowadzić studia operacyjno-inżynieryjne terenu;
- planować system zapór inżynieryjnych;
- urzutować składy środków minersko-zaporowych odpowiednio do koncepcji prowadzenia operacji;
- gromadzić elementy zapór fortyfikacyjnych w rejony przewidywanego ich użycia;
- przygotować wybrane obiekty drogowe i hydrotechniczne do zniszczenia.

Rozbudowę systemu zapór inżynieryjnych rozpoczyna się już w okresie przygotowania operacji. Do zasadniczych przedsięwzięć związanych z rozbudową systemu zapór inżynieryjnych realizowanych w okresie przygotowania operacji obronnej zaliczyć należy:

- budowę zapór inżynieryjnych w pasie przesłaniania i na głównym pasie obrony (w taktycznej strefie obrony);
- przygotowanie niszczeń na prawdopodobnych kierunkach podchodzenia nieprzyjaciela oraz na ciągach drogowych przed planowanymi rubieżami opóźniania i pozycjami ryglowymi;
- budowę zapór fortyfikacyjnych oraz zatopień terenu;
- przygotowanie rubieży minowania manewrowego i narzu-

towego;

- gromadzenie środków minersko-zaporowych w pasach w rejonach obrony ZT i oddziałów;
- budowę zapór przeciwdesantowych na wybrzeżu Bałtyku w rejonach dogodnych do lądowania desantu morskiego nieprzyjaciela[16].

System zapór stałych utworzony w okresie przygotowania operacji obronnej rozbudowuje się w toku jej prowadzenia. W okresie prowadzenia operacji realizuje się:

- minowanie pośpieszne na rzeczywistych kierunkach działania nieprzyjaciela;
- minowanie narzutowe na kierunkach podejścia nieprzyjaciela i rubieżach rozwijania jego wojsk. Zadanie to realizują wojska rakietowe i lotnictwo;
- niszczenia dróg, obiektów drogowych i hydrotechnicznych na rzeczywistych kierunkach działania nieprzyjaciela;
- minowanie stałe na kolejnych pozycjach i rubieżach obronnych;
- przygotowuje się kolejne rubieże minowania manewrowego i narzutowego w głębi operacyjnej .

W systemie zapór inżynieryjnych szczególną rolę i znaczenie spełniają zapory minowe. Wpływają one na trwałość obrony i biorą bezpośredni udział w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela. Efektywność użycia zapór minowych wymaga osiągnięcia odpowiedniego nasycenia[17] tymi zaporami.

Dla minowych zapór przeciwpancernych ustawianych w okresie przygotowania operacji /zawczasu/ nasycenie powinno osiągnąć następujące wskaźniki:

a) w pasie przesłaniania lub na pozycji przedniej 0,25-0,30;

b) na głównym pasie obrony:

- w rejonie głównego wysiłku 1,0-1,25;

- na pomocniczym kierunku 0,8-1,0;

c) na pozycjach ryglowych lub na kolejnych rubieżach obrony minimum 1,0.

Uwzględniając minowanie stałe realizowane w okresie przygotowania operacji oraz minowanie manewrowe i narzutowe realizowane w toku operacji wskaźnik nasycenia przeciwpancernymi zaporami minowymi może osiągnąć:

- na głębokość taktycznej strefy obrony na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela 1,75-2,5;

- na całą głębokość obrony ZO na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela ..... 2,5-3,0 i więcej.

Oprócz zapór przeciwpancernych w operacji obronnej związku operacyjnego ustawia się również zapory przeciwpiechotne. Nasycenie zaporami przeciwpiechotnymi powinno wynosić:

- na głównym pasie obrony, na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela 0,25;

- na całą głębokość obrony ZO , na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela ..... 1,5-2,0.

Osiągnięcie powyższych wskaźników nasycenia przeciwpancernymi i przeciwpiechotnymi zaporami minowymi jest przedsięwzięciem niezmiernie trudnym i wymaga zaangażowania sił wszystkich rodzajów wojsk, dużej ilości środków minersko-zaporowych oraz czasu.

Do rozbudowy systemu zapór inżynieryjnych wykorzystuje się głównie wojska inżynieryjne i zmechanizowane, a niekiedy także inne rodzaje wojsk specjalnych i służb. Pododdziały inżynieryjne budują wszystkie rodzaje zapór, pododdziały zmechanizowane ustawiają zwykle grupy min dla osłony własnych punktów oporu, natomiast inne rodzaje wojsk jeżeli zachodzi taka potrzeba ustawiają grupy min i zapory sygnalizacyjne w celu osłony swoich rejonów wyjściowych /ześrodkowania/.

Do rozbudowy systemu zapór inżynieryjnych w okresie przygotowania operacji można wykorzystać:

- pododdziały saperów i minowania;
- pododdziały, pontonowe i mostowe (jeżeli nie wykonują innych specjalistycznych zadań);
- pododdziały piechoty i zmechanizowane (z każdego batalionu jeden, a niekiedy dwa plutony);
- pododdziały rodzajów wojsk i służb (w ilości niezbędnej do samodzielnej budowy zapór osłonowych w rejonach stanowisk dowodzenia, stanowisk startowych, ogniowych, lądowisk, itp.);
- pododdziały maszyn inżynieryjnych /ziemnych/ do budowy zapór fortyfikacyjnych.

W czasie prowadzenia operacji obronnej oprócz wymienionych powyżej sił, do minowania manewrowego i narzutowego wykorzystuje się:

- lądowe oddziały zaporowe /OZap/ wszystkich szczebli organizacyjnych tworzących ten element ugrupowania bojowego i operacyjnego;
- śmigłowcowe oddziały zaporowe (ŚOZap);
- przybrzeżno-morskie oddziały zaporowe (PMOZap);
- dywizjony BM-21;
- lotnictwo.

W okresie prowadzenia operacji obronnej do prowadzenia minowania i niszczeń na kierunkach drogowych od szczebla batalionu wzwyż organizuje się grupy minowania i niszczeń w sile plutonu saperów każda, a w ZO oddział minowania i niszczeń w sile kompani saperów.

Doświadczenia z ćwiczeń dowódczo-sztabowych oraz prowadzone badania naukowe pozwalają określić orientacyjne potrzeby środków minersko-zaporowych. Dla korpusu zmechanizowanego potrzeby na operację obronną (10 dni operacji) wynoszą[18]:

- miny przeciwpancerne **200 000-250 000** szt.
- miny przeciwpiechotne **100 000-110 000** szt.
- miny narzutowe **17 000- 20 000** szt.
- materiał wybuchowy **150-200** ton

System zapór inżynieryjnych w operacji obronnej planuje szefostwo wojsk inżynieryjnych w ścisłym współdziałaniu z szefostwem wojsk rakietowych i artylerii oraz dowództwem wojsk lotniczych. Rozbudowę systemu zapór inżynieryjnych w rejonach

swojej odpowiedzialności organizują dowódcy ogólnowojskowi od dowódcy pododdziału do dowódcy związku operacyjnego.

W pierwszej kolejności buduje się zapory minowe przed przednim skrajem obronu, w lukach i na skrzydłach pododdziałów na głębokość rejonów obrony batalionów, a niekiedy brygad pierwszego rzutu.

W drugiej kolejności ustawia się zapory w lukach i na skrzydłach oddziałów, na kierunkach prawdopodobnego natarcia nieprzyjaciela, przygotowuje się do zniszczenia drogi i inne obiekty oraz buduje węzły zapór i strefę zapór inżynieryjnych na całą głębokość taktycznej strefy obrony.

W następnej kolejności rozbudowywuje się system zapór na kolejnych rubieżach obrony oraz ustala się miejsca ustawiania zapór w toku prowadzenia operacji.

Na kierunkach planowanych kotrataków , przeciwuderzeń oraz przeciwnatarcia zakłada się kierowane pola minowe, a w niekierowanych polach minowych pozostawia się przejścia.

Zapory minowe i obiekty przygotowane do niszczenia w zależności od sytuacji operacyjnej mogą znajdować się w pierwszym lub drugim stopniu gotowości bojowej. Stopień gotowości zapor ustala właściwy dowódca.

Niszczenia obiektów wykonuje się na rozkaz dowódcy odpowiedniego szczebla zgodnie z posiadanymi przez niego kompetencjami danymi mu przez przełożonego.

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu jest jednym z najstarszych zadań inżynieryjnych. Od czasów najdawniejszych spełniała ona zawsze ważną rolę w działaniach bojowych. Służyła przede wszystkim ochronie ludzi i sprzętu wojskowego. We współczesnych operacjach rola i znaczenie rozbudowy fortyfikacyjnej terenu stale wzrasta. Spowodowane jest to systematycznym rozwojem środków rażenia i rozpoznania przeciwnika oraz korzyściami jakie może ona przynieść walczącym wojskom. Doświadczenia z wojen prowadzonych dawniej i współcześnie oraz z ćwiczeń taktycznych w różnych armiach świata pozwoliły określić orientacyjną efektywność rozbudowy fortyfikacyjnej /zał.nr 40/.

Celem rozbudowy fortyfikacyjnej terenu w operacji obronnej związku operacyjnego jest ochrona stanów osobowych i sprzętu przed środkami rażenia przeciwnika oraz zwiększenie efektywności użycia własnych środków ogniowych.

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu obejmuje:

- budowę okopów dla środków ogniowych;
- budowę ukryć dla stanów osobowych i sprzętu technicznego;
- budowę innych obiektów pomocniczych.

Rozbudowę fortyfikacyjną realizują wszystkie rodzaje wojsk, wojska specjalne i służby, stosownie do własnych potrzeb i możliwości, wykorzystując sprzęt techniczny, materiał wybuchowy, środki podręczne oraz naturalne właściwości ochronne i maskujące terenu.

Rozbudowę fortyfikacyjną terenu realizuje się etapowo i ciągle. Etapowość realizacji prac fortyfikacyjnych wyrażona jest podziałem na prace;

pierwszej, drugiej i następnej kolejności.

Prace fortyfikacyjne pierwszej kolejności wojska realizują w czasie 16-18 godzin - w pierwszej, a niekiedy także drugiej dobie działań.

Prace te obejmują:

- okopy strzeleckie;
- okopy dla karabinów maszynowych i granatników ppanc;
- okopy dla czołgów, BWP, transporterów opancerzonych;
- podstawowe ukrycia na SD, w punktach medycznych oraz rejonach rozmieszczenia wojsk;
- oczyszczenie pasa obserwacji i pola ostrzału.

Prace fortyfikacyjne drugiej kolejności realizuje się w czasie kolejnych dwóch-trzech dni. Obejmują one:

- okopy dla drużyn;
- zapasowe okopy dla środków ogniowych;
- okopy dla środków rażenia na rubieżach ogniowych i pozycjach ryglowych;
- schrony w punktach oporu i rejonach rozmieszczenia wojsk;
- ukrycia na sprzęt, amunicję i inne środki materiałowe;
- doskonalenie obiektów fortyfikacyjnych wykonanych w ramach prac pierwszej kolejności.

Prace fortyfikacyjne następnej kolejności realizuje się w czasie kolejnych sześciu-ośmiu dni. Prace te obejmują:

- doskonalenie obiektów fortyfikacyjnych na pozycjach, pasach i rubieżach obronnych, stanowiskach dowodzenia oraz rubieżach rozwinięcia wojsk do kontrataków i przeciwuderzeń;
- dalszą rozbudowę obiektów na pozycjach ryglowych;
- budowę schronów dla ludzi;
- budowę ukryć dla sprzętu technicznego;
- wykonywanie rowów strzeleckich i łączących;
- budowę obiektów fortyfikacyjnych na pozycjach pozornych.

Szczegółowy zakres i terminy rozbudowy fortyfikacyjnej terenu w czasie działań bojowych każdorazowo określają dowódcy związków taktycznych i oddziałów.

Rozbudowę fortyfikacyjną terenu rozpoczyna się z chwilą zajęcia przez wojska punktów oporu, rejonów i pasów obrony lub rejonów ześrodkowania.

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu jest przedsięwzięciem trudnym, niezmiernie skomplikowanym i wymaga dużego nakładu sił oraz czasu. Organizowanie obrony na własnym terytorium stwarza możliwości do wcześniejszego przygotowania warunków tej rozbudowy a także wykonania już w czasie pokoju pewnych prac i czynności, które przyspieszą i ułatwią budowę obiektów fortyfikacyjnych w czasie działań bojowych.

Do przedsięwzięć, prac i czynności związanych z rozbudową fortyfikacyjną terenu, możliwych do wykonania przez sztaby OW

w czasie pokoju zaliczyć należy:

- przeprowadzenie studiów operacyjnych terenu w swoich rejonach odpowiedzialności oraz rekonesansów obszarów przyszłych działań obronnych w celu określenia warunków i potrzeb rozbudowy fortyfikacyjnej a także możliwości wykorzystania infrastruktury terenowej i materiałów miejscowych;
- gromadzenie zapasów gotowych konstrukcji prefabrykowanych możliwych do wykorzystania podczas budowy obiektów fortyfikacyjnych w czasie wojny;
- przystosowanie niektórych obiektów istniejących na schrony;
- budowę obiektów fortyfikacyjnych w rejonach dyslokacji wojsk i sztabów, w rejonach alarmowych, mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk, na lotniskach, w rejonach stanowisk startowych rakiet przeciwlotniczych, w przewidywanych rejonach rozmieszczenia polowych składów środków bojowych i materiałowych.

Operacja obronna wymaga odpowiedniego przygotowania obszaru obrony. Jego struktura może obejmować:

- pas przesłaniania lub pozycję przednią;
- pierwszy pas obrony /pas obrony ZT pierwszego rzutu/;
- drugi pas obrony lub pozycję pośrednią;
- operacyjną rubież obrony[19];
- pozycje ryglowe;
- rejony stanowisk startowych i ogniowych wojsk rakie-

towych i arytlerii;

- stanowiska dowodzenia;
- rejony rozmieszczenia wojsk specjalnych i logistycznych;
- rejony zapasowe i pozorne.

Doświadczenia minionych wojen pozwalają wyciągnąć wniosek, że największe trudności w rozbudowie fortyfikacyjnej terenu będą mieć miejsce w przypadku nagłego (niespodziewanego) wybuchu konfliktu zbrojnego, w którym oddziały i związki taktyczne zajmować będą rejony i pasy obrony w miarę osiągania pełnej gotowości bojowej. W takiej sytuacji rozbudowa fortyfikacyjna prowadzona będzie w warunkach braku czasu i niemożliwości wsparcia maszynami inżynieryjnymi broniących się wojsk. Szefostwo Wojsk Inżynieryjnych Sztabu Generalnego proponuje, aby w takich warunkach w zależności od konkretnej sytuacji, warunków terenowych oraz posiadanych sił i środków wojska związku operacyjnego stosowały dwa warianty rozbudowy fortyfikacyjnej tj:[20/].

standard podstawowy i standard minimum

Standard podstawowy - przyjmuje się podczas organizowania uporczywej obrony określonej rubieży (pozycji) z reguły pod osłoną wojsk działających w pasie przesłaniania. Podstawę tak zorganizowanej obrony stanowią batalionowe rejony obrony, rozbudowane systemem kompanijnych i plutonowych punktów oporu.

Stosowane formy i sposoby realizacji rozbudowy fortyfikacyjnej, a w tym rodzaj i liczba budowanych obiektów, zależą od rodzaju pododdziałów jakie zajmować będą określone rejony oraz miejsca i znaczenia punktu oporu (rejonu obrony) w strukturze obrony.

Budowa obiektów fortyfikacyjnych w punktach oporu, rozbudowywanych w standardzie podstawowym, obejmuje:

- w punktach oporu pododdziałów zmechanizowanych:
  - pojedyncze, podwójne i grupowe okopy ogniowe dla broni strzeleckiej, środków przeciwpancernych i wozów bojowych, stanowiska obserwacyjne. Rowy strzeleckie i łączące buduje się z zasady w pierwszorzutowych punktach oporu, ograniczając się do niezbędnego minimum;
- w punktach oporu pododdziałów zmotoryzowanych i piechoty:
  - okopy obserwacyjne na PDO, okopy drużyn i środków wsparcia. Rowy strzeleckie i łączące w plutonowych punktach oporu wykonuje się niezależnie od miejsca plutonów w ugrupowaniu bojowym;
- pododdziały artylerii samobieżnej:
  - rozbudowują ukrycia dla wozów bojowych w rejonach wyjściowych i ukrycia dla ludzi (szczeliny przykryte). Pododdziały artylerii ciągnionej budują w rejonie SO ukrycia dla załóg (obsług).

Pozostałe rodzaje wojsk wykorzystują etatowe konstrukcje schronowe, budują ukrycia dla techniki i środków materiałowych.

Standard minimum - przyjmuje się w przypadku czasowego zajmowania pozycji obronnej, z zamiarem planowego jej opuszczenia. Stosowany on będzie przede wszystkim przez pododdziały zmechanizowane, czołgów i artylerii samobieżnej w działaniach osłonowych, prowadzonych w pasie ubezpieczeń bojowych i między pośrednimi pozycjami opóźniania.

Zgodnie z tym standardem wojska znajdują się w zamaskowanych wozach bojowych, rozmieszczonych w dogodnych do obrony rejonach, z których mogą wykonać szybki manewr na zagrożone kierunki lub na rubieże ogniowe.

Teoretyczne kalkulacje pozwalają stwierdzić,że w razie przygotowywania przez związek operacyjny /korpus/ operacji obronnej w swoim rejonie odpowiedzialności, w warunkach stopniowego narastania zagrożenia- dywizje zmechanizowane są w stanie rozbudować swoje pasy w czasie 5-6 dób, osiągając standard podstawowy na zasadniczych pozycjach obrony a standard minimum na kierunkach i w rejonach pomocniczych. W warunkach prowadzenia prac fortyfikacyjnych w gruntach zwięzłych, zmarzniętych, czy też w złych warunkach atmosferycznych - czas ten wydłuży się do 8-10 dób i aby osiągnąć możliwość zrealizowania prac fortyfikacyjnych, odpowiadających zakresowi prac II kolejności, dywizje zmechanizowane należałoby wzmocnić maszynami do prac ziemnych z batalionu maszyn inżynieryjnych / psap/ lub batalionów rozbudowy fortyfikacyjnej OT.

Brak etatowych konstrukcji schronów i konieczność budowy tych obiektów z drewna lub prefabrykatów budownictwa cywilnego - wydłuża czas rozbudowy fortyfikacyjnej pasów i rejonów obrony.

Spełnienie warunku konieczności wzmacniania ZT siłami poddziałów maszyn inżynieryjnych uniemożliwia terminowe podjęcie prac przy rozbudowie fortyfikacyjnej kolejnych rubieży i pozycji obronnych w głębi operacyjnej.Problem ten uwidoczni się jeszcze bardziej w sytuacji nagłego wybuchu konfliktu zbrojnego. Pewnego rodzaju rozwiązaniem wydaje się możliwość wykorzystania do tych

celów oddziałów inżynieryjno-technicznych (OIT),/w literaturze często nazywanych oddziałami inżynieryjnej rozbudowy terenu/. organizowanych na bazie cywilnych przedsiębiorstw budowlanych w ramach militaryzacji.

W warunkach nagłego wybuchu konfliktu zbrojnego, realizacja prac fortyfikacyjnych w pierwszorzutowych ZT i oddziałach przebiegać będzie w niekorzystnych warunkach, obejmujących:

- prowadzenie prac w styczności z przeciwnikiem;
- wykonanie zadań bez wsparcia lub wzmocnienia;
- obniżenie standardu rozbudowy;
- przeniesienie wysiłku wojsk inżynieryjnych na rozbudowę fortyfikacyjną pozycji i rubieży w głębi operacyjnej korpusu.

Należy tu podkreślić celowość oraz konieczność utrzymywania w poszczególnych okręgach wojskowych w strukturze wojsk OT batalionów rozbudowy fortyfikacyjnej, co umożliwi skierowania ich na najbardziej zagrożone kierunki. W tej sytuacji bezwzględnie należałoby wykorzystywać oddziały inżynieryjno-techniczne (OIT).

Dotychczasowe doświadczenia oraz przeprowadzone badania pozwalają określić następujące zasady fortyfikacyjnej rozbudowy terenu:

1. **Rozbudowę fortyfikacyjną terenu prowadzą wszystkie rodzaje wojsk, wojska specjalne i służby - każdy dla siebie.**
2. **Rozbudowa fortyfikacyjna terenu powinna być rozpoczęta natychmiast po zajęciu punktów oporu i rejonów ześrodkowania wojsk.**

3. **Wszystkie prace fortyfikacyjne muszą być dokładnie maskowane przed środkami rozpoznania nieprzyjaciela.**
4. **Podczas rozbudowy fortyfikacyjnej należy maksymalnie wykorzystać naturalne właściwości ochronne i maskujące terenu.**
5. **Każdy żołnierz musi mieć świadomość, że rozbudowa fortyfikacyjna terenu zdecydowanie zmniejsza skutki rażenia środków ogniowych nieprzyjaciela i podnosi efektywność użycia środków własnych.**

Powszechność rozbudowy fortyfikacyjnej terenu stanowi przesłankę do wyłączenia jej z zabezpieczenia inżynieryjnego i potraktowania jako oddzielnego rodzaju zabezpieczenia operacyjnego (bojowego).

Zabezpieczenie inżynieryjne swobody ruchu i manewru wojsk podczas wykonywania przeciwuderzeń

Wyrazem aktywności prowadzenia obrony na szczeblu strategicznym i operacyjnym jest między innymi wykonywanie przeciwuderzeń.

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia jest stworzenie dogodnych warunków terenowych do:

- sprawnego wykonania marszu przez związki taktyczne i oddziały z pasów obrony lub rejonów rozmieszczenia do rubieży przeciwuderzenia;
- szybkiego rozwinięcia się wojsk do przeciwuderzenia;
- zapewnienia swobody ruchu i manewru podczas natarcia w

głębi obrony nieprzyjaciela.

Do głównych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia należy:

- prowadzenie rozpoznania inżynieryjnego nieprzyjaciela i terenu;
- przygotowanie i utrzymanie dróg;
- urządzanie i utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne;
- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela;
- osłona zaporami inżynieryjnymi skrzydeł wojsk wykonujących przeciwuderzenie.

Prowadzone dotychczas badania nad koncepcją prowadzenia działań operacyjnych pozwalają przyjąć następujące warianty wykonywania przeciwuderzeń:

- korpus zmechanizowany wykonuje przeciwuderzenie /przeciwnatarcie/ całością sił na obszarze innego okręgu wojskowego;
- korpus zmechanizowany wydziela do przeciwuderzenia /przeciwnatarcia/ tylko niezbędną część swoich sił;
- korpus zmechanizowany wykonuje przeciwuderzenie drugim rzutem lub odwodem we własnym pasie operacji obronnej.

Podczas organizacji zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia obowiązuje zasada, że odpowiedzialność za wykonanie zadań związanych z zabezpieczeniem marszu i rozwijania zgrupowania uderzeniowego do przeciwuderzenia ponosi ten szczebel dowodzenia, który takie zadanie postawił. Odpowiedzialność za realizac-

ję zadań zabezpieczenia inżynieryjnego już w trakcie wykonywania przeciwuderzenia ponoszą dowództwa i sztaby sił wykonujących przeciwuderzenie.

W pierwszym wariancie (wykonanie przeciwnatarcia - przeciwuderzenia całością sił KZ na obszarze innego okręgu wojskowego) - zadania zabezpieczenia inżynieryjnego przegrupowania sił do przeciwuderzenia realizowane będą zazwyczaj według planu użycia wojsk inżynieryjnych naczelnego dowódcy. Nie wyklucza to jednak użycia organicznych sił inżynieryjnych KZ wykonującego przeciwnatarcie.

Z praktyki prowadzenia ćwiczeń wynika, że oddziały inżynieryjne korpusu podczas wychodzenia sił głównych na rubież przeciwnatarcia /przeciwuderzenia/ były zawsze zaangażowane do realizacji zadań związanych szczególnie z przygotowaniem i utrzymaniem dróg oraz urządzaniem przepraw przez przeszkody wodne.

W wariancie drugim, kiedy KZ wydziela tylko część sił do wykonania przeciwuderzenia obowiązują podobne zasady jak w wariancie pierwszym. Należy jednak przyjąć, że w tym przypadku sytuacja jest bardziej złożona. Złożoność ta wynika z konieczności wydzielenia niezbędnych sił inżynieryjnych do realizacji zadań inżynieryjnych związanych z prowadzoną operacją obronną.

W wariancie trzecim - całość zadań zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia realizowana jest wyłącznie siłami i środkami KZ oraz wojsk obrony terytorialnej działających w jego pasie obrony.

Przygotowanie i utrzymanie dróg

Podczas przegrupowania wojsk do przeciwuderzenia na terenie kraju należy liczyć się z oddziaływaniem nieprzyjaciela szczególnie środkami napadu powietrznego. Nieprzyjaciel chcąc nie dopuścić do radykalnej zmiany sytuacji operacyjnej na danym kierunku może dezorganizować manewr wojsk na ten kierunek i w ramach izolacji pola walki wykonać uderzenia ogniowe w celu zniszczenia przede wszystkim przepraw na przeszkodach wodnych oraz obiektów drogowych. Drogi mogą być także niszczone pośrednio, poprzez uderzenia ogniowe na kolumny wojsk wykonujących marsz. Uderzeniom ogniowym często towarzyszyć będzie minowanie narzutowe terenu.

Podczas planowania i organizowania zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia w ZO należy uwzględniać dwie drogi marszu dla każdej dywizji zmechanizowanej (brygady). Dla przesunięcia oddziałów rodzajów wojsk należy przygotować dodatkowo jedną drogę. Przyjmując powyższe, dla wprowadzenia do przeciwuderzenia dywizji zmechanizowanej wzmocnionej oddziałami rodzajów wojsk istnieje potrzeba przygotowania i utrzymywania minimum trzech dróg rozwinięcia.

Konieczność przygotowania dróg na odległość marszu dobowego tj. około 300 km, jaki może być wykonywany przez KZ na obszarze kraju, /wariant 1 i 2/ pozwala określić potrzeby w tym zakresie. Uwzględniając pierwsze dwa warianty okazuje się, że jest niezbędne przygotowanie od 600 do 1500 km dróg. Liczby te stanowią krotność odległości marszu korpusu w rejon odpowiedzialności in-

nego okręgu wojskowego oraz przyjętej ilości dróg.

Dla sprostania tym ogromnym potrzebom należy zaangażować siły o znacznym potencjale w zakresie odbudowy dróg. Do przygotowania i utrzymania dróg wykorzystuje się przede wszystkim siły drogowo- mostowe obrony terytorialnej, pułki drogowo-mostowe centralnego podporządkowania oraz związków operacyjnych, zarówno wchodzącego do przeciwuderzenia, jak i prowadzącego operację obronną. Ponadto w dywizjach i brygadach tworzy się OZR-y, które wykonują marsz w gotowości do udzielenia pomocy siłom szczebla operacyjnego w wypadku gdy ich możliwości nie zapewnią swobody przegrupowania. Pomoc ta będzie się najczęściej wyrażać prowadzeniem rozpoznania rozmiaru zniszczeń, wykonaniem niezbędnych napraw dróg i obiektów komunikacyjnych oraz przygotowaniem objazdów zniszczonych dróg, gdy wykonanie napraw jest niemożliwe lub ze względów czasowych niecelowe.

Użycie różnych sił do przygotowania i utrzymania dróg dla przesunięcia wojsk do przeciwuderzenia powoduje, że głównym organizatorem tego zadania najczęściej są organa dowodzenia naczelnego dowódcy. Ustalenia precyzujące odpowiedzialność za przygotowanie i utrzymanie dróg każdorazowo określają zarządzenia zabezpieczenia inżynieryjnego SWInż-ND.

Przygotowanie i utrzymanie dróg dla dywizji wykonującej przeciwuderzenie w ramach operacji obronnej korpusu obejmuje przygotowanie rokady w odległości 30-50 km od linii styczności wojsk oraz 2-3 dróg dofrontowych przeznaczonych do przesuwania brygad i wspierających jednostek rodzajów wojsk.. Drogi dofrontowe i rokadę przygotowują bataliony drogowo-mostowe i pontonowe

z pułku drogowo-mostowego.

Urzadzanie i utrzymanie przepraw

Z przygotowanie i utrzymanie dróg łączy się ściśle urządzanie i utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne. Zasadniczym rozwiązaniem jest *pokonywanie przeszkód wodnych po mostach stałych.* Należy liczyć się jednak z tym, że nie zawsze będzie to możliwe bowiem mosty są opłacalnymi obiektami do zniszczenia przez nieprzyjaciela, a ponadto nie wszystkie mosty spełniają wymagania dotyczące nośności.

Dla przesunięcia dywizji do przeciwuderzenia należy wybierać drogi co najmniej trzeciej klasy, co w większości zapewnia istnienie na przeszkodach wodnych mostów o nośności 30 ton i umożliwia ruch wszystkich pojazdów wojskowych. W przypadku zniszczenia mostu stałego kontynuuje się marsz po innym moście wykorzystując objazd. Objazdy mostów i innych newralgicznych miejsc na drogach marszu powinny być wcześniej zaplanowane i rozpoznane. Na objazdy powinno się wybierać drogi i mosty o podobnych parametrach technicznych jak na głównych drogach marszu.

W przypadku występowania na objazdach przeszkód wodnych i braku mostów stałych urządza się przeprawy pontonowe i mosty niskowodne. Do urządzenia tych przepraw wykorzystuje się pododdziały pontonowe i budowy mostów z pułku drogowo-mostowego.

W czasie wykonywania przeciwuderzenia podczas forsowania przeszkód wodnych dywizja i brygady samodzielnie urządzają przeprawy, wykorzystując organiczne i przydzielone siły i środki

przeprawowe.

Wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych

Z zaporami inżynieryjnymi, a szczególnie z narzutowymi zaporami minowymi związki taktyczne i oddziały mogą się spotkać podczas marszu do rubieży przeciwuderzenia. Jednak z największym nasyceniem zapór należy się liczyć w terenie zajętym przez nieprzyjaciela, już od linii styczności wojsk. Nieprzyjaciel dysponując kilkunastoma godzinami, a w skrajnym przypadku kilkoma godzinami na przygotowanie obrony, wykorzystując zdalne /narzutowe/ oraz mechaniczne sposoby minowania, może osiągnąć znaczne nasycenie zaporami przeciwpancernymi. Nasycenie to może zwiększać podczas prowadzenia obrony.

Oprócz zapór minowych ustawianych przez nieprzyjaciela na kierunku natarcia, pierwszorzutowe oddziały napotykać będą zapory minowe ustawione przez nasze wojska w okresie przygotowania i prowadzenia operacji obronnej. Należy sądzić, że nieprzyjaciel wykorzysta te zapory w swoim systemie obronnym.

Podczas organizacji pokonywania zapór minowych zakłada się, że dywizje zmechanizowane samodzielnie pokonują zapory inżynieryjne niezależnie od ich miejsca w ugrupowaniu operacyjnym. Zasada ta obowiązuje szczególnie podczas prowadzenia natarcia. Dla oddziałów rodzajów wojsk, które w swoim składzie nie posiadają pododdziałów saperów może być udzielona pomoc przez siły wojsk inżynieryjnych z OInż.

Pokonanie zapór minowych na rubieży przeciwuderzenia organizuje SWInż korpusu a wykonują wojska będące w bezpośredniej styczności bojowej z nieprzyjacielem oraz pododdziały inżynieryjne z OInż. Przyjmuje się, że w celu wprowadzenia do bitwy jednej dywizji zmechanizowanej należy wykonać /posiadać siły do wykonania/ od 24 do 34 przejść. Natomiast przejścia w zaporach minowych podczas natarcia dywizja /brygady/ wykonują samodzielnie wykorzystując saperów, oddziały i grupy torujące oraz czołgi wyposażone w trały i ZB-ŁWD. Do wykonywania przejść w narzutowych zaporach minowych przygotowuje się cały stan osobowy.

6.3.2 Zabezpieczenie inżynieryjne operacji zaczepnej

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego operacji zaczepnej jest stworzenie sprzyjających warunków w terenie do: efektywnego wykorzystania wszystkich rodzajów uzbrojenia, odparcia nagłego uderzenia nieprzyjaciela, wyjścia i rozwinięcia we właściwym czasie sił i środków na rubież wejścia do bitwy, zdecydowanego i utrzymywanego w wysokim tempie natarcia wojsk, zwiększenia stopnia ochrony wojsk przed środkami rażenia nieprzyjaciela oraz utrudnienie wykorzystania jego sił i środków.

Cel zabezpieczenia inżynieryjnego operacji zaczepnej osiąga się poprzez wykonanie szeregu przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego zarówno w okresie przygotowania jak i prowadzenia operacji.

Do najważniejszych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego operacji zaczepnej należy zaliczyć:

- zabezpieczenie inżynieryjne przegrupowania wojsk do obszaru wyjściowego do operacji;
- rozbudowę inżynieryjną obszaru wyjściowego korpusu do operacji;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego;
- zabezpieczenie inżynieryjne działania wojsk w toku prowadzenia operacji zaczepnej;
- zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu /odwodu/;
- zabezpieczenie inżynieryjne umacniania opanowanych rubieży.

Realizacja tych przedsięwzięć powinna:

- ułatwić wojskom pokonywanie szczególnie trudnych odcinków terenu, przeszkód wodnych oraz zapór inżynieryjnych nieprzyjaciela;
- utrudniać wojskom nieprzyjaciela ruch i manewr oraz zadać im straty na minach;
- ochraniać wojska i sprzęt przed środkami rażenia nieprzyjaciela;
- zwiększać możliwości bojowe wojsk .

W ramach tych przedsięwzięć realizuje się szereg zadań zabezpieczenia inżynieryjnego. Do najważniejszych zadań jakie mogą być wykonywane w ramach przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego operacji zaczepnej należy zaliczyć:

- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych, przez przeszkody naturalne i rejony zniszczeń;
- przygotowanie i utrzymanie dróg;
- urządzanie i utrzymanie przepraw;
- budowa zapór inżynieryjnych i wykonywanie niszczeń;
- rozbudowa fortyfikacyjna rejonów, pozycji i rubieży zajmowanych przez wojska oraz rejonów rozwijania stanowisk dowodzenia;

Do zasadniczych przedsięwzięć realizowanych w okresie przygotowania operacji zaczepnej należą:

- zabezpieczenie inżynieryjne przegrupowania wojsk do obszaru wyjściowego;
- rozbudowa inżynieryjna rejonów wyjściowych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego korpusu.

Przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego związane z przegrupowywaniem związków taktycznych i oddziałów do obszaru wyjściowego zwykle obejmują rozpoznanie i przygotowanie:

- dróg marszu /przegrupowania/ wraz z objazdami rejonów trudnych do przekroczenia, a będących dogodnymi obiektami uderzeń nieprzyjaciela;
- przepraw przez przeszkody wodne występujące na drogach marszu /przegrupowania/;
- rejonów postojów i odpoczynków wojsk.

Zadania te, w zależności od warunków, odległości oraz sposobu przegrupowania będą realizowane siłami jednostek obrony te-

rytorialnej jak również, chociaż sporadycznie /w razie konieczności/, przez przegrupowujące się wojska .

Podczas przegrupowywania związków taktycznych i oddziałów do rejonów wyjściowych nie powinny one /w miarę możliwości/ angażować swoich sił i środków do realizacji przedsięwzięć inżynieryjnych dla jego zabezpieczenia. Dotyczy to również przegrupowania wojsk ZO z obszaru wyjściowego na rubież wejścia do bitwy. Chodzi głównie o to, by nie angażować ich przed rozpoczęciem działań bojowych. Należy zatem do przygotowania i utrzymania dróg, urządzania i utrzymania przepraw, prowadzenia rozpoznania i innych zadań wykorzystywać wojska znajdujące się na tym obszarze lub też w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Nie oznacza to jednak, że oddziały i pododdziały rozpoznania inżynieryjnego, drogowo-mostowe i pontonowe podczas przegrupowywania się wojsk korpusu nie powinny być tak rozmieszczone /urzutowane/ w poszczególnych kolumnach marszowych, aby były zdolne /w razie potrzeby lub konieczności/ do wykonania prac i zadań inżynieryjnych .

Rozbudowa inżynieryjna obszaru wyjściowego do operacji zaczepnej

Związki taktyczne, oddziały i pododdziały po osiągnięciu wyznaczonych im rejonów w obszarze wyjściowym przystępują do ich rozbudowy pod względem inżynieryjnym. Rejony wyjściowe należy przygotowywać nie tylko pod kątem potrzeb związanych z przejściem korpusu do działań zaczepnych lecz także z uwzględnieniem

możliwości prowadzenia obrony przed niespodziewanym uderzeniem wojsk nieprzyjaciela. Rozmieszczając wojska w rejonach w maksymalnym stopniu wykorzystuje się maskujące i ochronne właściwości terenu.

Na charakter i zakres rozbudowy inżynieryjnej obszaru wyjściowego duży wpływ wywiera zarówno czas przebywania w nim wojsk jak również sposób przejścia korpusu do działań zaczepnych. Niektóre związki taktyczne bądź oddziały wyznaczone do przyjęcia na siebie uderzenia nieprzyjaciela swoje rejony wyjściowe mogą przygotować jako pasy /rejony/ obrony.

Obszar wyjściowy do operacji zaczepnej powinien zapewnić:

- swobodę w rozmieszczeniu wojsk ;
- ochronę przed skutkami uderzeń broni masowego rażenia;
- możliwości szybkiego wyjścia wojsk na kierunki przewidywanych działań;
- dogodne warunki dowodzenia ;
- odpowiednie warunki maskowania wojsk.

Powyższe wymagania wskazują, że rozbudowa inżynieryjna obszaru wyjściowego powinna posiadać charakter zaczepno-obronny. Z jednej strony ma stworzyć warunki do obrony przed bronią masowego rażenia i sprawnego przejścia wojsk do działań zaczepnych,natomiast z drugiej zapewnić możliwość załamania działań zaczepnych nieprzyjaciela. Poszczególne związki taktyczne i oddziały rozbudowują swoje rejony wyjściowe własnymi siłami i środkami po ich zajęciu.

W świetle tych uwarunkowań rozbudowa inżynieryjna obszaru wyjściowego zwykle będzie obejmować:

- przygotowanie ukryć dla ludzi, sprzętu i środków materiałowych;
- przygotowanie okopów dla środków ogniowych na rubieżach obronnych;
- przygotowanie dróg wewnątrz rejonów rozmieszczenia wojsk oraz dróg wyjścia związków taktycznych /oddziałów/ na kierunki przewidywanych działań;
- przygotowanie rubieży rozwinięcia wojsk do działań zaczepnych;
- przygotowanie rubieży minowania i obiektów do zniszczenia na kierunkach dogodnych do działań zaczepnych nieprzyjaciela;
- rozbudowę fortyfikacyjną rejonów rozmieszczenia stanowisk dowodzenia;

Ponadto w ramach rozbudowy inżynieryjnej obszaru wyjściowego do operacji /według planu korpusu/ wykonuje się przedsięwzięcia inżynieryjne w zakresie maskowania operacyjnego.

Zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego

Do zadań zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanych w ramach tego przedsięwzięcia należy zaliczyć: rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela /głównie zapór inżynieryjnych/; przygotowanie i utrzymywanie systemu dróg dla przesunięcia i

rozwinięcia głównego zgrupowania uderzeniowego na rubież wejścia do bitwy; wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych oraz przeszkodach terenowych; osłonę zaporami inżynieryjnymi skrzydeł głównego zgrupowania uderzeniowego podczas jego podchodzenia na rubież wejścia do bitwy, a także budowę obiektów fortyfikacyjnych w rejonach rozmieszczenia stanowisk ogniowych i startowych /planowanego rozwinięcia wojsk rakietowych i artylerii/ oraz na stanowiskach dowodzenia i rejonach rozmieszczenia wojsk.

Zabezpieczenie inżynieryjne działania wojsk w toku prowadzenia operacji zaczepnej

Zabezpieczenie inżynieryjne w toku prowadzenia operacji zaczepnej realizuje się zgodnie z planem użycia wojsk inżynieryjnych wyrażającym decyzję do wykonania zadań i przedsięwzięć inżynieryjnych dla osiągnięcia celu operacji.

Rodzaj i zakres zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w toku prowadzenia operacji zaczepnej zależy od: warunków przejezdności terenu; stopnia rozbudowy zapór inżynieryjnych i wykonanych niszczeń przez nieprzyjaciela oraz możliwości jego oddziaływania minowaniem zdalnym na związki taktyczne /oddziały/ podczas natarcia /głównie podczas wprowadzania do bitwy nowych sił/; skali zniszczeń, odkształceń i zatopień terenu powstałych w wyniku użycia środków walki.

Rola oddziałów wojsk inżynieryjnych w zabezpieczeniu inżynieryjnym polega na realizacji specjalistycznych przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego oraz wsparciu związków tak-

tycznych /oddziałów/ siłami i środkami wojsk inżynieryjnych.

Głównymi zadaniami zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanymi przez oddziały wojsk inżynieryjnych w toku prowadzenia operacji zaczepnej będą:

- prowadzenie rozpoznania inżynieryjnego terenu i nieprzyjaciela;
- przygotowanie i utrzymanie dróg;
- pokonywanie zapór inżynieryjnych;
- pokonywanie przeszkód wodnych.

Podczas prowadzenia operacji zaczepnej rozpoznanie inżynieryjne powinno dostarczyć danych niezbędnych do skutecznego kierowania zabezpieczeniem inżynieryjnym /dowodzenia wojskami inżynieryjnymi/, a w szczególności o:

- skutkach oddziaływania ogniowego nieprzyjaciela na drogi obiekty drogowe oraz przeprawy;
- drogach i przeprawach możliwych do wykorzystania przez drugi rzut /odwód/ korpusu;
- zaporach inżynieryjnych ustawionych na kierunkach prowadzonej operacji zaczepnej.

Przejścia w napotkanych zaporach minowych wykonują specjalistyczne pododdziały inżynieryjne oraz grupy i oddziały torujące, a w osiach utrzymywanych dróg /dofrontowych i rokad/ pododdziały drogowo-mostowe utrzymujące te drogi.

Oprócz znacznej liczby zapór minowych /w tym narzutowych/ oraz fortyfikacyjnych wojska niejednokrotnie mogą pokonywać strefy zniszczeń lub tereny zalewowe powstałe wskutek zniszczenia obiektów hydrotechnicznych na przeszkodach wodnych.

W toku prowadzenia operacji zaczepnej podstawowymi sposobami wykonywania przejść w zaporach minowych będą: mechaniczny i kombinowany.

Przygotowanie i utrzymanie dróg wraz z urządzaniem i utrzymaniem przepraw przez przeszkody wodne jest jednym z podstawowych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanym w toku prowadzenia operacji zaczepnej.

W toku prowadzenia operacji zaczepnej korpusu utrzymuje się:

- jedną-dwie drogi dofrontowe od rokady korpuśnej do każdego związku taktycznego pierwszego rzutu;
- dwie rokady, które zazwyczaj przebiegają:
  - jedna- na wysokości rozmieszczenia pododdziałów logistycznych związków taktycznych pierwszego rzutu;
  - druga- na wysokości rozmieszczenia związków taktycznych drugiego rzutu;

Gdy w pasie prowadzenia operacji zaczepnej występują średnie i szerokie przeszkody wodne to przed i za nimi wyznacza się i utrzymuje rokady przybrzeżne. Rozpoznaje się również jedną - dwie drogi zapasowe.

Drogi dofrontowe oraz rokadowe utrzymuje się stale, a okresowo przygotowuje i utrzymuje się drogi do wprowadzenia zwiąków taktycznych /oddziałów/ drugiego rzutu /odwodu/ na rubież rozwinięcia do przeciwuderzenia lub na rubieże ryglowe oraz na rubieże stanowisk ogniowych.

Drogi dla potrzeb manewru wojsk drugiego rzutu jak również dowozu i ewakuacji utrzymują pododdziały pułku drogowo-mostowego.

Przeszkody wodne stanowiły /i stanowić będą/ dogodne rubieże obronne, stąd nacierające wojska zmuszone są do ich forsowania. Pomyślne forsowanie przeszkód wodnych nie jest możliwe bez jego zabezpieczenia inżynieryjnego, które ma przede wszystkim stworzyć warunki do szybkiego i skrytego podejścia wojsk do przeszkody wodnej, jej pokonania w przyjętym ugrupowaniu bojowym i w szybkim tempie oraz zapewnić ciągłą przeprawę wojsk dla kontynuowania nieprzerwanego natarcia na przeciwległym brzegu. Forsowanie powinno nastąpić z marszu. W wypadku jego niepowodzenia /lub w innych warunkach czy okolicznościach/ forsowanie może nastąpić w ograniczonym czasie lub po planowym przygotowaniu.

Zabezpieczenie inżynieryjne forsowania i przeprawy wojsk przez przeszkody wodne realizuje się w celu stworzenia niezbędnych warunków do szybkiego i skrytego podejścia wojsk do przeszkody wodnej, sprawnej i ciągłej ich przeprawy na szerokim froncie w przyjętym ugrupowaniu operacyjnym oraz nieprzerwanego natarcia na przeciwległym brzegu.

Zabezpieczenia inżynieryjne forsowania przeszkód wodnych obejmuje:

- rozpoznanie inżynieryjne;
- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych na brzegach i w wodzie;
- przygotowanie dróg i rejonów wyjściowych do forsowania;

- urządzanie i utrzymanie przepraw;
- organizację i pełnienie służby porządkowo -ochronnej i ewakuacyjno-ratunkowej na przeprawach;
- ochronę przepraw.

Podstawowym zadaniem zabezpieczenia inżynieryjnego forsowania przeszkód wodnych jest *urządzanie i utrzymanie przepraw.*

Przejścia w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody wodnej w wodzie i za nią wykonują wojska na ogólnych zasadach jak podczas walki w głębi obrony nieprzyjaciela.

Po podejściu do przeszkody wodnej siły główne związków taktycznych pierwszego rzutu zazwyczaj forsują ją na kierunkach działania oddziałów wydzielonych /desantów taktycznych/ wykorzystując uchwycone lub urządzone przeprawy. Jeśli w toku natarcia związek taktyczny nie wysyła oddziału wydzielonego, to do forsowania przeszkody wodnej przystępuje w przyjętym uprzednio /podczas prowadzenia działań/ ugrupowaniu bojowym /z marszu/.

Z chwilą podchodzenia wojsk do przeszkody wodnej w czasie prowadzenia operacji zaczepnej dla sprawnego jej sforsowania sztab związku operacyjnego uaktualnia plan forsowania /lub go wykonuje/ oraz wykonuje grafik forsowania i przeprawy wojsk.

Zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela

W toku prowadzenia operacji zaczepnej zajdzie konieczność odpierania przeciwuderzeń nieprzyjaciela. Sposób odpierania przeciwuderzenia zależeć będzie przede wszystkim od sił nieprzyjaciela wykonujących je, jak również od warunków terenowych.

Zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela ma na celu zadanie mu strat, zdezorganizowanie jego ugrupowania bojowego i opóźnienie działania, zmniejszenie strat własnych i zapewnienie dogodnych warunków do obezwładnienia wojsk nieprzyjaciela wszystkimi rodzajami środków ogniowych.

Przeciwuderzenie nieprzyjaciela korpus zmechanizowany zwykle odpierał będzie częścią sił, natomiast działający na tym kierunku związek taktyczny ze składu korpusu może odpierać je całością sił lub też ich częścią. Podstawowym sposobem odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela jest odpieranie go z miejsca i polega na organizowaniu obrony na określonej rubieży.

Zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia obejmuje:

- rozpoznanie inżynieryjne rubieży odparcia przeciwuderzenia;
- rozbudowę fortyfikacyjną terenu /budowę polowych obiektów fortyfikacyjnych/ na rubieży odpierania przeciwuderzenia.
- budowę zapór inżynieryjnych i wykonywanie niszczeń;
- przygotowanie i utrzymanie dróg dla sprawnego manew-

ru wojskami;

Przedsięwzięcia związane z zabezpieczeniem odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela /w tym i zabezpieczenia inżynieryjnego/ będą wykonywane w ograniczonym czasie. W zasadniczy sposób determinuje to zakres wykonywanych zadań.

Pododdziały inżynieryjne biorące udział w odpieraniu przeciwuderzenia prowadzą rozpoznanie inżynieryjne w celu ustalenia dogodnych rubieży i rejonów do ustawienia zapór, obiektów do zniszczenia, przydatności dróg dla manewru wojsk, a także określenia możliwości wykorzystania środków i sprzętu inżynieryjnego. Do realizowania tych zadań w pododdziałach wojsk inżynieryjnych organizuje się inżynieryjne patrole rozpoznawcze i wysyła w miejsca planowanych do wykonania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego.

Zasadniczym zadaniem zabezpieczenia inżynieryjnego podczas odpierania przeciwuderzenia jest budowa zapór inżynieryjnych i przygotowanie niszczeń. W pierwszej kolejności przygotowuje się zapory minowe i niszczenia na kierunkach podejścia i przewidywanego uderzenia głównych sił nieprzyjaciela. Zapory i niszczenia na tych kierunkach ugrupowuje się w głąb. Zapory minowe ustawia się przed punktami oporu pododdziałów odpierających przeciwuderzenie oraz przed stanowiskami /rubieżami/ ogniowymi lub też na skrzydle /skrzydłach/ odwodów przeciwpancernych.

Zapory minowe zakładają wojska pierwszorzutowych pododdziałów piechoty i czołgów wraz ze znajdującymi się w ich ugrupowaniu bojowym pododdziałami wojsk inżynieryjnych które ustawiają zapory w lukach pomiędzy punktami oporu. Obiekty do niszczenia

przygotowują wyznaczone do tego pododdziały wojsk inżynieryjnych z odwodu inżynieryjnego.

Podczas odpierania przeciwuderzenia do minowania manewrowego na zagrożonych kierunkach wykorzystuje się oddziały zaporowe [OZap] związków taktycznych i szczebla operacyjnego, siły z odwodu inżynieryjnego [OInż] oraz inne pododdziały wojsk inżynieryjnych znajdujące się na kierunku wykonywanego przez nieprzyjaciela przeciwuderzenia. Jeżeli ZO otrzyma śmigłowce do minowania, wówczas tworzy się oddział zaporowy na śmigłowcach i organizuje jego działanie. Śmigłowce mogą być również wykorzystywane do przerzutu pododdziałów saperów w rejony wykonywanych zadań oraz dostarczania środków minersko-zaporowych. Zadania w zakresie minowania mogą wykonywać również pododdziały wojsk rakietowych i artylerii oraz lotnictwo wykorzystując do tego artyleryjskie i lotnicze systemy minowania zdalnego.

Dla zapewnienia sprawnego manewru wojskom odpierającym przeciwuderzenie nieprzyjaciela niezbędne jest przygotowanie i utrzymanie odpowiedniej liczby dróg. Liczba dróg oraz ich przebieg zależy od przyjętego ugrupowania bojowego jak również zaangażowanych sił do odpierania przeciwuderzenia. Do utrzymania dróg wykorzystuje się pododdziały pułku drogowo-mostowego oraz związków taktycznych /oddziałów/ wyznaczonych do odpierania przeciwuderzenia.

Na szczeblu związku taktycznego utrzymywane są drogi dofrontowe na kierunkach działania każdego oddziału pierwszego rzutu /od rokady oddziału do rokady związku operacyjnego z wykorzystaniem uprzednio przygotowanych dróg oddziałowych/ oraz jed-

na-dwie rokady związku taktycznego. Drogi te na czas organizacji i odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela przygotowują i utrzymują siły pododdziałów drogowo-mostowych [OZR] związku taktycznego.

Przy odpieraniu przeciwuderzenia z miejsca dla zwiększenia odporności na uderzenia nieprzyjaciela należy prowadzić rozbudowę fortyfikacyjną terenu. Zakres tej rozbudowy zależy od czasu jakim dysponują wojska na przygotowanie rubieży odparcia przeciwuderzenia. Z reguły czas ten jest ograniczony, stąd w pierwszym rzędzie należy wykorzystać naturalne właściwości ochronne terenu, a następnie wykonać okopy strzeleckie, okopy dla środków przeciwpancernych i stanowiska ogniowe artylerii. Następnie mogą być rozbudowywane rowy strzeleckie i okopy dla innych środków ogniowych oraz szczeliny dla ukrycia ludzi.

Zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu korpusu.

Wprowadzenie do bitwy drugiego rzutu jest jedną z decydujących faz operacji zaczepnej. Z tego też względu szczególnego znaczenia nabiera jego zabezpieczenie, w tym również zabezpieczenie inżynieryjne.

Głównymi zadaniami zabezpieczenia inżynieryjnego wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu są: rozpoznanie inżynieryjne rubieży wprowadzenia; przygotowanie i utrzymanie dróg oraz przepraw; wykonanie przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela na rubieży wejścia do bitwy; osłona zagrożonych skrzydeł oddziaływa-

niem wojsk nieprzyjaciela. Zadania te wykonują z zasady wojska inżynieryjne szczebla operacyjnego oraz związki taktyczne nacierające w pierwszym rzucie.

Rozpoznanie inżynieryjne rubieży wprowadzenia drugiego rzutu ma na celu odpowiednie jej usytuowanie w terenie, sprawdzenie rubieży i dróg na zaminowanie, oraz określenie przydatności istniejących na nich przepraw. W pierwszej kolejności należy wykorzystać dane /informacje/ uzyskane od elementów rozpoznawczych związków taktycznych /oddziałów/ pierwszego rzutu w pasie których drugi rzut /odwód/ będzie wprowadzany.

Podczas wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu /odwodu/ w zakresie przygotowania i utrzymania dróg obowiązują takie same zasady jak przy przechodzeniu do operacji zaczepnej po podejściu z głębi.

Dla przegrupowania drugiego rzutu na rubież wejścia do bitwy wykorzystuje się operacyjne drogi dofrontowe oraz drogi dodatkowe przygotowywane i utrzymywane na tę okoliczność przez pododdziały pułku drogowo-mostowego.

Dla wprowadzenia drugiego rzutu do bitwy wykorzystuje się przejścia w zaporach inżynieryjnych utrzymywane przez związki taktyczne działające w pierwszym rzucie. Liczbę przejść określa dowódca związku taktycznego drugiego rzutu, a zależy ona od ugrupowania bojowego ZT.

Do wykonywania przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela dla wprowadzenia drugiego rzutu /odwodu/ oprócz sił wydzielonych z odwodu inżynieryjnego [OInż] niekiedy wyznacza się pododdziały inżynieryjne będące w ugrupowaniu bojowym pierwszo-

rzutowych związków taktycznych /oddziałów/.

Odkryte skrzydła drugiego rzutu /odwodu/ podczas wprowadzania go do bitwy osłania się zaporami minowymi. Osłonę skrzydeł realizuje się siłami oddziałów zaporowych [OZap] związków taktycznych będących w styczności z nieprzyjacielem lub oddziału zaporowego ZO.

6.3.3. Właściwości zabezpieczenia inżynieryjnego przegrupowania oraz w czasie pogotowia operacyjnego

Zabezpieczenie inżynieryjne przegrupowania oraz w czasie pogotowia operacyjnego są ściśle ze sobą związane. Jego zasadniczym celem jest stworzenie optymalnych warunków do sprawnego rozwinięcia jednostek wojskowych i osiągnięcia przez nie zdolności bojowej i jej utrzymanie przez cały okres trwania pogotowia operacyjnego oraz przegrupowania wojsk do rejonów wyjściowych lub na wyznaczone rubierze.

Zasadniczymi zadaniami zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanymi w powyższych działaniach operacyjnych są:

- rozbudowa inżynieryjna rejonów dyslokacji wojsk obejmująca:rozbudowę fortyfikacyjną terenu, budowę zapór osłonowych, utrzymanie dróg w rejonach koszar oraz dróg wyprowadzających do przez miasta do rejonów wyjściowych lub na rubieże operacyjne , a także przedsięwzięcie inżynieryjne w ramach maskowania operacyjnego i taktycznego.
- przygotowanie i utrzymanie dróg przegrupowania z rejonów doslokacji do rejonów wyjściowych lub innych rejonów

/rubieży/ operacyjnych obejmujące: rozpoznanie inżynieryjne dróg, naprawę uszkodzonych odcinków drogowych,odbudowę zniszczonych przepraw oraz torowanie przejśc w zaporach ,zawałach i innuch przeszkodach terenowych.

Powyższe zadania relizują wojska operacyjne, siły obrony terytorialnej oraz inne zmilitaryzowane oddziały podległe dowódcom okręgów wojskowych. Charakterystyka tych zadań oraz sposoby ich realizacji nie różnią się od zadań inżynieryjnych wukonowanych w podstawowych rodzajach działań operacyjnych, które zostały omówione w poprzednich rozdziałach.

7. Obrona przeciwchemiczna w działaniach operacyjnych

W ramach działań związku operacyjnego obrona przeciwchemiczna jest realizowana w dwóch specyficznych dziedzinach:

- pierwsza to osiąganie jej celu poprzez wykonywanie zadań specjalistycznych, służących szeroko pojętej likwidacji skażeń;
- druga to wspomaganie walczących wojsk przez użycie dymów maskujących i wykorzystanie w walce miotaczy ognia.

W przedstawionym opracowaniu ujęto problematykę obrony przeciwchemicznej związku operacujnego w układzie: rola, siły i środki oraz sposoby ich działania.

7.1. Rola obrony przeciwchemicznej w działaniach operacyjnych

Obrona przeciwchemiczna realizowana jako część zabezpieczenia bojowego działań wojsk związku operacyjnego służy osiągnięciu następujących celów. Jest to przede wszystkim ochrona wojsk przed skutkami oddziaływania na nie skażeń powstałych na polu walki, następnie tworzenie wojskom warunków do prowadzenia działań bojowych i zachowania zdolności bojowej w sytuacji skażeń oraz osłona wojsk przez użycie dymów maskujących i wzmocnienie ich pododdziałami miotaczy ognia.

By cele te mogły być osiągnięte, przede wszystkim wojska obrony przeciwchemicznej wykonują specyficzne zadania, tj.: wykrywanie uderzeń bronią jądrową i chemiczną oraz środkami zapala-

jącymi, prognozowanie sytuacji skażeń, rozpoznanie skażeń promieniotwórczych, chemicznych i częściowo biologicznych, kontrolę napromieniowania i stopnia skażenia wojsk oraz likwidację powstałych skażeń. Obok nich wykonują także zadania maskowania dymem wojsk w działaniach bojowych oraz wzmacniają ich ogień miotaczami ognia.

Zarówno ranga poszczególnych zadań, jak i ważność poszczególnych celów nie są wartościami stałymi. Podlegają one bowiem zmianom tak, jak zmienia się sytuacja na polu walki w toku prowadzenia operacji. W każdym jednak przypadku musi zostać zachowany cel podstawowy - **ochrona wojsk przed skażeniami.**

O tym czy wymienione wcześniej cele obrony przeciwchemicznej zostaną osiągnięte przez wykonanie stawianych przed nią zadań, decyduje wiele rozmaitych czynników wynikających ze sposobów walki. Pośród nich istotnymi są takie, jak czas działań bojowych, miejsca i sposoby użycia wojsk, czas i miejsce wykonywania manewru siłami i środkami jednostek bojowych itp. Wśród ich mnogości nie sposób nie zwrócić uwagi na ugrupowanie operacyjne. Ono bowiem w zasadniczym stopniu wpływa na wykonanie zadań obrony przeciwchemicznej, albowiem przesądza o skali i rodzaju zagrożenia jego elementów. Zagrożenie zaś określa zakres i rodzaj zadań, jakie trzeba spełnić, by zmniejszyć lub zminimalizować skutki różnorakich skażeń, powstałych w wyniku uderzeń przeciwnika na wojska albo na obiekty infrastruktury gospodarzej, znajdujące się w obszarze operacji. W ugrupowaniu operacyjnym, zwłaszcza rozmieszczenie oddziałów i związków taktycznych decyduje o możliwości działania przestrzennego oddziałów obrony przeciwchemicznej, na-

kierowanego na tworzenie warunków do wykonania przeciwuderzenia czy przeciwnatarcia w sytuacji skażeń pola walki. Z ugrupowaniem operacyjnym wiąże się również teren, w jakim jest ono tworzone. W pracy koncepcyjnej dowódcy zwraca się uwagę na ocenę sytuacji skażeń, powiązaną z oceną warunków terenowych, a szczególnie rozbudowy rejonów i rubieży na jakich skupia się wysiłek i od jakich zależy utrzymanie trwałości obrony czy możliwość wykonania uderzenia wojskami. W terenie zaś istnieje zawsze mniej lub bardziej liczna grupa różnych obiektów przemysłowych, jakie mogą być odpowiednio wkomponowane w strukturę ugrupowania operacyjnego. Wykorzystanie elementów terenu zarówno jako atutów broniącego się czy atakującego pociąga za sobą dodatkowe zagrożenie. Powoduje je nagromadzenie w obiektach przemysłowych różnych ilości toksycznych środków przemysłowych, wzmagających po ich uwolnieniu poziom zagrożenia wojsk skażeniami i powodujących wzrost potrzeb w realizacji zadań obrony przeciwchemicznej.

A więc ugrupowanie operacyjne wyznacza ramy przestrzennego użycia oddziałów i pododdziałów przeciwchemicznych; ich manewr musi się mieścić w granicach przyjętych norm operacyjnych - wskaźników operacji. W połączeniu z sytuacją zagrożeń i skażeń wpływa ono na zakres zadań obrony przeciwchemicznej, możliwości i sposobów ich wykonania oraz na skalę wykorzystania do tego specjalistycznych pododdziałów.

Wcześniej wymienione zadania można podzielić na takie, jakie są związane z ochroną przed skażeniami tj.: wykrywanie uderzeń bronią masowego rażenia i skażeń przemysłowych, rozpoznanie sytuacji skażeń na polu walki, prognoza rozwoju zjawiska skażeń i

likwidację skutków skażeń już powstałych w wojskach, i w terenie oraz na takie, jakie służą zabezpieczeniu działań wojsk tj.: użycie dymów maskujących (luźno związane z ochroną przed skażeniami) do maskowania manewru wojsk i wykorzystanie miotaczy ognia do wzmocnienia rażących skutków ognia walczących pododdziałów. Zadania te mogą być spełnione przy uwzględnieniu następujących zasad:

- system obrony przeciwchemicznej oraz tworzące go siły i środki utrzymuje się w ciągłej gotowości do wykonywania specjalistycznych zadań;
- planowania wykonania zadań dokonuje się uwzględniając zagrożenie ugrupowania wojsk, na którego korzyść będzie się je wykonywać;
- zadania wykonywa się tam i w takim czasie, gdzie jest to konieczne i przystępuje do działania albo kontynuuje działanie rozpoczęte tam, gdzie skutki skażeń będą stanowić problem taktyczny lub operacyjny;
- wszystkie zadania są wykonywane powszechnie i kompleksowo w zakresie, na jaki pozwalają możliwości taktyczno-techniczne posiadanego sprzętu;
- sposób wykonania zadań dostosowuje się do możliwości ich spełnienia przez oddziały i pododdziały wojsk w ramach własnych, i przez oddziały i pododdziały przeciwchemiczne.

7.2. Operacyjne siły i środki wojsk obrony przeciwchemicznej

W skład wojsk obrony przeciwchemicznej szczebla operacyjnego wchodzą:

a/ organa kierowania obroną przeciwchemiczną związku operacyjnego:

- szefostwo wojsk obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego;
- stacja obliczeniowo-analityczna skażeń związku operacyjnego;
- ośrodek analizy skażeń OW;

b/ jednostki:

- pułk obrony przeciwchemicznej (popchem) związku operacyjnego;
- klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania (klrsk).

c/ - organa zaopatrywania i remontowe....

Pułk obrony przeciwchemicznej jest oddziałem wojsk obrony przeciwchemicznej przeznaczonym: do wykrywania uderzeń jądrowych, chemicznych i środkami zapalającymi, do rozpoznania i likwidacji skażeń, a także do stosowania zasłon dymnych na korzyść związków taktycznych i oddziałów ogólnowojskowych, rodzajów wojsk oraz elementów logistyki. Może też wspierać miotaczami ognia pierwszorzutowe oddziały. Dodatkowo pododdziały wyposażone w urządzenia WUS (wysokowydajne urządzenia do zabiegów specjalnych) mogą być wykorzystane, poza zasadniczym przeznaczeniem, do stawiania zasłon dymnych.

Skład i możliwości bojowe pułku obrony przeciwchemicznej.

Pułk obrony przeciwchemicznej ma dwojaką strukturę organizacyjną: pokojową, która zapewnia warunki do szkolenia żołnierzy we wszystkich specjalnościach wojsk obrony przeciwchemicznej występujących w strukturze wojennej pułku, a także stanowi bazę do mobilizacyjnego rozwinięcia go do struktur wojennych; i wojenną, mającą zapewnić wykonanie zadań bojowych w przewidywanych uwarunkowaniach taktyczno-operacyjnych. Obiektem dociekań w zakresie wykorzystania i działania wojsk obrony przeciwchemicznej w operacjach na obszarze kraju jest pułk obrony przeciwchemicznej o strukturze wojennej.

Występują w nim pododdziały wszystkich specjalności wojsk obrony przeciwchemicznej, t.j.: rozpoznania skażeń, zabiegów specjalnych, zabiegów sanitarnych, odkażania umundurowania, kontroli dozymetrycznej, zadymiania oraz miotaczy ognia. Jego działanie zabezpieczają własne pododdziały dowodzenia i logistyczne, Możliwości bojowe pułku obrony przeciwchemicznej są sumą możliwości pododdziałów wchodzących w jego skład, przy czym zależą one od stanu ich wyposażenia, ukompletowania, wyszkolenia żołnierzy oraz warunków wykonywania zadań. Ich skład i możliwości specjalno-bojowe przedstawiono w załącznikach nr 41 - 45.

7.3. Zasady i sposoby zapewnienia wojskom związku operacyjnego obrony przeciwchemicznej

7.3.1. Obrona przeciwchemiczna w czasie pogotowia operacyjnego

Głównym zadaniem stawianym przed wojskami i osobami funkcyjnymi w tym okresie jest doprowadzenie poszczególnych systemów obrony przeciwchemicznej do pełnej gotowości bojowej z zachowaniem - stale wzrastających w procesie mobilizacji - możliwości wykrywania skażeń i likwidacji ich skutków. W tym celu jednostki wojsk obrony przeciwchemicznej osiągają pełne stany ukompletowania w macierzystych garnizonach albo w rejonach mobilizacji bądź alarmowych, gdzie przygotowują się przez szkolenie do wykonywania przyszłych zadań.

Istotną rzeczą w tym czasie jest uruchomienie systemu wykrywania skażeń opartego na funkcjonującej już w okresie pokoju - - wprawdzie nie tak rozbudowanej jak w czasie wojny - sieci monitoringu skażeń. Pododdziały takie, jak posterunki obserwacji skażeń i stacje obliczeniowo-analityczne skażeń (SOAS) oraz ośrodki analizy skażeń (OAS) osiągnąwszy gotowość bojową wchodzą stopniowo w jej skład, pokrywając zasięgiem obserwacji coraz większy obszar, obejmujący rejon (rejony) rozmieszczenia wojsk. W tym też okresie nawiązuje się ścisłą współpracę z systemem wczesnego ostrzegania i alarmowania OC na obszarze kraju. W ten sposób obszar rozwijania związku operacyjnego jest pokrywany siecią posterunków, pozwalającą na wykrycie skażeń oraz punktów gromadzenia i

przetwarzania danych prognozujących rozwój sytuacji skażeń i przekazujących wojskom sygnały alarmowania i ostrzegania.

System likwidacji skażeń funkcjonuje wtedy w oparciu na poddziałach zabiegów specjalnych, jakie mogą działać w obrębie miejsc swego rozmieszczenia, przy niewielkich możliwościach przemieszczania się na większe odległości. Ich działanie może być wzmocnione przez wykorzystanie stałych punktów i urządzeń do zabiegów specjalnych w garnizonach i obiektach podległych Obronie Cywilnej. Charakterystyczną cechą tego okresu jest czynne działanie systemu wykrywania skażeń oraz wyczekiwanie pozostałych systemów w gotowości do ewentualnego działania.

7.3.2. Obrona przeciwchemiczna w okresie przegrupowania (przesunięcia) związku operacyjnego

Ogólnie mówiąc w tym okresie następuje przemieszczanie wojsk oddziałami w obszarze strefy odpowiedzialności związku operacyjnego do wyznaczonych im rejonów przyszłych działań bojowych. Przed obroną przeciwchemiczną stawiane są wtedy następujące cele: **stworzenie wojskom warunków do przemieszczania się w sytuacjach zagrożeń skażeniami i skażeń oraz zapewnienie ochrony przed skutkami skażeń,** powstałych w czasie przegrupowania. By je osiągnąć wojska obrony przeciwchemicznej - pułk przeciwchemiczny odwodu naczelnego dowództwa - prowadzą działania na korzyść przegrupowującego się związku operacyjnego. Podstawowym zadaniem jest w tym czasie wykrywanie uderzeń bronią masowego rażenia i powstałych skażeń w obszarze przemieszczania wojsk. Efektem jego wykonania

jest uzyskanie podstawowych danych o parametrach skażeń w terenie i w wojskach, na których podstawie dokonuje się oceny sytuacji skażeń, określa potrzeby i zakres zadań składających się na treść likwidacji skażeń oraz możliwości ich zaspokojenia. Temu służy system wykrywania skażeń, który rozpoczął wcześniej i kontynuuje nadal swoje działanie. W czasie, kiedy uzyskano dane o skażeniach wojsk lub terenu albo kiedy podejrzewa się, że taka sytuacja mogła mieć miejsce, zostaje uruchomione rozpoznanie skażeń. Kontroluje ono sytuację w nakazanych miejscach lub we wskazanym obszarze i dostarcza informacji o rzeczywistej sytuacji skażeń w obszarze przegrupowania wojsk. Powietrzne rozpoznanie skażeń prowadzone jest siłami klucza śmigłowców rozpoznania skażeń i rozpoznaje ono przede wszystkim drogi przegrupowania wojsk prowadzące do przewidywanych rejonów rozwinięcia, obrony itp. Wykonuje to metodą dyżurowania w powietrzu, rozpoznania w toku przebazowywania na kolejne lądowiska i rozpoznania doraźnego w ramach wyznaczonego obszaru powietrznego rozpoznania skażeń. Działanie to jest tak planowane, by pokryć obserwacją obszar przesunięcia wojsk z pewnym ich wyprzedzeniem w czasie - zasada " na siebie ". Pozwala to na w miarę szybką reakcję na zjawisko zagrożenia bądź skażenia oraz na pokierowanie działaniem naziemnego rozpoznania skażeń.

Naziemne rozpoznanie skażeń będzie prowadzone siłami i środkami pułku obrony przeciwchemicznej naczelnego dowództwa. Pododdziały rozpoznania skażeń wyjdą wcześniej w planowany obszar przegrupowania, gdzie rozmieszczą swoje elementy rozpoznawcze w rejonie naziemnego rozpoznania skażeń. Obejmuje ono drogi

(kierunki) przemieszczenia wojsk oraz przeprawy przez przeszkody wodne, albowiem te mogą być celem uderzeń przeciwnika. W miarę przemieszczania wojsk zajdzie potrzeba rozpoznawania skażeń w kolejnych rejonach siłami kolejnych ododdziałów rozpoznania skażeń. Rejony naziemnego rozpoznania skażeń powinny się ze sobą zazębiać i być przemieszczane w sposób zapewniający ciągłość rozpoznania (metoda szufladkowania). Oznacza to, że przemieszczanie to będzie trwać do momentu, kiedy zabezpieczane jednostki osiągną swoje rejony. Nie dojdzie ono dalej niż na odległość 30 - 40 km od przedniego skraju.

W tym okresie będzie również rozwinięty system likwidacji skażeń, na który składają się rejony zabiegów specjalnych - RZS (z punktami zabiegów specjalnych) przygotowywane przez pododdziały (bataliony, kompanie) zabiegów specjalnych z pułku obrony przeciwchemicznej odwodu naczelnego dowództwa.

Z samego faktu potrzeby przesunięcia wojsk do wyznaczonych rejonów wynika, że należy zabezpieczyć przede wszystkim miejsca przy drogach (w pasach przegrupowania), w których lub w pobliżu których może nastąpić czasowa koncentracja (grupowanie) oddziałów. Będą to ważne obiekty infrastruktury komunikacyjnej i gospodarczej. Dlatego też system likwidacji skażeń obejmie swym działaniem właśnie te punkty, rozwijając w nich, bądź w ich pobliżu pododdziały zabiegów specjalnych w rejonie zabiegów specjalnych (RZS) w taki sposób, by ułatwić korzystanie z ich działania możliwie wszystkim elementom ugrupowania marszowego (operacyjnego). Najczęściej będą więc pododdziały zabiegów specjalnych rozmieszczane w bliskim otoczeniu zagrożonego rejonu w gotowości do dzia-

łań. Pozwoli to na przyjmowanie skażonych pododdziałów "na siebie".

Bardzo istotną jest potrzeba zachowania odpowiednich odległości miejsc rozwinięcia punktów zabiegów specjalnych (PZS) od zagrożonych skażeniami rejonów czy rubieży. Idzie bowiem o to by działalność punktów zabiegów specjalnych nie zakłócała toku przemieszczania nieskażonych jednostek oraz by jednostka poddawana zabiegom specjalnym mogła przyjąć właściwe ugrupowanie marszowe po zlikwidowaniu skażenia na PZS. Za właściwą wydaje się przyjęcie odległości równoważnej długości dwóch kolumn batalionowych, a więc rzędu 10 km.

7.3.3. Obrona przeciwchemiczna w operacjach związku operacyjnego

Na obronę przeciwchemiczną wywierają przemożny wpływ właściwości działań bojowych wojsk związku operacyjnego. Dotyczy to zarówno rodzaju operacji: obronno-zaczepna, obronna, zaczepna, odwrotowa itp.,jak i warunków terenowych, w jakich te operacje się toczą, rodzaju środków rażenia użytych w walce, częstotliwości manewru siłami i środkami itp.

O ile w toku przegrupowania związku operacyjnego do obszaru jego rozmieszczenia, położonego poza obszarem jego macierzystego okręgu wojskowego, wysiłek wykonywania zadań obrony przeciwchemicznej planowanych centralnie był skupiany przede wszystkim na działaniu oddziału przeciwchemicznego naczelnego dowództwa, o tyle w operacjach przenosi się go na oddziały przeciwchemiczne

wchodzące integralnie w skład struktur organizacyjnych związków operacyjnych. Jednostki te wykonują zadania na korzyść walczących wojsk, a o ich użyciu decydują warunki pola bitwy i sytuacja skażeń na nim, wymuszająca ich użycie.

Duża skala potrzeb likwidacji skażeń wojsk i ich koncentracja może wystąpić wtedy, kiedy w obszarze działań związku operacyjnego zaistnieje sytuacja epidemiczna lub epizootyczna. Dodajmy do tego, że nawet użycie na dużą skalę broni chemicznej będzie miało charakter względnie rozproszony, a przez to rzutujący na sposób użycia jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej. O tym bowiem, komu, kiedy i gdzie udzielić pomocy w odtworzeniu zdolności bojowej będzie przede wszystkim decydować charakter działań bojowych przeciwnika i rodzaj użytych przez niego broni oraz przyjęty przez walczącego z nim sposób prowadzenia operacji. W każdej z nich, czy to w operacji obronnej, zaczepnej, odwrotowej, czy rajdowej i specjalnej, podstawową właściwością jest manewr siłami i środkami w określonym obszarze i w określonym czasie dla koncentracji wysiłku lub uchylenia się przed uderzeniem. Jeżeli tą właściwość odnieść do jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej, okazuje się, że znakomita ich większość - wyłączając jednostki naziemnego i powietrznego rozpoznania skażeń - wykonuje zadania długotrwałe w określonym miejscu, co pociąga za sobą małą ich manewrowość. Dlatego też ta cecha decyduje o tym, że działając w określonej przestrzeni wykonują niewielką liczbę manewrów i nie są przeznaczone do towarzyszenia wybranym wojskom. Ich działanie jest w miarę statyczne. Ale właśnie te, zdawałoby się ujemne cechy rekompensowane są przez możliwość dokładnego przygotowania

się do wykonania zadań w odpowiednim miejscu zgodnie ze swym przeznaczeniem.

Inna nowa właściwość wpływająca na kształt obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego wyniknie z przewidywanych zmian struktur organizacyjnych wojsk obrony przeciwchemicznej (patrz: schematy organizacyjne). Będzie to w ogólnym zarysie wycofanie pododdziałów wojsk obrony przeciwchemicznej ze szczebla taktycznego (oddziału i związku taktycznego) i zgromadzenie ich w jednostce szczebla operacyjnego - pułku obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego. W efekcie nastąpi:

- zmiana uwarunkowań organizacyjnych wykonywania zadań obrony przeciwchemicznej;
- konieczność wzmacniania pododdziałami przeciwchemicznymi oddziałów i związków taktycznych potrzebujących takiego wzmocnienia.

Utrzymywanie jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej tylko na szczeblu operacyjnym spowoduje również zasadnicze przewartościowanie sposobów realizacji zadań obrony przeciwchemicznej. Będzie to polegać na tym, że cały wysiłek ochrony przed skutkami skażeń w oddziałach i związkach taktycznych skupi się na wykorzystaniu właściwości ochronnych sprzętu bojowego i środków obrony przeciwchemicznej, znajdujących się w ich uzbrojeniu (wyposażeniu). Musi nastąpić usamodzielnienie wojsk i w pełnym wymiarze pojawi się zasada powszechności i kompleksowości obrony przeciwchemicznej od szczebla pododdziału do związku taktycznego. To pozwoli na wykorzystanie pododdziałów przeciwchemicznych tam, gdzie tego będzie potrzeba. Wysuwa się tu na czoło zasada celu i

celowości działania wojsk obrony przeciwchemicznej, manifestująca się między innymi przez to, iż będą one działać w interesie tych elementów ugrupowania, jakie będą albo najbardziej skażone, albo jakich działanie będzie w danym momencie decydować o osiągnięciu celów prowadzonej operacji. W odniesieniu do tych ostatnich idzie o to, by ich sił i środków nie zużywać do działań nie związanych bezpośrednio z celem ich użycia w walce (np. na likwidację skażeń). Mając to na uwadze można stwierdzić, że jednostki obrony przeciwchemicznej będą działać w głębi ugrupowania, w tzw. strefie operacyjnej, a więc tam, gdzie będą rozmieszczone drugie rzuty, odwody, stanowiska dowodzenia, drogi manewru wojsk, rubieże rozwinięcia drugich rzutów i odwodów operacyjnych, słowem całe ugrupowanie operacyjne bez pierwszego rzutu wraz z infrastrukturą operacyjną, gospodarczą i komunikacyjną obszaru, na jakim rozwijać się będzie i toczyć operacja.

Wziąwszy pod uwagę, że w każdym z rodzajów operacji wojska obrony przeciwchemicznej będą zmierzać do podobnego celu, tzn. **do zabezpieczenia wojsk w określonym obszarze operacyjnym przed skutkami skażeń**, w dalszej treści opracowania rozpatrzymy zasady i sposoby działania poszczególnych jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej. Spróbujemy także wykazać cechy specyficzne w ich działalności na ile wynikają one z rodzaju operacji.

Na początek jednak przyjmijmy jako rzecz oczywistą, że:

- działania jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej będą przebiegać w wyznaczonych umownych granicach obszaru działań (obrony, odpowiedzialności lub itp..) związku operacyjnego;
- jednostki te będą skupiać wysiłek na wykonaniu zadań obrony

przeciwchemicznej w interesie tych elementów ugrupowania operacyjnego, które będą najbardziej zagrożone utratą zdolności bojowej wskutek skażeń;

- planowanie użycia jednostek obrony przeciwchemicznej będzie scentralizowane, natomiast wykonawstwo zadań będzie rozproszone w obszarze operacji stosownie do ewentualnej sytuacji skażeń (gdzie skażenie tam użycie wojsk obrony przeciwchemicznej);
- pododdziały wojsk obrony przeciwchemicznej wydzielone na wzmocnienie związków taktycznych będą użyte według decyzji ich dowódców.

Powyższe rozważania dotyczyły przede wszystkim jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej spełniających zadania obrony przeciwchemicznej (wykrywanie..., rozpoznanie..., likwidacja skażeń). Jednakże w strukturze wojsk obrony przeciwchemicznej znajdują się ponadto jednostki zadymiania i miotaczy ognia. Specyfika ich działania nie jest wprawdzie związana z ochroną przed skażeniami lecz ma inny cel - **tworzenie korzystniejszych warunków wykonania zadań bojowych związkom taktycznym i oddziałom**. One również zostaną omówione w stosownej części opracowania.

Z danych zawartych w publikacjach o działaniach operacyjnych wynika, że najbardziej prawdopodobne w naszych warunkach będzie: "(...) operacja obronno - zaczepna, jako właściwa reakcja na lokalną, ograniczoną inwazję (interwencję) zbrojną na jednym z kie-

runków operacyjnych". [S. Koziej: "Działania operacyjne wojsk lądowych", AON W-wa 1992 s. 14]. Mogą ją prowadzić związki operacyjne rozwijane w ramach okręgu wojskowego albo przemieszczane z jednego z nich na zagrożony kierunek. Obrona preciwchemiczna i zadania realizowane w jej ramach, w takich elementach składowych operacji, jak rozwijanie związku operacyjnego i jego przemieszczanie zostały opisane wcześniej. Toteż obecnie zajmiemy się przedstawieniem ogólnych zasad realizacji zadań obrony przeciwchemicznej w operacji obronnej, w jej poszczególnych etapach.

W odniesieniu do pierwszego etapu operacji - nawiązania styczności z przeciwnikiem, z jego lądowymi zgrupowaniami uderzeniowymi, obrona przeciwchemiczna będzie spoczywać na oddziałach i związkach taktycznych związku operacyjnego rozwinietych w wyznaczonych im rejonach obrony. zostanie także w tym czasie wykorzystany stacjonarny system wykrywania i rozpoznania skażeń oraz system likwidacji skażeń. Oddziały (pododdziały) wojsk obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego pozostają w tym czasie w wyznaczonych im rejonach, w strefie operacyjnej i w ugrupowaniu jednostek, którym zostały przydielone, w gotowości do wykonania zadań zgodnie z przeznaczeniem.

Drugi etap operacji - to zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem obrony. W nim zadania likwidacji skażeń spoczywają przede wszystkim na związkach taktycznych pierwszego rzutu i są wykonywane ich siłami i środkami - autonomiczność w realizacji zadań obrony przeciwchemicznej - oraz siłami i środkami tych pododdziałów przeciwchemicznych, jakie im przydzielono na wzmocnienie. W miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju za-

grożenie skażeniami przenosi się na obiekty ugrupowania rozmieszczone w głębi operacyjnej, a więc w obszarze podlegającym zabezpieczeniu przez siły i środki - oddziały obrony przeciwchemicznej - związku operacyjnego. W tym czasie powietrzne rozpoznanie skażeń pozostaje w gotowości do rozpoznawania sytuacji w terenie, pododdziały naziemnego rozpoznania skażeń utrzymują w wyznaczonych im rejonach gotowość do wykonywania zadań. Ze względu na to, że ciężar obrony spoczywa na środkach ogniowych wojsk i artylerii związków taktycznych i związku operacyjnego, istotną sprawą jest maskowanie manewru ich sił i środków. Zadania takie najczęściej będą wykonywane siłami własnymi artylerii po uprzednim ich zaopatrzeniu w stosowną ilość środków (świec) dymnych. Często do tych zadań może być wykorzystany klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania, a w przypadkach stosunkowo małej dynamiki działań również pododdział zadymiania. Mskowanie takie może być częścią maskowania operacyjnego.

W trzecim etapie operacji- zwalczanie przeciwnika w głębi obrony - główną rolę, oprócz ognia, odgrywa manewr podporządkowany przemieszczaniu zgrupowań jednostek ogniowych na wyznaczone im kierunki i pozycje, a także działania obronne wojsk tworzące warunki do wykonania przeciwuderzenia. Ponieważ zagrożenie skażeniami przenosi się w tej fazie na elementy zgrupowania, które może wykonać przeciwuderzenie, zaistnieje potrzeba skupienia wysiłku wojsk obrony przeciwchemicznej na zapewnieniu temu zgrupowaniu warunków do wykonania manewru. Dlatego też siły powietrznego rozpoznania skażeń kontrolują sytuację na drogach marszu wyprowadzających jednostki tego zgrupowania do bitwy. Podobnie naziemne

rozpoznanie skażeń zwiększa intensywność swego działania skupiając wysiłek na rozpoznaniu dróg przesunięcia i obszaru, w jakim wyznaczono rubieże rozwijania do przeciwuderzenia. W tym czasie oddziały zabiegów specjalnych rozwijają punkty zabiegów specjalnych przy drogach marszu wojsk do przeciwuderzenia, a oddziały zadymiania maskują wojska w terenie otwartym.

Opisano jedynie ogólnie zasady realizacji podstawowych zadań obrony przeciwchemicznej w operacji obronnej. Zasady te funkcjonują podobnie w innych rodzajach operacji, albowiem związane są z przeznaczeniem poszczególnych jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej. Ich specyfika zaznaczająca się w organizacji oraz w środkach i sprzęcie stanowiących ich wyposażenie, dowiązuje je, jak gdyby tylko do takiego a nie innego działania, do takiej a nie innej formy wykonywania zadań, do jakich są przeznaczone. Oczywiście na sposób tego działania wywrze wpływ sytuacja na polu walki.

Zasady wykorzystania i działania pułku obrony przeciwchemicznej

Pułk obrony przeciwchemicznej działając w systemie obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego wykonuje zadania na korzyść najważniejszych elementów ugrupowania operacyjnego rozmieszczonych w strefie operacyjnej. Zwykle będą to związki taktyczne (oddziały) ogólnowojskowe i rodzajów wojsk oraz elementy wsparcia logistycznego. Wydzielonymi pododdziałami (w sile najczęściej kompanii specjalistycznej) wzmacnia związki taktyczne (oddziały) szczególnie zagrożone skażeniami.

Odmienność specjalności, a więc i przeznaczenia poszczególnych jednostek pułku obrony przeciwchemicznej, uniemożliwia i czyni niecelowym, jego scentralizowane wykorzystanie. Usługowy zaś charakter wykonywanych zadań pociąga za sobą konieczność szczególnie dobrego przygotowania dowództw, sztabów i pododdziałów jednostek obrony przeciwchemicznej, tak pod względem wyszkolenia, jak i wyposażenia w środki łączności, do organizowania i utrzymywania współdziałania z jednostkami korzystającymi z pomocy wojsk obrony przeciwchemiocznej.

W ramach pogotowia operacyjnego, a w tym, w ramach mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk, w miarę osiągania pełnej gotowości bojowej, poszczególne jednostki pułku mogą być kierowane do wykonania zadań ujętych w planach operacyjnych lub wynikłych doraźnie. Przede wszystkim kompanie obrony przeciwchemicznej i kompanie rozpoznania skażeń będą włączane w skład związków taktycznych jako ich wzmocnienie. Pozostałe pododdziały zabiegow specjalnych oraz rozpoznania skażeń będą kierowane do wyznaczonych rejonów (stref) odpowiedzialności, gdzie w większości będą utrzymywane w odpowiednim stopniu gotowości do wykonywania zadań. Pododdziały zadymiania i pododdziały miotaczy ognia będą stanowić odwód przeznaczony do użycia zgodnie z decyzją dowódcy ZO.

Wynika z tego jednoznacznie, że w operacjach będziemy mieli do czynienia ze zdecentralizowany działaniem pułku obrony przeciwchemicznej, albowiem jego oddziały będą wykonywać swoje zadania najczęściej samodzielnie w obszarza operacji, spełniając swoje funkcje albo na korzyść pojedynczych jednostek albo na korzyść ich zgrupowań, zależnie od decyzji dowódcy zwiazku operacyjnego.

Przejdźmy zatem do opisu poszczególnych z nich.

BATALION ROZPOZNANIA SKAŻEŃ (brsk)

Batalion rozpoznania skażeń (brsk) jest przeznaczony do wykrywania wybuchów jądrowych, uderzeń chemicznych i środkami zapalającymi oraz rozpoznawania skażeń promieniotwórczych i chemicznych na korzyść głównych elementów ugrupowania operacyjnego związku operacyjnego, w rejonach przewidzianych do ich rozmieszczenia i działania, a także na drogach marszu wojsk oraz na drogach dowozu i ewakuacji. Część tych zadań może wykonywać w sposób scentralizowany i samodzielnie, dostarczając danych o sytuacji skażeń w operacyjnej strefie działań bezpośrednio do stacji obliczeniowo - analitycznej skażeń ZO, a część w sposób zdecentralizowany, poprzez wzmacnianie kompaniami rozpoznania skażeń związków taktycznych.

W zakresie wykrywania wybuchów jądrowych i rozpoznania skażeń promieniotwórczych pododdziały batalionu rozpoznania skażeń określają parametry uderzeń jądrowych (czas, miejsce, rodzaj, moc), rozpoznają rejony porażeń, określają kierunki przemieszczania się obłoków promieniotwórczych, kontrolują zmiany mocy dawki w terenie, analizują próbki materiałów skażonych substancjami promieniotwórczymi, prowadzą kontrolę stopnia skażenia sprzętu bojowego, żywności i wody.

W zakresie wykrywania i rozpoznania uderzeń chemicznych pododdziały batalionu ustalają rodzaje użytych środków trujących, czas uderzeń chemicznych, granice rejonów użycia broni chemicznej

lub środków zapalających, kierunki przemieszczania i granice stref rozprzestrzeniania się skażonego powietrza lub pożarów, a także prowadzą analizę próbek materiałów skażonych środkami trującymi. Pobierają też próbki materiałów podejrzanych o zakażenia środkami biologicznymi i dostarczają je do laboratoriów służby zdrowia. Ponadto prowadzą ciągłą obserwację meteorologiczną w rejonach działań. Wynika z tego, że może on towarzyszyć wojskom chociaż z zasady działa statycznie, rozwijając swoje elementy składowe w wyznaczonym obszarze, który okresowo kontroluje, wzmagając swoją działalność w okresie powstawania zagrożenia w terenie.

Batalion rozpoznania skażeń jest wykorzystywany w walce zgodnie z decyzją dowódcy związku operacyjnego, podejmowaną na podstawie propozycji szefa wojsk obrony przeciwchemicznej, który planuje jego wykorzystanie i kieruje jego działaniem.

Wykonuje on zadania poszczególnymi kompaniami, tworząc w obszarze obserwacji system wykrywania i rozpoznania skażeń, działający na potrzeby wojsk związku operacyjnego. Trzeba dodać do tego, że zależnie od potrzeb, kompanie rozpoznania skażeń mogą działać samodzielnie w strefie operacyjnej, albo wzmacniać związki taktyczne, które tego będą wymagać.

Kompanię rozpoznania skażeń, którą planuje się wykorzystać w sposób scentralizowany do samodzielnego rozpoznawania (i obserwacji) skażeń, najbardziej celowo jest użyć do rozpoznawania skażeń w rejonach przeznaczonych do zajęcia przez wojska oraz na drogach marszu, dowozu i ewakuacji. Może też być użyta do obserwacji i określania parametrów uderzeń bro-

nią masowego rażenia i środkami zapalającymi w rejonach wymagających szczególnej troski w tym względzie (przez rozwinięcie tzw. ROW), np.: na rubieżach szerokich przeszkód wodnych lub w innych newralgicznych miejscach kanalizujących ruch wojsk , w pobliżu skupisk obiektów z dużą ilością TSP. W okresach działań operacyjnych, w tym przegrupowań i marszów wojsk, kompania ta będzie działać w interesie zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego oraz wojsk znajdujących się w rejonach zagrożonych użyciem broni masowego rażenia.

W toku operacji kompanię tę celowo jest użyć: do rozpoznawania rejonów rozwinięcia stanowisk dowodzenia szczebla operacyjnego, rejonów przewidzianych do zajęcia przez odwody specjalne oraz rejonów romieszczenia zgrupowania jednostek logistycznych, dróg marszu drugich rzutów i odwodów specjalnych do rubieży wprowadzania do bitwy; do wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń w rejonach przepraw przez przeszkody wodne o znaczeniu operacyjnym,

Związek taktyczny, jakiego zagrożenie skażeniami, a szczególnie działanie i rola w ugrupowaniu operacyjnym związku operacyjnego jest ważne, będzie wzmacniany kompanią rozpoznania skażeń. Decyzję o wzmocnieniu związku taktycznego kompanią rozpoznania skażeń podejmuje dowódca związku operacyjnego na wniosek szefa wojsk obrony przeciwchemicznej. Natomiast o sposobie jej wykorzystania decyduje dowódca wzmocnionego związku taktycznego. Propozycje w tym względzie składa mu szef obrony przeciwchemicznej, który kieruje działaniem kompanii rozpoznania skażeń w toku walki.

Z góry można założyć, że kompania rozpoznania skażeń przede wszystkim będzie przydzielana do związku taktycznego po to by zapewnić mu możliwości szybkiego zdobywania wiarygodnych danych o skażeniach w obszarze jego działań i umożliwienia jego oddziałom i pododdziałom natychmiastowego reagowania na zmieniającą się sytuację skażeń.

Kompania rozpoznania skażeń jest organizmem integralnym i autonomicznym, mogącym wykonywać przewidziane dla niego zadania siłami jednego, dwóch, trzech lub czterech plutonów. Elementem integrującym ich działanie jest grupa analizy danych (GAD), która zbiera i przetwarza do postaci użytecznej dla dowódców związków taktycznych, łączne wyniki uzyskane z działalności plutonów rozpoznania skażeń. Stanowią one sobą moduł podstawowy systemu rozpoznania skażeń, jaki wydzielanymi elementami (patrolami i posterunkami) prowadzi rozpoznanie skażeń i obserwację meteorologiczną, zapewnia wewnątrz własnej struktury zbiór wyników rozpoznania oraz ich przetworzenie do postaci zaspokajającej wymagania GAD (w perspektywie do postaci wymaganej w systemach zautomatyzowanego przetwarzania danych). Może je także interpretować dla potrzeb dowodzenia oddziałem w przypadku wzmacniania tego oddziału plutonem rozpoznania skażeń. Interpretacja taktyczna uzyskanych tą drogą danych należeć będzie do szefa obrony przeciwchemicznej oddziału. Elementem integrującym działalność samego plutonu rozpoznania skażeń jest grupa obliczeniowa (GO). Grupa ta może zapewnić warunki do nieprzerwanego czuwania nad sytuacją skażeń w obszarze działnia plutonu rozpoznania skażeń, a więc

i w obszarze działań bojowych oddziału. Stąd wypływa sugestia, aby była ona rozmieszczana na jego stanowisku dowodzenia. W tym aspekcie analogicznie należałoby widzieć rolę i miejsce grupy analizy danych kompanii.

Jeżeli rozpatrywać możliwe powiązania SOAS związku taktycznego wzmacnianego kompanią rozpoznania skażeń z grupą analizy danych tej kompanii, to wyraźnie daje się zauważyć zróżnicowanie sfer ich odpowiedzialności. GAD powinna prowadzić zbiór i opracowanie danych pochodzących od plutonów rozpoznania skażeń, a więc od tej części sieci wykrywania skażeń, która bazuje na etatowych pododdziałach wojsk obrony przeciwchemicznej. SOAS związku taktycznego zaś powinna prowadzić zbiór i opracowanie wyników rozpoznania skażeń pochodzących od tej części sieci wykrywania skażeń, jaka bazuje na obserwatorach i posterunkach obserwacyjnych różnych specjalności, wykonujących zadania rozpoznania skażeń wśród szerokiej gamy innych zadań i przekazujących wyniki rozpoznania i obserwacji skażeń w sieciach dowodzenia. Do SOAS należałoby też łączenie wyników działalności obydwu części sieci wykrywania skażeń, uogólnianie ich oraz interpretacja taktyczna dla potrzeb dowodzenia związkiem taktycznym, a częściowo i związkiem operacyjnym. Z tego wynika, że w toku operacji ten pododdział (pododdziały) będzie jedynym elementem dostarczającym wiarygodne informacje o skażeniach ze strefy taktycznej służące podejmowaniu decyzji o działalności wojsk w warunkach zagrożeń skażeniami i skażeń.

BATALION OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ (bopchem)

Batalion obrony przeciwchemicznej jest pododdziałem likwidacji skażeń przewidzianym przede wszystkim do wzmacniania swymi kompaniami obrony przeciwchemicznej związków taktycznych, w wypadku przewidywania szczególnego ich zagrożenia skażeniami, wymagającymi zabiegów specjalnych sprzętu i zabiegów sanitarnych żołnierzy. Częścią sił może (w sposób scentralizowany) wykonywać zadania na korzyść związków taktycznych drugiego rzutu, odwodów specjalnych i oddziałów rodzajów wojsk, a także jednostek logistycznych i stanowisk dowodzenia, działając w strefie operacyjnej ugrupowania ZO, w rejonach zabiegów specjalnych, a w nich na punktach zabiegów specjalnych.

Pododdziały batalionu obrony przeciwchemicznej mogą wykonywać następujące zadania: prowadzić całkowite zabiegi specjalne uzbrojenia, sprzętu bojowego i środków transportowych (w tym sprzętu ciężkiego); prowadzić całkowite zabiegi sanitarne żołnierzy; dezaktywować indywidualne środki ochrony przed skażeniami należące do żołnierzy poddawanych zabiegom sanitarnym; odkażać (dezynfekować) odcinki dróg, obiekty komunikacyjne, odcinki terenu i inne obiekty o ważnym znaczeniu.

Dodatkowo wydzielonymi siłami mogą sporządzać roztwory odkażające i dezaktywacyjne, dowozić je do pododdziałów i napełniać nimi pojemniki zestawów odkażających, wspomagając w ten sposób wojska w szybkim likwidowaniu skażeń, a także uczestniczyć w lokalizacji pożarów. Urządzenia WUS jakie swą

w wyposażeniu batalionu mogą być użyte do stawiania zasłon dymnych. Jest to jednak zadanie nietypowe i wymaga wyłączenia tych urządzeń z organicznych pododdziałów.

Batalion obrony przeciwchemicznej wykorzystuje się zgodnie z decyzją dowódcy związku operacyjnego podejmowaną na podstawie propozycji szefa wojsk obrony przeciwchemicznej. Do wzmacniania związków taktycznych w zasadzie przeznaczone są kompanie obrony przeciwchemicznej, których plutony zabiegów specjalnych (wyposażone w urządzenia WUS) powinny zapewnić dużą wydajność w likwidacji skażeń sprzętu ciężkiego przy jednoczesnym nieangażowaniu dodatkowych żołnierzy z jednostek skażonych. Szczególnie ważne jest to w wypadku potrzeby szybkiego wyjścia spod zagrożenia bez przerywania działań bojowych. Kompania obrony przeciwchemicznej przydzielona do związku taktycznego wykorzystywana jest zgodnie z decyzją dowódcy. W myśl tej decyzji działaniami kompanii kieruje w imieniu dowódcy szef obrony przeciwchemicznej związku taktycznego.

Z tego ogólnego opisu wynika, że bopchem jest pododdziałem służącym z jednej strony wzmocnieniu związków taktycznych pierwszego rzutu, z drugiej zaś do wsparcia działań batalionu zabiegów specjalnych. Oznacza to także, że jest (obok brsk) pododdziałem działającym zarówno w strefie taktycznej (czasowo) ugrupowania operacyjnego, jak i w strefie operacyjnej. Może zatem być wykorzystywany do działania na korzyść mniejszych jednostek ZO, a odgrywających ważną rolę w systemie obrony, jak odwody specjalne, wojska rakietowe i artyle-

ria itp.

BATALION ZABIEGÓW SPECJALNYCH (bzs)

Batalion zabiegów specjalnych jest pododdziałem przeznaczonym do prowadzenia zabiegów specjalnych i sanitarnych na korzyść najważniejszych elementów ugrupowania operacyjnego, do likwidacji skażeń dróg, obiektów inżynieryjno-drogowych i odcinków terenu oraz do odkażania (dezynfekcji) skażonego (zakażonego) umundurowania, obuwia, oporządzenia i indywidualnych środków ochrony przed skażeniami.

Batalion zabiegów specjalnych jest pododdziałem przeznaczonym do prowadzenia zabiegów specjalnych i sanitarnych na korzyść najważniejszych elementów ugrupowania operacyjnego, do likwidacji skażeń dróg, obiektów inżynieryjno-drogowych i odcinków terenu oraz do odkażania (dezynfekcji) skażonego (zakażonego) umundurowania, obuwia, oporządzenia i indywidualnych środków ochrony przed skażeniami.

Do zadań batalionu należy prowadzenie:

- całkowitych zabiegów specjalnych sprzętu bojowego i środków transportowych;
- całkowitych zabiegów sanitarnych żołnierzy;
- dezaktywacji indywidualnych środków ochrony przed skażeniami należących do żołnierzy poddawanych zabiegom sanitarnym;
- odkażania (i dezynfekcji) skażonych odcinków dróg, obiektów drogowych (wiadukty, mosty,), pasów startowych lotnisk, a także innych obiektów o dużym znaczeniu (budowle obronne).
- odkażania, dezynfekcji i dezynsekcji umundurowania, obuwia, oporządzenia i indywidualnych środków ochrony przed skaże-

niami.

Z zasady więc działa w głębi ugrupowania operacyjnego na korzyść jego drugorzutuwych elementów. Na to wskażuje szczególnie ostatnie z wymienionych zadań albowiem osadza jego działalność w pobliżu elementów logistycznych.

Dlatego myślą przewodnią wykorzystania batalionu zabiegów specjalnych jest wykorzystanie go do zabezpieczenia potrzeb likwidacji skażeń w tych elementach ugrupowania operacyjnego i obiektach logistycznych, które są rozmieszczane poza głębokością związków taktycznych pierwszego rzutu operacyjnego, i których działania nie są szczególnie dynamiczne.

Zatem bzs będzie wykonywał zadania głównie w interesie takich elementów jak: ZT pozostający w odwodzie lub drugim rzucie operacyjnym, odwody specjalne rozmieszczane w głębi, jednostki logistyczne, a w niektórych sytuacjach również stanowisk dowodzenia.

Decyzję o sposobie wykorzystania batalionu zabiegów specjalnych podejmuje dowódca ZO uwzględniając propozycje szefa wojsk obrony przeciwchemicznej, który planuje użycie bzs i następnie kieruje jego działaniem.

Sensowne wydaje się wyróżnienie następujących sposobów wykorzystania bzs:

- w przypadku potrzeby prowadzenia likwidacji skażeń dużej ilości sprzętu i żołnierzy w warunkach względnej ich koncentracji możliwe może być scentralizowane użycie całego batalionu. Wówczas zabiegi specjalne i sanitarne skażonych pododziałów będą przeprowadzane na punktach zabiegów spec-

jalnych (PZS) rozwijanych siłami kompanii lub plutonów zabiegów specjalnych. Obok nich kompania odkażania umundurowania rozwinie punkt odkażania umundurowania (jeden lub dwa). Sposób ten zapewnia w miarę dogodne warunki dowodzenia całością sił batalionu przez jego dowódcę i sztab;

- w przypadku niemożności skupienia skażonych pododdziałów konieczne staje się zdecentralizowane użycie batalionu. Przy tym sposobie kompanie zabiegów specjalnych działają samodzielnie, rozwijając punkty zabiegów specjalnych w rejonach zapewniających, między innymi, niestosowanie wielkich manewrów i przegrupowań w celu sprowadzenia skażonych pododdziałów na te punkty.

BATALION ZADYMIANIA I MIOTACZY OGNIA (bzad i mo)

Batalion zadymiania i miotaczy ognia jest przeznaczony do spełniania dwóch nie związanych z sobą zadań: po pierwsze - do maskowania dymem elementów ugrupowania operacyjnego i jednostek logistycznych oraz ważnych obiektów infrastruktury komunikacyjnej i gospodarczej przed obserwacją naziemną i z powietrza, a także do zakłócania należących do przeciwnika systemów naprowadzania środków rażenia na cele; po drugie - do wzmacniania pododdziałami miotaczy ognia oddziałów i pododdziałów ogólnowojskowych działających w rejonach, gdzie możliwe jest efektywne wykorzystanie rażących właściwości miotaczy ognia do wsparcia oddziału.

strukturę organizacyjną batalionu zadymiania i miotaczy ognia przedstawia zał.nr 45.

Oczywiste jest, że zadania zadymiania realizowane będą siłami kompanii zadymiania. Wobec istnienia i powstawania coraz to nowszych technik naprowadzania środków rażenia na cel, a także zwielokrotniania ich w jednym środku rażenia, traci na znaczeniu maskowanie dymem obiektów stacjonarnych o znanych współrzędnych.

Natomiast wzrasta znaczenie maskowania dymem wszelkich obiektów i ruchów wojsk przed obserwacją przeciwnika, prowadzoną dla potrzeb rażenia ich przez środki ogniowe. Jest to konsekwencją bazowania przytłaczającej większości systemów kierowania ogniem różnych środków rażenia na obserweacji wzrokowej (klasyczna przyrządy optyczne), lub na dalmierzach i celownikach laserowych. Zaś lasery stosowane w wojsku pracują w zakresie widma światła widzialnego i są podatne na zakłócanie aerozolami. Potrzeba maskowania przed obserwacją dla potrzeb ognia wiąże się w sposób oczywisty ze strefą taktyczną, a ściślej z tą jej częścią, która jest objęta zasięgiem ognia podstawowej masy środków ogniowych. Uniemożliwienie obserwacji celów i skutków ognia pociąga za sobą obniżenie efektywności środków rażenia. Na efektywności traci szczególnie dużo ogień prowadzony do celów ruchomych. Takie okoliczności występują blisko linii styczności bojowej wojsk i dotyczą w największej mierze przeciwpancernych pocisków kierowanych i środków strzelających na wprost, a także obserwowanego ognia artylerii na większe odległości, w tym ognia

korygowanego przez obserwatorów. Można przyjąć, że dotyczy to obszaru odpowiadającego w przybliżeniu głębokości ugrupowania pułków pierwszego rzutu, zarówno w obronie, jak i w natarciu. Jest to zarazem strefa dużej dynamiki działań wymagająca szybkich decyzji i sprawnych ich realizacji w zmieniających się sytuacjach.

Kompanie zadymiania mają jednak pewną bezwładność ograniczającą ich wykorzystanie w rozważanej strefie tylko do szczególnych sytuacji. Idzie tu zwłaszcza o zapewnienie odpowiednio długiego czasu na zorganizowanie zadymiania. Powyższe uwarunkowania powodują, że do realnych zadań realizowanych przez kompanie zadymiania można zaliczyć:

- podczas forsowania przeszkód wodnych: maskowanie rozwijania pododdziałów podchodzących do forsowania z głębi ugrupowania; maskowanie pododdziałów pokonujących przeszkodę na przeprawach desantowych przy sprzyjającym kierunku wiatru (rzut szturmowy, pierwsza fala, a następnie przeprawy promowe); maskowanie przepraw i wojsk na odcinkach przeprawowych do czau odepchnięcia przeciwnika od przeszkody wodnej na odległość większą niż zasięg jego środków rażenia;
- przy przechodzeniu do natarcia: maskowanie zgrupowań uderzeniowych wprowadzanych do walki (bitwy) z rubieży planowych, zawczasu przygotowanych, np., do przełamania, do przeciwuderzenia, do przeciwnatarcia itp;
- w obronie: do maskowania rozwijających się do kontrataku lub do przeciwuderzenia oddziałów i związków taktycznych.

Decyzję o sposobie wykorzystania batalionu zadymiania i miotaczy ognia podejmuje dowódca związku operacyjnego uwzględniając propozycje szefa obrony przeciwchemicznej. W decyzji uwzględnia się odmienność przeznaczenia i działania kompanii zadymiania i kompanii miotaczy ognia. O ile kompanie zadymiania mogą z zasady działać samodzielnie, o tyle kompanię miotaczy ognia w całości przydziela się do jednego związku taktycznego, a w nim do jednego z oddziałów, gdzie wykonuje zadania na zasadzie wzmocnienia. Oznacza to, że dowódca batalionu na pewien czas utraci kontakt z tym pododdziałem, ze względu na podporządkowanie go dowódcy wzmacnianego oddziału.

Batalion zadymiania (bez kmo), zależnie od sytuacji, może być użyty całością sił lub kompaniami, do zadań zaplanowanych w sposób scentralizowany. Wówczas związki taktyczne i oddziały będą korzystały z zasłon dymnych wykonywanych według planu maskowania operacyjnego opracowanego na szczeblu ZO.

W sytuacjach, gdy powyższy sposób byłby niecelowy lub niemożliwy, poszczególne kompanie powinny być użyte w sposób zdecentralizowany - oddzielnie, na zasadzie wzmocnienia związku taktycznego. W przypadkach szczególnie dużych potrzeb zadymiania związek taktyczny może być wzmacniany całym bzad i mo (bez kmo). W przypadku wzmocnienia danego ZT całym batalionem zadymiania i miotaczy ognia dowodzenie kompanią miotaczy ognia będzie zawsze należało do dowódcy wzmocnionego nią oddziału i będzie poza sferą wpływu dowódcy bzad i mo.

(Rozbieżność zadań i sposobów użycia pododdziałów zadymiania i pododdziałów miotaczy ognia pozwala sugerować celowość usamodzielnienia kompanii miotaczy ognia, jako że utrzymywanie jej w strukturach jednego batalionu z kompaniami zadymiania nie znajduje taktycznego uzasadnienia.)

W zakresie wytwarzania i wykorzystania dymów maskujących funkcjonuje zasada wykonywania zasłony przez tego, kto ma korzystać z jej efektów. Często o potrzebach maskowania decyduje dynamika walki. Ich zaspokojenie wymaga odpowiednio szybkich reakcji. Dlatego znakomita większość pododdziałów jest w tym względzie usamodzielniona - wozy bojowe mają termiczną aparaturę dymotwórczą, a ponadto pododdziały te zaopatruje się dodatkowo w świece dymne.

Użycie pododdziałów zadymiania stanowi odstępstwo od powyższej zasady, ale jest ono celowe, gdyż pozwala nie angażować sił bardziej potrzebnych do zadań innych niż zadymianie.

KLUCZ ŚMIGŁOWCÓW ROZPOZNANIA SKAŻEŃ I ZADYMIANIA (klrsk)

Klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania przeznaczony jest do powietrznego rozpoznawania skażeń promieniotwórczych (w przyszłości również chemicznych, w tym zdalnego) terenu i powietrza w warstwie przyziemnej (do wysokości istotnej dla wojsk lądowych), a także do wykonywania zasłon dymnych o różnym przeznaczeniu operacyjno-taktycznym. Funkcjonalnie podporządkowany jest szefowi wojsk obrony przecichemicznej związku operacyjnego. Organizacyjnie umieszczony jest w składzie eskadry śmigłowców łącznikowych związku ope-

racyjnego, która stanowi dla niego zaplecze logistyczne i szkoleniowe.

O sposobnie wykorzystania klucza śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania decyduje dowódca związku operacyjnego. Uwzględnia przy tym propozycje szefa wojsk obrony przeciwchemicznej, jakie znajdują odbicie w planie użycia wojsk obrony przeciwchemicznej. Zadania dla klucza w formie ogólnej, w postaci zarządzeń redagowanych w szefostwie wojsk obrony przeciwchemicznej, trafiają do dowódcy eskadry, który stawia zadania bojowe dowódcy klucza. Potrzeba ewntualnej korekty treści zadań w stosunku do planowanych wymaga dodatkowych uzgodnień. W przypadku rozpoznania skażeń, jego wyniki przekazywane są na bieżąco do SOAS ZO. W przypadku zadymiania wymagane jest precyzyjne naprowadzanie śmigłowców na rubież zadymiania, zwłaszcza w razie potrzeby jej przesuwania w ślad za obiektem maskowanym zmieniającym położenie. Zadania te realizuje się przez oficera naprowadzania lotnictwa znajdującego się w rejonie zadymiania przy punkcie dowodzenia (obserwacyjnym) działaniami w tym rejonie.

Cechy śmigłowców - w grę wchodzi ich manewrowość, wystarczająco duży zasięg działania, zasięg radiowych środków łączności z natury większy niż na ziemi - pozwalają upatrywać w nich bardzo dobrego środka do prowadzenia rozpoznania skażeń promieniotwórczych, a w przyszłości również i chemicznych. Wskazane cechy sugerują, że przy pomocy śmigłowców celowo jest prowadzić rozpoznanie "wyprzedzające", przed wejściem na rozpoznawane obszary naziemnych patroli rozpoznania

skażeń. Dotyczyć to będzie rozpoznania skażeń na drogach (w pasie) marszu, w rejonach przeznaczonych do zajęcia przez wojska i tp. W szczególnych przypadkach za pomocą śmigłowców celowe jest rozpoznawanie obszarów zajętych przez wojska. Przykładem takiego przypadku może być potrzeba uzyskania danych o skażeniach zwłaszcza wtedy, kiedy struktury systemu łączności są naruszone w wyniku działań bojowych, w stopniu utrudniającym terminowe zebranie danych o skażeniach od elmentów naziemnego rozpoznania skażeń. Powietrzne rozpoznanie skażeń, jako wyprzedzające działania wojsk lądowych stwarza, między innymi, warunki do przygotowania zawczasu wojsk na kontakt ze skażeniami, w tym na ukierunkowanie działalności elementów naziemnego rozpoznania skażeń.

Przemyślane i umiejętnie wykorzystane zastosowanie zasłon dymnych stawianych przy pomocy śmigłowców może w rękach doświadczonego dowódcy przynieść duże i wymierne efekty. Najogólniej biorąc, dotyczy to znacznego obniżenia skuteczności ognia. Uzyskuje się je poprzez pogorszenie warunków obserwacji celów przez obsługi środków ogniowych i obserwatorów korygujacyh ogień pośredni, a zwłaszcza do celów ruchomych. To pogorszenie może mieć różny stopień nasilenia, aż do uniemożliwienia obserwacji włącznie.

Manewrowość i dyspozycyjność Smigłowców umożliwiają wytwarzanie zasłon dymnych w ugrupowaniu wojsk własnych "na wezwanie" w czasie od kilku do kilkunastu minut od stwierdzenia potrzeby wykonania zasłony dymnej. Parametry zasłony dymnej wytwarzanej przez klucz śmigłowców pozwalają uznawać ją za

zasłonę mającą znaczenie taktyczno - operacyjne. Można za nią ukryć przez wystarczająco długi okres rozwijający się związek taktyczny wchodzący do bitwy.

Jednakże klucz śmigłowców ze względu na brak osłony maszyn przed ogniem broni pokładowej nie może być wykorzystany w odległości mniejszej niż 4 km od przedniego skraju. Konsekwencją tego będzie wykonywanie pionowych zasłon dymnych przez śmigłowce w strefie taktycznej od czwartego kilometra w głąb własnego ugrupowania.

Uwzględniając dotychczasowe rozważania można w podsumowaniu zestawić wykonywane zadania obrony przeciwchemicznej w operacji odnosząc je zarówno do wykonawcy, jak i do elementu, na który są nakierowane.

Faza działań bojowych	Wykonawca zadania	Sposób wykonania
1	2	3
O P E R C J A O B R O N N A		
Walka o przedni skraj		
Rozpoznanie skażeń	klrsk brsk	W gotowości do działań na wezwanie z pola walki Rozpoznanie w rejonach obserwacji i wykrywania (ROW) pokrywających obszar strefy operacyjnej
Likwidacja skażeń	pododdziały zab. specj. popchem	Wyczekiwanie w rejonach zabiegów specjalnych w gotowości do przyjęcia skażonych wojsk
Użycie dymów	klrsk bzad i mo	Mmaskowanie manewru jednostek artylerii. Maskowaniem oddziałów rozwijających się przed wprowadzeniem do kontrataku lub przeciwuderzenia

1	2	3
Przeciwuderzenie		
Rozpoznanie skażeń	klrsk brsk	Rozpoznanie dróg marszu jednostek zgrupowania przeciwuderzeniowego. Ropoznanie dróg marszu i rubieży rozwijania wojsk do przeciwuderzenia
Likwidacja skażeń	pododdziały zab. specj. popchem	Wyczekiwanie w gotowości do prowadzenia zabiegów w RZS w pobliżu dróg marszu wojsk do przeciwuderzenia
Użycie dymów	bzad i mo klrsk	Maskowanie ruchu wojsk w terenie otwartym
O P E R A C J A Z A C Z E P N A Przejście do operacji z głębi		
Rozpoznanie skażeń	klrsk brsk	Wyszukiwanie rejonów nieskażonych lub kierunków z małymi mocami dawek, przez które przemieszczają się wojska Rozpoznanie rejonów a w nich dróg, po których wojska ZO będą się przemieszczać pokonując strefę
Likwidacja skażeń	pododdziały zab. specj. popchem	Zabiegi specjalne jednostek II rzutu operacyjnego po pokonaniu przez nie stref skażeń
Użycie dymów	bzad i mo klrsk	Maskowanie rozwijania oddziałów i ZT przed wprowadzeniam ich do walki (bitwy) Oślepianie środków ogniowych przeciwnika (w sprzyjających warunkach atmosferycznych)
Wprowadzanie II rzutów ZO		
Rozpoznanie skażeń	klrsk brsk	Rozpoznanie obszaru od rejonów wyjściowych do rubieży rozwijania w kolumny batalionowe
Likwidacja skażeń	Pododdziały zab. specj. popchem	Zabiegi specjalne na korzyść jednostek II rzutu po wyprowadzeniu ich do rejonów zabiegów specjalnych
Użycie dymów	bzad i mo klrsk	Maskowanie wojsk w trakcie pokonywania mostów, ciaśnin terenowych itp, Maskowanie wojsk w trakcie rozwijania się przed wprowadzeniem do bitwy

8. Wsparcie logistyczne wojsk lądowych w działaniach operacyjnych

8.1. Rola wsparcia logistycznego w działaniach operacyjnych

Istota wsparcia logistycznego związku operacyjnego (ZO) wyraża się w przygotowaniu odpowiednio urzutowanego i rozmieszczonego w terenie potencjału materiałowego, technicznego, medycznego i komunikacyjnego oraz zapewnieniu możliwości ich racjonalnego wykorzystania przez związki taktyczne (ZT) i samodzielne oddziały, przy jednoczesnym szerokim wykorzystaniu terenowej infrastruktury logistycznej, stwarzając tym samym warunki do skutecznego prowadzenia operacji, przegrupowań operacyjnych oraz pogotowia operacyjnego, a tym samym osiągnięcia zamierzonych celów operacyjnych.

Celem wsparcia logistycznego ZO jest zapewnienie pełnego i terminowego zasilenia ZT i samodzielnych oddziałów w uzbrojenie i sprzęt techniczny oraz środki materiałowe i techniczne środki bojowe, utrzymanie ich w gotowości do użycia, a także sprawne odtwarzanie ich stanu zdatności w razie uszkodzenia; utrzymanie odpowiedniego stanu zdrowia wojsk oraz udzielanie we właściwym czasie pomocy medycznej rannym i chorym żołnierzom.

Treścią wsparcia logistycznego ZO jest: zaopatrywanie, serwis techniczny, pomoc medyczna oraz zabezpieczenie komunikacyjne.

Zaopatrywanie w ZO organizuje się i realizuje w celu pełnego i terminowego zasilania ZT i samodzielnych oddziałów w uzbrojenie i sprzęt techniczny oraz w środki materiałowe i techniczne środki

bojowe. Obejmuje ono: gromadzenie i przechowywanie zaopatrzenia, jego dowóz (dostarczenie) odbiorcom, eksploatację zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej oraz działalność gospodarczo-bytową.

Serwis techniczny organizuje się i realizuje w celu utrzymania w gotowości do użycia uzbrojenia, sprzętu technicznego i technicznych środków bojowych oraz odtworzenia ich stanu zdatności technicznej w razie uszkodzenia. Obejmuje on: rozpoznanie techniczne, ewakuację i remont uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz nadzór metrologiczny.

Pomoc medyczną organizuje się i realizuje w celu zachowania zdolności bojowej wojsk, utrzymania odpowiedniego stanu zdrowia żołnierzy, objęcia we właściwym czasie opieką rannych i chorych, szybkiego ich wyleczenia i umożliwienia im powrotu do wojsk. Obejmuje ona: przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne, oraz ochronę sanitarną żołnierzy przed skutkami użycia broni masowego rażenia, a także zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne.

Zabezpieczenie komunikacyjne organizuje się i realizuje w celu zapewnienia warunków do wykonania zadań przewozowych realizowanych przez Naczelne Dowództwo na rzecz ZO oraz przez ZO na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów, a także swobody ruchu i manewru na drogach samochodowych ZO. Obejmuje ono: przewozy wojskowe, kierowanie ruchem na wojskowych drogach samochodowych oraz przygotowanie, osłonę techniczną i utrzymanie sieci drogowej w stanie przejezdności.

Wsparcie logistyczne w ZO w działaniach operacyjnych realizują logistyczne organy kierowania oraz podległe im oddziały i urzą-

dzenia logistyczne. Logistyczne organy kierowania oraz podległe im oddziały i urządzenia logistyczne wraz z odpowiednio urzutowanym potencjałem materiałowym, technicznym, medycznym i komunikacyjnym tworzą system logistyczny związku operacyjnego.

8.2. System logistyczny związku operacyjnego

System logistyczny związku operacyjnego (ZO) to uporządkowany organizm wojskowy, działający zgodnie z zasadami sztuki wojennej oraz teorii organizacji i zarządzania, złożony z organów kierowania oraz oddziałów i urządzeń logistycznych posiadających odpowiedni potencjał materiałowy, techniczny, medyczny i komunikacyjny, sprzężonych ze sobą relacjami (służbowymi, funkcjonalnymi, informatycznymi i współdziałania), zapewniającymi im sprawną i niezawodną realizację zadań zaopatrywania, serwisu technicznego, pomocy medycznej i zabezpieczenia komunikacyjnego[21].

Pomyślna realizacja zadań wsparcia logistycznego ZT i samodzielnych oddziałów wymaga posiadania przez system logistyczny ZO odpowiedniej sprawności i funkcjonalności.

Sprawność systemu logistycznego ZO wyraża się jego zdolnością do realizacji przewidywanych maksymalnych zadań związanych z zaopatrywaniem walczących ZT i samodzielnych oddziałów, realizacją serwisu technicznego i pomocy medycznej oraz zabezpieczenia komunikacyjnego.

Funkcjonalność systemu logistycznego ZO wyraża się w jego jednolitej strukturze organizacyjnej. Struktura ta charakteryzuje się posiadaniem, na wszystkich szczeblach dowodzenia, pionów fun-

kcyjnych: koordynacyjnego, zaopatrywania, eksploatacji, służby zdrowia i komunikacyjnego[22/](patrz zał.nr 46). Powoduje to, że wszyscy wykonawcy zadań logistycznych, obok przełożonych służbowych, mają oddzielnych przełożonych funkcjonalnych, którzy doradzają im bezpośrednio, jak mają wykonywać swoje zadania.

Systemem logistycznym kieruje (dowodzi i zarządza) szef logistyki - zastępca dowódcy ZO. Podlegają jemu bezpośrednio: zastępca szefa logistyki zarządzający pionem koordynacyjnym, szef zaopatrywania zarządzający szefostwem zaopatrywania, szef eksploatacji zarządzający szefostwem eksploatacji, szef służby zdrowia zarządzający szefostwem służby zdrowia, szef służby komunikacji wojskowej zarządzającym wydziałem komunikacji wojskowej oraz dowódcy jednostek logistycznych:

a) transportowo-zaopatrzeniowych (bzaop, btr);

b) ewakuacyjno-remontowych (brem, bes);

c) służby zdrowia (bwmed oraz zgrupowań szpitali rezerwowych);

d) komunikacji wojskowej (pk, kde, krr).

Pion koordynacyjny stanowi sztab logistyczny. Sztab logistyczny w ZO jest organem wykonawczo-koncepcyjnym szefa logistyki. Jego najważniejszym zadaniem jest organizacja i utrzymanie ciągłości zarządzania procesami logistycznymi realizowanymi na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów oraz dowodzenia podległymi jednostkami logistycznymi. Organizatorem pracy sztabu logistycznego jest zastępca szefa logistyki ZO.

W pionie zaopatrywania ZO organem kierowniczym jest szefostwo zaopatrywania. Zajmuje się ono kompleksem przedsięwzięć organizacyjnych związanych z zaopatrywaniem ZT i samodzielnych oddziałów

we wszystkie rodzaje środków materiałowych i technicznych środków bojowych oraz w uzbrojenie i sprzęt techniczny. Organizatorem pracy w szefostwie jest szef zaopatrywania ZO. Bezpośrednimi realizatorami zadań związanych z zaopatrywaniem ZT i samodzielnych oddziałów są bataliony zaopatrzenia (bzaop) i bataliony transportowe (btr).

W pionie eksploatacji ZO organem kierowniczym jest szefostwo eksploatacji. Zajmuje się ono organizacją serwisu technicznego uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz technicznych środków bojowych. Organizatorem pracy w szefostwie jest szef eksploatacji ZO. Bezpośrednimi realizatorami serwisu technicznego na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów są bataliony remontowe (brem) oraz batalion ewakuacji sprzętu (bes).

W pionie służby zdrowia ZO organem kierowniczym jest szefostwo służby zdrowia. Zajmuje się ono organizacją pomocy medycznej na rzecz ZT i oddziałów. Organizatorem pracy w szefostwie jest szef służby zdrowia ZO. Bezpośrednimi realizatorami pomocy medycznej na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów są bataliony wzmocnienia medycznego (bwmed) oraz zgrupowania szpitali rezerwowych.

W pionie komunikacji wojskowej ZO organem kierowniczym jest wydział komunikacji wojskowej. Zajmuje się on organizacją przewozów wojskowych przy kompleksowym wykorzystaniu różnych rodzajów transportu oraz kierowaniem ruchu na wojskowych drogach samochodowych, a także współuczestniczy[23/] w organizowaniu przedsięwzięć związanych z przygotowaniem, osłoną techniczną oraz utrzymaniem newralgicznych obiektów komunikacyjnych w stanie przejezdności. Organizatorem pracy w wydziale jest szef komunikacji wojskowej.

Bezpośrednimi realizatorami zadań komunikacyjnych na szczeblu ZO jest pułk komunikacyjny (pk) i kompanie regulacji ruchu (krr) oraz kompania drogowo-eksploatacyjna (kde).

Zbliżony sposób realizacji zadań przez poszczególne piony funkcyjne systemu logistycznego ZO powoduje, że można je podzielić na trzy zasadnicze "grupy" funkcjonujące jako podsystemy logistyczne. Są to podsystem kierowania, podsystem urządzeń logistycznych oraz podsystem transportowo-ewakuacyjny (patrz zał.nr 47).

Podsystem kierowania tworzą szefowie (zaopatrywania, eksploatacji, służby zdrowia) wraz z podległymi szefostwami oraz szef oddziału komunikacji wojskowej wraz z podległym wydziałem.

Podsystem urządzeń logistycznych tworzą:

a) w pionie zaopatrywania - składy zaopatrzenia rozwijane przez bzaop;

b) w pionie eksploatacji - patrole rozpoznania technicznego (PRT), grupy ewakuacyjno-remontowe (GER) oraz punkty zbiórki uszkodzonego sprzętu (PZUS);

c) w pionie służby zdrowia - punkty opatrunkowe rozwijane przez kompanie bwmed oraz szpitale rezerwowe;

d) w pionie komunikacji wojskowej - punkty dyspozytorskie, punkty kontroli ruchu oraz posterunki regulacji ruchu rozwijane przez krr.

ZO w działaniach bojowych może ponadto korzystać z urządzeń logistycznych rozwijanych siłami okręgu wojskowego, w tym również jednostek stacjonarnych lub też Naczelnego Dowództwa. Z reguły są to: kompanie masowego tankowania, kompanie rurociągów przeprawowych, kompanie rurociągów dalekosiężnych, stacjonarne składy zao-

patrzenia, stacje wyładowania, warsztaty i zakłady remontowe, szpitale stacjonarne, rejony przeprawowe, wojskowe pociągi sanitarne i inne urządzenia. Pododdziały te oraz urządzenia stanowią część otoczenia zewnętrznego systemu logistycznego ZO.

Podsystem transportowo-ewakuacyjny tworzą:

a) w pionie zaopatrywania - bataliony transportowe oraz pododdziały transportowe batalionów zaopatrzenia;

b) w pionie eksploatacji - batalion ewakuacji sprzętu oraz pododdziały ewakuacji uzbrojenia i sprzętu technicznego z batalionów remontowych;

c) w pionie służby zdrowia - pododdziały ewakuacji medycznej z batalionów wzmocnienia medycznego;

d) w pionie komunikacji wojskowej - pododdziały transportowe pułku komunikacyjnego.

Pomiędzy elementami podsystemów, a także pomiędzy podsystemami występują sprzężenia w postaci relacji. Relacje te wynikają z podległości służbowej (są to tzw. więzi hierarchiczne) i podległości funkcjonalnej (są to tzw. więzi funkcjonalne), a także potrzeby współdziałania (są to tzw. więzi współdziałania) oraz wymiany informacji (są to tzw. więzi informacyjne).

Nadrzędnym systemem logistycznym dla systemu logistycznego ZO jest system logistyczny Naczelnego Dowództwa, natomiast podrzędnymi są systemy logistyczne podległych ZT i samodzielnych oddziałów.

Otoczeniem zewnętrznym dla systemu logistycznego ZO są: system logistyczny Naczelnego Dowództwa, systemy logistyczne sąsiadów, system logistyczny przeciwnika, wojskowe i cywilne źródła zaopat-

rzenia, terenowa infrastruktura techniczna, medyczna i komunikacyjna, świadczenia rzeczowe i osobiste, zdobycz wojenna i inne.

8.3. Realizacja wsparcia logistycznego w związku operacyjnym

8.3.1. W operacjach

Wsparcie logistyczne w ZO w operacjach (obronnej i zaczepnej) obejmuje zaopatrywanie, serwis techniczny, pomoc medyczną oraz zabezpieczenie komunikacyjne.

Zaopatrywanie ZT i samodzielnych oddziałów w środki zaopatrzenia realizowane jest na podstawie prognoz ich zużycia, bowiem trudno jest dokładnie przewidzieć wielkość ich faktycznego zużycia oraz ewentualnych strat spowodowanych uderzeniami nieprzyjaciela. Zasadniczymi środkami zaopatrzenia są:

- amunicja: strzelecka, pokładowa, czołgowa, moździerzowa, artyleryjska do ognia pośredniego, rakietowa, przeciwpancerna, PPK, przeciwlotnicza oraz przeciwlotnicze pociski rakietowe;
- paliwa: benzyna samochodowa, olej napędowy oraz paliwo lotnicze;
- środki inżynieryjno-saperskie: materiał wybuchowy, miny przeciwpancerne i przeciwpiechotne, ładunki wydłużone oraz ładunki specjalne;
- środki materiałowe wojsk obrony przeciwchemicznej: odkażalniki i dezaktywatory do zestawów i instalacji do zadań

specjalnych, środki dymne, napalm i ładunki prochowe do miotaczy ognia;

- części i zestawy remontowe;
- żywność.

Powyższe środki przed operacją gromadzone są w ZT i samodzielnych oddziałach oraz składach batalionów zaopatrzenia i transporcie batalionów transportowych ZO jako zapasy ruchome. Ponadto w tym okresie mogą być gromadzone zapasy doraźne amunicji na stanowiskach ogniowych artylerii i na transporcie btr Naczelnego Dowództwa.

Zapasy środków zaopatrzenia dla ZO na całą operację gromadzone są ponadto w polowych składach i na transporcie samochodowym Naczelnego Dowództwa, na transporcie kolejowym (na stacjach wyładowania) i na innych rodzajach transportu (wodnym i powietrznym - w portach wyładowania, na lotniskach i lądowiskach), w stacjonarnych składnicach zaopatrzenia, w magazynach okręgowych i garnizonowych, zakładach produkcyjnych itp.

Zapasy zaopatrzenia w ZT i samodzielnych oddziałach w toku operacji muszą być systematycznie odtwarzane, a ich poziom pod koniec operacji powinien umożliwiać ZO realizację kolejnych zadań bojowych bez przerwy operacyjnej.

Źródłami zaopatrzenia w środki materiałowe i techniczne środki bojowe dla ZO w operacjach są: polowe składy Naczelnego Dowództwa, wojskowe i cywilne składy stacjonarne, zasoby miejscowe i zdobycz wojenna. Natomiast głównym źródłem zaopatrzenia dla ZO w uzbrojenie i sprzęt techniczny, będzie odzysk w drodze remontu polowego oraz remontu prowadzonego przez oddziały i pododdziały

remontowe a także remontu prowadzonego przez zmilitaryzowane warsztaty remontowe i warsztaty remontowe rodzajów wojsk i służb. Ponadto pewne ilości uzbrojenia i sprzętu technicznego mogą być dostarczane ZO również z zapasów zgromadzonych w okresie pokoju.

Dowóz zaopatrzenia dla ZO w toku operacji z reguły realizowany jest przy kompleksowym wykorzystaniu różnych rodzajów transportu (samochodowego, kolejowego, wodnego, powietrznego i rurociągowego), natomiast dla ZT i oddziałów głównie transportem samochodowym i awaryjnie transportem powietrznym. Bataliony zaopatrzenia i transportowe ZO w toku operacji dowożą zaopatrzenie w zasadzie tylko do ZT i oddziałów pierwszego rzutu, w tym szczególnie działających w rejonie głównego wysiłku obrony lub na głównym kierunku natarcia. Pozostałe ZT i samodzielne oddziały ZO środki zaopatrzenia pobierają najczęściej ze wskazanych im źródeł transportem własnym. Po zrealizowaniu dowozu, opróżniony transport w drodze powrotnej wykorzystywany jest do ewakuacji medycznej, technicznej i materiałowej.

Serwis techniczny w ZO w operacjach organizowany jest na podstawie prognozy uszkodzeń uzbrojenia i sprzętu technicznego. Obejmuje on: rozpoznanie techniczne, ewakuację i remont uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz nadzór metrologiczny.

Rozpoznanie techniczne ma na celu pozyskiwanie informacji o uszkodzonym uzbrojeniu i sprzęcie technicznym i terenie, w którym te uszkodzenia zaistniały, a także informacji o infrastrukturze technicznej oraz zdobyczy wojennej. Realizują je działające na całym obszarze logistycznym ZO patrole i grupy rozpoznania technicznego (PRT i GRT).

Ewakuacja uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego dotyczy nadwyżkowego funduszu remontowego znajdującego się w ZT i samodzielnych oddziałach. Stanowi go głównie uzbrojenie i sprzęt techniczny zakwalifikowane do remontu średniego i remontu głównego. Realizują je grupy ewakuacyjne (GE) organizowane przez batalion ewakuacji sprzętu. Ewakuacja prowadzona jest do PZUS związku operacyjnego, stacji załadowania lub rejonów gromadzenia funduszu remontowego zakwalifikowanego do remontu głównego lub stacjonarnych zakładów i warsztatów remontowych.

Bataliony remontowe ZO wykonują głównie remonty średnie czołgów, BWP, ciągników pancernych, kołowych transporterów opancerzonych, sprzętu artyleryjskiego, sprzętu rakietowego i samochodów. Remonty te wykonywane są w punktach zbiórki uszkodzonego sprzętu ZO. W pierwszej kolejności wykonywane są remonty sprzętu o najwyższym priorytecie oraz tego, który mieści się w granicach pracochłonności remontu średniego. Zakres prac remontowych ogranicza się do odtworzenia parametrów taktyczno-technicznych decydujących o możliwości ponownego użycia sprzętu w walce.

Nadzór metrologiczny w ZO polega na naprawie i legalizacji narzędzi pomiarowych. Realizuje go ruchomy ośrodek metrologii wojskowej ZO.

Pomoc medyczna w ZO w operacjach organizowana jest na podstawie prognozy strat sanitarnych. Obejmuje ona przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne, sanitarną ochronę wojsk przed skutkami użycia BMR oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne.

Przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne mają na celu ratowanie życia rannym i chorym żołnierzom, przywracanie im w jak najkrótszym czasie zdolności bojowej i zmniejszenie do minimum ich inwalidztwa. Polegają na udzielaniu we właściwym czasie podstawowej pomocy lekarskiej i kwalifikowanej pomocy medycznej oraz na leczeniu rannych i chorych w połączeniu z ich ewakuacją do punktów opatrunkowych. W postępowaniu leczniczo-ewakuacyjnym obowiązuje system leczenia etapowego z ewakuacją wg wskazań[24].

Przedsięwzięcia sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne mają na celu zachowanie wysokiej sprawności fizycznej i zdrowotnej żołnierzy oraz zapobieganie powstawaniu i szerzeniu się chorób, zwłaszcza chorób zakaźnych. Polegają one na: kontroli stanu zdrowia żołnierzy oraz warunków rozmieszczenia ZT i samodzielnych oddziałów, kontroli warunków żywienia i zaopatrywania w wodę, sprawowaniu nadzoru nad przestrzeganiem przepisów higieny osobistej i zbiorowej oraz kąpielą żołnierzy i praniem bielizny.

W celu zapobiegania powstawaniu chorób zakaźnych organizowane są szczepienia profilaktyczne. Dla zakaźnie chorych lub podejrzanych o chroby zakaźne w punktach opatrunkowych organizuje się izolatory. W razie znacznego rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych może być zarządzona kwarantanna.

Sanitarna ochrona wojsk przed skutkami użycia BMR ma na celu zapobieganie jej następstwom. Polega na wykonywaniu zabiegów sanitarnych oraz stosowaniu środków hamujących lub osłabiających rozwój procesów patologicznych wywołanych działaniem na organizm ludzki czynników rażenia broni jądrowej, biologicznej i chemicznej. W ramach zabiegów sanitarnych stosowane są specjalne środki

odkażające, natomiast jako środki hamujące i osłabiające rozwój procesów patologicznych stosowane są odtrutki, surowice, szczepionki i preparaty radioochronne.

Zaopatrywanie ZO w sprzęt i materiały medyczne odbywa się drogą zakupów w terenowych przedsiębiorstwach zaopatrzenia farmaceutycznego "Cefarm" i "Cezal", hurtowniach cywilnych i wojskowych składnicach sanitarnych. Zakupiony sprzęt i materiały medyczne gromadzone są w rejonowych bazach zaopatrzenia organizowanych przy stacjonarnych szpitalach wojskowych. ZT i samodzielne oddziały ZO przydzielane są na zaopatrzenie do powyższych baz.

Zabezpieczenie komunikacyjne w operacjach prowadzonych przez ZO organizowane jest na podstawie planowanych zadań przewozowych, planowanego rozwinięcia sieci dróg samochodowych ZO oraz prognozowanych zadań związanych z utrzymaniem tej sieci w stanie przejezdności. Obejmuje ono: organizację przewozów wojskowych, kierowanie ruchem na drogach samochodowych ZO oraz odbudowę, osłonę techniczną i utrzymanie sieci drogowej.

Przewozy wojskowe w operacjach ZO związane są przede wszystkim z dowozem środków zaopatrzenia organizowanym przez Naczelne Dowództwo dla tego związku oraz ewakuację medyczną, techniczną i materiałową organizowaną poza jego obszar logistyczny ZO. Ponadto mogą one dotyczyć, szczególnie w okresie przygotowania operacji, dowozu dla ZO uzbrojenia i sprzętu technicznego, a także przybywających na uzupełnienie żołnierzy. W tym wypadku służba komunikacji wojskowej ZO pełni rolę współorganizatora tych przewozów. Przewozy wojskowe ponadto organizowane są w ogniwie ZO - podległe ZT i samodzielne oddziały. Służba komunikacji wojskowej ZO współ-

uczestniczy (razem z pionem zaopatrzenia) w planowaniu tych przewozów oraz pełni rolę koordynatora zadań przewozowych pomiędzy poszczególnymi rodzajami transportu.

Kierowanie ruchem na drogach samochodowych ZO ma na celu zapewnienie bezkolizyjnego przejazdu kolumn z zaopatrzeniem, kolumn maszerujących wojsk, a także pojedynczych pojazdów, zgodnie z wcześniej opracowanym planem. Plan ruchu na drogach samochodowych ZO opracowują jego organy komunikacji wojskowej. Bezpośrednimi realizatorami kierowania ruchem na drogach są pododdziały regulacj ruchu służby komunikacji wojskowej, które rozwijają w tym celu sieć punktów dyspozytorskich, punktów kontroli ruchu oraz posterunków regulacji ruchu.

Utrzymanie sieci drogowej ZO w stanie przejezdności ma na celu zapewnienie ciągłości ruchu kolumn z zaopatrzeniem, kolumn maszerujących wojsk oraz pojedynczych pojazdów w trudnych warunkach atmosferycznych (gołoledzi, intensywnych opadów deszczu i śniegu itp.), a także w sytuacji powstawania zniszczeń powodowanych uderzeniami nieprzyjaciela na obiekty drogowe oraz maszerujące kolumny i pojedyncze pojazdy. Polega ono na usuwaniu gołoledzi, odwadnianiu lub odśnieżaniu nawierzchni drogowej, likwidacji zawał i zatorów, a także odbudowie zniszczonych odcinków dróg i obiektów drogowych oraz budowie objazdów. W utrzymaniu dróg samochodowych ZO uczestniczy kompania drogowo-eksploatacyjna, pododdziały wojsk inżynieryjnych oraz zmilitaryzowane oddziały drogowe resortu transportu i gospodarki morskiej (w operacji prowadzonej na obszarze własnego kraju).

8.3.2. Podczas przegrupowania operacyjnego

Zakres i sposób realizacji wsparcia logistycznego w ZO podczas przegrupowania operacyjnego uzależniony jest od tego, czy będzie ono związane ze zmianą ugrupowania, a więc wykonywaniem przesunięcia na stosunkowo nieduże odległości, czy też ze zmianą rejonu rozmieszczenia, która może wiązać się z koniecznością wykonywania przesunięcia na dużą lub nawet bardzo dużą odległość.

Podczas zmiany ugrupowania ZO zasadniczym zadaniem logistycznych organów kierowania będzie dostosowanie ugrupowania i rozmieszczenia oddziałów i urządzeń logistycznych do zmian w ugrupowaniu ZT i samodzielnych oddziałów oraz dokonanie korekty w planie wsparcia logistycznego z uwzględnieniem nowych priorytetów w zakresie zaopatrywania, serwisu technicznego, pomocy medycznej i zabezpieczenia komunikacyjnego.

Zmiany w realizacji procesu zaopatrywania z reguły będą dotyczyć:

- kolejności odtwarzania i wielkości gromadzonych zapasów zaopatrzenia, a także sposobów jego dostarczania odbiorcom, preferującym pierwszeństwo dla ZT i oddziałów przechodzących do pierwszego rzutu, w tym szczególnie tych, które przewidziane są do użycia na głównym kierunku (w rejonie głównego wysiłku);
- przydziału poszczególnym ZT i samodzielnym oddziałom źródeł zaopatrzenia oraz oddziałów transportowych i zaopatrzenia Naczelnego Dowództwa;
- wykonawców, odpowiedzialnych za eksploatację zasobów miejscowych oraz ewentualnej zdobyczy wojennej, w tym szczególnie za-

dań związanych z nawiązywaniem i realizowaniem współdziałania wojskowo-cywilnego w sprawach zaopatrzenia.

Zmiany w realizacji serwisu technicznego z reguły będą dotyczyć:

- zadań i kierunków działania patroli i grup rozpoznania technicznego oraz grup ewakuacyjnych, a także rozmieszczenia punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu;
- przydziału i zakresu wykorzystania stacjonarnych obiektów infrastruktury technicznej;
- rozmieszczenia stacji załadowania nadwyżkowego funduszu remontowego uzbrojenia i sprzętu technicznego;
- przydziału ZT i oddziałom sił i środków ewakuacyjno-remontowych Naczelnego Dowództwa.

Zmiany w realizacji pomocy medycznej z reguły będą dotyczyć:

- rozpoznania nowych rejonów rozwinięcia punktów opatrunkowych, źródeł wody pitnej, a także rozpoznania nowych rejonów rozmieszczenia i działania wojsk pod względem sanitarnym i epidemiologicznym;
- organizacji systemu ewakuacji medycznej (zmianie mogą ulec zasadnicze kierunki ewakuacji) oraz współdziałania z "rejonami leczniczymi";
- kolejności i sposobów przeprowadzenia przedsięwzięć sanitarno-przeciwepidemicznych.

Zmiany w realizacji zabezpieczenia komunikacyjnego z reguły będą dotyczyć:

- przewozów wojskowych realizowanych transportem kolejowym (w tym również innymi rodzajami transportu) na rzecz ZO, w tym szcze-

gólnie terminów dowozu, rozmieszczenia stacji wyładowania (portów wyładowania, lotnisk, lądowisk), sposobu odbioru zaopatrzenia itp.

- układu sieci drogowej ZO, w tym szczególnie przebiegu dofrontowych i rokadowych dróg samochodowych;
- organizacji kierowania ruchem na drogach samochodowych ZO, w tym szczególnie rozmieszczenia punktów dyspozytorskich, punktów kontroli ruchu i posterunków regulacji ruchu;
- zakresu zadań związanych z utrzymaniem dróg samochodowych ZO oraz osłoną techniczną newralgicznych obiektów komunikacyjnych.

Podczas zmiany rejonów rozmieszczenia ZO, która najczęściej będzie dokonywana sposobem kombinowanym[25/], zasadniczymi zadaniami logistycznych organów kierowania będzie umiejętne rozdzielenie sił i środków logistycznych dla rzutu kolejowego i rzutu drogowego, a także zorganizowaniu procesu dostaw i usług na rzecz wojsk przewożonych transportem kolejowym oraz przegrupowujących się własnymi środkami transportu. Niezmiernie ważnym problemem będzie zsynchronizowanie czasu przewozu wojsk transportem kolejowym z czasem przegrupowania własnymi środkami transportu, z takim wyliczeniem, aby rzut kolejowy i rzut drogowy zajęły rejon ześrodkowania w jednym czasie. Ważną rolę w realizacji tego zadania spełniają organy służby komunikacji wojskowej ZO oraz organy liniowe komunikacji wojskowej.

Proces przygotowania ZO pod względem logistycznym do przegrupowania podległych ZT i samodzielnych oddziałów na dużą odległość w zasadzie[26/] nie różni się od przygotowań prowadzonych przed operacją. Jednak na nieco innych zasadach organizowane jest zao-

patrywanie w paliwa płynne. Konieczne jest bowiem zgromadzenie odpowiednich zapasów doraźnych paliw oraz zapewnienie możliwości ich odtwarzania w czasie marszu. Zasada ta dotyczy również oddziałów (pododdziałów) przewożonych transportem kolejowym, ponieważ każdy transport operacyjny, w przypadku przerwania przewozu, powinien posiadać możliwości kontynuowania przegrupowania własnymi środkami transportu, co wiąże się z dużym zużyciem paliw płynnych.

Ponadto podczas przewozu wojsk ZO transportem kolejowym zasadniczymi zadaniami organów logistycznych będzie:

a) w zakresie zaopatrywania:

- zgromadzenie w każdym transporcie operacyjnym zapasów paliw umożliwiających, w przypadku przerwania przewozu, jego dotarcie do miejsca przeznaczenia własnymi środkami transportu;
- zapewnienie autonomiczności transportów operacyjnych pod względem żywnościowym na cały okres przewozu[27/];

b) w zakresie serwisu technicznego:

- zapewnienie każdemu transportowi operacyjnemu środków ewakuacji technicznej oraz sił i środków do organizacji zamykania technicznego kolumn w przypadku przerwania przewozu i kontynuowania przegrupowania własnymi środkami transportu;

c) w zakresie pomocy medycznej:

- przydzielenie każdemu transportowi operacyjnemu sił i środków medycznych umożliwiających udzielenie rannym i chorym pomocy lekarskiej;

- zorganizowanie systemu ewakuacji medycznej umożliwiającego, w przypadkach szczególnych, przekazywanie ciężko rannych i chorych (w tym szczególnie chorych zakaźnie lub wymagających specjalistycznej pomocy medycznej) do szpitali stacjonarnych;
- zorganizowanie rozpoznania pod względem sanitarnym i epidemiologicznym rejonów wyładowania transportów operacyjnych oraz rejonu ześrodkowania ZO po przewozie transportem kolejowym.

d) w zakresie zabezpieczenia komunikacyjnego:

- zorganizowanie procesu załadowania transportów operacyjnych na tabor kolejowy umożliwiającego przewóz wojsk ZO w nakazanym tempie;
- zorganizowanie współdziałania dowództwa ZO, dowództw ZT i samodzielnych oddziałów, a także komendantów transportów operacyjnych z liniowymi organami komunikacji wojskowej na całej trasie przewozu;
- zorganizowanie procesu wyładowania transportów operacyjnych w rejonach wyładowania umożliwiającego zajęcie rejonu ześrodkowania przez wojska ZO w nakazanym czasie.

Podczas przegrupowania ZO własnymi środkami transportu zasadniczym zadaniem organów logistycznych ZO będzie ugrupowanie oddziałów logistycznych w kolumnach marszowych ZT i oddziałów umożliwiające sprawne rozwinięcie urządzeń logistycznych oraz realizację dostaw i usług z chwilą wejścia do walki, w tym szczególnie boju spotkaniowego, a ponadto:

a) w zakresie zaopatrywania

- zorganizowanie sprawnego uzupełniania paliw w pojazdach w czasie postojów i odpoczynków kolumn marszowych oraz odtwarzania ich zapasów w składach paliwowych leżących w pobliżu dróg marszu;
- zorganizowanie systemu wyżywienia umożliwiającego wydawanie żołnierzom posiłków gotowanych przynajmniej raz na dobę;

b) w zakresie serwisu technicznego:

- zorganizowanie zamykania technicznego kolumn marszowych umożliwiającego sprawne udzielanie pomocy technicznej uszkodzonym pojazdom, bądź ich ewakuację do punktów pomocy technicznej organizowanych wzdłuż dróg marszu;
- nawiązanie współdziałania z terenowymi organami administracji wojskowej i cywilnej, przez obszar działania których przebiegają drogi przegrupowania, w celu zapewnienia maszerującym kolumnom ZO pomocy przez stałe i ruchome punkty pomocy technicznej, zmilitaryzowane warsztaty remontowe oraz ruchome grupy remontowe organizowane przez wojskowe i cywilne warsztaty i przedsiębiorstwa remontowo-produkcyjne.

c) w zakresie pomocy medycznej:

- zorganizowanie rozpoznania pod względem sanitarnym i epidemiologicznym rejonów postoju i odpoczynku kolumn oraz rejonu ześrodkowania po przegrupowaniu, a także źródeł wody, z których będą korzystały maszerujące wojska;
- zorganizowanie systemu udzielania pomocy medycznej rannym i chorym w kolumnach marszowych oraz przekazywania ciężko rannych i chorych do szpitali stacjonarnych.

d) w zakresie zabezpieczenia komunikacyjnego:

- współuczestniczenie organów służby komunikacji wojskowej w procesie planowania marszu ZO, w tym szczególnie zorganizowanie współdziałania dowództwa i sztabu ZO z organami kierowania ruchem wojsk (CGKRW, OGKRW, KRKRW) działającymi na drogach samochodowych kraju znaczenia obronnego, w zakresie sposobu oraz czasów korzystania z odcinków tych dróg przez maszerujące kolumny ZO.

8.3.3. Podczas pogotowia operacyjnego

Proces wsparcia logistycznego w ZO podczas pogotowia operacyjnego uzależniony jest od rodzaju wykonywanych zadań przez podległe ZT i samodzielne oddziały. Zadania te, z uwagi na zakres i sposób realizacji przedsięwzięć logistycznych, umownie można podzielić na dwie grupy:

- pierwsza, to realizacja mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia;
- druga, to osłona operacyjna oraz przebywanie w rejonach ześrodkowania i przygotowywanie się do wykonywania określonych zadań operacyjnych.

Podczas realizacji mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia ZT i samodzielnych oddziałów zasadniczym zadaniem logistycznych organów kierowania ZO będzie sprawowanie nadzoru nad procesem rozwijania oddziałów logistycznych oraz realizacji dostaw i usług w rozwijanych ZT i oddziałach.

Nadzór nad procesem rozwinięcia oddziałów logistycznych ZO ma na celu zapewnienie sprawnego przyjęcia uzupełnienia (stanów osobowych i sprzętu), przeprowadzenia szkolenia zgrywającego, pobrania zaopatrzenia z wyznaczonych składnic i magazynów oraz przegrupowania do rejonów ześrodkowania.

Dostawy i usługi logistyczne w rozwijanych ZT i samodzielnych oddziałach prowadzone są na podstawie wcześniej opracowanych planów i w zasadzie powinny być realizowane ich własnymi siłami i środkami. Nie można jednak wykluczyć zakłóceń, a więc korekty wcześniej opracowanych planów i związanej z tym konieczności interwencji organów logistycznych ZO. Może okazać się ona konieczna w przypadku skrócenia czasu mobilizacyjnego rozwinięcia i terminów szkolenia zgrywającego, zmiany magazynów i składów, w których pobierane jest zaopatrzenie, zmiany rejonów ześrodkowania ZT i samodzielnych oddziałów oraz dróg marszu do tych rejonów.

Podczas osłony operacyjnej oraz przebywania ZO w rejonach ześrodkowania proces logistyczny z reguły przebiegać będzie dwutorowo, oprócz bieżącej realizacji dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów, realizowane będą przedsięwzięcia związane z organizowaniem wsparcia logistycznego wojsk w przewidywanych działaniach[28].

Bieżąca realizacja dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów w tym przypadku powinna być organizowana przy maksymalnym wykorzystaniu terenowej infrastruktury logistycznej w celu zachowania potencjału zaopatrzeniowego i wykonawczego oddziałów i urządzeń logistycznych. W procesie zaopatrywania w pierwszej kolejności powinno być zużywane zaopatrzenie ze źródeł miejscowych.

Podobny priorytet powinien obowiązywać w realizacji zadań serwisu technicznego i pomocy medycznej.

Proces realizacji zadań logistycznych związanych z organizowaniem wsparcia logistycznego ZT i oddziałów w przewidywanych działaniach zależeć będzie od rodzaju tych działań, sytuacji operacyjnej i logistycznej ZO, decyzji dowódcy i jego wytycznych, zakresu przedsięwzięć wsparcia logistycznego realizowanego na rzecz ZO przez Naczelne Dowództwo, stopnia rozwoju terenowej infrastruktury logistycznej, warunków terenowych i klimatycznych itp. Obejmuje on kompleks przedsięwzięć polegających na:

a) przygotowaniu oddziałów i urządzeń logistycznych ZO, w tym szczególnie uzupełnianiu ich strat w stanie osobowym, uzbrojeniu i sprzęcie technicznym, odtworzeniu zużytych zapasów zaopatrzenia, wyewakuowaniu rannych i chorych z punktów opatrunkowych oraz nadwyżkowego funduszu remontowego uzbrojenia i sprzętu technicznego z PZUS, a także przygotowaniu transportu samochodowego do pracy w istniejących warunkach terenowych i atmosferycznych;

b) zgromadzeniu zapasów doraźnych zaopatrzenia, z reguły w zależności od rodzaju przewidywanego zadania są to: amunicja, paliwa oraz środki inżynieryjno-saperskie;

c) wypracowaniu koncepcji realizacji wsparcia logistycznego w przewidywanych działaniach, w zakresie:
   - zaopatrywania ZT i samodzielnych oddziałów;
   - realizacji serwisu technicznego;
   - udzielaniu pomocy medycznej;
   - realizacji przewozów wojskowych na rzecz ZO;
   - kierowaniu ruchem na drogach samochodowych ZO;
   - odbudowy obiektów drogowych oraz utrzymania sieci drogowej ZO w stanie przejezdności;
   - kierowania procesem wsparcia logistycznego ZO i samodzielnych oddziałów;

- współdziałania wojskowo-cywilnego.

Jeżeli organy logistyczne ZO będą dysponowały dostateczną ilością czasu, po wypracowaniu powyższej koncepcji, przystąpią do opracowania planu wsparcia logistycznego[29/] ZT i samodzielnych oddziałów w przewidywanych działaniach, niezbędnej dokumentacji wykonawczej w poszczególnych pionach funkcyjnych oraz zarządzeń (rozkazów) dla oddziałów logistycznych.

8.4. Kierowanie wsparciem logistycznym w związku operacyjnym

8.4.1. Właściwości ogólne

Istota kierowania wsparciem logistycznym w ZO w działaniach operacyjnych wyraża się w ciągłym i zorganizowanym oddziaływaniu szefa logistyki i logistycznych organów kierowania ZO na podległe oddziały logistyczne, a także organy logistyczne ZT i samodzielnych oddziałów w celu zapewnienia im skutecznej realizacji dostaw i usług.

Kierowanie wsparciem logistycznym w ZO realizowane jest poprzez dowodzenie i zarządzanie. Szef logistyki - zastępca dowódcy dowodzi (w jego imieniu) oddziałami logistycznymi[30/] ZO oraz zarządza procesem wsparcia logistycznego realizowanego na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów. Procesami logistycznymi w ZO ponadto zarządzają: zastępca szefa logistyki oraz szefowie pionów funkcyjnych: zaopatrywania, eksploatacji, służby zdrowia i komunikacji wojskowej. Informacje i polecenia związane z realizacją

procesu wsparcia logistycznego docierają do wykonawców w postaci wstępnych zarządzeń logistycznych i zarządzeń logistycznych. Natomiast zadania dla oddziałów logistycznych przekazywane są w rozkazie logistycznym.

Kierowanie procesem wsparcia logistycznego w ZO wyraża się w realizacji funkcji związanych z:

- przygotowaniem oraz utrzymaniem oddziałów i urządzeń logistycznych ZO w gotowości do działania;
- opracowywaniem informacji o stanie posiadanych sił i środków logistycznych;
- precyzowaniem celu i koncepcji wsparcia logistycznego;
- ustalaniem etapów i wariantów działania sił logistycznych ZO oraz podejmowaniem decyzji;
- pozyskiwaniem zasobów ludzkich dla organów, oddziałów i urządzeń logistycznych oraz środków materiałowych, technicznych środków bojowych, uzbrojenia i sprzętu technicznego dla ZO;
- planowaniem procesu wsparcia logistycznego w ZO i stawianiem zadań wykonawcom;
- organizowaniem współdziałania wojskowo-cywilnego;
- zapewnianiem warunków do właściwego zrozumienia przez wszystkich zainteresowanych zadań i celu wsparcia logistycznego;
- pobudzaniem podwładnych do działania oraz wyzwalaniem u nich inicjatywy;
- organizowaniem procesu kierowania oraz sprawowaniem funkcji kierowniczych w systemie logistycznym ZO;
- kontrolą wykonania zadań.

Reasumując, w treści kierowania wsparciem logistycznym w ZO można wydzielić cztery główne funkcje: planowanie, organizowanie, pobudzanie i inicjowanie oraz kontrolowanie.

W ZO podstawę do kierowania procesami logistycznymi realizowanymi na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów stanowią następujące dokumenty:

- wstępne zarządzenia logistyczne;
- zarządzenia logistyczne;
- rozkaz logistyczny;
- plan wsparcia logistycznego;
- meldunki o sytuacji logistycznej;
- meldunki sytuacyjne.

Ponadto w rozkazie operacyjnym opracowywany jest "punkt logistyczny", w którym podawane są: miejsce i czas rozwinięcia oddziałów i urządzeń logistycznych, normy zużycia technicznych środków bojowych oraz w razie potrzeby innych środków zaopatrzenia.

Kierowanie wsparciem logistycznym w ZO odbywa się ze stanowiska dowodzenia (SD). Szef logistyki - zastępca dowódcy ZO wraz z podległymi organami pracuje w Centrum kierowania wsparciem logistycznym (CKWL), będącym jednym z elementów grupy dowodzenia SD. Praca w centrum prowadzona jest w systemie dwuzmianowym przez całą dobę. Sprawna organizacja pracy w CKWL wymaga dzielenia składu osobowego logistycznych organów kierowania ZO na trzy zasadnicze części:

Pierwsza część to grupa operacyjna szefa logistyki. Grupa ta stanowi zasadniczą część obsady CKWL. Jej członkowie wraz z szefem logistyki ponadto okresowo pracują w Centrum dowodzenia bojo-

wego (CDB) w czasie wypracowania decyzji przez dowódcę, opracowania rozkazu operacyjnego itp. W momencie zmiany SD (przejścia z SD na ZSD) grupa ta stanowi rzut ruchomy CKWL.

Druga i trzecia część to grupy logistyczne stanowiące stałe obsady CKWL[31/] na SD i ZSD. Zadaniem tych grup jest rozwijanie CKWL oraz pełnienie funkcji spoczywających na obsadach ZSD - w momencie przebywania szefa logistyki i jego grupy operacyjnej na innym stanowisku.

W procesie kierowania wsparciem logistycznym w ZO wykorzystywana jest łączność oparta o system polowych węzłów łączności rozwiniętych na SD. W operacjach prowadzonych na obszarze własnego kraju polowe węzły łączności mogą współdziałać z węzłami łączności stacjonarnej resortu łączności. Zarządzanie procesem wsparcia logistycznego ZT i samodzielnych oddziałów oraz dowodzenie oddziałami logistycznymi ZO odbywa się w sieci łączności (relacjach łączności) szefa logistyki, a ponadto przy wykorzystaniu wojskowej poczty polowej oraz przez kontakt osobisty.

8.4.2. Planowanie wsparcia logistycznego

Planowanie wsparcia logistycznego w ZO jest procesem ciągłym. Rozpoczyna się ono w chwili otrzymania przez ZO zadania bojowego, a kończy po jego zrealizowaniu. Główne czynności planistyczne wykonywane są w okresie organizacji działań.

Podstawę do rozpoczęcia procesu planowania stanowi koncepcja wsparcia logistycznego wypracowana przez szefa logistyki ZO na podstawie: treści otrzymanego zadania[32/], zamiaru dowódcy ZO i

jego wytycznych, zakresu wsparcia logistycznego realizowanego na rzecz ZO przez Naczelne Dowództwo[33], sytuacji operacyjnej i logistycznej ZO oraz prognoz dotyczących: potrzeb zaopatrzeniowych ZT i samodzielnych oddziałów, strat w uzbrojeniu i sprzęcie technicznym, strat sanitarnych, wielkości przewozów realizowanych na rzecz ZO (przez Naczelne Dowództwo) oraz ZT i samodzielnych oddziałów, natężenia ruchu na drogach samochodowych ZO, a także wielkości zniszczeń na sieci komunikacyjnej ZO[34].

Bezpośredni udział szefa logistyki w procesie planowania działań ZO oraz pełnienie przez niego funkcji koordynatora procesów zarządzania wsparciem logistycznym ZT i samodzielnych oddziałów powodują, że jego dokumentacja planistyczna - plan wsparcia logistycznego ZO - ma charakter ogólny, decyzyjny, a dokumentacja planistyczna szefów pionów funkcyjnych - szczegółowy wykonawczy.

Charakterystyczną cechą planu wsparcia logistycznego ZO jest to, że w jego części opisowej zawarte jest przede wszystkim zbilansowanie potrzeb i źródeł pokrycia oraz zadań i terminów ich realizacji. Z kolei dokumentacja szefów pionów funkcyjnych rozwija i precyzuje treści zawarte w części opisowej planu wsparcia logistycznego ZO. Jednak w sposób szczegółowy opracowany jest proces realizacji dostaw i usług tylko na pierwszy (kolejny) dzień działań. Dokumentację tą stanowią: rozdzielniki zaopatrzenia, plany dowozu zaopatrzenia, plany ewakuacji technicznej, plany remontów uzbrojenia i sprzętu technicznego, plany ewakuacji medycznej, plany przewozów wojskowych, planu ruchu na wojskowych drogach samochodowych, plany i projekty odbudowy obiektów komunikacyjnych itp.

Ważną czynnością planistyczną logistycznych organów kierowania jest koordynowanie przedsięwzięć związanych z realizacją zadań przez oddziały i urządzenia logistyczne ZO na rzecz ZT i samodzielnych odziałów.

8.4.3. Organizowanie wsparcia logistycznego

Sposób organizowania wsparcia logistycznego w ZO zależy przede wszystkim od sytuacji operacyjnej i logistycznej, aktualnych możliwości wykonawczych oddziałów i urządzeń logistycznych ZO, stopnia rozwoju terenowej infrastruktury logistycznej, a także warunków terenowych i klimatycznych. Obejmuje ono kompleks wzajemnie powiązanych przedsięwzięć polegających na:

- przygotowaniu, ugrupowaniu, rozmieszczeniu i przemieszczaniu oddziałów i urządzeń logistycznych;
- wyznaczaniu, przygotowaniu i utrzymaniu sieci dróg samochodowych ZO;
- zorganizowaniu obrony i ochrony oddziałów i urządzeń logistycznych.

Dobrze zorganizowane wsparcie logistyczne w ZO powinno zapewnić racjonalne wykorzystanie posiadanych sił i środków logistycznych, operatywne manewrowanie nimi oraz skuteczne i skryte dowodzenie, a także zachowanie żywotności przez cały system logistyczny.

Przygotowanie oddziałów i urządzeń logistycznych ZO do realizacji zadań wsparcia logistycznego na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów polega na uzupełnieniu ich strat w stanie osobowym, uz-

brojeniu i sprzęcie technicznym, odtworzeniu zużytych zapasów zaopatrzenia, wyewakuowaniu rannych i chorych z punktów opatrunkowych, ewakuacji nadwyżkowego funduszu remontowego uzbrojenia i sprzętu technicznego z punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu, przystosowaniu transportu samochodowego do pracy w istniejących warunkach terenowych i atmosferycznych oraz realizacji innych przedsięwzięć.

Stopień przygotowania oddziałów i urządzeń logistycznych ZO do realizacji zadań wsparcia logistycznego ZT i samodzielnych oddziałów zależeć będzie od możliwości uzupełnienia strat (braków) oraz czasu, jakim będą dysponować logistyczne organy kierowania na wykonanie przedsięwzięć przygotowawczych.

Ugrupowanie oddziałów i urządzeń logistycznych ZO polega na ich odpowiednim usytuowaniu w stosunku do ZT i oddziałów, na rzecz których realizowane jest wsparcie logistyczne. Jest ono zdeterminowane przede wszystkim ugrupowaniem operacyjnym wojsk ZO, przewidywanym działaniem nieprzyjaciela i warunkami terenowymi. Zazwyczaj oddziały i urządzenia logistyczne ugrupowywane są w dwóch rzutach.

W pierwszym rzucie logistycznym (bliżej linii styczności z nieprzyjacielem) na kierunku pierwszorzutowych ZT z reguły działają:

- 1-2 kompanie wzmocnienia medycznego (kwmed)
  i 1-2 kompanie szpitalne (kszpit) z bwmed;
- 1-2 bzaop, głównie z zapasami technicznych środków bojowych, rozwijając polowe składy zaopatrzenia;
- 1-2 bataliony remontowe rozwijające PZUS;

- 2-4 patrole rozpoznania technicznego (PRT), 1-2 grupy rozpoznania technicznego (GRT) oraz 2-3 grupy ewakuacyjne (GE) - wydzielone z bes.

W drugim rzucie logistycznym działają: 1-2 bwmed, 1-2 bzaop, brem, bes, btr, krr, pk. Wymienione siły logistyczne rozmieszczają się w obszarze logistycznym ZO.

Oddziały i urządzenia pierwszego rzutu logistycznego ZO rozmieszczają się z reguły na kierunkach działania ZT pierwszego rzutu, z dala od prawdopodobnych głównych kierunków uderzeń nieprzyjaciela oraz obiektów stanowiących opłacalne cele do uderzeń BMR. Rejony rozmieszczenia oddziałów oraz rozwinięcia urządzeń logistycznych powinny być położone w pobliżu dróg samochodowych ZO, posiadać dogodne dojazdy, korzystne warunki do rozwinięcia się i pracy oraz organizacji obrony i ochrony.

Powierzchnia rejonów rozmieszczenia oddziałów logistycznych zależy od ich struktury organizacyjnej, a także obowiązujących norm rozmieszczenia w terenie. Wynosi ona dla bzaop - 25-30 km^2, btr - 30 km^2, bwmed - 12 km^2, brr - 6 km^2, brem - 4-6 km^2, bes - do 3 km^2. Orientacyjne czasy ich rozwinięcia wynoszą dla: bzaop - 3-4 godz, btr - 2 godz, brem - 2-2,5 godz, bwmed - 3 godz, krr - 4 godz.

Oddziały i urządzenia drugiego rzutu logistycznego rozmieszczają się za drugim rzutem operacyjnym (odwodem) ZO.

Poza zasadniczymi rejonami rozmieszczenia dla oddziałów logistycznych wyznacza się i rozpoznaje rejony zapasowe, położone w odległości 3-5 km od rejonu zasadniczego.

Przemieszczanie oddziałów i urządzeń logistycznych w okresie organizowania wsparcia w ZO polega na przyjęciu przez nie odpowiedniego ugrupowania i rozmieszczenia w stosunku do ugrupowania ZT i oddziałów. Ma ono na celu przede wszystkim zapewnienie ciągłości realizacji dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów. Sprzyja temu m.in.skracanie ramienia dowozu i ewakuacji, a także umiejętne rozmieszczenie urządzeń logistycznych w stosunku do obiektów terenowej infrastruktury logistycznej. Ponadto przemieszczenie może wynikać z potrzeby zwiększenia żywotności oddziałom i urządzeniom logistycznym przez ich odpowiednie rozśrodkowanie, oddalanie od obiektów stanowiących opłacalne cele dla uderzeń nieprzyjaciela, stworzenie dogodnych warunków obrony i ochrony itp. Powinno być ono wykonywane przy zachowaniu ciągłości dostaw i usług świadczonych w danym czasie na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów. W zależności od sytuacji operacyjnej może ono odbywać się w dwóch lub jednym rzucie.

Każda zmiana rejonów rozmieszczenia oddziałów i urządzeń logistycznych powinna być poprzedzona rekonesansem logistycznym dróg i nowych rejonów rozmieszczenia.

W obszarze logistycznym ZO na bazie istniejącej sieci drogowej wyznacza się i przygotowuje sieć dróg samochodowych ZO. Sieć ta składa się z dróg dofrontowych i rokadowych.

Drogi dofrontowe łączą urządzenia logistyczne ZO z urządzeniami logistycznymi pierwszorzutowych ZT i samodzielnych oddziałów. Należy dążyć, aby na kierunku każdego pierwszorzutowego ZT i samodzielnego oddziału biegła przynajmniej jedna taka droga samochodowa, która z reguły jest przedłużeniem drogi samochodowej Na-

czelnego Dowództwa.

Drogi rokadowe służą do dokonywania manewrów, z jednego kierunku na inny, maszerującym kolumnom i pojedynczym pojazdom. Przebiegają one z reguły na rubieży rozwijania składów zaopatrzenia ZT i samodzielnych oddziałów pierwszego rzutu oraz po obu stronach szerokich przeszkód wodnych przecinających obszar logistyczny ZO w kierunku rokadowym. Oprócz głównych (dofrontowych i rokadowych) dróg samochodowych, w razie potrzeby wyznaczane i rozpoznawane są drogi zapasowe i pomocnicze.

Utrzymaniem sieci dróg samochodowych ZO zajmują się pododdziały drogowe służby komunikacji wojskowej współdziałające z pododdziałami wojsk inżynieryjnych oraz drogowymi oddziałami zmilitaryzowanymi resortu transportu i gospodarki morskiej.

Kierowanie ruchem na sieci drogowej ZO organizują pododdziały regulacji ruchu służby komunikacji.

Obronę i ochronę oddziałów i urządzeń logistycznych ZO organizuje się i realizuje w celu niedopuszczenia do niespodziewanego napadu nieprzyjaciela oraz zminimalizowania skutków jego uderzeń, a tym samym zachowania zdolności sił i środków logistycznych do realizacji dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielny choddziałów. Obejmują one: ubezpieczenie, maskowanie, obronę przed bronią masowego rażenia, powszechną obronę przeciwlotniczą, zabezpieczenie inżynieryjne, obronę przeciwchemiczną oraz zabezpieczenie przeciwpożarowe[35/].

8.4.4. Pobudzanie i inicjowanie procesów logistycznych

Istota pobudzania i inicjowania tkwi w odpowiednim doborze metod działania, które umożliwią sprawne wykonanie zadań przygotowanych (wypracowanych) podczas planowania i organizowania wsparcia logistycznego w ZO, lub inaczej mówiąc, doprowadzą do osiągnięcia celu kierowania.

Pobudzanie i inicjowanie procesów logistycznych w ZO odbywa się przez rozkazywanie, zarządzanie, współdziałanie i motywowanie.

Rozkazy logistyczne wydawane są w formie pisemnej. Wydaje je szef logistyki ZO podległym oddziałom logistycznym: batalionom zaopatrzenia, batalionom transportowym, batalionom remontowym, batalionom ewakuacji sprzętu, batalionom wzmocnienia medycznego, zgrupowaniom szpitali rezerwowych, pułkom komunikacyjnym oraz kompaniom regulacji ruchu i kompanii drogowo-eksploatacyjnej.

Zarządzenia logistyczne wydawane są w formie pisemnej. Wydaje je szef logistyki ZO szefom logistyki ZT (dywizji i nie wchodzącym w ich skład brygad zmechanizowanych, pancernych, piechoty górskiej itp.)[36/]. Natomiast informacje (dane) logistyczne dla oddziałów rodzaju wojsk i służb przekazywane są w zarządzeniach szefów rodzajów wojsk i służb (szefa artylerii, szefa OPL, szefa saperów, szefa obrony przeciwchemicznej, szefa łączności itp.)

Wstępne zarządzenia logistyczne wydawane są z reguły w formie pisemnej. Wydaje je szef logistyki ZO w celu przyspieszenia zainicjowania procesów logistycznych związanych z przygotowaniem ZT i samodzielnych oddziałów do działań. Wydawane mogą być one bez-

pośrednio wszystkim zainteresowanym.

Współdziałanie ma na celu zgranie pod względem celu, miejsca i czasu wysiłku organów i oddziałów logistycznych ZO, a także organów i oddziałów logistycznych sąsiadów dla jak najlepszego wykonania zadania. W przypadku prowadzenia działań na obszarze własnego kraju organizowane jest ponadto współdziałanie z terenową administracją cywilną (jest to tzw. współdziałanie wojskowo-cywilne) w zakresie wykorzystania przez walczące ZT i oddziały ZO miejscowej infrastruktury logistycznej. Jest ono organizowane na podstawie planu współdziałania, w tym planu współdziałania wojskowo-cywilnego.

Motywowanie ma na celu wytworzenie warunków sprzyjających jak najlepszemu wykonywaniu zadań przez organy i oddziały logistyczne ZO. Warunki te kształtowane są za pomocą bodźców ekonomicznych i pozaekonomicznych.

8.4.5. Kontrolowanie

Kontrolowanie realizacji zadań logistycznych przez organy i oddziały logistyczne ZO, a także podległe funkcjonalnie piony logistyczne ZT i samodzielnych oddziałów jest obowiązkiem wynikającym z postanowień regulaminów wojskowych. W toku działań bojowych sprawowane jest ono głównie w postaci rozliczania i nadzoru służbowego. Mają one na celu systematyczne doskonalenie dyscypliny wykonawczej, tj. wpływanie na dokładne i terminowe wykonywanie zadań związanych z realizacją dostaw i usług na rzecz walczących ZT, oddziałów i pododdziałów. Bieżącemu rozliczaniu z

realizacji zadań służą m.in. meldunki logistyczne.

Przypisy do rozdziału III

1/ Obecnie pojęcie "rażenie ogniowe" obejmuje działalność wszelkich środków ogniowych wykorzystywanych przez wojska. Jest zatem pojęciem nadrzędnym wobec wsparcia ogniowego.

2/ Uwaga ta dotyczy obecnych rozwiązań strukturalno-organizacyjnych i koncepcyjnych w zakresie użycia lotnictwa wojsk lądowych.

3/ Wysiłek lotnictwa, często nazywany limitem lotnictwa, to górna granica przydziału sił różnych rodzajów lotnictwa dla niższego szczebla na określony czas lub zadanie (operację) wyrażana w pułkolotach lub samolotolotach (śmigłowcolotach). Patrz: Leksykon wiedzy wojskowej, wyd. MON, 1979 r., s. 191.

4/ Obecnie w składzie Korpusu Lotniczego znajduje się m. in. około: 120 samolotów myśliwsko-bombowych, 30 samolotów rozpoznawczych, 15 samolotów transportowych, 40 śmigłowców transportowych, 30 śmigłowców uderzeniowych i 20 śmigłowców przystosowanych do minowania narzutowego (wyposażonych w urządzenie PLATAN).

5/ Problematyka podziału wysiłku Korpusu Lotniczego w lądowej operacji obronnej oraz przydziału limitów lotnictwa dla związków operacyjnych wojsk lądowych przedstawiona jest szerzej w studium operacyjnym nt. "Działania bojowe Korpusu Lotniczego w powietrznych i lądowych operacjach obronnych", AON 1992, nr bibl. PF 45/S.

6/ Traktat rozbrojeniowy CFE - 1 zezwala na wyposażenie naszych sił zbrojnych w 130 śmigłowców uderzeniowych.

7/ Problematyka użycia śmigłowców w działaniach operacyjnych powinna być jednak deomeną szefostwa lotnictwa wojsk lądowych, które prawdopodobnie zostaną zorganizowane w każdym związku operacyjnym wojsk lądowych.

9/ Przez decentralizację dowodzenia ogniowego należy rozumieć

taką działalność ckreślonych organów dowodzenia, której istota polega na samodzielnym podejmowaniu decyzji do odparcia nalotu i bezpośrednim kierowaniu działalnością ogniową podległych sił i środków OPL bez udziału wyższych organów dowodzenia. Dowodzenie zdecentralizowane ma charakter wymuszony i czasowy.

10/ wyposażenie SD i PD OPL w środki automatyzacji dowodzenia oraz środki rozpoznania radioelektronicznego o dużych możliwościach wykrycia SNP na małych i bardzo małych wysokościach.

11/ Zadanie realizowane przez pion logistyki.

12/ Wystąpienie Szefa Wojsk Inżynieryjnych Sztabu Generalnego na dorocznej odprawie kierowniczej kadry wojsk inżynieryjnych w dniu 4.11.92.

13/ a. Na wyposażeniu pododdziałów minowania znajdują się także pochylnie do minowania w ilości tej samej co PMR-3;

b. OZap jako środek transportu w czasie minowania może wykorzystywać także samochody ciężarowo-terenowe.

14/ W zależności od typów min jedna jednostka minowania dla plutonu wyposażonego w transportery SKOT wynosi: min TM-53 - 474 szt; min MPP-61 - 474 szt; min TM-62M oraz MPP-B - 411 szt.

Ponadto OZap w sile plutonu posiada także 50 kg MW;

15/ Szczegółowe informacje o działaniu PMOZap zawarte są w:

- "Zabezpieczenie inżynieryjne działań bojowych Sił Marynarki Wojennej" - instrukcja, Mar.Woj. 1089/91, Gdynia 1991 r., ss. 45-47, nr bibl. pf 23743;
- "Zabezpieczenie inżynieryjne działań dywizji w obronie wybrzeża morskiego" - skrypt, ASG WP Warszawa, nr bibl. pf 2083;

16/ Dotyczy operacji obronnej na obszarze POW;

17/ Nasycenie zaporami minowymi wyraża się wskaźnikiem liczbowym, który określa ilość kilometrów zapór minowych przypadających na 1 kilometr frontu obrony w terenie czołgodostępnym;

18/ Wystąpienie Szefa Wojsk Inżynieryjnych SOW na dorocznej odprawie szkoleniowej SWInż. MON w dniu 5.11.1992 r.;

19/ Rubież obronna - to pas terenu przeznaczonego do zajęcia przez wojska, którego głębokość odpowiada głębokości pasów obrony ZT (niekiedy rejonów obrony oddziałów), a szerokość, liczbie ZT i oddziałów pozostających we wzajemnej styczności. Rubież obronna powinna zamykać na całą głębokość kierunek zagrożenia uderzeniem nieprzyjaciela.

20/ Por.: Zasadnicze problemy zabezpieczenia inżynieryjnego strategicznej operacji obronnej. Wyd. SWInż WP. Warszawa 1992 r.;

21/ Próba definicji - E.Nowak

22/ Pion komunikacyjny w systemie logistycznym wojsk występuje tylko na szczeblu operacyjnym.

23/ Wraz z organami kierowniczymi resortu transportu i gospodarki morskiej oraz innych resortów.

24/ Zakres i sposób realizacji tych przedsięwzięć przedstawiono w skrypcie pt.: Wsparcie logistyczne pułku i dywizji w walce. AON wewn. 4366/92, Nr bibl. PF 73/S.

25/ Przegrupowanie ZO sposobem kombinowanym polega na przewozie ciężkiego uzbrojenia i sprzętu technicznego (wraz z ich obsługami) transportem kolejowym - jest to tzw. rzut kolejowy, natomiast pozostałe siły i środki przegrupowują się własnymi środkami transportu czyli wykonują marsz - jest to tzw. rzut drogowy.

26/ Pewne różnice występują w sposobie ugrupowania (rozdzielenia sił i środków serwisu technicznego, pomocy medycznej, a także zapasów zaopatrzenia.

27/ Istnieje co prawda możliwość skorzystania z punktów żywnościowych organizowanych przez PKP, jednak ten sposób żywienia

żołnierzy transportów operacyjnych, zdaniem autora, należy traktować jako wyjątkowy.

28/ Pełny zakres tych przedsięwzięć przedstawiono w pkt. 8.4.3.

29/ Przy dostatecznej ilości czasu plan ten może być opracowywany w kilku wariantach.

30/ Potrzeba dowodzenia oddziałami logistycznymi przez szefa logistyki ZO spowodowana jest istnieniem tzw. "progów skuteczności sterowania", które ograniczają liczbę podległych bezpośrednio podwładnych. W tym wypadku, z uwagi na bardzo dużą liczbę podwładnych podlegających (zgodnie z etatem) bezpośrednio dowódcy ZO, szef logistyki przejmując dowodzenie nad oddziałami logistycznymi, przyczynia się do zwiększenia skuteczności dowodzenia.

31/ Stałe obsady CKWL stanowią po 10-15% składu osobowego logistycznych organów kierowania ZO.

32/ Wynikają one z dyrektywy operacyjnej Naczelnego Dowództwa.

33/ Przedstawiany jest on z reguły w dyrektywie logistycznej Naczelnego Dowództwa.

34/ Prognozy mogą dotyczyć również innych problemów, np. wielkości zadań związanych z ewakuacją materiałową, zdobyczy wojennej itp.

35/ Zakres i sposób realizacji tych przedsięwzięć przedstawiono w skrypcie pt.: Wsparcie logistyczne wojsk w operacji obronnej. AON wewn. 4377/92, Nr bibl. 80/S oraz pt.: Wsparcie logistyczne pułku i dywizji zmechanizowanej w walce. AON wewn. 4366/92, Nr bibl. PF 73/S.

36/ Jeżeli nie będzie wydawany rozkaz logistyczny dla oddziałów logistycznych ZO, wówczas zadania stawiane będą im w zarządzeniach logistycznych.

IV. DOWODZENIE OPERACYJNE

1. Ogólna charakterystyka dowodzenia operacyjnego

Różnorodność działań operacyjnych oraz form i warunków ich prowadzenia, poczynając od demonstrowania siły i woli walki do zdeterminowanej obrony Ojczyzny, stawiają jakościowo nowe zadania i wymagania wobec dowodzenia. Powszechne stosowanie nowoczesnych środków walki stwarza niespotykane dotychczas możliwości rozbicia bądź w inny sposób zneutralizowania nieprzyjaciela zwykle w krótkim czasie i w dowolnym miejscu. W istotny sposób wpływa to na charakter operacji. Czynniki te powodują również ukształtowanie się szeregu cech szczególnych dla dowodzenia operacyjnego.

1.1. Cechy szczególne dowodzenia we współczesnej operacji

Najbardziej istotnymi czynnikami wpływającymi w decydującej mierze na wzrost wymagań wobec dowodzenia są przede wszystkim: duża rozpiętość rodzajów i form działań operacyjnych; wzrost roli i znaczenia informacji oraz potrzeba stałego kontrolowania pola bitwy; dalszy wzrost znaczenia czynnika czasu; zwiększenie zakresu zadań i innych przedsięwzięć związanych z dowodzeniem; zaliczenie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki do obiektów rażonych w pierwszej kolejności.

Duża rozpiętość rodzajów i form działań operacyjnych powoduje znaczny wzrost zakresu wiedzy i umiejętności organów dowodzenia. Potrzeba bowiem umieć przygotowywać i prowadzić różnorodne

operacje zwykle w złożonych warunkach. Może być to operacja np. charakteru demonstracyjnego świadcząca o woli i gotowości państwa do obrony granic lub utrzymania porządku. W innym przypadku może być to operacja mająca na celu likwidację lokalnego konfliktu zbrojnego lub interwencję w obszarach przygranicznych względnie w innych rejonach kraju objętych nie pokojami albo zamieszkami. Nie można także zrezygnować z operacji obronnej, zaczepnej, odwrotowej itp., których treścią jest starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali operacyjnej. Należy widzieć też możliwość prowadzenia przez związek operacyjny operacji specjalnych, takich jak blokada, operacje nieregularne oraz ekspedycje w ramach koalicyjnych operacji zbrojnych poza terytorium kraju.

Każda z tych operacji wymaga od organów dowodzenia specjalnej, właściwej dla siebie wiedzy i umiejętnosci. Ponadto warunki ich przygotowania i prowadzenia pogłębiają i eksponują specjalistyczną wiedzę i umiejętności.

W tych warunkach od organów dowodzenia wymagana jest, obok wysokiej umiejętności, sprawnego przejścia podległych wojsk ze stanu pokojowego na wojenny, racjonalna realizacja przedsięwzięć pogotowia operacyjnego. Organa dowodzenia muszą umieć też efektywnie przygotowywać operacje różne pod względem celów, form, rozmachu i warunków oraz skutecznie dowodzić w czasie ich prowadzenia.

Współcześnie systematycznie wzrasta potrzeba racjonalnej realizacji zadań dowodzenia bowiem jego jakość staje się jednym z głównych składników powodzenia w operacji. Wysoka wiedza i umiejętności w realizacji procesów dowodzenia zawsze miały wpływ na

efekty działania wojsk. Powszechnie uważano również, w ślad za marszałkiem Ferdynandem Fochem, że "Sprawne dowodzenie jest koniecznym, lecz nie wystarczającym warunkiem zwycięstwa, natomiast dowodzenie niesprawne jest wystarczającym warunkiem niepowodzenia".

W warunkach gdy nowoczesne środki walki umożliwiają rozbicie nieprzyjaciela w dowolnym czasie i miejscu, intelekt i wysokie zdolności umysłowe ludzi, którzy te działania przygotowują a następnie kierują siłami i środkami w czasie prowadzenia operacji i walki, stają się nie tylko nieodzowne ale i decydujące. "Walka" intelektualna stron i uzyskanie przewagi w tym względzie przez jedną z nich, to jeden z głównych składników decydujących o powodzeniu.

Wyrazem wysokiej jakości dowodzenia jest przede wszystkim optymalna i w terminie powzięta decyzja, racjonalne w odpowiednim czasie zaplanowanie i zorganizowanie działań oraz operatywne i ciągłe dowodzenie w czasie jej prowadzenia. Procesy te i ich rezultaty oraz inne działania dowódcy i organów dowodzenia powinny opierać się głównie na rzetelnych kalkulacjach i obliczeniach, obiektywnej ilościowo - jakościowej ocenie możliwości stron oraz przewidywaniach operacyjnych. W tym względzie niezbędne jest również intuicja i doświadczenie dowódcy i oficerów sztabu oraz wkalkulowane ryzyko. Wzrastająca rola obliczeń i kalkulacji operacyjno - taktycznych w procesie planowania operacji, w tym zwłaszcza podejmowania decyzji oraz jej organizowania wynika również z dużej różnorodności stosowanych środków walki, ich właściwości taktyczno - technicznych, zmieniających się warunków przy-

gotowania i prowadzenia operacji, głównie czasu oraz stale zmieniającego się charakteru operacji.

Efektywność porażenia ogniowego nieprzyjaciela, wykonania uderzenia i manewru musi być poprzedzona analizą i oceną możliwości ogniowych i manewrowych przewidywanych do użycia w operacji różnorodnych sił i środków. Ponadto siły te i środki muszą ściśle ze sobą współdziałać. Zastosowanie w operacji różnych rodzajów rakiet i artylerii naziemnej, przeciwpancernej i przeciwlotniczej, czołgów i BWP oraz samolotów, śmigłowców itp. może być najskuteczniejsze tylko pod warunkiem szczegółowego podziału obiektów /celów/ między poszczególne środki rażenia oraz skoordynowania czasu wykonania uderzeń ogniowych z czasem i kierunkiem działania wojsk własnych.

Z wielu względów, a głównie z uwagi na złożoność pola bitwy i olbrzymią rolę czynnika czasu, intelekt ludzi realizujących procesy dowodzenia musi być wspomagany osiągnięciami nauki i techniki. Aktualny stan nauki wojennej i innych nauk przez nią wykorzystywanych oraz poziom techniki pozwalają wydajnie wspomagać człowieka - dowódcę, oficerów sztabu i innych organów dowodzenia - zwłaszcza w zakresie kontrolowania pola bitwy oraz wpływania na rozwój sytuacji, łącznie z jej kształtowaniem, według własnej woli. Współcześnie można już z dużą wiarygodnością prognozować przebieg operacji i jej wyniki. Poziom wiedzy i umiejętności ludzi oraz stan urządzeń technicznych stwarza możliwości wytwarzać - generować - w bardzo krótkim czasie, wielowariantowe rozwiązania decyzji i planu operacji, ze wskazaniem rozwiązania najkorzystniejszego, przy założonych kryteriach. Istnieje już możli-

wość by każdą decyzję i plan operacji, bądź ich fragmenty, przed wprowadzeniem w życie, poddać częściowej, ograniczonej weryfikacji.

Inną cechą rzutującą na właściwości współczesnego dowodzenia jest wzrost roli i znaczenia informacji oraz potrzeba stałego kontrolowania pola bitwy. Czynniki powodujące złożoność operacji komplikują również procesy informacyjne. Wynika to stąd, że informacja zespala wszystko to co się dzieje lub będzie dziać na polu bitwy w sharmonizowaną całość działań operacyjnych. Informacja, jak powszechnie wiadomo, jest czynnikiem niematerialnym,[1/] lecz stanowi fundament w dowodzeniu i kierowaniu środkami walki. Sprawność dowodzenia zatem zależy również od zdobycia i posiadania w odpowiednim czasie stosownych informacji oraz terminowego ich przetwarzania.

Stałe kontrolowanie pola bitwy przez dowództwo jest jednym z podstawowych elementów zapewniających warunki wykonania zadania przez podległe wojska. Ciągłość tego procesu wynika z dynamicznie i stale zmieniającej się sytuacji. Ponadto pozwoli to nie tylko przewidywać jej rozwój, ale również kształtować ją z uwzględnieniem aktualnych i przyszłych, perspektywicznych, potrzeb wojsk i dowództw.

Trudne, a nawet wręcz niemożliwe jest skuteczne użycie środków np. rażenia oraz efektywne wykonanie uderzenia i manewru oraz stawianie zdecydowanego oporu w przypadku braku informacji. We współczesnej operacji niezależnie do formy potrzeba precyzyjnie - bardziej dokładnie niż to miało miejsce w przeszłości - łączyć między innymi ogień i manewr. Czyni to dowódca i sztab na podsta-

wie informacji. W sferze ognia wzrasta również, i to bardzo znacznie, znaczenie czynnika jakim jest informacja. Należy bowiem w sposób kompleksowy razić przeciwnika na ziemi i w powietrzu. Potrzeba zatem dokonywać dokładnego podziału zadań dla wykonawców. Ponadto cele i obiekty powinny być rażone nadzwyczaj precyzyjnie. Potrzeba taka wynika z dwóch powodów. Po pierwsze - nierażony cel pierwszym pociskiem /pierwszą salwą/, zwykle razi /zniszczy/ środek ogniowy, który usiłował zniszczyć jego. Po drugie - rażenie celu /obiektu/ przeciwnika nie powinno pociągać za sobą dużych skutków w środowisku.

Współcześnie informacja staje się również obszarem bezpośrednich zmagań stron. Osiągnięte rezultaty w tej sferze, sukcesy bądź porażki, mogą zdecydowanie wpłynąć na przebieg i końcowe rezultaty operacji. Efekty rozpoznania, maskowania i walki radioelektronicznej są bowiem tymi dziedzinami operacji, które nie rzadko decydować mogą o osiągnięciu jej celu i wielkości poniesionych kosztów.

Wzrost roli informacji wypływa również ze znacznego rozmachu operacji, różnorodności stosowanych środków walki, wysokiej ruchliwości i manewrowości wojsk oraz często, dynamiczna i zaskakująco zmieniającymi się sytuacjami.

Decydujące znaczenie czynnika czasu wynika przede wszystkim ze stale wzrastającej szybkości i zasięgu skutecznego działania współczesnych środków walki, dużej ruchliwości wojsk, ich zdolności osiągania w krótkim czasie gotowości do działań bojowych oraz możliwości szybkiego wykonania manewru i niespodziewanego uderzenia.

Współcześnie agresja zbrojna może być dokonana błyskawicznie, z pominięciem okresu bespośredniego zagrożenia wybuchu wojny lub nawet może on być bardzo krótki.

W takich warunkach od organów dowodzenia wymagana jest wysoka umiejętność zapewnienie sprawnego przejścia podległych im wojsk ze stanu pokojowego na wojenny i niezwłocznego wykonania operacji. Wzrasta zatem rola i znaczenie wykonywania przedsięwzięć okresu pogotowia operacyjnego zapewniających odpowiednio wysoki poziom gotowości oraz zdolności bojowej wojsk i dowództw.

Należy również liczyć się z tym, że już w pierwszych minutach wojny sytuacja może wymagać wprowadzenia istotnych poprawek do wcześniej opracowanych planów, bądź też zajdzie potrzeba powzięcia nowej decyzji, opracowaniach nowych planów i postawienia wojskom nowych zadań. Kolejne operacje będą także z reguły przygotowywane w czasie wykonywania uprzednio otrzymanych zadań. Przerwy operacyjne z reguły nie będą miały zastosowania. Przejście bowiem z operacji obronnej do operacji zaczepnej powinno mieć miejsce w toku realizacji tej pierwszej.

W toku prowadzenia operacji ilość czasu przeznaczonego na realizację przedsięwzięć związanych z dowodzeniem będzie zwykle ograniczona lub nawet skrajnie ograniczona. Odnosi się to szczególnie w zakresie opracowania i postawienia zadań dotyczących wykonania uderzeń ogniowych np. przez artylerię i lotnictwo - może być on mierzony w minutach, a w wojskach obrony przeciwlotniczej, obrony powietrznej i walki radioelektronicznej - czas ten może wynosić kilkanaście sekund.

Współcześnie walka stron o wygranie czasu nabiera szczególnego znaczenia. Jak wskazują doświadczenia ta strona, która uprzedzi w wykonaniu uderzeń ogniowych i wojskami, zwykle uzyskuje zdecydowaną przewagę i powodzenie.

Zwiększenie zakresu zadań i innych przedsięwzięć związanych z dowodzeniem łączy się z wieloma zagadnieniami. Obecnie zachodzi potrzeba realizowania wielu nowych dotychczas nie wykonywanych zadań i przedsięwzięć z zakresu dowodzenia. Jest to rezultatem przede wszystkim wprowadzenia nowego jakościowo pogotowia operacyjnego. Obejmuje ono szereg nowych, dotychczas nie realizowanych, działań i zachowań wojsk, np. osłona operacyjna. Wprowadza się również operacje nowego charakteru, takie jak np. obronno - zaczepne, rajdowe i specjalne /blokada, ekspedycja pasa granic kraju itp./.

Potrzeba także planować uprzednio wymienione, zwykle różnorodne działania operacyjne, a ponadto użycie i działanie np. lotnictwa wojsk lądowych i grup specjalnych oraz przedsięwzięcia związane z uruchomieniem granicy państwowej, ochroną ludności cywilnej itp.

Typowym zjawiskiem operacji obronnej będzie jednocześnie prowadzenie na jednym kierunku obrony, na innym zaś - boju lub bitwy spotkaniowej i przeciwuderzenia, względnie działań odwrotowych albo nieregularnych.

Realizacja tych zadań i przedsięwzięć dowodzenia przyczynia się do znacznego wzrostu ilości informacji, które należy zdobyć i przekazać oraz odpowiednio opracować.

Cechą szczególną współczesnego dowodzenia jest to, że siły i środki realizujące go, to jest systemy dowodzenia i kierowania środkami walki stały się obiektami rażonymi w pierwszej kolejności. Widzenie tych systemów w takich kategoriach podyktowane jest olbrzymią rolą i decydującym ich znaczeniem we współczesnej wojnie, operacji i walce. W skład tych systemów wchodzą bowiem dowódcy, sztaby i inne organa dowodzenia - zespoły ludzi reprezentujący najwyższy poziom intelektualny, a więc zdolności, wiedzę, umiejętności i doświadczenie - którzy inspirują i decydują o użyciu oraz działaniu sił i środków w operacji. Między innymi przygotowują oni operacje i inne działania operacyjne oraz dowodzą i kierują środkami walki w czasie ich prowadzenia. Podstawą tych działań są między innymi decyzje i opracowane plany zgodnie z wolą ludzi, wchodzącymi w skład systemów dowodzenia i kierowania środkami walki.

Zniszczenie więc bądź obezwładnienie albo nawet tylko zakłócenie pracy tych systemów, względnie któregoś z ich komponentów, może w najlepszym wypadku naruszyć ciągłość i operatywność dowodzenia. Może to również spowodować wiele innych ujemnych następstw, łącznie z przegraniem bitwy.

1.2. Wymagania w zakresie dowodzenia operacyjnego

Analiza cech szczególnych dowodzenia we współczesnej operacji stawia przed nim nowe wymagania. Do wymagań tych można zaliczyć przede wszystkim:

- po pierwsze - elastyczne stosowanie metod i stylów

/technik/ dowodzenia;

- po drugie - zachowanie stałej gotowości bojowej systemów dowodzenia i kierowania środkami walki;

- po trzecie - zwiększenie potrzeb w zakresie operatywności i ciągłości dowodzenia;

- po czwarte - zapewnienie wojskom i organom dowodzenia dogodnych warunków do wykonania zadania;

- po piąte - dowództwo, sztab i każdy inny organ dowodzenia powinien być bogaty w informacje.

Elastyczne stosowanie metod i stylów /technik/ dowodzenia jest jednym z głównych czynników warunkujących powodzenie. Współcześnie w warunkach stale i dynamicznie zmieniającej się sytuacji operacyjno-taktycznej oraz warunków przygotowania i prowadzenia operacji przełożony powinien stosować różnorodne metody i style /techniki/ zarówno dla jej zaplanowania i zorganizowania, jak i w czasie prowadzenia. Planowanie i organizowanie operacji powinno się cechować znaczną ogólnością. Zasadniczym celem tych przedsięwzięć jest bowiem poszukiwanie i ustalenie sił i środków zapewniających osiągnięcie celu operacji. Dla podwładnych należy określać zadania bojowe zawierające cel końcowy, a więc też charakteru ogólnego. Niekiedy tylko podwładnym można by precyzować zadania szczegółowe. Nie można wykluczyć też potrzeby określania podwładnym, wraz z zadaniem, szczegółowego sposobu jego wykonania, lecz może mieć miejsce tylko w wypadkach szczególnych.

Należy preferować te metody i style /techniki/ dowodzenia, które przede wszystkim zapewniają swobodę podwładnemu w podejmowaniu decyzji w pełnym zakresie, jak ma on osiągnąć cel lub wyko-

nać zadanie. Wyzwala to również w pełni inicjatywę wykonawcy i jego zaangażowanie w wykonaniu zadania. Wymagana jest jednak w niezbędnym stopniu odpowiednia wiedza i umiejętności podwładnych.

Stała gotowość bojowa systemów dowodzenia i kierowania środkami walki jest jednym z podstawowych czynników gotowości bojowej wojsk. Wynika to stąd, że każda praktyczna działalność wojsk poprzedzona jest planistyczną i organizacyjną pracą dowódcy, sztabu i innych organów dowodzenia, bez względu na warunki otrzymania zadania i rozpoczęcia operacji, przegrupowania operacyjnego, realizacji pogotowia operacyjnego oraz prowadzenia działań operacyjnych. Systemy dowodzenia i kierowania środkami walki powinny funkcjonować niezawodnie, gwarantując przede wszystkim: terminowe powiadamianie oraz ostrzeganie i alarmowanie wojsk, osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej zgodnie z przewidywaniami, zorganizowane mobilizacyjne rozwijanie wojsk zgodnie z planami, sprawne operacyjne rozwinięcie wojsk, efektywną osłonę operacyjną, terminowe przygotowanie operacji i skuteczne dowodzenie w czasie jej prowadzenia.

Stąd też poziom gotowości bojowej systemów dowodzenia i kierowania środkami walki powinien być wyższy od poziomu gotowości bojowej wojsk. Aby to osiągnąć należy przede wszystkim mieć w okresie pokoju zorganizowane systemy dowodzenia i kierowania środkami walki dla potrzeb wojny i należycie przygotowane do spełniania swoich zadań w czasie jej prowadzenia. Na to składa się między innymi posiadanie w miarę pełnych stanów osobowych organów dowodzenia, które będą funkcjonować w czasie wojny. Przy czym powinna być to wysoko wykwalifikowana kadra, dobrze przygo-

towana do sprawowania powierzonych jej funkcji. Ponadto należy wyposażyć sztaby i inne organy dowodzenia w środki zapewniające stałe kontrolowanie pola bitwy oraz wysoką manewrowość systemów dowodzenia i kierowania środkami walki, jak też ich ochronę i obronę. Szczególnie ważną rolę w tym względzie odgrywa przede wszystkim komputerowe wspomaganie dowodzenia oraz możliwość automatycznego kierowania środkami walki i przesyłania informacji. Ważna jest również sprawna organizacja pracy w dowództwach oraz zgranie organów dowodzenia i elastyczna struktura organizacyjna stanowisk dowodzenia.

Na stałą gotowość systemów dowodzenia i kierowania środkami walki wpływa również utrzymanie kadry w wysokiej kondycji operacyjno - taktycznej oraz systematyczne podnoszenie jej poziomu wiedzy i umiejętności. Każde działanie wojsk poprzedzone jest ich zaplanowaniem i zorganizowaniem. Aby procesy te przebiegały sprawnie należy odpowiednio wcześniej wykonać szereg przedsięwzięć, które umożliwiają przede wszystkim natychmiastowe przystąpienie sztabu do ich realizacji. Osiągnąć to można poprzez wprowadzenie dla dowódców odpowiednich stanów pogotowia sztabowego.

Operatywne i ciągłe dowodzenie są jednym z ważniejszych wymagań w warunkach współczesnej operacji. Zasadniczymi kryteriami ich oceny jest czas realizacji przedsięwzięć związanych z dowodzeniem, czas reagowania wojsk /sił i środków/, jakość realizacji zadań w zakresie dowodzenia, zdolność systemu dowodzenia do stałego kierowania wojskami i wpływania na rozwój sytuacji.

Operatywność dowodzenia wyraża się głównie poprzez przygotowanie operacji w czasie umożliwiającym zorganizowane odparcie,

uderzenia przeciwnika lub zapewniającym wyprzedzenie go w wykonaniu uderzenia oraz reagowanie wojsk na polu bitwy w czasie równym lub krótszym od czasu krytycznego.[2/] Wymóg ten spełni się wówczas gdy zapewnone zostanie także efektywne wykorzystanie możliwości bojowych wojsk własnych.

Aby to osiągnąć należy między innymi zorganizować zdobywanie, przesyłanie i przetwarzanie informnacji umożliwiających stałe kontrolowania pola bitwy i wpływanie na rozwój sytuacji oraz zapewnić sprawne przygotowanie operacji i nieprzerwane dowodzenie w czasie jej prowadzenia. W tym celu niezbędnym jest również skrócenie czasu wykonywania czynności dowodzenia w tym zwłaszcza w terminie, szybko i na bardzo wysokim poziomie realizować takie przedsięwzięcia jak: zdobywanie, zbieranie, analizowanie i ocenianie danych o sytuacji, powzięcie decyzji i zaplanowanie operacji oraz przekazanie zadań wykonawcom. Powinno się ponadto stosować odpowiednie metody i style /techniki/ dowodzenia. I z uwagi na potrzebę zachowania operatywności dowodzenia preferować należy metodę równoległego planowania i organizowania operacji oraz precyzować podwładnemu tylko zadanie bez wskazywania sposobu jego wykonania.

Ciągłość dowodzenia osiąga się przede wszystkim poprzez zorganizowanie odpowiedniej ilości na każdym szczeblu dowodzenia stale funkcjonujących stanowisk dowodzenia i wysokoodpornego na zakłócenia podsystemu łączności oraz zapewnienie im w wysokim stopniu żywotności. System dowodzenia powinien również mieć zdolność szybkiego przystosowania się do powstałych zmian. System ten i poszczególne jego elementy powinny także charakteryzować się

umiejętnością uchylania się spod uderzeń przeciwnika i łatwością odtwarzania, w wypadku naruszenia jego zdolności bojowej. Dla zachowania ciągłości dowodzenia potrzeba również stosować odpowiednie metody i style /techniki/ dowodzenia, a organa dowodzenia muszą znać aktualną sytuację i umieć oddziaływać na wojska aby zapobiegać powstawaniu sytuacji krytycznych.

Kolejnym bardzo ważnym wymaganiem w stosunku do dowodzenia jest zapewnienie wojskom i organom dowodzenia dogodnych warunków do wykonania zadania. Istota tego wyraża się między innymi w zapewnieniu podwładnym korzystnego usytuowania i położenia, a więc uzyskania przez nich przewagi nad przeciwnikiem w położeniu. Potrzeba również zapewnić im dogodne warunki terenowe i inne w jakich będą przygotowywać i prowadzić operację /walkę/, a przede wszystkim czas pozwalający im na zaplanowanie i zorganizowanie działań bojowych oraz przygotowanie miejsca /rubieży, pozycji, rejonu/ i wojsk do wykonania zadania operacyjnego /bojowego/. Należy także zapewnić podwładnym odpowiednie - stosowne do przewidywanego dla nich zadań oraz zgodnie z potrzebami i czasem - wsparcie logistyczne i zabezpieczenie medyczne.

Aby to osiągnąć dowództwo musi przede wszystkim znać stale i aktualną sytuację operacyjno - taktyczną oraz wpływać na jej rozwój. Ponadto należy umiejętnie prognozować rozwój sytuacji i stosownie do tego ukierunkowywać działanie podległych dowództw i wojsk. W planowaniu zadań przełożony powinien uwzględniać nie tylko możliwości bojowe podwladnych, ale również ich stan, położenie itp. czynniki w momencie otrzymania nowego zadania.

Dowodzenie podległymi wojskami i kierowanie środkami walki bez informacji jest niemożliwe. Współcześnie aby efektywnie dowodzić i skutecznie kierować środkami walki nie wystarczy już tylko mieć informacje. Ale informacji trzeba mieć dużo i to tych, które są najważniejsze w tym procesie. Ponadto muszą być one aktualne, a organa dowodzenia powinny umieć je opracować i właściwie wykorzystać. Właściwości te wskazują na to, że zupełnie nowego znaczenia nabiera informacja w procesie dowodzenia. Można zatem mówić, że dowództwo, sztab i każdy inny organ dowodzenia powinien być bogaty w informacje i, że jest to ważne wymaganie w stosunku do dowodzenia.

2. Planowanie i organizacja wojennego systemu dowodzenia związku operacyjnego

Do dowodzenia podczas przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych tworzy się działający bez przerwy system dowodzenia. W jego skład wchodzą stanowiska /punkty/ dowodzenia i podsystem łączności. Stanowiska i punkty dowodzenia tworzone są z organów i technicznych środków dowodzenia.

System dowodzenia okresu wojennego zorganizowany jest w okresie pokoju. Powinien on w czasie pokoju tkwić w systemie dowodzenia okręgu wojskowego, wojskami lotniczymi i obrony powietrznej oraz marynarki wojennej. Na okres wojny system ten powstaje w wyniku przekształcenia systemu pokojowego. Proces ten będzie związany zwykle z uzupełnieniem systemu dowodzenia okresu "P" nowymi, niezbędnymi w czasie wojny elementami.

2.1. Wymagania dotyczące planowania i organizacji wojennego systemu dowodzenia związku operacyjnego

Tworzony w okresie pokoju system dowodzenia związku operacyjnego powinien spełniać szereg wymagań. Jednym z najważniejszych wymagań jest potrzeba zapewnienia bezkolizyjnego przejścia z dowodzenia związkiem operacyjnym w czasie pokoju do dowodzenia w czasie wojny. Istnieje zatem potrzeba zapewnienia płynnego i bez zakłoceń przekształcenia systemu dowodzenia funkcjonującego w czasie pokoju na system wojenny.

Budując system dowodzenia związku operacyjnego dla potrzeb wojny należy wszystkie kluczowe stanowiska obsadzać w okresie pokojowym. Zapewni to tym osobom znajomość zadania operacyjnego na wypadek wojny i bezpośrednie uczestniczenie w rozwiązywaniu wszystkich zagadnień związanych z przygotowaniem obrony obszaru odpowiedzialności okręgu wojskowego i innych nakazanych zadań. Takie postępowanie daje gwarancję należytego przygotowania do działania na wypadek wojny wojsk i dowództw oraz obszaru odpowiedzialności i innych przedsięwzięć z tym związanych. Jednocześnie kierownicze osoby funkcyjne będą ponosiły odpowiedzialność za przygotowanie podległych wojsk oraz wykonanie innych zagadnień obronności.

System dowodzenia operacyjnego powinien być prosty i mieć właściwą hierarchię, a każde ogniwo dowodzenia i osoba funkcyjna powinna mieć jasno określoną swoją rolę oraz stanowisko służbowe, obowiązki i kompetencje. W systemie tym należy zachować optymalną rozpiętość dowodzenia /kierowania/.[3/]

Tworząc system dowodzenia operacyjnego na okres wojny należy uwzględnić potrzebę jednoosobowego dowodzenia wszystkimi siłami działającymi w strefie odpowiedzialności okręgu wojskowego. Potrzeba zatem planować i organizować system zintegrowany łączący jednostki wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej /lokalnej/ itp. System ten powinien również być elastyczny z możliwością włączania kolejnych podsystemów oraz wydzielania podsystemu niezbędnego do dowodzenia siłami i środkami przeznaczonymi do działania na rzecz innego okręgu wojskowego lub wykonujących inne zadania.

Budowany system powinien zapewnić operatywność i ciągłość dowodzenia. Aby to osiągnąć należy między innymi zorganizować i zapewnić stałe funkcjonowanie 3-4 stanowisk dowodzenia, przygotować w odpowiednim czasie bezkolizyjne przejście z pokojowego na wojenny system dowodzenia i utrzymanie
kadry w wysokiej kondycji operacyjno - taktycznej. Ponadto należy wyposażyć stanowiska dowodzenia w wysokowydajne techniczne środki dowodzenia, zwłaszcza do przesyłania i przetwarzania informacji. Konieczne jest także w większym niż dotychczas stopniu oparcie tego systemu na garnizonowych i sta—cjonarnych /umocnionych/ stanowiskach dowodzenia i stacjonarnych systemach łączności oraz powszechnym wykorzystywaniu powietrznych punktów /stanowisk/ dowodzenia.

2.2. System stanowisk dowodzenia związku operacyjnego

Do dowodzenia związkiem operacyjnym wojsk lądowych w okresie zagrożenia i wojny tworzy się system stanowisk dowodzenia. System ten zarówno na szczeblu okręgu wojskowegoo /OW/, jak i innego związku operacyjnego np. korpusu zmechanizowanego /KZ/ składa się z głównego stanowiska dowodzenia /GSD/, zapasowego stanowiska dowodzenia /ZSD/ i wysuniętego stanowiska dowodzenia /WSD/ oraz powietrznego punktu dowodzenia /PPD/. Obsadę tych stanowisk i PPD stanowi stan osobowy przede wszystkim dowództwa okręgu wojskowego okresu pokojowego oraz z innych dowództw i instytucji wojskowych zgodnie z przydziałem mobilizacyjnym.

Dowodzenie okręgiem wojskowym podczas przechodzenia z okresu pokojowego na okres wojenny i w czasie wojny może być sprawowane z garnizonowego stanowiska dowodzenia,[4/] przy sprzyjających warunkach, lub stacjonarnego stanowiska dowodzenia.[5/]

Dowodzenie korpusem zmechanizowanym podczas przechodzenia z okresu pokojowego na okres wojny może być sprawowane z garnizonowego lub stacjonarnego stanowiska dowodzenia, w czasie wojny - zwykle ze stacjonarnego lub ruchomego stanowiska dowodzenia.[6/]

Główne stanowisko dowodzenia - jest to miejsce, z którego dowódca i sztab OW /KZ/ sprawują dowodzenie. Razem z dowódcą na głównym stanowisku dowodzenia z zasady znajdują się: szef sztabu, zasadnicza część oficerów sztabu, szefowie rodzajów wojsk ze swoimi organami dowodzenia, zastępca dowódcy OW ds. obrony terytorialnej wraz z grupą oficerów - tylko w OW - zastępca dowódcy OW /KZ/ ds. wsparcia logistycznego wraz z grupą oficerów oraz ośrodek dowodzenia lotnictwem. Ponadto w skład tego stanowiska wchodzą grupy operacyjne wojsk współdziałających oraz siły i środki łączności, ochrony i obsługi.

Zapasowe stanowisko dowodzenia jest stale działającym stanowiskiem dowodzenia. Przeznaczone jest ono do zapewnienia ciągłości, trwałości i operatywności dowodzenia. W czasie funkcjonowania GSD na zapasowym stanowisku dowodzenia mogą być wykonywane poszczególne zadania dowodzenia wynikające z bieżącej sytuacji, a w razie zniszczenia lub w czasie przemieszczania GSD sprawuje się z niego dowodzenie w pełnym zakresie.

Obsadę ZSD stanowi stały skład osobowy wydzielany z dowództwa OW. Dowódcą ZSD jest zwykle zastępca dowódcy OW /KZ/ ds. linio-

wych. Stały skład osobowy tego stanowiska dowodzenia powinien być w ciągłej gotowości do przejęcia dowodzenia okręgiem wojskowym lub korpusem.

Wyposażenie ZSD w techniczne środki dowodzenia i w inne urządzenia powinno być takie same jak GSD.

Wysunięte stanowisko dowodzenia jest przeznaczone do zapewnienia dowódcy dowodzenia na poszczególnych kierunkach i w szczególnie ważnych okresach operacji oraz podczas jego wyjazdów do wojsk i przemieszczania się z głownego na zapasowe stanowisko dowodzenia. Podstawowe środki wyposażenia WSD stanowią wozy dowodzenia, autobusy sztabowe i środki łączności zamontowane na pojazdach mechanicznych.

Powietrzny punkt dowodzenia przeznaczony jest do zapewnienia trwałości i ciągłości dowodzenia, zwłaszcza w sytuacjach dynamicznych. Może on być wykorzystany do:

- dublowania i retransmisji komend /sygnałów/ i innych terminowych rozkazów i zarządzeń przekazywanych z GSD;
- przelotów dowódcy i innych osób kierowniczych do wojsk lub podczas przejścia z GSD na ZSD;
- dowodzenie wojskami działającymi w oderwaniu od sił głównych, przegrupowującymi się i w innych sytuacjach gdy dowodzenie z naziemnych stanowisk dowodzenia jest utrudnione.

W skład PPD zazwyczaj wchodzą śmigłowce wyposażone w niezbędne środki łączności wraz z obsługą i grupą oficerów - stosownie do potrzeb i wytycznych dowódcy.

PPD, zgodnie z decyzją dowódcy lub szefa sztabu,może pełnić dużury na ziemi bądź w powietrzu, stale lub zgodnie z uprzednio

opracowanym grafikiem.

Środki dowodzenia wydzielone na potrzeby organizacji WSD i PPD rozmieszcza się na tym stanowisku dowodzenia, z którego dowódca dowodzi.

2.3. Struktura, rozmieszczenie i przemieszczanie stanowisk dowodzenia

Główne i zapasowe stanowisko dowodzenia OW i związku operacyjnego np. KZ składa się z centrum dowodzenia operacyjnego /CDO/, centrum dowodzenia obroną terytorialną /CDOT/ - tylko w okręgu wojskowym, ośrodka dowodzenia lotnictwem /ODL/, centrum kierowania wsparciem logistycznym / CKWL/, węzła łączności /WŁ/ i jednostek zabezpieczenia.

Centrum dowodzenia operacyjnego stanowi podstawową część GSD i ZSD okręgu wojskowego /KZ/. Przeznaczone jest ono do przygotowania i realizacji zadań dotyczących mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk i ich przegrupowania, a także przygotowania operacji obronnej strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego /operacyjnego obszaru obrony/ oraz dowodzenia i kierowania środkami walki w czasie jej prowadzenia.

W skład centrum dowodzenia operacyjnego GSD wchodzą: dowódca i sztab, szefostwa rodzajów wojsk oraz grupy operacyjne wojsk podporządkowanych i współdziałajaących.

Centrum dowodzenia obroną terytorialną przeznaczone jest do koordynacji wykorzystania jednostek obrony terytorialnej w ramach operacji obronnej strefy odpowiedzialności OW, uczestniczenia w

planowaniu zadań dla tych jednostek i ich dowodzeniu oraz współpracy z terenowymi organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Ośrodek dowodzenia lotnictwem przeznaczony jest do planowania wykorzystania lotnictwa /w ramach wydzielonego dla związku operacyjnego wysiłku/, udziału w organizacji i realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi, dowodzenia lotnictwem, zabezpieczenia bojowego jego działań oraz zapewnienia bezpieczeństwa lotów /przelotów/ samolotów /śmigłowców/ w strefach ognia środków OPL związku operacyjnego w określonym rejonie odpowiedzialności.

Centrum kierowania wsparciem logistycznym przeznaczone jest do zaplanowania i zorganizowania oraz kontrolowania realizacji zadań dotyczących wsparcia logistycznego wojsk związku operacyjnego.

Węzeł łączności przeznaczony jest do zapewnienia łączności z podwładnymi, przełożonym, sąsiadami i wojskami współdziałającymi oraz między stanowiskami dowodzenia i powietrznym punktem dowodzenia. Ponadto zapewnia on łączność wewnętrzną na stanowiskach dowodzenia.

Jednostki zabezpieczenia przeznaczone są przede wszystkim do ochrony i bezpośredniej obrony stanowiska dowodzenia oraz wykonywania zadań związanych z jego zwijaniem, przemieszczaniem i rozwijaniem. Realizują one również zadania w zakresie ochrony kierowniczych osób funkcyjnych i ich miejsc pracy oraz miejsc przechowywania materiałów niejawnych. Ponadto siły te zapewniają stanowi osobowemu stanowiska dowodzenia wyżywienie i odpoczynek.

Obsadę CDO, CDOT, ODL, CKWL zapasowego stanowiska dowodzenia

stanowią osoby funkcyjne wyznaczone wcześniej z odpowiednich komórek organizacyjnych dowództwa OW okresu pokojowego lub z przydziału mobilizacyjnego.

Rozmieszczenie i urządzenie stanowisk dowodzenia powinno zapewnić przede wszystkim trwałą łączność z wojskami podległymi i współdziałającymi, z pozostałymi stanowiskami dowodzenia związku operacyjnego, sztabem nadrzędnym, sąsiadami i wewnątrz stanowiska dowodzenia. Ponadto powinny być dogodne warunki pracy i odpoczynku oraz utrzymania styczności osobistej obsady stanowiska dowodzenia. Rejon rozmieszczenia stanowiska dowodzenia powinien również zapewniać korzystne warunki maskowania oraz obronę ludzi i urządzeń dowodzenia przed środkami rażenia i napadem nieprzyjaciela naziemnego i z powietrza.

Stanowiska dowodzenia zazwyczaj rozmieszcza się w osiedlach o murowanej zabudowie lub na skraju miast względnie w innych miejscach uprzednio odpowiednio przygotowanych. Przygotowanie rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia obejmuje między innymi: rozbudowę inżynieryjną terenu i zamaskowanie go, przygotowanie dojazdu i wyjazdu oraz rozbudowę infrastruktury łączności.

Główne stanowisko dowodzenia może być rozmieszczone również w dotychczasowym miejscu postoju - w garnizonie. Zapasowe stanowisko dowodzenia rozmieszcza się zwykle w rejonie poza garnizonem.

Dla każdego stanowiska dowodzenia, niezależnie od zasadniczego rejonu rozmieszczenia, wybiera się rejon zapasowy oraz drogi dojazdu do niego. W wypadku rozmieszczenia GSD w garnizonie wówczas wybiera się 1-2 zapasowe miejsca pracy.

Poszczególne elementy każdego stanowiska dowodzenia rozmieszcza się w sposób rozśrodkowany, przy czym należy zapewnić dogodne warunki ich współpracy, ochronę i obronę oraz sprawne kierowanie nimi.

Stanowiska dowodzenia związku operacyjnego przemieszcza się tak, żeby nie naruszyć dowodzenia i łączności ze współdziałającymi wojskami, sztabem nadrzędnym i sąsiadami. W operacji obronnej stanowiska dowodzenia przemieszcza się w zależności od sytuacji i potrzeb. W przeciwuderzeniu /przeciwnatarciu/ przy średnim jego tempie 15-20 km na dobę, stanowiska dowodzenia KA mogą być przemieszczane raz na jedną lub nawet dwie doby.

Stanowiska dowodzenia przemieszcza się szybko, skrycie, w sposób zorganizowany. Nie powinno się ich przemieszczać w czasie decydujących wydarzeń na polu bitwy /np. podczas wykonywania przeciwuderzenia, lub wprowadzania do bitwy drugiego rzutu, względnie odpierania kontrataku, przeciwuderzenia/.

Stanowiska dowodzenia związku operacyjnego przemieszczają się za zgodą jego dowódcy lub szefa sztabu. Jeżeli wskutek niespodziewanych działań powstała groźba opanowania stanowiska dowodzenia przez nieprzyjaciela lub w inny sposób zerwania dowodzenia, to o przemieszczeniu decyduje osoba kierująca pracą danego stanowiska dowodzenia.

O przemieszczeniu stanowiska dowodzenia i nowym rejonie jego rozmieszczenia melduje się sztabowi nadrzędnemu oraz informuje o tym sztaby wojsk podległych, współdziałających i sąsiadów.

Stanowisk dowodzenia nie należy przemieszczać jednocześnie.

Przemieszczenie głownego stanowiska dowodzenia organizuje się zgodnie z wytycznymi szefa sztabu. Natomiast sposób przemieszczenia zapasowego stanowiska dowodzenia i wysuniętego stanowiska dowodzenia ustalają osoby kierujące ich pracą. Bezpośrednim organizatorem przemieszczenia stanowiska dowodzenia jest zwykle jego komendant.

Przemieszczenie głownego stanowiska dowodzenia związku operacyjnego polega z zasady na przesunięciu jego zasadniczego składu osobowego z dotychczasowego stanowiska dowodzenia na zapasowe stanowisko dowodzenia i przekształcenie go w GSD. Przemieszczenie składu osobowego z jednego na drugie SD może odbywać się rzutami lub całością sił w jednym rzucie. Dla przewiezienia tych osób funkcyjnych wykorzystuje się przede wszystkim środki transportu powietrznego oraz wozy dowodzenia i autobusy sztabowe.

Po przekształceniu ZSD w GSD należy odtworzyć zapasowe stanowisko dowodzenia.

2.4. System łączności związku operacyjnego

2.4.1. Właściwości współczesnych wojskowych systemów łączności

Wojskowe systemy łączności są systemami złożonymi, w skład których wchodzi część stacjonarna i polowa /mobilna/, oraz systemami dynamicznymi, zmieniającymi się w czasie i przestrzeni. Działają w określonym otoczeniu, które oddziaływuje na nie, a

więc są systemami otwartymi. Charakteryzują się także odpowiednimi stanami w określonym przedziale czasowym oraz celami działania.

Wojskowe systemy łączności zalicza się do klasy tzw. wielkich systemów z uwagi na następujące właściwości:

- wielofunkcyjność, wynikającą z konieczności przechowywania różnych rodzajów informacji /świadczenia różnych rodzajów usług łączności, np. telefonicznych, telegraficznych, telefaksowych, teledacyjnych, telewizyjnych, pocztowych itp./;
- złożoność struktury organizacyjnej i algorytmów działania;
- wielorakość tworzących go podsystemów i elementów oraz ścisłe ich powiązanie i wzajemne zależności;
- prawdopodobny charakter procesów funkcjonowania systemów, podyktowany ciągłą zmianą parametrów i warunków ich działania oraz przypadkowy /losowy/ charakter potoków informacji;
- konieczność kierowania nimi oraz wszechstronne zabezpieczenie i wsparcie ich działania.

2.4.2. Zadania łączności związku operacyjnego.

Do podstawowych zadań łączności w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk należy:

- osiągnięcie przez oddziały /pododdziały/ łączności /dowodzenia/ gotowości bojowej oraz rozwinięcie ich w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk, to jest rozwinięcie polowego systemu łączności ZO;
- dostosowanie wojskowej stacjonarnej sieci łączności OW

/międzygarnizonowego systemu łączności OW/ i wydzielenie odpowiedniego potencjału łączności z sieci telekomunikacyjnej państwa na potrzeby wojsk operacyjnych i dowództwa OW;

- zapewnienie łączności organom dowodzenia operacyjnym rozwinięciem wojsk.

Zakres wykorzystania wojsk łączności do realizacji zadań łączności w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk jest różny w poszczególnych jego okresach: od niewielkiego w okresie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej do pełnego po osiągnięciu przez ZO rejonu działań.

Do zadań łączności realizowanych w trakcie operacji należy zaliczyć:

- zapewnienie dowódcy, sztabowi, szefom rodzajów wojsk i służb możliwości ciągłego dowodzenia podległymi wojskami, to jest zapewnienie łączności dowodzenia;

- zapewnienie możliwości wymiany informacji między współdziałającymi sztabami i wojskami, dowództwami oraz władzami administracji państwowej i samorządu lokalnego, tj. zapewnienie łączności współdziałania;

- zapewnienie terminowego obiegu sygnałów uprzedzających wojska o bezpośrednim zagrożeniu i użyciu przez nieprzyjaciela BMR, o przeciwniku powietrznym i o skażeniach, tj. zapewnienie łączności powiadamiania, ostrzegania i alarmowania;

- zapewnienie dowodzenia jednstkami i obiektami logistycznymi oraz kierowania wsparciem logistycznymm walczących wojsk, tj. zapewnienie łączności logistyce wojskowej.

2.4.3. Wymagania stawiane łączności i systemom łączności związku operacyjnego

Wykorzystywane w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk i w trakcie operacji systemy łączności są projektowane już w czasie pokoju a następnie modyfikowane zgodnie ze stosownymi planami. Muszą one spełniać szereg wymagań. Do podstawowych zalicza się wymagania w zakresie wymiany informacji w systemie dowodzenia ZO oraz wymagania stawiane systemowi łączności, jako materialnemu obiektowi realizującemu ten proces..

Proces wymiany informacji w systemach dowodzenia i kierowania środkami walki najpełniej charakteryzuje jakość łączności wyrażająca się wymaganiami w zakresie terminowości, wierności i skrytości łączności. Można więc powiedzieć, że jeżeli łączność spełnia wymagania pod względem terminowości, wierności i skrytości, to charakteryzuje się odpowiednią jakością.

Terminowość łączności jest to zdolność do przekazywania i dostarczania informacji oraz prowadzenia bezpośrednich rozmów w wymaganym czasie, uwarunkowanym sytuacją operacyjno - strategiczną.

Wierność łączności określa stopień zgodności informacji odebranej z informacją nadaną.

Skrytość łączności to zdolność przeciwstawienia się rozpoznaniu przeciwnika, tj. wykrycia faktu, miejsca i przynależności obiektu nadawania oraz ukrycia treści przekazywanych informacji.

Współczesna łączność wojskowa - jako proces wymiany informacji w systemach dowodzenia, realizowana jest w tak złożonych

obiektach, jakimi są sieci łączności będące podstawowymi częściami składowymi systemów łączności. Sieci te działają w niezwykle złożonych warunkach, muszą więc spełniać szereg wymagań, do których zaliczamy m.in.: gotowość bojową, przepustowość, mobilność i adaptacyjność oraz trwałość i bezpieczeństwo.

Gotowość bojowa jest to zdolność do terminowego przejścia z jednego stanu w inny, niezbędny do zapewnienia dowodzenia ZO. Powinna ona wyprzedzać gotowość bojową systemu dowodzenia.

Przepustowość sieci charakteryzuje potencjalną możliwość sieci w przekazywaniu potoków informacji w jednostce czasu. Powinna ona odpowiadać potrzebom dowodzenia w tym zakresie. Określa się ją dla każdego odcinka sieci, kierunku łączności lub całości sieci, tj. jej przekroju.

Mobilność i adaptacyjność to zdolność do terminowego rozwijania, rozbudowy i przebudowy /adaptacji/ struktury sieci, odpowiednio do kształtującej się sytuacji operacyjno strategicznej i potrzeb systemu dowodzenia.

Trwałość i bezpieczeństwo sieci łączności charakteryzuje zdolność zachowania jej sprawnego działania przy oddziaływaniu na nią wszystkich czynników rażenia przeciwnika. Określa je żywotność, odporność na zakłócenia i niezawodność środków, elementów i całej sieci.

Żywotność sieci i jej elementów określa zdolność do wykonania postawionych zadań w warunkach oddziaływania ogniowego i wszystkich czynników rażenia współczesnych broni.

Odporność na zakłócenia sieci i jej elementów charakteryzuje zdolność do wykonania postawionych zadań w warunkach radio-elek-

tronicznego oddziaływania przeciwnika, a szczególnie wszystkich rodzajów środków zakłócających.

Niezawodność sieci i jej elementów charakteryzuje zdolność do wykonania zadań przy określonym poziomie techniczno-technologicznym sprzętu łączności i warunkach jego eksploatacji oraz poziomie wyszkolenia osobowych i wsparcia logistycznego.

Organizowany na obszarze OW system łączności powinien świadczyć usługi łączności jednostkom operacyjnym, obrony terytorialnej, obrony regionalnej /lokalnej/ itp., posiadać odpowiednią elastyczność oraz możliwość wydzielenia podsystemu polowego, zapewniającego dowodzenie siłami przeznaczonymi do działania na obszarze innego OW.

2.4.4. Struktura systemu i sieci łączności związku operacyjnego

System łączności OW i ZO jest rozmieszczonym przestrzennie i działającym na dużym obszarze zespołem złożonych i powiązanych z sobą obiektów wojskowych przeznaczonych do zapewnienia wymiany informacji w systemie dowodzenia.

Pod względem funkcjonalnym składa się on z następujących części składowych /podsystemów/:

- podsystemu kierowania;
- podsystemu roboczego, tj. przekazywania informacji czyli sieci łączności;
- podsystemu uzupełnień stanu osobowego i wsparcia logistycznego;

- podsystemu zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/;
- odwodu łączności i automatyzacji.

Podsystem kierowania jest złożonym i rzeczywistym systemem działania, w którym ludzie za pomocą różnorodnych metod i sposobów oraz środków, a także tworzonych przy ich pomocy systemów technicznych, realizują zamierzone cele działania. Charakteryzuje się określonym składem i strukturą, będącą układem i wzajemnymi relacjami między elementami systemu. Tworzą go zespoły /szefostwa wojsk łączności OW i ZO/ i funkcyjni łączności, metody /sposoby/ ich działania oraz techniczne środki kierowania, do których zaliczamy: środki łączności /służbowe i ogólnodostępne/, środki mechanizacji i automatyzacji procesów kierowania łącznością /systemami łączności/ oraz techniczne środki kontroli pracy sieci łączności i środków automatyzacji dowodzenia.

Zespoły kierowania łącznością /systemami łączności/ oraz techniczne środki kierowania rozmieszczone w określonych pomieszczeniach /stałych lub ruchomych/ tworzą punkty kierowania, które generalnie dzielą się na dwie kategorie:

- punkty kierowania łącznością /systemami łączności/ OW, ZO, ZT i oddziałów;
- punkty kierowania elementami systemu łączności /tj. węzłami łączności, grupami środków, odcinkami sieci, osiami i rokadami, liniami łączności, stacjami itp./.

Sieć łączności OW i ZO jest głównym składnikiem systemu łączności. Składa się z części stacjonarnej i polowej. Do części stacjonarnej zalicza się część sieci resortowej MON zwaną międzygarnizonowym systemem łączności /MSŁ/ OW oraz wydzielonych doraź-

nie z sieci telekomunikacyjnej państwa na potrzeby OW i ZO - traktów grupowych, linii i łączy.

Do części polowej o charakterze mobilnym zalicza się polową sieć operacyjno - taktyczną.

Biorąc pod uwagę zastosowane do jej tworzenia rodzaje środków, sieć łączności OW i ZO składa się z sieci radio i telekomunikacyjnej, tworzonej z technicznych środków łączności oraz sieci pocztowej, której tworzywem są wojskowe środki pocztowe.

Sieć radio- i telekomunikacyjna OW i ZO obejmuje dwie płaszczyzny: sieć podstawową zwaną teletransmisyjną i sieć łączy różnego przeznaczenia np. telefonicznych, telegraficznych, telefaksowych, teledacyjnych itp. /w przyszłości sieć zintegrowanych usług łączności/.

Sieć pocztowa służy do świadczenia usług pocztowych, tj. dystrybucji i przesyłania przesyłek pocztowych. Tworzą ją wojskowe węzły pocztowe, wojskowe stacje pocztowe oraz odcinki sieci /linie/ pocztowej organizowane za pomocą śmigłowców i samochodów osobowo - terenowych.

Łączność dowództw OW i ZO z przełożonym organizowana jest w bezpośrednich kierunkach między węzłami łączności ND SZ RP a węzłami łączności stanowisk dowodzenia OW i ZO, zestawianych w systemie stacjonarnym oraz rozwijanych za pomocą środków polowych.

Łączność OW w czasie pokoju, a także w okresie pogotowia operacyjnego i działań wojennych organizowana i zapewniana jest w Międzygarnizonowym Systemie Łączności OW. Składa się on z garnizonowych węzłów łączności /GWŁ/ do I do V kategorii, przewodowej i radioliniowej sieci dalekosiężnej, przewodowej sieci wewnętrz-

nej garnizonów, sieci i kierunków radiowych, przestrzennego systemu łączności radiotelefonicznej oraz poczty wojskowej.

Na szczeblu ZO rozwija się jednolitą, podstawową sieć łączności o przestrzennej strukturze siatkowej, opartej o stacjonarny potencjał telekomunikacyjny obszaru OW oraz środki polowe.

Podstawowa /teletransmisyjna/ sieć łączności stanowi główny składnik łączności związku operacyjnego. Przeznaczona jest do nasycenia obszaru OW podstawowymi węzłami sieciowymi /PWS/ i dalekosiężnymi połączeniami /międzywęzłowymi odcinkami sieci/ dla zapewnienia dowodzenia podległymi związkami taktycznymi i oddziałami, niezależnie od charakteru przyjętego ugrupowania operacyjnego. Podstawowa sieć łączności składa się z podstawowych węzłów łączności /PWS/, osi łączności i kierunków rokadowych. PWS organizowane mogą być na bazie garnizonowych węzłów łączności /GWŁ/ oraz stacji wzmacniakowych MŁ lub rozwijane za pomocą polowych środków łączności.

Na podstawie przeprowadzonej w ramach studiów operacyjnych infrastruktury telekomunikacyjnej okręgów wojskowych, przewidywanego ugrupowania operacyjnego oraz potrzeb w zakresie dowodzenia przyjęto następujące parametry podstawowej sieci łączności.[7/]

Podstawowa sieć łączności związku operacyjnego powinna składać się z 10-15 PWŁ, 2-3 osi łączności i 3-5 rokad.

Osie łączności organizuje się za pomocą horyzontalnych stacji radioliniowych typu operacyjnego i przy wykorzystaniu dzierżawionych, stacjonarnych traktów łączności. Tworzą one, przechodząc przez kolejne PWS rozmieszczone w odległości około 50 km od siebie, relacje dofrontowe pomiędzy stacjonarnymi stanowis-

kami dowodzenia ZO i najbardziej zbliżonymi do linni styczności wojsk PWS. Odległość między osiami nie powinna przekraczać 50-70 km. Do połączeń rokadowych wykorzystuje się te same środki łączności. Tworzą one połączenia /odcinki sieci/ między osiami łączności.

W toku działań /operacji/ nie wyklucza się zmiany konfiguracji sieci lub dalszej jej rozbudowy. W tym celu na szczeblu centralnym i operacyjnym utrzymuje się odwody łączności.

Przy niekorzystnym rozwoju działań obronnych, podstawowa sieć łączności powinna być zawczasu rozbudowywana w głąb obszaru kraju siłami odwodów ND lub związku operacyjnego, obsadzającego kolejne rubieże obrony.

Podstawowa sieć łączności ZO jest połączona /zespolona/ z siecią łączności sąsiednich związków operacyjnych oraz sieciami łączności współdziałających rodzajów sił zbrojnych.

W systemie łączności ZO, oprócz przedstawionej powyżej podstawowej sieci łączności, przewiduje się organizowanie odcinków i linii łączności dowiązania węzłów łączności stanowisk dowodzenia OW, ZO, ZT oraz bezpośrednio podległych oddziałów do podstawowych węzłów /PWS/ za pomocą horyzontalnych stacji radioliniowych, kabli polowych oraz stacjonarnych kabli i linii napowietrznych.

Ponadto planuje się organizowanie bezpośrednich kierunków radioliniowych:

- za pomocą stacji troposferycznych między węzłami łączności stanowisk dowodzenia OW i ZO a węzłami łączności stanowisk dowodzenia pierwszorzutowych związków taktycznych;
- za pomocą stacji horyzontalnych od węzła łączności WSD ZO

do węzła łączności SD pierwszego rzutu ZT.

Przewiduje się także organizowanie sieci i kierunków radiowych KF i UKF dowódcy i jego zastępców, sztabu, szefów rodzajów wojsk ZO z podwładnymi oraz współdziałającymi dowództwami.

Podsystem uzupełnień i wsparcia logistycznego zapewnia uzupełnienie strat bezpowrotnych wśród obsług łączności oraz wsparcie logistyczne systemu, które obejmuje zaopatrywanie w sprzęt i materiały eksploatacyjne łączności, serwis techniczny oraz pomoc medyczną świadczoną oddziałom /pododdzia -
łom/ łączności i tworzonym na ich bazie elementom systemu łączności.

Podsystem zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/ systemu łączności jest kompleksem przedsięwzięć organizacyjno - technicznych zapewniających systemowi łączności i jego elementom dogodne warunki do działania i realizacji zadań w okresie operacyjnego rozwinięcia i w toku operacji obronnej.

2.4.5. Struktura organizacyjna węzłów łączności stanowisk dowodzenia, ich rozmieszczenie i przemieszczenie

Węzły łączności stanowisk dowodzenia są ich częściami składowymi. Mogą być stałe /stacjonarne/ lub ruchome /mobilne/. Z reguły węzły łączności GSD i ZSD związku operacyjnego mają charakter stacjonarny, to znaczy wykorzystuje
się w tym celu wcześniej przygotowane garnizonowe węzły łączności, które dodatkowo wzmacnia się środkami polowymi. Natomiast węzeł łączności WSD posiada z reguły charakter

mobilny i rozwijany jest środkami polowymi.

W określnej sytuacji operacyjno - strategicznej węzeł łączności GSD lub ZSD związku operacyjnego może mieć także charakter mobilny. Wówczas rozwijany będzie z reguły w większych miesjcowościach, w pobliżu obsługiwanej stacji wzmacniakowej MŁ. W tym przypadku, już w okresie pokoju, należy przygotować odpowiednią infrastrukturę łączności w tym rejonie, zapewniającą dowiązanie się węzła łączności do sieci stacjonarnej i podstawowej sieci bazowej. Ponadto należy zawczasu wybrać i przygotować zapasowe rejony węzłów łączności stanowisk dowodzenia.

Aby zapewnić odpowiednią mobilność węzłów łączności WSD, powinny go obsługiwać dwa pododdziały /zespoły/ węzłowe i naprzemiennie rozwijać.

Węzły łączności stanowisk dowodzenia stanowią niezwykle opłacalny cel dla uderzeń przeciwnika. Powinny więc posiadać odpowiednią żywotność. Przy węzłach polowych osiąga się ją przez należyte rozśrodkowanie jego elementów, maskowania i inżynieryjną rozbudowę. W przypadku węzłów stacjonarnych przez odpowiednie umocnienie obiektów stałych, w których znajdują się węzły łączności, oddalenie ich od urządzeń antenowych i maskowanie przeznaczenia obiektu.

Struktura organizacyjno - funkcjonalna węzłów łączności stanowisk dowodzenia przedstawia się następująco:

- punkt kierowania węzłem łączności;
- centrum łączności utajnionej lub stacja łączności specjalnej;
- centrum łączności nieutajnionej lub stacja telefoniczna i

telegraficzna;

- abonencka sieć wewnętrzna stanowiska dowodzenia;
- centrum łączności dalekosiężnej lub grupa stacji radioliniowych i aparatowni dalekosiężnych;
- centrum radiowe lub zespół /grupa/ środków radiowych;
- centrum energetyczne lub stacja zasilania;
- wojskowa stacja pocztowa lub garnizonowa stacja pocztowa;
- grupa wsparcia logistycznego;
- odwód węzła łączności.

Obsadę punktu kierowania węzłem łączności stanowiska dowodzenia stanowią: szef WŁ i jego zastępca, dyżurny łączności i jego pomocnik oraz niekiedy pomocnik szefa WŁ ds. kierowania obiegiem informacji i kierownik stacji telegraficznej lub jego zastępca.

Centrum łączności utajnionej jest jednym z zasadniczych elementów węzła. Zapewnia utajnioną łączność abonentom stanowiska dowodzenia. W jego skład wchodzą telefoniczne i telegraficzne centrale i aparatownie łączności utajnionej, urządzeń specjalnych, transmisji danych oraz dalekopisowe i telefaksowe.

Centrum łączności nieutajnionej zapewnia łączność w nieutajnionych kanałach łączności. W jego skład wchodzą: centrala telefonicza dalekosiężna, centrala telegraficzna dalekosiężna, aparatownia dalekopisowa, aparatownia łączności centrum dowodzenia i aparatownia punktu kierowania łącznością /systemem łączności/ ZO. Rola tego elementu z upływem czasu i na skutek zachodzących zmian jakościowych w technice łączności stopniowo będzie malała.

Abonencka sieć wewnętrzna stanowiska dowodzenia zespala abonentów z centralami i aparatowniami oraz środkami teletransmisyj-

nymi zapewniającymi łączność wewnętrzną na stanowiska dowodzenia i dalekosiężną między stanowiskami dowodzenia.

Centrum łączności dalekosiężnej tworzą aparatownie łączności dalekosiężnej oraz stacje radioliniowe - horyzontalne i troposferyczne obsługujące dany węzeł, zapewniające dalekosiężną łączność bezpośrednią, międzywęzłową lub dowiązania.

W skład centrum radiowego może wchodzić aparatownia automatycznej kontroli częstotliwości, aparatownie radioodbiorcze, aparatownie zdalnego sterowania, wozy odbiorcze, grupa samodzielnych radiostacji i wozy dowodzenia oraz grupa nadajników radiowych. Służy do zapewnienia dalekosiężnej łączności radiowej.

Centrum energetyczne zajmuje się całokształtem spraw związanych z zabezpieczeniem węzła łączności w energię elektryczną. Tworzą go stacje zasilania i agregaty prądotwórcze
oraz sieci energetyczne rozwinięte na węźle łączności.

Wojskowa stacja pocztowa przeznaczona jest do dokonywania rozdziału i dostarczania przesyłek pocztowych, służbowych i prywatnych oraz tajnych i jawnych.

Grupa wsparcia logistycznego zapewnia zaopatrzenie i wyżywienie obsług węzła oraz odpowiednią pomoc medyczną, a także serwis techniczny i naprawę uszkodzonego sprzętu.

2.5. Komputerowy system wspomagania dowodzenia operacyjnego

2.5.1. Rola i znaczenie komputeryzacji i automatyzacji wojskowych systemów dowodzenia

Poszukując racjonalnych sposobów usprawnienia dowodzenia, dochodzimy do wniosku, że w obecnej dobie komputeryzacja i automatyzacja stwarza największe możliwości osiągnięcia zamierzonego celu.

Jak wykazują badania, powszechne wprowadzenie do systemów dowodzenia techniki komputerowej, jako narzędzia wspomagającego dowodzenie, powinno spowodować:

- wydatne zwiększenie operatywności dowodzenia przez dostarczenie organom dowodzenia wiarygodnych, zwięzłych i selektywnych informacji /danych/, niezbędnych do podjęcia decyzji;

- poprawę działalności planistyczno - prognostycznej przez tworzenie warunków uwzględniających w procesie decyzyjnym wielowariantowe rozwiązania, oparte na wszechstronnych kalkulacjach;

- skrócenie czasu obiegu informacji /sytuacyjnych i decyzyjnych/ na stanowisku dowodzenia i między stanowiskami dowodzenia.

Z doświadczeń wynika, że główny wysiłek w przygotowaniu bazy komputerowej do usprawnienia pracy organów dowodzenia powinien być skierowany w pierwszej kolejności na wspomagania pionu operacyjnego, logistycznego i mobilizacyjnego, a także organów dowodzenia obroną przeciwlotniczą oraz wojskami rakietowymi i artylerią.

Przewiduje się, że w miarę tworzenia kompleksowych systemów komputerowych, obejmujących poszczególne szczeble dowodzenia, zostaną stworzone warunki do:

- dokonania jakościowych zmian w strukturze organizacyjno - funkcjonalnej organów dowodzenia oraz w organizacji i metodach dowodzenia;

- likwidacji nadmiernie rozbudowanych etatów, głównie w działach ewidencyjno - sprawozdawczych;

- ograniczenia składu organów dowodzenia do niezbędnych zespołów, zajmujących się głównie działalnością koncepcyjną i bezpośrednim dowodzeniem.

W wyniku tych zmian powinny powstać jakościowo nowe systemy dowodzenia, umożliwiające bardziej efektywne dowodzenie.[8/] Systemy te będą stanowiły pierwszy, znaczący krok na drodze do pełnej automatyzacji dowodzenia.

Jednak znaczne zwiększenie efektywności dowodzenia może zapewnić tylko całkowita automatyzacja dowodzenia. Jest to oczywista i obiektywna konieczność uzasadniona rozwojem środków walki oraz wynikająca z gruntownej zmiany przygotowania i prowadzenia operacji i walki.

Na podstawie badań można wnioskować, że dzięki automatyzacji dowodzenia osiągnie się:

- przyśpieszenie zdobywania, zbierania, przetwarzania i przekazywania kompleksowej informacji o sytuacji /bojowej, logistycznej, warunkach prowadzenia działań bojowych itp./;

- uproszczenie i ułatwienie przygotowania danych do decyzji i planowania operacji /walki/;

- podejmowanie optymalnych decyzji i sporządzanie wielowariantowych planów operacji /walki/;

- symulowanie przyjętych rozwiązań;

- skrócenie czasu obiegu informacji decyzyjnych;

- pełną wiarygodność przekazywanych informacji sytuacyjnych i decyzyjnych.

W wyniku powyższego automatyzacja dowodzenia znacznie zwiększy operatywność dowodzenia, uczyni systemy dowodzenia nadążalnymi za systemami i środkami walki.

Zastąpienie człowieka przez maszynę w płaszczyźnie twórczej i organizatorskiej jest niemożliwe lub możliwe w bardzo ograniczonym zakresie, natomiast w techniczno - technologicznej działalności zastosowanie środków automatyzacji może odegrać decydyjącą rolę.[9/] Rozwiązywanie bowiem za pomocą elektronicznych maszyn cyfrowych najbardziej trudnych i pracochłonnych zadań nie tylko przyśpieszy proces przygotowania danych do podjęcia decyzji oraz planowania i organizowania operacji /walki/, ale pozwoli również dowódcom i ich organom dowodzenia przeznaczyć więcej czasu na pracę koncepcyjną i organizatorską.

Spośród zadań rozwiązywanych na rzecz dowodzenia przy użyciu elektronicznych maszyn cyfrowych można wyróżnić dwie grupy zadań: zadania typu informacyjnego i zadania typu obliczeniowego.

Przy rozwiązywaniu zadań typu informacyjnego rola maszyny polega na zbieraniu, segregowaniu, przetwarzaniu, wyszukiwaniu i wydawaniu informacji według żądanych rodzajów i w określonej formie, a także na ciągłym aktualizowaniu zbiorów danych. Informacje te są niezbędne organom dowodzenia do oceny sytuacji, podejmowa-

nia decyzji, planowania operacji /walki/ oraz dowodzenia, koordynowania i kontrolowania pola bitwy.

Rozwiązywanie zadań obliczeniowych polega na wykonywaniu za pomocą EMC różnych operacji logiczno - matematycznych, przeważnie złożonych kalkulacji oraz obliczeń operacyjno - taktycznych i czasowo - przestrzennych, których wykonanie sposobem ręcznym jest bardzo pracochłonne i częstokroć nierealne. Obliczenia te są w procesie decyzyjnym i planowania niezbędne do szczegółowej oceny sytuacji, określenia bojowych możliwości wojsk, wypracowania wielowariantowych rozwiązań.[10/]

Wykorzystanie środków automatyzacji, w tym EMC. do realizacji zadań operacyjno - taktycznych w procesie dowodzenia umożliwia:

- objęcie systematycznym przetwarzaniem najważniejszych zadań operacyjno - taktycznych, informacyjnych i obliczeniowych;
- skrócenie czasu obliczeń wykonywanych dotychczas ręcznie, do granic wynikających z sytuacji;
- odciążenie oficerów sztabów od czasochłonnych prac oraz wykonywanie zadań dotychczas niewykonalnych przez człowieka w określonym czasie i sytuacji;
- uzyskanie większej dokładności i szczegołowych danych wynikowych;
- uwzględnienie w obliczeniach większej liczby różnych i ważnych czynników, które często zmieniają swoje wartości;
- zwiększenie częstotliwości rozwiązywania zadań, pozwalających organom dowodzenia na natychmiastową reakcję wobec każdej zmiany sytuacji;
- zmniejszenie liczby błędnych danych w opracowaniach wyniko-

wych.

Niezależnie od przedstawionych wyżej efektów związanych z działalnością kalkulacyjno - biurową automatyzacja dowodzenia stwarza nowe jakościowo możliwości wynikajce z transmisji informacji. Dzięki nowoczesnym zautomatyzowanym systemom informatycznym istnieje możliwość znacznego zwiększenia liczby informacji, skrócenia czasu ich przesyłania i zapewnienia całkowitej ochrony tajemnicy w czasie jej przesyłania.

Rozwój automatyzacji dowodzenia przebiega w dwóch zasadniczych kierunkach.

Pierwszy z nich obejmuje automatyzację systemów kierowania środkami walki. Systemy te charakteryzują się tym, że cały cykl kierowania odbywa się przez środki techniczne bez bezpośredniego udziału człowieka w poszczególnych jego ogniwach. Człowiek w tych systemach występuje w roli decydenta i kontrolera pracy środków automatyzacji. Systemy takie obejmują zazwyczaj niewielki zakres procesów dowodzenia i najczęściej są częścią składową zautomatyzowanych systemów dowodzenia.

Drugi kierunek obejmuje automatyzację systemów dowodzenia, gdzie część procesów dowodzenia jest wykonywana w różnym stopniu przy wykorzystaniu technicznych środków informatycznych oraz środków automatyzacji, a część - przez człowieka, który spełnia jednak zasadniczą funkcję - podejmuje ostateczną decyzję. W zautomatyzowanych systemach dowodzenia środki automatyzacji wykorzystuje się głównie: do zbierania, gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji sytuacyjnych; dokonywania kalkulacji operacyjno - taktycznych niezbędnych w procesach dowodzenia;

opracowywania i przekazywania informacji decyzyjnych.

2.5.2. Ogólna charakterystyka zautomatyzowanych systemów dowodzenia

W wyniku realizacji przedsięwzięć określonych wspólnym mianem automatyzacji powstaną nowe generacje systemów dowodzenia i kierowania ogniem - tzw. systemy zautomatyzowane.

Zautomatyzowanym systemem dowodzenia nazywany jest system "człowiek - maszyna", zapewniający zautomatyzowane zbieranie, przetwarzanie i wydawanie informacji niezbędnej do optymalizacji procesu dowodzenia.

Zautomatyzowany system kierowania środkami walki nazywany jest system "człowiek - maszyna" zapewniający zautomatyzowane zbieranie i przetwarzanie informacji niezbędnej do kierowania środkami walki w celu najbardziej efektywnego ich wykorzystania.[11/]

Zautomatyzowane systemy dowodzenia i kierowania środkami walki stanowią zatem takie systemy, w których procesy informacyjno - decyzyjne są wspomagane lub realizowane przez techniczne urządzenia o wysokim stopniu automatyzacji.

Najczęściej stopień automatyzacji wyrażony jest za pomocą stosunku liczby zadań zautomatyzowanych /realizowanych przez urządzenia techniczne/ do całkowitej liczby zadań informacyjno - decyzyjnych wykonywanych w danym systemie. Z reguły zautomatyzowane systemy kierowania środkami walki mają znacznie wyższy stopień automatyzacji niż zautomatyzowane systemy dowodzenia. Wspól-

nymi cechami obydwu systemów jest zarówno cel ich zastosowania, jak i ogólny przebieg procesu informacyjno - decyzyjnego. Działanie tych systemów jest ukierunkowane na stworzenie najkorzystniejszych warunków użycia sił i środków. W praktyce najczęściej systemy te uzupełniają się w ten sposób, że system kierowania środkami walki jest przedłużeniem systemu dowodzenia.

Podstawowe różnice między tymi systemami są następujące:

1. Wydłużony czas reakcji systemu dowodzenia w stosunku do zautomatyzowanego systemu kierowania środkami walki.

2. W zautomatyzowanym systemie dowodzenia rola dowódcy w procesie decyzyzjnym jest znacznie większa niż w zautomatyzowanym systemie kierowania środkami walki, gdzie najczęściej ogranicza się ona do wyboru wariantu działania i wydania komendu do użycia określonych środków walki, np. odpalenia rakiet.

3. Zakres zadań rozwiązywanych w systemie kierowania środkami walki jest znacznie większy niż w zautomatyzowanym systemie dowodzenia.

Biorąc pod uwagę wymogi stawiane przed współczesnymi systemami dowodzenia, najkorzystniejszym rozwiązaniem byłaby integracja obu tych systemów i utworzenie zautomatyzowanego systemu dowodzenia i kierowania środkami walki.

Biorąc pod uwagę zastosowanie zautomatyzowanych systemów dowodzenia możemy je umownie podzielić na systemy terytorialne, funkcjonujące na określonym obszarze i systemy polowe funkcjonujące w dowolnych obszarach operacyjnych /rejonach działania/.

Terytorialne zautomatyzowane systemy dowodzenia przeznaczone są do dowodzenia na obszarze kraju lub tylko okręgu wojskowego

hłonne;

- zapewniać kompleksową automatyzację procesów informacyj-

ych;

- charakteryzować się dużą operatywnoscią, elastycznością i

ągłością dowodzenia w każdych warunkach prowadzenia działań bo-

ych;

- zapewniać ciągłość pracy organów dowodzenia;

- stwarzać dogodne warunki pracy osobom funkcyjnym organów

wodzenia;

- mieć zunifikowane środki techniczne i zbliżoną strukturę

rganizacyjną stanowisk dowodzenia wszystkich szczebli dowodze-

ia;

- umożliwić współpracę z innymi systemami i środkami dowodze-

ia /np. polowymi zautomatyzowanymi systemami dowodzenia/.

Polowe zautomatyzowane systemy dowodzenia przeznaczone są do

wodzenia jednostkami o dużym stopniu manewrowości, przewidywa-

ym do działania na różnych kierunkach /obszarach/ operacyjnych.

tosuje się je najczęściej na szczeblach taktycznych, rzadziej na

peracyjnych. Podstawowymi elementami takich systemów są specjal-

ie przygotowane ruchome stanowiska dowodzenia, wyposażone w mo-

ilne, zautomatyzowane środki dowodzenia. Struktura organizacyjno

funkcjonalna takiego systemu powinna być zbliżona do rozwiązań

tosowanych w systemie terytorialnym.

W warunkach Wojska Polskiego jest możliwe przyjęcie następu-

ących rozwiązań w zakresie automatyzacji dowodzenia.

Na szczeblu centralnym i okręgu wojskowego powinny funkcjono-

ać terytorialne zautomatyzowane systemy dowodzenia mające możli-

/na ściśle określonym obszarze/. Mają one zazwyczaj cha
stacjonarny, tzn. przywiązane są do określonego terytor
stacjonarnych stanowisk dowodzenia oraz wykorzystują gł
stacjonarny system telekomunikacyjny. Systemy te mogą także
rzystywać, szczególnie w okresie przechodzenia na wojenny s
dowodzenia, systemm informatyczny sił zbrojnych, funkcjonuj
okresie pokoju i zabezpieczający ich bieżącą działalność. W
sie wojny system ten powinien posiadać własną sieć telekomun
cyjną, wykorzystującą zarówno stacjonarne jak i polowe sys
łączności.

Przewiduje się, że terytorialne zautomatyzowane systemy do
dzenia będą funkcjonować w UNiX-owym środowisku lokalnym si
komputerowych, wyposażonych w wieloterminalowe serwery średn
mocy. Bazę techniczno - programową tego systemu będzie stano
otwarta hierarchiczna sieć komputerowa zawierająca: systemy k
puterowe AS/400 i VAX, systemy mikrokomputerowe wielodostęp
UNiX i lokalne sieci NOVELL, mikrokomputery personalne będące
powiednikami IBM PC, podsieć komunikacyjna stanowiąca integral
sieć transmisji danych sił zbrojnych. Systemy te są nazywane m
krokomputerowymi systemami wspomagania dowodzenia.[12/]

Struktura, układ funkcjonalny i środki techniczne stacjonar
nych zautomatyzowanych systemów dowodzenia powinny spełnia
określone warunki:

- odpowiadać strukturze organizacyjnej wojsk;
- zapewniać, na każdym szczeblu dowodzenia, możliwości scen-
tralizowanego i zdecentralizowanego dowodzenia;
- obejmować automatyzacją procesy najbardziej praco

wość wydzielania środków mobilnych działających na zasadzie polowych zautomatyzowanych systemów dowodzenia. Środki te umożliwiałyby tworzenie, w zależności od potrzeb dotyczących stanowisk dowodzenia. Do systemu tego włączane byłyby, w miarę potrzeb, polowe zautomatyzowane systemy dowodzenia związków taktycznych.

2.5.3. Podstawowe wymagania operacyjno - taktyczne mikrokomputerowego systemu wspomagania dowodzenia związku operacyjnego

Mikrokomputerowy system wspomagania dowodzenia związku operacyjnego /MSWD ZO/ przeznaczony jest do zautomatyzowanego wspomagania czynności dowódczo - sztabowych wykonywanych przez oficerów bezpośrednio na ich stanowiskach pracy, głównie podczas planowania i organizowania operacji i walki.

Wspomaganie to powinno obejmować:

- zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie i przekazywanie informacji sytuacyjnej o wojskach własnych i przeciwnika oraz o terenie i sytuacji na obszarze działań;
- planowanie operacji /walki/;
- podejmowanie decyzji i przekazywanie /przyjmowanie/ zadań bojowych;
- kierowanie procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej;
- dowodzenie w czasie prowadzenia operacji /walki/.

Oczekuje się, że w wyniku tego wspomagania pracy oficerów usprawnione będzie działanie sztabów, szczególnie w zakresie:

- ewidencji, porządkowania i utrzymania jednolitości informacji niezbędnych do planowania operacji /walki/, a także do przeprowadzenia gier wojennych, treningów sztabowych, ćwiczeń, itp.;

- organizowania wymiany informacji /tekstowych, tabelarycznych, graficznych/ wewnątrz sztabów /stanowiska dowodzenia/ i pomiędzy sztabami /stanowiskami dowodzenia/;

- planowania operacji ze szczególnym uwzględnieniem wszechstronnej oceny sytuacji, procesu podejmowania decyzji i wielowariantowego planowania działania wojsk, w określonym dla danego sztabu /szczebla/ cyklu planistycznym;

- kierowania procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej wojsk;

- opracowania harmonogramów działań organizacyjnych poszczególnych sztabów, ich komórek funkcjonalnych i osób funkcyjnych, a także harmonogramów kontroli, itp.;

- wspomagania procesu kierowania uzupełnieniem zasobów osobowych i materiałowych.

Podstawowym zadaniem systemu /MSWD ZO/ jest skrócenie cyklu obiegu informacji w procesie dowodzenia związkiem operacyjnym, polepszenie wiarygodności informacji, zmniejszenie ryzyka operacyjnego oraz umożliwienie efektywnego funkcjonowania stanowisk dowodzenia w różnych sytuacjach operacyjnych.

Mikrokomputerowy system wspomagania dowodzenia ZO powinien być przystawany do struktury systemu dowodzenia związku operacyjnego oraz obejmować wszystkie jego stanowiska dowodzenia /główne, zapasowe i doraźnie organizowane stanowiska dowodzenia/.

Składa się on z podsystemów funkcjonalnych zorganizowanych do wspomagania pracy specjalistycznych zespołów i komórek stanowiska dowodzenia.

Na stacjonarnym stanowisku dowodzenia ZO w jego skład wchodzi:

1. Podsystem centrum dowodzenia:
   - centrum dowodzenia operacyjnego;
   - centrum informacyjne;
   - grupa kierunków;
   - centrum planowania operacyjnego;
   - centrum kierowania łącznością;
   - centrum kierowania zarządu wychowawczego;
   - centrum kierowania OWSG Boj.;
   - grupy operacyjne: wojsk lotniczych i obrony powietrznej; marynarki wojennej;
   - centrum dyżurnej służby operacyjnej.
2. Podsystem centrum dowodzenia rozpoznaniem i WRE.
3. Podsystem punktu kierowania /dowodzenia/ wsparciem logistycznym wojsk:
   - centrum kierowania /dowodzenia/ logistyką;
   - punkt informacyjny;
   - szefostwo dostaw i zaopatrzenia;
   - szefostwo eksploatacji i remontów;
   - szefostwo służby zdrowia.
4. Podsystem punktu dowodzenia WRiArt.
5. Podsystem punktu dowodzenia WOPCHem.
6. Podsystem punktu dowodzenia WInż.

7. Podsystem stacji analizy skażeń.

Na doraźnie organizowanych mobilnych stanowiskach dowodzenia MSWD powinien obejmować:

1. Podsystem centrum dowodzenia:

- centrum dowodzenia bojowego;
- centrum informacyjne;
- centrum planowania operacyjnego;
- punkt kierowania łącznością;
- grupa kierunków;
- grupy operacyjne: wojsk lotniczych i obrony powietrznej oraz marynarki wojennej;
- centrum dużurnej służby operacyjnej.

2. Podsystem punktu dowodzenia rozpoznaniem i WRE.

3. Podsystem punktu kierowania /dowodzenia/ wsparciem logistycznym wojsk.

4. Podsystem punktu dowodzenia WRiArt.

5. Podsystem punktu dowodzenia WOPChem.

6. Podsystem punktu dowodzenia WInż.

Każdy z podsystemów powinien umożliwiać:

- prowadzenie bazy danych w zakresie potrzeb informacyjnych obsługiwanej przez podsystem komórki organizacyjno - funkcjonalnej SD;
- obsługę informatyczną osób funkcyjnych danej komórki organizacyjno - funkcjonalnej przy pomocy zautomatyzowanego miejsca pracy /ZMP/, realizującego zadania informacyjne, kalkulacyjne i redakcyjne /w tym graficzne/ w zakresie właściwym dla wykonywanych przez te osoby funkcji;

- korzystanie z usług teletransmisyjnych udostępnianych przez podsystem wymiany danych.

Oprogramowanie systemu powinno składać się z:

1. oprogramowania systemowego;
2. oprogramowania użytkowego;
3. testów technicznych.

W skład oprogramowania systemowego powinny wchodzić:

1. systemy operacyjne /w tym sieciowy/;
2. programy usług systemowych realizujące:
   - funkcje telekomunikacyjne;
   - funkcje poczty elektronicznej;
   - funkcje rejestracji zasadniczych zdarzeń systemo- wych w dowiązaniu do czasu astronomicznego;
   - inne funkcje wg specyfikacji ustalonych w fazie projektowania systemu.

Oprogramowanie systemowe powinno być oparte na komercyjnych systemach operacyjnych i standardowych wymiany danych /protokołach/. Powinno być jednolite we wszystkich podsystemach.

Oprogramowanie użytkowe powinno mieć warstwową, modularną strukturę zapewniającą realizację szeregu funkcji.[13/]

2.5.4. Zadania realizowane w ramach mikrokomputerowego wspomagania dowodzenia

W podsystemie centrum dowodzenia struktura informacyjna powinna umożliwić między innymi przyjmowanie, opracowywanie i wydawanie informacji w zakresie:

- stanu, położenia oraz możliwości wojsk własnych i przeciwnika;
- warunków prowadzenia działań bojowych;
- analizy potencjału bojowego i modelowania walki;
- zobrazowania sytuacji bieżącej;
- zobrazowania wariantów planu operacji /walki/;
- zobrazowania wyników symulacji walki;
- eksperckiego wspomagania decyzji;
- zadań bojowych związków taktycznych /oddziałów/;
- zobrazowania harmonogramu walki i kontroli realizacji zadań;
- opracowania meldunków i sprawozdań;
- alarmowania i powiadamiania;
- kierowania łącznością;
- kierowania procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej;
- kierowania organizacją systemu dowodzenia.

W podsystemie punktu dowodzenia rozpoznaniem struktura informacyjna powinna umożliwić przyjmowanie, opracowywanie i wydawanie informacji w zakresie:

- zobrazowania sytuacji rozpoznawczej;
- oceny stanu gotowości bojowej przeciwnika;
- oceny potencjału bojowego zgrupowań przeciwnika;
- oceny stanu sił i środków oraz aktualnych działań przeciwnika z uwzględnieniem strat;
- bieżącej oceny stanu sił i środków rozpoznania;
- oceny warunków organizacji i prowadzenia rozpoznania;

- wyboru i podziału obiektów do rozpoznania;
- kontroli i oceny wykonawstwa zadań;
- planowania rozpoznania;
- przekazywania zadań rozpoznawczych;
- oceny sytuacji radioelektronicznej;
- planowania użycia sił i środków rozpoznania radioelektronicznego;
- organizowania rozpoznania radioelektronicznego.

W podsystemie punktu dowodzenia logistyką struktura informacyjna powinna umożliwić przyjmowanie, opracowywanie i wydawanie informacji w zakresie:

- zobrazowania sytuacji operacyjno - logistycznej;
- oceny możliwości wsparcia logistycznego;
- modelowania wsparcia logistycznego operacji;
- określania potrzeb materiałowo - technicznych;
- oceny zabezpieczenia materiałowo - technicznego;
- planowania i organizowania wsparcia logistycznego;
- sprawozdawczości.

W podsystemie punktu dowodzenia wojskami rakietowymi i artylerią struktura informacyjna powinna umożliwić przyjmowanie, opracowywanie i wydawanie informacji w zakresie:

- zobrazowania sytuacji operacyjno - artyleryjskiej;
- obliczania możliwości ogniowego porażenia przeciwnika;
- obliczania układu i efektywności systemu ognia;
- planowania porażenia ogniowego;
- określania potrzeb amunicji i innych środków materiałowych;
- kierowania działalnością bojową.

W podsystemach punktów dowodzenia rodzajów wojsk /wojsk obrony przeciwchemicznej, wojsk inżynieryjnych/ struktura informacyjna powinna umożliwiać:

- zobrazowanie sytuacji operacyjnej w niezbędnym dla danego rodzaju wojsk zakresie;
- ocenę bieżącej sytuacji operacyjnej;
- kalkulacje operacyjno - taktyczne dotyczące możliwości bojowych;
- planowanie i organizowanie użycia wojsk w operacji;
- kontrolę realizacji zadań;
- kierowanie działalnością bojową;
- zobrazowanie obiektów inżynieryjnych i terenowych.

W podsystemie stacji analizy skażeń struktura informacyjna powinna umożliwiać przyjmowanie, opracowywanie i wydawanie informacji w zakresie:

- rejestracji i oceny sytuacji meteorologicznej;
- rejestracji i oceny sytuacji radiologicznej i skażeniowej;
- określenia prawdopodobnych wielkości dawek pochłoniętych przez stan osobowy;
- określenia obiektów i rejonów zagrożonych;
- informowania i powiadamia wojsk.

3. Metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy na stanowisku dowodzenia

Bogata wiedza o dowodzeniu powstała w rezultacie dotychczasowych badań i doświadczeń oraz rozwoju prakseologii, teorii organizacji i zarządzania, informatyki i innych nauk. Czynniki te stworzyły podstawy wypracowania metod i styli /technik/ dowodzenia oraz sposobów organizacji pracy organów dowodzenia. Te elementy dowodzenia, podobnie jak każda inna działalność ludzi, ulegają zmianie i ciągle się rozwijają. Potrzeba systematycznego doskonalenia sztuki dowodzenia, w tym jego metod i styli /technik/ działania podyktowana jest głównie ze względu na zmiany jakościowe technicznych środków walki, przeobrażenia charakteru operacji oraz warunków jej przygotowania i prowadzenia. Znaczny wpływ na te procedury wywarła również, i należy przypuszczać, że będzie wywierać i w przyszłości, duża ilość, a przede wszystkim wysoka jakość technicznych środków wykorzystywanych przez organy dowodzenia.

Treść, metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy dowódcy i organów dowodzenia związku operacyjnego podczas przygotowania i prowadzenia operacji zależą przede wszystkim od sytuacji, charakteru otrzymanego zadania i nakazanego terminu gotowości bojowej wojsk. Niezależnie jednak od powyższego zastosowana metoda planowania i organizowania operacji, przyjęty styl dowodzenia i zorganizowana praca sztabu powinny zapewnić głównie:

- po pierwsze - efektywny udział wszystkich organów dowodzenia związku operacyjnego w terminowym, pełnym i dokładnym wykona-

niu niezbędnych procedur i przedsięwzięć zabezpieczających efektywne wykonanie zadania przez związek operacyjny;

- po drugie - jedność, ciągłość i operatywność dowodzenia;

- po trzecie - efektywny i bezpośredni udział podległych organów dowodzenia w przygotowaniu wykonania otrzymanego zadania;

- po czwarte - czas niezbędny podległym organom i wojskom na przygotowanie działań bojowych.

3.1. Czynniki wywierające wpływ na metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizację pracy na stanowisku dowodzenia

Wybór właściwej metody i stylu /techniki/ dowodzenia oraz dobra organizacja pracy na stanowisku dowodzenia zarówno w czasie przygotowania, jak i prowadzenia operacji jest sztuką. W praktycznej realizacji sprowadza się to przede wszystkim do podjęcia przez dowódcę lub szefa sztabu jak najlepszej decyzji organizatorskiej.

Metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy dowódcy i organów dowodzenia są uzależnione, a zatem powinny być dostosowane przede wszystkim do konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej. Czynniki wpływające na procedury postępowania organów dowodzenia można pogrupować i podzielić na operacyjno-taktyczne oraz organizacyjne i techniczne. Do czynników operacyjno-taktycznych można zaliczyć przede wszystkim zakres wykonywanych równolegle zadań bojowych i dowodzenia oraz warunki przygotowania operacji /np. czas przygotowania operacji, rodzaje

i możliwości stosowanych środków rażenia, styczność wojsk własnych z nieprzyjacielem lub jej brak, miejsce związku operacyjnego w ugrupowaniu operacyjnym/. Do czynników organizacyjnych, technicznych i innych można zaliczyć między innymi stopień przygotowania i umiejętności organów dowodzenia, stan wyposażenia ich w techniczne środki dowodzenia, stan osobowy organów dowodzenia oraz porę roku, doby itp.

Jednym z głównych czynników warunkujących stosowanie odpowiedniej metody i organizacji pracy oraz stylu /techniki/ dowodzenia jest zakres wykonywanych równolegle zadań. W warunkach współczesnego pola bitwy planowanie i organizowanie operacji będzie przebiegało zwykle równolegle z wykonywaniem przedsięwzięć wynikających z realizacji uprzednio otrzymanego zadania. Powoduje to potrzebę jednoczesnego wykonywania przez dowództwo co najmniej dwóch grup zadań. Jedna grupa zadań związana będzie z dowodzeniem wojskami, które wykonują uprzednio otrzymane zadanie, druga zaś dotyczyć będzie przygotowania operacji zgodnie z nowo otrzymanym zadaniem. Okoliczności te zniewalaj do takiego podziału sił i środków dowodzenia oraz dysponowanego czasu, który zapewni równoległą i sprawną realizację wszystkich przedsięwzięć w terminie umożliwiającym wykonanie zarówno jednego, jak i drugiego zadania.

Bardzo znaczący wpływ na metody, style /techniki/ dowodzenia oraz organizację pracy dowództwa wywierają też warunki, w jakich przygotowuje się operację.

Przygotowanie operacji może przebiegać w warunkach dostatecznej ilości czasu, względnie - i co współcześnie najczęściej może mieć miejsce - w warunkach ograniczonego lub nawet skrajnie ogra-

niczonego czasu. W szeregu wypadkach przygotowanie zgoła nowych, od prowadzonych, działań bojowych może być realizowane bez wydzielania na ten cel specjalnego czasu. Z tego też względu wskazanym jest stosować takie metody i style /techniki/ dowodzenia, aby zapewnić równoległą realizację przedsięwzięć dowodzenia. Zastosowane metody i style /techniki/ dowodzenia powinny również z jednej strony dać pełną swobodę wykonawcom w wyborze sposobu wykonania zadania, z drugiej zaś - zapewnić wysoką jedność dowodzenia. Ponadto w takich warunkach przygotowania operacji /bitwy, walki/ realizować należy najważniejsze przedsięwzięcia, które w zasadniczym stopniu wpływają na efektywne wykonanie zadania.

Operacja może być prowadzona w warunkach znacznie zróżnicowanego stopnia wykorzystywania przez strony broni precyzyjnej i "inteligentnej". Ogólnie można przyjąć, że im większe jest nasycenie wojsk tą bronią tym planowanie operacji, szczególnie zaś walki, powinno być precyzyjniejsze. Ponadto należy stworzyć, a zatem zaplanować i zorganizować niezawodny system kontrolowania pola walki. Powoduje to potrzebę przede wszystkim posiadania wysoce sprawnego i stale funkcjonującego systemu rozpoznania i telekomunikacyjnego zapewniających ciągły i terminowy napływ wiarygodnych informacji do organów dowodzenia. Potrzeba też mieć wydajny system ich przetwarzania, jak też efektywne sposoby przekazywania podwładnym /wykonawcom/ zadań i innych danych wypływających z decyzji i planów operacji. Wzrost tych wymagań wpływa na zwiększenie zaangażowania dla ich realizacji ludzi, a głównie wysoce wydajnych technicznych środków dowodzenia.

Operacja może być przygotowywana w warunkach istnienia lub

braku bezpośredniej styczności wojsk własnych z przeciwnkiem. Przygotowanie kolejnych działań bojowych w styczności z przeciwnikiem utrudnia pracę organów dowodzenia. Zawsze bowiem istnieje potrzeba stałej kontroli pola walki i zachowania zdolności zarówno wojsk, jak i organów dowodzenia, do reagowania na powstałe sytuacje i niedopuszczanie do powstawania sytuacji krytycznych i niekorzystnych zwłaszcza dla przyszłych działań bojowych. Jednocześnie z tym, część osób funkcyjnych będzie planować, organizować i wykonywać inne przedsięwzięcia związane z przygotowaniem operacji zgodnie z nowo otrzymanym zadaniem. Okoliczności te zwykle wywołują potrzebę między innymi dokonywania podziału sztabu i innych organów dowodzenia na dwa lub nawet więcej zespołów. Jeden z nich będzie np. realizował zadania związane z dowodzeniem wojskami wykonującymi uprzednio otrzymane zadanie, drugi zaś będzie przygotowywał operację zgodnie z nowo otrzymanym zadaniem. Podział oficerów na doraźne zespoły robocze może powodować potrzebę przesunięcia sił i środków i zadań w dowództwie , komórkach sztabu i innych organach dowodzenia. Należy uwzględniać i to, że niektóre komórki dowództwa mogą wykonywać zadania przy zmniejszonych stanach osobowych i często w bardzo krótkim czasie. W tych warunkach zwykle potrzeba będzie decydować i wykonywać przez poszczególne ogniowa dowodzenia przede wszystkim zadania najpilniejsze i najważniejsze, a więc te, które mają decydujący wpływ na powodzenie operacji.

Przygotowanie operacji i walki w warunkach gdy nie ma bezpośredniej styczności z przeciwnikiem jest korzystniejsze. Stwarza to bowiem lepsze okoliczności do organizacji pracy organów dowo-

dzenia. I tak np. do realizacji zadań związanych z przygotowaniem nowej operacji można zaangażować wszystkie i w pełnym składzie organa dowodzenia. Istnieje również możliwość przeprowadzenia szczegółowego i o różnych celach rekonesansu.

Na wybór metody i stylu /techniki/ dowodzenia oraz organizację pracy dowództwa wpływa też rodzaj i forma przygotowywanej operacji i walki. W operacji obronnej, obronno - zaczepnej, odwrotowej i rajdowej zwykle potrzeba będzie wykonywać jednocześnie szereg grup zadań. Jedna grupa zadań może dotyczyć planowania i organizowania manewru części wojsk oraz utrzymania obiektów i rejonów, których obrona umożliwi skierowanie natarcia /ruchu/ wojsk nieprzyjaciela w pożądanym dla obrońcy kierunku, czasie i miejscu. Druga grupa zadań może obejmować, generalnie biorąc, planowanie i organizowanie zwrotów zaczepnych dla rozbicia nacierających sił nieprzyjaciela. Zadania te mogą być rozwiązywane przez powołanie w dowództwie np. dwóch zespołów roboczych lub wydzielenie w każdej komórce organizacyjnej sztabu, szefostwa itp. organu dowodzenia, dwóch grup oficerów i każda z nich będzie wykonywać odpowiedni zbiór przedsięwzięć. Dzieląc dowództwo na dwa doraźne zespoły dowodzenia, jak i tworząc grupy funkcjonalne w poszczególnych komórkach organizacyjnych dowództwa, trzeba mieć na względzie potrzebę i umożliwić im bardzo ścisłą współpracę.

Właściwości bitwy spotkaniowej wskazują na to, że dowództwo przygotowujące się będzie wykonywać jednocześnie szereg bardzo złożonych zadań w warunkach niejasnej i dynamicznie zmieniającej się sytuacji oraz w skrajnie ograniczonym czasie. Powinno więc ono we właściwym czasie dostosować swoją pracę stosownie do prze-

widywanego rozwoju sytuacji. Odnosi się to szczególnie do organizacji terminowego kontrolowania pola bitwy oraz skutecznego wpływania na rozwój sytuacji, a nawet jej kształtowania wedle własnej woli. Ponadto sztab powinien dbać szczególnie, by w odpowiednim czasie rozwinąć system dowodzenia. Realizacja tych przedsięwzięć jest jednym z zasadniczych warunkach terminowego zdobywania i przesyłania informacji oraz ich opracowania i efektywnego wykorzystania w procesie decyzyjnym, planowania i organizacji bitwy głównie dla formułowania i przekazywania zadań i innych danych wykonawcom. Sprawność wykonania tych zabiegów może zapewnić uprzedzenie przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych, manewru - rozwinięcia i uderzenia - zgrupowaniem uderzeniowym w dogodnym miejscu i czasie oraz obronę własnych skrzydeł i tyłów.

Znaczny wpływ na wybór metody i stylu /techniki/ dowodzenia oraz organizacji pracy na stanowisku dowodzenia ma również poziom wiedzy i umiejętności podwładnych oraz ich zdolności organizatorskie. Nie bez wpływu pozostaje również stan osobowy podległych ogniw dowodzenia oraz stopień wyposażenia ich w techniczne środki dowodzenia. Zróżnicowany poziom wiedzy i umiejętności podwładnych, w tym umiejętności organizatorskich, może zmniejszyć efektywność wykonywanych przez nich przedsięwzięć związanych z planowaniem i organizowaniem operacji. Jedną z dróg eliminujących te niedociągnięcia jest stały nadzór kierowniczych osób funkcyjnych i udzielanie szczegółowych wytycznych i pomocy wykonawcom oraz osobisty udział tych osób w rozwiązywaniu zadań przez podwładnych. Przyjęta zatem metoda planowania oraz organizowania operacji i walki powinna stwarzać warunki umożliwiające uczestnictwo

kierowniczych osób funkcyjnych w pracach podwładnych. I taką metodą jest metoda kolejnego planowania i organizowania operacji.

Niepełny stan osobowy sztabu i innych organów dowodzenia może spowodować potrzebę dokonania manewru osobami funkcyjnymi przeszkolonymi w drugiej specjalności, pomiędzy poszczególnymi komórkami. Czyni się to zwykle na rzecz ogniw dowodzenia wykonujących zadania główne. Brak w dowództwie dostatecznej ilości i odpowiednich jakościowo technicznych środków utrudnia przetwarzanie i utrwalanie informacji i zmusza do wykonywania prostych i czasochłonnych czynności zwykle przez wysoko kwalifikowanych oficerów, a co gorsze wydłuża to znacznie czas trwania tych prac. Sprowadza się to w praktyce do znacznego utrudnienia i obniżenia operatywności dowodzenia i kierowania środkami walki.

Niezależnie od sytuacji, stosowana metoda pracy i styl /technika/ dowodzenia oraz stosownie do tego zorganizowana praca sztabu, powinna zapewnić dowódcy i organom dowodzenia powzięcie racjonalnej decyzji oraz efektywne zaplanowanie operacji i terminowe jej zorganizowanie, a podwładnym wystarczającą ilość czasu na przygotowanie działań zgodnie z otrzymanym zadaniem.

3.2. Metody planowania i organizowania działań operacyjnych

Biorąc za podstawę kryterium sposobu przygotowania działań operacyjnych i bojowych, zwłaszcza kolejność ich planowania i organizowania przez poszczególne szczeble dowodzenia, można wyróżnić dwa podstawowe modele realizacji tych procedur. Powszechnie modele te nazwane są: metodą równoległego planowania i organizo-

wania działań operacyjnych oraz metodą kolejnego planowania i organizowania działań operacyjnych.

3.2.1. Metoda równoległego planowania i organizowania działań operacyjnych

Współcześnie panuje pogląd, że równoległe planowania i organizowanie działań operacyjnych będzie zjawiskiem pow - szechnym. Przyjmuje się, że obecnie jest to metoda podstawowa. Wynika to głównie stąd, że metoda ta umożliwia w ograniczonym lub nawet w skrajnie ograniczonym czasie zaplanować i zorganizować operację i walkę.

Istota tej metody polega na tym, że planowanie i organizowanie działań operacyjnych odbywa się z reguły równocześnie na kilku szczeblach dowodzenia. Osiąga się to dzięki temu, że na niższym szczeblu dowodzenia planowanie i organizowanie działań operacyjnych rozpoczyna się bezpośrednio po określeniu przez przełożonego zamiaru i na tej podstawie wydanych wstępnych zarządzeń bojowych. Kolejne informacje niezbędne im do planowania i organizowania działań operacyjnych powinni oni otrzymywac w miarę rozwiązywania tych problemów przez przełożonego. Na wszystkich szczeblach dowodzenia do prac tych angażuje się konieczną liczbę osób funkcyjnych. Zakres, treść oraz sposób działania organów dowodzenia przy zastosowaniu metody równoległego planowania i organizowania działań operacyjnych i bojoywych przedstawiono w załączniku nr 48.

Aby metoda ta mogła należycie funkcjonować musi być spełnio-

nych szereg warunków:

- po pierwsze - sztab i pozostałe organa dowodzenia powinien stale kontrolować pole walki i wpływać na rozwój sytuacji;

- po drugie - organa dowodzenia wszystkich ogniw powinny organizować systematyczne zdobywanie i zbieranie informacji oraz terminowe ich przetwarzanie i przekazywanie. Należy także systematycznie informować wojska i sztaby o sytuacji i oczekujących ich zadaniach;

- po trzecie - informacje wynikające z decyzji dowódcy o operacji i stosownych planów należy przekazywać podwładnym /wykonawcom/ natychmiast po rozwiązaniu określonego problemu przez przełożonego;

- po czwarte - sztaby i inne organa dowodzenia powinny uczynić wszystko aby maksymalnie skrócić czas obiegu /wymiany/ informacji;

- po piąte - organa dowodzenia powinno cechować duże zgranie, a ich działalność powinna być uzgodniona z uwzględnieniem posiadanego czasu;

- po szóste - należy zachować racjonalny podział obowiązków między kierowniczymi osobami funkcyjnymi, zarządami, oddziałami itp. komórkami organizacyjnymi dowództw, zespołami lub grupami roboczymi i funkcjonalnymi oraz indywidualnymi wykonawcami;

- po siódme - sztaby i inne organa dowodzenia powinny mieć zawzcasu przygotowane sformalizowane dokumenty bojowe. Np. blankiety rozkazów i zarządzeń bojowych, sprawozdań i meldunków oraz różnego przeznaczenia formularze, tabele, grafiki itp. materiały. Niezbędna jest również umiejętność formułowania krótkich i jedno-

cześnie jasnych i dostatecznie pełnych treści przy wykorzystywaniu tych formularzy;

- po ósme - niezbędne jest szerokie i powszechne wykorzystywanie elektronicznej techniki obliczeniowej i innych środków automatyzacji dla kontrolowania pola walki i komunikacji, jak też wspomagania procesu decyzyjnego i planistycznego oraz organizowania operacji i walki;

- po dziewiąte - rozmieszczenie stanowisk dowodzenia oraz poszczególnych komórek organizacyjnych, zespołów funkcjonalnych /roboczych/ i kierowniczych osób funkcyjnych powinno zapewnić przede wszystkim dogodne warunki komunikowania się. Ponadto miejsca pracy poszczególnych osób funkcyjnych należy wyposażyć w niezbędne środki techniczne.

Zasadniczą zaletą metody równoległego planowania i organizowania działań operacyjnych jest to, że można przygotować działania w ograniczonym czasie, a nawet w skrajnie ograniczonym czasie i rozpocząć je w sposób zorganizowany. Ponadto na każdym szczeblu dowodzenia i przez wojska mogą być wykonane podstawowe przedsięwzięcia zapewniające pomyślny wynik działań operacyjnych. Organa dowodzenia i wojska mogą zatem wygrać z przeciwnikiem czas, jeden z głównych czynników warunkujących powodzenie na współczesnym polu walki.

Do wad metody równoległego planowania i organizowania działań operacyjnych należy przede wszystkim możliwość wkradnięcia się nieporozumień, a nawet chaosu zwłaszcza do procedur organizacyjnych i procesów informacyjnych.[14/]

3.2.2. Metoda kolejnego planowania i organizowania działań operacyjnych

Planowanie i organizowanie działań operacyjnych kolejno przez poszczególne szczeble dowodzenia było powszechnie stosowane w przeszłości. Właściwość tej metody powoduje, że znajduje ona zastosowanie w wypadku dysponowania dużą ilością czasu [15/] Przy tej metodzie, poszczególne niższe szczeble dowodzenia włączane są do procesu planowania i organizowania działań po zakończeniu tych procesów przez przełożonego. Przystąpienie niższego ogniwa dowodzenia do planowania i organizowania działań następuje po otrzymaniu od przełożonego zwykle rozkazu operacyjnego i zarządzeń.

Zakres i treść oraz sposób działania organów dowodzenia przy zastosowaniu metody kolejnego planowania i organizowania działań operacyjnych przedstawiono w załączniku nr 49.

Główną zaletą tej metody jest to, że istnieje możliwość dokładnego i szczegółowego przygotowania operacji i walki. Zwykle długi czas w jakim przygotowuje się działania operacyjne, przy stosowaniu tej metody, pozwala również dokonać konfrontacji w terenie elementów decyzji i stosownych planów. Można również weryfikować w pewnym zakresie decyzję dowódcy i plany operacji poprzez wykorzystanie np. symulacji komputerowej i gier decyzyjnych. Wybrane elementy zarówno decyzji o operacji, jak i planów mogą być tematami ćwiczeń dowódczo - sztabowych, z wojskami itp. Ponadto dowódca, oficerowie sztabu i szefostw rodzajów wojsk mogą bezpośrednio uczestniczyć w przygotowaniu działań przez podwładnych.

Zasadniczą wadą kolejnego planowania i organizowania działań operacyjnych jest bardzo wydłużony czas ich przygotowania. Występują również sprzyjające warunki dla nadmiernej, nie zawsze wskazanej i potrzebnej, centralizacji dowodzenia. Sprzyja to także opracowywaniu w poszczególnych ogniwach dowodzenia dużej ilości, nie zawsze potrzebnych, dokumentów bojowych.

3.3. Style /techniki/ dowodzenia

Określenie i przekazanie przez przełożonego podwładnym zadań[16/], jest podstawowym sposobem wprowadzenia własnej decyzji i planu operacji w życie oraz oddziaływania na nich jak też wpływanie przez niego na rozwój sytuacji operacyjnej i kształtowanie jej wedle własnej woli. Jest to zatem podstawowa bardzo ważna działalność w procesie dowodzenia. Sposób realizacji tego procesu, zwłaszcza zakres określania i przekazywania przez przełożonego podwładnemu informacji dotyczących zadania, może być nazwany s t y l e m[17/] lub t e c h n i k ą[18/] dowodzenia.

W praktycznej działalności dowódczo - sztabowej w procesie organizowania działań operacyjnych i w toku ich prowadzenia określanie i formułowanie zadań dla podwładnych może być różnie realizowane. Inaczej mówiąc mogą być stosowane różne style /techniki/ dowodzenia. Przełożony może bowiem podwładnym /wykonawcy/ określić i sformułować, wraz z zadaniem, sposób jego wykonania - jest to styl dowodzenia, który można nazwać **dowodzeniem przez instrukcje.**[19/] W innym wypadku przełożony może ustalić i przekazać podwładnemu /wykonawcy/ tylko zadanie i wówczas jest

to styl dowodzenia, który można nazwać **dowodzeniem przez zadania.** W procesach dowodzenia, zwłaszcza na szczeblach strategicznym i operacyjnym oraz w okresie pokojowym może mieć miejsce wspólne, przez przełożonego i podwładnego /wykonawcę/, ustalenie celu działania tego ostatniego. Wówczas taki styl dowodzenia można nazwać **dowodzeniem przez cele.**

Dowodzenie przez instrukcje polega na określeniu przez przełożonego i przekazaniu podwładnemu /wykonawcy/ zadania i szczegółowych ustaleń dotyczących sposobu jego wykonania. Taki styl postępowania wiąże się z potrzebą przede wszystkim powzięcia przez przełożonego decyzji za podwładnego i zwykle opracowania za niego zasadniczej części planu operacji.Ponadto zachodzi potrzeba podzielenia zadania na zadania częściowe i cząstkowe, a nawet na czynności złożone i proste. Przełożony zatem musi określić nie tylko kto, co, gdzie i kiedy ma wykonać, ale również - jak wykonać to zadanie.

Dowodzenie przez zadania polega na określeniu przez przełożonego i przekazaniu podwładnemu co, gdzie i kiedy wykonać. Nie budzi wątpliwości, że ten styl /technika/ dowodzenia najbardziej odpowiada specyfice wojska i zasadzie jednoosobowego dowodzenia. Podwładny /wykonawca/ otrzymuje zadanie i sam decyduje o sposobie jego wykonania oraz ponosi pełną odpowiedzialność za efekty działania podległych mu wojsk.

Dowodzenie przez cele charakteryzuje się tym, że przełożony może ograniczyć się jedynie do zainicjowania określonego działania. Zwykle przy udziale podwładnego /wykonawcy/ ustala się cel działania jaki należałoby osiągnąć. W tym przypadku przełożony

określa podwładnemu, przy jego akceptacji, jedynie co i kiedy ma on wykonać /osiągnąć/.

Dowodzenie przez cele w swojej istocie opiera się na następujących tezach:

- po pierwsze - określone dowództwo powinno opracować wizję tego co zamierza i w jakim czasie osiągnąć /np. rozbić siły przeciwnika i odzyskać utracony obszar/ lub wizję rozwoju np. dowodzenia i stworzenia zautomatyzowanego systemu dla tych potrzeb. Przy czym zakłada się, że im dokładniej wiadomo, co się chce osiągnąć i przy jednoczesnym znacznym współudziale podwładnego w określaniu tego celu, tym będzie większa identyfikacja wykonawcy z nim i duże prawdopodobieństwo, że zostanie on osiągnięty;

- po drugie - powinna być możliwa ocena osiągniętych wyników z zamierzeniami /celem/. W warunkach wojny ocena osiągniętych rezultatów jest w miarę jednoznaczna, a jednocześnie bardzo złożona. Jednoznaczna gdyż zwykle ocenie podlega osiągnięcie lub nie osiągnięcie celu /np. rozbicie przeciwnika i odzyskanie określonego obszaru bądź nie osiągnięcie tego/. W istocie ocena ta jest bardzo złożona. Gdyż można osiągnąć ten cel np. w różnym terminie, przy poniesieniu mniejszych lub większych strat osobowych oraz bardzo zróżnicowanych nakładów środków materiałowych, sprzętu itp;

- po trzecie - podwładny wykonawca akceptując cel działania i po przyjęciu go do realizacji powinien mieć pełną swobodę działania i możliwość prowadzenia samokontroli. Przełożony zatem nie powinien w niczym krępować podwładnego i obdarzyć go pełnym zaufaniem.[20/]

3.4. Organizacja pracy na stanowisku dowodzenia

Osiągnięcie dużej sprawności w działaniu podległych wojsk warunkowane jest między innymi potrzebą stworzenia możliwie najkorzystniejszego - stosownie do przewidywanych zadań- układu elementów uczestniczących w tym procesie. Np. elementów ugrupowania operacyjnego, systemu dowodzenia oraz
kierowania środkami walki i ich części składowych między innymi stanowisk dowodzenia. Z tego zbioru elementów główną rolę stanowią organa dowodzenia w czasie jej prowadzenia.

Proces dowodzenia jest nieustającym ciągiem podejmowania decyzji oraz planowania i organizowania operacji. Podstawą tego procesu są informacje. Zdobywanie ich oraz przesyłanie, przetwarzanie i przechowywanie to jedno z głównych zadań organów dowodzenia. Należy więc przyjąć, że sprawność dowodzenia zależy przede wszystkim od prawidłowo realizowanego procesu informacyjnego, który jest jednocześnie niezmiernie czuły i wrażliwy na wszelkiego rodzaju zakłócenia. Nieodzowne staje się zatem stosowanie reguł działania sztabu uodporniających go na wszelkiego rodzaju zakłócenia lub minimializujących skutki oddziaływania destrukcyjnego. Reguły te powinny wypływać i być dostosowane przede wszystkim do konkretnych zadań, ludzi i warunków. Z drugiej strony powinny one być jasne, proste, konsekwentne i narzucające dyscyplinę wykonawczą.

Do reguł tych zalicza się w praktyce:

1. Organizatorem pracy na stanowisku dowodzenia z zasady jest szef sztabu bądź inna osoba wyznaczona do kierowania działaniem

danego stanowiska dowodzenia. Pracę każdego zespołu etatowego lub funkcjonalnego, stale lub doraźnie występującego na stanowisku dowodzenia, organizuje jego kierownik /szef/.

2. Zwykle każdorazowo ramowo zorganizowaną pracę na stanowisku dowodzenia /w komórce organizacyjnej, funkcjonalnej/, zgodnie ze stosownym regulaminem organizacyjnym, należy dostosować do bieżących i przewidywanych potrzeb z uwzględnieniem występujących i prawdopodobnych warunków.

3. Umiejętne określenie /zaktualizowanie/ funkcji głównych i cząstkowych oraz zadań i kompetencji oraz ich powierzenie odpowiednim komórkom organizacyjnym lub zespołom funkcjonalnym przy uwzględnieniu wzajemnych powiązań. Sprecyzowanie, jeżeli zachodzi potrzeba, roli w procesie dowodzenia doraźnie organizowanym zespołom funkcjonalnym. Sprecyzowanie i wskazanie zadań najważniejszych, od wykonanie których zależy sprawność rozpoczęcia i prowadzenia operacji.

4. Dobór odpowiednio przygotowanych ludzi na poszczególne stanowiska, zwłaszcza kierownicze. Chodzi tu głównie o skład osobowy doraźnie organizowanego zespołu funkcjonalnego, jak też czasowe przesuwanie ludzi z jednej do innej komórki organizacyjnej.

5. Dobór innych elementów organizacji, tak jak np. miejsca pracy, transportu, wużywienia i odpoczynku, oraz wyposażenie zasadnicze i pomocnicze /urządzenia końcowe łączności, maszyny do przetwarzania i przechowywania informacji, urządzenia, sprzęt i materiały biurowe, sprzęt pomocniczy.

Dostosowanie zorganizowanej uprzednio pracy na stanowisku dowodzenia, do konkretnych warunków i potrzeb, wynika stąd, że to,

co uczyniono wcześniej w tym zakresie jest zwykle nie wystarczające. Przygotowanie operacji odbywa się bowiem w konkretnych warunkach czasowych, organizacyjnych, otoczenia itp. oraz w konkretnej sytuacji strategicznej, operacyjno-taktycznej. I te czynniki, jak i przewidywane, które mogą wystąpić w czasie prowadzenia operacji, zwykle wymagają zmiany.

Jednym z warunków dokonywania racjonalnych zmian w organizacji pracy na stanowisku dowodzenia jest ustalenie zakresu potrzeb i dokonanie oceny możliwości ich wykonania. Zwykle jet tak, że zakres potrzeb planistycznych, organizacyjnych i innych związanych z przygotowaniem operacji, z uwagi np. na czas i inne czynniki, przerasta możliwości wykonawcze sztabu i innych organów dowodzenia związku operacyjnego. Porównanie możliwości z potrzebami wskazuje zakres wykonania na stanowisku dowodzenia zabiegów organizacyjnych. Zabiegi te mogą wyrażać się przede wszystkim w aktualizacji podziału funkcji, zadań i kompetencji pomiędzy piony, komórki organizacyjne i zespoły funkcjonalne występujące na stanowisku dowodzenia. Może zachodzić potrzeba również powołania np. doraźnego zespołu funkcjonalnego. Wiąże się to zwykle z potrzebą ustalania bądź zaktualizowania zakresu zadań i kompetencji dla nowo tworzonego na stanowisku dowodzenia zespołu funkcjonalnego lub komórki organizacyjnej. Potrzeba również zaktualizować wzajemne powiązania między tymi komórkami organizacyjnymi i zespołami funkcjonalnymi. Proces ten wymaga ponadto zbadania, czy nowo określone zakresy działania i odpowiedzialności są jasne i wyraźne. W przypadkach szczególnych należy ustalić przedsięwzięcia i czynności najważniejsze, które decydują o sprawnym rozpoczęciu i

efektywnym prowadzeniu operacji, oraz określić ich hierarchię i terminy wykonania. Można również dokonać przesunięć ludzi z jednej do inne komórki organizacyjnej. Zwykle czyni się to na rzecz tej, która wykonuje zadania najważniejsze. W razie dokonywania znacznych zmian w organizacji pracy na stanowisku dowodzenia należy zbadać i dokonać oceny, czy nie występuje zjawisko nakładania się /dublowania/ zadań i uprawnień.

Innym podstawowym czynnikiem organizacji są procedury i procesy najważniejszych przedsięwzięć realizowanych na stanowisku dowodzenia i przebiegających w obrębie całego związku operacyjnego. Chodzi tu przede wszystkim o takie procedury i procesy, jak: wypracowanie decyzji o operacji i jej opracowanie oraz planowanie operacji; organizowanie operacji oraz przygotowanie wojsk i strefy /obszaru/ do obrony. Podstawą realizacji tych przedsięwzięć są przede wszystkim informacje. Idzie głównie o to, aby zarówno procedury jak i procesy były możliwie najprostsze, łatwe do wykonania, zrozumiałe, czytelne, najoszczędniejsze w czasie itp.

Doboru ludzi na poszczególne stanowiska w dowództwie związku operacyjnego nie omawia się, gdyż problem ten realizowany jest przede wszystkim w okresie pokoju. Chociaż nie można całkowicie wyłączyć tego zagadnienia z procedury organizacji pracy na stanowisku dowodzenia w czasie wojny. Każda osoba funkcyjna, zwłaszcza mająca zająć stanowisko kierownicze /np. szef (kierowanik) doraźnie zorganizowanego zespołu funkcjonalnego na stanowisku dowodzenia/, powinna być odpowiednio przygotowana. W żadnym wypadku nie może być to osoba przypadkowa.

Bardzo ważnym zagadnieniem w organizacji pracy na stanowisku dowodzenia jest dobór materialnych elementów organizacyjnych. Środki te powinny być jak najbardziej dostosowane do zadań wykonywanych przez sztab i inne organa dowodzenia związku operacyjnego znajdującego się na stanowisku dowodzenia. Ważnym składnikiem organizacyjnym jest wyposażenie każdej komórki dowództwa i innego zespołu dowodzenia funkcjonującego samodzielnie w odpowiednie środki zapewniające miejsca pracy na postoju i w czasie ruchu oraz przemieszczenie z rejonu do rejonu. Ponadto każde miejsce pracy powinno być wyposażone w końcowe urządzenia łączności, maszyny do przetwarzania i przechowywania informacji oraz w sprzęt organizacyjno-biurowy, tak jak: maszyny do pisania, formularze, druki, tablice, urządzenia konferencyjne, teczki, skorowidze itp. Niezbędne jest także zapewnienie osobom funkcyjnym na każdym stanowisku dowodzenia dogodnych warunków do wyżywienia i odpoczynku.

Dalszym istotnym składnikiem organizacji pracy na stanowisku dowodzenia jest jego ochrona i obrona oraz przeciwdziałanie wszelkiego rodzaju zakłóceniami. W tym względzie należy wyróżnić ochronę i obronę stanowiska dowodzenia przed ogniowym, radioelektronicznym i innym oddziaływaniem przeciwnika oraz przeciwdziałanie zakłóceniom w zdobywaniu, przekazywaniu i przetwarzaniu informacji. Powinno się również zapobiegać i niedopuszczać do zakłócania rytmu pracy na stanowisku dowodzenia, zwłaszcza w zakresie powzięcia decyzji o operacji oraz jej planowania i organizowania. Szczególnie ważne jest terminowe, zgodnie z ustaleniami, postawienie /przekazanie/zadań wykonawcom. Należy również nie dopuszczać do naruszania harmonogramów pracy sztabu, jego komórek

organizacyjnych i innych organów dowodzenia związanych z przygotowaniem operacji. Bardzo ważne znaczenie dla przygotowania operacji ma zapobieganie i niedopuszczanie do zrywania zaplanowanych przedsięwzięć i czynności dotyczących przysposobienia wojsk i terenu do walki. W tym względzie szczególna uwaga powinna być zwrócona na realizację zgodnie z planem zaopatrywania wojsk oraz organizację systemów: rozpoznania, walki radioelektronicznej, ognia, dowodzenia itp. Należy również dużo uwagi poświęcić i niedopuścić do zakłócenia przebiegu prac związanych z inżynieryjnym przygotowaniem strefy i obszaru obrony.

Nie można zapewnić, głównie z uwagi na duży obszar i złożoność problematyki, sprawnego funkcjonowania najlepiej nawet obmyślanego systemu organizacji pracy na stanowisku dowodzenia bez stworzenia systemu nadzoru i kontroli. Należy więc rozpatrzyć wszystkie zasadnicze przedsięwzięcia i czynności oraz węzły, w których się one zbiegają i sprawdzić, czy są one właściwie zabezpieczone przed zakłóceniami. Można to uzyskać między innymi poprzez stały nadzór kierowniczych osób funkcyjnych i sztabu nad przebiegiem tych procesów. Do eliminowania zakłóceń pracy na stanowisku dowodzenia można i należy się przygotować. Osiąga się to między innymi przez ustalenie informacji niezbędnych dowódcy do powzięcia decyzji o operacji i jej zaplanowania oraz świadomość, jakich danych brakuje.

Przykład organizacji pracy na głównym stanowisku dowodzenia związku operacyjnego podczas przygotowania operacji obronnej przedstawiono w załączniku nr 50.

Organizację pracy dowództwa związku operacyjnego i zakres przedsięwzięć realizowanych przez wojska podczas przygotowania operacji obronnej - jedno z możliwych rozwiązań - przedstawiono w załączniku nr 51. Natomiast organizację pracy komórki organizacyjnej sztabu związku operacyjnego podczas przygotowania operacji obronnej /rozwiązanie przykładowe/ przedstawiono w załączniku nr 52.

4. Dowodzenie w czasie pogotowia operacyjnego

Pogotowie operacyjne obejmuje szereg działań i zachowań wojsk charakteryzujących się sobie właściwymi cechami wywierającymi wpływ na dowodzenie. Można wyróżnić działanie organów dowodzenia w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej oraz dowodzenie w czasie rozwijania mobilizacyjnego wojsk i ich rozwijania operacyjnego. Ponadto wyróżnia się dowodzenie w zakresie osłony operacyjnej oraz kontrolowania przestrzeni powietrznej i w czasie pobytu wojsk w rejonach ześrodkowania.

4.1. Dowodzenie w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej i podczas osiągania wyższych stanów gotowości bojowej

Dowodzenie związane z przygotowaniem i realizacją zadań przez wojska w okresie pokoju służy głównie utrzymaniu ich w stałej gotowości bojowej. Stan ten powinien zapewnić sprawne wykonywanie przez nie zadań bojowych w warunkach wojny. Działalność organów dowodzenia w tym zakresie sprowadza się przede wszystkim do stworzenia warunków zapewniających realizację na wysokim poziomie szkolenia bojowego stanu osobowego oraz w odpowiedniej sprawności uzbrojenia i sprzętu bojowego, jak też systemów: rozwinięcia mobilizacyjnego, dowodzenia, rozpoznania itp.

Planowanie szkolenia bojowego wojsk i dowództw jest jedną z głównych funkcji organów dowodzenia, a zarazem integralną częścią

planowania całokształtu działalności w resorcie obrony narodowej. Ma ono na celu przede wszystkim ustalenie i konkretyzację zasadniczych zamierzeń w zakresie szkolenia dowództw i wojsk w określonym cyklu czasowym, zwykle rocznym i miesięcznym, oraz zapewnienie rytmicznego i skoordynowanego ich wykonania. Planowaniu, zwykle w różnych cyklach czasowych i w różnym zakresie, podlegają także i pozostałe dziedziny działalności wojsk i organów dowodzenia. Są to głównie te dziedziny, które wywierają wpływ przede wszystkima na utrzymanie stałej gotowości bojowej wojsk oraz sprawne osiąganie przez nie wyższych stanów gotowości bojowej.

Przedmiotem planowania działalności wojsk i dowództw są przede wszystkim zamierzenia szkoleniowe, organizacyjne, mobilizacyjne itp. oraz zasadnicze przedsięwzięcia związane z operacyjnym przygotowaniem terenu i przygotowaniem obrony, np. strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego.

Planowanie działalności wojsk i dowództw na szczeblu operacyjnym obejmuje przede wszystkim: podjęcie decyzji, ustalenie głównych problemów zabezpieczających jej realizację oraz opracowanie stosownych planów /dokumentów/.

Decyzję dowódcy związku operacyjnego o działalności wojsk i dowództw oraz wyniki planowania w tym zakresie wyraża się w stosownych dokumentach. Zagadnienia te w naszych Siłach Zbrojnych każdorazowo regulowany jest stosownymi przepisami i zarządzeniami szefa Sztabu Generalnego WP.

Centralnym organem koordynującym planowanie i realizację szkolenia i innych zamierzeń działalności w resorcie obrony narodowej jest Sztab Generalny WP, zaś w dowództwach operacyjnych i

taktycznych ich sztaby.

Planowanie działalności w siłach zbrojnych i na szczeblu operacyjnym dotyczącej utrzymania wojsk w stanie stałej gotowości bojowej, na wymaganym poziomie, realizowane jest zwykle raz w roku. Poszczególne dowództwa w toku realizacji tych planów oraz w ramach nadzoru, a także na wniosek podwładnych, w uzasadnionych wypadkach, mogą wprowadzać niezbędne korekty. Zmiany te mogą dotyczyć między innymi uszczegółowienia lub rozwinięcia tematów, konkretyzacji terminów i miejsc wykonania zadań /przedsięwzięć/, zadań dodatkowych, środków finansowych, materiałów itp.

Dowództwo operacyjne planując działalność wojsk i organów dowodzenia powinno uwzględnić to, że stała gotowość bojowa jest podstawą i stanem, z którego wojska przechodzą do pełnej gotowości bojowej. Poziom osiągnięcia zatem nakazanych w odrębnych przepisach wysokiego stopnia stałej gotowości bojowej, jest gwarantem sprawnego osiągnięcia pełnej gotowości bojowej i wysokiej sprawności bojowej.

Inną jeszcze dziedziną, którą zajmuje się dowództwo operacyjne w ramach utrzymania stałej gotowości bojowej, jest planowanie obrony strefy odpowiedzialności i innych działań oraz realizacja zadań w ramach operacyjnego przygotowania terenu. Zakres działalności dowództwa operacyjnego w tych dziedzinach regulowany jest stosownymi przepisami oraz doraźnie wydawanymi rozkazami i zarządzeniami Sztabu Generalnego WP.[21/]

Jednym z głównych zadań dowództwa operacyjnego w ramach utrzymania stałej gotowości bojowej jest zaplanowanie, zorganizowanie i utrzymanie na wysokim poziomie przedsięwzięć zapewniają-

cych sprawne osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej. Podstawowym warunkiem umożliwiającym efektywne osiąganie kolejnych wyższych stanów gotowości i pełnej gotowości bojowej, jest odpowiednie przygotowanie i stała zdolność Sztabu Generalnego WP i innych instytucji MON oraz dowództw okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych do sprawnego rozwinięcia i funkcjonowania polowego systemu dowodzenia szczebla operacyjnego. Te organa dowodzenia powinny też umieć sprawnie kierować osiąganiem przez wojska wyższych stanów gotowości bojowej oraz wsparciem logistycznym wojsk i innych organów realizujących te procesy.

Planując osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej należy uwzględnić przede wszystkim zakres zadań realizowanych w poszczególnych stanach gotowości bojowej oraz wykonawców, miejsce i terminy ich realizacji. Podstawę sprecyzowania tych zadań stanowi głównie nakazany w odrębnych stan np. osobowy, zaopatrzenia, wyszkolenia itp. jaki powinny osiągnąć jednostki wojskowe, związki taktyczne i związek operacyjny oraz dowództwa w wyniku realizacji przedsięwzięć przewidzianych do wykonania w poszczególnych stopniach gotowości bojowej. W procesie tym należy uwzględnić również stan wyjściowy, to jest poziom z jakiego rozpocznie się realizacja zadań przewidywanych w kolejnych wyższych stopniach gotowości bojowej.

Możliwości wybuchu wojny z zaskoczenia powoduje potrzebę stworzenia w okresie pokoju, należycie funkcjonującego w czasie jej trwania, polowego systemu dowodzenia. To, a także przewidywany charakter operacji wskazuje, że polowe stanowiska dowodzenia powinny być organizowane tak, aby zapewnić im autonomiczność i

wzajemną zamienność oraz ciągłość funkcjonowania, a także mobilność i żywotność całego systemu dowodzenia związku operacyjnego.

Przygotowanie systemu dowodzenia związku operacyjnego na czas wojny obejmuje przede wszystkim jego zaplanowanie i zorganizowanie, utrzymanie go w stałej gotowości do sprawnego funkcjonowania w czasie wojny oraz wybranie i przysposobienie rejonów rozmieszczenia stanowisk dowodzenia.

Za przygotowanie systemu dowodzenia związku operacyjnego odpowiedzialny jest jego szef sztabu, zaś za przygotowanie podsystemów dowodzenia poszczególnych rodzajów wojsk, łączności i wsparcia logistycznego wojsk odpowiedzialność ponoszą odpowiedni szefowie.

Planowanie systemu dowodzenia związku operacyjnego obejmuje ustalenie liczby stanowisk dowodzenia na okres wojny oraz sprecyzowanie ich roli i przeznaczenia. Dokonać należy również ustaleń w zakresie obsady osobowej poszczególnych stanowisk dowodzenia. W tym zakresie dokonuje się podziału kierowniczych osób funkcyjnych, oficerów sztabu, oficerów szefostw rodzajów wojsk, oficerów służb wsparcia logistycznego oraz innych organów dowodzenia dowództwa okręgu wojskowego czasu pokojowego i z przydziału mobilizacyjnego - na poszczególne stanowiska dowodzenia.

Oprócz przeznaczenia stanowisk dowodzenia określa się również zakresy obowiązków kierowniczych osób funkcyjnych oraz każdej komórki organizacyjnej /funkcjonalnej/ wchodzącej w ich skład. Należy także wskazać powiązania informacyjne na poszczególnych stanowiskach dowodzenia. Konieczne jest ponadto przewidzieć na każde stanowisko dowodzenia odpowiednie i w odpowiedniej ilości, tech-

niczne środki dowodzenia i innych urządzeń zabezpieczających pracę i warunki bytowe stanu osobowego. Potrzeba też zaplanować stosowne siły i środki dla ochrony i obrony każdego stanowiska dowodzenia oraz zabezpieczające ich przemieszczanie, rozwijanie, zwijanie itp. działanie.

Przedsięwzięcia organizacyjne związane z przejściem dowództwa związku operacyjnego na wojenny system dowodzenia i zapewniające sprawne jego funkcjonowanie w czasie wojny, to przede wszystkim doprowadzenie do wiadomości i zapoznanie zainteresowanych organów dowodzenia i osób funkcyjnych z ustaleniami zawartymi w stosownych planach. Ponadto należy włączyć oddziały i środki dowodzenia /łączności, radiotechniczne, informatyczne, zabezpieczenia ogólnego itp./ i stworzyć zgodnie z zaplanowaną strukturą organizacyjną stanowiska dowodzenia i polowy system dowodzenia związku operacyjnego. Potrzeba również określić sposoby osiągania wyższych stanów gotowości bojowej przez poszczególne elementy tego systemu dowodzenia wraz ze wskazaniem mechanizmu przechodzenia z pokojowego na wojenny system dowodzenia.

Możliwość wybuchu wojny z zaskoczenia i potrzeba zapewnienia wysokiej gotowości dowództwa związku operacyjnego do natychmiastowego sprawowania dowodzenia w warunkach wojny, wskazują na potrzebę stałego utrzymywania w wysokiej kondycji operacyjno-taktycznej kadry dowództwa związku operacyjnego. Ponadto powinno być ciągle doskonalone funkcjonowanie systemu dowodzenia związku operacyjnego w warunkach wojny.

4.2. Dowodzenie podczas rozwijania mobilizacyjnego

Rozwijanie mobilizacyjne związku operacyjnego dokonywane jest w wyniku realizacji przedsięwzięć przewidzianych do wykonania w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej. Działalność dowództwa związku operacyjnego w tym okresie sprowadza się przede wszystkim do kierowania uzupełnieniem ludźmi i sprzętem istniejących jednostek wojskowych do stanów przewidzianych etatem okresu wojennego oraz sformowania nowych jednostek wojskowych. Poza tym prowadzi ono i nadzoruje przebieg szkolenia w wojskach związku. Do realizacji tych zadań w poszczególnych stanach gotowości bojowej może być zaangażowane całe dowództwo związku operacyjnego lub jego część oraz inne ogniwa dowodzenia i organa specjalnie do tego celu przygotowane.

Sprawny przebieg rozwinięcia mobilizacyjnego wojsk wymaga specjalnego przygotowania. Przygotowanie to obejmuje: planowanie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i jego zorganizowanie oraz odpowiednie przysposobienie do tego organów, sił i środków.

Zakres, treść i intensywność pracy sztabu związku operacyjnego podczas rozwinięcia mobilizacyjnego wojsk zależą głównie od sposobu jego realizacji i stopnia rozwinięcia jednostek w okresie pokoju. W jednym wypadku rozwijanie mobilizacyjne wojsk może być realizowane drogą płynnego i skrytego przechodzenia jednostek ze stałej do coraz wyższej i pełnej gotowości bojowej. W innym wypadku - szczególnie po rozpoczęciu wojny lub gdy przewiduje się, że może ona wybychnąć niemal w każdej chwili - rozwinięcie mobilizacyjne wojsk może być dokonane w trybie alarmowym i z pominię-

ciem poszczególnych stanów gotowości bojowej.

Sztab związku operacyjnego z chwilą otrzymania rozkazu - sygnału - wprowadzającego odpowiedni stan gotowości bojowej, zobowiązany jest przede wszystkim do terminowego przekazania go wojskom, terenowym sztabom wojskowym i innym organom dowodzenia oraz sprawdzenia zrozumienia jego treści przez adresatów. Bezpośrednim wykonawcą tego zadania jest dyżurna służba operacyjna sztabu związku operacyjnego. Sztab ten, oprócz czynności które wykonuje sam, powinien również śledzić przebieg realizacji zadań w jednostkach i sztabach, które należy wykonać dla osiągnięcia przez nie określonego stopnia gotowości bojowej. Na wszystkie uchybienia /np. w zakresie terminowości lub ilości przebywających do jednostek rezerw osobowych/ sztab powinien niezwłocznie reagować, a także interweniować w terenowych sztabach wojskowych i powodować natychmiastowe usuwanie dostrzeżonych nieprawidłowości.

Do realizacji zadań związanych z rozwijaniem mobilizacyjnym jednostek i osiąganiem przez wojska pełnej gotowości bojowej można powołać specjalny organ w dowództwie związku operacyjnego. Organ ten może być powołany np. po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej i wchodzi on w skład np. zespołu kierowania mobilizacją.

Innym, również ważnym zadaniem sztabu związku operacyjnego w omawianym okresie jest kontrolowanie i egzekwowanie od wykonawców realizacji zaplanowanych i doraźnych, wynikających z konkretnej sytuacji, przedsięwzięć i czynności mających na celu ukrycie i zamaskowanie rozwinięcia mobilizacyjnego jednostek wojskowych. Ponadto na potrzeby maskowania i mylenia nieprzyjaciela sztab ten

może, zgodnie z decyzją dowódcy lub sztabu wyższego, dokonywać odpowiednich zmian, np. zmieniać tempo przebiegu mobilizacji i rejony rozwinięcia jednostek wojskowych.

W sprzyjających warunkach, zwłaszcza gdy wojska osiągają pełną gotowość bojową w wyniku realizacji przedsięwzięć i czynności wykonywanych w poszczególnych stanach gotowości bojowej, pododdziały i oddziały rozwinięte, uzupełnione i zmobilizowane od nowa powinny zostać odpowiednio przeszkolone. Szkolenie ich jest również wcześniej zaplanowane i ujęte w odpowiednich dokumentach - planach. Sztab związku operacyjnego będzie więc także uczestniczył w szkoleniu wojsk i kontrolował jego przebieg. Prowadzenie szkolenia wojsk sprzyja także maskowaniu mobilizacyjnego ich rozwinięcia i przegrupowania.

4.3. Dowodzenie podczas rozwijania operacyjnego

4.3.1. Planowanie rozwijania operacyjnego

Ocena możliwości oraz zaplanowanie i realizacja rozwinięcia mobilizacyjnego wojsk związku operacyjnego jest przedsięwzięciem nadzwyczaj złożonym i trudnym. Mechanizm tego działania musi być ściśle dostosowany i podporządkowany przede wszystkim zadaniom jakie wojska związku operacyjnego mogą wykonywać i myśli przewodniej /koncepcji/ dowódcy ich realizacji. Przedsięzwięcia i zamierzenia tego procesu muszą być również ściśle skoordynowane z planami i możliwościami mobilizacji wojsk.

Podstawę planowania rozwinięcia operacyjnego związku operacyjnego stanowi przede wszystkim: ocena zagrożenia militarnego strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego /operacyjnego obszaru obrony/ oraz koncepcja dowódcy prowadzenia operacji obronnej i wykonania innych zadań operacyjnych, koncepcja i plany mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk, ocena wojsk własnych i warunków realizacji tego procesu.

W procesie planowania rozwinięcia operacyjnego należy uwzględnić między innymi sytuację polityczno - militarną, w jakiej może być ono realizowane.

4.3.2. Rozwinięcie wojennego systemu dowodzenia

Przejście dowództwa okręgu wojskowego /związku operacyjnego/ na polowy system dowodzenia jest jednym z głównych przedsięwzięć procesu operacyjnego rozwinięcia wojsk.

Przejście dowództwa związku operacyjnego na polowy - wojenny - system dowodzenia może nastąpić jednocześnie z mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk w dwojaki sposób: stopniowo przez wykonanywanie czynności w poszczególnych stanach gotowości bojowej lub systemem alarmowym z pominięciem pośrednich stanów gotowości bojowej. Dowództwo to może również przejść na polowy - wojenny - system dowodzenia przed wprowadzeniem w wojskach wyższego stanu gotowości bojowej.

Mechanizm rozwijania wojennego systemu dowodzenia może być następujący. Po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej dowództwo związku operacyjnego wydziela siły i środki dla organi-

zacji stanowisk dowodzenia tworzących wojenny system dowodzenia. Jego główne stanowisko dowodzenia może pozostać w garnizonie, zaś zapasowe stanowisko dowodzenia może opuścić garnizon i rozwinąć się w rejonie alarmowym, gdzie osiąga gotowość do pracy. Główne stanowisko dowodzenia może opuścić garnizon i zająć rejony poza nim w innym czasie, zgodnie z decyzją dowódcy.

W okresie rozwijania mobilizacyjnego wojsk związku operacyjnego, zwłaszcza w razie stosowania przez nieprzyjaciela zakłóceń radioelektronicznych, a także w celu ukrycia polowego systemu dowodzenia, powszechnie może być wykorzystywany powietrzny punkt dowodzenia /PPD/. Ponadto, głównie dla utrzymania ciągłości współdziałania z siłami i środkami obrony powietrznej, obrony terytorialnej oraz sąsiednich okręgów wojskowych z dowództwa związku operacyjnego mogą być wysłane uprzednio przygotowane grupy operacyjne.

4.3.3. Rozwijanie systemu łączności

Zagrożenie bezpieczeństwa państwa związane jest z ilościowym i jakościowym wzrostem zadań informacyjnych. Aby je zabezpieczyć rozbudowuje się system łączności związku operacyjnego zgodnie z planami organizacji wojennego systemu dowodzenia i łączności, a także odpowiednio do rozwoju sytuacji strategiczno - operacyjnej.

Do podstawowych grup zadań wojsk łączności tego okresu można zaliczyć:

- wydzielenie rzutów awangardowych wojsk łączności do organizacji węzłów łączności stanowisk dowodzenia związku operacyjnego

oraz organizacji /rozbudowy/ podstawowej sieci łączności;

- rozbudowa podstawowej sieci łączności o nowe relacje przewodowe przekazywane z sieci telekomunikacyjnej państwa /powiększenie stanu łączy w dotychczas eksploatowanych traktach oraz organizacja nowych traktów/. Zadania te realizowane są przy ścisłym współdziałaniu z organami łączności resortu łączności;

- uruchamianie i budowa nowych punktów odbioru łączy dla związków /oddziałów, pododdziałów/ związku operacyjnego;

- uzupełnianie i mobilizacja jednostek łączności związku operacyjnego;

- uaktualnianie planów łączności /dokumentów łączności/ związku operacyjnego odpowiednio do rozwoju sytuacji polityczno - militarnej kraju, zadań wojsk i potrzeb systemu informacyjnego;

- rozwijanie i eksploatacja wojennego systemu łączności związku operacyjnego.

Zakres i sposób rozbudowy systemu łączności związku operacyjnego określa rozwój sytuacji polityczno - militarnej. W wypadku stopniowego narastania zagrożenia państwa /przypadek najkorzystniejszy/ wojska łączności dysponują odpowiednią ilością czasu na organizację podstawowej sieci łączności związku operacyjnego /osnowy systemu łączności/, a także realizację dowiązań do niej węzłów łączności stanowisk dowodzenia, za pomocą traktów przewodowych z sieci telekomunikacyjnej państwa. Tak zorganizowany system łączności, wykorzystujący przede wszystkim linie kablowe /stacjonarne trakty przewodowe/ zapewniał będzie w dużym stopniu jedne z podstawowych wymagań łączności, tzn. jej skrytość i wierność przekazywanych wiadomości. Dodatkową jego cechą będzie rów-

nież odpowiednia wysoka jakość łączności. Wojska łączności związku operacyjnego w celu organizacji tak widzianego systemu łączności muszą dysponować czasem 3-4 dni. Natomiast w wypadku szybszego narastania zagrożenia państwa, system łączności związku operacyjnego rozbudowywany będzie w szerszym zakresie w oparciu o siły i środki liniowych jednostek łączności. Przy czym nie wyklucza się sytuacji, kiedy siły i środki łączności tych jednostek mogą stanowić podstawowe ogniwo sprzęgające informacyjnie działania związku operacyjnego. W związku z powyższym oddziały łączności związku operacyjnego okresu pokoju są rozwinięte w stopniu umożliwiającym realizację procesów informacyjnych przynajmniej w podstawowych relacjach dowodzenia, współdziałania, wsparcia logistycznego wojsk, powiadamiania, ostrzegania i alarmowania w krytycznych sytuacjach polityczno - militarnych, tzn. w wypadku wykorzystywania przez związek operacyjny polowych stanowisk dowodzenia oraz okresowego "paraliżu" systemu telekomunikacyjnego państwa. Należy jednocześnie zaznaczyć, że stopień rozwinięcia tych oddziałów łączności uwzględnia kryterium wyższej gotowości systemu łączności od gotowości całego systemu informacyjnego, gotowości innych systemów.

Ze względu na kryterium ciągłości łączności i jej bezpieczeństwa relacje łączności organizowane są przy wykorzystaniu różnych rodzajów środków teletransmisyjnych /przewo - dowych, radiolinio- wych horyzontalnych i troposferycznych, radiotelefonicznych, radiowych, pocztowych/. Są one w stanie zapewnić wymaganą niezawodność łączności przy silnym ogniowym i radioelektronicznym oddziaływaniu przeciwnika. Środki łączności oddziałów dowodzenia i

łączności zapewniają dużą mobilność łączności w toku działań o dużej dynamice i zmienności sytuacji operacyjno - taktycznej.

Rozwinięty wojenny system łączności okręgu wojskowego i związku taktycznego posiada odpowiednio zorganizowany podsystem wsparcia logistycznego wojsk oraz uzupełnień, niwelujący straty bezpośrodnie /oddziaływanie przeciwnika/ oraz naturalne. Organizują go organa kierownicze i wykonawcze wsparcia logistycznego i uzupełnienień okręgu wojskowego przy ścisłym współudziale zaplecza kraju.

5. Dowodzenie podczas przegrupowania operacyjnego

Doświadczenia z przeszłości w tym i wojen lokalnych oraz ćwiczeń prowadzonych współcześnie wskazują, że przegrupowanie operacyjne wojsk zazwyczaj jest zaplanowane i zorganizowane w okresie pokojowym. Przegrupowanie operacyjne w czasie pokoju planuje się zwykle w kilku wariantach oraz systematycznie aktualizuje się stosownie do warunków, sytuacji i potrzeb.

5.1. Planowanie i organizowanie przegrupowania operacyjnego[22/]

Planowanie i organizowanie przegrupowania operacyjnego - w czasie wojny może mieć miejsce wtedy, gdy związek operacyjny otrzymał nowe - inne niż przewidywano - zadanie operacyjne. Można przewidywać, że będzie to zwykle zadanie wykonywane na korzyść innego okręgu wojskowego. Siły wydzielone do działania na rzecz innego okręgu wojskowego mogą tworzyć związek operacyjny. Związek ten dowodzony będzie przez dowódcę, sztab i inne organa dowodzenia zorganizowane na bazie dowództwa okręgu wojskowego, z którego został on wydzielony.

Nie można zrezygnować również z potrzeby wprowadzania korekt do planu rozwinięcia operacyjnego wojsk okręgu wojskowego opracowanego w okresie pokoju. Również dowódca może wprowadzać zmiany w uprzednio powziętej decyzji dotyczącej rozwinięcia operacyjnego i stosownie do tego należy skorygować plan przegrupowania wojsk.

Do zasadniczych przedsięwzięć związanych z przygotowaniem przegrupowania operacyjnego zalicza się: planowanie i organizowanie przegrupowania, przysposobienie sił i środków transportu do przegrupowania oraz stworzenie warunków do jego wykonania np. dróg marszu.

Podstawą planowania i organizowania przegrupowania operacyjnego jest przede wszystkim:

- zadania operacyjne i wytyczne sztabu wyższego;
- zamiar /decyzja/ dowódcy związku operacyjnego o przegrupowaniu;
- skład związku operacyjnego i dyslokacja /położenie/ wojsk oraz stopień ich rozwinięcia w okresie pokoju i koncepcja osiągnięcia pełnej gotowości bojowej.

Metoda, zakres i treść pracy dowódcy i sztabu związku operacyjnego podczas planowania i organizowania przegrupowania wojsk zależą głównie od warunków, charakteru zadania i czasu.

Po otrzymaniu zadania dotyczącego przegrupowania wojsk związku operacyjnego szef sztabu zazwyczaj, w obecności dowódcy, odczytuje to zadanie, a szef komórki operacyjnej sztabu z wyznaczonymi oficerami nanosi je na mapę. Dane, których nie można przedstawić graficznie, jak np. skład bojowy związku operacyjnego, terminy gotowości itp., zapisuje się zwykle na odpowiednich blankietach lub w notatnikach pracy. Jednocześnie z pracą szefa komórki operacyjnej, szefowie rodzajów wojsk. którzy są obecni w miejscu pracy dowódcy, mogą na swoje mapy nanosić zadania w części ich dotyczącej.

Następnie dowódca związku operacyjnego przeprowadza analizę zadania, dokonuj^ kalkulacji czasu i - w niezbędnym zakresie - oceny sytuacji.

Podczas przeprowadzenia a n a l i z y z a d a n i a dowódca związku operacyjnego może żądać od oficerów sztabu i innych, danych niezbędnych do określenia zamiaru przegrupowania wojsk. Mogą to być: dane liczbowe dotyczące np. odległości, czasu i wysiłku przegrupowania; informacje o sytuacji na kierunku przegrupowania wojsk, zwłaszcza o zgrupowaniach nieprzyjaciela i możliwym charakterze ich działań oraz o środkach jego napadu powietrznego. Szczególnie ważne znaczenie mają informacje o możliwościach wojsk własnych, w tym głównie w zakresie OPL i obrony powietrznej. Oficerowie ci powinni również być gotowi do zameldowania dowódcy danych o siłach i środkach, jakie planuje wykorzystać przełożony w interesie przegrupowywanych wojsk. Ponadto mogą oni przedstawić dowódcy związku operacyjnego rodzaj, zakres i czas realizacji przedsięwzięć mających na celu nawiązanie i utrzymanie ścisłego współdziałania z tymi siłami.

Podczas k a l k u l a c j i c z a s u wykonywanej przez dowódcę lub szefa sztabu zwykle ustala się czas niezbędny przede wszystkim na: zaplanowanie i zorganizowanie przez podległe dowództwa przegrupowania oraz przygotowanie do tego celu wojsk i środków transportowych; powzięcia zamiaru i decyzji o przegrupowaniu wojsk; postawienie zadań wojskom; szczegółowe planowanie przegrupowania oraz przekazanie podwładnym rozkazu i innych informacji dotyczących zabezpieczenia przegrupowania wojsk itp.

Po analizie zadania i kalkulacji czasu dowódca określa przedsięwzięcia, które należy niezwłocznie zrealizować, aby można było na czas przygotować wojska do przegrupowania, a także sposób /kolejność/ dalszej pracy dowództwa. Może również określić zadania w zakresie rozpoznania np. dróg marszu, rejonów odpoczynku, stacji załadowania, wyładowania i innych obiektów komunikacyjnych. Ponadto może ustalić zakres danych niezbędnych mu do powzięcia decyzji oraz kto i w jakim czasie ma je przygotować. Z tymi ustaleniami dowódca zapoznaje zwykle te osoby funkcyjne, które pracują razem z nim, natomiast inne osoby funkcyjne zapoznawane są z nimi przez swoich przełożonych.

Na podstawie wyżej wymienionych ustaleń dowódcy i jego wytycznych lub wytycznych szefa sztabu zwykle oficerowie kierunkowi mogą przygotować z a r z ą d z e n i a p r z y g o t o w a w c z e. Zarządzenia te po podpisaniu przez szefa sztabu przekazują oni wojskom, zwykle za pomocą technicznych środków łączności.

Ustalenia dowódcy i kalkulacje czasu stanowią dla oficerów planowania podstawę do opracowania kalendarzowego planu przygotowania wojsk oraz harmonogramu pracy dowództwa związku operacyjnego.

Następnie dowódca związku operacyjnego zwykle wraz z osobami pracującymi razem z nim, przystępuje do dokonania oceny sytuacji i określenia zamiaru przegrupowania wojsk. W tym okresie pracy ocenia on zazwyczaj niektóre elementy sytuacji w takim zakresie, jaki umożliwi mu sprecyzowanie zamiaru przegrupowania wojsk. Wiele danych o warunkach i sytuacji dowódca będzie znał przed otrzymaniem zadania dotyczącego przegrupowania wojsk, w związku z czym

podczas oceny sytuacji może wysłuchać tylko krótkich meldunków kierowniczych osób funkcyjnych, dotyczących nieznanych i niejasnych dla niego zagadnień.

Tryb postępowania oficerów pracujących razem z dowódcą zależy między innymi od warunków i sytuacji oraz stylu jego pracy.

Szef komórki operacyjnej sztabu w tym okresie pracy dokonuje oceny sytuacji zwykle w zakresie umożliwiającym mu zameldowanie dowódcy związku operacyjnego danych dotyczących przede wszystkim:

- stopnia mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk oraz czasu niezbędnego na osiągnięcie przez nie pełnej gotowości i zdolności bojowej, zwłaszcza zaś przez te wojska, które mogą rozpocząć przegrupowanie lub być wykorzystane do wykonywania innych zadań w pierwszej kolejności;

- wpływ dyslokacji wojsk związku operacyjnego oraz zadania operacyjnego i charakteru działań po przegrupowaniu, na wybór sposobów ich przesunięcia i ugrupowanie marszowe;

- możliwości wojsk własnych będących w styczności z nieprzyjacielem;

- wpływ odległości przegrupowania oraz warunków fizyczno - geograficznych, hydrotechnicznych, liczby i stanu dróg, linii kolejowych, lotnisk i innych obiektów komunikacyjnych na wybór najkorzystniejszego sposobu przesunięcia wojsk i ich wysiłek marszowy, a także możliwości przegrupowania przy wykorzystaniu innych środków transportowych;

- terminów realizacji zasadniczych przedsięwzięć związanych z przygotowaniem przegrupowania wojsk oraz osiąganiem przez nie i system dowodzenia gotowości.

Również szefowie rodzajów wojsk i służb oraz szef komórki rozpoznawczej i walki radioelektronicznej sztabu związku operacyjnego dokonują oceny sytuacji i przygotowują dane dla dowódcy, jak też dane do planowania zabezpieczenia przegrupowania wojsk.

Dane do decyzji dowódcy oficerowie sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb mogą przedstawić w formie meldunku ustnego lub graficznego /na mapie lub szkicu/ albo w postaci tabelarycznej itp.

W zakończeniu tego etapu pracy dowódca związku operacyjnego precyzuje zamiar przegrupowania wojsk. Zawarte w nim ustalenia oficerowie grupy planowania nanoszą na mapy, natomiast dane, których nie można przedstawić graficznie, zapisują w notatnikach pracy.

Po opracowaniu zamiaru przegrupowania wojsk dowódca związku operacyjnego może zapoznać z nim kierownicze osoby funkcyjne oraz określić zadania, które wojska powinny wykonać niezwłocznie. Ponadto może on dać wytyczne dla opracowania i przekazania wykonawcom wstępnych zarządzeń bojowych. Zadania te opracowuje się uprzednio zwykle na mapie, na którą został wcześniej naniesiony zamiar dowódcy związku operacyjnego. Na mapie tej zazwyczaj przedstawia się: drogi marszu i wysiłek wojsk; rejon ześrodkowania po wykonaniu marszu i czas przybycia do niego; linię wyjściową i linie wyrównania. W razie przegrupowania wojsk w sposób kombinowany na mapie przedstawia się ponadto: rejony wyjściowe /przed załadowaniem/ i rejony ześrodkowania /po wyładowaniu/ oraz rejony załadowania i wyładowania obejmujące kilka stacji kolejowych /lotnisk, lądowisk/; szlaki przewozu transportem kolejowym;

niezbędne terminy /np. termin gotowości do zaladowania/. Opracowany zamiar i zadanie naniesione na mapę są dla oficerów kierowunkowych podstawą do opracowania wstępnych zarządzeń bojowych, które po podpisaniu przez szefa sztabu przekazują podległym wojskom.

Następnie dowódca przystępuje zwykle do precyzowania zadań dla podległych wojsk,sposobu ich współdziałania oraz organizacji zabezpieczenia operacyjnego, wsparcia logistycznego wojsk i dowodzenia. Do realizacji tych przedsięwzięć zaangażowany jest zazwyczaj szeroki krąg osób funkcyjnych. Podstawę ich pracy stanowią: zamiar dowódcy związku operacyjnego dotyczący przegrupowania wojsk, wnioski z dokonanej przez niego oceny sytuacji oraz przygotowane przez sztab i szefów rodzajów wojsk niezbędne kalkulacje, obliczenia i propozycje.

W celu przygotowania danych niezbędnych dowódcy w czasie realizacji wyżej wymienionych zadań i zaplanowania przegrupowania wojsk szef komórki operacyjnej sztabu powinien również dokonać oceny sytuacji oraz przeprowadzić kalkulacje i obliczenia taktyczno - operacyjne i czasowo - przestrzenne.

Oceniając wojska własne szef komórki operacyjnej sztabu, oprócz zagadnień uprzednio wymienionych, bierze pod uwagę przede wszystkim: możliwość przegrupowania wojsk do wyznaczonego rejonu, w nakazanym czasie i przy zachowaniu gotowości do wykonania zadania bojowego - z uwzględnieniem wykorzystania własnych środków transportowych, kolejowych i innych środków transportu; potrzeby i możliwości przyjęcia i utrzymania odpowiedniego ugrupowania wojsk związku operacyjnego podczas przegrupowania oraz w rejonie

ześrodkowania i na rubieżach prawdopodobnego spotkania z nieprzyjacielem; siły i środki ogólnowojskowe oraz rodzajów wojsk, które należy utrzymywać w gotowości do natychmiastowego użycia podczas przegrupowania wojsk i po zajęciu rejonu ześrodkowania. W ocenie tej uwzględnia się ponadto między innymi charakter i możliwości oddziaływania nieprzyjaciela, rodzaj operacji po przegrupowaniu i sposób przejścia do niej, potrzeby w zakresie stworzenia warunków dogodnych do wejścia wojsk do bitwy, wywalczenie przewagi ogniowej, uchylenie się spod uprzedzających uderzeń ogniowych nieprzyjaciela itp.

Dokonując oceny sąsiadów szef komórki operacyjnej sztabu skupia uwagę przede wszystkim na określeniu: prawdopodobnego charakteru prowadzonych przez nich operacji /walki/ oraz ich możliwości bojowych i stopnia wpływu tych działań na sprawność przegrupowania wojsk; rejonów, rubieży, czasu i możliwości wykonywania przez sąsiada zadań na korzyść przegrupowywanych wojsk; zakresu i sposobu wykonywania zadań dla potrzeb służby porządkowo - ochronnej; możliwości wojsk walczących z nieprzyjacielem w zakresie zapewnienia dogodnych warunków wejścia związku operacyjnego do bitwy; czasu i miejsca nawiązania łączności i sposobów utrzymania ścisłego współdziałania z sąsiadami.

Oceniając teren w pasie przegrupowania wojsk związku operacyjnego szef komórki operacyjnej sztabu bierze pod uwagę między innymi sieć dróg i możliwości ich wykorzystania jako dróg głównych i zapasowych oraz określa linie wyjściowe i linie wyrównania; rejony dogodne do organizowania odpowczynków i postojów; komunikację kolejową i powietrzną oraz stacje kolejowe, lotniska i

lądowiska na obszarze przegrupowania, jak też możliwości ich wykorzystania na potrzeby przesunięcia wojsk; rejony wyjściowe /przed załadowaniem wojsk/ i rejony ześrodkowania /po ich wyładowaniu/ oraz drogi dojścia do tych rejonów; rubieże /rejony/, na których mogą powstać strefy zniszczeń, zawałów, pożarów i zatopień oraz możliwości ich pokonania /obejścia/; rubieże /rejony/ dogodne dla nieprzyjaciela do wykonania uderzeń ogniowych, minowania narzutowego i oddziaływania środkami napadu powietrznego oraz użycie desantów i grup specjalnych; rubieże prawdopodobnego spotkania się z nieprzyjacielem naziemnym; rejony ześrodkowania wojsk wykonujących marsz i przewożonych innymi środkami transportowymi oraz rejony połączenia się tych wojsk dla kontynuowania marszu w pełnym składzie; wpływ terenu na ugrupowanie związku operacyjnego w czasie przegrupowania, na prawdopodobnych rubieżach spotkania z nieprzyjacielem i w rejonie ześrodkowania; obiekty komunikacyjne i potrzeby w zakresie ich ochrony i obrony oraz możliwości obejścia w razie zniszczenia; wpływ warunków i sposobów przegrupowania wojsk na potrzeby w zakresie organizacji służby porządkowo - ochronnej.

Szef komórki operacyjnej sztabu uwzględnia również sytuację skażeń i możliwości ich powstania na obszarze przegrupowania wojsk, w wyniku uszkodzenia zakładów /magazynów/, w których znajdują się środki mogące spowodować ten stan oraz jej wpływ na przegrupowanie wojsk.

Uwzględniając możliwości nieprzyjaciela w zakresie użycia różnych środków rażenia i sposobów działania, ocenia on prawdopodobieństwo tworzenia barier - rejonów - zniszczeń, zatopień, za-

wałów i pożarów.

Ponadto szef komórki operacyjnej sztabu ocenia stan pogody i porę roku oraz ich wpływ na sprawne przygotowanie i wykonanie przegrupowania wojsk, a szczególnie na możliwość wykorzystania dostępnych środków transportowych.

Oprócz tego dokonuje on niezbędnych kalkulacji taktycz - no - operacyjnych mających na celu np. ustalenie: stosunku sił i środków wojsk walczących z nieprzyjacielem; prawdopodobnych rubieży i czasu spotkania wojsk związku operacyjnego z nieprzyjacielem oraz przypuszczalnego stosunku sił i środków; możliwości wojsk walczących w zakresie obezwładnienia broni o dużej donośności i precyzyjnego rażenia.

Przygotowanie przegrupowania wojsk związku operacyjnego wymaga także dokonania szeregu kalkulacji czasowo - przestrzennych i obliczeń. Przy czym można uwzględniać w nich związek operacyjny jako całość oraz poszczególne jego związki taktyczne i samodzielne oddziały, jak też wojska przegrupowujące się w różny sposób, a także poszczególne rzuty i elementy ugrupowania marszowego. Kalkulacje te i obliczenia mają między innymi na celu:

- określenie rozmachu przegrupowania: odległości i czasu przegrupowania, wysiłku wojsk i prędkości marszu /przewozu - przy wykorzystaniu kolejnych i innych środków transportowych/;
- ustalenie terminów: gotowości wojsk do przegrupowania; przekroczenia linii wyjściowych i linii wyrównania; rozpoczęcia formowania kolumn marszowych i marszu; osiągnięcia przez wojska rejonów odpoczynków, ześrodkowania, postoju, wyjściowych i wyczekiwania; rozpoczęcia załadowania na transport kolejowy i inne

środki transportowe; przybycia wojsk /transportu/ do docelowych stacji kolejowych i na lotniska /lądowiska/;

- określenie czasu: niezbędnego na wykonanie marszu lub przewozu wojsk; trwania odpoczynków; prawdopodobnego spotkania z nieprzyjacielem na poszczególnych rubieżach; korzystania z mostów, przepraw i innych obiektów komunikacyjnych; załadowania na transport kolejowy i inne środki transportu i wyladowania z nich; pokonanie przez wojska maszerujące dużych przeszkód naturalnych; połączenia się wojsk przewożonych z wojskami wykonującymi marsz; odtwarzania zdolności do wykonania marszu itp.;

- ustalenie potrzeb, to jest liczby i rodzaju środków transportowych oraz czasu ich wykorzystania w wypadku przewożenia wojsk transportem kolejowym i powietrznym.

Ponadto ustala się na wypadek:

- organizacji przewozu wojsk transportem kolejowym: związki taktyczne i samodzielne oddziały lub siły i środki, które będą przewożone, linie kolejowe, rejony załadowania i wyładowania oraz tymczasowe punkty przeładunkowe; czas i tempo przewozu; przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia przewozu i organizacji dowodzenia oraz na wypadek powstania przerwy w przewozie;

- organizacji przewozu wojsk transportem powietrznym: związki taktyczne i oddziały lub środki materiałowe, które będą przewożone, lotniska /lądowiska/ załadowania i wyładowania, rejony oczekiwania, zbiórki i ześrodkowania po wyładowaniu; czas przewozu wojsk, kolejność i czas załadowania i wyładowania; przedsięwzięcia z zakresu OPL oraz organizacji wszechstronnego zabezpieczenia i dowodzenia.

Podstawę do obliczeń i kalkulacji taktyczno - operacyjnych stanowią przede wszystkim dane zawarte w dyrektywie /rozkazie/ przełożonego i jego wytyczne, a ponadto: zasady i wymagania ujęte w stosownych przepisach między innymi reguły, normy załadowcze i możliwości przewozu wojsk.

Szef komórki operacyjnej sztabu powinien być przygotowany do zameldowania dowódcy związku operacyjnego zazwyczaj kilku projektów rozwiązań dotyczących przede wszystkim:

- zadań dla podległych ogólnowojskowych związków taktycznych i samodzielnych oddziałów;

- sposobów współdziałania wojsk w czasie przegrupowania;

- zakresu i sposobów wykonywania zadań zabezpieczenia przegrupowania.

Natomiast szef sztabu związku operacyjnego powinien być przygotowany do przedstawienia dowódcy propozycji dotyczącej rozwinięcia wojennego systemu dowodzenia i jego funkcjonowania podczas przegrupowania wojsk.

Podobnie przygotowują propozycje szefowie pozostałych oddziałów sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb w zakresie ich dotyczącym.

Propozycje meldowane dowódcy po ich zaakceptowaniu i jego ustalenia, zwykle szef grupy planowania wraz z podległymi mu oficerami nanosi na mapę, na której uprzednio opracowany został zamiar dowódcy dotyczący przegrupowania. Informacje te są wykorzystywane podczas precyzowania zadań dla wojsk i opracowywania pozostałych dokumentów bojowych.

W propozycji zadań dla wojsk szef komórki operacyjnej sztabu powinien uwzględnić: sposób przegrupowania, drogi marszu, rejon ześrodkowania i czas jego osiągnięcia, czas i miejsce odpoczynków, czas przekroczenia linii wyjściowej i poszczególnych linii wyrównania oraz termin gotowości do przegrupowania.

W wypadku przesuwania związku taktycznego /samodzielnego oddziału/ w sposób kombinowany ponadto należy określić: wojska lub środki przewożone i sposób ich przesunięcia, rodzaj środków transportowych i ich liczbę, rejon wyjściowy i wyczekiwania /przed załadowaniem/, czas jego osiągnięcia, rejon ześrodkowania /po wyładowaniu/ i czas jego osiągnięcia, drogi dojścia do tych rejonów, rejon i stacje kolejowe /lotniska, lądowiska/ wyładowania.

W danych dotyczących współdziałania wojsk, które melduje dowódcy związku operacyjnego szef komórki operacyjnej sztabu, zwykle uwzględnia się między innymi:

- zapasowe i rokadowe drogi marszu oraz drogi obejścia;
- wykonawców, miejsce budowy i rodzaje przepraw zapasowych oraz czas ich gotowości i wykorzystania przez poszczególne związki taktyczne, samodzielne oddziały i inne elementy ugrupowania marszowego;
- rejony i czas połączenia się wojsk przewożonych z wojskami wykonującymi marsz;
- prawdopodobne rubieże /rejony/, na które mogą być wysadzone desanty nieprzyjaciela oraz wydzielone siły i środki do ich zwalczania z wojsk związku operacyjnego, sił obrony terytorialnej, a także inne przedsięwzięcia zapewniające utrzymanie ciągłości przegrupowania wojsk;

- rubieże /rejony/, na których mogą powstać strefy zniszczeń, zawałów, pożarów i zatopień oraz sposoby ich pokonywania lub kierunki obejścia;

- tymczasowe punkty przeładunkowe na liniach kolejowych, w wypadku zniszczenia węzłów kolejowych i mostów, dla wojsk przewożonych transportem kolejowym;

- prawdopodobne rubieże i czas spotkania z nieprzyjacielem oraz ugrupowanie operacyjne wojsk związku operacyjnego w bitwie spotkaniowej.

W propozycjach dotyczących zabezpieczenia przegrupowania związku operacyjnego meldowanych dowódcy, szef komórki operacyjnej sztabu powinien uwzględnić przede wszystkim: obronę przed bronią masowego rażenia, ubezpieczenie marszowe i służbę porządkowo - ochronną.

W odniesieniu do obrony przed bronią masowego rażenia szef komórki operacyjnej sztabu przedstawia dowódcy między innymi dane dotyczące:

- rubieży i rejonów stwarzających warunki dogodne do porażenia wojsk bronią masowego rażenia;

- możliwości i zakresu wykorzystania właściwości ochronnych sprzętu bojowego, środków transportowych i terenu oraz indywidualnych środków ochrony dla zapewnienia obrony przed bronią masowego rażenia.

W odniesieniu do ubezpieczenia marszowego wojsk szef komórki operacyjnej sztabu może podać dowódcy dane dotyczące między innymi:

- składu i zadania rzutu ubezpieczenia przegrupowywanych

wojsk;

- sposobu ubezpieczenia poszczególnych rzutów marszowych związku operacyjnego.

W odniesieniu do służby porządkowo - ochronnej dane przedstawione dowódcy związku operacyjnego zwykle dotyczą:

- sił i środków wydzielonych z wojsk obrony terytorialnej do wykonywania zadań służby porządkowo - ochronnej i ich możliwości;

- sił i środków, jakie należy wydzielić ze związku operacyjnego do wykonania zadań związanych z regulacją ruchu wojsk oraz ochroną i obroną obiektów komunikacyjnych;

- sposobu zapewnienia służby porządkowo - ochronnej na rubieżach i w rejonach szczególnie trudnych do przejścia oraz w czasie wchodzenia /wychodzenia/ wojsk do /z/ rejonów odpoczynków i ześrodkowania;

- sposobu zapewnienia służby porządkowo - ochronnej na drogach podejścia wojsk do prawdopodobnej rubieży wejścia ich do bitwy.

Jeśli chodzi o rozwinięcie polowego systemu dowodzenia i jego funkcjonowanie podczas przegrupowania, to szef sztabu związku operacyjnego może przedstawić dowódcy między innymi:

- kolejność i czas przegrupowania poszczególnych stanowisk dowodzenia związku operacyjnego do rejonu ześrodkowania oraz drogi ich marszu;

- sposób utrzymania łączności ze związkami i oddziałami podległymi i przydzielonymi, sąsiadami oraz związkami i oddziałami współdziałającymi.

Podczas wypracowywania przez dowódcę decyzji o przegrupowaniu sztab związku operacyjnego może zorganizować i przeprowadzić rozpoznanie pasa przegrupowania wojsk w celu ustalenia:

- stanu dróg, mostów i przepraw oraz kierunków budowy dróg na przełaj;

- stanu rejonów i stacji załadowania i wyładowania /lotnisk, lądowisk/, rejonów wyjściowych i wyczekiwania oraz dróg dojścia do nich i wyjścia z nich do rejonu załadowania, a także rejonów zbiórki i ześrodkowania po wyładowaniu, dróg dojścia do nich, jak też tymczasowych punktów przeładowania;

- zapór oraz stref skażeń, rejonów zniszczeń, zawałów, pożarów i zatopień;

- możliwości wykorzystania stacjonarnego systemu łączności;

- potrzeb w zakresie służby porządkowo - ochronnej.

Zazwyczaj równolegle z precyzowaniem d e c y z j i o przegrupowaniu wojsk jest ona opracowywana przez oficerów grupy planowania na mapie i w legendzie w formie planu przegrupowania wojsk związku operacyjnego. W opracowaniu tego planu przegrupowania biorą udział również oficerowie z pozostałych oddziałów sztabu oraz z szefostw rodzajów wojsk i służb.

Decyzja dowódcy związku operacyjnego o przegrupowaniu - plan przegrupowania związku operacyjnego - jest podstawą do opracowania i postawienia /przekazania/ zadań podwładnym. Zwykle jednocześnie z opracowywaniem planu przegrupowania opracowuje się r o z k a z o p e r a c y j n y do przegrupowania wojsk. Na jego podstawie oficerowie kierunkowi opracowują rozkaz operacyjny do przegrupowania każdego związku taktycznego i samodzielnego od-

działu; rozkazy te - po podpisaniu przez dowódcę i szefa sztabu związku operacyjnego - przekazuje się adresatom. W miejsce rozkazu dotyczącego przegrupowania mogą być opracowywane zarządzenia bojowe.

Sztab związku operacyjnego z a b e z p i e c z e n i e o p e r a c y j n e przegrupowania realizuje głównie w zakresie rozpoznania, walki radioelektronicznej, zapewnienia obrony przed środkami masowego rażenia, ubezpieczenia i służby porządkowo - ochronnej.

Planowanie w zakresie o b r o n y p r z e d ś r o d k a m i m a s o w e g o r a ż e n i a obejmuje przede wszystkim: dokonanie oceny i określenie rubieży i rejonów, w których najbardziej zagraża obezwładnienie przegrupowujących się wojsk środkami masowego rażenia; określenie przedsięwzięć zapobiegających skupianiu się wojsk przed przeszkodami wodnymi i podczas przechodzenia przez te przeszkody, obszary lesisto - jeziorne, wąskie przejścia, przełęcze itp. rubieże trudne do pokonania, jak też przed linią wyjściową i w rejonach odpoczynku oraz w rejonach wyjściowych, wyczekiwania, załadowania, wyładowania i zbiórki po wyładowaniu; spreczyowanie zakresu wykorzystania ochronnych właściwości sprzętu bojowego, środków transportu i terenu oraz indywidualnych środków ochrony; ustalenie zakresu rozbudowy inżynieryjnej rejonów ześrodkowania.

W zakresie u b e z p i e c z e n i a marszowego ustala się przede wszystkim: możliwość zetknięcia się wojsk w czasie marszu z nieprzyjacielem naziemnym i jego desantami oraz prawdopodobne siły, rubieże i czas spotkania; organizację ubezpiecze-

nia poszczególnych rzutów marszowych i podczas odpocyznku wojsk.

Ustalenia dotyczące obrony przed środkami masowego rażenia i ubezpieczenia marszowego wojsk zazwyczaj uwzględnia się w planie przegrupowania i legendzie do tego planu. Dane te są między innymi podstawą dla opracowania zarządzenia o obronie przed środkami masowego rażenia i zarządzenia o ubezpieczeniu wojsk w czasie marszu. Powyższe zarządzenia po podpisaniu przez szefa sztabu i szefa oddziału operacyjnego sztabu przekazuje się podległym wojskom.

Planując s ł u ż b ę p o r z ą d k o w o - o c h r o n n ą uwzględnia się zadania wykonywane przez siły i środki wydzielone przez przełożonego oraz ustala dodatkowe rejony /rubieże/ i czas pełnienia tej służby. Można również określić sposób zapewnienia służby porządkowo - ochronnej przez poszczególne rzuty rzuty marszowe związku operacyjnego. Stosownie do potrzeb w zakresie służby porządkowo - ochronnej określa się siły i środki, jakie należy wydzielić z podległych wojsk, wojsk obrony regionalnej i lokalnej.

5.2. Dowodzenie podczas przegrupowania wojsk

Przegrupowanie wojsk związku operacyjnego odbywać się będzie po ich mobilizacyjnym rozwinięciu, zazwyczaj z chwilą wybuchu wojny i w warunkach ciągłego oddziaływania nieprzyjaciela. Do głównych zadań sztabu związku operacyjnego, w tym okresie, należy między innymi: stworzenie warunków dogodnych do sprawnego dowodzenia wojskami odbywającymi marsz i przegrupowującymi się przy wykorzystaniu innych środków transportowych oraz wykonujących za-

dania bojowe; kierowanie przegrupowującymi się wojskami oraz zapewnienie terminowego
ich przybycia w pełnej gotowości bojowej w rejon operacyjnego przeznaczenia lub bezpośrednio do pasów /rejonów/ obrony; rozpoczęcie przygotowywania operacji /po otrzymaniu zadania/ oraz stworzenie warunków zapewniających dogodne wejście wojsk do bitwy i wykonanie zadania operacyjnego.

Wojska związku operacyjnego rozpoczynają przegrupowanie zgodnie z terminami podanymi w odpowiednich dokumentach, albo na rozkaz /sygnał/. Sztab związku może zatem przekazać wojskom rozkaz /sygnał/ do rozpoczęcia marszu lub załadowania na środki transportowe. Zawsze powinien on kontrolować terminowe rozpoczęcie i wykonanie marszu oraz załadowanie wojsk na środki transportowe i ich przewóz.

Nadzór i kontrolę nad sprawnym przebiegiem przegrupowania wojsk sprawują kierownicze osoby funkcyjne każdego dowództwa oraz oficerowie kierowunkowi i inne wyznaczone osoby funkcyjne. W tym celu można wykorzystać techniczne środki łączności oraz wyjazd /bądź wylot/ oficerów do wojsk. Ponadto mogą one studiować nadesłane do sztabu meldunki i sprawozdania.

Wojska w czasie porzegrupowania, niezależnie od odległości od linii frontu, mogą być atakowane przez środki napadu powietrznego nieprzyjaciela, jego desanty i grupy specjalne. W rezultacie uderzeń przeciwnika mogą powstać w rejonach i na kierunkach przegrupowania wojsk olbrzymie zniszczenia oraz strefy skażeń, pożarów i zatopień.

Niekiedy po wykonaniu uderzeń przez nieprzyjaciela trzeba będzie wprowadzać znaczne poprawki do planu przegrupowania, a niekiedy - nawet go zmienić. Może bowiem zajść potrzeba: dokonania zmian w ugrupowaniu marszowym, przerwania przewozu wojsk transportem kolejowym lub innym i dalszego kontynuowania przegrupowania marszem, zmiany dróg marszu w celu obejścia lub pokonania stref skażeń, zniszczeń, zatopień i pożarów.

W takim wypadku sztab powinien przede wszystkim dokonać wyboru i zorganizować rozpoznanie nowych dróg marszu oraz określić wojska, czas i sposób dokonania zmiany ugrupowania marszowego. Powinien także ustalić, które wojska dotychczas przewożone będą wykonywać marsz samodzielnie i po jakich drogach, a które gdzie i w jakim czasie powinny połączyć się z macierzystymi jednostkami dla wykonania wspólnego marszu do wyznaczonego rejonu. Sztab powinien również ocenić i wskazać sposób pokonywania stref pożarów, zniszczeń i zawałów oraz zorganizować służbę porządkowo - ochronną na nowych drogach marszu i bezkolizyjne wyjście na nie wojsk. Ponadto musi on dokonać niezbędnych kalkulacjii dotyczących kontynuowania przegrupowania wojsk.

W miarę dokonywania niezbędnych kalkulacji związanych z dalszym przegrupowywaniem wojsk i ustalenia dla nich nowych zadań, sztab przekazuje je wykonawcom - zazwyczaj przez kontakt osobisty dowódcy lub oficerów kierunkowych. Do tego celu mogą być również wykorzystane techniczne środki łączności. Wraz z nowym zadaniem wykonawcy powinni otrzymać dane dotyczące zabezpieczenia kontynuowania marszu, np. organizacji służby porządkowo - ochronnej itp.

Związek operacyjny podczas przegrupowywania może mieć zmieniony kierunek lub otrzymać nowe zadanie operacyjne. W tym wypadku jego sztab powinien przede wszystkim: ocenić i określić możliwości i sposób kontynuowania przegrupowywania wojsk; dokonac wyboru nowych dróg marszu i zorganizować ich rozpoznanie; dokonać nowych kalkulkacji marszu; zorganizować służbę porządkowo - ochronną i inne zabezpieczenie na nowych drogach marszu. Powinien on również zapewnić bezkolizyjne przemanewrowanie, szczególnie wojsk pierwszego rzutu, na nowe drogi marszu oraz sprawne dołączenie do sił głównych tych wojsk, które dotychczas zabezpieczały marsz /np. jednostek inżynieryjnych/, i tych, które oderwały się do przodu.

Nowe zadania, a także ustalenia niezbędne do wykonania marszu, sztab - po ich zaakceptowaniu przez dowódcę - natychmiast przekazuje wykonawcom.

Wojska związku operacyjnego są szczególnie narażone na uderzenia z powietrza i atakowane przez desanty nieprzyjaciela, jego grupy specjalne itp., zwłaszcza podczas podchodzenia i przekraczania rzek, rejonów zurbanizowanych i innych trudnych do pokonania rubieży i rejonów. W wyniku uderzeń nieprzyjaciela mogą powstać strefy zniszczeń, pożarów, zawałów i zatopień. Nieprzyjaciel może także wykonywać minowanie narzutowe.

W tych warunkach sztab powinien, między innymi spowodować odbudowę lub budowę nowych przepraw, wykorzystojąc do wykonania tych zadań głównie siły i środki obrony terytorialnej lub przegrupowujących się wojsk. Może też wybrać drogi dojścia do budowanych przepraw i zorganizować ich rozpoznanie. Oprócz tego dokonu-

je się oceny sytuacji i proponuje dowódcy sposób dalszego przegrupowywania wojsk przewożonych oraz rejony ich wyładowania, jak też drogi dojścia i rejony połączenia się z innymi wojskami dla wspólnego kontynuowania marszu lub drogi marszu do rejonu wyjściowego do operacji. Przeprowadza on również odpowiednie kalkulacje dotyczące możliwości kontynuowania przegrupowania wojsk.

Sztab nie powinien dopuścić do gromadzenia się nadmiernej ilości wojsk przed przeszkodą wodną lub inną rubieżą, której nie można pokonać z marszu w sposób płynny. W zwiaązku z tym powinien przewidzieć przed tą rubieżą rejony czasowego zatrzymania się wojsk oraz zorganizować sprawne ich wejście i wyjście z tych rejonów.

Decyzja dowódcy i kalkulacje dotyczące pokonania przeszkody wodnej stanowią podstawę do ustalenia /a następnie przekazania wojskom/ danych między innymi o przeprawach, drogach dojścia do nich i czasie w jakim powinny one przeprawić się na przeciwległy brzeg.

W razie powstania na kierunku przegrupowania wojsk stref zniszczeń, pożarów i zawałów sztab powinien przede wszystkim zorganizować ich rozpoznanie, a następnie - ocenić mozliwość i ustalić sposób ich pokonania lub obejścia oraz przeprowadzić niezbędne kalkulacje.

Jeżeli wojska będą pokonywać stref zniszczeń, pożarów i zawałów, to sztab powinien między innymi: zorganizować w dostatecznej ilości i w odpowiednim składzie oddziały torujące, przeciwpożarowe oraz inne zależnie od sytuacji, potrzeb i możliwości; zapewnić szczelną obronę przeciwlotniczą oraz nakazać wojskom wzmocnić

ubezpieczenie bezpośrednie. Gdy wojska będą obchodzić strefę zniszczeń, pożarów i zawałów, sztab powinien między innymi wybrać i rozpoznać drogi obejścia, zorganizować na nich regulację ruchu, dokonać niezbędnych kalkulacji marszowych i zapewnić bezkolizyjne wyjście wojsk na drogi obejścia.

Podczas przegrupowywania wojska mogą niekiedy ponieść nawet znaczne straty w stanach osobowych. Sztab dla uzupełnienia stanów osobowych związków taktycznych i jednostek może, między innymi, spowodować zgromadzenie, za pośrednictwem stosownych wojskom organów terenowych, w wybranych rejonach oraz w odpowiednim czasie, niezbędnej ilości żołnierzy o określonych specjalnościach z rezerw osobowych. Dane dotyczące liczby rezerw osobowych i ich specjalności, rejonów i czasu ich gromadzenia sztab związku operacyjnego przekazuje sztabom zainteresowanych związków taktycznych i oddziałów.

Zakres zadań sztabu związku operacyjnego i natężenie jego pracy wzrasta zwykle w czasie podchodzenia i zajmowania przez wojska pasów i rejonów obrony oraz rejonu wyjściowego do operacji, bądź przechodzenia do operacji /działań bojowych/ bezpośrednio z dróg marszu bez zajmowania rejonu wyjściowego. W tym okresie sztab szczególną uwagę powinien zwrócić na odpowiednio wczesne rozpoznanie pasów i rejonów obronnych oraz rejonu wyjściowego i dróg dojścia do niego lub rozpoznanie rubieży wejścia do bitwy i dróg dojścia do niej. Powinien on również główny wysiłek skierować na zabezpieczenie sprawnego wejścia wojsk do pasów i rejonów obrony oraz rejonu wyjściowego do operacji albo rozwinięcia ich na rubieży wejścia do bitwy.

Oprócz zwykle realizowanych przedsięwzięć zabezpieczenia wojsk w rejonie wyjściowym do operacji na korzyść innego okręgu wojskowego organizuje się także przeciwdziałanie środkom i systemom rozpoznania nieprzyjaciela. Sztab powinien zorganizować zwalczanie środków ogniowych nieprzyjaciela, w tym zwłaszcza systemów broni precyzyjnej, które mogą być wykorzystane do porażenia wojsk na duże odległości, to jest podczas zbliżania się ich do rejonu wyjściowego i w rejonie wyjściowym do operacji. Sztab organizuje również utrzymanie do ustalonego czasu rubieży zapewniającej dogodne warunki wejścia wojsk związku operacyjnego do bitwy.

Sztab związku operacyjnego zwykle jednocześnie z dowodzeniem przegupowującymi się wojskami planuje i organizuje zaczepną lub obronną operację bądź też bitwę spotkaniową.

6. Dowodzenie w operacjach

6.1. Warunki przejścia do operacji i ich wpływ na dowodzenie

Metody i treść pracy dowódcy i sztabu związku operacyjnego w operacji zależą od rodzaju operacji. Ponadto wpływają na to warunki i sytuacja, w jakich przechodzi się do obrony, a przede wszystkim: sytuacja strategiczno-operacyjna w strefie odpowiedzialności lub na kierunku działania; położenie, skład i możliwości bojowe wojsk własnych i nieprzyjaciela; czas jakim dysponuje się na przygotowanie operacji oraz warunki terenowe itp. czynniki.

W sytuacji, gdy nieprzyjaciel przejmuje inicjatywę i wykonuje niespodziewane uderzenie w strefie odpowiedzialności okręgu, dowództwo związku operacyjnego dysponować będzie skrajnie ograniczonym czasem na przygotowanie obrony, wojska zaś zazwyczaj zmuszone będą przechodzić do obrony, na rubieżach nie przygotowanych pod względem inżynieryjnym i pod silnym oddziaływaniem przeważających sił i środków nieprzyjaciela. Sytuację dodatkowo komplikować może konieczność odtwarzania zdolności bojowej wojsk oraz działanie części oddziałów, w izolacji od sił głównych, a także obecność w ugrupowaniu związku operacyjnego desantów nieprzyjaciela.

Sztab związku operacyjnego musi więc pracować niezwykle operatywnie i skutecznie. Przede wszystkim oficerowie sztabu powinni na bieżąco kierować działaniami wojsk, aby nie dopuścić do ewentualnego pogorszenia się sytuacji; jednocześnie powinni realizo-

wać przedsięwzięcia związane z przygotowaniem operacji obronnej. Główny wysiłek pracy sztabu powinien być skupiony na: odtworzeniu i zapewnieniu ciągłości dowodzenia, zbieraniu danych o sytuacji, przekazaniu wojskom niezbędnych zarządzeń i sprawowaniu nadzoru nad ich realizacją. Proces planowania - aktualizacji planu operacji - powinien być znacznie uproszczony i przebiegać równolegle z bieżącym kierowaniem wojskami.

W sytuacji, gdy narasta groźba wybuchu wojny i wykonania uderzenia przez nieprzyjaciela, sztab związku operacyjnego dysponować będzie zwykle ograniczonym czasem na przygotowanie operacji obronnej. Oficerowie sztabu muszą skupić uwagę na wykonywaniu najpilniejszych zadań, do których można zaliczyć przede wszystkim: zebranie i przygotowanie danych niezbędnych dowódcy do powzięcia nowej lub skorygowanie uprzednio powziętej decyzji, opracowanie zarządzeń /rozkazów/ i przekazanie ich podwładnym, udzielenie wojskom wszechstronnej pomocy w mobilizacyjnym rozwinięciu i przegrupowaniu oraz zajmowaniu pasów /rejonów/ obrony, organizowaniu systemu ognia, jak też minowaniu i fortyfikacyjnej rozbudowy obrony.

Przebieg planowania i aktualizacji planu operacji obronnej uzależniony będzie od rozwoju sytuacji, zaś kolejność i stopień rozwiązania poszczególnych problemów uwarunkowane będą aktualnymi potrzebami i możliwościami sztabu. Część oficerów sztabu może być wydzielana do bieżącego kierowania działaniem wojsk, szczególnie wtedy - gdy zaistnieje potrzeba zakończenia mobilizacyjnego i operacyjnego ich rozwinięcia oraz poprawienia położenia, uchwycenia rubieży dogodnej do obrony, załamania uderzenia nieprzyjacie-

la, likwidacji wysadzonego desantu itp.

Podczas przechodzenia wojsk związku operacyjnego do operacji obronnej bez styczności z nieprzyjacielem dowództwo może mieć dostateczną ilość czasu na przygotowanie obrony. Pozwoli to na realizację wszystkich przedsięwzięć, niezbędnych do należytego jej przygotowania. Planując operację, sztab zwykle będzie w stanie rozpatrzyć wiele możliwych wariantów działania nieprzyjaciela i stosownie do nich rozstrzygnąć wszystkie problemy dotyczące np. współdziałania oraz szczegółowo zorganizować zabezpieczenie operacyjne i dowodzenie.

Działanie sztabu związku operacyjnego podczas przechodzenia do operacji zaczepnej bezpośrednio z operacji obronnej powinno skupić się przede wszystkim na zapewnienie warunków umożliwiających utworzenie zgrupowania uderzeniowego w odpowiednim terminie i rejonie oraz ogniowe porażenie nieprzyjaciela i skuteczną OPL wojsk na głównym kierunku uderzenia. Ponadto sztab powinien zapewnić dowodzenie wojskami związku operacyjnego tworzącymi zgrupowanie uderzeniowe i wykonującymi jednocześnie inne zadania. W tym zakresie mogą wystąpić duże trudności z uwagi między innymi na duże odległosci, na jakich mogą działać wojska oraz różnorodność wykonywanych przez nich zadań.

W warunkach przechodzenia do operacji zaczepnej po przegrupowaniu na inny kierunek operacyjny zakres działania organów dowodzenia znacznie się poszerza, przy jednoczesnym utrudnieniu ich wykonania. W tym przypadku główny wysiłek dowództwa związku operacyjnego powinien być skupiony przede wszystkim na zaplanowaniu oraz sprawnym przegrupowaniu wojsk do rejonu wyjściowego, a nas-

tępnie na rubież wejścia do bitwy /lub bezpośrednio na tę rubież/. Ponadto należy zwrócić szczególną uwagę na utworzenie i w odpowiednim czasie i sile zgrupowania uderzeniowego i zapewnienie mu stosownej OPL oraz terminową realizację zadań w zakresie wsparcia logistycznego. Dużego wysiłku wymagać będzie również nawiązanie i utrzymanie współdziałania z organami dowodzenia wojsk walczącymi z nieprzyjacielem oraz zorganizowanie rozpoznania.[23/]

W każdej sytuacji sztab związku operacyjnego powinien przyjąć taką metodę pracy, aby podległe wojska możliwie jak najwcześniej dokonały mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz otrzymały zadania bojowe, przyjęły odpowiednie ugrupowanie bojowe, zorganizowały system rozpoznania ognia i OPL, wykonały niezbędne prace inżynieryjne i w określonym czasie osiągnęły gotowość do działania.

6.2. Przygotowanie operacji

Przygotowanie operacji realizuje się w okresie pokoju, w czasie zagrożenia wybuchem wojny i w czasie jej trwania. Przygotowanie operacji zwykle obejmuje: planowanie i aktualizację sporządzonego uprzednio planu operacji obronnej, zorganizowanie operacji, osiągnięcie gotowości wojsk oraz innych sił i środków do wykonania zadania oraz inżynieryjną rozbudowę operacyjnego obszaru obrony /strefy odpowiedzialności okręgu/ lub rejonu wyjściowego do przeciwuderzenia.

6.2.1. Planowanie operacji

Planowanie operacji obejmuje: podjęcie decyzji, ustalenie głównych problemów współdziałania, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego wojsk oraz opracowanie dokumentów bojowych.

Sztab związku operacyjnego w czasie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk w okresie zagrożenia wybuchem wojny i po jej wybuchu, śledzi działanie nieprzyjaciela, dążąc do ustalenia głównie: składu zgrupowań, które mogą być użyte do napaści i wtargnięcia do operacyjnego obszaru obrony /strefy odpowiedzialności okręgu/ oraz czasu, kierunku i rubieży uderzenia, a także celu ich natarcia; składu sił i środków mogących brać udział w przygotowaniu i wsparciu ogniowym tych wojsk; rejonów wysadzenia i składu desantów lub działania oddziałów desantowoszturmowych; możliwości nieprzyjaciela w zakresie rozwijania operacji zaczepnej.

Z chwilą otrzymania informacji o możliwości rozpoczęcia wojny przez nieprzyjaciela i wtargnięcia jego wojsk do operacyjnego obszaru obrony /strefy odpowiedzialności/, szef sztabu powinien wydać niezbędne wytyczne organom dowodzenia. Wytyczne te mogą dotyczyć zebrania aktualnych danych o położeniu nieprzyjaciela, wojsk związku operacyjnego, sąsiadów i terenie oraz przygotowania materiałów niezbędnych do wniesienia korekty w planie operacji.

Szef komórki rozpoznawczej sztabu, oprócz wzmocnienia rozpoznania i nasielania jego działalności może, jeżeli jest to konieczne, zorganizować dodatkowo rozpoznanie lub nakierować jego

wysiłek na obiekty nieprzyjaciela, których znaczenie w realizacji operacji jest szczególnie istotne.

Szef komórki operacyjnej sztabu, przy współpracy z szefostwami rodzajów wojsk i służb, uzupełnia dane dotyczące aktualnego położenia oraz możliwości bojowych wojsk związku operacyjnego i sąsiadów, zwłaszcza obrony powietrznej i obrony terytorialnej; stanu gotowości artylerii, wojsk obrony przeciwlotniczej, wojsk inżynieryjnych i obrony przeciwchemicznej; terenu, głównie jego inżynieryjnej rozbudowy; stanu logistycznego wsparcia wojsk. Ponadto zbiera on i opracowuje informacje dotyczące zabezpieczenia granicy państwowej i potrzeb w tym względzie.

Z chwilą otrzymania zadania dotyczącego operacji tok postępowania osób funkcyjnych może być następujący:

Dowódca związku operacyjnego zapoznaje się z nim i porównuje z zadaniem otrzymanym w okresie pokojowym, następnie szef komórki operacyjnej - wraz ze swoimi oficerami - jeżeli zachodzi potrzeba, nanosi jego treść na dwie lub trzy mapy. Dane, których nie można wyrazić graficznie, zapisuje się na mapie lub w notatniku pracy. Ponadto określa on i zapisuje - również na mapie albo w notatniku pracy- wskaźniki rozmachu operacji.

Dowódca związku operacyjnego, zwykle z szefem sztabu i innymi kierowniczymi osobami funkcyjnymi, przeprowadza analizę zadania oraz ustala zakres korekt, jakie należy wprowadzić do decyzji i planu operacji, jak też przedsięwzięcia, które należy niezwłocznie zrealizować w celu zapewnienia wykonania zadania. Na tej podstawie sztab opracowuje i przekazuje podległym wojskom zarządzenia przygotowawcze. Następnie dowódca przeprowadza lub zatwierdza

kalkulację czasu, ocenia sytuację, określa zamiar operacji i może zameldować go przełożonemu.[24/] Z kolei opracowuje się, zwykle na mapie, zadania bojowe dla wojsk oraz można ustalić treść i opracować wstępne zarządzenia bojowe.[25/] Po podpisaniu tych zarządzeń przekazuje się je podległym związkom taktycznym i samodzielnym oddziałom. Ponadto wskazane jest określić zakres przedsięwzięć i terminy ich realizacji w dowództwie związku operacyjnego.

Wskazane jest, aby równolegle z wypracowaniem zamiaru przez dowódcę, wyznaczony oficer sztabu zapoznał osoby dowództwa związku operacyjnego, nie pracujące w centrum dowodzenia operacyjnego, z sytuacją oraz otrzymanym zadaniem, a szef centrum informacyjnego przesłał sztabowi wyższemu meldunek potwierdzający przyjęcie zadania operacyjnego.[26/] Zabieg taki znacznie przyśpieszy wypracowanie decyzji i wprowadzenie korekt do planu operacji.

Podczas przeprowadzania kalkulacji czasu zwykle uwzględnia się przede wszystkim potrzeby i możliwoci podwładnych w zakresie przygotowanie działań bojowych w nakazanym przez przełożonego terminie. Dopiero w stosunku do tych ustaleń rozpatruje się realizację przez dowództwo związku operacyjnego przedsięwzięcia mające na celu przygotowanie operacji.

Przygotowanie operacji wymaga równoległego wykonywania szeregu prac, zarówno w dowództwie związku operacyjnego, jak i podległych ZT, oddziałach i pododdziałach. Zalecane jest szczególnie intensyfikować działania mające na celu głównie wzmocnienie ochrony i obrony granicy państwa, przeciwdziałanie rozpoznaniu nieprzyjaciela, zorganizowanie systemu ognia i rozpoznania, fortyfikacyjną rozbudowę pasów, pozycji i rejonów obrony oraz organizac-

ję obrony przeciwlotniczej.

Na podstawie ustalonych przez dowódcę i szefa sztabu kalkulacji czasu oraz ich wytycznych, grupa planowania operacyjnego opracowuje kalendarzowy plan przygotowania operacji.[27/] Plan ten reguluje kolejność i terminy realizacji wszystkich przedsięwzięć związanych z przygotowaniem operacji. Po zapoznaniu z zamiarem operacji kierowniczych osób funkcyjnych dowódca związku operacyjnego może dać im wytyczne dotyczące głównie organizacji rozpoznania i przeciwdziałania rozpoznaniu nieprzyjaciela, przygotowania rekonesansu i nawiązaniu współdziałania z terenowymi organami administracji państwowej oraz innych przedsięwzięć niezbędnych dla przygotowania operacji. Np. zakres i terminy wprowadzenia korekt do planu operacji.

Jeżeli zachodzi potrzeba, szef sztabu może dokonać reorganizacji pracy dowództwa związku operacyjnego na głównym stanowisku dowodzenia. W tym względzie może on: określić zakres planowania operacji i wprowadzania korekt w opracowanych dokumentach, podać termin i sposób przekazania zadań bojowych, organizacji współdziałania, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego działań wojsk, a także ustalić zakres pomocy w wojskach. Może on określić także sposób przystosownia aktualnego systemu stanowisk dowodzenia dla potrzeb operacji.

Dowódca związku operacyjnego, znając podstawowe dane o sytuacji przez otrzymaniem zadania, może dokonać jej oceny,ograniczając się tylko do wysłuchania /zapoznania się/ informacji podawanych przez szefów komórek organizacyjnych sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb, dotyczących niedostatecznie jas-

nych dla niego problemów. Dane te mogą być przedstawione dowódcy w formie ustnej, graficznej /mapy, szkice/, tabelarycznej, itp.

S z e f k o m ó r k i r o z p o z n a w c z e j s z t a b u, dokonując oceny nieprzyjaciela, powinien być w gotowości do zameldowania dowódcy danych dotyczących:

- ogólnej charakterystyki przygotowania i możliwych działań nieprzyjaciela na poszczególnych kierunkach strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego - jego składu, stopnia uzupełnienia i rozwinięcia operacyjnego oraz ugrupowania, prawdopodobnego zamiaru, charakteru i możliwości działań; rozmieszczenia i możliwości użycia odwodów; ogólnej ilości sił i środków, sposobu rozwinięcia i ugrupowania związków taktycznych i oddziałów ogólnowojskowych, artylerii, środków ppanc i plot, możliwości działania lotnictwa i śmigłowców uzbrojonych oraz desantów i zgrupowań powietrzno - szturmowych, systemu dowodzenia, silnych i słabych stron nieprzyjaciela;

- oceny przewidywanego natarcia /obrony/ nieprzyjaciela, prawdopodobnego celu i zamiaru natarcia /obrony/ - kierunku głównego uderzenia /rejonów najsłabszego oporu/, sposobu przejścia do natarcia /charakteru obrony/, kolejności wprowadzania sił do walki, przypuszczalnego zadania jego ogólnowojskowych związków taktycznych, czasu ich rozwinięcia, ugrupowania bojowego, gotowości do natarcia /obrony/, podstawowych obiektów nieprzyjaciela, jakie należy obezwładnić do czasu rozpoczęcia przez niego /wojska własne/ natarcia, aby w jak największym stopniu osłabić jego uderzenie /obronę/;

- przewidywanego nasycenia ludźmi, transporterami opancerzonymi, środkami ppanc i artylerią na poszczególnych kierunkach natarcia /obrony/ nieprzyjaciela;

- oceny możliwości oddziaływania systemów walki radioelektronicznej oraz broni precyzyzjnego rażenia na wojska i system dowodzenia;

- wpływu terenu, jego infrastruktury oraz przygotowania inżynieryjnego na działanie nieprzyjaciela;

- zasadniczych zadań oraz propozycji organizacji rozpoznania.

S z e f k o m ó r k i o p e r a c y j n e j s z t a b u dokonuje oceny położenia i możliwości bojowych wojsk związku operacyjnego i sąsiadów, ocenia teren i jego wpływ na użycie rodzajów wojsk oraz sytuyację skażeń i warunki hydrometeorologiczne. Powinien on być przygotowany do zameldowania dowódcy danych dotyczących:

- położenia, stanu i możliwości poszczególnych związków taktycznych i oddziałów wykonania zadania, możliwego stosunku sił i środków w pasie związku operacyjnego i na poszczególnych kierunkach oraz potrzeby i możliwości poprawy położenia wojsk i umocnienia się na zajmowanych pozycjach;

- możliwości przyjęcia przez wojska zamierzonego ugrupowania operacyjnego; możliwości zorganizowania i prowadzenia działań w pasie przygranicznym i dokonania przegrupowania sił i środków;

- kalkulacji czasu na przygotowanie operacji - ze szczególnym uwzględnieniem terminów i kolejności zajęcia obrony w pasie przygranicznym oraz pasów i rejonów obrony /dotyczy operacji obronnej/, organizacji systemu ognia, rozbudowy inżynieryjnej oraz

osiągnięcia gotowości przez poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego;

- wpływu warunków terenowych w operacyjnym obszarze - pasie - działania /strefie odpowiedzialności/ związku operacyjnego i hydrometeorologicznych na przygotowanie i prowadzenie operacji;

- możliwości zorganizowania ochrony i obrony granicy państwowej w operacyjnym obszarze działania /strefie odpowiedzialności/ związku operacyjnego oraz prowadzenia działań bojowych w strefie przygranicznej;[28/]

- możliwości i sposobów realizacji przedsięwzięć z zakresu maskowania operacyjnego, obrony przed środkami masowego rażenia, walki z desantem nieprzyjaciela oraz organizacji służby porządkowo - ochronnej.

S z e f s z t a b u z w i ą z k u o p e r a c y j n e g o, w razie nieobecności dowódcy w czasie wpłynięcia zadania dotyczącego operacji obronnej, po jego przybyciu powinien mu zameldować: położenie, stan i możliwości bojowe wojsk związku operacyjnego, wnioski z oceny sytuacji oraz propozycje decyzji.

W całokształcie przygotowania danych do decyzji dowódcy i planowania operacji istotne znaczenie mają kalkulacje i obliczenia dokonywane przez oficerów sztabu wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb. Kalkulacje te dotyczą między innymi: czasu rozwinięcia systemu rozpoznania; możliwości i skutków użycia środków rażenia; stosunku sił i środków; możliwości zakończenia mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, ich przegrupowania i zajęcia pasów i rejonów obrony lub rejonu wyjściowego oraz wykonania przeciwuderzenia; możliwości i czasu zorganizowania obrony,

obrony granicy oraz działań bojowych w pasie przygranicznym; czasu zajęcia rejonów stanowisk startowych i ogniowych przez oddziały rakiet, środki artylerii i OPL; osiągnięcia gotowości do wykonywania uderzeń /otwarcia ognia/; możliwości i czasu inżynieryjnej rozbudowy terenu.[29/]

Obliczeń i ocen związanych z wykorzystaniem broni konwencjonalnej dokonuje się w celu określenia potrzeb, możliwości i efektywności użycia artylerii, środków ppnc, lotnictwa, w tym śmigłowców bojowych, czołgów, BWP i innych środków rażenia. Dokonanie tych obliczeń umożliwi przede wszystkim spowodowanie osiągnięcia wymaganego stopnia porażenia na poszczególnych kierunkach natarcia nieprzyjaciela /wojsk własnych/, a także wymaganej gotowości środków ogniowych, środków przeciwpancernych i czołgów na 1 km frontu obrony.

Stosunek sił i środków oblicza się zwykle w całym pasie operacji obronnej /według kierunków prawdopodobnych uderzeń nieprzyjaciela/ oraz na kierunku wykonywania przeciwuderzenia z uwzględnieniem głównego i innych kierunków uderzenia. Dokonywane obliczenia powinny pozwolić ustalić możliwości wojsk broniących się /nacierających/ na poszczególnych kierunkach i stanowić podstawę do dokonywania manewru sił i środków na kierunki, na których nieprzyjaciel może uzyskać przewagę umożliwiającą mu pokonanie obrony lub załamanie natarcia.

Podczas przeprowadzenia kalkulacji czasu przegrupowania oraz wyjścia i rozwinięcia wojsk do przeciwuderzenia najpierw określa się przede wszystkim możliwe kierunki i warianty jego działania. Danymi wyjściowymi do obliczeń zwykle są dane dotyczące: rejonów

wyjściowych /ześrodkowania/, liczby i stanu dróg marszu, rubieży rozwinięcia w ugrupowanie przedbojowe oraz planowanych rubieży rozwinięcia do przeciwuderzenia.

Podczas dokonywania oceny terenu szef komórki operacyjnej sztabu powinien przede wszystkim określić: wykorzystanie warunków terenowych na przygotowanie i prowadzenie bitwy /działań bojowych/ w pasie przygranicznym: zarys przedniego skraju, rubieży ostatecznego załamania natarcia nieprzyjaciela, rejony, od których utrzymania zależeć będzie trwałość obrony i zapewnienie dogodnych warunków manewru /wpływ warunków terenowych na możliwości użycia rodzajów wojsk w natarciu/; rejony, w których najkorzystniej będzie porazić i rozbić nieprzyjaciela przy użyciu artylerii, lotnictwa i śmigłowców bojowych oraz przez wykonanie kontrataków i przeciwuderzenia drugimi rzutami; możliwości wykorzystania naturalnych warunków terenowych na potrzeby obrony i maskowania /najkorzystniejsze rubieże /obiekty/ terenowe, które należy opanować/; rejony, w których nieprzyjaciel może wysadzić desanty powietrzne; najdogodniejsze rubieże rozwinięcia OPpanc i OZap; rubieże ogniowe oddziałów czołgów; rubieże do wykonania przeciwuderzenia; rejon rozmieszczenia oddziałów i urządzeń logistycznych; rejony rozwinięcia stanowisk dowodzenia; drogi z rejonu wyjściowego do rubieży ataku oraz dowozu i ewakuacji.

Zazwyczaj jednocześnie z wypracowaniem decyzji przez dowódcę opracowuje się ją na mapie. Czyni to zazwyczaj dowódca przy współudziale osób z nim pracujących oraz 1-2 oficerów z grupy planowania ogólnego. W miarę rozstrzygania poszczególnych elementów decyzji przedstawia się je na mapach roboczych: dowódcy, szefa

sztabu i szefa komórki operacyjnej. W toku przygotowania pierwszej operacji obronnej wypracowaną decyzję lub poszczególne jej elementy zwykle konfrontuje się z decyzją opracowaną w okresie pokoju. Wszelkie zmiany i udokładnienia można wprowadzać na dokumencie opracowanym wcześniej lub, jeśli zachodzi potrzeba, decyzję można opracowywać od nowa.

Jeśli na przygotowanie operacji związek operacyjny będzie miał ograniczony czas, to dowódca może osobiście postawić zadania bojowe przede wszystkim związkom taktycznym i innym oddziałom, które w pierwszej kolejności rozpoczną walkę. Pozostałym ZT, oddziałom i elementom ugrupowania operacyjnego zadania bojowe mogą przekazywać oficerowie sztabu oraz szefostw rodzajów wojsk i służb. Zazwyczaj wraz z zadaniem bojowym przekazuje się podwładnym zasadnicze zagadnienia dotyczące współdziałania, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego wojsk.

Podstawę do szczegółowego planowania operacji stanowią decyzja i wytyczne dowódcy. Planowanie rozpoczyna się z chwilą otrzymania zadania dotyczącego operacji i odbywa się zwykle jednocześnie z wypracowaniem decyzji. Przygotowane przez oficerów dane do decyzji, z chwilą zaakceptowania przez dowódcę, stanowią również podstawę do planowania.

Treści i metody pracy sztabu w zakresie planowania operacji oraz treść i zakres opracowywanych dokumentów, a także stopień ich szczegółowości zależeć będzie od konkretnych warunków i potrzeb, a w głównej mierze - od czasu, jaki sztab będzie miał na przygotowanie operacji.

Przebiegiem planowania operacji kieruje szef sztabu, który ustala kolejność, terminy opracowania poszczególnych dokumentow i treść najważniejszych z nich. W wyniku planowania sztab, z udziałem szefostw rodzajów wojsk i służb, powinien określić sposób i terminy wykonania przez wojska związku operacyjnego zadań, dokonać podziału ich wysiłku według zadań, rodzajów i kierunków /rejonów/ przewidywanego działania nieprzyjaciela oraz ustalić sposoby ich współdziałania, organizację zabezpieczenia operacyjnego wsparcia logistycznego i dowodzenia. Wyniki planowania przedstawia się w planie operacji, który może obejmować: plan operacji obronnej /część operacyjną/ z legendą; plan współdziałania; plan łączności; plany użycia /działań bojowych/ wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa; plan obrony przeciwlotniczej; plany zabezpieczenia operacyjnego /rozpoznania, walki radioelektronicznej, obrony przed środkami masowego rażenia, maskowania operacyjnego oraz zabezpieczenia inżynieryjnego, obrony przeciwchemicznej, zabezpieczenia topograficznego i zabezpieczenia hydrometeorologicznego/; plan wsparcia logistycznego wojsk.

Ponadto, w zależności od potrzeb oraz sytuacji i warunków przechidzenia wojsk związku operacyjnego do operacji, mogą być opracowywane i inne dokumenty. Dotyczyć one mogą np. ochrony i obrony granicy, porażenia ogniowego obiektów pierwszej kolejności, systemu ognia ppanc, wykonania przeciwuderzenia, zwalczania rozpoznania nieprzyjaciela, obrony przeciwdesantowej i innych.

Jeżeli wojska związku operacyjnego przechodzą do operacji obronnej w toku wykonywania przeciwuderzenia /operacji zaczepnej/ - przy aktywnym oddziaływaniu nieprzyjaciela lub bezpośrednio z

marszu - sztab dowódcy i szefowie rodzajów wojsk i służb powinni opracować przede wszystkim plany użycia podległych rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego na mapach roboczych w zakresie umożliwiającym terminowe postawienie podległym wojskom zadań bojowych i zorganizowanie obrony.

Równolegle z wypracowywaniem decyzji dowódcy związku operacyjnego o operacji obronnej, oficerowie grupy planowania ogólnego, współdziałając z pozostałymi organami dowodzenia, opracowują między innymi p l a n o p e r a c j i o b r o n n e j - część operacyjną - na mapie 1:200 000 i legendę. Plan ten jest szczególnym rozwinięciem decyzji dowódcy i zazwyczaj opracowuje się go o dwa szczeble dowodzenia niżej.

Na mapie planu operacji przedstawia się przede wszystkim: ugrupowanie pierwszorzutowych związków taktycznych i ich zadania /rubież ataku i drogi dojścia do niej/; rejony stanowisk startowych i ogniowych rakiet i artylerii oraz rakiet plot; stanowiska dowodzenia związków taktycznych; drugorzutowe związki taktyczne i ich zadania, a szczególnie główne i zapasowe rejony /pasy/ do obrony, a także rubieże rozwinięcia do przeciwuderzenia /rubieże wejścia do bitwy/, drogi marszu i kierunki uderzeń. Ponadto w planie tym z podobną dokładnością przedstawia się zadania i sposób ich wykonania przez pozostałe elementy ugrupowania operacyjnego. Plan ten może zawierać ponadto niezbędne kalkulacje operacyjno - taktyczne i obliczenia.

W legendzie do planu operacji związku operacyjnego /części operacyjnej/ uwzględnia się między innymi: cel i zamiar operacji; podział sił i środków; skład bojowy i stan związku operacyjnego;

podział sił i środków; podział wysiłku lotnictwa; stosunek sił i środków; stan, dowóz i podział środków materiałowych.

Dowódca i szef sztabu związku operacyjnego oraz szefowie rodzajów wojsk i służb w zakresie planowania ogniowego porażenia nieprzyjaciela powinni osobiście ustalić: sposób i termin wykonania uderzeń ogniowych; podział wysiłku ogniowego pomiędzy wykonawców według rejonów i kierunków przewidywanego działania nieprzyjaciela /kierunków natarcia/; współdziałanie pomiędzy związkami taktycznymi i oddziałami ze środkami ogniowymi; wszechstronne zabezpieczenie i organizację dowodzenia siłami i środkami ogniowymi.

Planując walkę /bitwę/ o utrzymanie granicy i w pasie przygranicznym sztab związku operacyjnego powinien określić, między innymi: cel tych działań oraz siły i środki do ich wykonania, rubieże /rejony/ obrony oraz czas i sposób wyjścia na nie, kierunki i pasy działania oraz zadania dla wojsk, sposób zabezpieczenia wyjścia i działania wojsk podczas wykonywania tych zadań, sposób zabezpieczenia wyjścia i działania wojsk w obronie granicy i działania w pasie przygranicznym, sposób współdziałania i dowodzenia. Problemy związane z obroną granicy i działania w pasie przygranicznym mogą być przedstawione w oddzielnej decyzji lub stosownym planie.

Na okres bitwy o utrzymanie zasadniczej rubieży obrony może być przewidywane wykonanie przeciwuderzenia drugim rzutem /odwodem/ związku operacyjnego. Przeciwuderzenie planuje się zwykle w kilku wariantach w zależności od możliwych kierunków działania głównego zgrupowania uderzeniowego nieprzyjaciela. W

każdym z wariantów planowanego przeciwuderzenia należy określić midzy innmi: cel przeciwuderzenia oraz siły i środki przewidziane do jego wykonania; drogi marszu, rubieże rozwinięcia i czas wyjścia na nie; kierunek przeciwuderzenia i rubieże do opanowania, zadania wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa; zadania związków taktycznych broniących się w pierwszym rzucie, zadania odwodów specjalnych, realizowane na korzyść wojsk wykonujących przeciwuderzenie; przedsięwzięcia związane z zabezpieczeniem bojowym wykonania przeciwuderzenia; sposób współdziałania; organizację dowodzenia.

Wszystkie ustalenia dokonywane podczas planowania przeciwuderzenia przez sztab powinny znaleźć odzwierciedlenie w oddzielnej decyzji dowódcy o wykonaniu przeciwuderzenia /planie/, którą zazawyczaj uściśla się i uaktualnia w toku bitwy obronnej.

Ważne miejsce w planowaniu operacji zajmuje problem zwalczania desantów powietrznych nieprzyjaciela, wysadzanych w strefie odpowiedzialności okręgu wojskowego /w operacyjnej strefie/. Właściwe rozwiązanie przez sztab tego problemu powinno umożliwić szybkie i skuteczne zwalczanie desantu zarówno podczas lądowania, jak i natychmiast po wylądowaniu.

W okresie przygotowania operacji szefostwo wojsk łączności związku operacyjnego powinno zaplanować system łączności związku operacyjnego w operacji oraz opracować dokumenty dowodzenia łącznością i dokumenty planistyczno - eksploatacyjne łączności.

W rezultacie planowania ustala się strukturę systemu łączności związku operacyjnego, to jest:

- organizację lub zmiany w organizacji podstawowej sieci

łączności z uwzględnieniem uodpornienia na oddziaływanie nieprzyjaciela;

- sposób wykorzystania sieci wtórnych podstawowej sieci łączności z uwzględnieniem potrzeb dowodzenia;

- organizację polowych bezpośrednich połączeń teletransmisyjnych pomiędzy węzłami łączności stanowisk dowodzenia związków /oddziałów/ ugrupowania operacyjnego;

- sposób organizacji relacji radiowych;

- sposób organizacji sieci wojskowej poczty polowej;

- ograniczenia wykorzystania poszczególnych rodzajów środków teletransmisyjnych /w celu zapewnienia przeciwrozpoznawczych systemów/ i inne przedsięwzięcia.

Przygotowanie systemu łączności związku operacyjnego spełniającego wszystkie wymagania stawiane łączności, można zrealizować tylko przy ścisłej współpracy organów kierowania łącznością związku operacyjnego z szefem sztabu, oddziałem operacyjnym, szefami rodzajów wojsk i służb oraz z organami łączności resortu łączności.

W rezultacie planowanie powstaje szereg dokumentów, które dzielą się na dokumenty kierowania łącznością /dowodzenia oddziałami i pododdziałami łączności oraz kierowania systemami łączności i ich elementami/, dokumenty sprawozdawczo - informacyjne oraz eksploatacyjne i pomocznicze.

Do dokumentów kierowania łącznością /systemem łączności/ związku operacyjnego zalicza się:

- zarządzenia i wstępne zarządzenia łączności sztabu związku operacyjnego przeznaczone dla podległych sztabów;

- zarządzenia i wstępne zarządzenia bojowe łączności związku operacyjnego przeznaczone dla dowódców oddziałów i pododdziałów łączności;

- plan łączności składający się z trzech części. Pierwszej obejmującej czynną i planowaną sieć teletransmisyjną i pocztową. Drugiej przedstawiającej schemat struktur usługowej sieci. Część trzecią stanowi notatka zawierająca pozostałe informacje z decyzji szefa wojsk łączności, które nie można ująć w pierwszej i drugiej części;[30/]

- mapy robocze szefa wojsk łączności związku operacyjnego oraz innych oficerów szefostwa /w tym dyżurnych służb łączności/.

Do dokumentów sprawozdawczo-informacyjnych łączności związku operacyjnego zalicza si dzienniki działań szefostwa wojsk łączności, meldunki łączności, sprawozdania łączności, meldunki dyslokacyjne WPP oraz wykazy wykorzystanych dokumentów kluczowych i szyfrowych.

Dokumenty eksploatacyjne i pomocnicze łączności związku operacyjnego obejmują: schematy łączności radiowej, specjalnej i pocztowej; schematy wykorzystania kanałów i zestawianych łączy oraz tabele kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności, sygnałow rozpoznawczych osób funkcyjnych, rozdziału dokumentów kluczowych łączności utajnionej i łączności specjalnej, danych radiowych, radiotelefonicznych, radioliniowych i przydziału danych do organizacji łączności w podległych ZT i oddziałach; wykazy łączy zestawianych przy wykorzystaniu środków radioliniowych i przewodowych, łączy wydzielanych ze stacjonarnej sieci telekomunikacyjnej, końcowych /abonenckich/ urządzeń łączności instalowa-

nych na stanowiskach dowodzenia oraz pocztowe tablice dyslokacyjne, wytyczne do organizacji łączności specjalnej i bezpieczeństwa łączności i inne potrzebne dokumenty.

6.2.2. Organizowanie operacji

Na podstawie decyzji dowódcy związku operacyjnego i sporządzonych dokumentów planu operacji oficerowie kierunkowi opracowują rozkazy dla poszczególnych ZT i samodzielnych oddziałów. Niekiedy w miejsce tych rozkazów mogą być opracowywane zarządzenia bojowe. Oprócz zarządzeń bojowych dla poszczególnych ZT i samodzielnych oddziałów opracowuje się również zarządzenia dotyczące zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego wojsk.

Zadania bojowe dla podległych wojsk zwykle przekazuje się przez techniczne środki łączności. Natomiast rozkazy i zarządzenia przesyła się podwładnym na piśmie.

W przygotowaniu operacji szczególnie ważnym przedsięwzięciem w pracy dowódcy i sztabu jest organizacja współdziałania. Główne problemy współdziałania określa dowódca w swojej decyzji, a przekazuje się je podwładnym podczas stawiania zadań bojowych.

W zależności od posiadanego czasu na przygotowanie operacji dowódca może organizować współdziałanie na stanowisku dowodzenia lub w terenie, np. podczas przeprowadzania rekonesansu. Wytyczne do współdziałania mogą także przekazywać podwładnym oficerowie sztabu przez techniczne środki łączności.

Sztab związku operacyjnego na podstawie decyzji i wytycznych dowódcy oraz wytycznych sztabu wyższego uzgadnia działanie pod-

ległych związków taktycznych i oddziałów, wojsk wspierających i współdziałających. Opracowuje on plan współdziałania i stwarza dowódcy warunki do jego organizacji. Sztab sporządza także i przekazuje wykonawcom wytyczne do współdziałania oraz organizuje odpowiednią łączność. Ustala też sygnały dowodzenia, powiadamiania i współdziałania oraz jednolitą numerację celów, kontroluje zrozumienie przez podwładnych sposobów współdziałania i zapewnia warunki jego realizacji.

Uzgodnień sposobów działania podległych związków taktycznych i oddziałów, w tym obrony terytorialnej, wojsk wspierających i współdziałających, w toku bitwy dokonuje zazwyczaj szef sztabu przy współudziale szefów komórek organizacyjnych sztabu i szefów rodzajów wojsk. Uzgodnień tych dokonuje się zwykle według zadań realizowanych podczas prowadzenia bitwy z uwzględnieniem rubieży i czasu. Do zadań tych w operacji obronnej zalicza się przede wszystkim: niszczenie i obezwładnianie nieprzyjaciela na dalekich podejściach do obrony, zwykle będzie to przed granicą; niszczenie nieprzyjaciela w czasie podchodzenia do granicy oraz rozwijania si i walki w pasie przygranicznym; odpieranie uderzeń nieprzyjaciela i prowadzenie bitwy o utrzymanie głównej rubieży /głównego pasa/ obrony; zwalczanie zgrupowań nieprzyjaciela, które wdarły się w głąb obrony; załamanie natarcia nieprzyjaciela przed przednim skrajem drugiej rubieży obrony i prowadzenia bitwy o jej utrzymanie; walkę z desantem nieprzyjaciela w głębi obrony.

Ponadto oficerowie sztabu uzgadniają sposób działania z sąsiadami, szczególnie przebieg pozycji obronnych skrzydłowych związków taktycznych i oddziałów, jak też kierunki skupienia

głównych wysiłków i kontrataków drugich rzutów oraz zabezpieczenie skrzydeł i styków. Szczegółowo omawia się sposób wspólnego działania, mającego na celu zabezpieczenie styków i skrzydeł oraz wykonywania zbieżnych przeciwuderzeń lub kontrataków.

W przeciwuderzeniu /w operacji zaczepnej/ sztab uzgadnia współdziałanie wojsk podczas wykonywania następujących zadań: przejście do przeciwuderzenia /natarcia/ i przełamanie obrony nieprzyjaciela; odparcie kontrataków i przeciwuderzenia odwodow nieprzyjaciela; wprowadzenie do bitwy drugiego rzutu itp.

Treść powyższych ustaleń i uzgodnień można przedstawić w operacyjnej części planu operacji oraz w niezbędnym zakresie - na mapie roboczej szefa sztabu dowódcy.

Na tej podstawie oraz na podstawie decyzji dowódcy związku operacyjnego i wytycznych sztabu wyższego grupa planowania ogólnego może opracować plan współdziałania. Plan ten może być opracowany w formie tabelarycznej lub graficznej na mapie. W planie tym wyróżnia się poszczególne zadania realizowane w czasie prowadzenia operacji. W każdym z wyróżnionych zadań przedstawia się działanie nieprzyjaciela i poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego, lotnictwa wspierającego i sąsiadów. Do planu tego sporządza się zwykle tabelę sygnałów współdziałania.

Zabezpieczenie operacyjne i wsparcie logistyczne wojsk w operacji planuje i organizuje sztab związku operacyjnego wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb - zgodnie z decyzją dowódcy, jego wytycznymi oraz zarządzeniami sztabu wyższego. Sztab związku operacyjnego jest bezpośrednim organizatorem rozpoznania, ubezpieczenia, obrony przed środkami masowego rażenia, walki radioelek-

tronicznej, maskowania operacyjnego, zabezpieczenia topograficznego i zabezpieczenia hydrometeorologicznego.

Dowodzenie w operacji organizuje szef sztabu zgodnie z decyzją i wytycznymi dowódcy oraz zarządzeniem i ustaleniami sztabu wyższego.

System dowodzenia do potrzeb operacji powstaje w rezultacie dostosowania do tych potrzeb systemu funkcjonującego. W razie potrzeby dokonuje się korekty zarówno co do rozmieszczenia, jak i składu oraz wyposażenia poszczególnych stanowisk dowodzenia.

Główne stanowisko dowodzenia związku operacyjnego rozmieszcza się za zasadniczym zgrupowaniem wojsk lub w ich ugrupowaniu, w rejonie zapewniającym ukrycie go i zamaskowanie oraz trwałą łączność z podwładnymi, przełożonym i innymi stanowiskami dowodzenia.

Zapasowe stanowisko dowodzenia powinno być w stałej gotowości do przejęcia i zapewnienia ciągłości dowodzenia w razie zniszczenia lub niemożności dowodzenia z głównego stanowiska dowodzenia.

W niektórych sytuacjach, w celu zachowania ciągłości dowodzenia i przybliżenia dowódcy związku operacyjnego do walczących wojsk, może być okresowo wykorzystywane wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD/ oraz powietrzny punkt dowodzenia /PPD/.

Dla każdego z wymienionych stanowisk dowodzenia przygotowuje się główny i zapasowy rejon rozmieszczenia oraz zapewnia warunki do sprawnego ich przemieszczania z jednego rejonu do drugiego. Rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia powinny być rozbudowane pod względem inżynieryjnym, przede wszystkim zaś należy wykonać schrony dla ludzi i ukrycia dla sprzętu.[31/]

Zagadnienia związane z organizacją i funkcjonowaniem systemu dowodzenia związku operacyjnego mogą być przedstawione w planie organizacji dowodzenia w operacji obronnej.

Do zadań służby porządkowo - ochronnej w operacji należy: zapewnienie porządku podczas przegrupowania wojsk, w ich rejonach rozmieszczenia rubieżach /rejonach/ obrony; kontrolowanie przestrzegania przez wojska ustalonego porządku i maskowania; spowodowanie zwolnienia określonych dróg; ochrona obiektów drogowych i zwalczanie grup dywersyjno - rozpoznawczych nieprzyjaciela; regulowanie ruchu wojsk; meldowanie sztabowi i uprzedzanie wojsk o stanie dróg.

Komórka operacyjna sztabu opracowuje plan służby porządkowo - ochronnej na mapie. W planie tym ujmuje się: rejony pełnienia służby porządkowo - ochronnej i osoby bezpośrednio za nie odpowiedzialne; drogi, na których organizuje się regulację ruchu, ze szczególnym wyeksponowaniem rejonów newralgicznych bądź też rejonów lub rubieży trudnych do pokonania, na których mogą atakować grupy dywersyjno - rozpoznawcze; siły i środki użyte do wykonania tych zadań oraz rejony ich rozmieszczenia.

Kontrolę i pomoc organizuje komórka operacyjna sztabu na podstawie wytycznych dowódcy, realizują zaś oficerowie dowództwa.

Kontrolując i udzielając pomocy wojskom w przygotowaniu walki główną uwagę zwraca się na: gotowość baterii dyżurnych OPL i artylerii do otwarcia ognia; terminowość otrzymania i właściwe zrozumienie przez podwładnych zadań bojowych, wytycznych do współdziałania i zarządze /wytycznych/ dotyczących organizacji zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego; zgodność decyzji

podwładnych z zamiarem dowódcy o operacji i otrzymanymi zadaniami bojowymi; prawidłowość zajęcia przez związki taktyczne i oddziały wyznaczonych rejonów obrony; wykonanie prac inżynieryjnych w zakresie rozbudowy pasów /rejonów/ obrony, stan i stopień gotowości zapór inżynieryjnych; gotowość i prawidłowość organizacji systemu ognia; organizację i utrzymanie współdziałania wojsk oraz zabezpieczenia operacyjnego; przestrzeganie dyscypliny maskowania; pełnienie służby porządkowo - ochronnej; sprawność funkcjonowania systemu dowodzenia.

6.3. **Dowodzenie podczas prowadzenia operacji**

Dowodzenie podczas prowadzenia operacji wyraża się głównie w: stałym kontrolowaniu pola bitwy i kształtowaniu sytuacji wedle własnej woli; kontrolowaniu gotowości wojsk do wykonania postawionych im zadań; przewidywaniu rozwoju sytuacji oraz dostarczaniu dowódcy opracowanych danych, potrzebnych mu do korygowania decyzji i planu operacji dla podjęcia nowej decyzji; przekazaniu wojskom zadań i kontrolowaniu ich realizacji; zapewnieniu warunków do wykonania zadań przez wojska; utrzymywaniu ciągłego współdziałania i dowodzenia oraz zabezpieczenia operacyjnego; przekazywaniu sztabowi nadrzędnemu meldunków o sytuacji oraz informowaniu o niej podwładnych i sąsiadów.

W operacji obronnej do chwili rozpoczęcia natarcia przez nieprzyjaciela sztab związku operacyjnego winien ustalić: oznaki jego przygotowania do wykonania uderzeń środkami napadu powietrznego; rozmieszczenie stanowisk ogniowych artylerii oraz stanowisk

dowodzenia i punktów kierowania środkami walki; główne zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela i przypuszczalne kierunki uderzenia, w tym kierunek głównego uderzenia; termin przejścia ich do natarcia; drogi podejścia z głębi; rejony wyjściowe do natarcia oraz rubieże rozwinięcia do ataku. W miarę otrzymywania danych o nieprzyjacielu szefostwo wojsk OPL oraz szefostwo WRiA, organ dowodzenia lotnictwem uściśla i przekazuje wojskom zadania dotyczące gotowości do odparcia ataku środków napadu powietrznego oraz rażenia podchodzących sił nieprzyjaciela. Ponadto sztab powinien zorganizować rozpoznanie skuteczności własnego ognia.

Z chwilą rozpoczęcia natarcia przez nieprzyjaciela sztab ustala skutki jego ogniowego przygotowania ataku oraz kierunki uderzeń. Ponadto zapewnia wykonanie ogniowego porażenia nieprzyjaciela, które realizowane jest zwykle zgodnie z uprzednio opracowanymi planami. Stwarza on również warunki i zapewnia wykonanie manewru ogniem oraz siłami i środkami na zagrożone kierunki dla załamania natarcia nieprzyjaciela, wsparcie walki granicznej oraz w pasie przygranicznym /przesłanianie/, a następnie utrzymania przedniego skraju obrony.

Przed rozpoczęciem ataku przez nieprzyjaciela sztab związku operacyjnego powinien zebrać informacje dotyczące przede wszystkim: stopnia naruszenia systemu obrony oraz położenia i stanu gotowości wojsk do odparcia ataku.

Z chwilą rozpoczęcia ataku przez nieprzyjaciela sztab śledzi działanie wojsk własnych, broniących granicy i działających w pasie przygranicznym /przesłaniania/ oraz główne rubieżee /pierwszego pasa/ obrony. Zbiera i opracowuje dane o sytuacji

oraz melduje je dowódcy i sztabowi wyższemu. Ponadto - zgodnie z decyzją dowódcy - przekazuje zadania wykonawcom i kontroluje ich wykonanie.

W celu uściślenia sytuacji na ważniejszych kierunkach szef sztabu związku operacyjnego może wysłać rozpoznanie oficerskie, szczególnie w przypadku: otrzymania od podległych dowództw sprzecznych informacji, gwałtownej zmiany sytuacji, utraty łączności z podległymi wojskami, włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony lub wyjścia na skrzydła i w luki między związkami taktycznymi.

Po odparciu ataku nieprzyjaciela oficerowie sztabu powinni niezwłocznie zebrać informacje o sytuacji. W tym celu sztab powinien ustalić, między innymi, na jakich kierunkach i na jaką głębokość włamał się nieprzyjaciel w głąb obrony oraz jego skład.

Ustala on również, które oddziały własne zmuszone zostały do wycofania się oraz ich zdolność bojową i poniesione przez nie straty, a także stan zaopatrzenia wojsk w środki materiałowe, szczególnie w amunicję. Jednocześnie sprawdza się gotowość wojsk drugiego rzutu i odwodów do manewru na zagrożone kierunki.

W razie wysadzenia przez nieprzyjaciela desantu powietrznego w głębi obrony oficerowie sztabu uściślają rejon jego lądowania /wysadzenia/, ustalają skład i charakter działań oraz przekazują wojskom zadania związane z niszczeniem desantu i zapewniają szybkie ich przejście do działania. Ponadto organizują wsparcie ogniowe zwalczania desantu oraz wzmocnienie obrony i ochrony zagrożnych obiektów. W razie potrzeby do kierowania działaniem oddziałów wyznaczonych do likwidacji desantu można wydzielić z do-

wództwa związku operacyjnego grupę oficerów wyposażonych w niezbędne środki dowodzenia.

W przypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony oficerowie sztabu powinni zastosować wszystkie możliwe środki, aby nie dopuścić do rozprzestrzeniania się jego wojsk.

W tym celu oficerowie sztabu, głównie zaś komórki operacyjnej i rozpoznawczej, dokonują wnikliwej oceny sytuacji i przygotowują krótkie meldunki dla dowódcy związku operacyjnego.

Szef komórki rozpoznawczej sztabu powinien ustalić i zameldować dowódcy dane dotyczące, między innymi: składu, położenia i możliwości nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony; położenia jego odwodów oraz możliwości wprowadzenia ich do bitwy na kierunku włamania; sił i środków przeciwnika na innych kierunkach i możliwego sposobu ich działania; najbardziej opłacalnych dla nieorzyjaciela obiektów uderzeń lotnictwem; możliwości wysadzenia przez nieprzyjaciela desantów, prowadzenia działań desantowo - szturmowych, użycia oddziałów obejścia itp.

Szef komórki operacyjnej sztabu powinien ustalić i zameldować dowódcy dane dotyczące, między innymi: położenia i możliwości wojsk własnych w zakresie utrzymania zajmowanych rubieży /pasów, rejonów obrony/ oraz potrzebę dodatkowego ich wzmocnienia; możliwości prowadzenia skutecznej walki obronnej przed wykonaniem przeciwuderzenia i w czasie jego wykonywania; położenia i możliwości użycia drugiego rzutu związku operacyjnego do wykonania przeciwuderzenia oraz czasu niezbędnego na przemarsz i rozwinięcie się wojsk do jego wykonania; stosunku sił i środków na kierunku przeciwuderzenia; zabezpieczenia operacyjnego wykonania

przeciwuderzenia; położenia sąsiadów i wpływu ich działania na wykonywanie przeciwuderzenia.

Po powzięciu przez dowódcę związku operacyjnego decyzji o rozbiciu zgrupowania nieprzyjaciela, które włamało się w głąb obrony, sztab powinien przede wszystkim: zorganizować dodatkowe rozpoznanie obiektów nieprzyjaciela, na które przewiduje się wykonanie uderzeń lotnictwa; przekazać wojskom biorącym udział w przeciwuderzeniu zadania bojowe, uściślić współdziałanie wojsk z lotnictwem i śmigłowcami bojowymi, wojskami rakietowymi i artylerią, odwodami specjalnymi i oddziałami pierwszego rzutu; zorganizować regulację ruchu na drogach przegrupowania; dostosować system dowodzenia do wykonywania zadanmia i sytuacji; sprawdzić gotowość wojsk do wykonywania zadań; dopilnować podporządkowania środków wzmocnienia drugiemu rzutowi zgodnie z decyzją dowódcy. Jeżeli przeciwuderzenie wykonywane jest wspólnie z sąsiadem, to sztab uzgadnia z nim czasy /sygnały/ jego wykonania, zadania wojsk oraz sposób użycia środków rażenia; rubież spotkania i sygnały rozpoznawcze wojsk własnych.

Jednocześnie z przekazaniem zadań związanych z wykonaniem przeciwuderzenia oficerowie sztabu uściślają zagadnienia współdziałania, a szczególnie: położenie, zadania i sposób działania wojsk będących w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem; zadania, czas, miejsce i sposób działania sił i środków biorących udział w przeciwuderzeniu; obiekty i czas wykonania uderzeń ogniowych środkami przełożonych; sygnały dowodzenia, współdziałania i wzajemnego rozpoznawania.

Jeżeli w toku bitwy obronnej niektóre oddziały pozostaną na tyłach nieprzyjaciela i prowadzić będą nadal aktywne działania, to sztab powinien utrzymywać z nimi ciągłą łączność, zapewnić wsparcie ich działania ogniem oraz ustalić sposób współdziałania tych oddziałów z wojskami wykonującymi przeciwuderzenie.

Gdy wykonanie przeciwuderzenia jest niecelowe, szef sztabu powinien być gotów zameldować dowódcy propozycje dotyczące przede wszystkim sposobu wzmocnienia zagrożonych kierunków, organizacji obrony na pozycji pośredniej i na kolejnej rubieży przez drugi rzut oraz składu i sposobu odtworzenia odwodu i rejonu jego rozmieszczenia.

Po powzięciu decyzji przez dowódcę sztab uczestniczy w organizacji obrony na pozycji pośredniej i na kolejnej rubieży, organizuje na nim system ognia oraz zapewnia terminowe ich obsadzenie.

W operacji zaczepnej do czasu rozpoczęcia realizacji przedsięwzięć związanych z podejściem wojsk i przełamaniem /pokonaniem/ obrony nieprzyjaciela, sztab związku operacyjnego powinien sprecyzować informacje o zgrupowaniu jego wojsk, ich ugrupowaniu i systemie obrony. Powinny one dotyczyć głównie charakteru i stopnia inżynieryjnej rozbudowy obrony, systemu ognia i kierowania środkami walki oraz systemu dowodzenia. Ponadto do sztabu należy ustalenie: miejsc i rodzaju zapór inżynieryjnych oraz broni precyzyjnego rażenia, a także odcinków słabo bronionych i istnienia luk w obronie /ugrupowaniu/ przeciwnika.

Oprócz tego - zwykle na kilka godzin przed atakiem na przedni skraj obrony nieprzyjaciela /wyjściem wojsk na rubież do przeci-

wuderzenia/ - sztab organizuje rozwinięcie WSD na rubieży wejścia wojsk do bitwy oraz zapewnia ciągły dyżur na ziemi lub w powietrzu powietrznego punktu dowodzenia.

Sztab zapewnia również i kontroluje terminowe przegrupowanie i osiągnięcie gotowości do działań /otwarcia ognia/ przez siły i środki rażenia /WRiA, WOPL i inne/ oraz WRe. Sprawdza też osiągnięcie gotowości do działań przez lotnictwo.

Sztab związku operacyjnego przekazuje wojskom pierwszego rzutu rozkaz /sygnał/ do rozpoczęcia marszu z rejonu wyjściowego oraz kontroluje jego obieg i prawidłowe zrozumienie przez wykonawców. Oprócz tego nadzoruje przegrupowujące się wojska, głównie zaś osiąganie przez nie w nakazanym terminie poszczególnych rubieży, do rubieży ataku włącznie. Jednocześnie zbiera dane o skutkach działalności ogniowej środków rażenia podczas podchodzenia wojsk do rubieży ataku. Kontroluje też terminowe rozpoczęcie ogniowego przygotowania ataku oraz osiągnięte rezultaty działalności ogniowej.

W czasie wykonywania ataku i przełamywania /pokonywania/ obrony nieprzyjaciela sztab powinien zbierać i oceniać dane o skutkach działalności ogniowej środków rażenia oraz możliwości i sposobach przeciwdziałania nieprzyjaciela, a także o postępach wojsk własnych. Dane te, a następnie decyzja dowódcy, są podstawą do zorganizowania przedsięwzięć mających na celu zapewnienie ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela na kierunku, w miejscu i czasie, stosownie do rozwoju sytuacji i potrzeb nacierających wojsk oraz zdecydowanego rozwijania przełamywania /pokonywania/ obrony nieprzyjaciela w głąb i w stronę skrzydeł.

Ponadto sztab, wykorzystując działalność np. desantu powietrznego, oddziałów rajdowych i obejścia oraz grup desantowo - szturmowych, powinien zapewnić rozcinanie wojsk nieprzyjaciela i rozbijanie ich częściami oraz nie dopuszczać do wykonywania manewru przez jego wojska i odtwarzania przez nie obrony.

W toku operacji sztab na podstawie oceny sytuacji i przewidywań jej rozwoju powinien przygotować i dostarczyć dowódcy dane potrzebne mu do powzięcia we właściwym czasie ostatecznej decyzji o wprowadzeniu do bitwy drugiego rzutu związku operacyjnego. Dane te mogą dotyczyć: charakteru działań nieprzyjaciela na kierunki wejścia drugiego rzutu do bitwy i możliwego sposobu wykorzystania przez niego posiadanych odwodów oraz słabych miejsc w jego ugrupowaniu; potrzeb, możliwości oraz sposobów ogniowego porażenia nieprzyjaciela na kierunku wejścia rzutu do natarcia; składu i sposobu podporządkowania środków wzmocnienia dla rzutu wprowadzonego do bitwy; rejonu wyjściowego, dróg marszu, rubieży wejścia do działań i kierunku natarcia, zadania bojowego oraz czasu i sposobu wejścia do bitwy; organizacji obrony przeciwlotniczej przegrupowania i wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu oraz współdziałania wojsk, szczególnie z jednostkami pierwszego rzutu; organizacji zabezpieczenia wprowadzenia do działań drugiego rzutu, zwłaszcza zabezpieczenia inżynieryjnego i w zakresie walki radioelektronicznej.

Po powzięciu przez dowódcę decyzji o wprowadzeniu do bitwy drugiego rzutu, sztab bezzwłocznie przekazuje wykonawcom wynikające z niej zadania.

W czasie przygotowywania operacji dowódca związku operacyjnego w decyzji określa przedsięwzięcia zapewniające odparcie kontrataku odwodów nieprzyjaciela. Sztab przedsięwzięcia te odpowiednio opracowuje i przedstawia w dokumentach planu operacji.

Sztab, opierając się na wnioskach z oceny sytuacji i możliwego charakteru jej rozwoju, przygotowuje dane niezbędne dowódcy do powzięcia ostatecznej decyzji o rozbiciu kontratakujących odwodów nieprzyjaciela.

Na podstawie danych z rozpoznania, dotyczących możliwego kontrataku, sztab powinien głównie: zintensyfikować działanie rozpoznania; określić prawdopodobny cel jego działań; określić rubieże i czas rozwinięcia wojsk nieprzyjaciela oraz kierunek ich uderzenia.

Uwzględniając skład zgrupowania kontratakującego nieprzyjaciela, ich zdolność bojową i charakter działań, środki rażenia, a także położenie operacyjno - taktyczne wojsk własnych i ich możliwości bojowe, stosunek sił i środków stron oraz czas wykrycia zamiaru wykonania kontrataku, sztab powinien zameldować dowódcy stosowne propozycje. Mogą one dotyczyć: sposobu rozbicia kontratakujących odwodów nieprzyjaciela, jak też sił i środków, które mogą być do tego użyte, i ich zadań, a także sposobu działania wojsk mającego na celu rozwijanie natarcia i zapewnienie ogniowego porażenia nieprzyjaciela. Sztab przedstawia również dowódcy wnioski dotyczące: rubieży odparcia kontrataku i sposobu jej wzmocnienia; czasu oraz kierunku wysunięcia i rozwinięcia odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego; zakresu rozbudowy węzłów i pasów zapór; liczby, przebiegu i zakresu rozbudowy rejonów

obrony. Ponadto zwykle proponuje on dowódcy przedsięwzięcia z zakresu zabezpieczenia operacyjnego wojsk w czasie rozbijania kontratakujących sił nieprzyjaciela oraz sposób ich współdziałania i organizacji dowodzenia.

Oprócz tego sztab realizuje przedsięwzięcia zapewniające przygotowanie lotnictwa i artylerii do wykonania w odpowiednim czasie uderzeń na zgrupowanie nieprzyjaciela oraz wzmocnienie obrony przeciwlotniczej wojsk własnych.

Po powzięciu przez dowódcę decyzji o rozbiciu zgrupowania kontratakującego nieprzyjaciela, sztab przekazuje wykonawcom zadania bojowe.

Sztab powinien również zapewnić ciągłe śledzenie odwodów przeciwnika oraz kontrolować i doprowadza do terminowego wykonania przez wojska wszystkich zadań związanych z rozbiciem kontratakujących sił. Szczególną uwagę powinien zwrócić na realizację zadań związanych z ogniowym porażeniem nieprzyjaciela oraz uzyskiwanie danych o skutkach uderzeń ogniowych. Ponadto powinien zapewnić dowódcy możliwość bezpośredniego dowodzenia w czasie walki z kontratakującymi odwodami nieprzyjaciela. W tym celu może on zabezpieczy wykorzystanie WSD i PPD.

Powodzenie w operacji zapewnia się między innymi poprzez wymianę informacji, którą organizuje i zabezpiecza przede wszystkim system łączności związku operacyjnego.

System ten oraz jego funkcjonowanie i eksploatacja w swych podstawowych substancjach nie zależą od rodzaju prowadzonych działań operacyjnych. Różnice jakie mogą występować to większa dynamika rozbudowy systemu, zmian położeń węzłów łączności stano-

wisk dowodzenia w działaniach zaczepnych lub w obronie manewrowej oraz większa częstotliwość zmian w siatce połączeń łączy dalekosiężnych w działaniach o dużej dynamice działań.

Udział podstawowych elementów systemu łączności związku operacyjnego w zabezpieczeniu procesów informacyjnych w toku prowadzenia operacji może być różny w zależności od takich cyznników jak:

- infrastruktury i procentu zniszczenia sieci telekomunikacyjnej państwa;
- stanu środków łączności w jednostkach łączności związku operacyjnego;
- czasu na organizację systemu łączności;
- rozwoju sytuacji operacyjno - taktycznej;
- stopnia oddziaływania ogniowego i radioelektronicznego przeciwnika na system łączności związku operacyjnego.

Zasadniczą rolę w zabezpieczeniu informacyjnym w toku prowadzenia operacji spełnia podstawowa sieć łączności. Jest ona rozwijana w pasie działania związku operacyjnego i powinna umożliwiać:

- podłączenie węzłów łączności stanowisk dowodzenia związku operacyjnego do 2-3 węzłów bazowych sieci;
- podłączenie węzłów łączności stanowisk dowodzenia związków taktycznych do 1-2 węzłów bazowych sieci;
- podłączenie węzłów łączności stanowisk dowodzenia pozostałych elementow ugrupowania operacyjnego przynajmniej do jednego węzła bazowego sieci.

Oddziały łączności organizujące i eksploatujące podstawową sieć łączności są zawsze w gotowości do reorganizacji infrastruktury sieci w zależności od rozwoju sytuacji operacyjnej, z takim wyliczeniem aby wyprzedzać zmiany w rozmieszczaniu węzłów łączności stanowisk dowodzenia związku operacyjnego.

Sprawne funkcjonowanie systemu łączności związku operacyjnego w toku prowadzenia operacji zapewnia odpowiedni podsystem kierowania tym systemem, na który składają się organa kierowania wyposażone w środki łączności, środki automatyzacji kierowania oraz dokumenty łączności.

Kierowanie eksploatacją zaplanowanego systemu łączności polega przede wszystkim na:

- terminowym /z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym/ stawianiu zadań dowódcom oddziałów łączności, podległym szefom wydziałów łączności, a także osobom funkcyjnym łączności;

- prowadzeniu rekonesansu rejonów rozmieszczenia węzłów łączności sieci łączności i stanowisk /punktów/ dowodzenia;

- określeniu dróg marszu oraz organizacji przemieszczania sił i środków łączności;

- kierowaniu rozwijaniem /zwijaniem/ i eksploatacją składników systemu łączności;

- zbieraniu danych o stanie łączności w organizowanych relacjach;

- kierowaniu odtwarzaniem unieruchomionych relacji łączności;

- kierowaniu dystrybucją dokumentów łączności.

Przypisy do rozdziału IV

1/ Informacją jest każda wiadomość, każdy znak, każde zezwolenie, nakaz lub zakaz. Inaczej mówiąc informacją jest każde rozpoznanie stanu układu, odróżnialnego od innego stanu tego samego układu. Szerzej na ten temat patrz. np. Mały słownik cybernetyczny, WP Warszawa 1973, s. 155-157.

2/ Czas krytyczny - przedział czasowy przekroczenie którego przez działające siły i środki nie gwarantuje osiągnięcia celu. Niekiedy i wówczas cel może być osiągnięty lecz kosztem znacznych nakładów środków technicznych i materiałowych oraz w dłuższym czasie i zwykle przy poniesieniu znacznych strat w ludziach.

3/ Dość powszechnie uważa się, że dowódcy powinno być podporządkowanych nie więcej ni 4-6 osób /podwładnych/. Szerzej o tym patrz: np. S.Piotrowski, Wybrane zagadnienia systemu kierowanie obroną państwa i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP w okresie zagrożenia wybuchem wojny i w czasie jej prowadzenia, AON, Zeszyty Naukowe Nr 2/7/, 1992, s. 108-121.

4/ Garnizonowe stanowisko dowodzenia jest to odpowiednio przygotowane i wyposażone miejsca z wykorzystaniem stałych pomieszczeń i urządzeń, w tym łączności, w garnizonie wojskowym, z którego dowódca i sztab dowodzą podległymi wojskami.

5/ Stacjonarne stanowisko dowodzenia jest to odpowiednio przygotowane i wyposażone miejsce, zwykle w okresie pokojowym, z wykorzystaniem umocnień lub innych budowli w terenie, z którego dowódca i sztab dowodzą podległymi wojskami.

6/ Ruchome stanowisko dowodzenia urządza się z reguły w wozach dowodzenia, autobusach sztabowych i innych specjalnych pojazdach mechanicznych. Zespół tych środków zapewnia dowódcy i sztabowi dowodzenie podległymi wojskami zarówno w ruchu jak i z rejonu rozwinięcia.

7/ Badania prowadzone przez Szefostwo Wojsk Łączności i Informa-

tyki MON oraz AON.

8/ W Wojsku Polskim prace nad wykorzystaniem techniki komputerowej w procesie dowodzenia są prowadzone od wielu lat. W Filii I Wojskowego Instytutu Informatyki opracowano wstępne założenia wykorzystania mikrokomputerów do wspomagania dowodzenia na szczeblach operacyjnych. Wyniki badań w tym zakresie przedstawiono w materiałach pt. "Mikrokomputerowy system wspomagania dowodzenia szczebla operacyjnego". Kryptonim "MIKRO-SD". Założenia taktyczno - techniczne . Wyd. WII, Warszawa 1990 - opracowanych przez zespół oficerów pracujących pod kierownictwem naukowym płka doc.dra hab. Andrzeja Stokalskiego. Założenia te są systematycznie badane i weryfikowane w ćwiczeniach dowódczo - sztabowych prowadzonych przez GZSB WP.

9/ W procesie dowodzenia można wyróżnić trzy obszary działalności człowieka:

- twórczą /koncepcyjną/, związaną z podejmowaniem decyzji, planowaniem operacji /walki/ i szkolenia orazkierowaniem określonymi działaniami wojsk w okresie pokoju lub w czasie wojny;
- organizatorską, wyrażającą się w organizowaniu tejże działalności /działań bojowych/ wojsk w celu wykonania określonego zadania;
- techniczno - technologiczną, polegającą na określonych czynnościach związanych z przygotowaniem, podejmowaniem i opracowaniem decyzji, planowaniem i opracowaniem planów oraz doprowadzeniem zadań do wykonawców.

10/ Wybierając i kwalifikując zadania informacyjne i obliczeniowe do rozwiązania przy użyciu EMC, należy kierować się, między innymi, następującymi kryteriami.

1. Rozwiązanie za pomocą EMC zadania operacyjno - taktycznego nie może trwać dłużej niż zezwala na to konkretna sytuacja bojowa. Jeżeli nie udaje się spełnić tego warunku, to rozwiązanie takiego zadania jest bezcelowe.

2. Czas rozwiązania zadania przy użyciu EMC powinien być krótszy od czasu potrzebnego na ręczne wykonanie tego zadania.
3. Dokładność rozwiązania zadania za pomocą EMC nie może być mniejsza niż przy wykonaniu tego ręcznie.
4. Wykorzystanie EMC do realizacji zadań operacyjno - taktycznych nie może obciążać dodatkowo oficerow sztabu, a wprost przeciwnie - powinno odciążyć ich od czaso - chłonnych obliczeń na korzyść pracy koncepcyjno - organizatorskiej.

11/ K.Głąb, M.Gniłka, J.Siery, Zautomatyzowane systemy dowodzenia i kierowania środkami walki, Myśl Wojskowa nr 8/1980.

12/ Por. 1/ Wytyczne szefa Zarządu XIV. Załącznik do zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr Pf. 6/Sztab z dnia 30.03.1992

2/ Propozycje prac do zrealizowania w latach 1993-1995 w zakresie automatyzacji procesów dowodzenia wojsk lądowych. Zarząd XIV Sztabu Generalnego WP. 1992

13/ Oprogramowanie użytkowe powinno zapewnić:

- funkcjonalną autonomiczność podsystemów, rozumianą jako ich zdolność do realizacji informatycznej obsługi danego elementu organizacyjno - funkcjonalnego SD w sposób niezależny od innych podsystemów;
- jednolity sposób komunikacji użytkowników z systemem na wszystkich zautomatyzowanych miejscach pracy o podobnym przeznaczeniu funkcjonalnym;
- jednolity sposób prowadzenia baz danych o wojskach własnych i przeciwnika zapewniający możliwści wymiany danych w procesie aktualizacji;
- jednolity sposób prowadzenia sformalizowanych dokumentów bojowych zapewniający możliwości automatycznego przepływu dokumentów między zautomatyzowanymi miejscami pracy;
- jednolity sposób prowadzenia, manipulowania i zobrazowania cyfrowych map podkładowych, cyfrowego modelu terenu oraz informacji graficznych we wszystkich podsystemach w zakresie

określonym w WTT na podsystemy;

- łatwą etapową rozbudowę funkcjonalną i techniczną podsystemów w zakresie określonym dla poszczególnych etapów rozwojowych w projekcie systemu;

- możliwość zestawienia różnych technicznych i programowych wariantów podsystemów, stosownie do potrzeb określonych przez użtykowników.

14/ Szerzej na ten temat patrz: S.Mossor, Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, MON, Warszawa 1986, wyd.III, s. 659-676; Dowodzenie wojskami armii w operacji, Podręcznik, część I, Zasady ogólne, ASG WP, Warszawa 1985, s. 36-62.

15/ Na szczeblu operacyjnym w rachubę wchodzi czas rzędu 1-2 lub więcej tygodni.

16/ Zadanie - to powierzenie żołnierzowi lub żołnierzom jakiejś sprawy do wykonania. Jest to również treść działań bojowych lub operacyjnych względnie strategicznych wojsk.

17/ Styl dowodzenie - sposób postępowania przełożonego w stosunku do podwładnego /wykonawcy/ w zakresie wprowadzenia w życie decyzji i planu operacji /walki/. Wyraża się to zwykle przez postawienie mu zadania.

18/ Technika dowodzenia - model postępowania przełożonego związany z postawieniem podwładnemu /wykonawcy/ zadania.

19/ Styl /technika/ dowodzenia współcześnie powszechnie stosowany w Wojsku Polskim.

20/ Szerzej na te tematy patrz: S.Piotrowski, Metody i style /techniki/ dowodzenia, AON, Warszawa 1993; W.Mróz, Zarys kierowania i organizacji pracy dowódczej i sztabowej, MON, Warszawa 1978, s. 179-200; K.Zimniewicz, Techniki zarządzania, PWE, Warszawa 1991.

21/ Zakres i tryb postępowania dowództwa operacyjnego w realizacji zadań dotyczących planowania obrony strefy obrony i strefy odpowiedzialności i innych działań oraz nakazanych w ramach operacyjnego przygotowania terenu patrz między innymi: S.Piotrowski, Planowanie obrony w czasie pokoju, AON Warszawa

1992.

22/ W niniejszym opracowaniu omawia się pracę dowództwa związku operacyjnego podczas planowania i organizacji przegrupowania wojsk w toku wojny. Planowanie i organizację przegrupowania wojsk w okresie pokoju patrz: S. Piotrowski, Planowanie obrony w czasie pokoju, AON Warszawa 1992.

23/ Szerzej na temat warunków przechodzenia wojsk do operacji patrz: S. Koziej, J. Pawłowski, R. Kordas, Działania operacyjne wojsk lądowych.

24/ Dotychczas meldowanie przełożonemu zamiaru lub całej decyzji o operacji jest zobligowane przepisem zawartym w stosownych regulaminach. Wydaje się, że należałoby znieść ten obowiązek.

25/ Wstępne zarządzenie bojowe opracowuje się i przekazuje do wojsk wówczas gdy ich aktualne zadania bojowe różnią się od zadań sprecyzowanych w okresie pokoju.

26/ Centrum dowodzenia operacyjnego i centrum informacyjne są to komórki funkcjonalne organizowane na stanowisku dowodzenia związku operacyjnego.

27/ Grupa planowania operacyjnego jest to komórka funkcjonalna organizowana na stanowisku dowodzenia związku operacyjnego.

28/ Rozwinięcie tego tematu patrz np.: S. Piotrowski, Planowanie obrony w czasie pokoju, AON Warszawa 1992.

29/ Szerzej na te tematy zob. np.: S. Piotrowski, Planowanie obrony w czasie pokoju, AON Warszawa 1992; W. Steblik, Armia "KRAKÓW" 1939, MON Warszawa 1989; T. Jurga, W. Karbowski, Armia "MODLIN", MON Warszawa 1987.

30/ Mimo utrzymania trójczłonowej formy planu łączności, zaproponowana w opracowaniu treść jest całkowicie inna od obowiązującej obecnie i lepiej dostosowana do współczesnych i perspektywicznych systemów łączności.

31/ Szerzej na ten temat zobacz: S. Piotrowski, Wybrane zagadnienia systemu kierowania obroną państwa i dowodzenia SZ RP w okresie zagrożenia wybuchem wojny i w czasie jej prowadzenia. Zeszyty Naukowe nr 2/7/, AON Warszawa 1992, s. 107-121.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowanie rozważań przedstawionych w niniejszej pracy warto rozpocząć od syntetycznej refleksji natury najogólniejszej. Można ją ująć w postaci stwierdzenia zalecającego bezwzględne kierowanie się na wojnie realizmem, nie chciejstwem. Celnie wyraża to Konfucjusz, odpowiadając na pytanie, kogo chciałby mieć za towarzysza w dowodzeniu armią: *"Nie chciałbym mieć nikogo, kto bezbronny napada na tygrysa albo stara się przeprawić bez łodzi, ani takiego, co nie żałuje śmierci. Niechby to był człowiek, który przezornie rozpatrzy sprawę, opracuje plan i wykona go".* [1] Do tego właśnie potrzebna jest wiedza. Bez niej bowiem nie może być racjonalnego postępowania.

Pamiętać też trzeba, że wiedza na wojnie mierzona jest wartością szczególną i najwyższą - ludzkim życiem w skali masowej. Nie jest więc przypadkiem, że inny starożytny myśliciel - Wegecjusz przestrzega: *"Kto pragnie uzyskać pomyślne rezultaty, niech prowadzi wojnę opierajac się na wiedzy o sztuce walki, a nie liczy na szczęśliwy przypadek".* [2] Nie można więc nigdy dopuścić do zaniedbania rozwoju teorii sztuki wojennej, którego to konsekwencją musieliby być niewykształceni dowódcy.

Zadanie to było ważne zawsze, ale nie ulega wątpliwości, że miało szczególne znaczenie w okresach przełomowych, w momentach radykalnych zmian w sztuce wojennej. Wiele wskazuje na to, że obecnie jesteśmy w takim właśnie okresie bardzo is-

totnych przeobrażeń w sztuce wojennej; kto wie, czy nie najbardziej znaczących od czasu C. Clausewitza.

Łatwo zauważyć, że w clausewitzowskiej teorii wojennej dominuje myślenie w kategoriach masy. Wojna masowa, starcia masowe, maksimum sił na jeden punkt, fizyczne zniszczenie masy przeciwnika, krwawe zmagania już w założeniu. Nie jest oczywiście przypadkiem, że taka akurat teoria ukształtowała się na początku XIX wieku. Właśnie na krótko przed tym, pod koniec XVIII wieku rozpoczęła się era armii masowych. Zmieniło to radykalnie warunki prowadzenia wojen i bitew. Wówczas to najwyżsi dowódcy strategiczni utracili możliwość bezpośredniego obserwowania i kontrolowania przebiegu bitwy, możliwość panowania nad wojną. W starożytności, średniowieczu i jeszcze na krótko przed erą napoleońską dowódca widział pole bitwy, widział przeciwnika przed starciem, przeżywał bezpośrednio jego przebieg, czuł "psychologiczne tętno" bitwy i dlatego w tych warunkach krwawych bitew raczej nie bywało; dowódca albo unikał starcia, gdy widział przewagę miażdżącą, albo wojsko po prostu uciekało z pola bitwy, gdy klęska zaglądała żołnierzom do oczu. Szybko zatem następował przełom w bitwie. Najbardziej niszczącą fazą starcia był z reguły pościg po bitwie, nie zaś sama bitwa.

W dobie wojen armii masowych zjawisko takie zachowało się już tylko na najniższych szczeblach taktycznych. Dowódcy strategiczni i operacyjni, oddaleni czasowo i przestrzennie od pola bitwy, stali się "niewrażliwi" na jego psychologiczne wpływy, dopiero po upływie pewnego czasu mogli zorientować

się w rzeczywistym przebiegu starcia. Nie przypadkowo więc porównywano takie właśnie gigantyczne starcia do walki dwóch uzbrojonych ślepców albo do zmagań w ciemnym pokoju prowadzonych przez dwóch uzbrojonych w topory mocarzy. Oni muszą walczyć do upadłego, bo w inny sposób nie mogą być pewni zwycięstwa; w toku walki nie wiedzą, czy wygrywają, czy przegrywają. Tak naprawdę liczy się tylko śmierć przeciwnika. Nie może być jakichkolwiek stanów pośrednich. Dowódcy dotychczasowych armii masowych byli w podobnej sytuacji.

Tak wyglądała sytuacja w przedinformatycznej erze armii masowych. Obecnie rysuje się radykalna zmiana w tym względzie. Informatyzacja i automatyzacja systemów rozpoznania, dowodzenia i łączności przybliża w sensie czasowym dowódców strategicznych i operacyjnych do swoich wojsk, niejako neutralizuje powyżej omawiane konsekwencje bezwładności czynnika masy w wymiarze strategicznym i operacyjnym. Następuje swego rodzaju nawrót do warunków klasycznych sprzed doby armii masowych. W strategii i sztuce operacyjnej zasadny zatem i usprawiedliwiony staje się renesans zainteresowań przedclausewitzowskimi koncepcjami, zasadami i teoriami.

Jakościowo nowe warunki wymagają równie jakościowo nowej teorii, ta zaś nie jest możliwa bez oderwania się od panującego paradygmatu myślowego. Jest to trudne, bo wymaga przełamania naturalnej ludzkiej skłonności do konserwatyzmu. Jak wykazuje historia, właśnie sztuka wojenna jest tą dziedziną, w której konserwatyzm w myśleniu i działaniu trafia na szczególnie podatny grunt i jednocześnie jest bardzo niebezpiecz-

ny. Jednym z charakterystycznych tego przykładów może być brytyjski podręcznik dla kawalerii z 1907 roku, który mimo ewidentnych już doświadczeń z wojny burskiej lub wojny rosyjsko-japońskiiej z 1905 roku stwierdzał: *"Trzeba z zasady przyjąć, że karabin, aczkolwiek jest bardzo skuteczny, nigdy nie daje takiego efektu, jak galop koni, szarża kawalerii i budzące przestrach zimno stali."* [3)]

Konieczność oderwania się od nawyków myślowych, zerwania z panującą przez lata teorią i doktryną wojskową jest szczególnie aktualna obecnie w naszych polskich warunkach. Zmieniony charakter zadań strategicznych i operacyjnych oraz wynikająca z nich konieczność opracowania i wdrożenia nowego modelu operacji nakreślają główne kierunki rozwoju myśli operacyjnej i taktycznej w Wojsku Polskim w nadchodzących latach.

Szczególnie godne podkreślenia jest to, że tendencja do przekształcania się tradycyjnych działań lądowych w powietrzno-lądowe wymaga dokonania już teraz swoistego przełomu w świadomości zawodowej i przyzwyczajeniach kadry wojsk lądowych, zwłaszcza wojsk zmechanizowanych i pancernych. Trzeba uczyć się patrzeć na pole walki i oceniać je już nie tylko z wysokości wieżyczki czołgu czy BWP, ale z wysokości lotu śmigłowca. Innymi słowy - trzeba już teraz przygotowywać się do nieuniknionego w przyszłości przeistoczenia się piechura i czołgisty w żołnierza wojsk powietrznozmechanizowanych (śmigłowcowych).

Przypisy do zakończenia

1)J. Orzechowski: Dowodzenie i sztaby, t. I. Warszawa 1974; s. 5

2)W. Sawkin: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Warszawa 1972; s. 14

3)G. Regan: Błędy militarne. Warszawa 1992: s. 83

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B.,...., Strategia wojenna Polski lat dziewięćdziesiątych, AON Warszawa 1991.
2. Beaufre A.: Die Revolutionierung des Krigsbildes. Stuttgart 1975
3. Beaufre A.: Strategia działania. Warszawa 1971
4. Beaufre A.: Wstęp do strategii. Warszawa 1963.
5. Bezpieczeństwo narodowe a walki niezbrojne, AON Warszawa 1991.
6. Bielow M.I., Awilin W.F.: Aeromobilnyje opercii armii SSzA. Moskwa 1977
7. Bloch Cz.: Generał Ignacy Prądzyński. Warszawa 1974
8. Bloch J.: Przyszła wojna. Warszawa 1900.
9. Bondarenko W.M.: Sovremennaja nauka i razvitie voennogo dela. Moskwa 1976
10. Boucher A.: Odwieczne prawa wojny. Warszawa 1924
11. Brodie B.: Strategia w erze broni rakietowej. Warszawa 1963
12. Broniarek Z., Karkoszka A.: Źródła spirali zbrojeń. Warszawa 1985.
13. Biekietov A.A.,Bielokon A.P.,Cermasencev S.T.: Maskirowka dejstwij podrazdelenij suchoputnych vojsk. Moskwa 1976
14. Bellamy Ch.: The Future of Land Warfare. New York 1987.
15. Carver M.: The Apostles of Mobility. London 1979.
16. Clausewitz C.: O wojnie. Warszawa 1958.
17. Chocha B.: Rozważania o sztuce operacyjnej. Warszawa 1984.
18. Chocha B.: Rozważania o taktyce. Warszawa 1982.
19. Colin J.: Przeobrażenia wojny. Warszawa 1920.
20. Dowodzenie wojskami armii w operacji. Zasady ogólne, ASG WP, Warszawa 1985.
21. Delbruck H.: Istoria voennogo iskusstwa. Moskwa 1936-1938
22. Dęga Cz.: Środki walki wojsk lądowych. Warszawa 1986.
23. Douhet P.: Panowanie w powietrzu. Warszawa 1965.
24. Drzewiecki J., Pióro T.: Problemy rozwoju sztuki wojennej.

Warszawa 1956

25. Dupuy T.: The Ewolution of Weapons and Warfare. London 1980.
26. Dyrda M.: Morale w nauce wojennej. AON, Warszawa 1991.
27. Eshel T, Zautomatyzowane systemy dowodzenia pola walki C^3I w siłach lądowych, PWL 1990 nr 37.
28. Feret S.: Polska sztuka wojenna 1918 - 1939. Warszawa 1975
29. Foch F.: Zasady sztuki wojennej. Warszawa 1924.
30. FÖrster G., Paulus N.: Abriss der Geschichte der Panzerwaffe. Berlin 1978.
31. Frąckiewicz J, Organizacja pracy i kierownictwa, PWE Warszawa 1967.
32. Frunze M.: Dzieła wybrane. Warszawa 1953.
33. Fuller J. F. C.: Druga wojna światowa 1939 - 1945. Warszawa 1958.
34. Godlewski R., Bitwa nad Bzurą, MON Warszawa 1973.
35. Galewski Z.: Czynniki powodzenia we współczesnej walce. Warszawa 1986.
36. Galewski Z.: Współdziałanie na polu walki. Warszawa 1983.
37. Gałaktionow M.: Cel strategiczny. Warszawa 1950.
38. Glazunov N. K., Nikitin N. S.: Operacija i boj. Moskwa 1983.
39. Gołąb Z.: Początkowy okres wojny. Warszawa 1972.
40. Gołąb Z.: Rozwinięcie wojsk lądowych w wojnie współczesnej. Warszawa 1967.
41. Handel M.: Sun Tzu and Clausewitz. SSI,USAWC, Carlisle Barracks 1991.
42. Haschka, Wykorzystanie techniki komputerowej w systemach dowodzenia, Myśl Wojskowa 1991 nr 3.
43. House J. M.: Toward Combined Arms Warfare: A Survey of 20th-Century Tactics, Doctrine, and Organization. CGSC, Fort Leavenworth 1984
44. Howard M.: Wojna w dziejach Europy. Wrocław 1990.
45. Introduction to Military Theory. CGSC, Fort Leavenworth 1992
46. Jomini H.: Zarys sztuki wojennej. Warszawa 1968.
47. Jones A.: The Art of War in the Western World. New York,

Oxford 1987.

48. Józef Piłsudski o państwie i armii. Warszawa 1985.
49. Kaczmarek J.: Uderzenie i ogień. Warszawa 1973.
50. Koncepcja strategicznego użycia sił zbrojnych w działaniach obronnych na terytorium kraju, AON Warszawa 1991.
51. Kołodziejczak B.: Co będzie jutro? Warszawa 1980.
52. Kotarbiński T.: Traktat o dobrej robocie. Wrocław 1965.
53. S.Koziej, Kierunki przebudowy systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej w latach dziewięćdziesiątych, AON Warszawa 1991.
54. Koziej S.: Operacyjno-strategiczne problemy użycia i działania Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych. AON, Warszawa 1991.
55. Koziej S.: Podstawy sztuki wojennej. AON, Warszawa 1992.
56. Koziej S.: Polish Ground Forces Operational Art at the Threshold of the 1990s. FMSO, Fort Leavenworth 1992.
57. Koziej S.: Rajdy bojowe. Warszawa 1987.
58. Koziej S.: Wizja polskiej doktryny obronnej u progu XXI wieku. Warszawa 1990.
59. Koziej S.: Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku. AG WP, Warszawa 1990.
60. Koziej S, Łaski W., Sznajder R.: Teren i taktyka. Warszawa 1980.
61. Koziej S., Pawłowski J., Kordas R.: Działania operacyjne wojsk lądowych. AON. Warszawa 1992.
62. Kozłowski E., Wrzosek M.: Historia oręża polskiego 1795 - 1939. Warszawa 1984.
63. Krauze M., Nowak I.: Współczesne wojska chemiczne. Warszawa 1983.
64. Krzemień T.: Wojska rakietowe i artyleria. Warszawa 1984.
65. Kukiel M.:Wojny napoleońskie. Warszawa 1927.
66. Laszczyk M.: Walka w okrążeniu. Warszawa 1985.
67. Leonhard R.: The Art of Maneuver. Novato 1991.
68. Liddell Hart B. H.: Strategia. Działanie pośrednie. Warszawa

1959.
69. Liddell Hart B.: Vtoraja mirovaja vojna. Moskwa 1976.
70. Lokalnyje vojny. Moskwa 1981.
71. Ludendorff E.: Wojna totalna. Warszawa 1959.
72 Luttwak E.: Strategy. The Logic of War and Peace. Cambridge 1987.
73. Lobow V. N.: Voennaja chitrost v istorii vojn. Moskwa 1988.
74. Machura J., Sajak J.: Kariera bojowa smigłowców. Warszawa 1980.
75. Maculenko V. A.: Operativnaja maskirovka vojsk. Moskwa 1975.
76. Madejski A.: Nauka wojenna. Warszawa 1981.
77. Majewski R.: Carl von Clausewitz. Teoria wojen. Wrocław 1990.
78. Mao Tse-Tung: Wybrane pisma wojskowe. Warszawa 1960.
79. Messenger Ch.: The Art of Blitzkrieg. London 1976.
80. Middeldorf E.; Taktyka w kampanii rosyjskiej. Warszawa 1961.
81. Miksche F.O.: Uwaga:broń atomowa. Warszawa 1958.
82. Miksche F.O.: Vom Kriegsbild. Stuttgat 1976.
83. Milsztejn M., Słobodienko A.: O burżuazyjnej nauce wojennej. Warszawa 1959.
84. Mossor S.: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1986.
85. Możliwości mobilizacyjnego rozwinięcia i użycia wojsk operacyjnych oraz formacji obrony regionalnej przy współdziałaniu z formacjami OC do przygotowania i prowadzenia manewrowych działań obronnych w strefie odpowiedzialności okręgu. Dowództwo WOW, Warszawa 1991.
86. Münzel O.: Panzer-Taktik. Neckargemünd 1959.
87. Murray D. J., Viotti P. R.: The Defense Policies of Nations. A Comparative Study. Baltimore and London 1989.
88. NATO. Strategie und Streitkräfte. Berlin 1976.
89. Nowak E., Decydowanie istotą dowodzenia, AON Warszawa 1992.
90. Nowak T.M.,Wimmer J.: Historia oręża polskiego 963 - 1795. Warszawa 1981.
91. Nożko K. Doskonalenie strategii wojennej, sztuki operacyjnej i

taktyki w systemie obronnym RP, AON Warszawa 1991.

92. Nożko K.: Problemy strategii wojennej w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. AON, Warszawa 1991.
93. Nożko K.: Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1991.
94. Nożko K.: Walka o przewagę. Warszawa 1985.
95. Nożko K.: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej. Warszawa 1973.
96. Nożko K. : Zasady współczesnej sztuki wojennej w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1991.
97. Nożko K, Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej, ASG WP Warszawa 1977.
98. Ogólna instrukcja walki. Warszawa 1931.
99. Orenstein H. S.: Selected Readings in the History of Soviet Operational Art. FMSO, Fort Leavenworth 1990.
100. Organizacja łączności na szczeblach taktycznych, SWŁ, MON Warszawa 1986.
101. Orzechowski J.: Dowodzenie i sztaby. Warszawa 1974, 1975, 1980, 1986.
102. Panlowicz W., Organizacja i wsparcie procesu dowodzenia w siłach lądowych RFN w latach dziewięćdziesiątych, WPZ 1989, zeszyt 2.
103. Patkowski K. Ogólna charakterystyka systemu telekomunikacyjnego państwa, jego obronne przygotowanie i wykorzystanie w czasie wojny, ASG WP, Warszawa 1978.
104. Patkowski K. Zasady ogólne organizacji łączności, AON Warszawa 1985.
105. Pawłowski J.: Przeciwnatarcie. AON, Warszawa 1992
106. Perret B.: A History of Blitzkrieg. London 1983.
107. Picq A.: Studium o walce. Warszawa 1927.
108. Piekarski H.: Walka radioelektroniczna. Warszawa 1980.
109. Piłsudski J.: Rok 1920; Tuchaczewski M.: Pochód za Wisłę. Łódź 1989.
110. Piotrowski S. Dowodzenie związkiem operacyjnym. Praca

sztabu ogólnowojskowego. AON Warszawa 1992.

111. Piotrowski S. Planowanie obrony w czasie pokoju, AON Warszawa 1992.

112. Piotrowski S. Zagrożenie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki w działaniach bojowych na obszarze kraju, AON Warszawa 1991.

113. Plan operacyjny "Zachód", Przedruk, WIH 1964.

114. Plan przedsięwzięć w dziedzinie informatyki w siłach zbrojnych na lata 1992-1993, Sztab Generalny , Warszawa 1991.

115. Problemy obronności Rzeczypospolitej Polskiej w warunkach współczesnej sytuacji polityczno - wojskowej w Europie i w świecie, AON 1991.

116. Powietrzno-lądowe działania operacyjne i taktyczne. AON, War- szawa 1991.

116. Praca zbiorowa, Prognozowanie skutków decyzji podejmowanych w działaniach bojowych z zastosowaniem metody modelowania symulacyjnego, AON Warszawa 1991.

117. Pszczołowski T.: Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji. Wrocław 1978.

118. Radzijewski A.: Przełamanie. Warszawa 1979.

119. Radzijewski A.: Tankovyj udar. Moskwa 1979.

120. Regan G.:Błędy militarne. Warszawa 1992

121. Rola-Arciszewski S.: Sztuka dowodzenia na Zachodzie Europy. Warszawa 1934.

122. Rudniański J.: Kompromis i walka. Warszawa 1989.

123. Sadykiewicz M.: Kawaleria powietrzna. Warszawa 1963.

124. Sawkin W.: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Warszawa 1974.

125. Sidorenko A. A.: Nastuplenie. Moskwa 1970.

126. Siemionow W.: Radziecka sztuka operacyjna. Warszawa 1961.

127. Sikorski J.: Polskie piśmiennictwo wojskowe od XV do XX wieku. Warszawa 1991.

128. Sikorski J.: Zarys historii wojskowości powszechnej do końca wieku XIX. Warszawa 1972.

129. Sikorski W.: Przyszła wojna. Warszawa 1984.
130. Simon J.: European Security Policy after the Revolutions of 1989. NDU, Washington 1991.
131. Simpkin R.: Race to the Swift. Oxford and London 1985.
132. Skibiński F. O sztuce wojennej na północno - zachonim teatrze działań wojennych, MON Warszawa 1977.
133. Skibiński F.: Rozważania o sztuce wojennej. AON, Warszawa 1991.
134. Smirnow M., Baź S., Kozłow S., Sidorow P.: O radzieckiej nauce wojennej. Warszawa 1962.
135. Sosnkowski K. Cieniom września, MON Warszawa 1989.
136. Steblik W. Armia "Kraków" 1939, MON Warszawa 1989.
137. Strategia wojenna (pod. red. W. D. Sokołowskiego). Warszawa 1964.
138. Studium planu strategicznego Polski przeciw Niemcom Kutrzeby i Mossora. Warszawa 1987.
139. Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970 - 1983. Warszawa 1984.
140. System łączności na potrzeby obrony i bezpieczeństwa RP, WSOWŁ Zegrze 1992.
141. Świątnicki W., Świątnicki Z.: Bronie inteligentne. Warszawa 1992.
142. Taktika. Moskwa 1987.
143. Tarnowski J.: Consilium rationis bellicae. Warszawa 1987.
144. The World's Armies. New York 1991.
145. Tomaszewski A. Symulacja komputerowa porażenia ogniowego w walce zbrojnej i operacji, AON Warszawa 1991.
146. Tuchaczewski N.: Pisma wybrane. Warszawa 1966.
147. Użycki J.: Wojna konwencjonalna w Europie? Warszawa 1989.
148. Varvarovsky L.: Manewrowość. Warszawa 1962.
149. Voprosy strategii i operativnogo iskusstva v sovetskich vojennych trudach (1917 - 1940). Moskwa 1975.
150. Voprosy taktiki v sovetskich vojennych trudach (1917 - 1940). Moskwa 1970.

151. Weigley R. F.: The American Way of War. A History of United States Military Strategy and Policy. Bloomington 1977.
152. Wójcik T.: Rozważania o współczesnym natarciu. Warszawa 1987.
153. Wróblewski J. Armia "Prusy" 1939, MON Warszawa 1986.
154. Wróblewski J. Armia "Łódź" 1939, MON Warszawa 1975.
155. Wykorzystanie stacjonarnej sieci łączności dla potrzeb wojsk w działaniach bojowych na obszarze kraju, AON Warszawa 1991.
156. Wrzesień 1939 w relacjach i wspomnieniach, MON Warszawa 1989.
157. Wyszczelski L.: Polska myśl wojskowa 1914 1939. Warszawa 1978.
158. Zadania i organizacja Sił Zbrojnych RP wobec przemian w polityce europejskiej (Materiały z seminarium OKP, które odbyło się 24 lipca 1990 roku). Warszawa 1990.
159. Załuska J.: Taktyka. Bydgoszcz - Warszawa 1926.
160. Zawadzki S.: Teorie wojny partyzanckiej w Polsce w XIX wieku. Rembertów 1962.
161. Zawiałow J.: Szybkość, czas i przestrzeń w wojnie współczesnej. Warszawa 1967.
162. Zeszyty Naukowe Nr 4/40/84. Dodatek. ASG WP Warszawa 1984.
163. Zeszyty Naukowe Nr 2/7/ i Nr 3/8/, AON Warszawa 1992.
164. Żółtowski E.: Zaskoczenie w wojnie współczesnej. Warszawa 1966

Wydrukowano w 5 egz.
Egz. nr 1-5 Bibl.Gł.DZN
Wyk. Zespół Ofic.
Druk GS. dnia 29.04.93r.
Druk AON nr pf-376/WW
Korekta autorska.

Załącznik 1

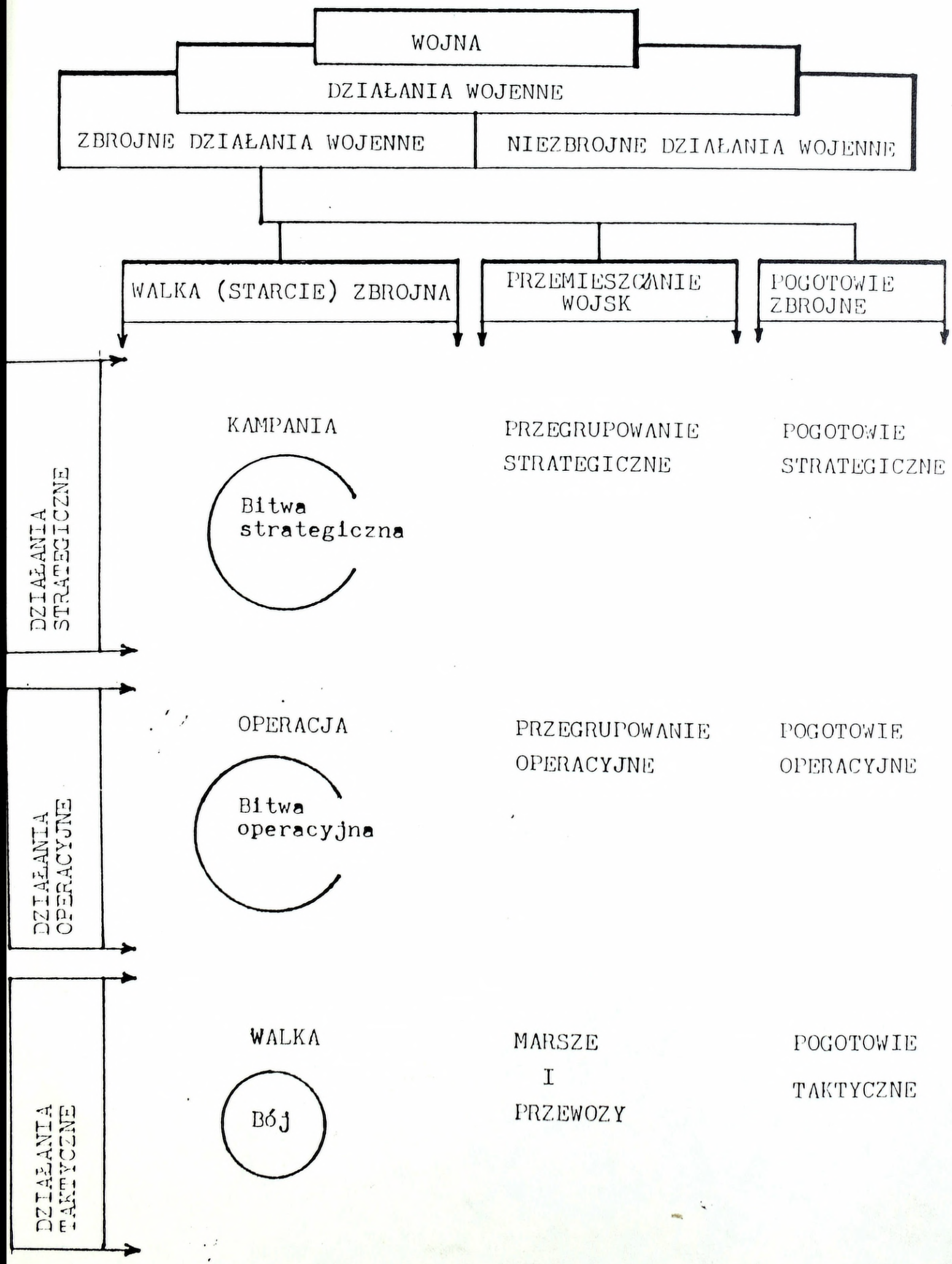

Podstawowe kategorie sztuki wojennej

Załącznik 2

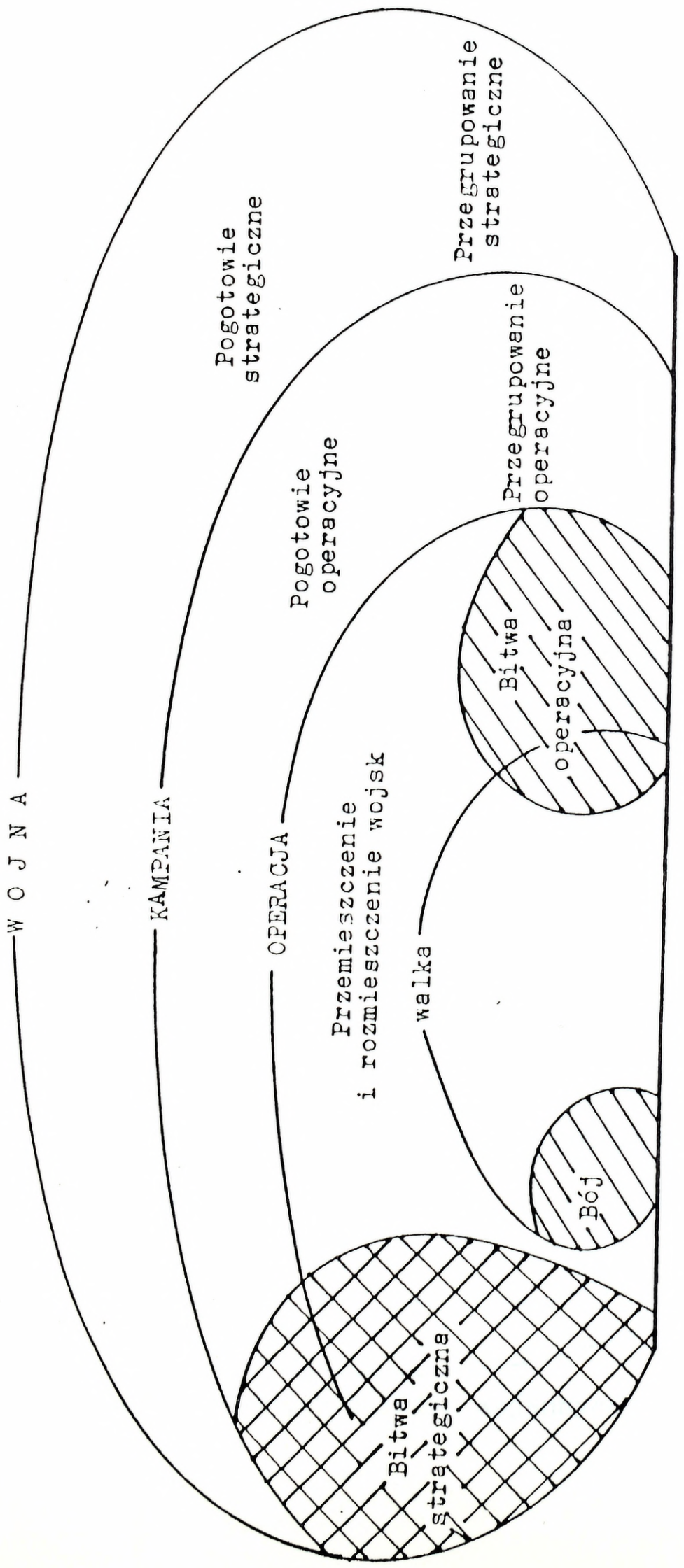

Relacje między podstawowymi kategoriami sztuki wojennej

Załącznik 3

a/

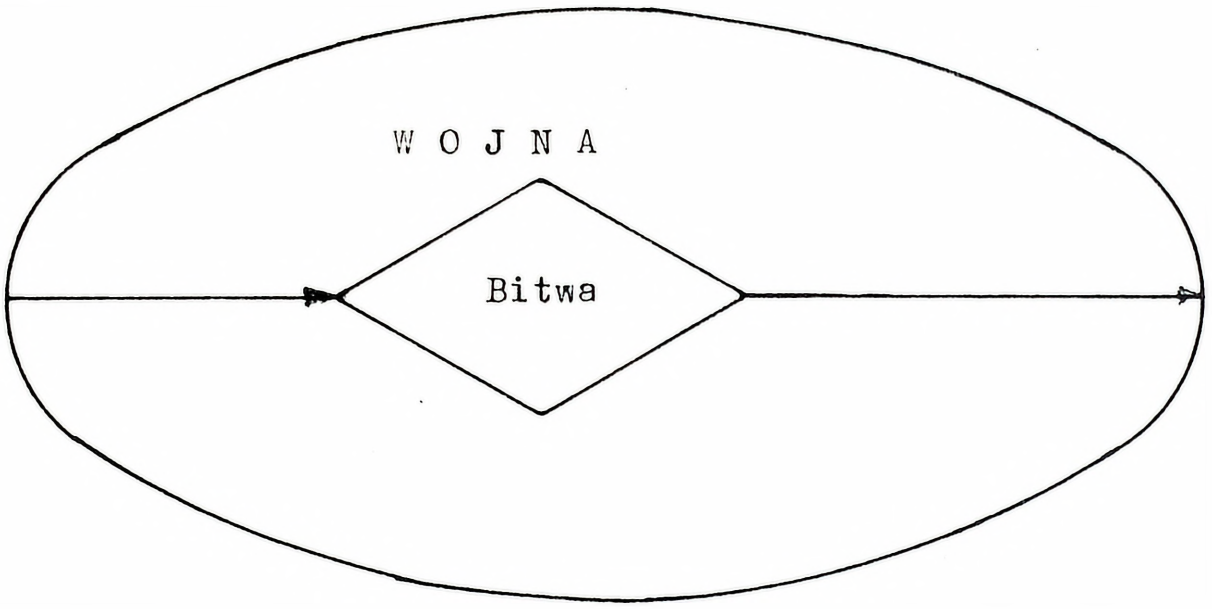

b/

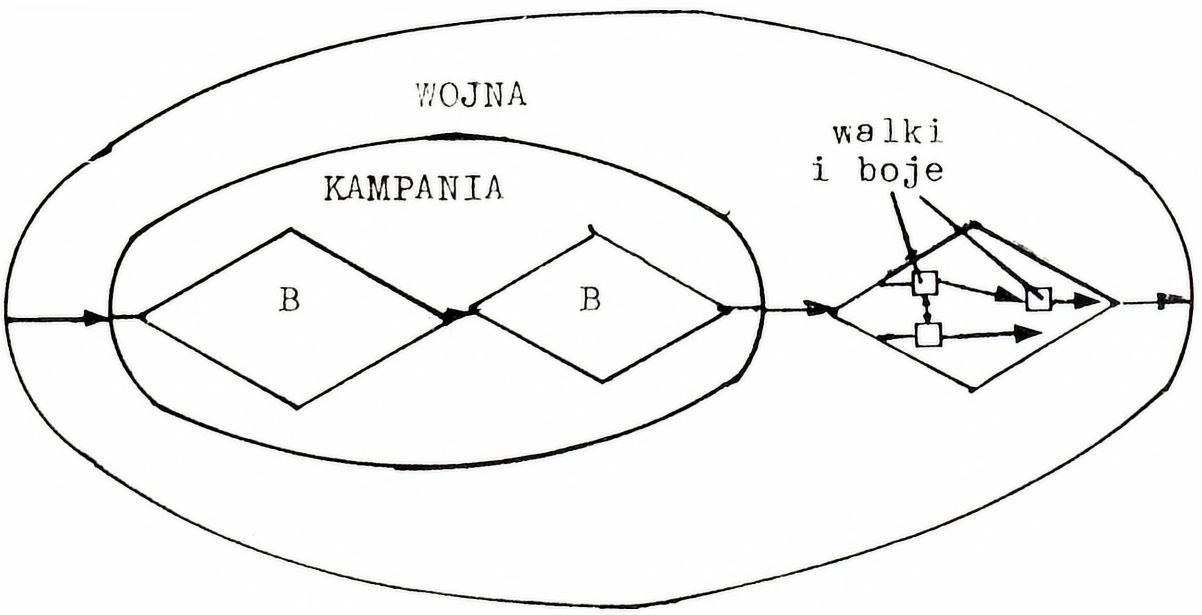

c/

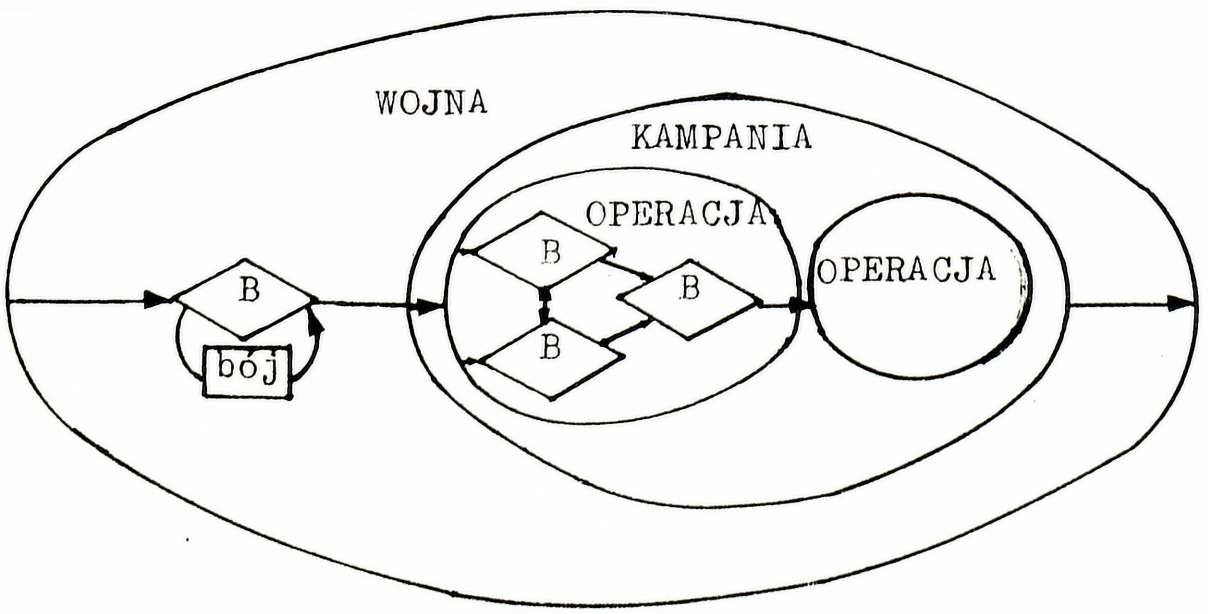

Ewolucja zbrojnych działań wojennych

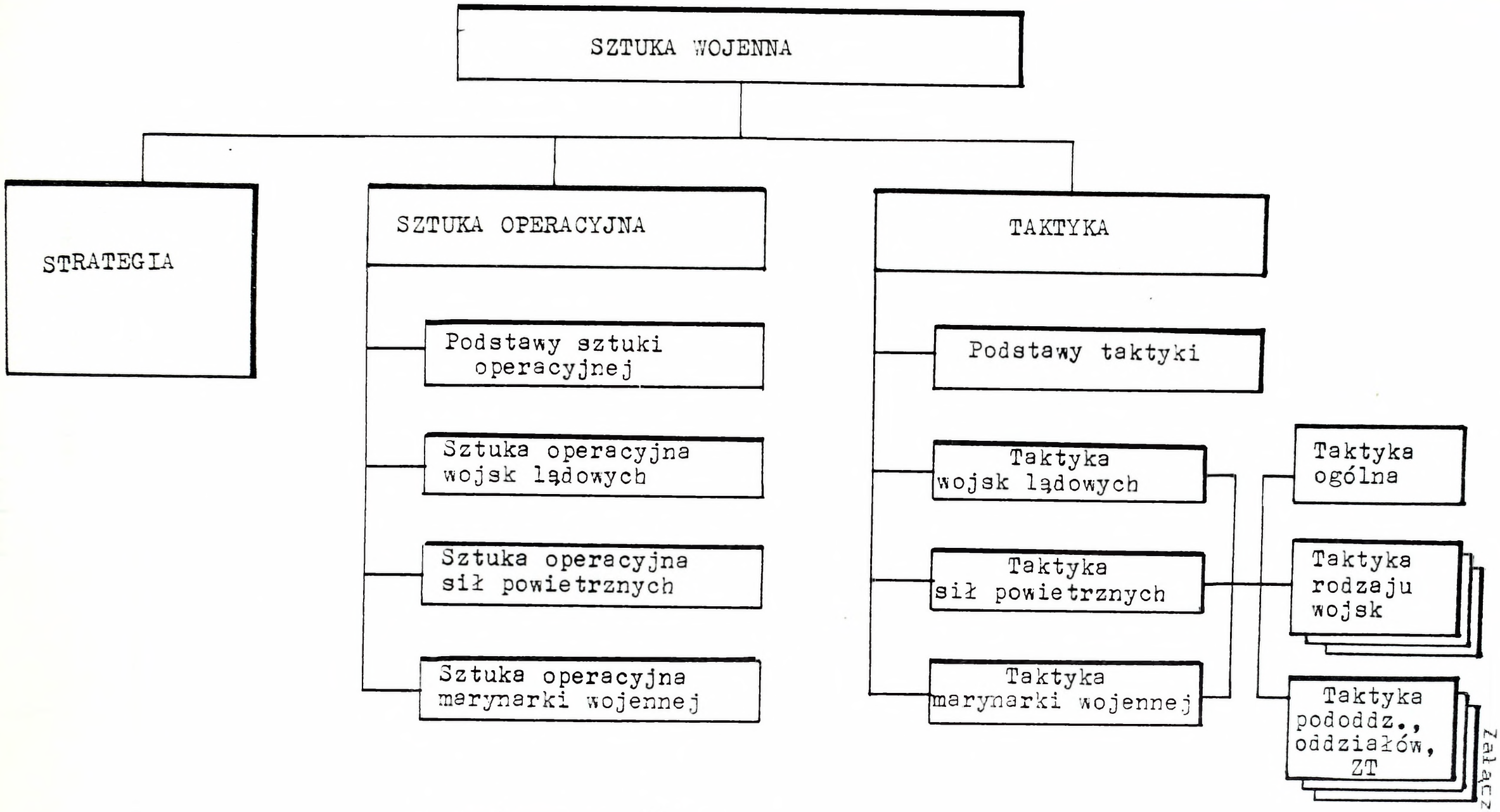

• Struktura sztuki wojennej

Załącznik 4

Załącznik 5

ZAGROŻENIA WOJENNE POLSKI

LOKALNY, OGRANICZONY KONFLIKT WOJENNY

- pogotowie operacyjne
- operacje specjalne
- operacja obronno-zaczepna

WOJNA NA DUŻĄ SKALĘ /TOTALNA/

- manewrowa operacja obronna
- działania nieregularne

ZAGROŻENIE ZE STRONY WOJSK OBCYCH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ /PRZEGRUPOWUJĄCYCH SIĘ/ NA TERYTORIUM POLSKI

- blokady
- konwoje
- internowanie

UDZIAŁ / W RAMACH ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH/ W LIKWIDACJI KONFLIKTÓW WOJENNYCH POZA GRANICAMI KRAJU

- misje pokojowe
- ekspedycje zbrojne

19. Rodzaje zagrożeń wojennych Polski.

Załącznik 6

MODEL LEKKIEJ OPERACJI MANEWROWEJ /o zmniejszonej intensywności ogniowej/

WYMAGANIA

Maksymalizacja efektów operacyjnych

- szybkość likwidacji lokalnego konfliktu
- długotrwałość zorganizowanej walki zbrojnej w wojnie na dużą skalę

Minimalizacja destrukcyjnego wpływu działań zbrojnych na otoczenie

- minimalizacja strat ludności cywilnej
- minimalizacja zniszczeń dóbr materialnych i kulturowych

Harmonia między czynnikami ruchu, ognia i informacji

- precyzyjne rażenie tylko obiektów militarnych
- manewr osnową operacji
- informacyjna destrukcja systemów informacyjnych przeciwnika

Nowy model operacji wojsk lądowych.

SIŁY ZBROJNE CZASU "P"

WLąd	WLOP	MW	Jedn. teryt.

Jednostki wojskowe

JW rozw. >65%	JW ons 65-20%	JW skadr. do 20%	JW n. form. "Z" GOM

Siły i środki gospodarki narodowej

- kadra rezerwy
- pdf. i szer. rezerwy
- środki transportowe
- maszyny inżynieryjne
- statki pływające i latające
- zapasy materiałowe
- świadczenia

SYSTEM MOBILIZACYJNY

Siły i środki wojskowe

- kadra zawodowa
- żołnierze sł. zasadn.
- środki transportowe
- maszyny inżynieryjne
- statki pływające i latające
- zapasy materiałowe

Mobilizacyjne rozwinięcie

Osiągnięcie pełnej gotowości bojowej
Osiągnięcie gotowości do działań

System uzupełniania strat SZ

Jednostki nowo formowane

SIŁY ZBROJNE CZASU "W"

ISTOTA MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH

Załącznik nr 7

RODZAJE MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH RP

RODZAJE MOBILIZACJI

1	Mobilizacja powszechna
2	Mobilizacja wg zestawów JW
3	Mobilizacja wybiórcza

MOBILIZACJA PROWADZONA SPOSOBEM MIESZANYM /przejście z mobilizacji wg zestawów lub wybiórczej na powszechną/ — 4

ISTOTA

1

W wypadku nagłego wybuchu wojny zostaje przeprowadzona mobilizacja powszechna.
Ogłoszenie mobilizacji powszechnej dokonuje się w drodze obwieszczenia o mobilizacji sił zbrojnych RP, którego treść podaje się do publicznej wiadomości przez rozplakatowanie oraz w formie komunikatów radiowych, telewizyjnych i prasowych nadawanych również przez tele- i radiowęzły zakładowe a także ruchome i stacjonarne urządzenia megafonowe.
W określonych warunkach mobilizacja powszechna może być zarządzona przed wybuchem wojny

2

Mobilizacyjne rozwinięcie JW wg ustalonych zestawów realizowane jest w miarę wprowadzania wyższych stanów gotowości bojowej. Zestawy ustalane zostają zgodnie z aktualnymi potrzebami operacyjnymi sił zbrojnych

3

W zależności od potrzeb operacyjnych dokonuje się mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych na zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP, wybranymi jednostkami wojskowymi /np. rozpoznania, lotniczych, OPL/, grupami jednostek na określonych obszarach, OW, RSZ itd

MOBILIZACJA SIŁ ZBROJNYCH PROWADZONA WEDŁUG ZESTAWÓW LUB WYBIÓRCZO MOŻE ZAMIENIĆ SIĘ NA MOBILIZACJĘ POWSZECHNĄ/w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa/ — 4

RODZAJE MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH

Załącznik 8

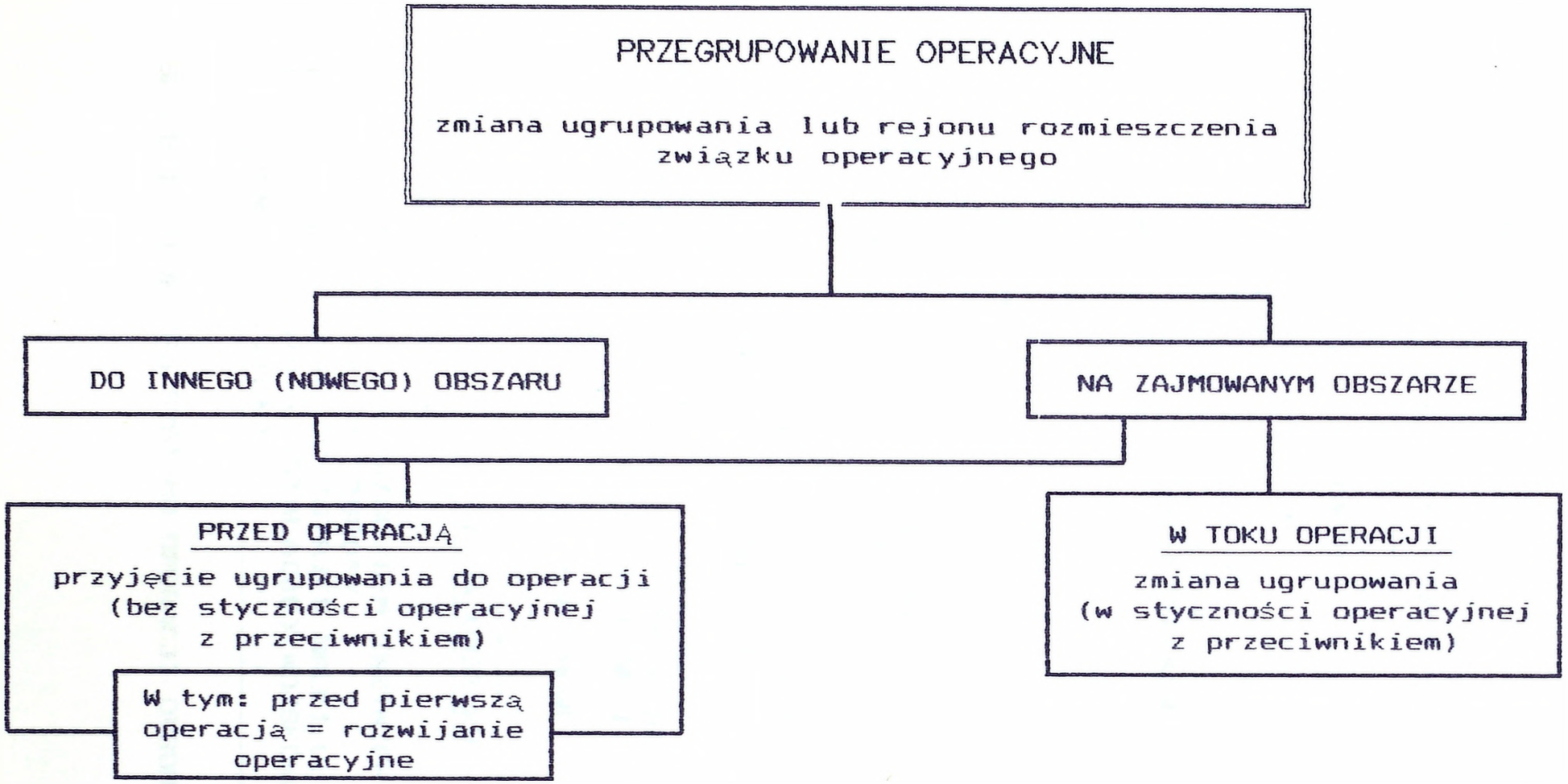

PRZEGRUPOWANIE OPERACYJNE

Załącznik 10

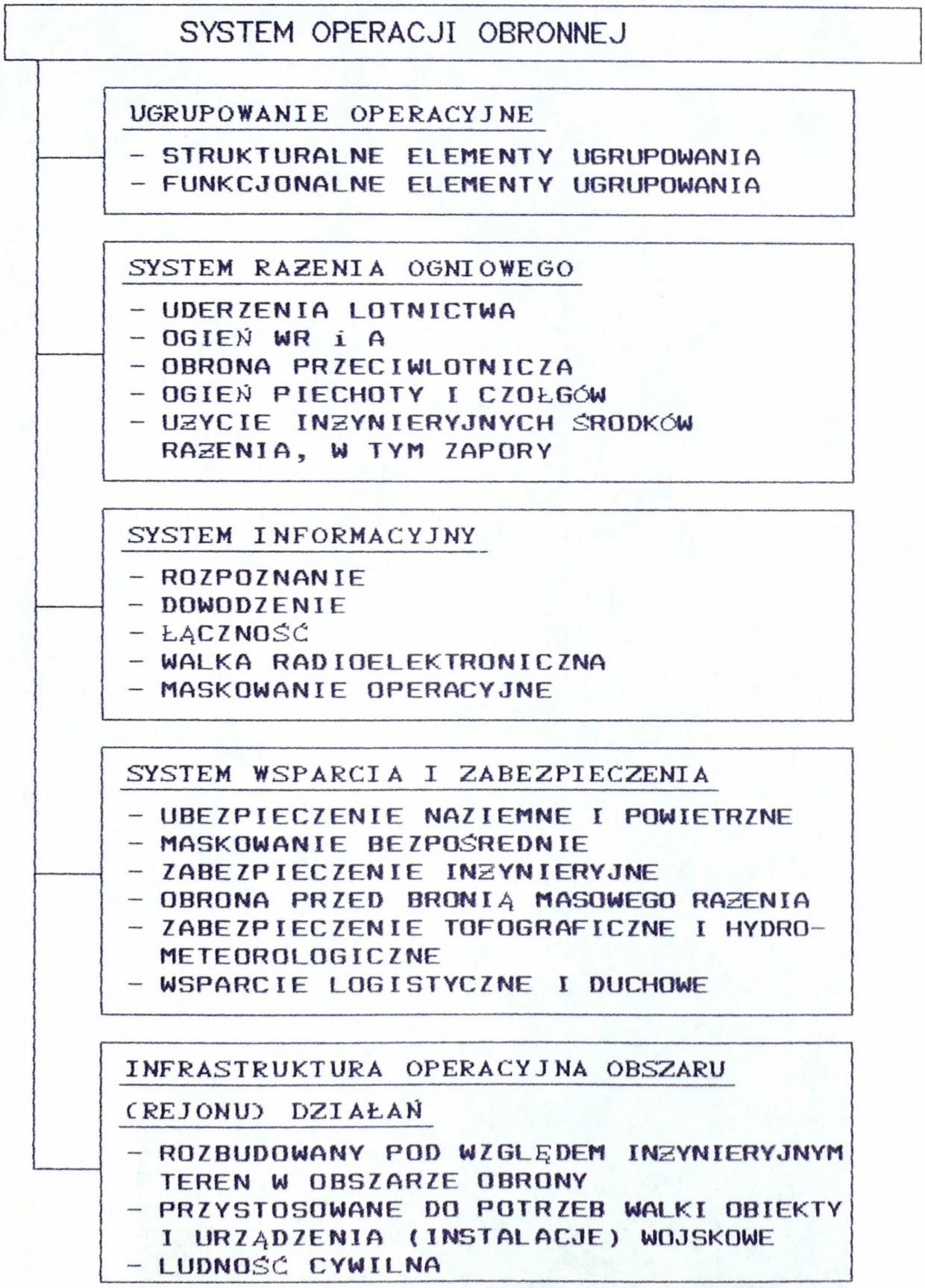

SKŁAD I STRUKTURA SYSTEMU OPERACJI OBRONNEJ

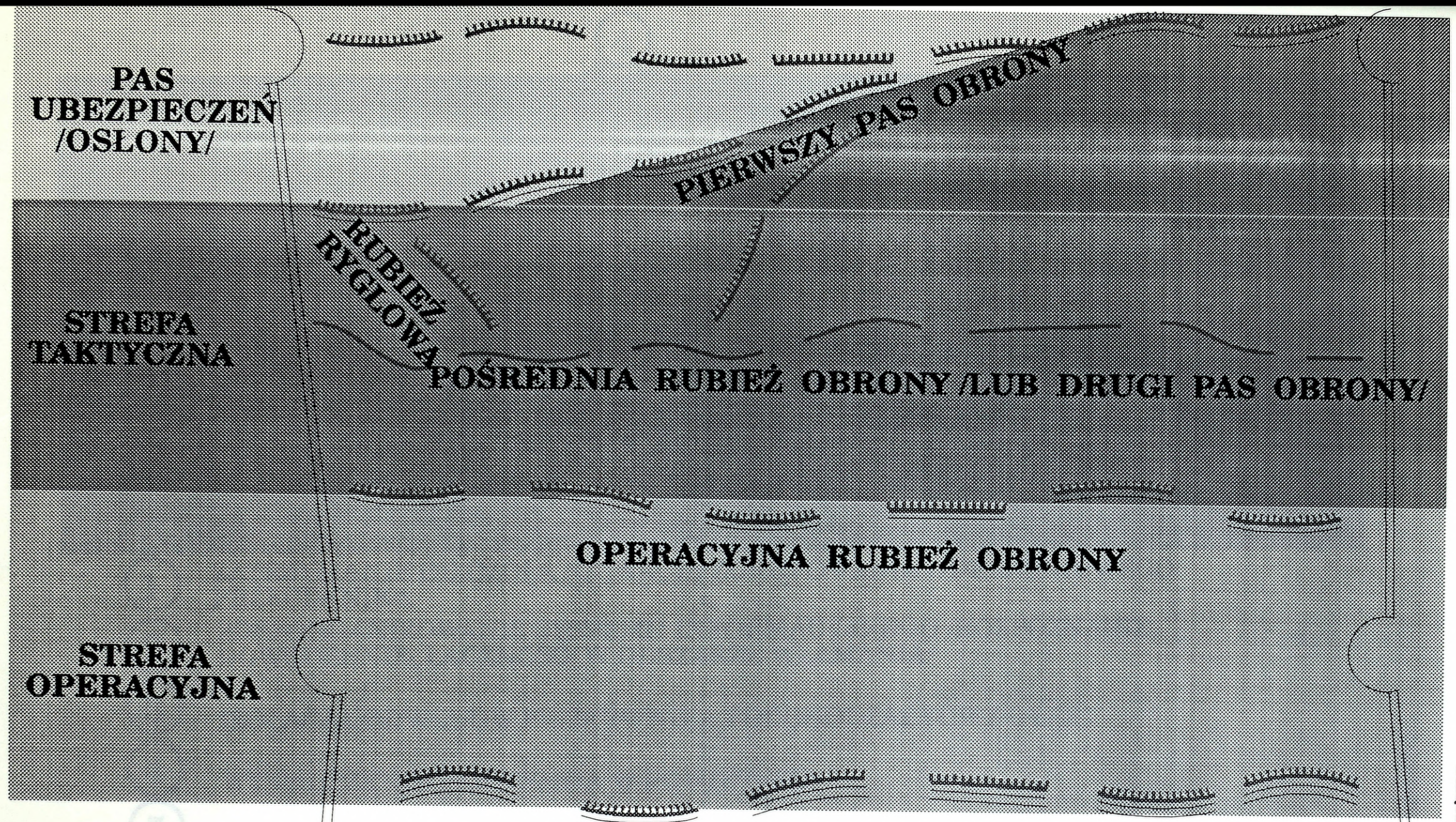

STRATEGICZNA RUBIEŻ OBRONY

OPERACYJNY OBSZAR OBRONY

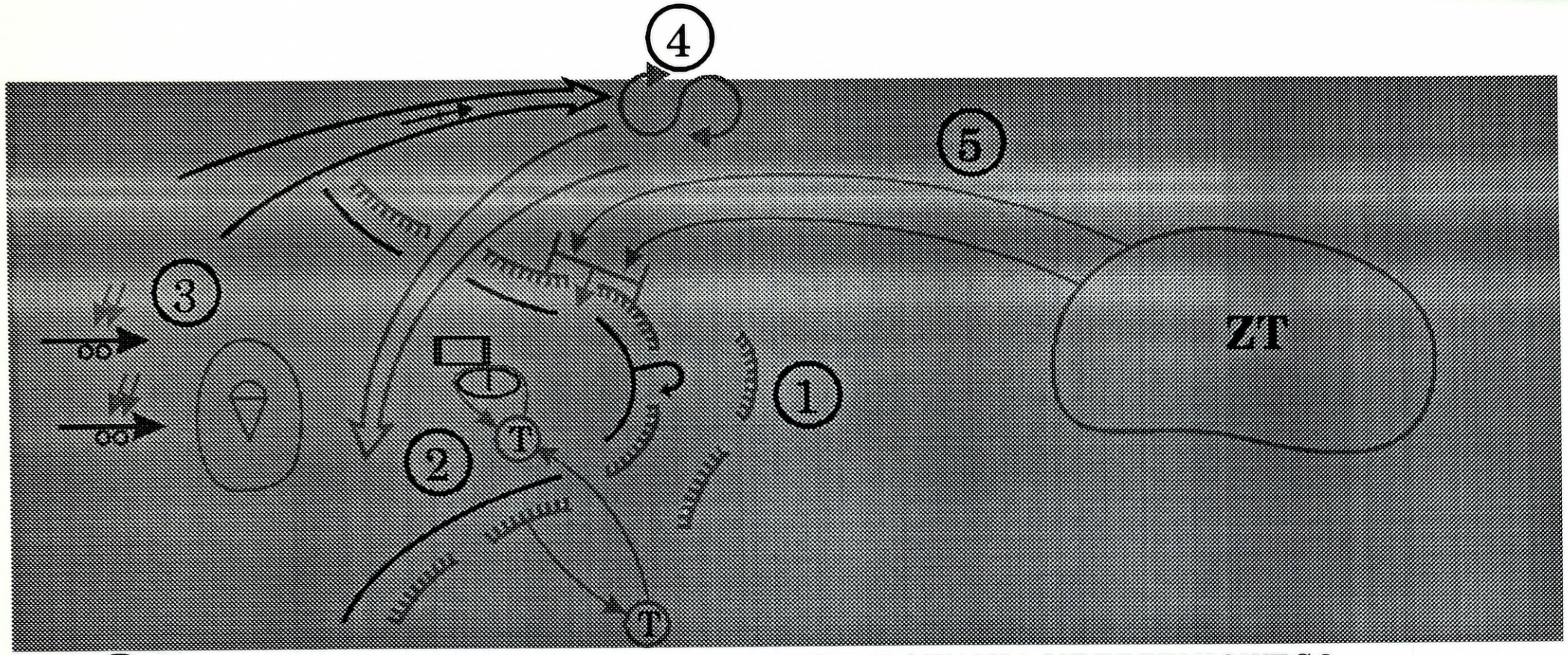

1. ZATRZYMANIE OD CZOŁA NATARCIA ZGRUPOWANIA UDERZENIOWEGO PRZECIWNIKA
2. ZDEZORGANIZOWANIE SYSTEMU INFORMACYJNEGO /ROZPOZNANIE, DOWODZENIE, ŁĄCZNOŚĆ/ W OBSZARZE WŁAMANIA
3. IZOLACJA ODWODÓW PRZECIWNIKA PODCHODZĄCYCH Z GŁĘBI
4. WYWALCZENIE PANOWANIA W POWIETRZU
5. ZAPEWNIENIE SWOBODY MANEWRU ZGRUPOWANIA PRZECIWUDERZENIOWEGO

WARUNKI WYKONANIA PRZECIWUDERZENIA

Załącznik 13

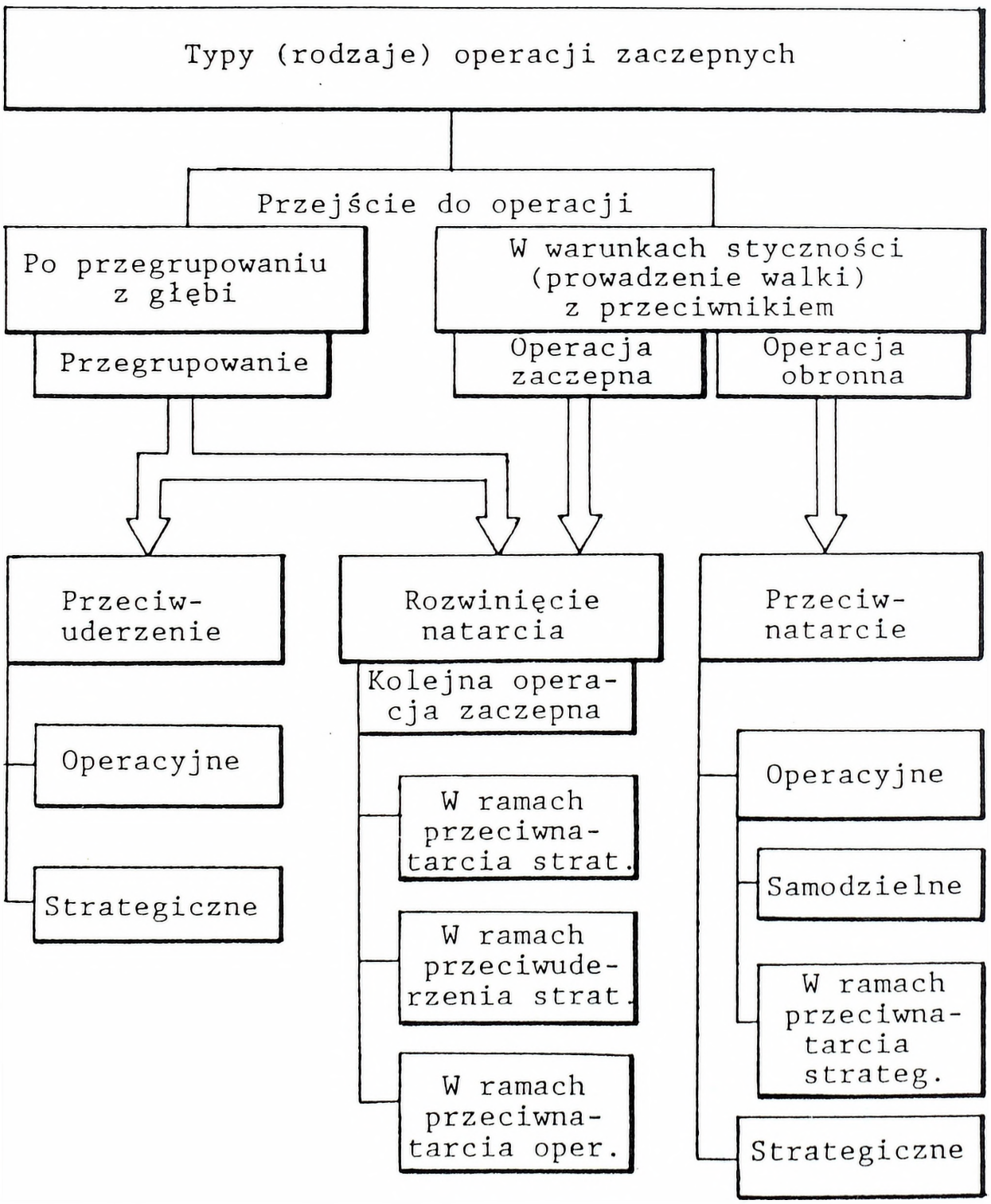

Typologia operacji zaczepnych

Operacja rozcinająca

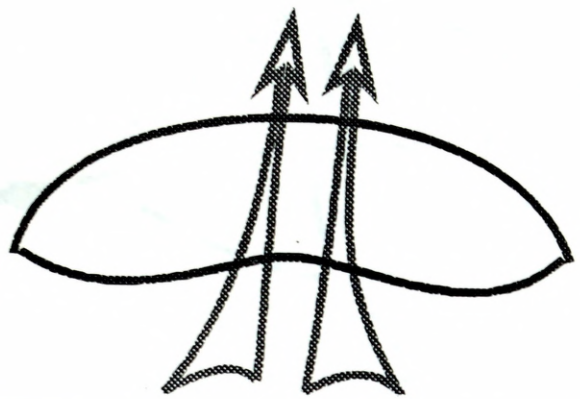

Operacja oskrzydlająca

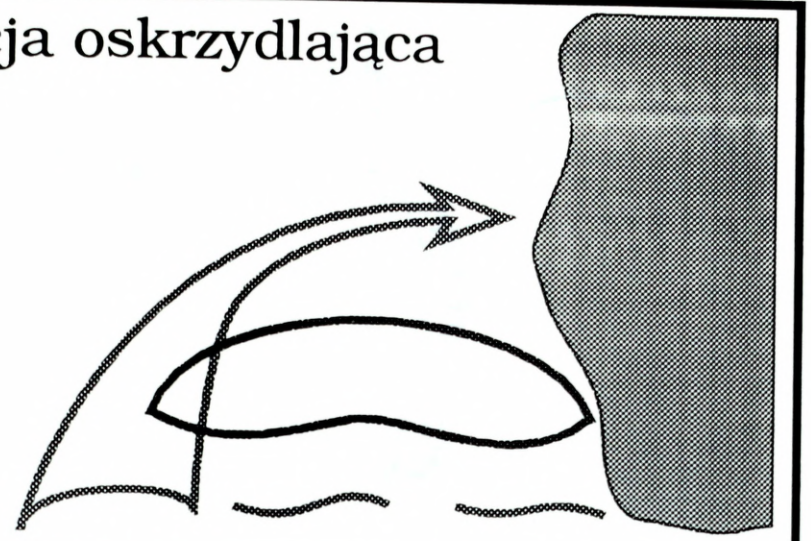

Operacja okrążająca

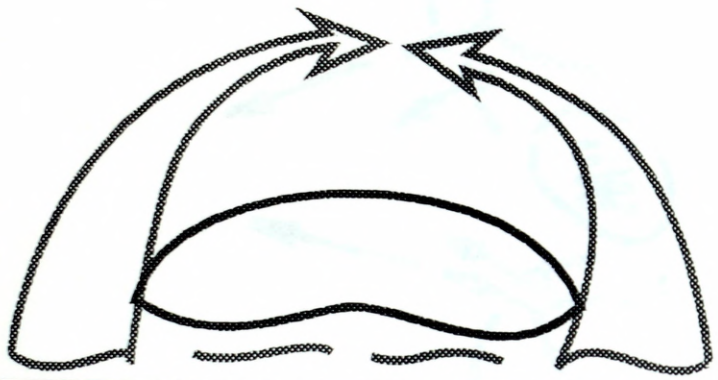

Operacja odrzucająca

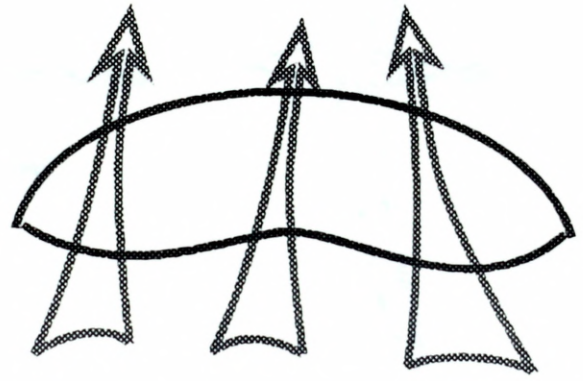

Metody prowadzenia operacji zaczepnych

Załącznik 14

Załącznik 15

1. Wtargnięcie przez lukę w ugrupowaniu przeciwnika

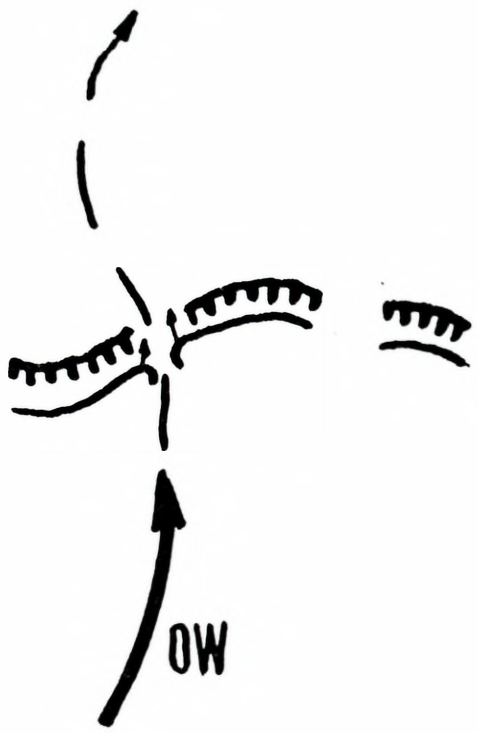

2. Przebijanie się

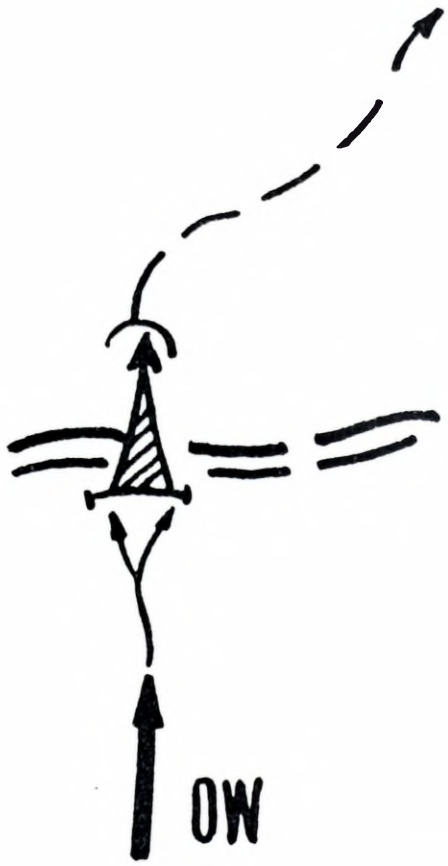

3. Przenikanie

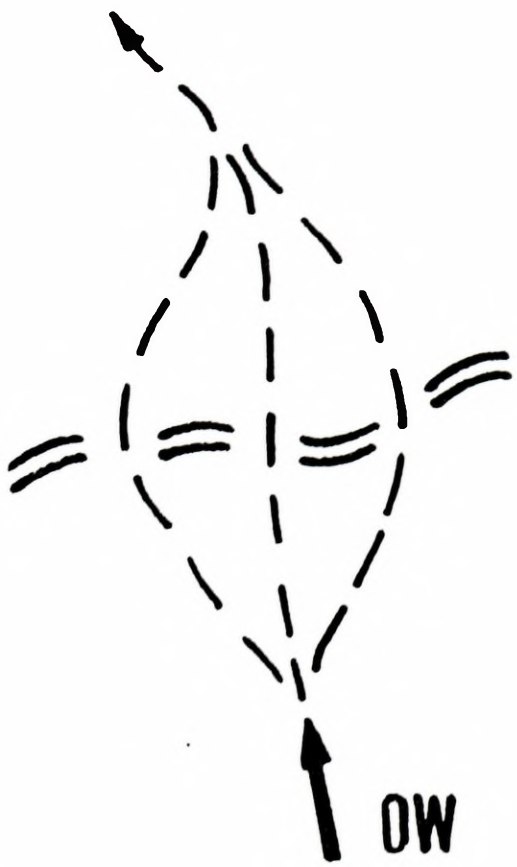

4. Pozostawanie w ugrupowaniu nacierającego przeciwnika

Metody przedostawania się oddziałów wydzielonych na tyły przeciwnika

Załącznik 16

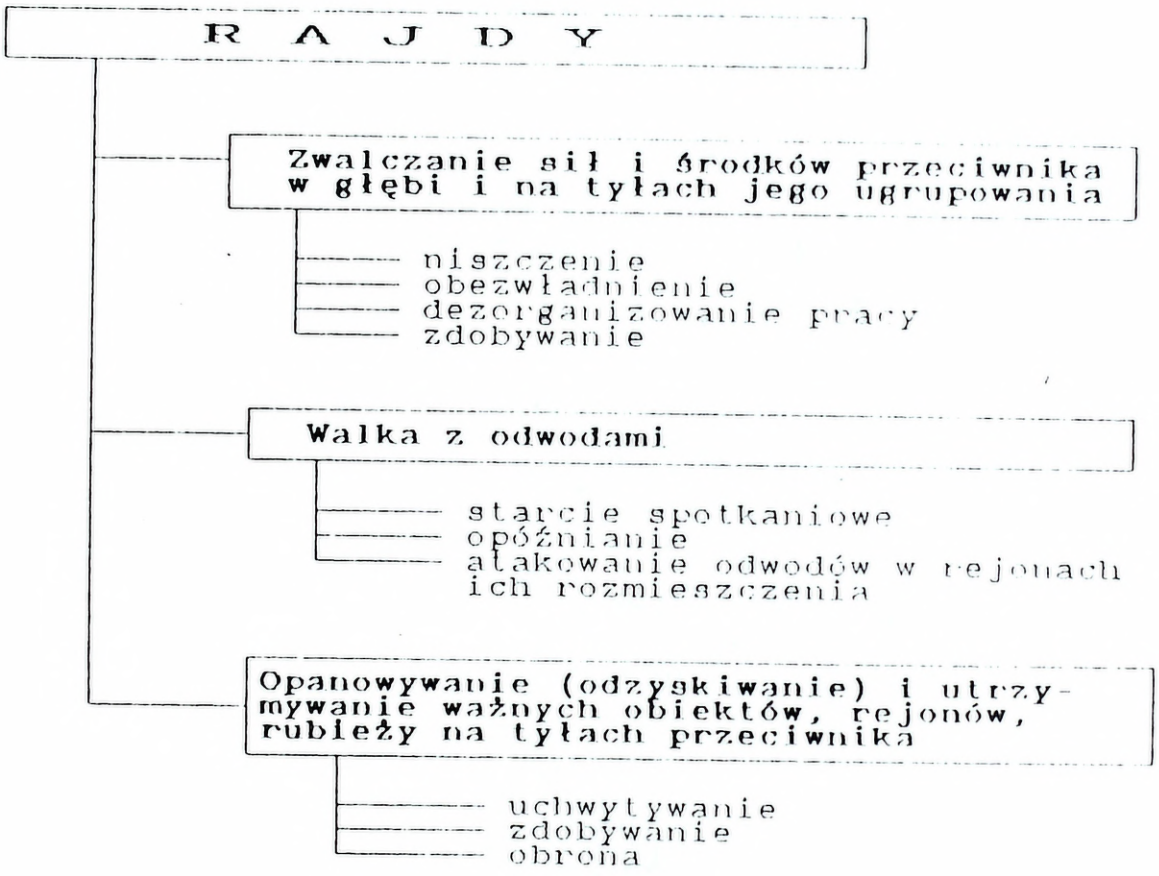

Rodzaje zadań wykonywanych w toku rajdów

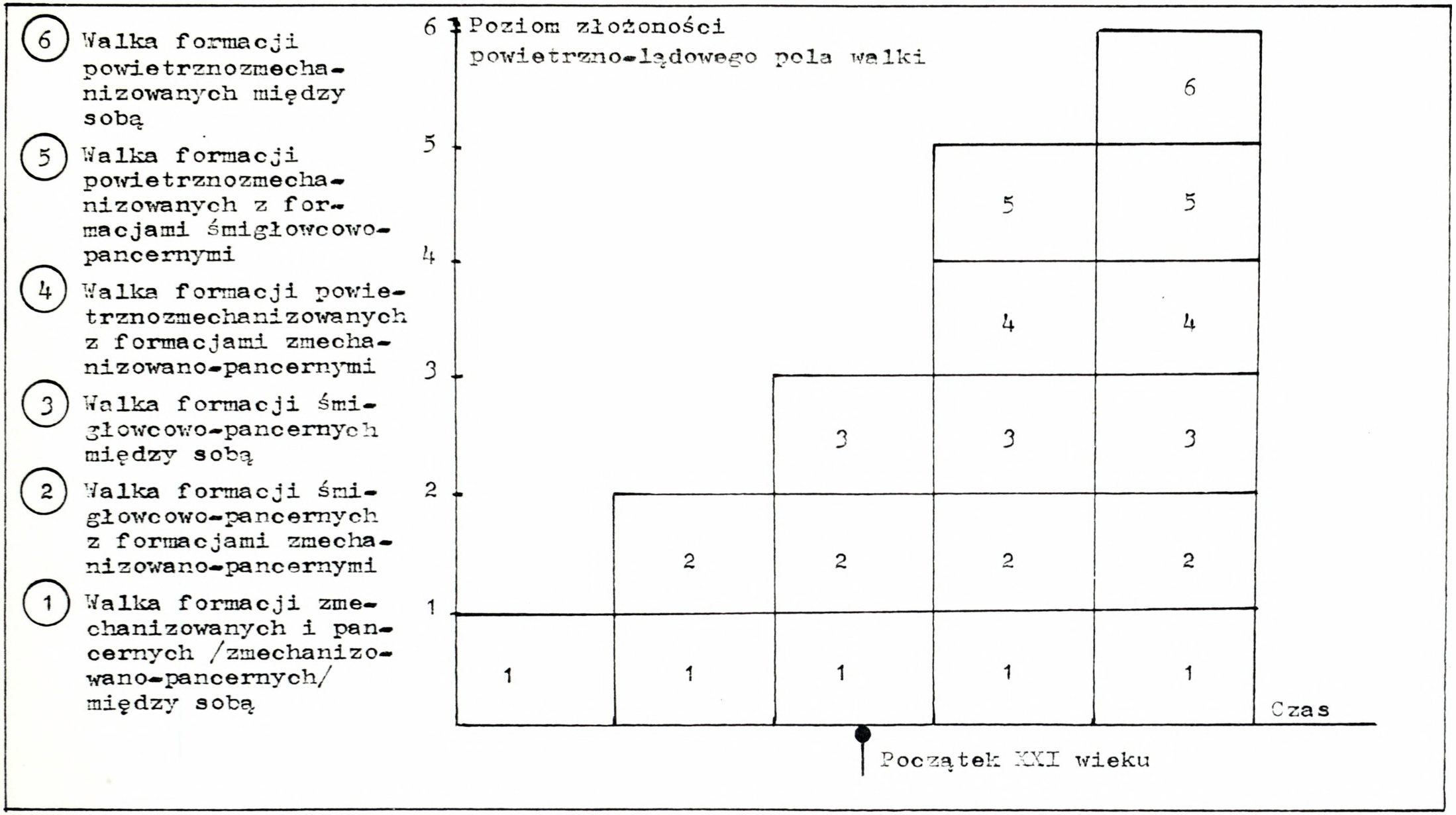

Wzrost złożoności struktury powietrzno-lądowego pola walki

Załącznik 18

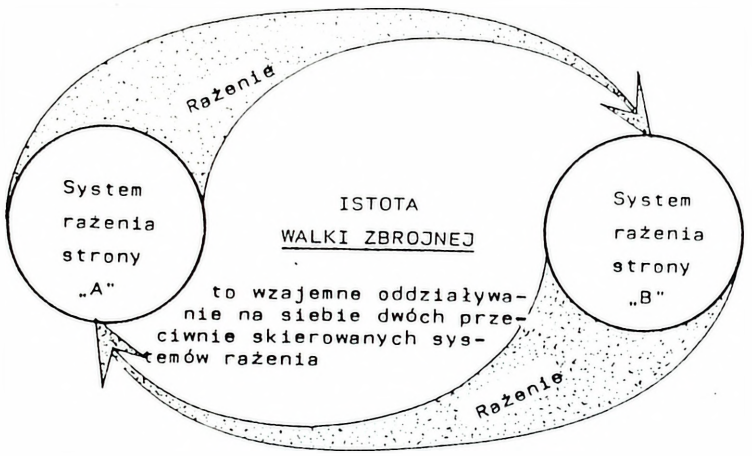

CEL WALKI ZBROJNEJ - rażenie przeciwnika, względnie doprowadzenie w tym zakresie do tak oczywistych i przekonywujących sytuacji, aby przeciwnik w obawie przed konsekwencjami zagrażającego mu niebezpieczeństwa - myśląc o uniknięciu lub pomniejszeniu strat - podporządkował się woli jego sprawcy, rezygnując ze stawiania oporu, czy też prowadzenia agresji.

WARUNKI SUKCESU W WALCE ZBROJNEJ - kto szybciej i celniej razi swojego przeciwnika

Rys. 1. Model istoty walki zbrojnej

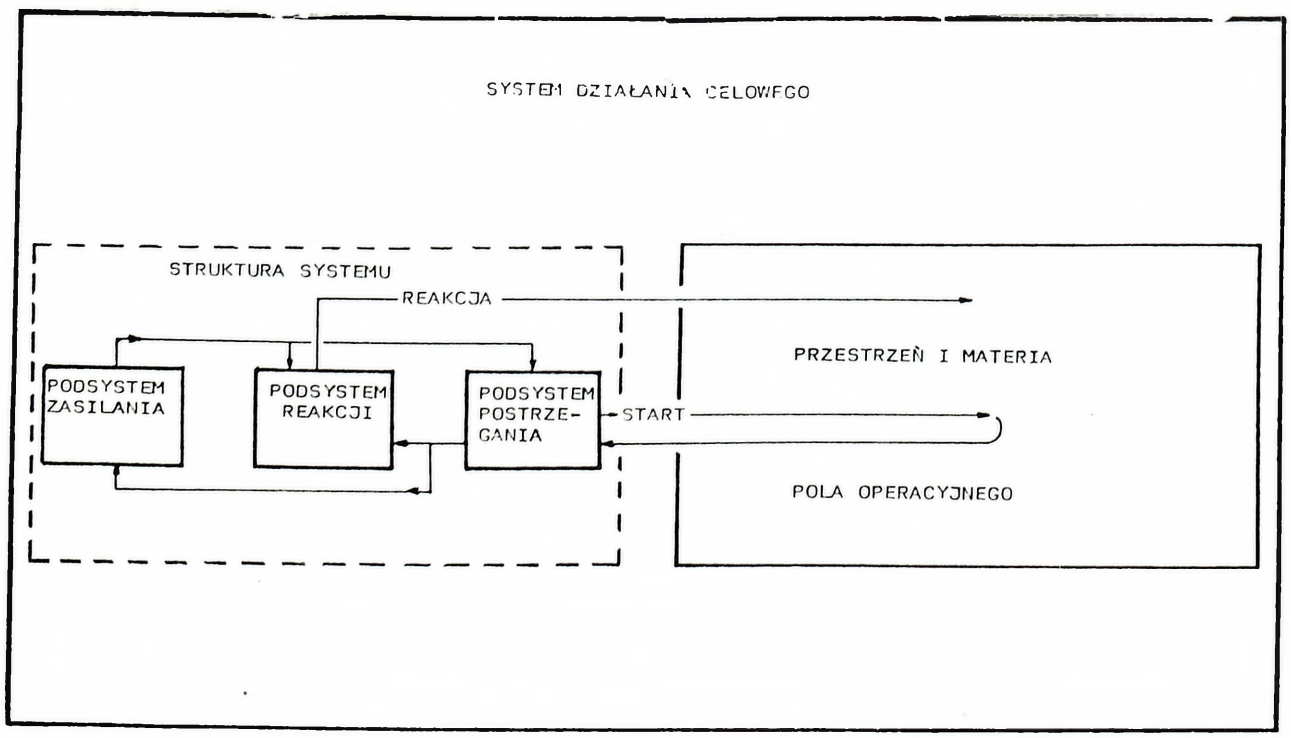

Rys.2. Ogólny model działania celowego

Załącznik 17

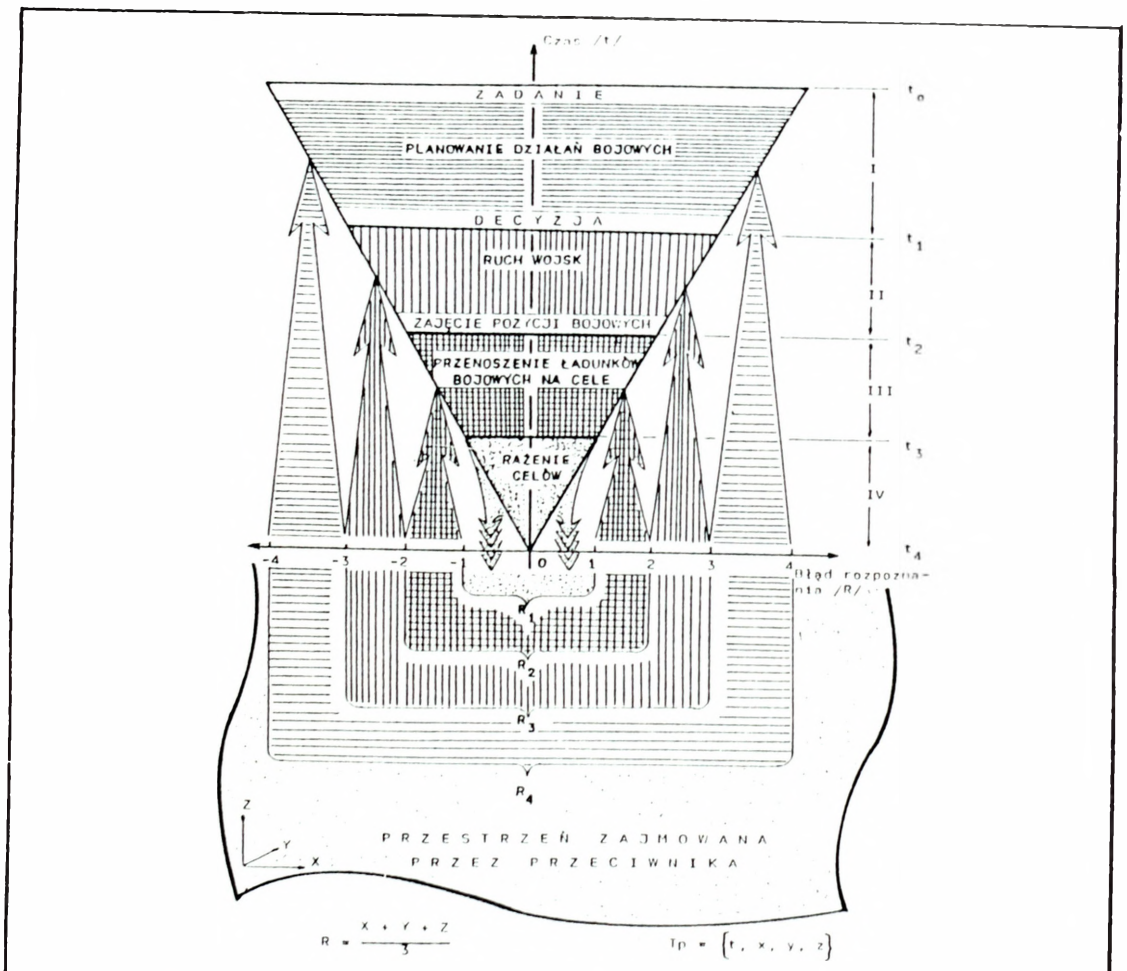

W czasie t_0 - t_1 odbywa się planowanie działań bojowych, w stosunku do przeciwnika odtworzonego na podstawie informacji „R_4". Od „t_1" do „t_2" wykonywane są ruchy wojskami, które zgodnie z podjętą decyzją i informacjami o przeciwniku „R_3", mają doprowadzić środki rażenia do zajęcia pozycji bojowych, z których możliwe będzie skuteczne rażenie przeciwnika. W czasie t_2- t_3 odbywa się odpalanie ładunków bojowych do celów, których położenie skorygowane zostało informacjami „R_2", a w czasie t_3- t_4 następuje rażenie celów z dokładnością „R_1".

Obraz wpływu rozpoznania na precyzje rażenia

Załącznik 20

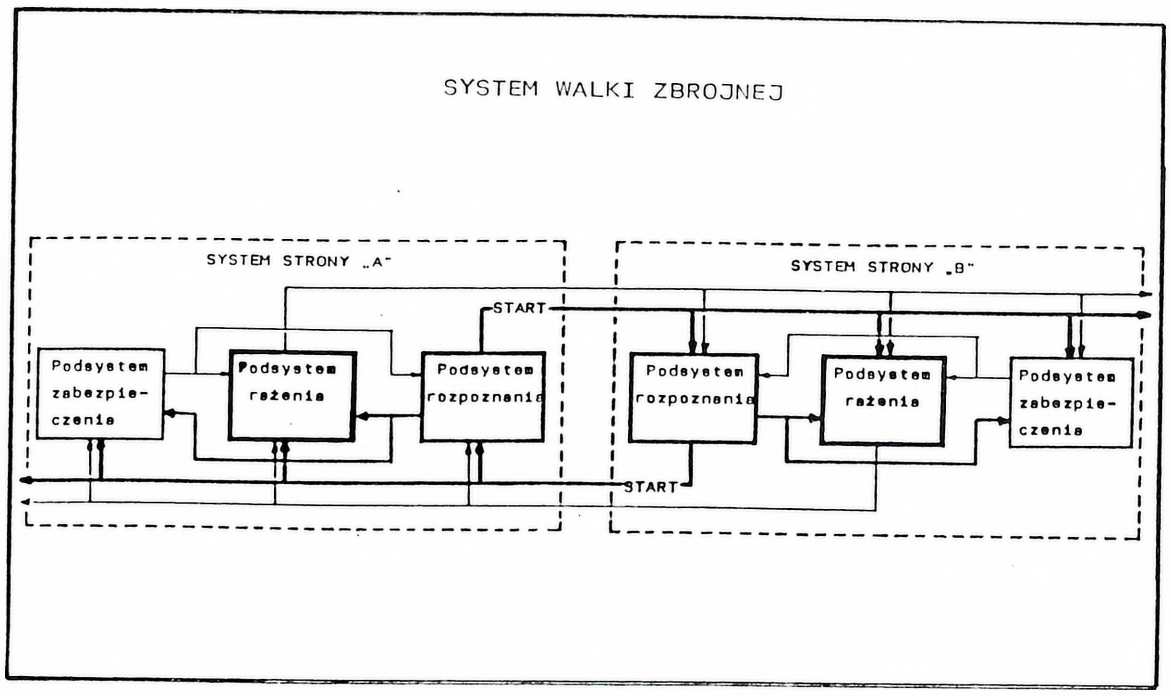

Rys. 1. Ogólny model systemu walki zbrojnej

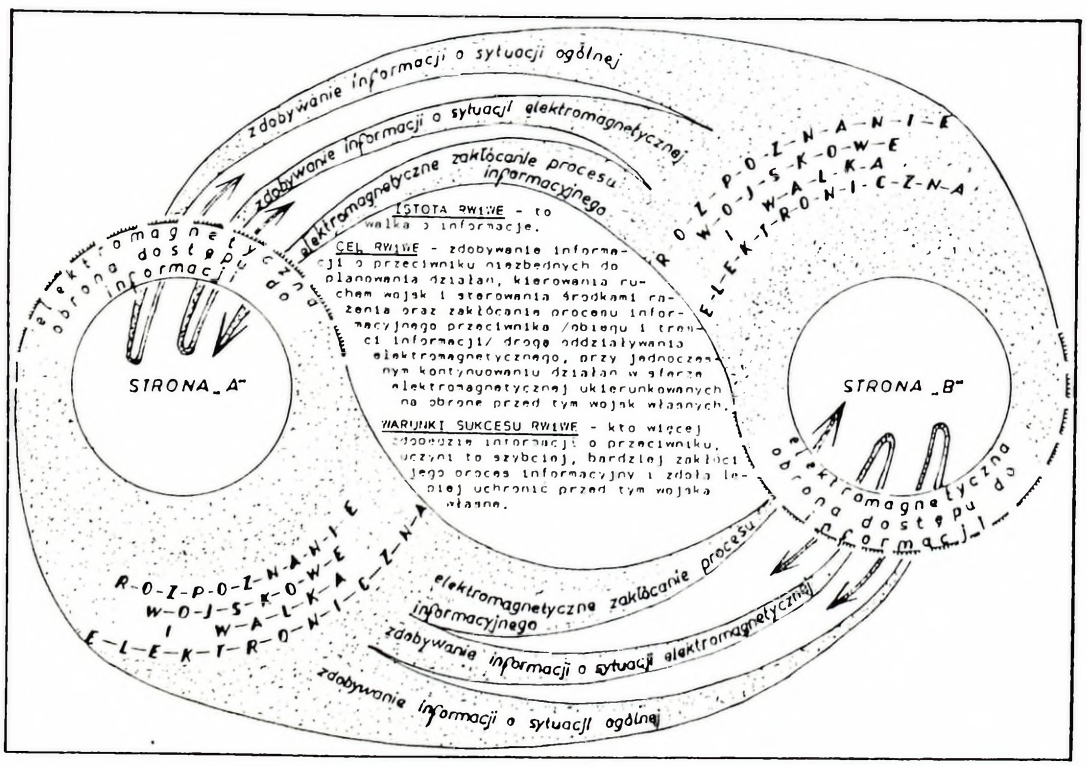

Rys. 2. Model istoty rozpoznania i walki elektronicznej

Załącznik 21

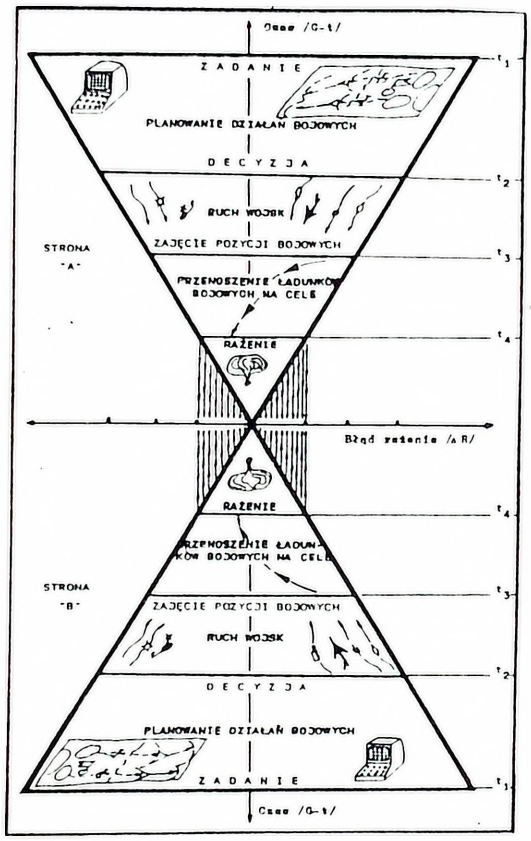

Rys. 1. Interpretacja równych szans osiągania sukcesu

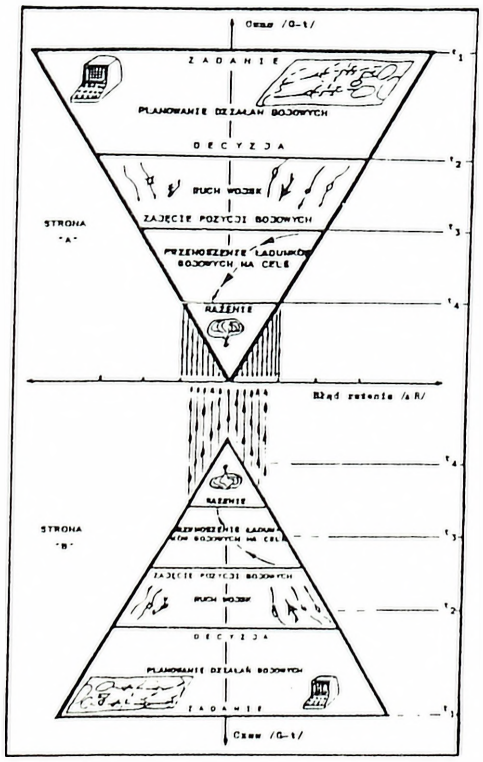

Rys. 2. Interpretacja nierównych szans osiągania sukcesu

Załącznik 22

X	1	2	3	4	//	10	//
Y	4	9	16	25	//	121	//

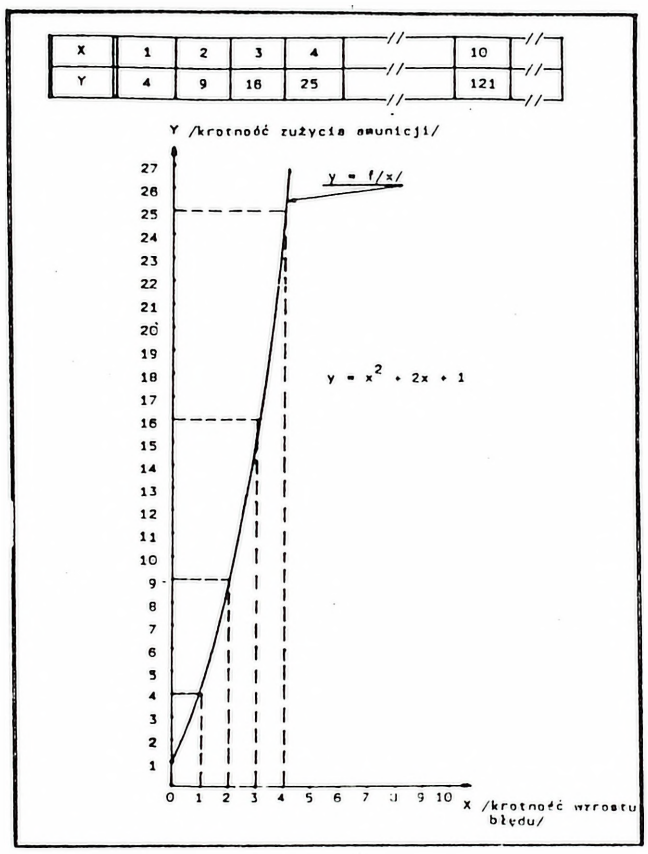

Wykres 1. Zależność zużycia amunicji od dokładności wskazywania celów

Krotność wzrostu błędu kołowego /X/	Norma	1	2	3	4	//	10
Wartość liniowa błędu kołowego /m/	50	100	150	200	250	//	550
Krotność zużycia amunicji /Y/	Norma	4	9	16	25	//	121
Zużycie amunicji /szt/	500	2 000	4 500	8 000	12 500	//	60 500
Wartość zużytej amunicji /mln zł/	100	400	900	1 600	2 500	//	12 100

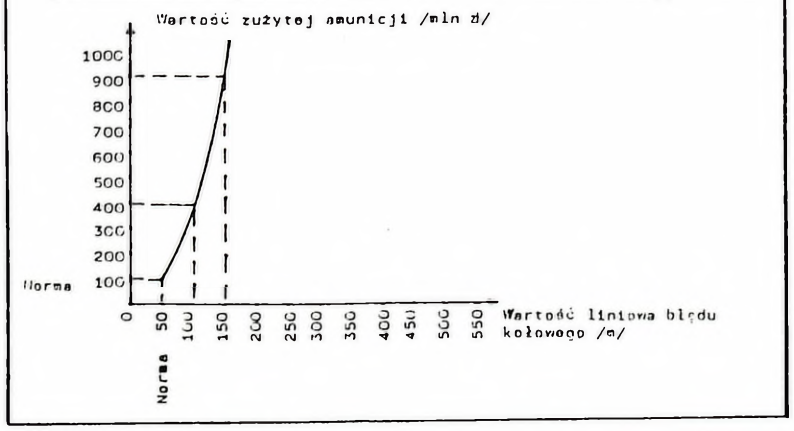

Wykres 2. Zależność wzrostu kosztów rażenia od dokładności wskazywania celów

Załącznik 23

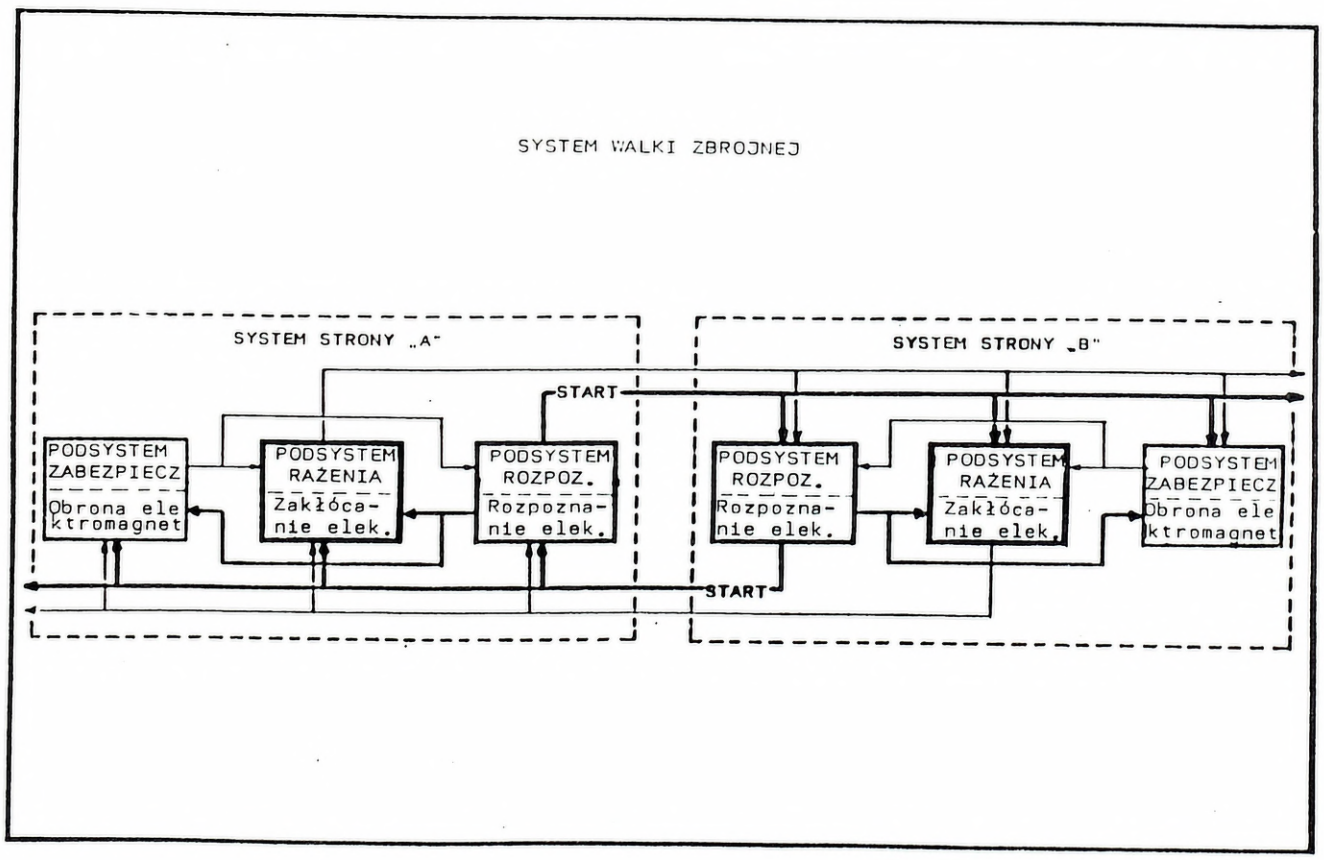

Miejsce walki elektronicznej w systemie walki zbrojnej

Załącznik 24

OBRAZ GRAFICZNY MODELU SYSTEMU ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ WOJSK OPERACYJNYCH

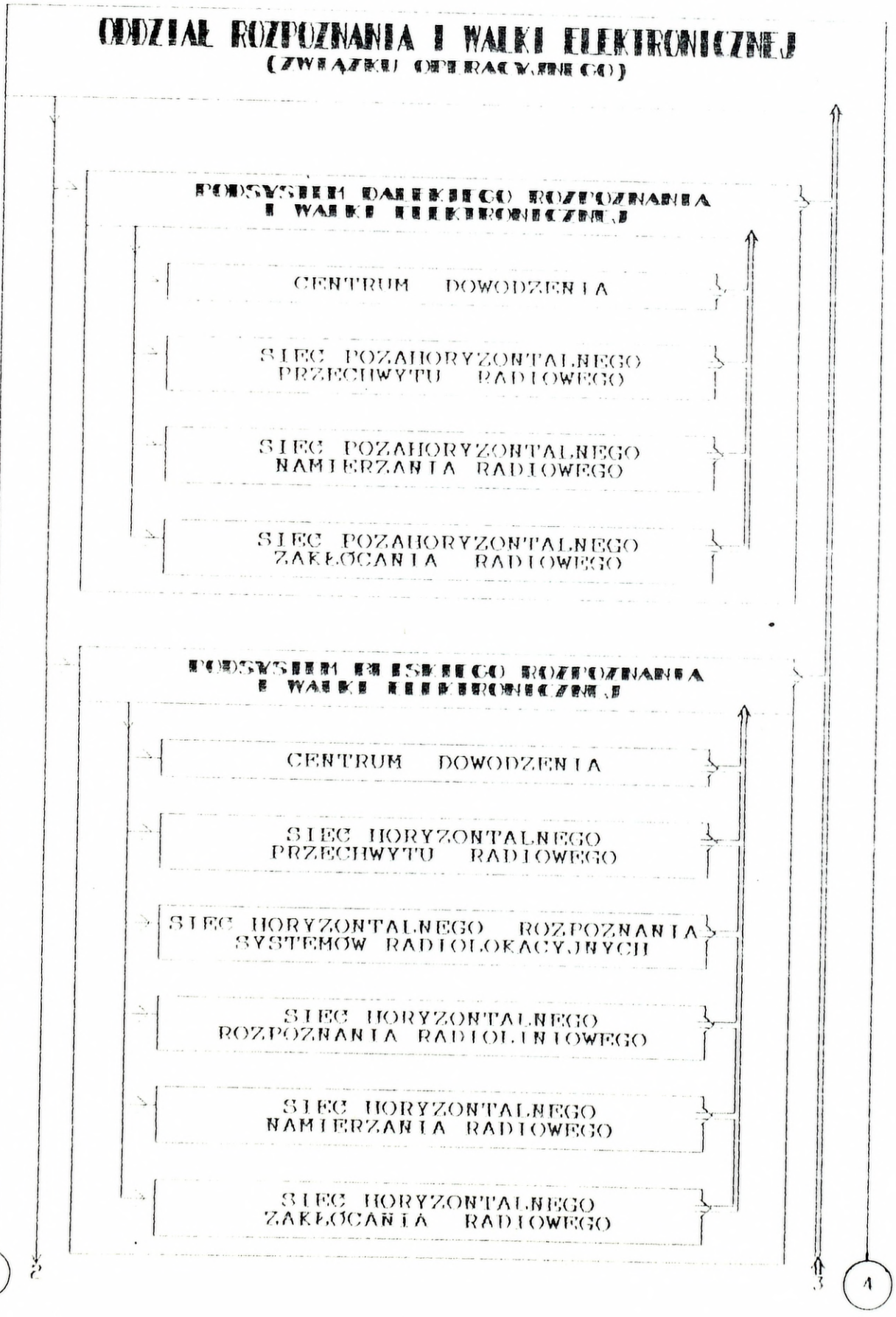

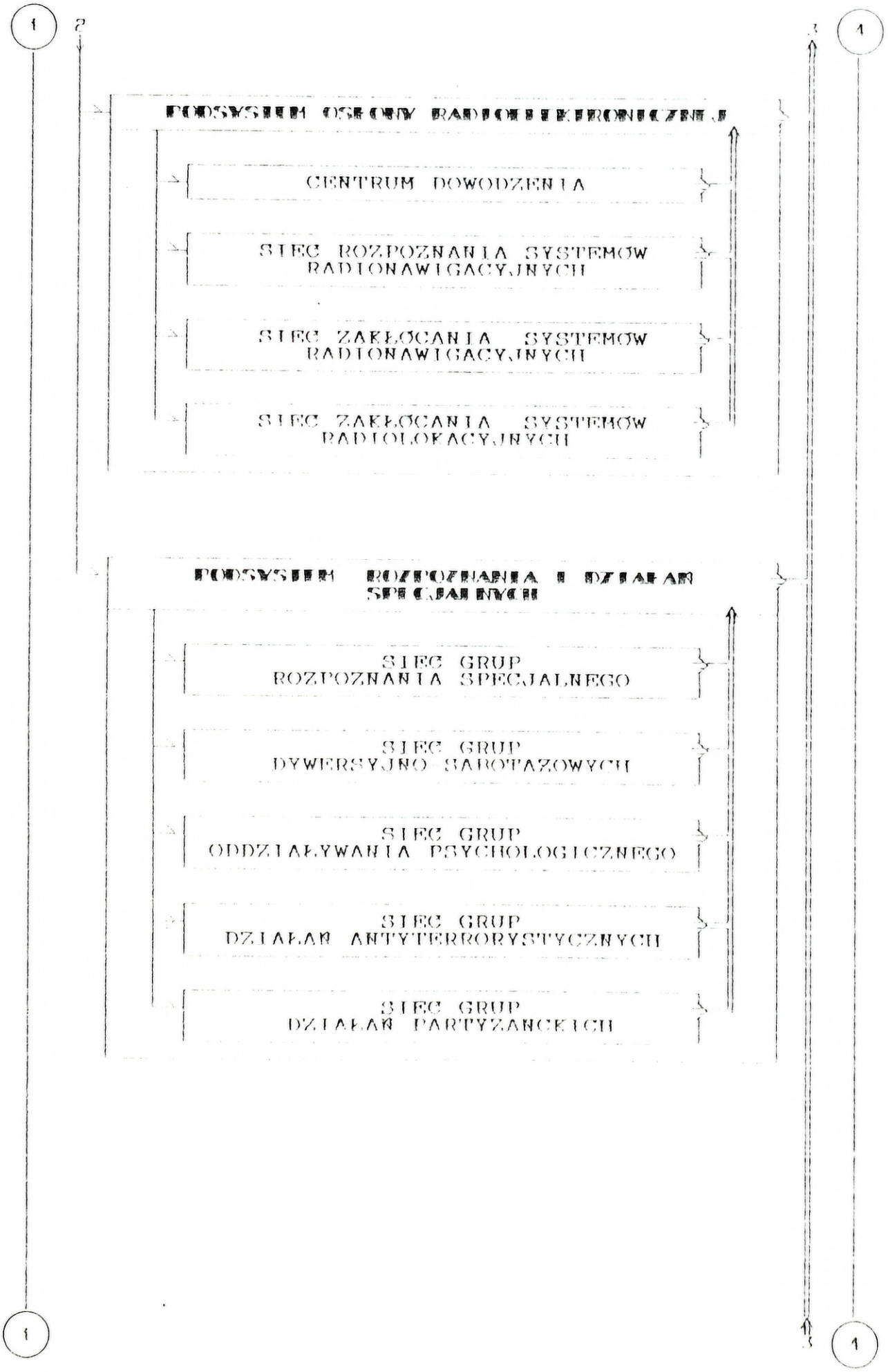
1
2
3
1
PODSYSTEM OGNIW RADIOELEKTRONICZNEJ
CENTRUM DOWODZENIA
SIEC ROZPOZNANIA SYSTEMÓW RADIONAWIGACYJNYCH
SIEC ZAKŁÓCANIA SYSTEMÓW RADIONAWIGACYJNYCH
SIEC ZAKŁÓCANIA SYSTEMÓW RADIOLOKACYJNYCH
PODSYSTEM ROZPOZNANIA I DZIAŁAŃ SPECJALNYCH
SIEC GRUP ROZPOZNANIA SPECJALNEGO
SIEC GRUP DYWERSYJNO SABOTAŻOWYCH
SIEC GRUP ODDZIAŁYWANIA PSYCHOLOGICZNEGO
SIEC GRUP DZIAŁAŃ ANTYTERRORYSTYCZNYCH
SIEC GRUP DZIAŁAŃ PARTYZANCKICH
1
1

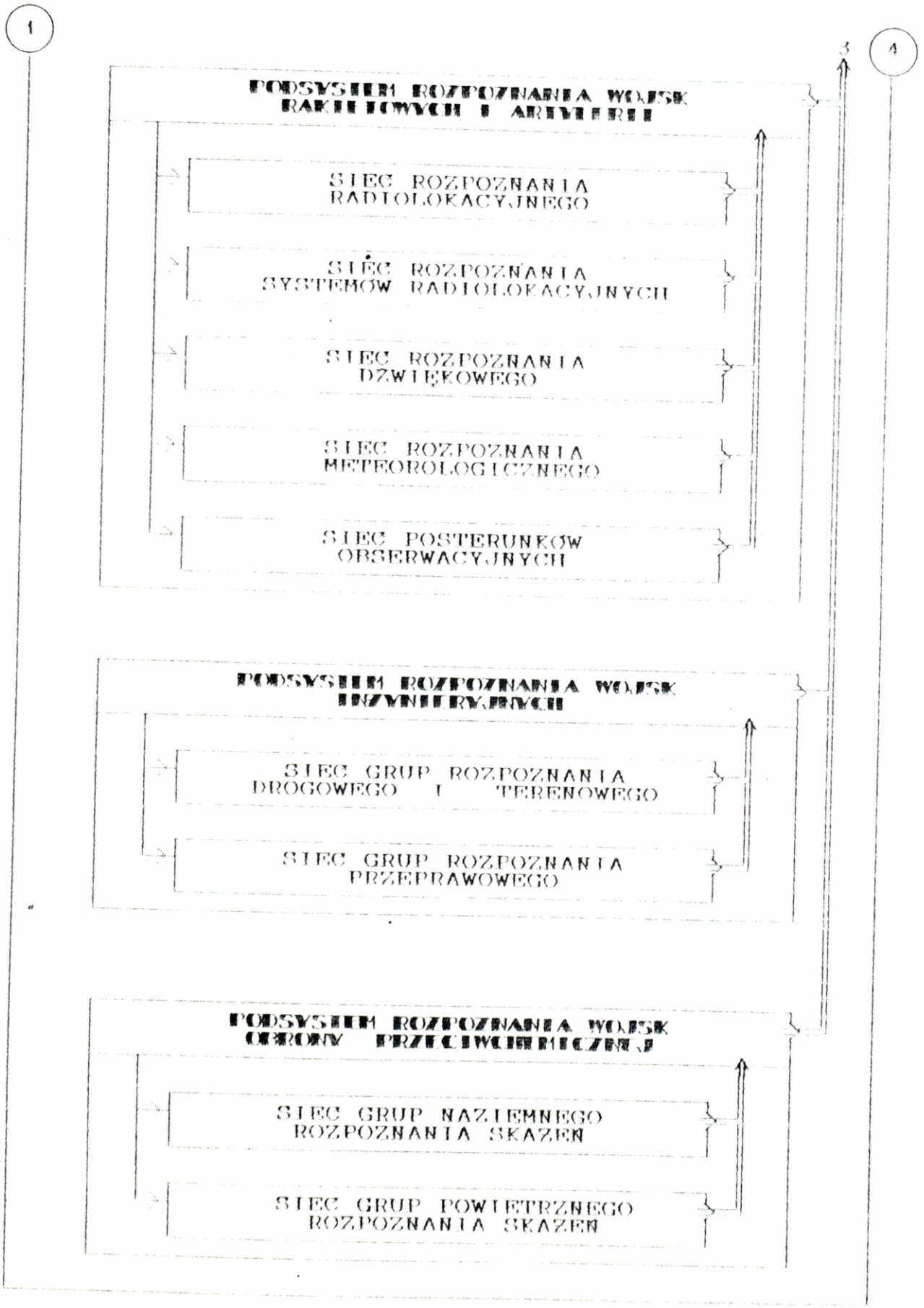

Legenda :

——→ kierowanie systemem rozpoznania i walki elektronicznej

⟹ zbieranie informacji

KAMPANIA STRATEGICZNA

OPERACJA POWIETRZNO-LĄDOWA

OPERACJA POWIETRZNA

RAŻENENIE OGNIOWE

DZIAŁALNOŚĆ OGNIOWA PODODDZIAŁÓW PANCERNYCH I ZMECHANIZOWANYCH

- czołgi
- BWP
- broń strzelecka
- granatniki

WSPARCIE OGNIOWE WOJSK

WSPARCIE BEZPOŚREDNIE

- artyleria lufowa
- artyleria ppanc
- śmigłowce uzbrojone
- miotacze ognia
- miny

WSPARCIE OGÓLNE

- lotnictwo
- rakiety
- artyleria

OSŁONA OGNIOWA PRZED ATAKIEM Z POWIETRZA

- lotnictwo myśliwskie
- rakiety
- środki OPL

SAMODZIELNE UDERZENIA OGNIOWE

- lotnictwo
- rakiety
- artyleria

STRUKTURA RAŻENIA OGNIOWEGO PRZECIWNIKA W OPERACJI

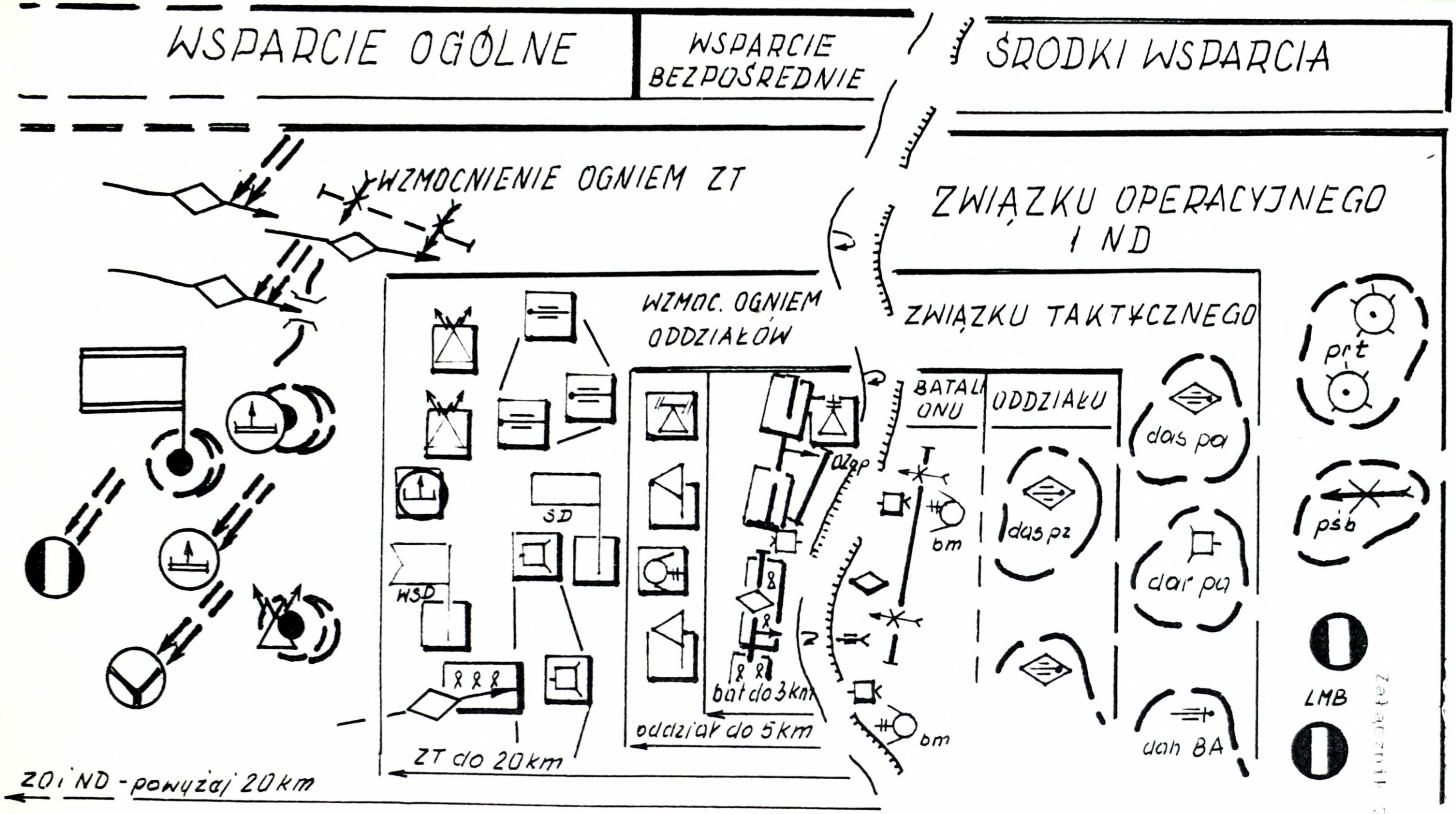

Model wsparcia ogniowego wojsk w operacji.

Załącznik 27

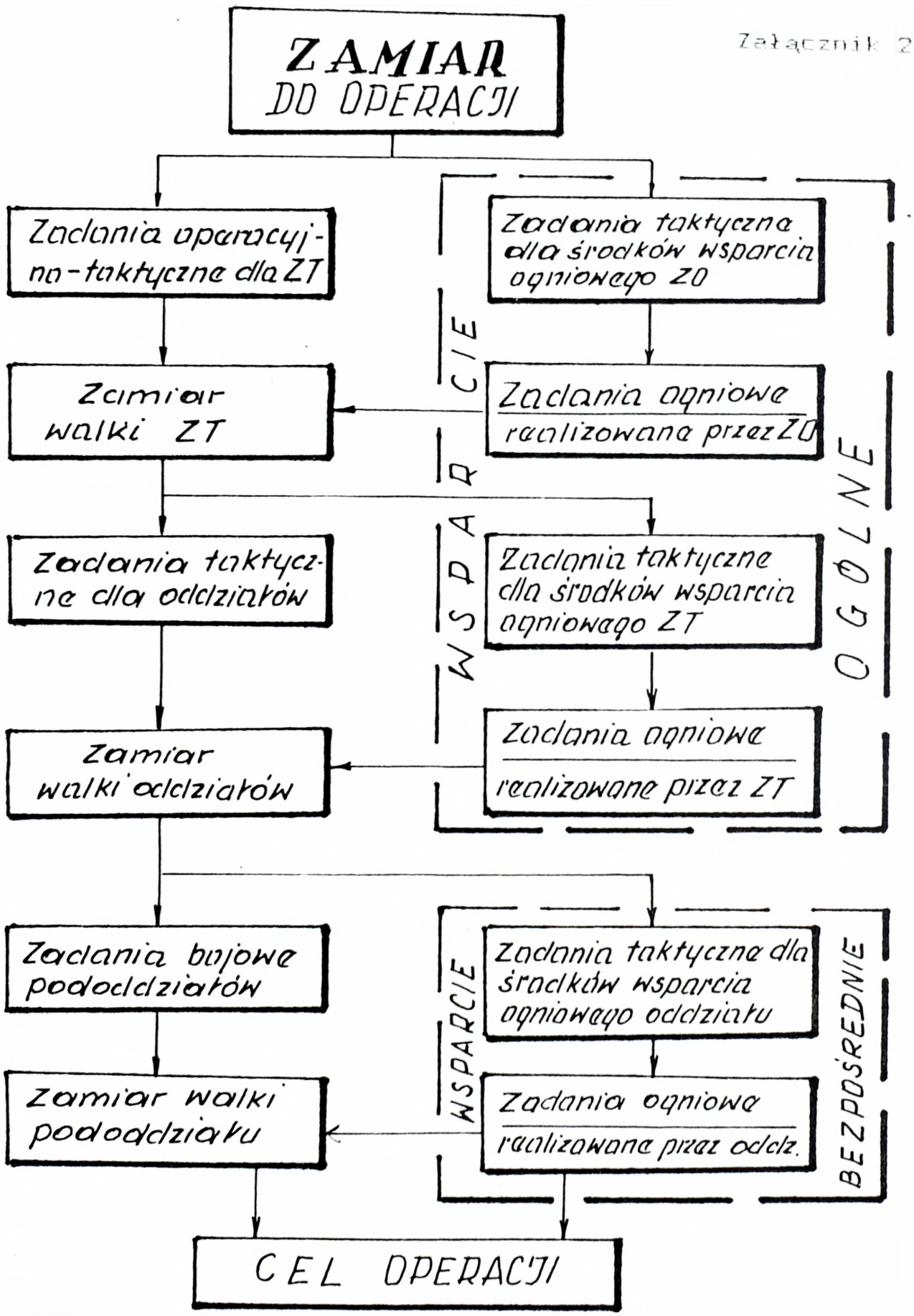

Powiązanie zadań wojsk z zadaniami wsparcia ogniowego w operacji.

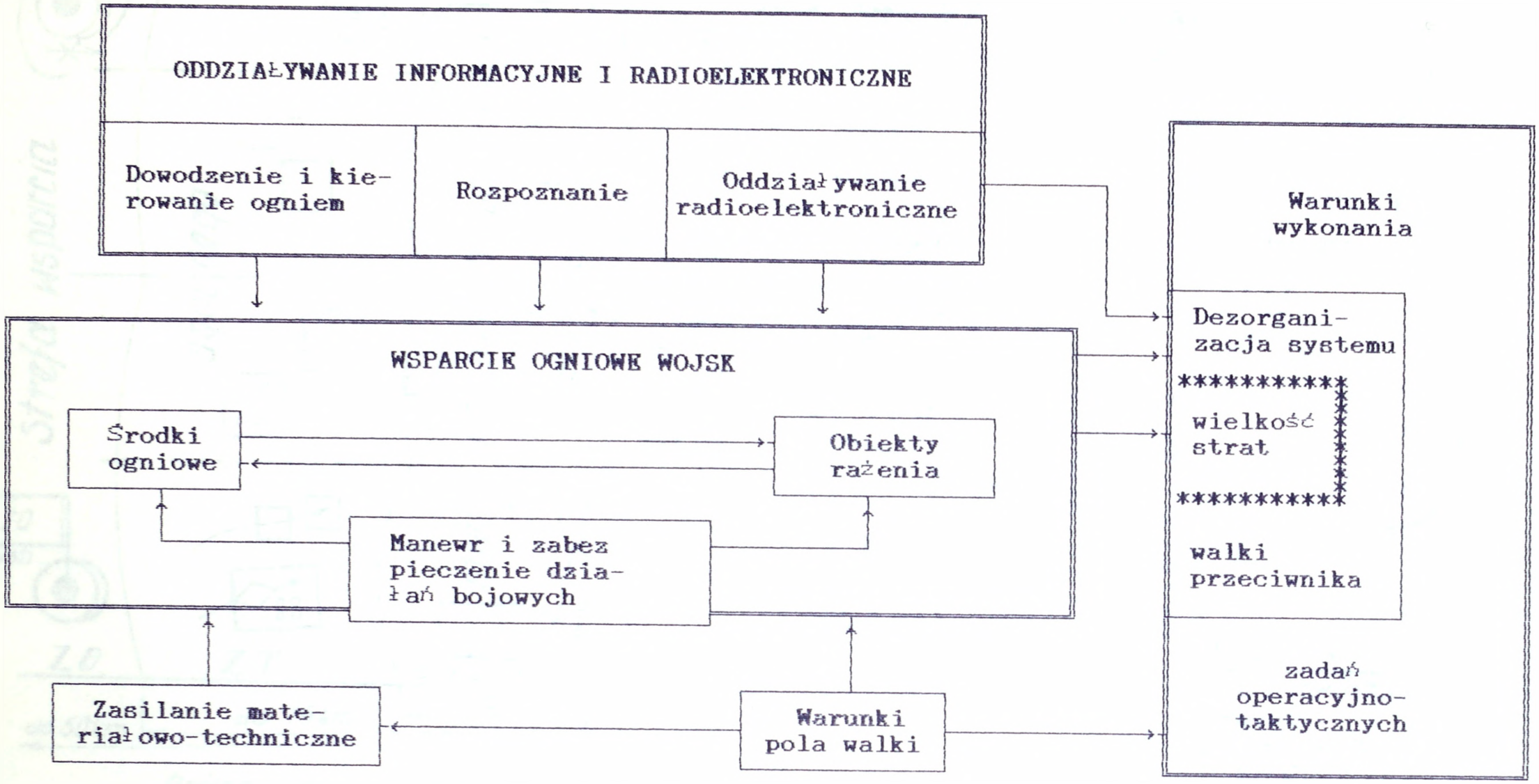

WSPARCIE OGNIOWE W WALCE I JEGO WPŁYW NA WARUNKI WYKONANIA ZADANIA PRZEZ WOJSKA

Załącznik 28

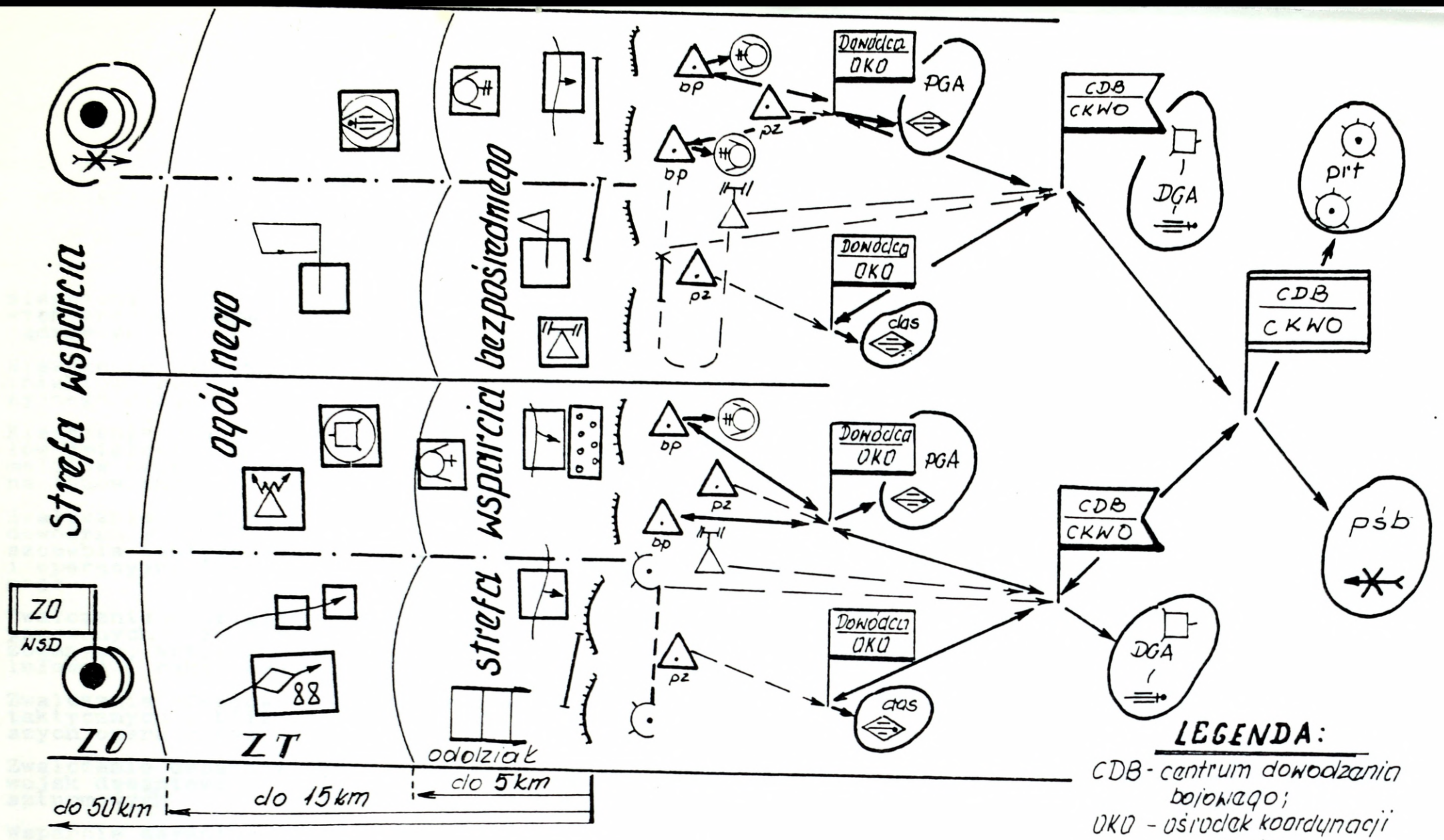

Ogólna idea kierowania wsparciem ogniowym w operacji

Załącznik 29

WSPARCIE OGNIOWE	TRANSPORT POWIETRZNY	ZWALCZANIE SMIGŁOWCÓW W POWIETRZU	ZADANIA POMOCNICZE
- Niszczenie rakietowych środków napadu jądrowego - Niszczenie naziemnych obiektów broni precyzyjnego rażenia - Niszczenie pododdziałów śmigłowców i samolotów bezpilotowych na lądowiskach - Zwalczanie systemu dowodzenia i WRE szczebla taktycznego i operacyjno-taktycznego - Zwalczanie oddziałów pancernych i zmechnizowanych, artylerii lufowej i rakietowej - Zwalczanie odwodów taktycznych i bliższych operacyjnych - Zwalczanie desantów, wojsk desantowo - szturmowych - Wsparcie desantów i wojsk desantowo - szturmowych	- Przewóz powietrzny wojsk, sprzętu bojowego i środków materiałowych (rażenia) - Przewóz (desantowanie) desantów taktycznych - Przewóz wojsk desantowo-szturmowych w głąb ugrupowania przeciwnika - Przewóz grup specjalnych (dywersyjnych, rozpoznawczych i innych) w głąb ugrupowania przeciwnika - Przewóz grup operacyjnych i rekonesansowych - Ewakuacja rannych, porażonych i chorych	- Zwalczanie w powietrzu śmigłowców szturmowych (przeciwpancernych) - Zwalczanie w powietrzu śmigłowców transportowych (transportowo-bojowych) przewożących desanty, wojska desantowo-szturmowe, wojska powietrzno-manewrowe, grupy specjalne i inne - Zwalczanie w powietrzu samolotów bezpilotowych - Zwalczanie w powietrzu innych aparatów latających na małej wysokości z niewielką prędkością	- Minowanie narzutowe - Zadymianie manewrowe - Oświetlanie terenu - Dowodzenie wojskami z powietrza (z PPD) - Rozpoznanie skażeń chemicznych i promieniotwórczych - Przewóz poczty polowej - Wykonywanie zadań łącznikowych - Rozpoznanie inżynieryjne terenu - Powietrzna kontrola skuteczności maskowania - Radioelektroniczne rozpoznanie i obezwładnianie systemu dowodzenia wojskami przeciwnika

ZADANIA LOTNICTWA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

(realizowane zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych)

Załącznik 31

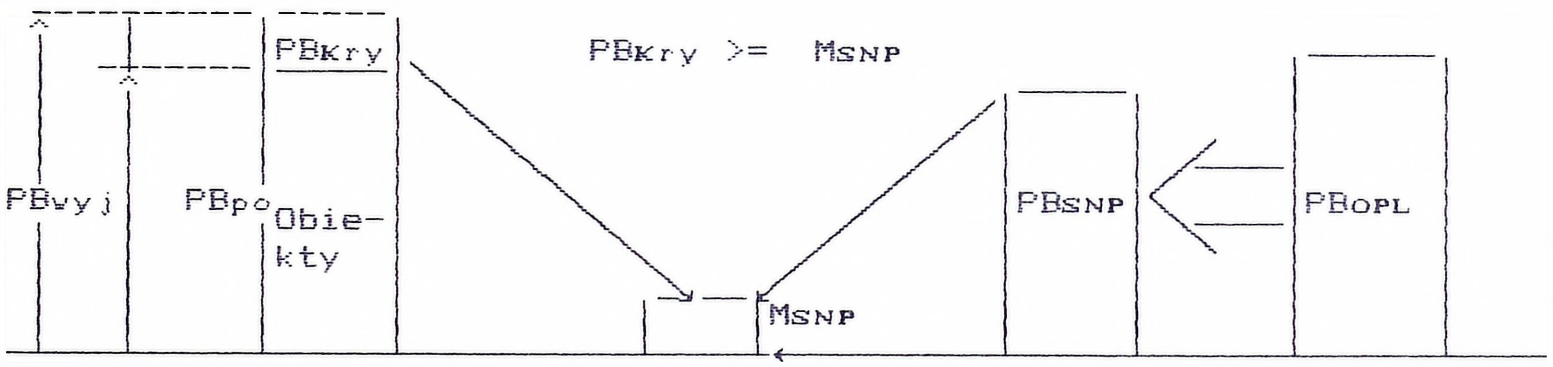

- PB_{vyj} - wyjściowy potencjał bojowy osłanianych obiektów;
- PB_{po} - potencjał bojowy osłanianych obiektów potrzebny do wykonania zadania;
- PB_{kry} - potencjał bojowy krytyczny, wyznaczający próg maksymalnych strat jakie mogą ponieść osłaniane obiekty w wyniku oddziaływania ŚNP;
- $M_{śNP}$ - możliwości ŚNP;
- $PB_{śNP}$ - potencjał bojowy ŚNP;
- PB_{OPL} - potencjał bojowy OPL.

Interpretacja graficzna celu OPL ZO

Załącznik 32

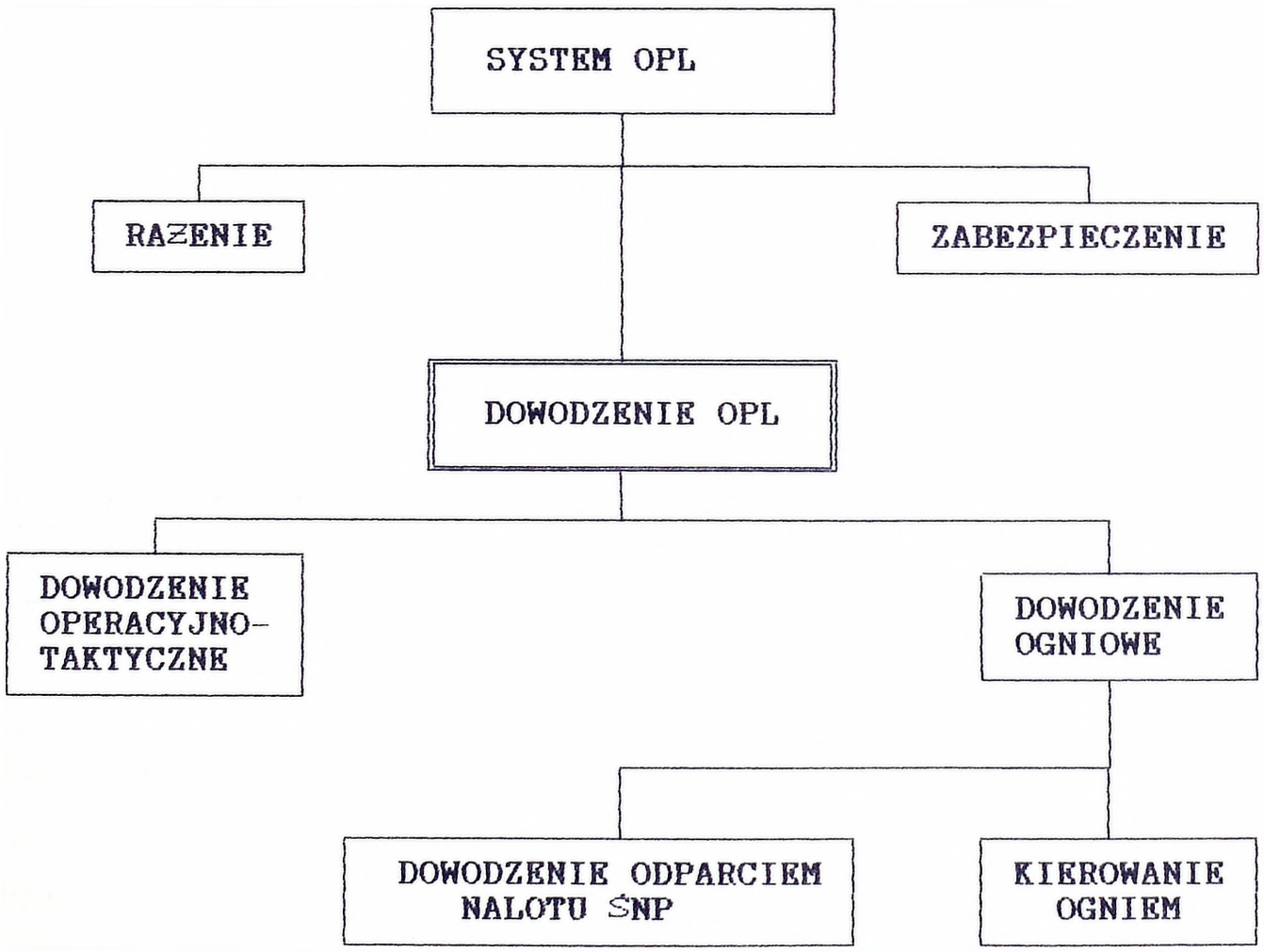

Przedsięwzięcia realizowane przez podsystem dowodzenia w ramach wypełnionej funkcji

ZAŁĄCZNIK 33

SKŁAD BOJOWY SZ I STRUKTUR ORGANIZACYNYCH WInż.

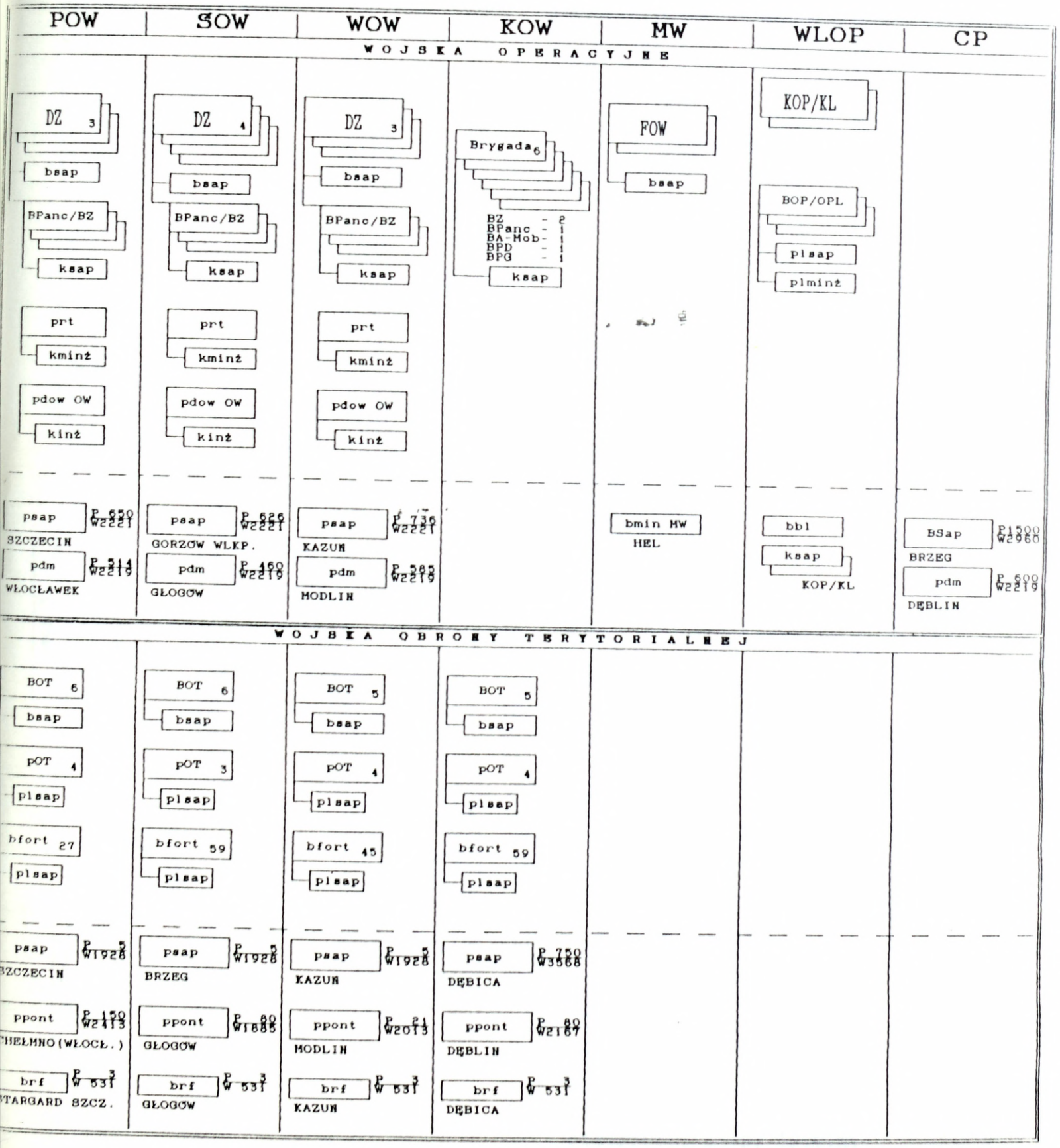

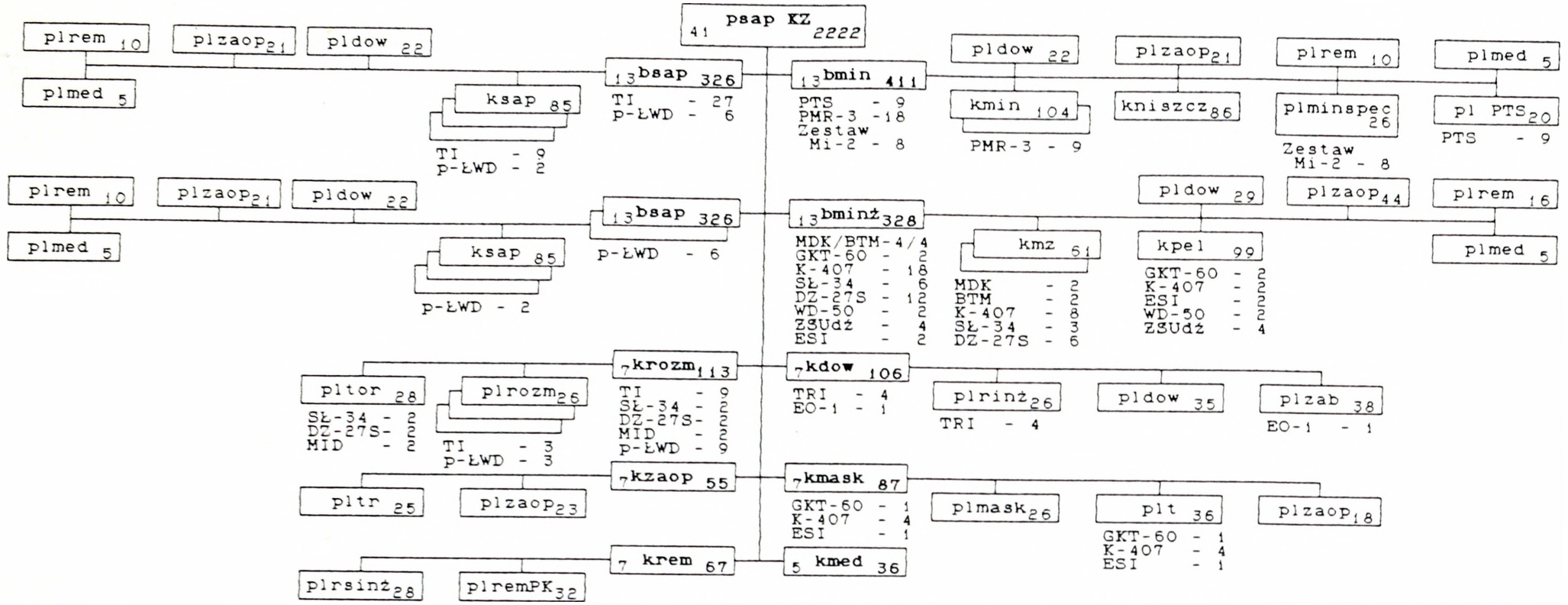

ZESTAWIENIE SPRZĘTU

Wyszczególnienie	bsap	bmin	bminż	krozm	kmask	kdow	RAZEM
Transporter TRI						4	4
Transp. inż. TI				9			9
Sp.ład. SŁ-34			6	2			8
Koparka K-407			18		4		22
Spycharka DZ-27S			12	2			14
Koparka BTM/MDK			4/4				4/4
Trak GKT-60			2		1		3
Transporter PTS		9					9
Zest.min. Mi-2		8					8
Elektrownia ESI			2		1		3

MOŻLIWOŚCI REALIZACJI ZADAŃ

-ustawienie ppanc pól minowych
 -w styczności z nplem : 12 km
 -bez styczności z nplem : 24 km
-ustawienie ppanc PM man. z 3 jm: 14.4 km
-pokonywanie zapór minowych
 -przejść ręcznie: 90
 -przejść wybuchowo: 27
-torowanie dróg przez rejony zniszczeń: 2 km/h, 1-2 drogi
-prace ziemne w ramach rozbudowy fortyfikacyjnej m³: 24000.

AKTUALNY STAN I POTRZEBY W SKALI SZ RP

	STAN	
	Aktualny	Planowany
psapKZ		3
:::::::	:::::::	:::::::
TRI		4
TI		9 (36)
SŁ-34		6
K-407		22
DZ-27S		14
BTM		4
MDK		4
GKT-60		8
PTS		9
ESI		3
MID		2
WD-50		2

ORGANIZACJA, WYPOSAŻENIE I PODSTAWOWE MOŻLIWOŚCI PUŁKU SAPERÓW KZ

Załącznik 34

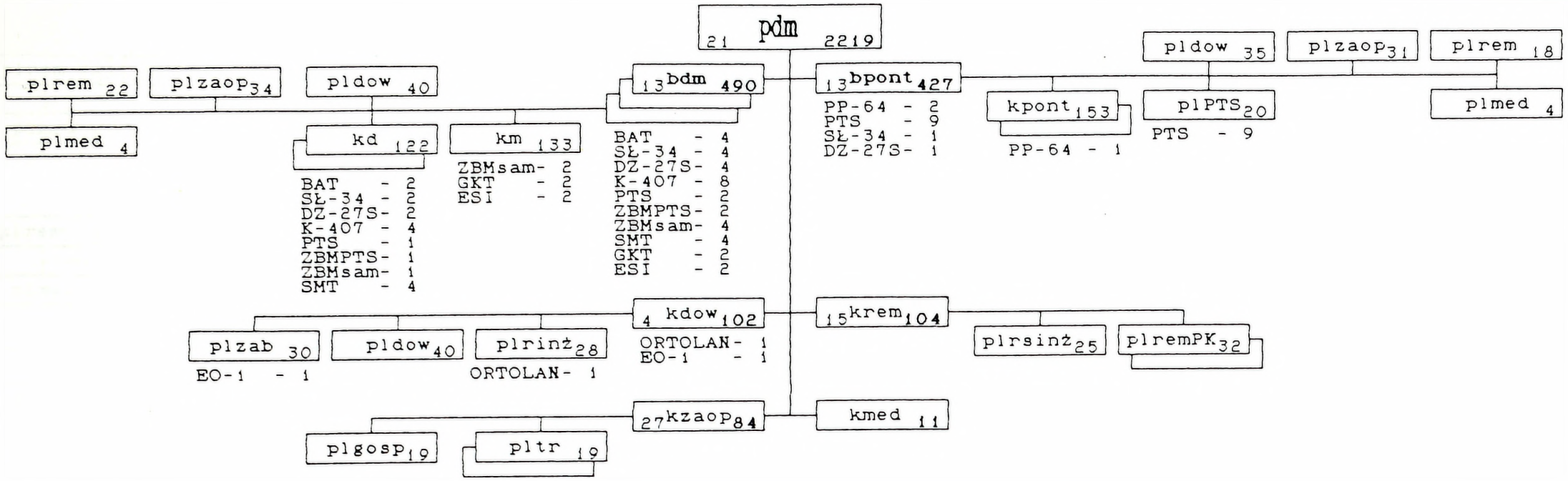

ZESTAWIENIE SPRZĘTU

Wyszczególnienie	bdm	bpont	kdow	RAZEM
Park pont.PP-64		2		2
Spycharka SC	4			12
Spych.ładowarka	4	1		13
Spycharka GC	4	1		13
Koparka samoch.	8			24
Transporter PTS	2	9		15
Zest.BM na PTS	2			6
Zest.BM na sam.	4			12
Most tow. sam.	4			24
Trak ciężki	2			6

MOŻLIWOŚCI REALIZACJI ZADAŃ

- utrzymanie dróg istniejących : 300 - 360km;
- urządzenie dróg na przełaj: 150 - 180km;
- urządzanie przepraw mostowych PP-64 typ "C" : 270m;
- budowa drewnianych mostów ni.wod. z gotowych elementów: 510m; z przygotowaniem elementów: 210m;
- urządzanie i utrzymywanie przepraw: desantowych na PTS: do 6 po 3 PTS;
- torowanie dróg przez rejony zniszczeń: 12 w tempie 2km/h.

AKTUALNY STAN I POTRZEBY W SKALI SZ RP

	STAN	
	Aktualny	Planowany
pdm	5	4
PP-64	0.33	2
SpSC	6	12
SŁ	-	13
SpGC	6	13
Kopsam	6	24
PTS	-	15
ZBMPTS	-	6
ZBMsam	12	12
SMT	12	12
GKT	7	6
ESI	5	6
zgarn	4	12
równ	4	12

ORGANIZACJA, WYPOSAŻENIE ORAZ PODSTAWOWE MOŻLIWOŚCI PUŁKU DROGOWO-MOSTOWEGO KZ

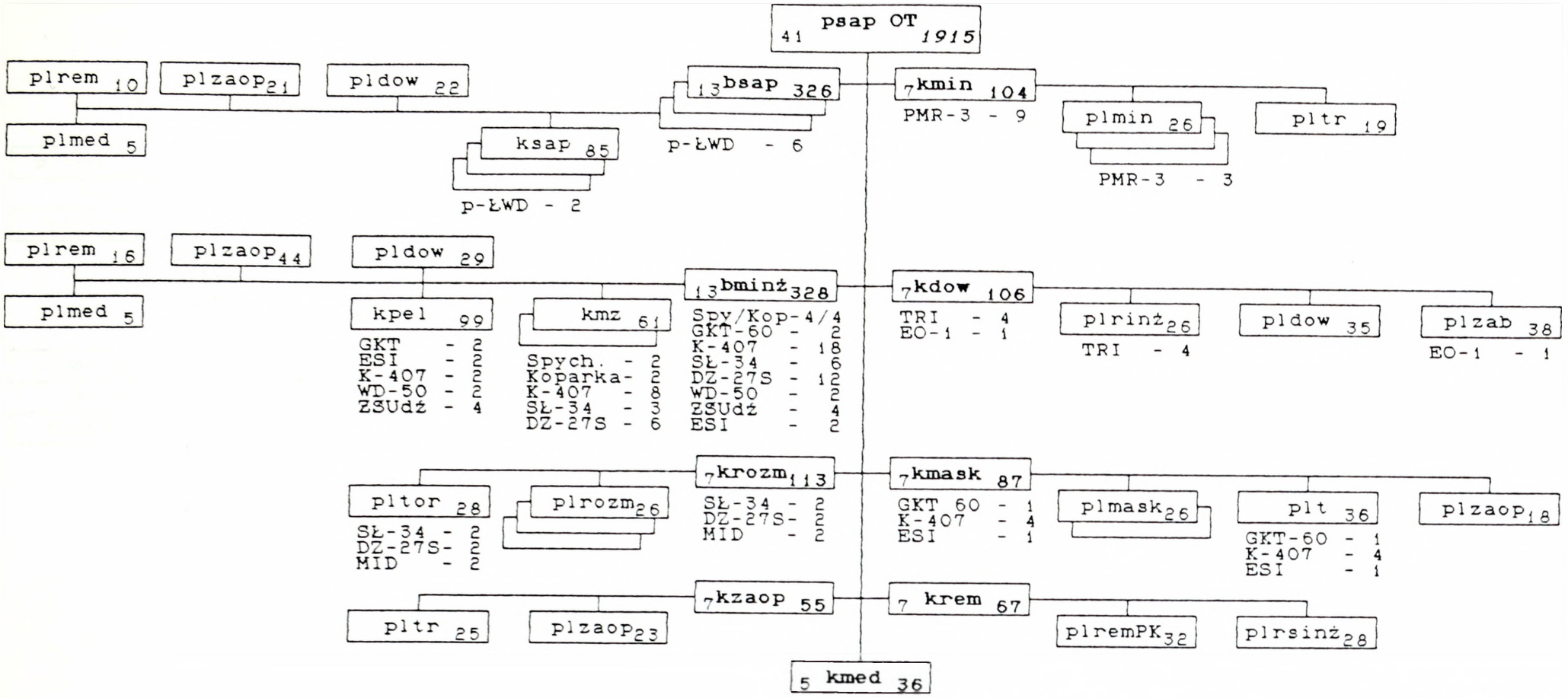

ZESTAWIENIE SPRZĘTU

Wyszczególnienie	bsap	bmin	bminż	krozm	kmask	RAZEM
Sp.ład. SŁ-34			6	2		8
Koparka KS			18		4	22
Spycharka ciężka			12	2		14
Trak GKT-60			2		1	3
Sprężarka WD-50			2			2
Elektrownia ESI			2		1	3
Spycharka ciężka			4			4
Koparka			4			4

MOŻLIWOŚCI REALIZACJI ZADAŃ

-ustawienie ppanc pól minowych
 -w styczności z nplem : 12 km
 -bez styczności z nplem : 24 km
-ustawienie ppanc PM manewrowo: 14.4 km
-pokonywanie zapór minowych
 -przejść ręcznie: 90
-torowanie dróg przez rejony
 zniszczeń: 1-a drogi w tempie 2 km/h
-prace ziemne w ramach rozbudowy fortyfikacyjnej m³: 12000

AKTUALNY STAN I POTRZEBY W SKALI SZ RP

	STAN	
	Aktualny	Planowany
psapOT		3
:::::::	:::::::	:::::::
SŁ-34		8
Kopar.		22
Spych.		14
GKT-60		3
WD-50		2
ESI		3
MID		2
Spcięż		4
Kopar		4

ORGANIZACJA, WYPOSAŻENIE ORAZ PODSTAWOWE MOŻLIWOŚCI PUŁKU SAPERÓW OT (SOW, POW, WOW)

Załącznik 36

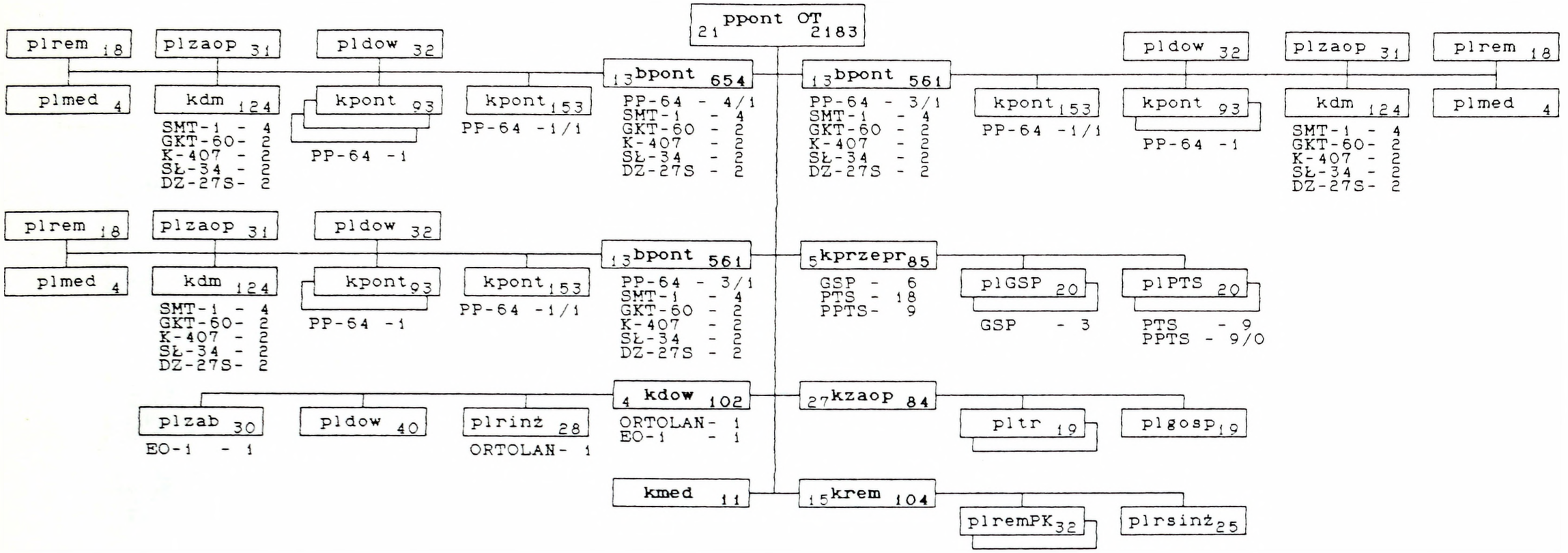

ZESTAWIENIE SPRZĘTU

Wyszczególnienie	bpont	bpont	bpont	kprz	kdow	RAZEM
Park pont. PP-64	4/1	3/1	3/1			10/3
Prom GSP				6		6
Transporter PTS				18		18
Most towarz.	4	4	4			12
Trak. GKT-60	2	2	2			6
Koparka K-407	2	2	2			6
Spycharka ciężka	2	2	2			6
Spych.ład. SŁ-34	2	2	2			6

MOŻLIWOŚCI REALIZACJI ZADAŃ

-urządzenie i utrzymanie trzech przepr. mostowych na 3 ciągach drogowych na WIŚLE;
-budowa estakad - 40-60 m;
-utrzymanie dróg dojazdowych do przepraw 60 km.
-utrzymanie trzech przepraw promowych z GSP oraz dwóch desantowych z PTS.

AKTUALNY STAN I POTRZEBY W SKALI SZ RP

	STAN	
	Aktualny	Planowany
ppont OT	1	1
PP-64	8/2	10/3
GSP	-	6
PTS	2	18
SMT	6	12
Trak	2	6
Kopsam	2	6
SpGC	2	6
SŁ	2	

*/ W poszczególnych okręgach wojskowych pułki pontonowe różnią się ilością kpont. Jest to związane z potrzebami z istnienia konkretnych przeszkód wodnych.

ORGANIZACJA, WYPOSAŻENIE ORAZ PODSTAWOWE MOŻLIWOŚCI PUŁKU PONTONOWEGO OT */

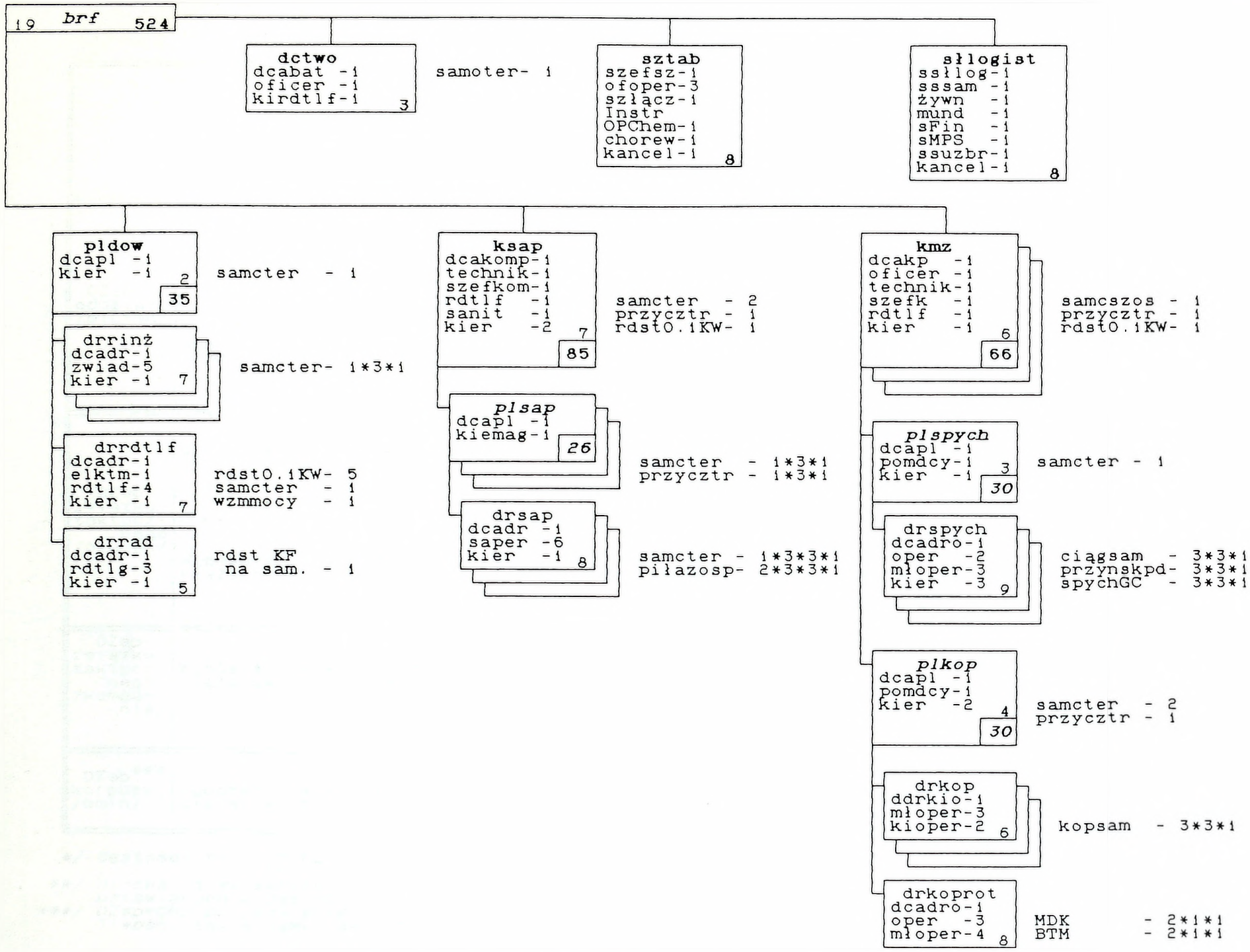
19 brf 524
dctwo
dcabat -1
oficer -1
kirdtlf-1 3
samoter- 1
sztab
szefsz-1
ofoper-3
szłącz-1
Instr
OPChem-1
chorew-1
kancel-1 8
słlogist
ssłlog-1
sssam -1
żywn -1
mund -1
sFin -1
sMPS -1
ssuzbr-1
kancel-1 8
pldow
dcapl -1
kier -1 2
35
samcter - 1
drrinż
dcadr-1
zwiad-5
kier -1 7
samcter- 1*3*1
drrdtlf
dcadr-1
elktm-1
rdtlf-4
kier -1 7
rdst0.1KW- 5
samcter - 1
wzmmocy - 1
drrad
dcadr-1
rdtlg-3
kier -1 5
rdst KF
na sam. - 1
ksap
dcakomp-1
technik-1
szefkom-1
rdtlf -1
sanit -1
kier -2 7
85
samcter - 2
przycztr - 1
rdst0.1KW- 1
plsap
dcapl -1
kiemag-1 26
samcter - 1*3*1
przycztr - 1*3*1
drsap
dcadr -1
saper -6
kier -1 8
samcter - 1*3*3*1
piłazosp- 2*3*3*1
kmz
dcakp -1
oficer -1
technik-1
szefk -1
rdtlf -1
kier -1 6
66
samcszos - 1
przycztr - 1
rdst0.1KW- 1
plspych
dcapl -1
pomdcy-1
kier -1 3
30
samcter - 1
drspych
dcadro-1
oper -2
młoper-3
kier -3 9
ciągsam - 3*3*1
przynskpd- 3*3*1
spychGC - 3*3*1
plkop
dcapl -1
pomdcy-1
kier -2 4
30
samcter - 2
przycztr - 1
drkop
ddrkio-1
młoper-3
kioper-2 6
kopsam - 3*3*1
drkoprot
dcadro-1
oper -3
młoper-4 8
MDK - 2*1*1
BTM - 2*1*1

Wyszczególnienie		Typ min ppanc	Liczba min ppanc /szt./			Długość pola minowego /km/			Czas /min/	
			jedna j.m.	dwie j.m.	trzy j.m.	z jednej j.m.	z dwóch j.m.	z trzech j.m.	ustawienia 1 j.m.	załadowania 1 j.m.
OZap oddziału /pluton/	Wyposażenie w transportery opancerzone	TM-62M	411	822	-	0,6	1,2	-	20	60
		MPP-B**/	411	822	-	1,3	2,6	-	20	60
	Wyposażenie w samochody ciężarowo-terenowo	TM-62M	600	1200	-	0,8	1,6	-	25	60
		MPP-B	600	1200	-	1,8	3,6	-	25	60
OZap związku taktycznego /pluton/	Wyposażenie w transportery opancerzone	TM-62M	411	822	1233	0,6	1,2	1,8	20	60
		MPP-B	411	822	1233	1,3	2,6	3,9	20	60
	Wyposażenie w samochody ciężarowo-terenowo	TM-62M	600	1200	1800	0,8	1,6	2,4	25	60
		MPP-B	600	1200	1800	1,8	3,6	5,4	25	60
OZap związku taktycznego /kompania/	Wyposażenie w samochody ciężarowo-terenowe	TM-62M	1800	3600	5400	2,4	4,8	7,2	30	60
		MPP-B	1800	3600	5400	5,4	10,8	16,2	40	60
OZap*** korpusu /bmin/	Wyposażenie w samochody ciężarowo terenowe	TM-62M	3600	7200	10800	4.8	9.6	14.4	40	60
		MPP-B	3600	7200	10800	10.8	21.6	32.4	40	60

*/ Gęstości min: TM-62M na 1 km zapory - 750 szt.
MPP-B na 1 km zapory - 324 szt.

**/ Minowanie manewrowe z wykorzystaniem min MPP-B ustawianych z gęstością 324 szt. może być realizowane z pochylni.

***/ OZap-OND posiada skład organizacyjny wyposażenie i możliwości takie same jak OZap korpusu.

MOZLIWOSCI ODDZIAŁÓW ZAPOROWYCH*/

Załącznik 40

EFEKTYWNOŚĆ ROZBUDOWY FORTYFIKACYJNEJ TERENU W ZAKRESIE OCHRONY STANU OSOBOWEGO.

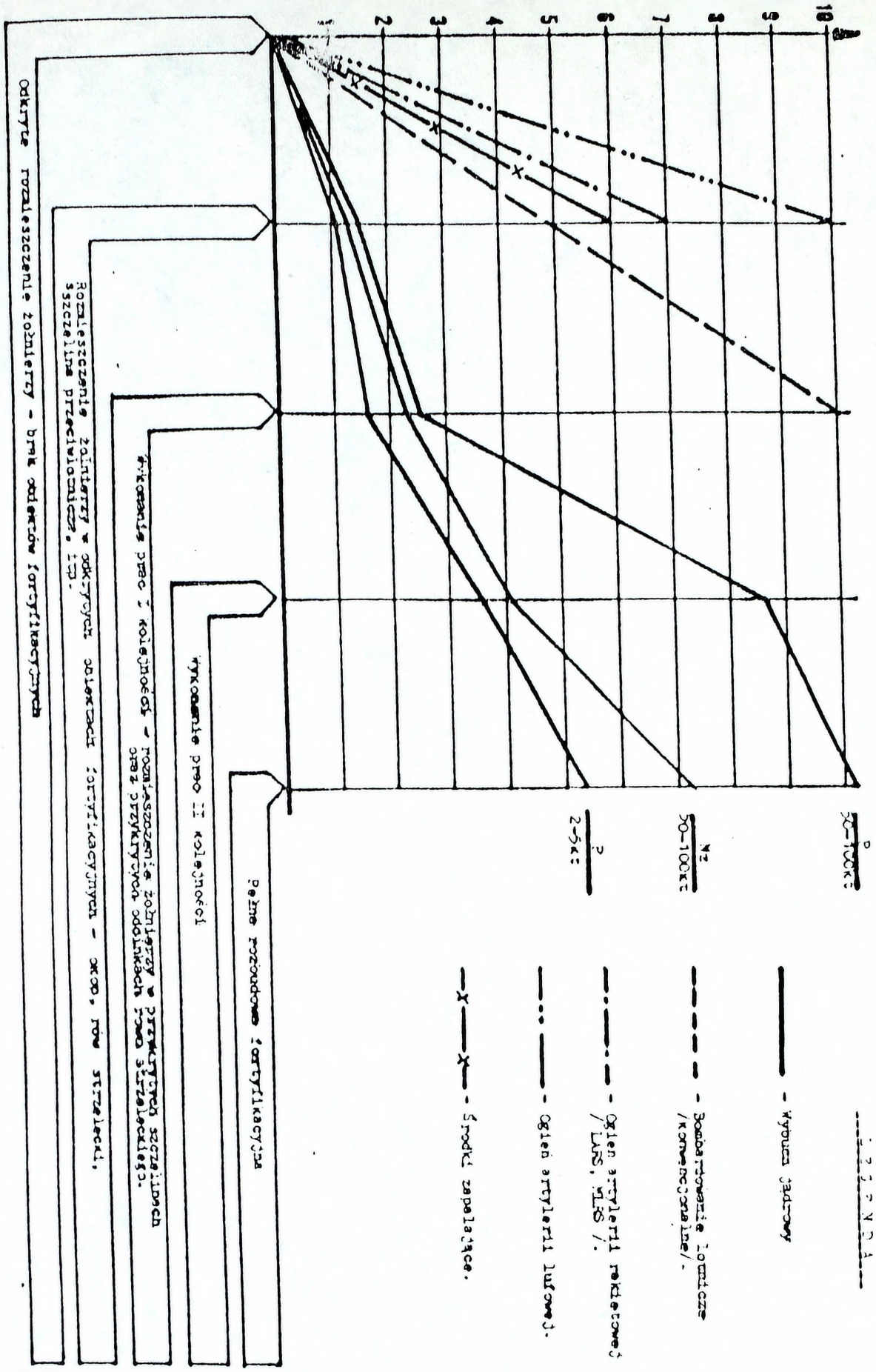

Załącznik 41

Skład i możliwości specjalno-bojowe pułku obrony przeciwchemicznej.

ORGANIZACJA popchem OW CZ. "W"

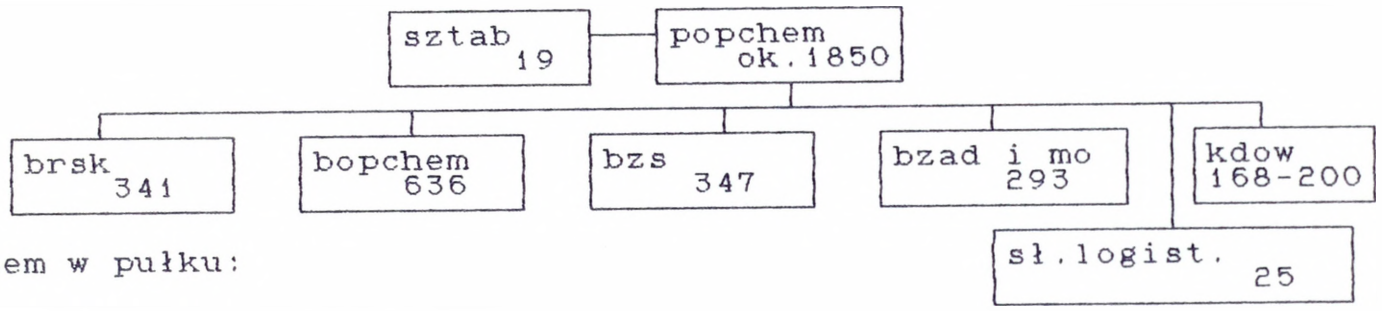

Razem w pułku:

BRDM-2 rs	61
IRS	141
WUS	6
UG	17
AGW	4
GD	36
Miotacz ognia	54
ZP-800	7
M-800	3

MOŻLIWOŚCI SPECJALNE PUŁKU OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ OW

W zakresie rozpoznania skażeń:

1. Liczba wystawianych PRSk (lub POSk) - do 60;
2. Rozpoznanie skażeń dróg w ciągu jednej godziny:
   - skażonych BST - do 600 km (10 km/h - jeden BRDM-2rs);
   - skażonych promieniotwórczo - 1800 - 2400 km (dane jw.) przy szerokości rozpoznawanego pasa 3 - 4 km;
3. Rozpoznanie terenu w ciągu jednej godziny:
   - obszar równoważny 9-15 rejonom rozmieszczenia związków taktycznych;
4. Wykrywanie i obserwację uderzeń jądrowych i chemicznych oraz środkami zapalającymi w rejonie o ogólnym obszarze rzędu od 7200 do 10800 km^2 (trzy rejony obserwacji wybuchów (ROW) - każdy rozwijany siłami jednej kompanii rozpoznania skażeń);

W zakresie likwidacji skażeń:

1. odkażanie: (IRS)
   - 756 j.o. sprzętu w ciągu jednej godziny;
   - 31,5 km drogi skażonej ST VX (przy zużyciu jednej jednostki napełnienia);
   - 63 km drogi skażonej iperytem (przy zużyciu jednej jednostki napełnienia);
2. Dezaktywacja: (IRS i WUS) -1008-1068 j.o. sprzętu w ciągu jednej godziny
3. Zabiegi sanitarne: (UG) - 1632 żołnierzy w ciągu jednej godziny.
4. Odkażanie umundurowania: (cztery AGW, jeden cykl)
   - 3456 kpl umund. letniego,
   lub - 2552 szt.kurtek polowych,
   lub - 28800 czapek pol. letnich,
   lub - 19200 czapek pol. zimowych,
   lub - 7200 par trzewików,
   lub - 3456 kpl OP-1,
   lub - 24000 toreb na odzież ochr. (lub maskę p/gaz.),
   lub - 10200 plecaków,
   lub - 14400 kpl bielizny letniej,
   lub - 7200 kpl bielizny zimowej,
   lub - 2104 kpl dresów,
   lub - 24000 par skarpet (onuc).

Załącznik 42

Skład i możliwości bojowe batalionu rozpoznania skażeń (brsk)

ORGANIZACJA brsk

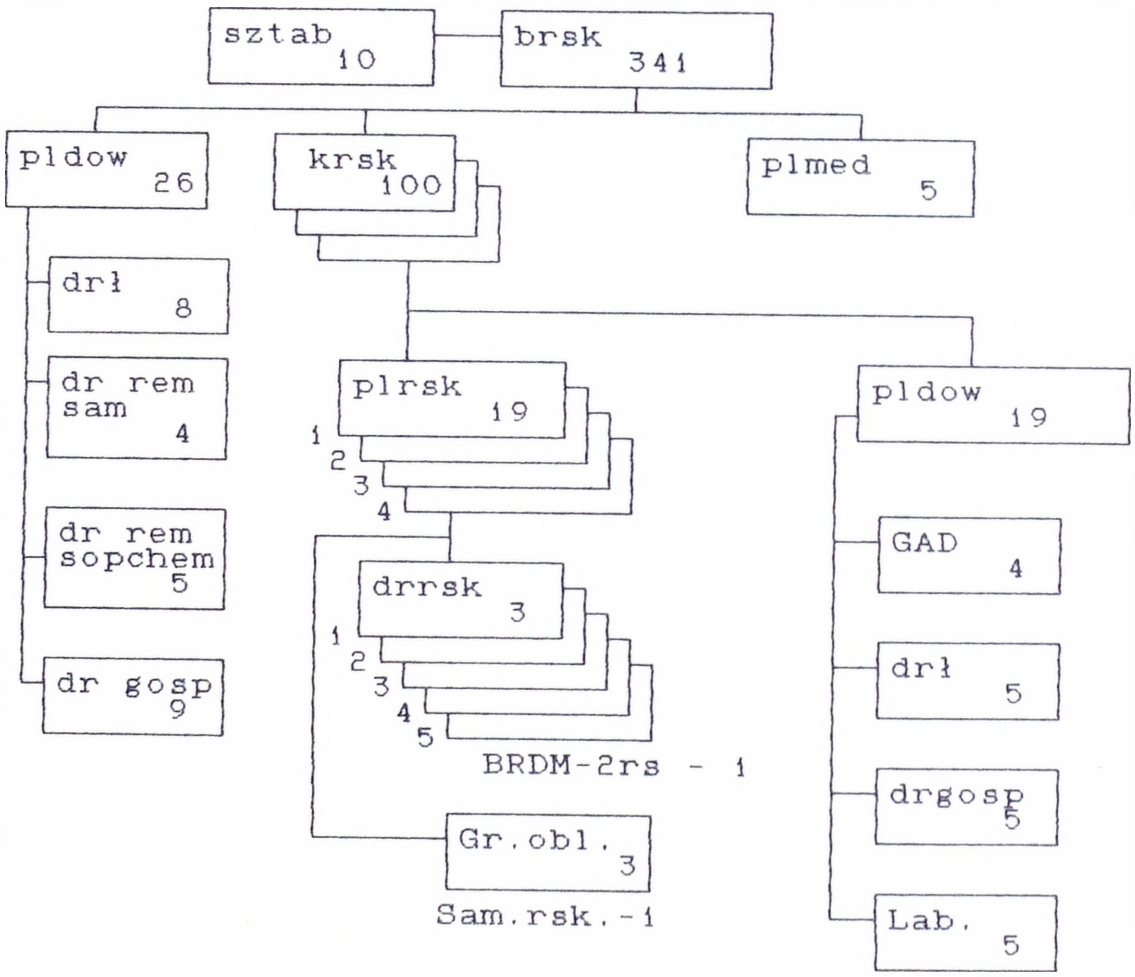

Możliwości brsk:

1. Ilość wystawianych PRSk (lub POSk) - do 60;
2. Rozpoznanie skażeń dróg w ciągu jednej godziny:
   - skażonych BST - do 600 km (10 km/h - jeden BRDM-2rs);
   - skażonych promieniotwórczo - 1800 - 2400 km (dane jw. przy uznawanej szerokości pasa rozpoznanego ok. 3-4km);
3. Rozpoznanie terenu w ciągu jednej godziny;
   - obszar równoważny 9-15 rejonom rozmieszczenia związków taktycznych;
4. Prowadzić wykrywanie i obserwację uderzeń jądrowych i chemicznych oraz środkami zapalającymi w rejonie o łącznym obszarze 7200 - 10800 km^2 (trzy rejony "ROW" - każdy rozwijany siłami jednej kompanii rozpoznania skażeń);

Załącznik 43.

Skład i możliwości bojowe batalionu obrony przeciwchemicznej (bopchem)

ORGANIZACJA bopchem

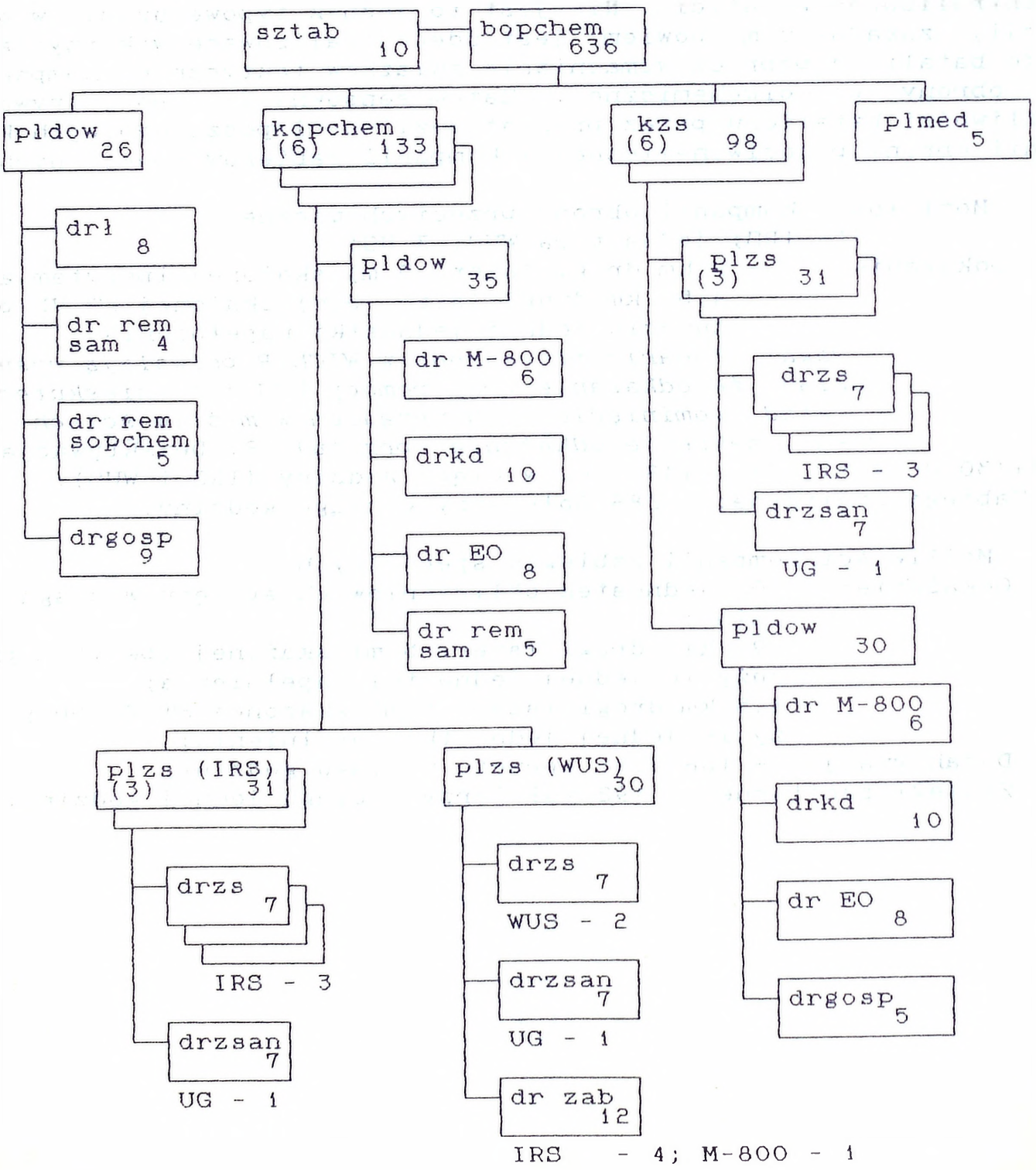

Zestawienie zasadniczego sprzętu:

Instalacje IRS	90; (+12)
Urządzenia WUS	6;
Urządzenia grzejne (UG)	13;
ZP-800 (po dwie M-800)	5;
M-800 (pojedyncze)	3;

Załącznik 44

Skład i możliwości bojowe batalionu zabiegów specjalnych (bzs)

ORGANIZACJA bzs

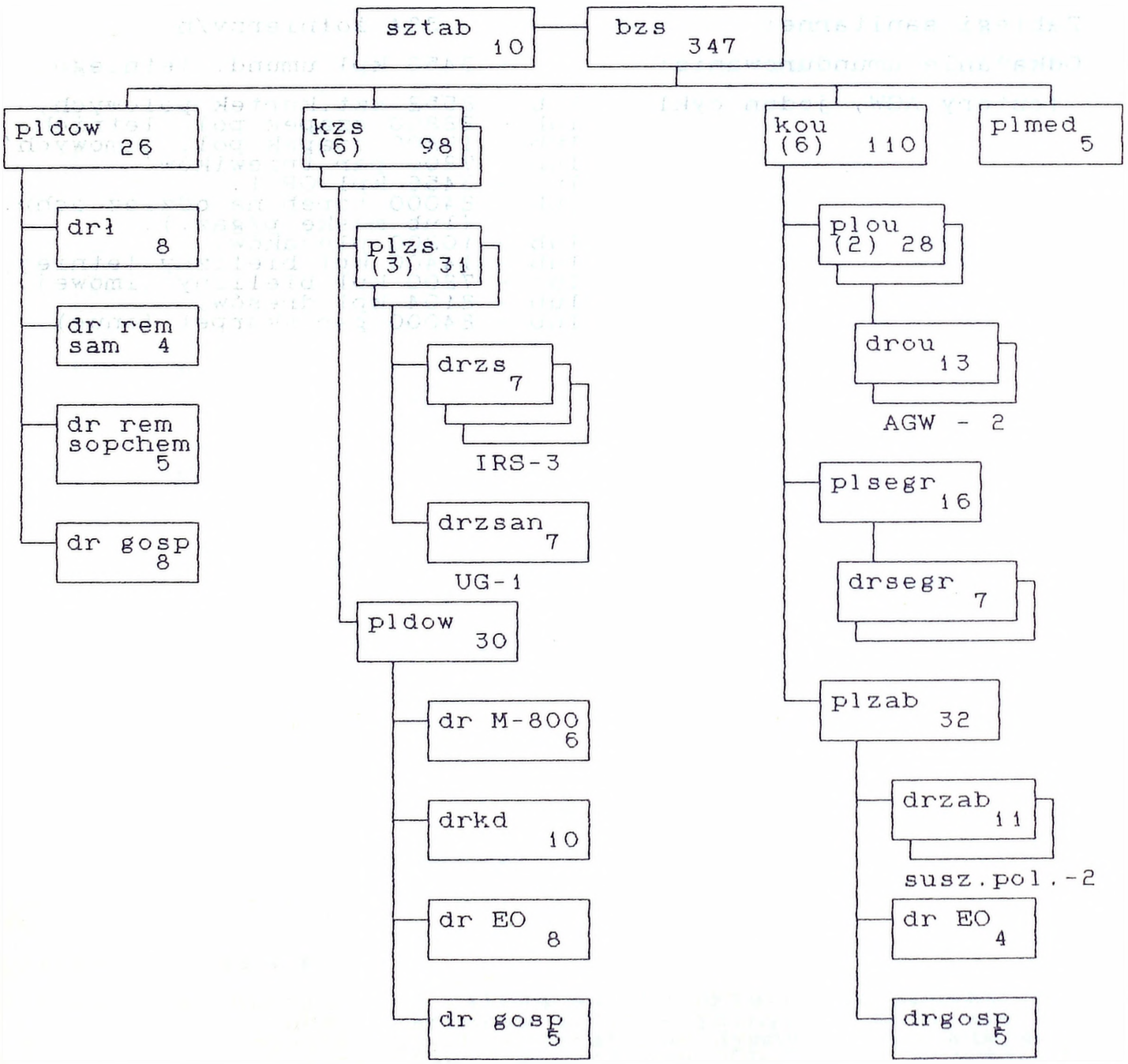

Zestawienie zasadniczego sprzętu:

instalacje IRS	36,
ZP-800 (po dwie M-800)	2,
UG	4,
AGW	8,

Załącznik nr 45

BATALION ZADYMIANIA I MIOTACZY OGNIA (bzad i mo)

ORGANIZACJA bzad i mo

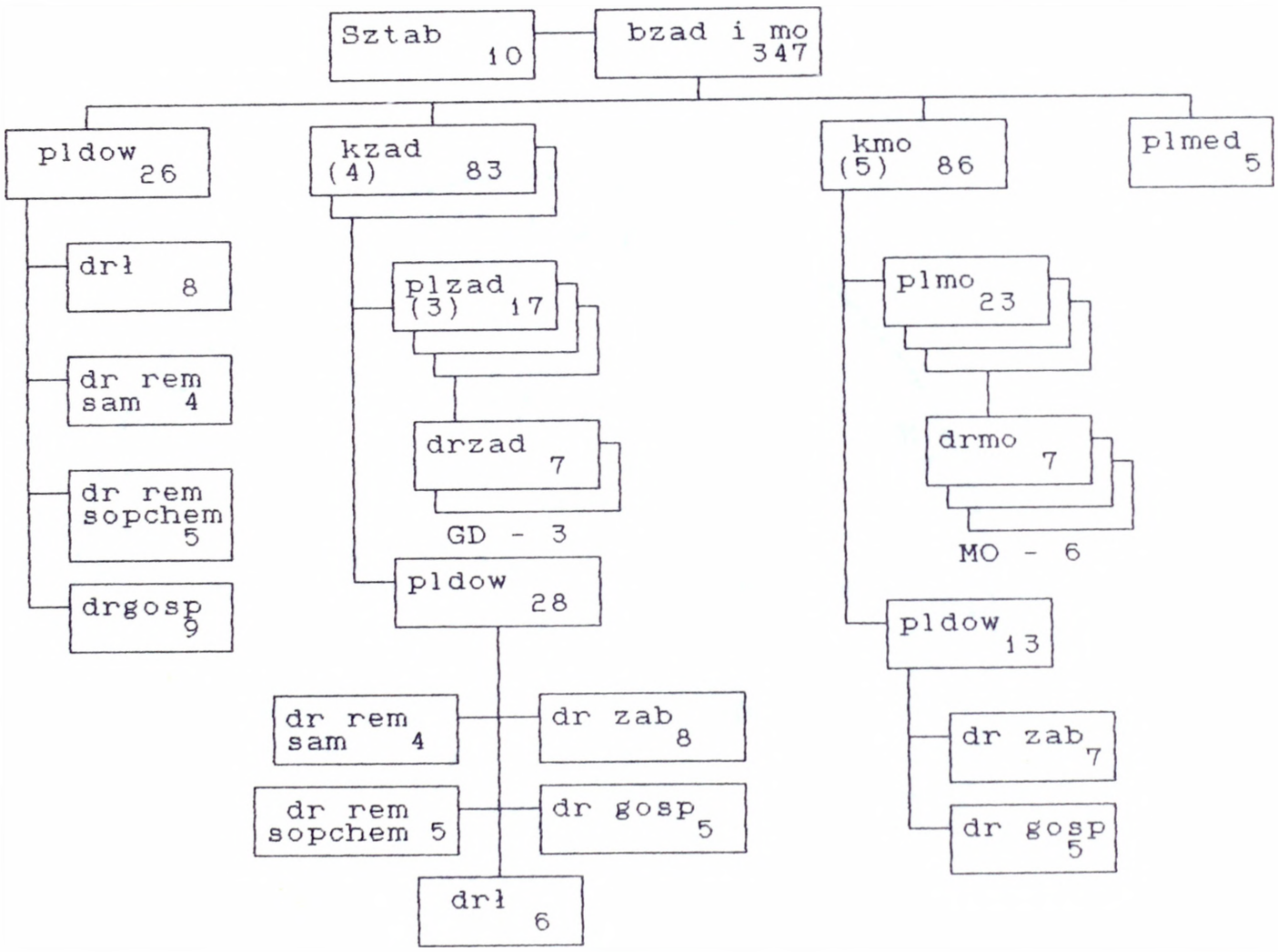

Zestawienie zasadniczego sprzętu:

Generatory dymne - 36;
Miotacze ognia - 54.

Możliwości bzad i mo:

W zakresie zadymiania: zależą od charakteru realizowanych zadań, warunków atmosferycznych i możliwości technicznych generatorów dymnych. Posiadając w wyposażeniu generatory SGD-2 może prowadzić zadymianie na rubieży o łącznej długości:
- przy wietrze czołowym - 8 km;
- przy wietrze skośnym - 19 km;
- przy wietrze bocznym - 27 km.

Może tworzyć i utrzymywać zasłonę powierzchniową na powierzchni do 4 km^2.
Po jednorazowej elaboracji miotaczy ognia może oddać 154 strzały

Załącznik 46

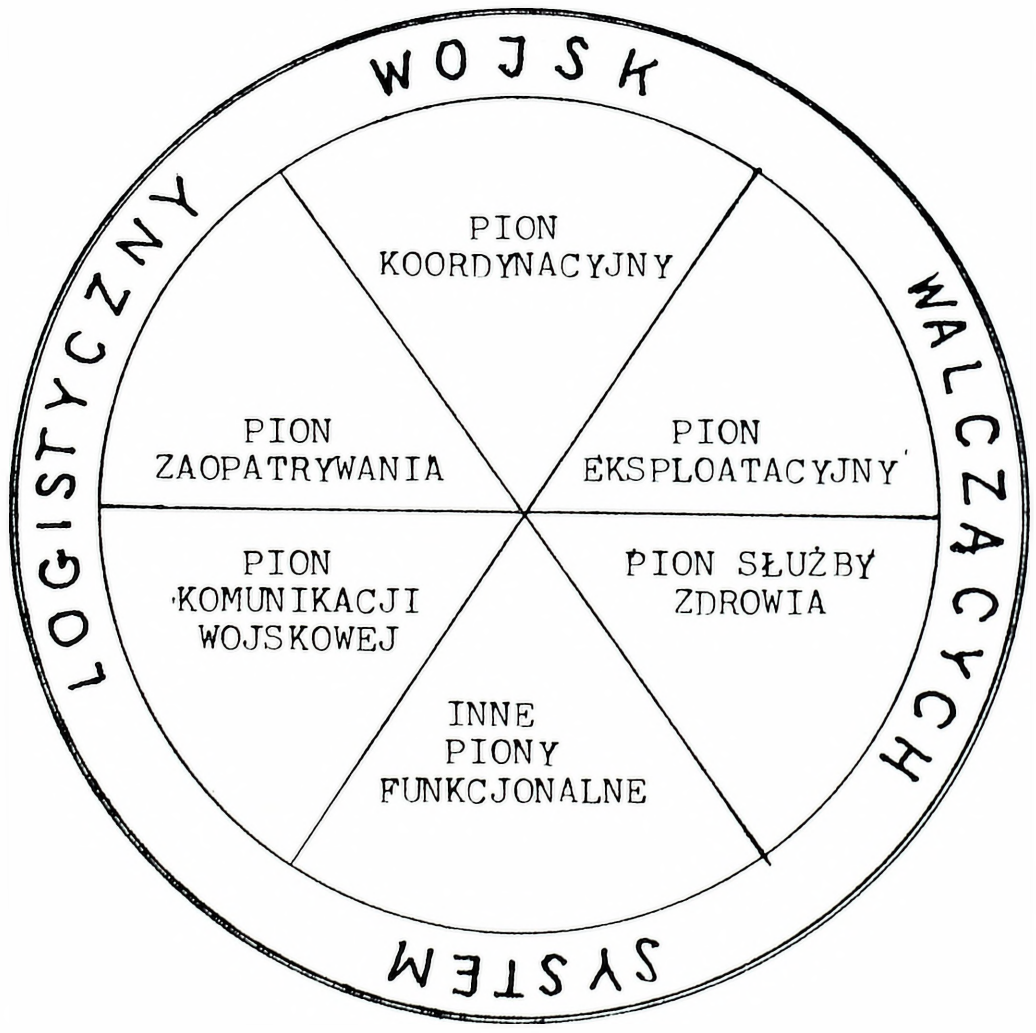

Struktura systemu logistycznego związku operacyjnego

Załącznik 47

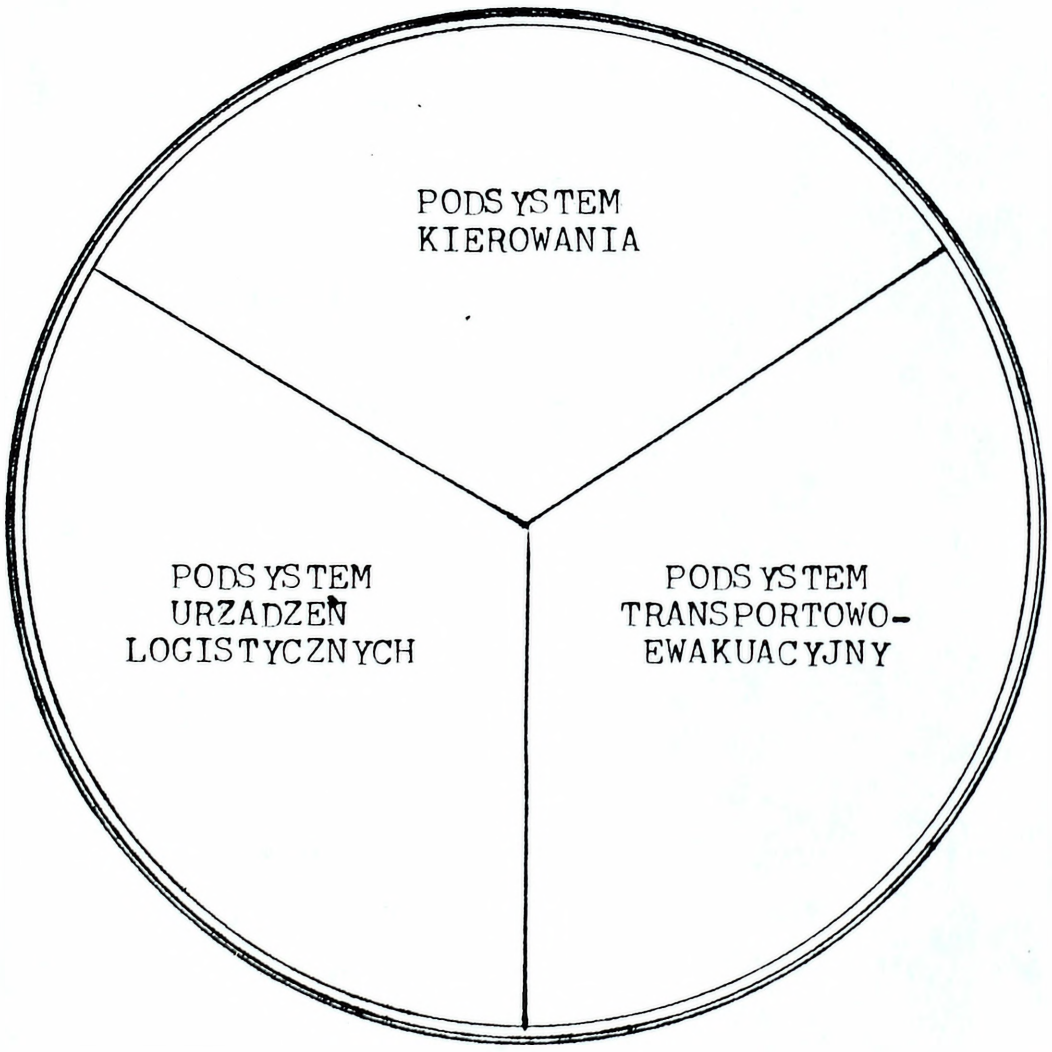

Układ funkcjonalny pionów funkcyjnych
systemu logistycznego związku operacyjnego

Możliwości kopchem:

1. odkażanie: - 540 j.o. sprzętu w ciągu jednej godziny;
   (IRS) - 22,5 km drogi skażonej ST VX (przy zużyciu jednej jednostki napełnienia);
   - 45 km drogi skażonej iperytem (przy zużyciu jednej jednostki napełnienia);
2. Dezaktywacja: - 720 - 780 j.o. sprzętu w ciągu jednej godziny;
   (IRS i WUS)
3. Zabiegi sanitarne: - 1248 żołnierzy w ciągu jednej godziny.
   (UG)

Rozpatrywanie łącznych możliwości batalionu obrony przeciwchemicznej ma jednak sens tylko w przypadku przewidywania jego scentralizowanego użycia. Nie jest to jednak typowe użycie w operacji, zasadniczym bowiem jest zdecentralizowane wykorzystanie tego batalionu poprzez wzmacnianie związków taktycznych kompaniami obrony przeciwchemicznej. Zatem sensowne jest rozpatrywanie możliwości batalionu przez pryzmat możliwości poszczególnych kompanii obrony przeciwchemicznej i kompanii zabiegów specjalnych.

Możliwości kompanii obrony przeciwchemicznej
(18 IRS; jedna para WUS; 3 UG)

1. Odkażanie: - 9 km drogi (szer. 5 m) skażonej iperytem albo 4,5 km drogi (szer. 5 m) skażonej ST VX przy zużyciu jednej jednostki napełnienia;

(Uwaga: badania prowadzone w WIChiR pozwalają wysunąć pogląd, że odkażanie przy pomocy WUS jest nieskuteczne - stąd pominięcie tych urządzeń w możliwościach kopchem w zakresie odkażania sprzętu). 2. Dezaktywacja: - 108+(30 do 40)= 138 - 148 j.o. w ciągu godziny (IRS i WUS);
3. Zabiegi sanitarne: - 288 żołnierzy w ciągu godziny.

Możliwości kompanii zabiegów specjalnych

1. Odkażanie: - 108 jednostek obliczeniowych sprzętu w ciągu godziny;
   - 9 km drogi (szer. 5 m) skażonej iperytem przy zużyciu jednej jednostki napełnienia;
   - 4,5 km drogi (szer. 5 m) skażonej ST VX przy zużyciu jednej jednostki napełnienia;
2. Dezaktywacja: - 108 j.o. sprzętu w ciągu godziny;
3. Zabiegi sanitarne: - 192 żołnierzy w ciągu jednej godziny.

Możliwości bzs:

1. Odkażanie w ciągu jednej godziny:
   (dwie kompanie po 18 inst IRS) - 216 j.o. sprzętu;
   - 9 km drogi skażonej ST VX;
   - 18 km drogi skażonej iperytem;
2. Dezaktywacja w ciągu jednej godziny:
   (IRS j.w. + dwa ZP-800): - 248 j.o. sprzętu;
3. Zabiegi sanitarne: - 384 żołnierzy/h;
4. Odkażanie umundurowania: - 3456 kpl umund. letniego,
   (cztery AGW, jeden cykl)
   lub - 2552 szt.kurtek polowych,
   lub - 28800 czapek pol. letnich,
   lub - 19200 czapek pol. zimowych,
   lub - 7200 par trzewików,
   lub - 3456 kpl OP-1,
   lub - 24000 toreb na odzież ochr. (lub maskę p/gaz.),
   lub - 10200 plecaków,
   lub - 14400 kpl bielizny letniej,
   lub - 7200 kpl bielizny zimowej,
   lub - 2104 kpl dresów,
   lub - 24000 par skarpet (onuc).

Lp.	Wyszczególnienie przedsięwzięć	Służba dowodzenia	Wykonawca
1.	Wypracowanie zamiaru.	ZO / ZT	Dowódca
2.	Wydanie wstępnych zadań bojowych.	ZO / ZT	Dowódca
3.	Wypracowanie decyzji 4h	ZO / ZT	
4.	Wydanie rozkazu: operacyjnego i bojowego. 9h	ZO / ZT	Dowódca
5.	Wydanie zadań zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia ZW.	ZO	Szef sztabu / Szefowie ZW
6.	Rekonesans	ZO / ZT	Dowódca
7.	Opracowanie planu operacji obronnej. 14h	ZO	Szef sztabu
8.	Zajmowanie pasa przygranicznej obrony przez wojska I rzutu.	ZT	Dowódca
9.	Organizacja systemu ognia.	ZT	Dowódca
10.	Organizacja współdziałania na SO ZO.	ZO	Dowódca
11.	Rozpoczęcie inżynieryjna pasa rejonów obrony.	ZT	Dowódca
12.	Organizacja systemu dowodzenia. 8h.	ZO	Szef sztabu
13.	Organizacja systemu rozpoznania.	ZO / ZT	Szef sztabu
14.	Dowóz amunicji na stanowiska ogniowe.	ZT	Szef wsp. log.
15.	Realizacja zaopatrzenia wojsk.	ZT	Szef wsp. log.
16.	Kontrola przygotowania obrony.	ZO	Szef sztabu
17.	Meldowanie o gotowości obrony.	ZT	Dowódca

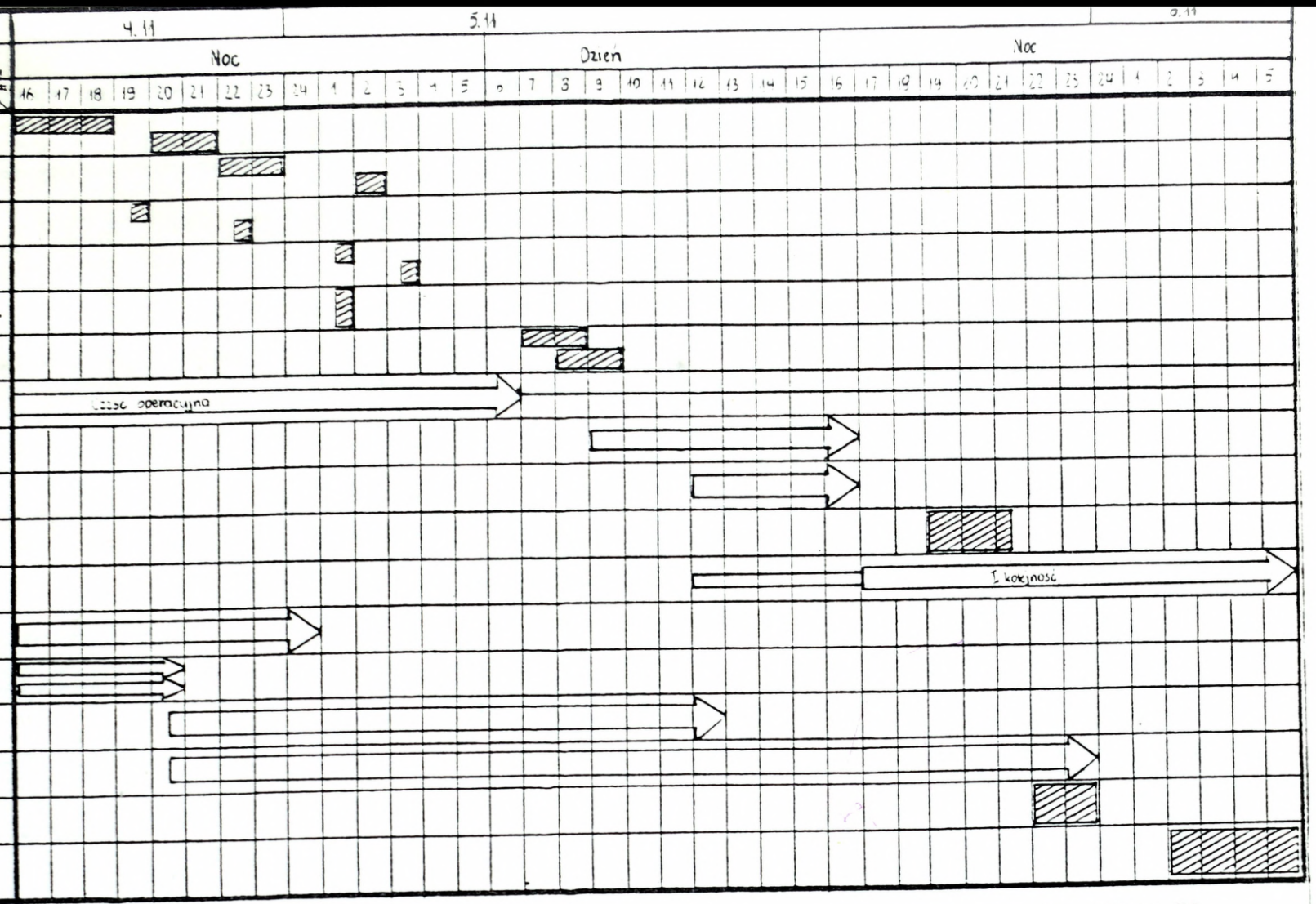

SZEF ODDZIAŁU OPERACYJNEGO SZTABU ZO

/stopień, imię i nazwisko/

SZEF SZTABU ZO

/stopień, imię i nazwisko/

Legenda:

- RW – rodzaje wojsk
- szef wsp. log. – szef wsparcia logistycznego

KALENDARZOWY PLAN PRZYGOTOWANIA OPERACJI OBRONNEJ ZWIĄZKU OPERACYJNEGO
/wariant/

Terminy dyrektywne:
1. Otrzymanie zadania dotyczącego operacji — 16.00 4.11
2. Gotowość systemu ognia — 16.00 5.11
3. Gotowość do operacji obronnej — 6.00 6.11

DL

— PD – punkt dowodzenia
— NO SZ – naziemne dowództwo

Załącznik 51

Elementy / Czas operacyjny GSD	CENTRUM DOWODZENIA – PD DOWÓDCY	CENTRUM DOWODZENIA – GRUPA KIERUNKÓW	CENTRUM INFORMACYJNE	CENTRUM /GRUPA/ PLANOWANIA	POZOSTAŁE PD /GRUPY, KOMÓRKI ORGANIZACYJNE/
Data / D/N / Godz. 16.00	Przyjęcie zadania dotyczącego operacji w formie dyrektywy i zanadrzeń ND SZ				
4.11 D 4h 20.00	Wypracowanie zamiaru. 4h Wydanie wstępnych zanadrzeń bojowych.	Aktualizacja informacji o sytuacji. Opracowanie i przekazanie wstępnych zanadrzeń dowodzenia.	Przygotowanie mapy sprawozdawczo - informacyjnej.	Opracowanie kalendarzowego planu przygotowania operacji	Przygotowanie danych do decyzji dowódcy i planowania operacji
N 2.00	Zapoznanie z zamiarem dowódcy, wydanie wytycznych do planowania operacji.				
	Zakończenie wypracowania decyzji. Postawienie zadań wojskom. 10h	Opracowanie rozkazów operacyjnych dla ZT. 10h	Opracowywanie meldunków i sprawozdania operacyjnego Przekazanie ich do sztabu naczelnego dowódcy SZ.	Przygotowanie rekonesansu. Opracowanie decyzji operacyjnej planu operacji obronnej. 20h.	Opracowanie planów użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego.
7.00		Aktualizacja uzupełnionych dokumentów			Opracowanie zanadrzeń użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego.
5.11 D 12.00	Rekonesans strefy /obszaru/ obrony.	dowodzenia i przekazanie ich do wojsk /tabele sygnałów dowodzenia itp./	Bieżąca aktualizacja danych o sytuacji, terminowe opracowywanie meldunków bojowych oraz sprawozdania operacyjnego.		Udział w rekonesansie.
	Zatwierdzenie planów użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego				Uszczegółowienie opracowanych dokumentów.
					Przedstawienie do akceptacji planów użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego
17.00	Przyjęcie meldunków o zajęciu pasów i rejonów obrony i gotowości systemu			Opracowywanie planu /tabeli/ współdziałania wojsk w operacji.	ania.
19.00		Aktualizacja			Opracowanie uszczegółowionych
N	Organizacja współdziałania wojsk ZO w operacji obronnej.	informacji		Opracowanie uszczegółowionych planów operacji.	planów
	Kontrola i pomoc wojskom.	sytuacyjnych			dowodzenia.
6.11	Przyjęcie meldunków od podległych wojsk o gotowości do wykonania zadań.				użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego.
8.00	Opracowanie i przekazanie ND SZ meldunku o gotowości do operacji.				

MODEL ORGANIZACJI PRACY NA GSD ZWIĄZKU OPERACYJNEGO PODCZAS PRZYGOTOWANIA OPERACJI OBRONNEJ.
/wariant/

Legenda:
- D - dzień
- N - noc
- PD - punkt dowodzenia
- ND SZ - naczelne dowództwo

Strzyża

Załącznik 52

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
★ 55775 ★
Akademii Obrony Narodowej